

ΙΩΑΝΝΟΥ Μ. ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

ΚΕΙΜΕΝΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗΣ

ΤΕΥΧΟΣ Γ΄

ΘΕΙΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΙ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1994

ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ
ΤΟΥ
ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΜΑΡΚΟΥ

Ἡ θεία λειτουργία ἡ φερομένη ὑπὸ τὸ ὄνομα «τοῦ ἁγίου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου, μαθητοῦ τοῦ ἁγίου Πέτρου» εἶναι ἡ κυρία ἀρχαία λειτουργία τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῆς Αἰγύπτου. Ἀνήκουσα ὡς ἐκ τοῦτου εἰς τὸν ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ διαμορφωθέντα καὶ τηρούμενον αἰγυπτιακὸν ἢ ἀλεξανδρινὸν λειτουργικὸν τύπον, εὐρίσκεται ἐν λειτουργικῇ χρήσει ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Αἰγύπτου, ἐν τῷ πρωτοτύπῳ ἑλληνικῷ κειμένῳ ἢ ἐν μεταφράσει, ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τοῦλάχιστον τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. Ταύτην ἐτέλεσαν ἢ εἰς αὐτὴν ἀναφέρονται αἱ εἰς τὴν θείαν λειτουργίαν παραπομπαὶ καὶ ὑπαινιγμοὶ τῶν μεγάλων Πατέρων καὶ ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων τῆς ἐκκλησίας τῆς Αἰγύπτου, ὡς τοῦ Μ. Ἀθανασίου, Διδύμου, Μακαρίου, Ἰσιδώρου, Θεοφίλου, Κυρίλλου, Τιμοθέου κλπ. Ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἡ χρῆσις αὐτῆς διεδόθη καὶ εἰς τὰ μέρη τοῦ Σινᾶ, εἰς τὴν Αἰθιοπίαν καὶ εἰς τὰς ἑλληνικὰς κοινότητας τῆς Νοτίου Ἰταλίας κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Σταυροφοριῶν. Παραλλήλως πρὸς αὐτὴν ἐχρησιμοποιοῦντο, ἐκτὸς τῶν ἐτέρων δύο ἐν Ἀλεξανδρείᾳ διαμορφωθείσων λειτουργιῶν τοῦ ἁγίου Βασιλείου καὶ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου, καὶ ἡ ἱεροσολυμιτικὴ λειτουργία τοῦ ἁγίου Ἰακώβου καὶ δὴ αἱ δύο βυζαντιναὶ λειτουργίαι τοῦ Μ. Βασιλείου καὶ τοῦ Χρυσόστομου, αἱ ὁποῖαι σημαντικῶς ἐπέδρασαν ἐπ' αὐτῆς καὶ τελικῶς τὴν ἐξετόπισαν.

Αἱ τελευταῖαι μαρτυρίαι περὶ τῆς ἐν τῇ θείᾳ λατρείᾳ χρήσεως τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Μάρκου ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων τῆς Αἰγύπτου παρέχονται ὑπὸ ἑλληνικῶν καὶ κοπτικῶν πηγῶν τοῦ τέλους τοῦ ΙΒ' καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. Ὁ Θεόδωρος Βαλσαμὼν ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀλεξανδρείας Μάρκου «Αἱ περὶ τὰ μέρη τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῶν Ἱεροσολύμων ἀναγινωσκόμεναι λειτουργίαι καὶ λεγόμεναι συγγραφῆναι παρὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων Ἰακώβου τοῦ ἀδελφο-

θέου καὶ Μάρκου, δεκταὶ εἰσι τῇ ἁγίᾳ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ ἢ οὐ;» ἀποκρίνεται, ὅτι αἱ λειτουργίαι αὐταὶ εἶναι ψευδεπίγραφοι, ὥς μὴ περιλαμβανόμεναι εἰς τὰ ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ γνήσια ἀποστολικά ἔργα, μὴ μαρτυρούμεναι ὑπὸ τῶν πατέρων καὶ τῶν κανόνων καὶ μὴ «ἐπιγινωσκόμεναι» ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Καὶ ἐπιλέγει «διὰ τοι τοῦτο καὶ ὀφείλουσι πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι τοῦ Θεοῦ ἀκολουθεῖν τῇ ἐθελῆ τῆς νέας Ρώμης, ἥτοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἱεουργεῖν κατὰ τὰς παραδόσεις τῶν μεγάλων διδασκάλων καὶ φωστήρων τῆς εὐσεβείας, τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τοῦ ἁγίου Βασιλείου. Φησὶ γὰρ τὸ μα' κεφάλαιον τοῦ α' τίτλου τοῦ β' βιβλίου τῶν Βασιλικῶν· Περὶ ὧν ἔγγραφος οὐ κεῖται νόμος, παραφυλάττειν δεῖ τὸ ἔθος, φ' ἡ Ρώμη κέχρηται» (*Migne PG 138, 953*). Κατὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα ἐκφράζεται ὁ Βαλσαμών καὶ εἰς τὸ σχόλιον εἰς τὸν λβ' κανόνα τῆς ἐν Τρούλλῳ συνόδου. Ἐκεῖ μαρτυρεῖ ὅτι «οἱ κατ' Ἀλεξάνδρειαν ἐπίσκοποι καὶ ἱερεῖς τὰς ἱεροτελεστίας ποιοῦσι μετ' εὐχῶν, ὡς φασι, παραδοθεισῶν ὑπὸ τοῦ ἁγίου Μάρκου» ἢ ὅτι «οἱ ἀλεξανδρεῖς λέγουσιν εἶναι καὶ τοῦ ἁγίου Μάρκου (λειτουργίαν), ἣ χρῶνται ὡς τὰ πολλὰ», ἀλλ' ἐκεῖνος, βάσει τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων κατ' αὐτὸν ἰσχυρῶν λόγων, ὅτε ὁ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας ἠθέλησε νὰ λειτουργήσῃ εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως «μετὰ τῆς παραδοθείσης... ἱεροτελεστίας παρὰ τοῦ ἁγίου Μάρκου» ἠμπόδισεν αὐτὸν ἐνώπιον τῆς συνόδου καὶ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ὁ πατριάρχης ὑπεχώρησε «καὶ ὑπέσχετο λειτουργεῖν, καθὼς καὶ ἡμεῖς» (*Migne PG 137, 621*). Ἀκριβῶς ἡ στάσις αὕτη τοῦ Βαλσαμῶνος, χαρακτηριστικὴ τῶν συγκεντρωτικῶν λειτουργικῶν τάσεων, αἱ ὁποῖαι ἐκράτουν κατὰ τὸν μεσαῖωνα οὐ μόνον ἐν τῇ Δύσει ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἐξηγεῖ καὶ τὸν λόγον διὰ τὸν ὅποιον ἡ ἀρχαία ἀλεξανδρινὴ λειτουργία ἀντικατεστάθη παρὰ τοῖς ὀρθοδόξοις τῆς Αἰγύπτου ὑπὸ τῶν βυζαντινῶν λειτουργιῶν, ὅτε τὸ πατριαρχεῖον τοῦτο ἀπώλεσε τὴν παλαιὰν αἴγλην καὶ δύναμιν καὶ ἐπεσκιάσθη ὑπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Αἱ ἀρχαὶ τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Μάρκου ἀνάγονται εἰς τὴν πολιὰν ἀρχαιότητα. Ἡ εἰς τὸν εὐαγγελιστὴν Μάρκον, τὸν κατὰ τὴν παράδοσιν ἰδρυτὴν τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ πρῶτον ἐπίσκοπον αὐτῆς, ἀπόδοσις τῆς λειτουργίας ταύτης, οὐδὲν ἄλλο δηλοῖ εἰ μὴ ὅτι ἐθεωρεῖτο τὸσον ἀρχαία ὅσον καὶ ἡ ἐκκλησία τῆς Αἰγύπτου καὶ ὅτι τὸ κύρος αὐτῆς ἦτο ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ταύτῃ ἀνάλογον πρὸς τὸ ἀποστολικὸν ὄνομα, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἐφέρετο. Ἰχνη τῆς παλαιότητος αὐτῆς διακρίνονται καὶ ἐν τῇ σημερινῇ κειμένῳ, ὡς δεήσεις τινὲς προϋποθέτουσαι περίοδον διωγμῶν («τὰς ἐπισυναγωγὰς ἡμῶν... δὲς... ἀκωλύτως καὶ ἀνεμποδίστως γενέσθαι»), ὑπαινιγμοὶ εἰς τὰς ἐπιβουλὰς καὶ τὰς ἐχθρικὰς ἐκδηλώσεις τῶν δυνατῶν εἰσεῖται καὶ ὑπερηφάνων εἰδωλολατρῶν («τοὺς ἐχθροὺς τῆς ἐκκλησίας σου, Κύριε, ὡς πάντοτε καὶ νῦν ταπεινώσον, γυμνώσον αὐτῶν τὴν ὑπερηφανίαν, δεῖξον αὐτοῖς ἐν τάχει τὴν ἀσθένειαν αὐτῶν, τὰς ἐπιβουλὰς αὐτῶν καὶ τὰς μαγγανίας καὶ τὰς πανουργίας, δὲς ποιοῦσι καθ' ἡμῶν ἀπράκτους ποιήσον»), ὡς καὶ εἰς τὴν οὐχὶ εὐμενῇ στάσει τῶν βασιλέων ἐναντι τῶν χριστιανῶν («δὲς... εἰρηνικὰ φρονεῖν πρὸς ἡμᾶς καὶ πρὸς τὸ ὄνομα σου»). Ἐνδεικτικὸν ὡσαύτως τῆς παλαιότητος αὐτῆς θεωρεῖται καὶ ἡ χρῆσις τῆς διαφόρου γραφῆς ἐν Ἰωάν. κβ' 23 «ἐμφυσήσας εἰς τὰ πρόσωπα αὐτῶν», τῆς μὴ ἀπαντήσεως εἰς τὰ μετὰ τὸν Δ' αἰῶνα χειρόγραφα. Χαρακτηριστικὸν τῆς λειτουργίας ταύτης εἶναι καὶ τὸ ἐντονον τοπικὸν αὐτῆς χρῶμα, τὸ ἐκδηλούμενον εἰς αἰτήσεις ὑπὲρ τῆς πόλεως καὶ τοῦ πάπα τῆς Ἀλεξανδρείας, ὑπὲρ τῆς ἀναβάσεως τῶν ὑδάτων τοῦ Νείλου, ὑπὲρ τῶν ἰδιαιτέρων γεωργικῶν συνθηκῶν τῆς Αἰγύπτου κλπ., ὡς καὶ ἡ ἐπανειλημμένως γινομένη ἐπὶ κλήσις τῶν πρεσβειῶν τοῦ πολιούχου τῆς Ἀλεξανδρείας εὐαγγελιστοῦ Μάρκου.

Ἡ σημερινὴ μορφή τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Μάρκου εἶναι εὐνόητον ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι ἡ ἀρχικὴ. Ἡ ἐπὶ μακροῦς αἰῶνας ἐν τῇ θείᾳ λατρείᾳ χρῆσις αὐτῆς ἐπέφερεν ἀλλοιώσεις καὶ προεκάλεσε προσθήκας καὶ μεταθέσεις στοιχείων, τόσας ὥστε ἡ ἀποκατάστασις αὐτῆς εἰς τὴν

ἀρχικήν της μορφὴν δὲν εἶναι ἀπολύτως δυνατή. Τὴν δυσ-
χέρειαν ἐπιτείνει ἡ ἑλλειψὶς παλαιῶν χειρογράφων· οὐδὲν
ἐκ τῶν διασφζόντων τὸ πλήρες κείμενον αὐτῆς εἶναι πα-
λαιότερον τοῦ ΙΑ' αἰῶνος. Ὁφείλονται δὲ αἱ ἀλλοιώσεις
αὗται τὸ μὲν εἰς τὴν ἀναπόδραστον φυσιολογικὴν ἐξέλιξιν
τῶν ἐν τῇ λειτουργικῇ πράξει χρησιμοποιουμένων λειτουρ-
γικῶν κειμένων καὶ τελετῶν, τὸ δὲ εἰς τὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς
ἀλεξανδρινῆς ἐκκλησίας τῆς ἀντιοχειανῆς καὶ δὴ τῆς βυ-
ζαντινῆς λειτουργικῆς πράξεως, λόγῳ τῶν στενῶν μεταξὺ
τῶν ἐκκλησιῶν τούτων σχέσεων. Ἰδίᾳ εἰς μεταγενεστέρους
χρόνους ἡ εἰσβολὴ τῶν βυζαντινῶν στοιχείων εἶναι σημαντι-
κὴ λόγῳ τῆς ἐξασθενήσεως τοῦ πατριαρχείου τῆς Ἀλεξαν-
δρείας ὡς καὶ τῆς αὐξούσης ἐξαρτήσεως τῶν ὀρθοδόξων τῆς
Αἰγύπτου ἐκ τοῦ πνευματικοῦ κέντρου τῆς ὀρθοδοξίας, τῆς
Κωνσταντινουπόλεως. Τὴν πορείαν πρὸς βαθμιαῖον ἐκβυ-
ζαντισμὸν τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Μάρκου δυνάμεθα
νὰ διακρίνωμεν καὶ εἰς τὰ σφζόμενα χειρόγραφα.

Τὴν λειτουργίαν τοῦ ἁγίου Μάρκου περιέχουν τὰ κά-
τωθι χειρόγραφα·

α') Τὸ εἰλητάριον τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Μεσσηνίας
ὑπ' ἀριθμ. Gr. 177. Τὸ ἐν αὐτῷ κείμενον τῆς λειτουργίας τοῦ
ἁγίου Μάρκου ἐγράφη περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΒ' αἰῶνος ἐν Σινᾷ
ἢ Νοτίῳ Ἰταλίᾳ, δὲν εἶναι ὅμως πλήρες· ἄρχεται ἀπὸ τοῦ
τέλους τῶν ἱκετευτικῶν δεήσεων καὶ διακόπτεται μετὰ τὴν
κοινωνίαν τοῦ λειτουργοῦ (τοῦτο σημειοῦμεν διὰ τοῦ Μ).

β') Ὁ κώδιξ Βατικανοῦ Gr. 1970, προερχόμενος ἐκ τῆς
ἐν Rossano τῆς Κάτω Ἰταλίας· Μονῆς τῆς S. Maria del
Patire, ὅπου πιθανὸν καὶ ἐγράφη κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα. Τὸ
χειρόγραφον εἶναι πλήρες. Ἐξ αὐτοῦ ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶ-
τον ἡ λειτουργία αὕτη τοῦ ὑπὸ J. de S. Andrea (Παρίσιοι
1589) καὶ ἐπανεξεδόθη ὑπὸ τοῦ E. Renaudot (Liturgiarum
Orientalium Collectio, τ. I, Francofurti 1847, σελ. 120-
148) καὶ ὑπ' ἄλλων (=P).

γ') Τὸ εἰλητάριον Βατικανοῦ Gr. 2281, γραφὲν εἰς Αἴ-

γυπτον ἢ Σινᾷ τὸ ἔτος 6715 (=1207). Τὸ εἰλητάριον ἐχρη-
σιμοποιεῖτο ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ τῆς Ἀλεξανδρείας ἡ
ἀντεγρᾶφη ἐξ ἑτέρου προερχομένου ἐκείθεν (=B). Τὰ τρία
ταῦτα χειρόγραφα ἐξεδόθησαν εἰς παραλλήλους στήλας
ὑπὸ τοῦ C. A. Swainson (The Greek Liturgies chiefly
from original authorities, Cambridge 1884, σελ. 2-73).

δ') Τὸ εἰλητάριον τοῦ ΙΒ'-ΙΓ' αἰῶνος τῆς Μονῆς Σινᾶ,
ἐλλιπές (=Σ).

ε' καὶ ζ') Τὰ δύο χειρόγραφα τοῦ Πατριαρχείου Ἀλε-
ξανδρείας, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ δεύτερον (ὑπ' ἀριθμ. 173/36)
ἀποτελεῖ ἀντίγραφον τοῦ ὑπὸ τοῦ Μελετίου Πηγᾶ ἐν ἔτει
1585/6 γραφέντος κώδικος. Ἐδημοσιεύθη δις, ὑπὸ τοῦ N.
Kerala (ἐν Ἀθήναις 1955) καὶ ὑπὸ τοῦ Θ. Μοσχονᾶ (Ἀλε-
ξανδρεία 1960) (=A).

ζ') Ὑπὸ τοῦ Ἀ. Σταυρινοῦ (Αἱ ἀρχαιόταται καὶ αἱ σύγ-
χρονοι λειτουργίαι, τ. Α', ἐν Κωνσταντινουπόλει 1921, σελ.
170-178) μνημονεύεται καὶ ἕτερον χειρόγραφον ἐκδοθὲν
ὑπὸ τοῦ S. Mercer (1915). Τοῦτο χρησιμοποιεῖ καὶ οὗτος
μετὰ τῶν χειρογράφων B, P καὶ M κατὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ γε-
νομένην ἐκδοσιν τῆς λειτουργίας ταύτης (ἐνθ' ἄνωτ., σελ.
187-238) (=Me).

Ὡς πρὸς τὴν παράδοσιν τοῦ κειμένου τὰ ἀνωτέρω χει-
ρόγραφα δύνανται νὰ διακριθοῦν εἰς τρεῖς ὁμάδας· τὸ Me
ἐκπροσωπεῖ τὴν ἀρχαιωτέραν μορφήν, τὰ B, Σ καὶ A τὴν
νεωτέραν καὶ τὰ M καὶ P ἐνδιάμεσόν τινα τύπον, ἐπὶ τοῦ ὁ-
ποίου στηρίζεται τὸ textus receptus τῆς λειτουργίας ταύ-
της.

Ἡ λειτουργία τοῦ ἁγίου Μάρκου περιεσώθη καὶ εἰς δύο
ἀρχαίας μεταφράσεις, τὴν κοπτικὴν (βοχαϊρικὴν), φερομέ-
νην συνήθως ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου Κυρίλλου καὶ τὴν αἰ-
θιοπικὴν. Αὗται πιθανὸν ἐγένοντο πρὸ τῆς δογματικῆς δια-
σπάσεως τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Ἀφρικῆς, στηρίζονται ἐπὶ
ἀρχαιωτέρου πρωτοτύπου, δὲν ἐλλείπουν ὅμως καὶ μετα-
γενέστεραι ἐπιδράσεις καὶ διαφοροποιήσεις.

Τὸ ἐλληνικὸν κείμενον τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Μάρ-

κου έχει τὸ μοναδικὸν προνόμιον νὰ σφάζεται, ἀποσπασματικῶς ὁμῶς, εἰς ἀρχαιοτάτους παπύρους ἢ σπαράγματα περιγμηνῶν· α') τὸν ὑπ' ἀριθμ. Gr. 254 τοῦ Στρασβούργου τοῦ Δ' ἢ Ε' αἰῶνος β') τὸν ὑπ' ἀριθμ. 2037 E.F. τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου τοῦ Σ' ἢ Ζ' αἰῶνος καὶ γ') τὸν ὑπ' ἀριθμ. 465 τοῦ Μάντζεστερ τοῦ Σ' αἰῶνος. Πάντα τὰ ἀποσπάσματα ταῦτα περιέχουν τμήματα τῆς εὐχῆς τῆς ἀναφορᾶς εἰς μορφήν ἀρχαιωτέραν τῆς τῶν χειρογράφων.

Πλείονα περὶ τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Μάρκου δύναται νὰ εὕρῃ τις εἰς γενικά ἔργα λειτουργικῆς, ὥς ἐπὶ παραδείγματι παρὰ Π. Τρεμπέλα, Οἱ λειτουργικοὶ τύποι Αἰγύπτου καὶ Ἀνατολῆς, ἐν Ἀθήναις 1961, σελ. 55-64, ὥς καὶ εἰς εἰδικὰς μελέτας, οἷαι αἱ Π. Ροδοπούλου, Ἡ ἀναφορὰ τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Μάρκου, Θεσσαλονίκη 1959, H. Engberding, Das anaphorische Fürbittgebet der griechischen Markusliturgie, ἐν Orientalia Christiana Periodica, τ. 30 (1964), σελ. 398-446, ὥς καὶ εἰς τὴν προσφάτως δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ τοῦ R. C. Coquin, L' anaphore alexandrine de Saint Marc, ἐν Le Museon, τ. 82 (1969), σελ. 307-356.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω σημειωθείσων ἐκδόσεων τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Μάρκου ἐγένοντο καὶ ἄλλαι, τῶν ὁποίων ἀξιολογωτέρα εἶναι ἡ τοῦ F. E. Brightman, ἐν Liturgies Eastern and Western, τ. I, Eastern Liturgies, Oxford 1896, σελ. 113-143. Ἡ ἔκδοσις αὕτη ἐστηρίχθη κυρίως ἐπὶ τοῦ κώδικος P, ὥς οὗτος ἐδιορθώθη ὑπὸ τοῦ Swainson, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ B, M, τῆς κοπτικῆς μεταφράσεως καὶ ἄλλων παραλλήλων κειμένων.

Ἡ παρούσα ἔκδοσις, ἀποβλέπουσα κατ' ἀρχὴν εἰς διδακτικοὺς σκοποὺς, στηρίζεται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Brightman, ἐλήφθησαν ὁμῶς πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ αἱ ἀνωτέρω μνημονούμεναι λοιπαὶ ἐκδόσεις αὐτῆς. Διὰ μικροτέρων στοιχείων ἐξετυπώθησαν τὰ ὑπὸ τοῦ χειρογράφου Me μὴ μαρτυρούμενα μεταγενέστερα τμήματα αὐτῆς, ἥτοι αἱ τρεῖς πρῶται εὐχαὶ τῆς ἐνάρξεως, ἡ πρὸ τοῦ ἀσπα-

σμοῦ εὐχὴ τοῦ θυμιάματος καὶ ἡ εὐχὴ τῆς προθέσεως, αἱ ἐν τῷ προλόγῳ τῆς ἀναφορᾶς ἱκετευτικαὶ δεήσεις, τὸ πρὸ τῆς ἐπικλήσεως ἐγκώμιον τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τὰ μετὰ τὴν ὕψωσιν διακονικὰ καὶ αἱ μετὰ τὴν ἀπόλυσιν εὐχαὶ. Διετηρήθησαν ὁμῶς τὰ ὑπὸ τῶν λοιπῶν κωδίκων μαρτυρούμενα μεταγενέστερα στοιχεῖα, ὥς οἱ ὕμνοι «Ὁ μονογενὴς...», τὸ τρισάγιον, τὸ χερουβικὸν καὶ αἱ κατ' αὐτὸ εὐχαὶ. Μετὰ μεγαλύτερου περιθωρίου ἐκτυποῦνται ὅσα δύναται νὰ ἀναγνώσῃ μυστικῶς ὁ ἱερεὺς κατὰ τὴν ψαλμωδίαν τοῦ χερουβικοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ.

Αἱ τυπικαὶ διατάξεις διετηρήθησαν, πλὴν ἐλαχίστων τινῶν ἐξαιρέσεων, ὥς ἀκριβῶς ἔχουν ἐν τοῖς χειρογράφοις. Αὗται εἶναι σύντομοι καὶ ἐνίοτε ἐλλιπεῖς, διὸ καὶ κατὰ τὴν τέλεσιν τῆς λειτουργίας θὰ παρουσιασθοῦν δυσχέρειαι τινες, κατὰ τὰς ὁποίας δὲν δύναται νὰ γίνῃ ἄλλως εἰ μὴ νὰ ἐνεργήσουν οἱ λειτουργοὶ κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ ἐν τῷ βυζαντινῷ τύπῳ τελούμενα, ὥς π.χ. προκειμένου περὶ τῆς προπαρασκευῆς τῶν δώρων, τῆς κοινωνίας κλπ.

Κατωτέρω σημειοῦνται αἱ κύριαι παραλλαγὰι καὶ διαφοραὶ τῶν χειρογράφων, σχολιάζονται σημεία τινα τῆς λειτουργίας καὶ αἰτιολογεῖται ἡ μορφή τὴν ὁποίαν προεκρίναμεν νὰ δώσωμεν εἰς ὀρισμένα σημεία αὐτῆς. Αἱ ἐπεξηγήσεις αὗται δύναται νὰ βοηθήσουν εἰς τὴν κατανόησιν τῆς δομῆς καὶ τῆς ἐν γένει πορείας τῆς λειτουργίας καὶ τῆς ἱστορίας τοῦ κειμένου αὐτῆς καὶ νὰ καθοδηγήσουν κατὰ τὴν τέλεσιν αὐτῆς.

Πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας κατὰ τὰ Β καὶ Α χειρόγραφα προτάσσεται ἡ κοινὴ προθέσεως, περιλαμβανούσα «εὐχὴν προθέσεως», «εὐχὴν θυμιάματος» καὶ ἑτέραν «εὐχὴν προθέσεως». Ἡ πρώτη εὐχὴ ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ γνωστοῦ χωρίου τοῦ Ἡσαΐου «Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν... ἡ ζωὴ αὐτοῦ» (νγ' 7-8)· ἐλέγετο δὲ προφανῶς, ὥς καὶ μέχρι σήμερον, καθ' ἣν στιγμὴν περιέκοπτεν ὁ ἱερεὺς τὸν ἄμνόν ἐκ τοῦ προσφόρου. Ἡ εὐχὴ τοῦ θυμιάματος καὶ ἡ εὐχὴ τῆς προθέσεως εἶναι, μὲ τινὰς παραλλαγάς, αἱ ἀπαντῶσαι

πρὸ καὶ μετὰ τὸ σύμβολον τῆς πίστεως. Οὕτως ἡ ἀκολουθία τῆς προθέσεως οἰκοδομεῖται καὶ ἐν τῇ λειτουργίᾳ τοῦ ἁγίου Μάρκου κατὰ τοὺς κώδικας τούτους κατ' ἐπίδρασιν τῆς συγχρόνου πρὸς τὰ χειρόγραφα ταῦτα βυζαντινῆς πράξεως, ὡς αὕτη ἐπὶ παραδείγματι μαρτυρεῖται ὑπὸ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 3 Βοδ-λιανοῦ κώδικος (Cromw. 11) τοῦ ἔτους 1225. Τὴν ἀκολουθίαν ταύτην δὲν περιλαμβάνομεν εἰς τὴν ἔκδοσιν ὡς μεταγενεστέραν καὶ ξένην πρὸς τὴν αἰγυπτιακὴν λειτουργικὴν παράδοσιν. Κατὰ τὴν παλαιωτάτην ἐποχὴν ἡ προσφορὰ τῶν δώρων ἐγένετο πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς εὐχῆς τῆς ἀναφορᾶς. Ὅτε, κατὰ βυζαντινὴν πάλιν ἐπίδρασιν, εἰσῆχθη ἡ μεγάλη εἰσοδος, ἡ ἐτοιμασία τῶν δώρων ἐγένετο κατὰ τὴν ψαλμωδίαν τοῦ χερουβικοῦ ὕμνου, ἥτο δὲ ἀπλουστάτη, περιλαμβάνουσα μόνον τὴν ἐξαγωγήν τοῦ ἁμνοῦ καὶ τὴν ἐκχυσιν τοῦ οἴνου καὶ τοῦ ὕδατος ἐν τῷ ποτηρίῳ. Ἐν περιπτώσει τελείσεως τῆς λειτουργίας ταύτης ἡ προετοιμασία τῶν δώρων δύναται νὰ γίνῃ κατὰ τὸν ἀνωτέρω ἀπλοῦν τρόπον κατὰ τὸ χερουβικὸν ἢ, κατὰ τὸν σημερινὸν βυζαντινὸν τύπον, πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας, παραλειπομένης μόνον τῆς εὐχῆς τῆς προθέσεως.

Αἱ τρεῖς προπαρασκευαστικαὶ εὐχαὶ τῆς ἐνάρξεως ἀπαντοῦν εἰς τὸν κώδικα Ρ, ἀλλ' οὐχὶ καὶ εἰς τὸν Με. Εἰς τοὺς κώδικας Β καὶ Α ἐνσωματοῦνται εἰς τὴν κατὰ βυζαντινὸν πάλιν πρότυπον διαμορφωμένην ἀκολουθίαν τῶν τριῶν ἀντιφώνων. Οὕτως ἡ λειτουργία κατὰ τοὺς κώδικας τούτους ἄρχεται διὰ τοῦ «Εὐλόγημένη ἡ βασιλεία...», τῶν εἰρηνικῶν, τῶν ἀντιφώνων, τῶν συναπτῶν καὶ τῶν συνήθων ἐκφωνήσεων. Εἰς τὴν θέσιν τῶν εὐχῶν τοῦ βυζαντινοῦ τύπου τίθενται ἡ δευτέρα, ἡ τρίτη καὶ ἡ εὐχή τῆς εἰσόδου τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Μάρκου. Ὁ κώδιξ Μ συμφωνεῖ πρὸς τὸν Ρ, ἀλλὰ μετὰ τὰ διακονικὰ τὰ εἰσάγοντα τὴν δευτέραν εὐχὴν τὸ κείμενον ἔχει ἐκπέσει μέχρι τοῦ τέλους σχεδὸν τῶν διπτύχων, ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς φράσεως «Τὰς ἐπισυναγωγὰς ἡμῶν, Κύριε, εὐλόγησον...». Αἱ τρεῖς αὗται εὐχαί, μεταγενεστέρως εἰσαχθεῖσαι εἰς τὴν λειτουργίαν

γίαν τοῦ ἁγίου Μάρκου, δύνανται ἢ νὰ ἀναγνωσθοῦν μυστικῶς πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας ἢ καὶ νὰ παραλειφθοῦν, δεδομένου ὅτι τὰ ἐν αὐταῖς αἰτήματα ἐπαναλαμβάνονται καὶ κατωτέρω.

Ἡ λειτουργία, κατὰ τὸν κώδικα Με, ἄρχεται ἀρχαιοπρεπῶς διὰ τῆς εἰσόδου. Πρόκειται περὶ τῆς εἰσόδου τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ εἰς τὸν ναὸν ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς προσφορᾶς τοῦ θυμιάματος, ὡς ρητῶς προσδιορίζεται ἐν τῇ εὐχῇ. Ἡ εὐχή τῆς εἰσόδου ἀπαντᾷ εἰς πάντα τὰ χειρόγραφα. Κατὰ τὸ Β καὶ Α εἰς τὴν εὐχὴν τῆς εἰσόδου προστίθεται καὶ ἡ κατὰ τοὺς ἀρχαιότερους κώδικας μετὰ τὴν εἰσοδὸν τῶν δώρων λεγομένη εὐχή «Ἄγιε, ὕψιστε, φοβερὲ...». Κατὰ τὸν κώδικα Ρ ἡ εἰσοδος γίνεται ψαλλομένου ὡς εἰσοδικοῦ τοῦ τροπαρίου «Ὁ μονογενὴς Υἱός...», ὡς ἐν τῇ λειτουργίᾳ Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου. Τοῦτο δὲν μαρτυρεῖται ὑπὸ τοῦ κώδικος Με. Κατὰ τοὺς κώδικας Β καὶ Α ἡ εἰσοδος γίνεται κατὰ τὸν νεώτερον βυζαντινὸν τύπον, ψαλλομένου τοῦ τρίτου ἀντιφώνου. Προεκρίναμεν τὸν ἐνδιάμεσον τύπον τῆς εἰσόδου κατὰ τὴν ψαλμωδίαν τοῦ «Ὁ μονογενὴς...», συμφώνως πρὸς τὸν κώδικα Ρ.

Τὴν εἰσοδὸν ἐπακολουθεῖ ἡ ψαλμωδία τοῦ τρισαγίου ὕμνου. Καὶ οὗτος, μὴ μαρτυρούμενος ὑπὸ τοῦ Με, εἰσῆχθη μεταγενεστέρως εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ ἁγίου Μάρκου ἐκ βυζαντινῆς ἐπιδράσεως. Ἡ διπλῇ διακονικῇ τροπῇ «Ἐπὶ προσευχὴν στήθητε» ἰσως εἶναι ὑπόλειμμα ἐκπεσοῦσης συναπτῆς, εἰσαχθείσης καὶ ταύτης μετὰ τοῦ τρισαγίου ὕμνου κατὰ τὰ παλαιὰ βυζαντινὰ πρότυπα. Ἡ εὐχή τοῦ τρισαγίου ὕμνου ἀπαντᾷ εἰς πάντα τὰ χειρόγραφα ἢ σύνδεσις ὅμως αὐτῆς μετὰ τοῦ τρισαγίου εἶναι καθαρῶς ἐξωτερικὴ, συνισταμένη εἰς τὴν ἐν τῇ ἐκφωνήσει προσθήκην «καὶ τὸν τρισαγίον ὕμνον». Ἀρχικῶς, ὡς ἐκ τοῦ περιεχομένου αὐτῆς πιστοῦται, ἥτο εὐχὴ προπαρασκευαστικὴ διὰ τὴν ἀκρόασιν τῶν ἀναγνωσμάτων. Τὸ εἰς τὸ «Δόξα καὶ νῦν» τοῦ τρισαγίου ὕμνου «Ἄγια Τριάς, ἐλέησον ἡμᾶς» ἀποκατεστάθη κατὰ τὸ πρότυπον τῆς κοπτικῆς λειτουργίας.

Τῶν ἀναγνωσμάτων προτάσσεται ἱερατικὴ εὐλογία, ἐν τῇ ὁποίᾳ δυνάμεθα νὰ ἀναγνωρίσωμεν τὸν ἀρχαῖον ἀσπασμόν, τὸν ὁποῖον ἀπηύθυνεν ὁ ἱεουργῶν πρὸς τὸν λαὸν ὅμα τῇ εἰσόδῳ. Κατὰ τὴν παλαιότητα τῆς τάξεως εἰς τὸν αἰγυπτιακὸν τύπον τὰ ἀναγνώσματα ἦσαν τέσσαρα, δύο ἐκ τῆς Παλαιᾶς καὶ δύο ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης (Νόμος, Προφηταί, Ἐπιστολή, Εὐαγγέλιον). Βραδύτερον, ὡς μαρτυρεῖται καὶ ἐκ τῆς συγχρόνου κοπτικῆς λειτουργίας, τὰ ἀναγνώσματα παρέμειναν μὲν τέσσαρα, ὅπαντα ὁμοῦ λαμβάνοντο ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης (Παῦλος, Καθολικὴ, Πράξεις, Εὐαγγέλιον). Εἰς τὴν ἑλληνικὴν λειτουργίαν τοῦ ἁγίου Μάρκου, κατὰ βυζαντινὴν καὶ πάλιν ἐπίδρασιν, τὰ ἀναγνώσματα περιωρίσθησαν εἰς δύο (Ἀπόστολος, Εὐαγγέλιον). Εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἀρχαιοτάτης πράξεως, τὴν ὁποίαν εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο κατ' ἐξαιρέσιν ἐπιχειροῦμεν, παραθέτομεν δύο ἀναγνώσματα ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἥτοι περικοπὴν ἐκ τῆς Ἐξόδου (γ' 1-14) καὶ ἐκ τοῦ Ἠσαίου (ιβ' 1. 19-25), κείμενα σχετιζόμενα πρὸς τὴν Αἴγυπτον, καὶ δύο ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὰ ἀναγνωσκόμενα κατὰ τὴν μνήμην τοῦ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου (25 Ἀπριλίου), ἥτοι τὸ τέλος τῆς Α' Καθολικῆς Ἐπιστολῆς τοῦ Πέτρου (ε' 6-14) καὶ τὸ Λουκᾶ ι' 16-21. Τὰ ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐλήφθησαν ἐκ τῆς ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐγκριμένης ἐκδόσεως αὐτῆς (Ἀθήναι 1965, ἐκδ. «Ζωῆς») καὶ τὰ ἐκ τῆς Καινῆς ἐκ τῶν σχετικῶν λειτουργικῶν βιβλίων. Τὰ ἀναγνώσματα, ὡς καὶ οἱ ψαλμοὶ τοῦ Ἀλληλουαρίου καὶ τοῦ στίχου, ἐκτυποῦνται διὰ μικροτέρων τυπογραφικῶν στοιχείων ὡς ἐναλλασσόμενα.

Μεταξὺ τοῦ Ἀποστόλου καὶ τοῦ Εὐαγγελίου παρεμβάλλεται «ὁ πρόλογος τοῦ Ἀλληλουῖα», ἡ αἴτησις εὐλογίας «κατὰ ῥητόν» ὑπὸ τοῦ διακόνου καὶ ἡ ἱερατικὴ εὐλογία, ἡ εὐχὴ τῆς εὐλογίας τοῦ θυμιάματος, νέα αἴτησις εὐλογίας ὑπὸ τοῦ διακόνου «ὅτε μέλλει εἰπεῖν τὸ Εὐαγγέλιον» καὶ ἡ σχετικὴ εὐλογία τοῦ ἱερέως, ὡς καὶ αἱ προτασσόμεναι τοῦ εὐαγγελικοῦ ἀναγνώσματος παρακελεύσεις. Ἐνταῦθα ἐγέ-

νετο μικρά τις ἀλλαγὴ· οὕτω μετὰ τὴν ἀρχικὴν εὐλογίαν καὶ τὴν εὐχὴν τοῦ θυμιάματος ἐτέθη τὸ Ἀλληλουάριον, ὑπονοούμενον ἐν τοῖς χειρογράφοις διὰ τοῦ ἐν ἀρχῇ σημειούμενου «Ἀλληλουῖα», ἵνα κατ' αὐτὸ γίνη, κατὰ τὸ ἔθος, ἡ πρὸ τοῦ Εὐαγγελίου προσφορὰ τοῦ θυμιάματος κατὰ τὸ βυζαντινὸν πρότυπον. Ὡς στίχους τοῦ Ἀλληλουῖα ἐθέσαμεν τέσσαρας κατ' ἐκλογὴν στίχους ἐκ τοῦ πη' ψαλμοῦ, τοῦ Ἀλληλουαρίου τῆς μνήμης τοῦ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου, κατὰ τὸν ἦχον αὐτοῦ. Τὸ κατακλείον τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Εὐαγγελίου «Δόξα σοι, Κύριε» ἐτέθη κατὰ τὸ πρότυπον τῆς κοπτικῆς λειτουργίας. Κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Εὐαγγελίου ὁ ἐπίσκοπος ἀπέβαλλε τὸ ὁμοφῶριον καὶ πάντες ἴσταντο (πρβλ. «στάθητε»), πλὴν τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, ὅστις ἠκροῖτο τοῦ Εὐαγγελίου καθήμενος («Ξένον δὲ κάκεινον παρὰ Ἀλεξανδρεῦσι τοῦτοις· ἀναγινωσκομένων γάρ τῶν Εὐαγγελίων οὐκ ἐπαινίσταται ὁ ἐπίσκοπος, ὁ παρ' ἄλλοις οὐκ ἔγνω οὐτ' ἀκήκοα» Σωζομένου, Ἐκκλ. Ἱστορία 7, 19).

Ἡ ἐπακολουθοῦσα τὰ ἀναγνώσματα μεγάλη συνάπτῃ διαιρεῖται εἰς δύο μέρη· τὴν μέχρι τῆς πρώτης ἱερατικῆς ἐκφωνήσεως καὶ εἰς τὰς μετὰ τὸν «στίχον» δεήσεις, «τάς τρεῖς». Εἰς τὰ παλαιότερα χειρόγραφα ὑπάρχουν μόνον αἱ δύο ἱερατικαὶ εὐχαί· εἰς τὰ ἐκ τοῦ βυζαντινοῦ τύπου περισσότερον ἐπηρεασμένα μεταγενέστερα χειρόγραφα ἡ συναπτὴ προσλαμβάνει παράδοξον μορφήν διὰ τῆς ἀναμίξεως αἰγυπτιακῶν καὶ βυζαντινῶν αἰτήσεων, εὐχῶν καὶ ἐκφωνήσεων, ὡς καὶ τῶν ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων διακονικῶν καὶ τῆς περὶ τὸ τέλος τῶν διπτύχων Ἀλεξανδρινῆς εὐχῆς ὑπὲρ τοῦ πατριάρχου. Ὁ Brightman ἀκολουθεῖ τὸν κώδικα P προσθέτων τὰ διακονικὰ ἐκ τῆς κοπτικῆς λειτουργίας. Αἱ ἱερατικαὶ εὐχαὶ ἐλέγοντο προφανῶς καθ' ὃν χρόνον ὁ διάκονος ἀπήγγελλε τὴν συναπτὴν, κατὰ συγχρονισμόν. Ταύτας διηυθετήσαμεν κατὰ τὸ πρότυπον τῶν μετὰ τὸν στίχον «τριῶν» αἰτήσεων, μεταθέσαντες τὴν ὑπὲρ τῆς πόλεως δεήσιν ἐκ τῆς προτελευταίας εἰς τὸ τέλος τῆς τελευταίας δια-

κονικής αϊτήσεως πρὸς ἑναρμονισμόν αὐτῆς πρὸς τὴν πα-
ράλληλον ἱερατικὴν εὐχὴν.

Ὁ «στίχο» πιθανὸν ἦτο ψαλμός τις ἢ στίχοι κατ' ἐκλογὴν ἢ καὶ τροπάριον τι. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο παρενε-
βάλομεν τὸν ρκβ' ψαλμὸν μετὰ τοῦ ἁσματικοῦ αὐτοῦ ἔφυ-
μνίου («Ἐλέησόν με, Κύριε»), ὡς σύντομον καὶ κατάλλη-
λον τῇ περιστάσει.

Ἡ ἀπόλυσις τῶν κατηχομένων ἐγένετο εἴτε διὰ τοῦ ἀπλουστερίου τύπου «Βλέπετε μή τις τῶν κατη-
χομένων» (κῶδ. Ρ) ἢ «Βλέπετε μή τις τῶν κατηχομένων
ᾧδε ἔστω» (Α), εἴτε καὶ δι' ἄλλων διακονικῶν παρακελεύ-
σεων, ἀναφερομένων εἰς τὴν ἐξακρίβωσιν τῆς ἀποχωρήσεως
αὐτῶν, τὴν ἐπιτήρησιν τῶν θυρῶν ἢ τὴν προετοιμασίαν τῆς
εἰσόδου τῶν δώρων («Τὰς θύρας, ὑποδιάκονε» Β, «Τὰς θύ-
ρας, ὑποδιάκονοι. Ἄγετε οἱ διάκονοι τὴν διόδον ποιήσατε.
Πρόσχωμεν» Α). Κατὰ τοὺς κώδικας Β, Α (καὶ Σ) ἡ ἀπόλυ-
σις τῶν κατηχομένων ἐγένετο ἐνωρίτερον, κατὰ τὴν διάρ-
κειαν τῆς ἑκτενοῦς, ὡς εἰς τὸν βυζαντινὸν τύπον καὶ διὰ τῶν
αὐτῶν διακονικῶν.

Ἡ εἰσόδος τῶν δώρων εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο
τῆς λειτουργίας ψαλλομένου τοῦ χερουβικοῦ εἰσήχθη ἐξ
ἐπιδράσεως τοῦ βυζαντινοῦ τύπου. Παλαιότερον ἢ προσφορά
ἐγένετο μετὰ τὸν ἄσπασμόν (κατὰ τὸ Ματθ. ε' 23-24) καὶ εἰς
τὴν θέσιν περίπου τῆς διακονικῆς προτροπῆς «Προσφέρειν
κατὰ τόπους στάθιτε» καὶ πρὸ τῆς εὐχῆς τῆς προθέσεως,
τῆς εἰσαγομένης διὰ τῆς φράσεως τοῦ διακόνου «Προσεύ-
ξασθε ὑπὲρ τῶν προσφερόντων». Εἰς τὴν μεταγενεστέραν
προέλευσιν τῆς εἰσόδου ταύτης ὀφείλεται καὶ ἡ ὑπὸ τῶν κω-
δίκων Β καὶ Με παράλειψις τοῦ χερουβικοῦ ὕμνου καὶ τῶν
δύο εὐχῶν. Κατὰ τοὺς Β καὶ Α ἡ μὲν πρώτη εὐχὴ ἀντικαθί-
σταται ὑπὸ ἐτέρας («Ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ...») ἐκ τῆς λει-
τουργίας τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, ἡ δὲ δευτέρα μετατίθεται εἰς
τὴν μικρὰν εἰσόδον ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς λειτουργίας. Εἰς τὸν χε-
ρουβικὸν ὕμνον ἀποκατεστάθη ἡ ὁρθὴ γραφὴ «νῦν βιοτικήν»,
ἡ μαρτυρουμένη ὑπὸ πάντων τῶν ἀρχαίων βυζαντινῶν χει-

ρογράφων. Μετὰ τὴν εἰσόδον κατὰ τὰ ἐκ τοῦ βυζαντινοῦ
τυπικοῦ περισσότερον ἐπηρεασμένα χειρόγραφα (Β, Α, Σ)
ἀκολουθοῦν αἱ συνήθεις διακονικαὶ δεήσεις, ἥτοι τὰ πλη-
ρωτικά καὶ αἱ αἰτήσεις μετὰ τῆς ἐκφωνήσεως «Διὰ τῶν οἰ-
κιρμῶν...», ἄνευ εὐχῆς.

Τοῦ ἁσπασμοῦ προηγείται «ἡ εὐχὴ τοῦ ἁσπασμοῦ»
καὶ εὐχὴ θυμιάματος, συνοδεύουσα προφανῶς τὴν εἰς τὸ
σημεῖον τοῦτο προσφορὰν αὐτοῦ. Ἵσως ἢ προσφορά αὕτη
ἔχει σχέσιν τινὰ πρὸς τὴν τότε γινομένην ἀρχαιότερον προ-
σφορὰν τῶν δώρων. Πάντως ἡ εὐχὴ τοῦ θυμιάματος ἑλλείπει
ἐκ τοῦ κώδικος Με. Μετ' αὐτὴν κατὰ τὸν κώδικα Ρ (καὶ Με)
ἐδίδετο ὁ ἁσπασμός. Κατὰ τὸν Β ὁ ἁσπασμός ἐδίδετο εἰς
τὸ μέσον τῆς εὐχῆς τοῦ ἁσπασμοῦ καὶ μετὰ τὴν φράσιν αὐ-
τῆς «καὶ συνειδήσει ἀγαθὴ ἁσπασώμεθα ἀλλήλους ἐν φι-
λήματι ἀγίῳ», ὅπου παρεμβάλλει τὴν τυπικὴν διάταξιν «καὶ
εὐθὺς ὁ ἁσπασμός· καὶ μετὰ τὸν ἁσπασμόν ἑπάγει (ὁ ἱερεὺς)
Μὴ ἐν δόλῳ...». Τοῦτο ὑπονοεῖται καὶ ὑπὸ τοῦ κώδικος Α,
ὁ ὅποτος εἰς τὸ σημεῖον ἀκριβῶς τοῦτο παρεμβάλλει, κατὰ
τὸ βυζαντινὸν ἔθος, τὴν ψαλμικὴν ἀντιφώνησιν τοῦ λαοῦ
«Ἀγαπήσω σε, Κύριε...». Μετὰ τὴν εὐχὴν τοῦ θυμιάματος
κατὰ τοὺς κώδικας Β καὶ Α τίθεται, μετὰ τινος παραλλαγῆς,
ὁ ἐκ τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰακώβου γνωστὸς διάλογος
«Μεγαλύνετε τὸν Κύριον... Πνεῦμα ἁγίον...».

Τὸ σύμβολον τῆς πίστεως προσετέθη εἰς
τὴν λειτουργίαν τοῦ ἁγίου Μάρκου, ὡς καὶ εἰς τὰς λοιπὰς
λειτουργίας, μεταγενεστέρως, εἰς τὴν θέσιν περίπου εἰς τὴν
ὁποίαν ἐγένετο ἢ προσφορά τῶν δώρων· οὕτω τοῦτο εὐρί-
σκεται μετὰ τῶν διακονικῶν παρακελεύσεων «Προσφέ-
ρειν κατὰ τόπους στάθιτε» καὶ «Προσεύξασθε ὑπὲρ τῶν προσ-
φερόντων», διὰ τῆς ὁποίας εἰσάγεται ἡ εὐχὴ τῆς προθέσεως.
Ὑπόλειμμα τῆς προσφορᾶς δύναται προφανῶς νὰ θεωρηθῇ
ἡ σφράγις τῶν δίσκων καὶ τῶν ποτηρίων εἰς τὴν ἀρχὴν
τοῦ συμβόλου, εἰς τὸ μέσον καὶ περὶ τὸ τέλος κατὰ τὸν κώ-
δικα Ρ («καὶ ὅταν λέγῃ ὁ λαὸς ἴσαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος
ἁγίου» ποιεῖ σταυρὸν καὶ ἴσταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν καὶ

πάλιν σφραγίζει και 'εις τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον'). Ὁ ἱερεὺς, κατὰ τὴν τυπικὴν διάταξιν, κατήρχετο τῆς ἀπαγγελίας τοῦ συμβόλου και ἀπήγγελλεν αὐτὸ ἐν συγχρονισμῷ μετὰ τοῦ λαοῦ. Οἱ ἀστερίσκοι ἐτέθησαν ὅφ' ἡμῶν, ὡς και ἐν τῇ Κυριακῇ προσευχῇ, πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ὁμαδικῆς ἀπαγγελίας αὐτοῦ.

Ἡ εὐχὴ τῆς προθέσεως δὲν μαρτυρεῖται ὑπὸ τῶν κωδίκων B, A και Me. Ὑπὸ τοῦ B και A μετατίθεται εἰς τὴν ἀρχήν, πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας.

Περὶ τῆς εὐχῆς τῆς ἀναφορᾶς βλέπε Π. Ροδοπούλου, ἐν μν. ἔργῳ, σελ. 20 ἐξ. και R. G. Coquin, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 314-356.

Ὁ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς εὐχῆς διάλογος εἰς τὰ χειρόγραφα B και A ἔχει ἐντελῶς ἐκβυζαντινισθῇ. Προτάσσεται τὸ «Στῶμεν καλῶς...», ἀντὶ τοῦ «Ὁ Κύριος μετὰ πάντων» τίθεται ἡ ἀποστολικὴ εὐλογία «Ἡ χάρις...» και ἀντὶ τοῦ «Ἄνω ἡμῶν τὰς καρδίας» τὸ «Ἄνω σχῶμεν τὰς καρδίας».

Τὸ διακονικὸν «Πετάσατε» ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς ἱερεῖς ἢ πρὸς τοὺς ἱερεῖς και τὸν λαὸν και συνιστᾷ προτροπὴν πρὸς ἔκτασιν ἢ ὕψωσιν τῶν χειρῶν ἢ τοῦ καταπετάσματος. Τοῦτο παραλείπεται ὑπὸ τοῦ κώδικος A.

Ὁ εὐχαριστήριος πρόλογος τῆς εὐχῆς τῆς ἀναφορᾶς («Ἀληθῶς γὰρ ἄξιον...») διακόπτεται εἰς τὰς λέξεις «ἐπιθυσία και προσφορά» και ἐπαναλαμβάνεται μετὰ τὸ διακονικὸν «Εἰς ἀνατολὰς βλέψατε» διὰ τῆς φράσεως «σὺ γὰρ εἰ ὁ ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς και ἐξουσίας...» διὰ νὰ κατακλεισθῇ διὰ τοῦ ἐπινικίου ὕμνου. Τὸ ἀπὸ τοῦ «Και δεόμεθα...» μέχρι «και ἀντιλήπτωρ κατὰ πάντα γενόμενος» τμήμα, παραλείπεται ὑπὸ τοῦ κώδικος Me, εἶναι μεταγενέστερον και συνιστᾷ τὰς ἱκετευτικὰς δεήσεις ἢ τὰ δίπτυχα τῆς λειτουργίας ταύτης. Δύναται νὰ διακριθῇ εἰς δύο μέρη· εἰς τὰ αἰτήματα τὰ μὴ εἰσαγόμενα διὰ τοῦ «Μνήσθητι, Κύριε», πιθανότατα προερχόμενα ἐκ τῆς παλαιᾶς αἰγυπτιακῆς λειτουργικῆς πράξεως, και τὰ διὰ τοῦ «Μνήσθητι Κύριε» εἰσαγόμενα, τὰ εἰσαχθέντα ἐκ τῆς ἱεροσολυμιτικῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου

Ἰακώβου. Αἱ ἱκετευτικαὶ αὐταὶ δεήσεις, μεταφερθεῖσαι ἐκ τῆς μετὰ τὸ Εὐαγγέλιον ἐκτενοῦς, παρενεβλήθησαν εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο πάντως πρὸ τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἐθεωρεῖτο καταλλήλοτερος ὁ χρόνος διὰ τὴν ἀναφορὰν εὐπροσδεκτοτέρων δεήσεων ὁ ἐντὸς τῆς ἀναφορᾶς και πλησίον τοῦ καθαγιασμοῦ τῶν τιμίων δώρων. Οὕτως εἰς μὲν τὰς ἄλλας λειτουργίας, ὡς τοῦ συρο-βυζαντινοῦ τύπου, ἐτέθησαν μετὰ τὸν καθαγιασμόν, εἰς τὸν αἰγυπτιακὸν πρὸ αὐτοῦ. Περὶ τοῦ συνθέτου τούτου προβλήματος βλέπε Π. Ροδοπούλου, ἐν μν. ἔργῳ, σελ. 25-35, Π. Τρεμπέλα, ἐν μν. ἔργῳ, σελ. 51-54 και H. Engberding, ἐνθ' ἄνωτ.

Κατὰ τοὺς κώδικας B, A μεταξὺ πολλῶν ἐκ τῶν δεήσεων τούτων παρεμβάλλονται διακονικὰ παρόμοια πρὸς τὰ τῆς ἐκτενοῦς («Προσεύξασθε ὑπὲρ τῶν ἀγαθῶν ὑετῶν και καρπῶν τῆς γῆς... ὑπὲρ ἀναβάσεως τοῦ ποταμοῦ Νείλου» κλπ.) ἢ «Κλίνωμεν γόνυ και ἀναστῶμεν», ὡς και ἀπαντήσεις τοῦ λαοῦ («Ἀμήν», «Κύριε, ἐλέησον»). Ἡ ὑπὲρ τῶν καρπῶν τῆς γῆς δεήσις ἐλέγετο κατὰ τὸν μῆνα Ἀπρίλιον, ἢ ὑπὲρ ἀναβάσεως τῶν ποταμίων ὑδάτων κατὰ τὸν Ἰούνιον, ὡς δηλοῦσι αἱ προτασσόμεναι τούτων διατάξεις. Τὸ τέλος τῆς ὑπὲρ τοῦ βασιλέως αἰτήσεως «τῇ εἰς σὲ καταληφθῶμεν», ἐξοβελισόμενον ὑπὸ τινων ὡς συντακτικῶς ἀνώμαλον, διετηρήθη ὅφ' ἡμῶν διορθωθέντος τοῦ πρὸ αὐτοῦ «διάγωμεν» εἰς «διάγοντες».

Τὸ θεομητορικὸν μνημόσυνον («Ἐξαιρέτως τῆς παναγίας...») ἔχει διαμορφωθῇ κατὰ βυζαντινὴν ἐπίδρασιν, ὁ δὲ ἀδεξίως παρεμβαλλόμενος πρὸ αὐτοῦ βιβλικὸς θεομητορικὸς ὕμνος «Χαῖρε κεχαριτωμένη...» εἰσήχθη και οὗτος προφανῶς ἐκ τῆς βυζαντινῆς λειτουργίας. Εἰς τοὺς κώδικας B και A ὁ ὕμνος οὗτος εἰσάγεται διὰ τοῦ «Μνήσθητι, Κύριε, τῆς ἀρχαγγελικῆς φωνῆς...», ὡς εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ Ἰακώβου.

Ἡ ὑπὸ τοῦ διακόνου αἰτήσις εὐλογίας («Κύριε, εὐλόγησον») και ἡ εὐλογία τοῦ ἱερέως ἀφοροῦν εἰς τὸν διάκονον,

αιτούμενον και λαμβάνοντα ούτως ἄδειαν διὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν διπτύχων τῶν κεκοιμημένων. Εἰς τοὺς κώδικας Β και Α ἡ εὐλογία ἔχει ἄλλην μορφήν· «Ἡ χάρις τοῦ παναγίου Πνεύματος μετὰ πάντων ὑμῶν, ἀδελφοί· ἀμήν».

Τὸ τμήμα τῆς εὐχῆς ἀπὸ τοῦ «τῶν προσφερόντων τὰς θυσίας...» μέχρι «ἀντὶ τῶν προσκαίρων τὰ αἰώνια» ἀποτελεῖ προφανῶς τὴν ἀρχικὴν εὐχὴν τῆς προσκομιδῆς τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Μάρκου ἢ μέρος αὐτῆς. Μετ' αὐτῆς συνεδύαζετο καὶ ἡ προσφορά θυμιάματος. Ἀρχικῶς εὐρίσκετο μεθ' ὧν τῶν ἱκετευτικῶν δεήσεων εἰς τὸ τέλος τῆς «Συνάξεως», ἥτοι μετὰ τὸ Εὐαγγέλιον καὶ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς εὐχῆς τῆς ἀναφορᾶς. Ὅτε ὅμως περὶ τὸν Δ' αἰῶνα μετεφέρθησαν, διὰ τὸν ἀνωτέρω σημειωθέντα λόγον, πᾶσαι αἱ ἱκετευτικαὶ δεήσεις ἐντὸς τῆς ἀναφορᾶς καὶ πρὸ τοῦ καθγιασμοῦ συμπαρεσύρθη μετ' αὐτῶν καὶ ἡ εὐχὴ τῆς προσκομιδῆς.

Τὸ μνημόσυνον τοῦ ἀρχιερέως εἰς τοὺς ἐντόνως ὑπὸ τῆς βυζαντινῆς πράξεως ἐπηρρασμένους κώδικας (Β, Α) ἀνεδιπλώθη διὰ τῆς προσθήκης τῆς βυζαντινῆς ἐκφωνήσεως «Ἐν πρώτοις μνήσθητι, Κύριε...», παρεμβαλλομένης μεταξὺ τοῦ τέλους τῆς παλαιᾶς εὐχῆς τῆς προσκομιδῆς («ἀντὶ τῶν προσκαίρων τὰ αἰώνια») καὶ τῆς ἀρχῆς τῆς αἰγυπτιακῆς δεήσεως ὑπὲρ τοῦ πάπα («Τὸν ἁγιώτατον...»). Εἰς τὴν ἐκφώνησιν αὐτὴν ὁ λαὸς ἀπήντα διὰ τοῦ «Γένοιτο, γένοιτο».

Ἡ θέσις τῆς προτροπῆς τοῦ διακόνου «Οἱ καθήμενοι ἀνάστητε (ἢ ἀναστήτωσαν)» καὶ «Εἰς ἀνατολὰς βλέψατε» δὲν εἶναι κατὰ πάντας τοὺς κώδικας ἡ αὐτή.

Τὸ εἰσάγον τὸ ἐπινίκιον ὕμνον τμήμα τῆς εὐχῆς τῆς ἀναφορᾶς («Σὺ γὰρ εἰ ὁ ὑπεράνω...») εὗρηται σχεδὸν κατὰ λέξιν εἰς τὸ Εὐχολόγιον τοῦ Σεραπίωνος, εἰς τὴν κοπτικὴν λειτουργίαν καὶ εἰς τὸν πάπυρον Dêr - Balizeh. Ἡ διπλῇ ἐπανάληψις τοῦ ἐπινικίου ὕμνου εἰσῆχθη μεταγενεστέρως, ὅτε ἐπεκράτησε τὸ ἔθος τῆς μυστικῆς ἀναγνώσεως τῶν εὐχῶν, προέρχεται δὲ ἐκ τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰακώβου μετὰ τῆς εἰσαγωγῆς αὐτὸν φράσεως ἀπὸ τοῦ «καὶ κέκραγεν ἕτερος πρὸς τὸν ἕτερον...». Ἡ εὐχὴ κατὰ τὴν κοπτικὴν

μετάφρασιν, τὸν Σεραπίωνα καὶ τὸν πάπυρον Dêr - Balizeh συνδέει τὸ «καὶ ταῖς δυσὶν ἱστάμενα» πρὸς τὴν ἐκφώνησιν «πάντοτε μὲν τὰ πάντα...» παραλείπουσα τὴν ἐνδιάμεσον φράσιν καὶ τὸν πρῶτον ἐπινίκιον ὕμνον. Αὕτη ἀσφαλῶς ἦτο καὶ ἡ ἀρχικὴ τῆς μορφῆς. Ὁ παρέμβλητος πρῶτος τρισάγιος ὕμνος κατὰ τοὺς κώδικας Β και Α ἔχει κατὰ τὸ πρῶτον μέρος αὐτοῦ τὴν μορφήν τοῦ βυζαντινοῦ τρισαγίου («Ἄγιος ὁ Θεός...»).

Χαρακτηριστικὸν τῶν λειτουργιῶν τοῦ αἰγυπτιακοῦ λειτουργικοῦ τύπου εἶναι ἡ ἀπουσία τῆς φράσεως «Ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος...» ἐκ τοῦ ἐπινικίου ὕμνου. Ἰδιαιτέρον γνώρισμα τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Μάρκου ἀποτελεῖ ἡ μετὰ τὴν εὐχαριστίαν καὶ πρὸ τῆς ἀναμνήσεως παρεμβαλλομένη προεπίκλησις· «πλήρωσον, ὁ Θεός, καὶ ταύτην τὴν θυσίαν τῆς παρὰ σοῦ εὐλογίας διὰ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ παναγίου σου Πνεύματος».

Τὸ περιέχον τοὺς λόγους τῆς συστάσεως τοῦ μυστηρίου τμήμα τῆς εὐχῆς τῆς ἀναφορᾶς εἶναι προσηρμοσμένον πρὸς τὸν συρο - βυζαντινὸν λειτουργικὸν τύπον. Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ κατὰ τὸν κώδικα Α καὶ τὴν κοπτικὴν μετάφρασιν μετὰ τὸ «εὐχαριστήσας, εὐλογήσας, ἁγιάσας» πρὸ τοῦ «Λάβετε, φάγετε...» καὶ «Πίετε ἐξ αὐτοῦ...» παρέμβασις τοῦ λαοῦ, ἀναφωνοῦντος εἰς ἐκάστην λέξιν τὸ «Ἀμήν», ὡς καὶ ἐν τῇ ἀλεξανδρινῇ λειτουργίᾳ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Τοῦτο μαρτυρεῖ ὅτι τὸ τμήμα τοῦτο τῆς ἀναφορᾶς ἐλέγετο εἰς ἐπήκοον τοῦ λαοῦ ἀκόμη καὶ εἰς μεταγενεστέραν ἐποχὴν, καίτοι δὲν σημειοῦται πρὸ αὐτοῦ τὸ «Ἐκφώνως». Κατὰ τὸν κώδικα Μ μετ' ἐκάστην τῶν ἀνωτέρω λέξεων τίθεται σταυρός, δι' οὗ δηλοῦται ἡ σταυροειδὴς ὑπὸ τοῦ ἱερέως εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο σφράγισις τῶν δώρων, ὡς καὶ εἰς τὴν ἀλεξανδρινὴν λειτουργίαν τοῦ ἁγίου Γρηγορίου.

Τὰ διακονικὰ «Ἐκτείνετε, οἱ πρεσβύτεροι» καὶ «Ἐτι ἐκτείνετε» συνιστᾷ προτροπὴν πρὸς ἑκτασιν τῶν χειρῶν τῶν συλλειτουργούντων ἱερέων ὑπὲρ τὰ δῶρα.

Τὸ περὶ τὴν ἐπίκλησιν τμήμα τῆς ἀναφορᾶς ἔχει ὑπο-

στη ισχυράς επιδράσεις ἐκ τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰακώβου. Ἡ παροῦσα μορφή τῆς ἐπικλήσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἔχει εἰσαχθῆ εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ ἁγίου Μάρκου περὶ τὸ τέλος τοῦ Δ' αἰῶνος· εἰς τὴν ἀναφορὰν τοῦ Σεραπίωνος ἡ ἐπικλήσις ἀναφέρεται εἰς τὸν Λόγον. Ἡ περιέχουσα τὸ ἐγκώμιον τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀνάπτυξις τῆς ἀρχικῆς ἐπικλήσεως ἀπὸ τοῦ «καὶ δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμέν σε...» μέχρι τοῦ «καὶ Σωτήρ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ», μὴ μαρτυρουμένη ὑπὸ τοῦ κώδικος Με καὶ τοῦ παύρου τοῦ Μάντζεστερ, εἶναι προφανῶς παρέμβλητος.

Κατὰ τοὺς κώδικας Β καὶ Α ἡ ἐπίδρασις τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰακώβου καὶ τῶν βυζαντινῶν λειτουργιῶν εἶναι ἔτι μεγαλύτερα. Οὕτω παρεμβάλλεται εἰς τὴν εὐχὴν τὸ «Πιστεύομεν καὶ ὁμολογοῦμεν» καὶ «Τὸν θάνατόν σου, Κύριε...» ἐκ τῆς λειτουργίας τοῦ Ἰακώβου καὶ «Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν...» καὶ «Σὲ ὑμνοῦμεν...» ἐκ τῶν βυζαντινῶν.

Ἡ εὐχή τῆς ἀναφορᾶς κατακλείεται διὰ δοξολογίας καὶ τῆς ἐπιφωνήσεως τοῦ λαοῦ «Ὡσπερ ἦν καὶ ἐστίν...». Κατὰ τὰ χειρόγραφα Β καὶ Α ἐπιτάσσονται τὰ ἐκ τῆς βυζαντινῆς λειτουργίας εἰλημμένα «Καὶ δὸς ἡμῖν...Καὶ ἔσται τὰ ἑλέη...» καὶ ἡ διακονικὴ συναπὴ μετὰ τῶν αἰτήσεων. Τὸ χειρόγραφον Με μετὰ τὸ «Ὡσπερ ἦν...» παραθέτει σύντομον εὐχὴν, τμήμα τῶν ὑπὸ τοῦ κώδικος τούτου παραλειπομένων ἱκετευτικῶν δεήσεων· «Καὶ δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμέν σε, φιλόνητοπε ἀγαθέ· μνήσθητι τῆς ἁγίας καὶ μόνης... κατὰ πάντα γενόμενος».

Εὐθὺς μετὰ τὴν εὐχὴν τῆς ἀναφορᾶς ἄρχεται ἡ προσευχὴ διὰ τὴν θεϊαν κοινωνίαν, περιλαμβάνουσα τὴν Κυριακὴν προσευχὴν μετὰ τῆς εἰσαγωγῆς καὶ κατακλειούσης αὐτὴν εὐχῆς (ἐμβολισμός), εὐχὴν κεφαλοκλισίας καὶ τὴν εὐχὴν τῆς ὑψώσεως τοῦ ἁγίου ἄρτου. Κατὰ τὴν ὑπὸ τῆς κοπτικῆς καὶ αἰθιοπικῆς λειτουργίας διατηρουμένην ἀρχαῖκην αἰγυπτιακὴν λειτουργικὴν πρᾶξιν ἡ κλάσις τοῦ ἄρτου ἐγένετο πρὸ τοῦ «Πάτερ ἡμῶν». Εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ ἁγίου Μάρκου, ἐπηρεασθείσαν καὶ ἐν τούτῳ

ὑπὸ τῆς βυζαντινῆς λειτουργίας, ἡ Κυριακὴ προσευχὴ ἐτέθη πρὸ τῆς κλάσεως.

Ἡ διπλὴ ἀπαγγελία τοῦ «Πάτερ ἡμῶν...», πρῶτον ὑπὸ τοῦ ἱερέως καὶ ὕστερον ὑπὸ τοῦ λαοῦ προήλθεν ἐξ ἐπιδράσεως τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, ὡς καὶ ἡ ἐκεῖθεν ληφθεῖσα ἱερατικὴ ἐκφώνησις ἡ εἰσάγουσα τὴν Κυριακὴν προσευχὴν («Καὶ καταξίωσον...») μαρτυρεῖ. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ἐπινίκιον ὕμνον, ἐνταῦθα ἡ πρώτη ἀπαγγελία εἶναι ἡ ἀρχικὴ.

Τὰ κατὰ τὴν κοινωνίαν παραλλάσσουσιν πῶς εἰς τὰ διάφορα χειρόγραφα ὡς πρὸς τὰς εὐχὰς καὶ τὰ διακονικά. Κατὰ τὸν κώδικα Α ἡ κοινωνία τοῦ λαοῦ εἰσάγεται κατὰ τὸν βυζαντινὸν τρόπον· «Μετὰ φόβου Θεοῦ καὶ πίστεως προσέλθετε». Μετὰ τὴν κοινωνίαν ὑπὸ τῶν κωδίκων Β καὶ Α προστίθενται τὰ βυζαντινὰ «Ὁρθοὶ μεταλαβόντες... Ὅτι σὺ εἶ ὁ ἅγιος ἡμῶν...».

Ἡ ἀπόλυσις κατὰ τοὺς κώδικας Β καὶ Α ἐμπλουτίζεται καὶ δι' εὐχῆς κεφαλοκλισίας - ὀπισθαμβάνου, κατὰ τὸ πρότυπον τῆς βυζαντινῆς λειτουργίας («Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ἄρτος ὁ ἐξ οὐρανοῦ καταβάς...»).

Ἐκ τῶν ἐν τῷ διακονικῷ εὐχῶν ἡ πρώτη παραλείπεται ὑπὸ τῶν κωδίκων Β καὶ Α. Ἀμφότεραι παραλείπονται ὑπὸ τοῦ Με. Εἰς τὸ χειρόγραφον Α μετὰ τὴν ἀπόλυσιν ἐπισυνάπτεται καὶ ἡ κατὰ τοὺς κώδικας Ρ καὶ Μ πρώτη εὐχή τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Μάρκου («Δέσποτα Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ παντοκράτωρ...εὐχαριστοῦμέν σοι κατὰ πάντα...»).

Ἐν περιπτώσει τελέσεως τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Μάρκου ἐκτός τοῦ κλίματος τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας, ὀρθὸν εἶναι τὸ μνημόσυνον καὶ αἱ ἐπὶ μέρους αἰτήσεις καὶ εὐχαὶ ὑπὲρ τοῦ πάπα καὶ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας νὰ ἀντικαθίστανται δι' αἰτήσεων ὑπὲρ τοῦ κατὰ τόπον ἐπισκόπου. Ἀνάλογος διευθέτησις ἀπαιτεῖται καὶ διὰ τὰς αἰτήσεις ὑπὲρ τῆς πόλεως Ἀλεξανδρείας καὶ τὰς εὐχὰς ὑπὲρ τοῦ βασιλέως.

Ἐναντιώματα θὰ λεχθοῦν τὰ τῆς ἡμέρας (ἀπόστολος καὶ εὐαγγέλιον), προστιθεμένων καὶ δύο ἐτέρων περικοπῶν κατ' ἐκλογὴν ἐκ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν.

Ἐλληλουάριον δύναται νὰ ψαλῇ τὸ τῆς ἡμέρας καὶ ὡς «στῖχος» κατὰ τὴν συναπτὴν ἕτερος κατανυκτικὸς ψαλμὸς ἢ, κατὰ τὴν περίοδον τοῦ Πάσχα, τὸ «Χριστὸς ἀνέστη» μετὰ τῶν στίχων αὐτοῦ (Ψαλμ. ξζ').

Αἱ τρεῖς ἐν τῇ ἀρχῇ μεταγενέστεραι εὐχαὶ αἱ «λεγόμεναι ἐν τῷ διακονικῷ» καλὸν εἶναι νὰ λεχθοῦν μυστικῶς εἰς τὴν πρόθεσιν μετὰ τὴν ἐνδυσιν τῶν ἱερέων καὶ τὴν τέλεσιν τῆς προσκομιδῆς καὶ ἡ λειτουργία νὰ ἀρχίσῃ, κατὰ τὸν ἀρχαῖον τύπον, ἀπὸ τοῦ «Εἰρήνῃ πᾶσι» καὶ τὴν εὐχὴν τῆς εἰσόδου.

Ἡ εἵσοδος ἴσταται εἰς τὸ μέσον τοῦ ναοῦ παρὰ τὸν ἄμβωνα καὶ τὰς καθέδρας τῶν λειτουργῶν. Ἐκεῖ ψάλλεται τὸ τρισάγιον, ἀναγινώσκονται τὰ ἐναντιώματα, γίνεται τὸ κήρυγμα μετὰ τὸ εὐαγγέλιον καὶ λέγεται ἡ συναπτή. Ἡ εἵσοδος εἰς τὸ βῆμα γίνεται μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῶν κατηχουμένων καὶ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ χερουβικοῦ ὕμνου, πρὸς τέλεσιν τοῦ μυστηρίου τῆς θείας εὐχαριστίας.

Τέλος τὸ ἀντίδωρον δύναται νὰ διανεμηθῇ μετὰ τὴν τελικὴν εὐλογίαν καὶ τὸ «Εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον». Ἡ «ἐν τῷ διακονικῷ» εὐχὴ θὰ ἀναγνωσθῇ μυστικῶς εἰς τὴν πρόθεσιν μετὰ τὴν διανομὴν τοῦ ἀντιδώρου.

A. = Ἀναγνώστης

Δ. = Διάκονος

I. = Ἱερεὺς

K. = Κληρικοὶ

Λ. = Λαὸς

* = Ἀλλαγή στίχου (ἐπὶ ἐμμέτρου κειμένου)

Ἡ ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΚΑΙ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΟΥ
ΜΑΡΚΟΥ
ΜΑΘΗΤΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΕΤΡΟΥ

ΕΥΧΑΙ ΛΕΓΟΜΕΝΑΙ ΕΝ Τῷ ΔΙΑΚΟΝΙΚῷ

Δ. Ἐπὶ προσευχῇ στάθητε.

I. Εἰρήνῃ πᾶσιν.

Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Προσεύξασθε.

Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').

I. Εὐχκριστοῦμεν καὶ ὑπερευχαριστοῦμέν σοι, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ Πατὴρ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντων καὶ ἐν πᾶσιν, ὅτι ἐσκέπασας, ἀντελάβου, σπρήγγαγες ἡμᾶς τὸν παρελθόντα χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν καὶ ἤγαγες ἡμᾶς ἕως τῆς ὥρας ταύτης, ἀξιώσας πάλιν παραστήναι ἐνώπιόν σου ἐν τόπῳ ἁγίῳ σου, ἄφραστον αἰτοῦντας τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν καὶ ἰλασμὸν παντὶ τῷ λαῷ σου. Καὶ δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμέν σε, φιλόφρονε ἀγαθέ, δὸς ἡμῖν τὴν ἀγίαν ἡμέραν ταύτην καὶ ἅπαντα τὸν χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν ἐπιτελέσαι ἀναμαρτήτως μετὰ πάσης χαρᾶς, ὑγείας, σωτηρίας καὶ παντὸς ἁγιασμοῦ καὶ τοῦ σου φόβου. Πάντα δὲ φθόνον, πάντα φόβον, πάντα πειρασμόν, πᾶσαν σατανικὴν ἐνέργειαν, πᾶσαν πονηρῶν ἀνθρώπων ἐπιβουλὴν ἐκδιώξον ἀπ' ἡμῶν, ὁ Θεός, καὶ ἀπὸ τῆς ἀγίας σου καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας· τὰ καλὰ καὶ τὰ συμφέροντα ἡμῖν ἐπιχορήγησον καὶ εἰ τί σοι ἡμάρτομεν ἐν λόγῳ ἢ ἔργῳ ἢ κατὰ διάνοιαν, σὺ ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος παριδεῖν καταξίωσον καὶ μὴ ἐγκαταλίπῃς ἡμᾶς, ὁ Θεός,

τούς ἐλπίζοντας ἐπὶ σοί, μὴδὲ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ βῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ καὶ ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ· χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ,

(ἐκφώνως) δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ σοὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Ι. Εἰρήνη πᾶσιν.

Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Προσεύξασθε ὑπὲρ τοῦ βασιλῆως.

Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').

Ι. Δέσποτα Κύριε ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ Πατὴρ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμέν σε· τὸν βασιλέα ἡμῶν ἐν εἰρήνῃ καὶ ἀνδρείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ διαφύλαξον· καθυπόταξον αὐτῷ, ὁ Θεός, πάντα ἐχθρὸν καὶ πολέμιον· ἐπιλαβοῦ ὅπλου καὶ θυρεοῦ καὶ ἀνάστηθι εἰς τὴν βοήθειαν αὐτοῦ· δὸς αὐτῷ, ὁ Θεός, νίκας, εἰρηνικὰ φρονεῖν πρὸς ἡμᾶς καὶ πρὸς τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον, ἵνα καὶ ἡμεῖς ἐν τῇ γαληνότητι τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ ἡρεμῶν καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι· χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ,

(ἐκφώνως) δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ σοὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Ι. Εἰρήνη πᾶσιν.

Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Προσεύξασθε ὑπὲρ τοῦ πάπα καὶ τοῦ ἐπισκόπου.

Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').

Ι. Δέσποτα Κύριε ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ Πατὴρ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμέν σε, φιλάνθρωπε ἀγαθέ, τὸν ἀγιώ-

τατον καὶ μακαριώτατον καὶ ἀρχιερέα ἡμῶν πάπαν (τὸν δεῖνα) καὶ τὸν ὁσιώτατον ἐπίσκοπον (τὸν δεῖνα) συντηρῶν συντήρησον ἡμῖν αὐτοὺς ἔτεσι πολλοῖς, χρόνοις εὐρηγικοῖς ἐκτελοῦντας τὴν ὑπὸ σοῦ ἐμπεπιστευμένην ἀγίαν ἀρχιερωσύνην κατὰ τὸ ἅγιον καὶ μακάριόν σου θέλημα, ὀρθοτομοῦντας τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, σὺν πᾶσιν ὀρθοδόξοις ἐπισκόποις, πρεσβυτέροις, διακόνους, ὑποδιακόνους, ἀναγνώσταις, ψάλταις τε καὶ λαϊκοῖς, σὺν παντὶ τῷ πληρώματι τῆς ἀγίας καὶ μόνης καθολικῆς Ἐκκλησίας, εἰρήνην καὶ υἱεῖαν καὶ σωτηρίαν αὐτοῖς χαριζόμενος· τὰς δὲ εὐχὰς αὐτῶν ἅς ποιοῦσιν ὑπὲρ ἡμῶν καὶ ἡμεῖς ὑπὲρ αὐτῶν πρόσδεξαι, Κύριε, εἰς τὸ ἅγιον καὶ ἐπουράνιον καὶ λογικόν σου θυσιαστήριον, πάντα δὲ ἐχθρὸν τῆς ἀγίας σου Ἐκκλησίας καθυπόταξον ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν ἐν τάχει· χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ,

(ἐκφώνως) δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ σοὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Η ΕΙΣΟΔΟΣ

Ι. Εἰρήνη πᾶσιν.

Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Ἐπὶ προσευχὴν στήθητε.

Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').

Ι. Ἐπεύχεται τὴν εὐχὴν τῆς εἰσόδου καὶ εἰς τὸ θυμίαμα

Δέσποτα ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τὴν δωδεκάφωτον λαμπάδα τῶν δώδεκα ἀποστόλων ἐκλεξάμενος καὶ ἐξαπυστείλας αὐτοὺς ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ κηρύξαι καὶ διδάξαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας σου καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μα-

λακίαν ἐν τῷ λαῷ καὶ ἐμφυσήσας εἰς τὰ πρόσωπα αὐτῶν καὶ εἰπὼν αὐτοῖς· «Λόβετε Πνεῦμα ἅγιον», τὸν Παράκλητον, «ὅν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας ἀφέωνται αὐτοῖς, ὅν τινων κρατῆτε κεκράτηνται», οὕτως καὶ ἐφ' ἡμᾶς τοὺς περιεστηκότας δούλους σου ἐν τῇ εἰσόδῳ τῆς ἱερουργίας ταύτης, ἐπισκόπους, πρεσβυτέρους, διακόνους, ἀναγνώστας, ψάλτας τε καὶ λαϊκοὺς σὺν παντὶ τῷ πληρώματι τῆς ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας· ῥύσαι ἡμᾶς, Κύριε, ἀπὸ ἁρᾶς καὶ κατάρας καὶ ἀπὸ ἀναθέματος καὶ δεσμοῦ καὶ ἀφορισμοῦ καὶ ἐκ τῆς μερίδος τοῦ ἀντικειμένου καὶ καθάρισον ἡμῶν τὰ χεῖλη καὶ τὴν καρδίαν ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ καὶ ἀπὸ πάσης ῥαδιουργίας, ἵνα ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ καὶ καθαρῷ συνειδῶτι προσφέρωμέν σοι τὸ θυμίαμα τοῦτο εἰς ὁσμὴν εὐωδίας καὶ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν ἡμῶν καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ σου· χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ·

(ἐκφώνως) δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ σοὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Δ. Ὁρθοί.

Καὶ γίνεται ἡ εἰσοδος μετὰ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ψάλλουσι τό·

Κ.-Λ. Ὁ μονογενὴς Υἱὸς* καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ* ἀθάνατος ὑπάρχων* καὶ καταδεξάμενος* διὰ τὴν ἡμε-

τέραν σωτηρίαν* σαρκωθῆναι* ἐκ τῆς ἁγίας Θεοτόκου* καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας* ἀτρέπτως ἐνανθρωπήσας* σταυρωθεὶς τε, Χριστέ ὁ Θεός*, θανάτῳ θάνατον πατήσας* εἰς ὧν τῆς ἁγίας Τριάδος*, συνδοξαζόμενος τῷ Πατρὶ* καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι* σῶσον ἡμᾶς.

ΤΟ ΤΡΙΣΑΓΙΟΝ

Δ. Ἐπὶ προσευχὴν στάθητε.

Ι. Εἰρήνη πᾶσιν.

Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Ἐπὶ προσευχὴν στάθητε.

Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').

Ι. Εὐχεται τὴν εὐχὴν τοῦ τρισαγίου (πρὸ τῶν ἀναγνωσμάτων)

Δέσποτα Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ συναῖδιος Λόγος τοῦ ἀνάρχου Πατρός, ὁ καθ' ἡμᾶς γενόμενος κατὰ πάντα χωρὶς ἁμαρτίας ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ γένους ἡμῶν, ὁ ἐξαποστείλας τοὺς ἁγίους σου μαθητάς καὶ ἀποστόλους κηρύξαι καὶ διδάξαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας σου καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ σου· αὐτὸς καὶ νῦν, δέσποτα, ἐξαπόστειλον τὸ φῶς σου καὶ τὴν ἀλήθειάν σου καὶ καταύγασον τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας ἡμῶν εἰς κατανόησιν τῶν θείων σου λογίων καὶ ἰκάνωσον ἡμᾶς ἀκροατὰς αὐτῶν γενέσθαι, καὶ μὴ μόνον ἀκροατάς, ἀλλὰ καὶ ποιητάς λόγου γενομένους εἰς τὸ καρποφορῆσαι καὶ ποιῆσαι καρποὺς ἀγα-

Θούς ἀνὰ τριάκοντα καὶ ἐξήκοντα καὶ ἑκατόν,
ὅπως καταξιωθῶμεν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν·
(ἐκφώνως) καὶ ταχὺ προκαταλαβέτωσαν ἡμᾶς
οἱ οἰκτιρμοὶ σου, Κύριε·

Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').

Ι. (ἐκφώνως) σὺ γὰρ εἶ ὁ εὐαγγελισμός, σωτὴρ καὶ
φύλαξ τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν, Κύριε
ὁ Θεός, καὶ σοὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν εὐχαριστίαν
καὶ τὸν τρισάγιον ὕμνον ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ
καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ
καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Ἄγιος ὁ Θεός,* ἅγιος ἰσχυρός,* ἅγιος ἀθά-
νατος,* ἐλέησον ἡμᾶς (γ').

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι.

Καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώ-
νων· ἀμήν.

Ἄγια Τριάς,* ἐλέησον ἡμᾶς.

ΤΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Ι. Εἰρήνη πᾶσιν.

Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Πρόσχωμεν.

Α. Ἀναγινώσκει περικοπὴν ἐκ τοῦ Νόμου

Τῆς Ἑξόδου τὸ ἀνάγνωσμα.

Μωυσῆς ἦν πομαίνων τὰ πρόβατα Ἰοθὴρ τοῦ γαμβροῦ
αὐτοῦ τοῦ ἱερέως Μαδιάμ καὶ ἦγαγε τὰ πρόβατα ὑπὸ τὴν
ἐρημον καὶ ἦλθεν εἰς τὸ ὄρος Χωρήβ. Ὡφθη δὲ αὐτῷ ἄγ-
γελος Κυρίου ἐν πυρὶ φλογὸς ἐκ τοῦ βάτου καὶ ὤρᾳ ὅτι

ὁ βάτος καλεῖται πυρὶ, ὁ δὲ βάτος οὐ κατεκαίετο. Εἶπε
δὲ Μωυσῆς· παρελθὼν ὄψομαι τὸ δραμα τὸ μέγα τοῦτο,
ὅτι οὐ κατακαίεται ὁ βάτος. Ὡς δὲ εἶδε Κύριος ὅτι προσ-
άγει ἰδεῖν, ἐκάλεσεν αὐτὸν ὁ Κύριος ἐκ τοῦ βάτου λέγων·
Μωυσῆ, Μωυσῆ. Ὁ δὲ εἶπε· Τί ἐστί; Ὁ δὲ εἶπε· Μὴ ἐγ-
γίσσης ὧδε. Λῦσαι τὸ ὑπόδημα ἐκ τῶν ποδῶν σου· ὁ γὰρ
τόπος, ἐν ᾧ σὺ ἕστηκας, γῆ ἁγία ἐστίν. Καὶ εἶπεν· Ἐγὼ
εἰμι ὁ Θεός τοῦ πατρὸς σου, Θεὸς Ἀβραάμ καὶ Θεός Ἰσα-
ὰκ καὶ Θεός Ἰακώβ. Ἀπέστρεψε δὲ Μωυσῆς τὸ πρόσω-
πον αὐτοῦ· εὐλαβεῖτο γὰρ καταβλέψαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.
Εἶπε δὲ Κύριος πρὸς Μωυσῆν· Ἰδὼν εἶδον τὴν κάκωσιν
τοῦ λαοῦ μου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ τῆς κραυγῆς αὐτῶν ἀκή-
κοα ἀπὸ τῶν ἐργοδικτῶν· οἶδα γὰρ τὴν δούλην αὐτῶν
καὶ κατέβην ἐξελεῖσθαι αὐτοὺς ἐκ χειρὸς τῶν Αἰγυπτίων
καὶ ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ τῆς γῆς ἐκείνης καὶ εἰσαγαγεῖν
αὐτοὺς εἰς γῆν ἀγαθὴν καὶ πολλήν, εἰς γῆν βέουσαν γάλα
καὶ μέλι, εἰς τὸν τόπον τῶν Χαναανίων καὶ Χετταίων
καὶ Ἀμορραίων καὶ Φερεζαίων καὶ Γεργεσαίων καὶ Εὐαί-
ων καὶ Ἰεβουσαίων. Καὶ νῦν ἰδοὺ κραυγὴ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ
ἤκει πρὸς με, καὶ ἐώρακα τὸν θλιμμένον, ὃν οἱ Αἰγύπτιοι
θλίβουσιν αὐτούς. Καὶ νῦν δεῦρο ἀποστείλω σε πρὸς Φα-
ραῶ βασιλέα Αἰγύπτου καὶ ἐξάξεις τὸν λαόν μου, τοὺς
υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐκ γῆς Αἰγύπτου. Καὶ εἶπε Μωυσῆς πρὸς
τὸν Θεόν· Τίς εἰμι ἐγώ, ὅτι πορεύσομαι πρὸς Φαραῶ βα-
σιλέα Αἰγύπτου καὶ ὅτι ἐξάξω τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐκ γῆς
Αἰγύπτου; Εἶπε δὲ ὁ Θεός Μωυσῆ, λέγων· Ὅτι ἔσομαι
μετὰ σοῦ καὶ τοῦτό σοι τὸ σημεῖον, ὅτι ἐγώ σε ἐξαποστέλ-
λω ἐν τῷ ἐξαγαγεῖν σε τὸν λαόν μου ἐξ Αἰγύπτου καὶ λα-
τρεύσετε τῷ Θεῷ ἐν τῷ ὄρει τούτῳ. Καὶ εἶπε Μωυσῆς
πρὸς τὸν Θεόν· Ἰδοὺ ἐγὼ ἐξελεύσομαι πρὸς τοὺς υἱοὺς
Ἰσραὴλ καὶ ἔρω πρὸς αὐτούς· Ὁ Θεός τῶν πατέρων ἡμῶν
ἀπέσταλκε με πρὸς ὑμᾶς. Ἐρωτήσουσί με· Τί ὄνομα αὐτῷ;
Τί ἔρω πρὸς αὐτούς; Καὶ εἶπεν ὁ Θεός πρὸς Μωυσῆν, λέ-
γων· Ἐγὼ εἰμι ὁ ὢν. Καὶ εἶπεν· Οὕτως ἔρεῖς τοῖς υἱοῖς
Ἰσραὴλ· Ὁ ὢν ἀπέσταλκε με πρὸς ὑμᾶς.

A. Καὶ ἀναγινώσκει τὴν προφητείαν

Προφητείας Ἡσαίου τὸ ἀνάγνωσμα.

Ἰδοὺ Κύριος κάθηται ἐπὶ νεφέλης κούφης καὶ ἤξει εἰς Αἴγυπτον καὶ σεισθήσεται τὰ χειροποίητα Αἰγύπτου ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ. Τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἔσται θυσιαστήριον τῷ Κυρίῳ ἐν χώρᾳ Αἰγυπτίων καὶ στήλη πρὸς τὸ ὄριον αὐτῆς τῷ Κυρίῳ. Καὶ ἔσται εἰς σημεῖον εἰς τὸν αἰῶνα Κυρίῳ ἐν χώρᾳ Αἰγύπτου, ὅτι κεκράζονται πρὸς Κύριον διὰ τοὺς θλίβοντας αὐτούς. Καὶ ἀποστελεῖ αὐτοῖς Κύριος ἄνθρωπον, ὃς σώσει αὐτούς, κρίνων σώσει αὐτούς. Καὶ γνωστὸς ἔσται Κύριος τοῖς Αἰγυπτίοις καὶ γνώσονται οἱ Αἰγύπτιοι τὸν Κύριον ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ καὶ ποιήσουσιν θυσίας καὶ εὐξονται εὐχὰς τῷ Κυρίῳ καὶ ἀποδώσουσιν. Καὶ πατάξει Κύριος τοὺς Αἰγυπτίους πληγῇ καὶ ἰάσεται αὐτούς ἰάσει· καὶ ἐπιστραφήσονται πρὸς Κύριον καὶ εἰσακούσεται αὐτῶν καὶ ἰάσεται αὐτούς. Τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἔσται ἡ ὁδὸς ἀπὸ Αἰγύπτου πρὸς Ἀσσυρίους καὶ εἰσελεύσονται Ἀσσύριοι εἰς Αἴγυπτον καὶ Αἰγύπτιοι πορεύσονται πρὸς Ἀσσυρίους καὶ δουλεύουσιν Αἰγύπτιοι τοῖς Ἀσσυρίοις. Τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἔσται Ἰσραὴλ τρίτος ἐν τοῖς Ἀσσυρίοις καὶ ἐν τοῖς Αἰγυπτίοις, εὐλογημένος ἐν τῇ γῇ, ἣν εὐλόγησεν Κύριος Σαβαώθ λέγων· Εὐλογημένος ὁ λαός μου ὁ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ὁ ἐν Ἀσσυρίοις καὶ ἡ κληρονομία μου Ἰσραὴλ.

A. Καὶ ἀναγινώσκει τὸν ἀπόστολον

Καθολικῆς Α' ἐπιστολῆς Πέτρου τὸ ἀνάγνωσμα.

Ἀδελφοί, ταπεινώθητε ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα τοῦ Θεοῦ, ἵνα ὑμᾶς ὑψώσῃ ἐν καιρῷ, πᾶσαν τὴν μέριμναν ὑμῶν ἐπιρρίψαντες ἐπ' αὐτόν, ὅτι αὐτῷ μέλλει περὶ ὑμῶν. Νήψατε, γρηγορήσατε, ὅτι ὁ ἀντίδικος ὑμῶν διάβολος ὡς λέων ὠρυόμενος περιπατεῖ, ζητῶν τίνα καταπίῃ· ὃ ἀντίστητε στερεοὶ τῇ πίστει, εἰδότες τὰ αὐτὰ τῶν παθημάτων τῇ ἐν κόσμῳ ὑμῶν ἀδελφότητι ἐπιτελεῖσθαι. Ὁ δὲ Θεὸς πάσης χάριτος, ὁ καλέσας ὑμᾶς εἰς τὴν αἰώνιον αὐ-

τοῦ δόξαν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὀλίγον παθόντας, αὐτὸς κατάρτισαι ὑμᾶς, στηρίξαι, σθενώσαι, θεμελιώσαι. Αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν. Διὰ Σιλουανοῦ ὑμῖν τοῦ πιστοῦ ἀδελφοῦ, ὡς λογιζομαι, δι' ὀλίγων ἔγραψα, παρακαλῶν καὶ ἐπιμαρτυρῶν ταύτην εἶναι ἀληθῆ χάριν τοῦ Θεοῦ ἐν ἡμῖν ἐστίκατε. Ἀσπάζεταιται ὑμᾶς ἡ ἐν Βαβυλῶνι συνεκλεκτὴ καὶ Μάρκος ὁ υἱός μου. Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγάπης. Εἰρήνη ὑμῖν πᾶσι τοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ἀμήν.

Δ. Κύριε, εὐλόγησον.

Ι. Ὁ Κύριος εὐλογῇσιν καὶ συνδιακονήσιν ὑμῖν τῇ αὐτοῦ χάριτι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Καὶ βάλλει θυμίαμα πρὸ τοῦ Εὐαγγελίου λέγων οὕτως·

Θυμίαμα προσφέρομεν ἐνώπιον τῆς ἀγίας δόξης σου, ὁ Θεός, ὁ προσδεχόμενος εἰς τὸ ἅγιον καὶ ὑπερουράνιον καὶ νοερὸν σου θυσιαστήριον, ἀντικατάπεμψον ἡμῖν τὴν χάριν τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος· ὅτι εὐλογημένος ὑπάρχεις καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

A. Ψάλλει τὸ ἀλληλουῶριον. Ἦχος α'

Ἀλληλουῖα, ἀλληλουῖα, ἀλληλουῖα.

Στίχ. α' Ἐξομολογήσονται οἱ οὐρανοὶ τὰ θαυμάσιά σου, Κύριε, καὶ τὴν ἀλήθειάν σου ἐν ἐκκλησίᾳ ἁγίων.

Ἀλληλουῖα, ἀλληλουῖα, ἀλληλουῖα.

Στίχ. β' Ὅτι τίς ἐν νεφέλαις ἰσωθήσεται τῷ Κυρίῳ καὶ τίς ὁμοιωθήσεται τῷ Κυρίῳ ἐν υἱοῖς Θεοῦ;

Ἀλληλουῖα, ἀλληλουῖα, ἀλληλουῖα.

Στίχ. γ' Ὁ Θεός, ὁ ἐνδοξαζόμενος ἐν βουλῇ ἁγίων, μέγας καὶ φοβερός ἐστὶν ἐπὶ πάντας τοὺς περικύκλω αὐτοῦ.

Ἀλληλοῦῖα, ἀλληλοῦῖα, ἀλληλοῦῖα.

Στίχ. δ' Κύριε, ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, τίς ὁμοίός σοι; δυνατός εἶ, Κύριε, καὶ ἡ ἀλήθειά σου κύκλω σου.

Ἀλληλοῦῖα, ἀλληλοῦῖα, ἀλληλοῦῖα.

Δ. Ὅτε μέλλει εἰπεῖν τὸ Εὐαγγέλιον λέγει·

Κύριε, εὐλόγησον.

- Ι.** Ὁ Κύριος εὐλογῇ καὶ ἐνισχύσει καὶ ἀκροατὰς ἡμᾶς ποιήσει τοῦ ἁγίου αὐτοῦ Εὐαγγελίου, ὁ ὢν εὐλογητὸς Θεός, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Δ. Στάθιτε· ἀκούσωμεν τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου.

- Ι.** Εἰρήνη πᾶσιν.

Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Ἀναγινώσκει τὸ Εὐαγγέλιον

Ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν ἁγίου Εὐαγγελίου τὸ ἀνάγνωσμα.

Εἶπεν ὁ Κύριος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς· Ὁ ἀκούων ὑμῶν ἐμοῦ ἀκούει καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς ἐμὲ ἀθετεῖ· ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν, ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με. Ὑπέστρεψαν δὲ οἱ ἐβδομήκοντα μετὰ χαρᾶς, λέγοντες· Κύριε, καὶ τὰ δαιμόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ ὀνόματί σου. Εἶπε δὲ αὐτοῖς· Ἐθεώρουν τὸν Σατανᾶν ὡς ἀστραπὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα. Ἴδού δίδωμι ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ καὶ οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδικήσῃ. Πλὴν ἐν τούτῳ μὴ χαίρετε, ὅτι τὰ πνεύματα ὑμῖν ὑποτάσσεται· χαίρετε δὲ μᾶλλον, ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγράφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἡγαλιάσατο τῷ πνεύματι ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν· Ἐξομολογοῦμαί σοι, Πάτερ, Κύριε τοῦ οὐρα-

νοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις· ναί, ὁ Πατήρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία ἐμπροσθέν σου.

Λ. Δόξα σοι, Κύριε.

Η ΣΥΝΑΠΤΗ

- Δ.** Ἐπὶ προσευχὴν στάθιτε.

Προσεύξασθε ὑπὲρ τῶν ζώντων· προσεύξασθε ὑπὲρ τῶν νοσούντων· προσεύξασθε ὑπὲρ τῶν ἀποδύμων.

- Λ.** Κύριε, ἐλέησον.

- Ι.** Τοὺς νοσούντας, Κύριε, τοῦ λαοῦ σου ἐπισκεψάμενος ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς ἵασαι· τοὺς ἀποδημήσαντας ἡμῶν ἀδελφοὺς ἢ μέλλοντας ἀποδημεῖν ἐν παντὶ τόπῳ κατευδῶσον.

- Δ.** Προσεύξασθε ὑπὲρ τῶν ἀγαθῶν ἀέρων καὶ τῶν καρπῶν τῆς γῆς· ὑπὲρ τῆς συμμέτρου ἀναβάσεως τῶν ποταμίων ὑδάτων· ὑπὲρ τῶν ἀγαθῶν ὑετῶν καὶ σπορίμων τῆς γῆς.

- Λ.** Κύριε, ἐλέησον.

- Ι.** Τοὺς ἀγαθοὺς ὑετοὺς κατάπεμψον ἐπὶ τοὺς χреζόντας καὶ ἐπιδεομένους τόπους· τὰ ποτάμια ὑδατα ἀνάγαγε ἐπὶ τὸ μέτρον αὐτῶν κατὰ τὴν σὴν χάριν· τοὺς καρποὺς τῆς γῆς αὕξησον εἰς σπέρμα καὶ εἰς θερισμόν.

- Δ.** Προσεύξασθε ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ἀνθρώπων καὶ κτηνῶν· προσεύξασθε ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ κόσμου· προσεύξασθε ὑπὲρ τῶν φιλοχρίστων ἡμῶν βασιλέων.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Ι. Τὴν βασιλείαν τοῦ δούλου σου (δεῖνα), ὃν ἐδικαίωσας βασιλεύειν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν εἰρήνῃ καὶ ἀνδρείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ γαληνότητι διαφύλαξον.

Δ. Προσεύξασθε ὑπὲρ τῶν αἰχμαλώτων· προσεύξασθε ὑπὲρ τῶν κοιμηθέντων· προσεύξασθε ὑπὲρ τῆς θυσίας ἡμῶν προσφερόντων· προσεύξασθε ὑπὲρ τῶν θλιβομένων· προσεύξασθε ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων· προσεύξασθε ὑπὲρ τῆς πόλεως ταύτης· προσεύξασθε.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Ι. Τὴν ταπεινὴν καὶ ἐλεεινὴν καὶ φιλόχριστον πόλιν ταύτην ῥῦσαι αὐτήν, ὁ Θεός, ἅψ' ἡμερῶν πονηρῶν, ἀπὸ λιμοῦ, λοιμοῦ καὶ ἐπαναστάσεως ἔθνων, ὡς καὶ Νινευὶ τῆς πόλεως ἐφείσω, ὅτι ἐλεήμων καὶ οἰκτίρμων εἶ καὶ ἀμνησίκκος ἐπὶ κακίας ἀνθρώπων. Σὺ διὰ τοῦ προφήτου σου Ἡσαΐου εἶπας· «Ὑπερασπιῶ ὑπὲρ τῆς πόλεως ταύτης τοῦ σῶσαι αὐτήν δι' ἐμέ καὶ διὰ Δαυὶδ τὸν παῖδά μου» διὸ δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμέν σε, φιλόανθρωπε ἀγαθέ, ὑπεράσπισαι τῆς πόλεως ταύτης διὰ τὸν μάρτυρα καὶ εὐαγγελιστὴν Μάρκον, τὸν ὑποδείξαντα ἡμῖν ὁδὸν τῆς σωτηρίας· χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ,

(ἐκφώνως) δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ σοὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶ-

νας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Δ. Ἀρξαι.

Α. Καὶ λέγουσι τὸν στίχον (Ψαλμὸς ρκβ')

Πρὸς σέ ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου, τὸν κατοικοῦντα ἐν τῷ οὐρανῷ· ἰδοὺ ὡς ὀφθαλμοὶ δούλων εἰς χεῖρας τῶν κυρίων αὐτῶν, ὡς ὀφθαλμοὶ παιδίσκης εἰς χεῖρας τῆς κυρίας αὐτῆς, οὕτως οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν, ἕως οὗ οἰκτιρήσαι ἡμᾶς. Ἐλέησόν με, Κύριε.

Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε, ἐλέησον ἡμᾶς, ὅτι ἐπὶ πολὺ ἐπλήσθημεν ἐξουδενώσεως· ἐπὶ πλεῖον ἐπλήσθη ἡ ψυχὴ ἡμῶν· τὸ ὄνειδος τοῖς εὐθινοῦσι καὶ ἡ ἐξουδένωσις τοῖς ὑπερηφάνοις. Ἐλέησόν με, Κύριε.

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι. Ἐλέησόν με, Κύριε.

Καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν. Ἐλέησόν με, Κύριε.

Δ. Προσεύξασθε ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τῆς ἀγίας μόνης καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ὁρθοδόξου τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας.

Α. Κύριε, ἐλέησον.

Ι. Δέσποτα Κύριε, ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμέν σε τὴν ἐξ οὐρανοῦ εἰρήνην βράβευσον πᾶσι ἀπάντων ἡμῶν καρδίαις, ἀλλὰ καὶ τοῦ βίου τούτου τὴν εἰρήνην ἡμῖν δώρησαι.

Δ. Προσεύξασθε ὑπὲρ τοῦ ἀρχιερέως ἡμῶν πάπα ἀββᾶ (τοῦ δεῖνος), πάπα καὶ πατριάρχου, κυρίου, ἀρχιεπισκόπου τῆς μεγάλης πόλεως Ἀλεξανδρείας καὶ τῶν ὁρθοδόξων ἡμῶν ἐπισκόπων.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Ι. Τὸν ἀγιώτατον καὶ μακαριώτατον ἡμῶν πάπαν (τὸν δεῖνα) καὶ τὸν ὁσιώτατον ἡμῶν ἐπίσκοπον (τὸν δεῖνα) συντηρῶν συντήρησον ἡμῖν αὐτοὺς ἔτεσι πολλοῖς, χρόνοις εἰρηνικοῖς, ἐκτελοῦντας τὴν ὑπὸ σοῦ ἐμπειστευμένην ἀγίαν ἀρχιερωσύνην κατὰ τὸ ἅγιον καὶ μακάριόν σου θέλημα, ὀρθοτομοῦντας τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, σὺν πᾶσιν ὀρθοδόξοις ἐπισκόποις, πρεσβυτέροις, διακόνους, ὑποδιακόνους, ἀναγνώσταις, ψάλταις, σὺν παντὶ τῷ πληρώματι τῆς ἀγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας.

Δ. Προσεύξασθε ὑπὲρ τῆς ἀγίας ἐκκλησίας ταύτης καὶ τῶν συνελεύσεων ἡμῶν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Ι. Τὰς ἐπισυναγωγὰς ἡμῶν, Κύριε, εὐλόγησον· δὸς αὐτάς ἀκωλύτως καὶ ἀνεμποδίστως γενέσθαι κατὰ τὸ ἅγιόν σου θέλημα· οἴκους εὐχῶν, οἴκους εὐλογιῶν ἡμῖν τε καὶ τοῖς μεθ' ἡμᾶς δούλοις σου εἰς τὸν αἰῶνα δώρησαι. Ἐξεγέρθητι, Κύριε, καὶ διασκορπισθήτωσαν οἱ ἐχθροί σου, φυγέτωσαν πάντες οἱ μισοῦντες τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον· τὸν δὲ λαόν σου τὸν πιστὸν καὶ ὀρθόδοξον εὐλόγησον, ποιήσον αὐτὸν εἰς χιλιάδας καὶ μυριάδας καὶ μὴ κατισχύσῃ θάνατος ἀμαρτίας καθ' ἡμῶν μηδὲ κατὰ παντὸς τοῦ λαοῦ σου· χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ,

(ἐκφώνως) δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ σοὶ ἡ δόξα καὶ

τὸ κράτος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

ΑΠΟΛΥΤΙΣ ΤΩΝ ΚΑΤΗΧΟΥΜΕΝΩΝ

Ι. Εἰρήνην πᾶσιν.

Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Βλέπετε μὴ τις τῶν κατηχουμένων.

Η ΕΙΣΟΔΟΣ ΤΩΝ ΔΩΡΩΝ

Λ. Οἱ τὰ χερουβὶμ μυστικῶς εἰκονίζοντες* καὶ τῇ ζωοποιῷ Τριάδι* τὸν τρισάγιον ὕμνον προσάδοντες,* πᾶσαν νῦν βιοτικὴν ἀποθώμεθα μέριμναν,* ὡς τὸν βασιλέα τῶν ὅλων ὑποδεξόμενοι* ταῖς ἀγγελικαῖς ἀοράτως δορυφορούμενον τάξεσιν.* Ἀληλοῦία.

Ι. Βάλλει θυμίαμα εἰς τὴν εἰσοδὸν καὶ εὐχεται

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ πάντων ἀπροσδεῆς καὶ δεσπόζων πάσης κτίσεως, πρόσδεξαι τὸ θυμίαμα τοῦτο ἐξ ἀναξίου χειρὸς προσφερόμενον καὶ τῆς παρὰ σοῦ εὐλογίας πάντας ἡμᾶς ἀξιώσον· σὺ γὰρ εἶ ὁ ἁγιασμὸς ἡμῶν καὶ σοὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν εὐχαριστίαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

νων· ἀμήν.

**Καὶ εἰσέρχονται τὰ ἅγια εἰς τὸ θυσιαστήριον
καὶ εὐχεται οὕτως·**

“Ἄγιε ὕψιστε, φοβερέ, ὁ ἐν ἁγίοις
ἀναπαυόμενος Κύριε, αὐτὸς ἡμᾶς ἀγί-
ασον καὶ ἀξιώσον ἡμᾶς τῆς φοβερᾶς
ἱερωσύνης καὶ προσάγαγε ἡμᾶς τῷ
τιμίῳ σου θυσιαστηρίῳ μετὰ πάσης
συνειδήσεως ἀγαθῆς καὶ καθάρισον
ἡμῶν τὰς καρδίας ἀπὸ παντὸς μο-
λυσμοῦ· πᾶσαν αἵσθησιν πονηρὰν ἐκ-
δίωξον ἀφ’ ἡμῶν, ἀγιάσον τὸν νοῦν
καὶ τὴν ψυχὴν καὶ δὸς ἡμῖν τὴν τῶν
ἁγίων πατέρων ἡμῶν ἐπιτελεῖν λα-
τρείαν, μετὰ φόβου σου ἐξιλασκομέ-
νοις τὸ πρόσωπόν σου διὰ παντός·
σύ γὰρ εἶ ὁ εὐλογῶν καὶ ἀγιάζων
τὰ σύμπαντα καὶ σοὶ τὴν δόξαν καὶ
τὴν εὐχαριστίαν ἀναπέμπομεν, τῷ
Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ
Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς
αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

“Ὡ ἀντ’ αὐτῆς τὴν κατωτέρω

‘Ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ με-
γαλάνυμος Κύριος, ὁ δοὺς ἡμῖν εἴσο-
δον εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων διὰ
τῆς ἐπιδημίας τοῦ μονογενοῦς σου
Υἱοῦ, Κυρίου δὲ καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆ-
ρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἱκετεύο-

μεν καὶ παρακαλοῦμεν τὴν σὴν ἀγα-
θότητα, ἐπειδὴ ἐμφοβοὶ ἐσμεν καὶ
ἐντρομοὶ, μέλλοντες παρίστασθαι τῷ
φοβερῷ καὶ ἐνδόξῳ σου θυσιαστηρίῳ·
ἐξαπόστειλον ἐφ’ ἡμᾶς τὴν χάριν
τοῦ παναγίου σου Πνεύματος καὶ
ἀγιάσον ἡμῶν τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώ-
ματα καὶ τὰ πνεύματα, ἵνα ἐν καθα-
ρᾷ καρδίᾳ προσενέγκωμέν σοι δῶρα,
δόματα, καρπώματα, εἰς ἄφεςιν τῶν
ἡμετέρων ἁμαρτημάτων καὶ ἰλασμὸν
παντὸς τοῦ λαοῦ σου· χάριτι καὶ
οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μο-
νογενοῦς σου Υἱοῦ, μεθ’ οὗ εὐλογη-
τὸς εἶ σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ
καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ
ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων·
ἀμήν.

Ο ΑΣΠΑΣΜΟΣ

Δ. Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ.

Ι. Τὴν εὐχὴν τοῦ ἀσπασμοῦ

Δέσποτα Κύριε παντοκράτωρ, οὐρανόθεν ἐπί-
βλεψον ἐπὶ τὴν Ἐκκλησίαν σου καὶ ἐπὶ πάντα τὸν
λαόν σου καὶ πᾶν τὸ πείνιόν σου καὶ σῶσον
πάντας ἡμᾶς τοὺς ἀναξίους δούλους σου, τὰ θρέμ-
ματα τῆς σῆς ἀγάπης, καὶ δώρησαι ἡμῖν τὴν σὴν
εἰρήνην καὶ τὴν σὴν ἀγάπην καὶ τὴν σὴν βο-
ήθειαν καὶ κατὰπεμψον ἡμῖν τὴν δωρεὰν τοῦ

παναγίου σου Πνεύματος, ὅπως ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ καὶ συνειδήσει ἀγαθῇ ἀσπασώμεθα ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ, μὴ ἐν δόλῳ, μὴ ἐν ὑποκρίσει, μὴ τὴν τοῦ ἀλλοτρίου κεκτημένοι προαίρεσιν, ἀλλὰ ἄμωμον καὶ ἄσπιλον, ἐν ἐνὶ πνεύματι, ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀγάπης, ἐν σῶμα καὶ ἐν πνεύμα, ἐν μιᾷ πίστει, καθὼς καὶ ἐκλήθημεν, ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως ἡμῶν, ὅπως καταστήσωμεν οἱ πάντες εἰς τὴν θείαν καὶ ἀπέραντον στοργήν· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Ι. Εἴτα βάλλει θυμίαμα λέγων·

Θυμίαμα προσφέρεται τῷ ὀνόματί σου· ἀναληφθῆτω δὴ δεόμεθα ἐκ τῶν πενιχρῶν χειρῶν ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν εἰς τὸ ὑπερυψάνιον σου θυσιαστήριον εἰς ὁσμὴν εὐωδίας, εἰς ἱλασμόν παντὸς τοῦ λαοῦ σου· ὅτι σοὶ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ, προσκύνησις καὶ εὐχαριστία, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Καὶ δίδεται ὁ ἀσπασμός.

ΤΟ ΣΥΜΒΟΛΟΝ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ

Δ. Προσφέρειν κατὰ τόπους στάθητε.

Ι. Σφραγίζων τοὺς δίσκους καὶ τὰ ποτήρια ἐκφωνεῖ·

Ι.-Λ. Πιστεύω εἰς ἓνα Θεόν,* Πατέρα παντοκράτο-

ρα,* ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς,* ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων.* Καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν,* τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ,* τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα* πρὸ πάντων τῶν αἰώνων,* φῶς ἐκ φωτός,* Θεὸν ἀληθινόν* ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ* γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα,* ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ,* δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο.* Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους* καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν* κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν* καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος ἁγίου* καὶ Μαρίας τῆς παρθένου* καὶ ἐνανθρωπήσαντα.* Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν* ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου* καὶ παθόντα καὶ ταφέντα* καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ,* κατὰ τὰς Γραφάς.* Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς* καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς* καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης* κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς,* οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος.* Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον,* τὸ Κύριον,* τὸ ζωοποιόν,* τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον,* τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον* καὶ συνδοξαζόμενον,* τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν.* Εἰς μίαν, ἁγίαν,* καθολικὴν* καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν.* Ὁμολογῶ ἓν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.* Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν* καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.* ἀμήν.

Εἰς τὴν ΠΡΟΘΕΣΗΝ

Δ. Ἐπὶ προσευχὴν στάθητε.

Ι. Εἰρήνη πᾶσιν.

Α. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Προσεύξασθε ὑπὲρ τῶν προσφερόντων.

Α. Κύριε, ἐλέησον.

Ι. Δέσποτα Ἰησοῦ Χριστέ, Κύριε, ὁ συνάνθρωπος Λόγος τοῦ ἀνάρχου Πατρὸς καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὁ μέγας ἀρχιερεὺς, ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς καὶ ἀναγαγὼν ἐκ φθορᾶς τὴν ζωὴν ἡμῶν, ὁ δοὺς ἐαυτὸν ἀμὸν ἄμωμον ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς· δεόμεθα καὶ παρακαλουμέν σε, Κύριε φιλόθρωπε, ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου ἐπὶ τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ ἐπὶ τὰ ποτήρια ταῦτα, ἃ ἡ παναγία τράπεζα ὑποδέχεται δι' ἀγγελικῆς λειτουργίας καὶ ἀρχαγγελικῆς χοροστασίας καὶ ἱερατικῆς ἱερουργίας εἰς σὴν δόξαν καὶ ἀνακταίνουσαν τῶν ἡμετέρων ψυχῶν· χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ σοὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἁγθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Α. Ἀμήν.

Η ΑΓΙΑ ΑΝΑΦΟΡΑ

Ι. Σφραγίζει τὸν λαὸν ἐκφωνῶν·

Ὁ Κύριος μετὰ πάντων.

Α. Καὶ μετὰ τοῦ πνευματός σου.

Ι. Ἄνω ἡμῶν τὰς καρδίας.

Α. Ἐχομεν πρὸς τὸν Κύριον.

Ι. Εὐχαριστήσωμεν τῷ Κυρίῳ.

Α. Ἄξιον καὶ δίκαιον.

Δ. Πετάσατε.

Ι. Ἀρχεται τῆς ἀναφορᾶς

Ἄληθῶς γὰρ ἄξιόν ἐστιν καὶ δίκαιον, δοῖόν

τε καὶ πρόπον καὶ ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς ἐπωφελές, ὁ ὢν δέσποτα Κύριε Θεέ, Πάτερ παντοκράτορ, σὲ αἰνεῖν, σὲ ὑμνεῖν, σοὶ εὐχαριστεῖν, σοὶ ἀνθομολογεῖσθαι νύκτωρ τε καὶ καθ' ἡμέραν ἀκαταπαύστῳ στόματι καὶ ἀσιγήτοις χεῖλεσι καὶ ἀσιωπῇ καρδίᾳ, σοὶ τῷ ποιήσαντι τὸν οὐρανὸν καὶ τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ, γῆν καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ, θαλάσσας, πηγὰς, ποταμούς, λίμνας καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, σοὶ τῷ ποιήσαντι τὸν ἄνθρωπον κατ' ἰδίαν εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν, ᾧ καὶ ἐχαρίσω τὴν ἐν παραδείσῳ τρυφὴν· παραβάντα δὲ αὐτὸν οὐχ ὑπερεῖδες οὐδὲ ἐγκατέλιπες, ἀγαθέ, ἀλλὰ πάλιν ἀνεκαλέσω διὰ νόμου, ἐπαιδαγωγῆσας διὰ προφητῶν, ἀνέπλασας καὶ ἀνεκαίνισας διὰ τοῦ φρικτοῦ καὶ ζωοποιοῦ καὶ οὐρανοῦ μυστηρίου τούτου· πάντα δὲ ἐποίησας διὰ τῆς σῆς Σοφίας, τοῦ φωτός τοῦ ἀληθινοῦ, τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ σοὶ σὺν αὐτῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι εὐχαριστοῦντες προσφέρομεν τὴν λογικὴν καὶ ἀναίμακτον λατρείαν ταύτην, ἣν προσφέρει σοι, Κύριε, πάντα τὰ ἔθνη ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου καὶ μέχρι δυσμῶν, ἀπὸ ἄρκτου καὶ μέχρι μεσημβρίας, ὅτι μέγα τὸ ὄνομά σου ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι καὶ ἐν παντὶ τόπῳ θυμίαμα προσφέρεται τῷ ὀνόματι τῷ ἁγίῳ σου καὶ θυσία καθαρά, ἐπιθυσία καὶ προσφορά.

Καὶ δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμέν σε, φιλόθρωπε ἀγαθέ· μνήσθητι, Κύριε, τῆς ἁγίας καὶ μόνης καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῆς ἀπὸ γῆς περάτων μέχρι τῶν

περάτων αὐτῆς, πάντων τῶν λαῶν καὶ πάντων τῶν ποι-
μνίων σου.

Τὴν ἐξ οὐρανοῦ εἰρήνην βράβευσον ταῖς ἀπάντων ἡμῶν
καρδίαις, ἀλλὰ καὶ τοῦ βίου τούτου τὴν εἰρήνην ἡμῖν δώ-
ρησαι.

Τὴν βασιλέα, τὰ στρατιωτικά, τοὺς ἄρχοντας, βουλάς,
δήμους, γειτονίας, εἰσόδους καὶ ἐξόδους ἡμῶν ἐν πάσῃ εἰ-
ρήνῃ κατακόσμησον.

Βασιλεῦ τῆς εἰρήνης, τὴν σὴν εἰρήνην δὸς ἡμῖν, πάντα
γὰρ ἀπέδωκας ἡμῖν· ἐν ὁμονοίᾳ καὶ ἀγάπῃ κτῆσαι ἡμᾶς,
ὁ Θεός· ἐκτός σου ἄλλον οὐκ οἶδαμεν, τὸ ὄνομά σου ὀνο-
μάζομεν· ζωοποίησον τὰς ἀπάντων ἡμῶν ψυχὰς καὶ μὴ
κατισχύσῃ θάνατος θμαρτίας καθ' ἡμῶν μηδὲ κατὰ παν-
τός τοῦ λαοῦ σου.

Τοὺς νοσοῦντας, Κύριε, τοῦ λαοῦ σου ἐπισκεψάμενος
ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς ἵασαι· ἀπόστησον ἀπ' αὐτῶν καὶ
ἀφ' ἡμῶν πᾶσαν νόσον καὶ μαλακίαν, τὸ πνεῦμα τῆς ἀ-
σθενείας ἐξέλασον ἀπ' αὐτῶν· τοὺς ἐν μακροῖς ἄρρωσθή-
μασι προκατακειμένους ἐξανάστησον, τοὺς ὑπὸ πνευμά-
των ἀκαθάρτων ἐνοχλουμένους ἵασαι· τοὺς ἐν φυλακαῖς
ἢ ἐν μετάλλοις ἢ δίκαις ἢ καταδικαῖς ἢ ἐν ἐξουσίαις ἢ πι-
κρᾷ δουλείᾳ ἢ φόροις κατεχομένους πάντας ἐλέησον, πάν-
τας ἐλευθέρωσον, ὅτι σὺ ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ λύων τοὺς πεπε-
δημένους, ὁ ἀνορθῶν τοὺς κατερραγμένους, ἡ ἐλπίς τῶν
ἀπηλπισμένων, ἡ βοήθεια τῶν ἀβοηθήτων, ἡ ἀνάστασις
τῶν πεπτωκότων, ὁ λιμὴν τῶν χειμαζομένων, ὁ ἐκδικος
τῶν καταπονουμένων. Πάσῃ ψυχῇ χριστιανῇ· θλιβομένην
καὶ περιεχομένην δὸς ἔλεος, δὸς ἕνεσιν, δὸς ἀνάψυξιν· ἀλλὰ
καὶ ἡμῶν, Κύριε, τὰς κατὰ ψυχὴν νόσους ἵασαι, τὰς σω-
ματικὰς ἀσθενείας θεράπευσον, ἱατρὲ ψυχῶν καὶ σωμάτων·
ἐπίσκοπε πάσης σαρκός, ἐπίσκεψαι καὶ ἵασαι ἡμᾶς διὰ
τοῦ σωτηρίου σου.

Τοὺς ἀποδημήσαντας ἡμῶν ἀδελφούς ἢ μέλλοντας ἀπο-
δημεῖν ἐν παντὶ τόπῳ κατευόδωσον, εἴτε διὰ γῆς ἢ ποτα-
μῶν ἢ λιμνῶν ἢ ὁδικοποριῶν ἢ οἰουδήποτε τρόπου τὴν πο-

ρείαν ποιοῦντας, πάντας πανταχοῦ ἀποκατάστησον εἰς λιμέ-
να εὐδίων, εἰς λιμένα σωτήριον, σύμπλους καὶ συνοδοιπόρος
αὐτῶν γενέσθαι καταξίωσον· ἀπόδος τοῖς οἰκείοις αὐτῶν
χαίροντας χαίρουσιν, ὑμνούντας ὑμνούνουσιν· ἀλλὰ καὶ
ἡμῶν, Κύριε, τὴν παρεπιδημίαν τὴν ἐν τῷ βίῳ τούτῳ ἀβλα-
βῆ καὶ ἀχειμάστων μέχρι τέλους διαφύλαξον.

Τοὺς ὑετοὺς ἀγαθοὺς πλουσίως κατὰπεμψον ἐπὶ τοὺς
χρῆζοντας καὶ ἐπιδομένους τόπους· εὐφρανον καὶ ἀνα-
καίνισον τῇ καταβάσει αὐτῶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, ἵνα
ἐν ταῖς σταγόνι αὐτῆς εὐφρανθῇσεται ἀνατέλλουσα.

Μηνὶ Ἀπριλίῳ: Τοὺς καρπούς τῆς γῆς, Κύριε, εὐλό-
γησον, σφούς καὶ ἀκεραίους ἡμῖν διατήρησον, παρᾶστη-
σον ἡμῖν αὐτοὺς εἰς σπέρμα καὶ εἰς θερισμόν.

Μηνὶ Ἰουνίῳ: Τὰ ποτάμια ὕδατα ἀνάγαγε ἐπὶ τὸ ἴδιον
μέτρον αὐτῶν· εὐφρανον καὶ ἀνακαίνισον τῇ ἀναβάσει αὐ-
τῶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, τοὺς αὐλάκας αὐτῆς μέθυσον,
πλήθυνον τὰ γεννήματα αὐτῆς.

Εὐλόγησον καὶ νῦν, Κύριε, τὸν στέφανον τοῦ ἐνιαυτοῦ
τῆς χρηστότητός σου διὰ τοὺς πτωχοὺς τοῦ λαοῦ σου, διὰ
τὴν χάραν καὶ διὰ τὸν ὀρφανόν, διὰ τὸν ξένον καὶ διὰ τὸν
προσθήλυτον, δ' ἡμᾶς πάντας τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ σέ καὶ
ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον· οἱ γὰρ ὀφθαλμοὶ
πάντων εἰς σέ ἐλπίζουν καὶ σὺ δίδως τὴν τροφήν αὐτῶν
ἐν εὐκαιρίᾳ. Ὁ διδούς τροφήν πάσῃ σαρκί, πλήρωσον
χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης τὰς καρδίας ἡμῶν, ἵνα πάντοτε,
πᾶσαν αὐτάρκειαν ἔχοντες, περισσεύωμεν εἰς πᾶν ἔργον
ἀγαθὸν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

Βασιλεῦ τῶν βασιλευόντων καὶ Κύριε τῶν κυριευόντων,
τὴν βασιλείαν τοῦ δούλου σου τοῦ ὀρθοδόξου καὶ φιλο-
χρίστου ἡμῶν βασιλέως, δὲν ἐδικαίωσας βασιλευῖεν ἐπὶ
τῆς γῆς, ἐν εἰρήνῃ καὶ ἀνδρείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ διαφύλαξον·
καθυπόταξον αὐτῷ, ὁ Θεός, πάντα ἔχθρον καὶ πολέμιον,
ἐμφύλιόν τε καὶ ἀλλόφυλον· ἐπιλαβοῦ ὅπλου καὶ θυρεοῦ
καὶ ἀνάστηθι εἰς τὴν βοήθειαν αὐτοῦ καὶ ἔκχεον ῥομφαίαν
καὶ σύγκλεισον ἐξεναντίας τῶν καταδικονόντων αὐτόν·

ἐπισκίασον ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐν ἡμέρᾳ πολέμου, κάθισον ἐκ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ ἐπὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ, λάλησον εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ ἀγαθὰ ὑπὲρ τῆς ἀγίας σου καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας καὶ παντὸς τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ, ἵνα καὶ ἡμεῖς ἐν τῇ γαληνότητι αὐτοῦ ἤρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγοντες, ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι τῇ εἰς σὲ καταληφθώμεν.

Τῶν ἐν πίστει Χριστοῦ προκεκοιμημένων πατέρων τε καὶ ἀδελφῶν τὰς ψυχὰς ἀνάπαυσον, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, μνησθεὶς τῶν ἀπ' αἰῶνος προπατόρων, πατέρων, πατριάρχων, προφητῶν, ἀποστόλων, μαρτύρων, ὁμολογητῶν, ἐπισκόπων, ὁσίων, δικαίων, παντὸς πνεύματος, ἐν πίστει Χριστοῦ τετελειωμένων καὶ ὧν ἐν τῇ σήμερον ἡμέρᾳ τὴν ὑπόμνησιν ποιούμεθα καὶ τοῦ ἀγίου πατρὸς ἡμῶν Μάρκου τοῦ ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ, τοῦ ὑποδείξαντος ἡμῖν ὁδὸν σωτηρίας.

Χαῖρε κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ· εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξὶν καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου, ὅτι ἔτεκες σωτῆρα τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

(ἐκφώνως) Ἐξαιρέτως τῆς παναγίας, ἀχράντου, εὐλογημένης, δεσποίνης ἡμῶν, Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας.

Δ. Κύριε, εὐλόγησον.

Ι. Ὁ Κύριος εὐλογήσει σε τῇ αὐτοῦ χάριτι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Δ. Ἀναγινώσκει τὰ δίπτυχα τῶν κεκοιμημένων.

Ι. Κλινόμενος ἐπεύχεται·

Καὶ τούτων πάντων τὰς ψυχὰς ἀνάπαυσον, δέσποτα Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐν ταῖς τῶν ἁγίων σου σκηναῖς, ἐν τῇ βασιλείᾳ σου, χαριζόμενος αὐτοῖς τὰ τῶν ἐπαγγελιῶν σου ἀγαθὰ, ἀ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν καὶ οὐς οὐκ ἤκουσεν καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπων οὐκ ἀνέβη, ἀ ἡτοιμάσας, ὁ Θεός, τοῖς ἀγαπῶσι τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον. Αὐτῶν μὲν τὰς ψυ-

χὰς ἀνάπαυσον καὶ βασιλείας οὐρανῶν καταξίωσον, ἡμῶν δὲ τὰ τέλη τῆς ζωῆς χριστιανὰ καὶ εὐάρεστα καὶ ἀναμάρτητα δώρησαι καὶ δὸς ἡμῖν μερίδα καὶ κλῆρον ἔχειν μετὰ πάντων τῶν ἁγίων σου.

Τῶν προσφερόντων τὰς θυσίας, τὰς προσφορὰς, τὰ εὐχαριστήρια πρόσδεξαι, ὁ Θεός, εἰς τὸ ἅγιον καὶ ἐπουράνιον καὶ νοερὸν σου θυσιαστήριον, εἰς τὰ μεγέθη τῶν οὐρανῶν, διὰ τῆς ἀρχαγγελικῆς σου λειτουργίας, τῶν τὸ πολὺ καὶ ὀλίγων, κρύφα καὶ παρησιῆς, βουλομένων καὶ οὐκ ἐχόντων καὶ τῶν ἐν τῇ σήμερον ἡμέρᾳ τὰς προσφορὰς προσενεγκάντων, ὡς προσεδέξω τὰ δῶρα τοῦ δικαίου σου Ἀβελ,

καὶ βάλλει θυμίαμα καὶ λέγει·

τὴν θυσίαν τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ, Ζαχαρίου τὸ θυμίαμα, Κορνηλίου τὰς ἐλεημοσύνας καὶ τῆς χάρας τὰ δύο λεπτά, πρόσδεξαι καὶ αὐτῶν τὰ εὐχαριστήρια καὶ ἀντίδοσ αὐτοῖς ἀντὶ τῶν φθαρτῶν τὰ ἀφθάρτα, ἀντὶ τῶν ἐπιγείων τὰ οὐράνια, ἀντὶ τῶν προσκαίρων τὰ αἰώνια.

Τὸν ἀγιώτατον καὶ μακαριώτατον πάπαν (τὸν δεῖνα), δὴν προέγνω καὶ προώρισας προχειρίσασθαι τὴν ἀγίαν σου καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸν ὁσιώτατον ἐπίσκοπον (τὸν δεῖνα) τὸν ἡμέτερον, συντηρῶν συντήρησον αὐτοὺς ἔτεσι πολλοῖς, χρόνοις εἰρηνικοῖς, ἐκτελοῦντας αὐτοὺς τὴν ὑπὸ σοῦ ἐμπειπιστευμένην ἀγίαν σου ἀρχιερωσύνην κατὰ τὸ ἅγιον καὶ μακάριόν σου θέλημα, ὀρθοτομοῦντας τὸν λόγον τῆς ἀληθείας.

Μνήσθητι δὲ καὶ τῶν ἀπανταχοῦ ὀρθοδόξων ἐπισκόπων, πρεσβυτέρων, διακόνων, ὑποδιακόνων, ἀναγνωστῶν, ψαλτῶν, μοναζόντων, ἀειπαρθένων, χηρῶν, λαϊκῶν.

Μνήσθητι, Κύριε, τῆς ἀγίας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν πόλεως καὶ τῆς βασιλευούσης καὶ τῆς πόλεως ἡμῶν ταύτης, πάσης πόλεως καὶ χώρας καὶ τῶν ἐν ὀρθοδόξῳ πίστει Χριστοῦ οἰκούντων ἐν αὐταῖς, εἰρήνης καὶ ἀσφαλείας αὐτῶν.

Μνήσθητι, Κύριε, πάσης ψυχῆς χριστιανῆς θλιβομένης καὶ καταπονουμένης, ἐλέους Θεοῦ καὶ βοηθείας ἐπιδομένης, καὶ ἐπιστροφῆς τῶν πεπλανημένων.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν ἐν αἰχμαλωσίᾳ ὄντων ἀδελφῶν ἡμῶν· δὸς αὐτοῖς εἰς οἰκτιρμοὺς ἐναντίον πάντων τῶν αἰχμαλωτευσάντων αὐτούς.

Μνήσθητι, Κύριε, ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ ἀναξίων δούλων σου καὶ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἐξάλειψον ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλόθρωπος Θεός.

Μνήσθητι, Κύριε, καὶ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ καὶ ἁμαρτωλοῦ καὶ ἀναξίου δούλου σου καὶ τὰς ἁμαρτίας μου ἐξάλειψον ὡς φιλόθρωπος Θεός, συμπάρεσο δὲ ἡμῖν λειτουργοῦσι τῷ παναγίῳ σου ὀνόματι.

Τὰς ἐπισυναγωγὰς ἡμῶν, Κύριε, εὐλόγησον· τὴν εἰδωλολατρίαν τέλεον ἐκρίζωσον ἀπὸ τοῦ κόσμου· τὸν Σατανᾶν καὶ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ἐνέργειαν καὶ πονηρίαν σύντριψον ὑπὸ τοὺς πόδας ἡμῶν· τοὺς ἐχθροὺς τῆς Ἐκκλησίας σου, Κύριε, ὡς πάντοτε, καὶ νῦν ταπείνωσον, γύμνωσον αὐτῶν τὴν ὑπερηφανίαν, δεῖξον αὐτοῖς ἐν τάχει τὴν ἀσθένειαν αὐτῶν· τὰς ἐπιβουλὰς αὐτῶν καὶ τὰς μαγανίας καὶ τὰς πανουργίας, ἃς ποιοῦσι καθ' ἡμῶν, ἀπράκτους ποιήσον· ἐξεγέρθητι, Κύριε, καὶ διασκορπισθήτωσαν οἱ ἐχθροί σου καὶ φυγέτωσαν εἰς τὰ ὀπίσω πάντες οἱ μισοῦντες τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον, τὸν δὲ λαόν σου τὸν πιστὸν καὶ ὀρθόδοξον ποιήσον ἐπ' εὐλογίαις χιλιάς χιλιάδας καὶ μυριάς μυριάδας, ποιοῦντας τὸ θέλημά σου τὸ ἅγιον.

Δ. Οἱ κατήμενοι ἀνάστητε.

- Ι. Λύτρωσαι δεσμίους, ἐξελοῦ τοὺς ἐν ἀνάγκῃς, πεινῶντας χόρτασον, ὀλιγοψυχοῦντας παρακάλεσον, πεπλανημένους ἐπίστρεψον, ἐσκοτισμένους φωταγωγήσον, πεπτωκότας ἔγειρον, σαλευομένους στήριξον, νενοσηκότας ἴασαι, πάντας ἄγαγε εἰς τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας, σύναψον καὶ αὐτοὺς τῇ ἀγίᾳ σου ποίμνῃ, ἡμᾶς δὲ ῥῦσαι ἀπὸ τῶν ἀνομῶν ἡμῶν, φρουρὸς ἡμῶν καὶ ἀντιλήπτωρ κατὰ πάντα γενόμενος.

Δ. Εἰς ἀνατολὰς βλέψατε.

Ι. Κλίνει καὶ εὐχεται

Σὺ γὰρ εἰ ὁ ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ δυνάμεως καὶ κυριότητος καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου, οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι· σοὶ παραστήκουσι χίλια χιλιάδες καὶ μύρια μυριάδες ἁγίων ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων στραταί· σοὶ παραστήκουσι τὰ δύο τιμιώτατά σου ζῶα, τὰ πολυόμματα χερουβὶμ καὶ τὰ ἐξαπτέρυγα σεραφίμ, ἃ δυσὶ μὲν πτέρυξι τὰ πρόσωπα καλύπτοντα καὶ δυσὶ τοὺς πόδας καὶ δυσὶν ἱπτάμενα, καὶ κέκραγεν ἕτερος πρὸς τὸν ἕτερον ἀκαταπαύστοις στόμασι καὶ ἀσυνήτοις θεολογίαις, τὸν ἐπινίκιον καὶ τρισάγιον ὕμνον ᾄδοντα, βοῶντα, δοξολογοῦντα, κεκραγόντα καὶ λέγοντα τῇ μεγαλοπρεπεῖ σου δόξῃ· «Ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος, Κύριος Σαβαώθ, πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς ἀγίας σου δόξης».

(ἐκφώνως) πάντοτε μὲν πάντα σὲ ἀγιάζει, ἀλλὰ καὶ μετὰ πάντων τῶν σὲ ἀγιαζόντων δέξαι, δέσποτα Κύριε, καὶ τὸν ἡμέτερον ἁγιασμόν σὺν αὐτοῖς ὑμνούντων καὶ λεγόντων·

- Α. «Ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος,* Κύριος Σαβαώθ,* πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ* τῆς ἀγίας σου δόξης».

Ι. Σφραγίζων τὰ ἅγια λέγει·

Πλήρης γὰρ ἐστίν, ὡς ἀληθῶς, ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς ἀγίας σου δόξης διὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· πλήρωσον, ὁ Θεός, καὶ ταύτην τὴν θυ-

σίαν τῆς παρὰ σοῦ εὐλογίας διὰ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ παναγίου σου Πνεύματος· ὅτι αὐτὸς ὁ Κύριος καὶ Θεὸς καὶ παμβασιλεὺς ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς τῇ νυκτὶ ἥ παρεδίδου ἑαυτὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν καὶ τὸν ὑπὲρ πάντων ὑφίστατο θάνατον σαρκί, συνανακλιθεὶς μετὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ μαθητῶν καὶ ἀποστόλων, ἄρτον λαβὼν ἐπὶ τῶν ἁγίων καὶ ἀχράντων καὶ ἀμώμων αὐτοῦ χειρῶν, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν πρὸς σὲ τὸν ἴδιον Πατέρα, Θεὸν δὲ ἡμῶν καὶ Θεὸν τῶν ὅλων, εὐχαριστήσας, εὐλογήσας, ἁγιάσας, κλάσας, διέδωκε τοῖς ἁγίοις καὶ μακαρίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις εἰπὼν·

(ἐκφώνως) «Λάβετε, φάγετε,

Δ. Ἐκτείνετε, οἱ πρεσβύτεροι.

Ι. (ἐκφώνως) τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλωμένον καὶ διαδιδόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν».

Λ. Ἀμήν.

Ι. Λέγει ἐπευχόμενος·

ᾠσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι λαβὼν καὶ κεράσας ἐξ οἴνου καὶ ὕδατος, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν πρὸς σὲ τὸν ἴδιον Πατέρα, Θεὸν δὲ ἡμῶν καὶ Θεὸν τῶν ὅλων, εὐχαριστήσας, εὐλογήσας, ἁγιάσας, πλήσας Πνεύματος ἁγίου, μετέδωκε τοῖς ἁγίοις καὶ μακαρίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις εἰπὼν·

(ἐκφώνως) «Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες,

Δ. Ἐκτείνετε.

Ι. (ἐκφώνως) τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον καὶ διαδιδόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν».

Λ. Ἀμήν.

Ι. Εὐχεται οὕτως·

«Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν· ὅσάκις γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, πίνητε δὲ καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο, τὸν ἐμὸν θάνατον καταγγέλετε καὶ τὴν ἐμὴν ἀνάστασιν καὶ ἀνάληψιν ὁμολογεῖτε, ἄχρις οὗ ἂν ἔλθω».

Τὸν θάνατον, δέσποτα Κύριε παντοκράτορ, ἐπουράνιε βασιλεῦ, τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, Κυρίου δὲ καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καταγγέλλοντες καὶ τὴν τριήμερον καὶ μακαρίαν αὐτοῦ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν ὁμολογοῦντες καὶ τὴν εἰς οὐρανούς ἀνάληψιν καὶ τὴν ἐκ δεξιῶν σοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καθέδραν καὶ τὴν δευτέραν καὶ φρικτὴν καὶ φοβερὰν αὐτοῦ παρουσίαν ἀπεκδεχόμενοι, ἐν ᾗ μέλλει ἔρχεσθαι κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ἀποδοῦναι ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ (φεῖσαι ἡμῶν, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν), σοὶ ἐκ τῶν σῶν δώρων προεθήκαμεν ἐνώπιόν σου·

καὶ δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμέν σε, φιλόνητο ἀγαθέ, ἐξαπόστειλον ἐξ ὕψους ἁγίου σου, ἐξ ἐτοίμου κατοικητηρίου σου, ἐκ τῶν ἀπεριγράπτων κόλπων σου, αὐτὸν τὸν Παράκλητον, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, τὸ ἅγιον, τὸ κύριον, τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐν νόμῳ καὶ προφῆταις καὶ ἀποστόλοις λαλήσαν, τὸ πανταχοῦ παρὸν καὶ τὰ πάντα πληρὸν, ἐνεργοῦν τε αὐτεξουσίως οὐ διακονικῶς ἐφ' οὗς βούλεται

τὸν ἁγιασμὸν εὐδοκίᾳ τῇ σῇ, τὸ ἀπλοῦν τὴν φύσιν, τὸ πολυμερές τὴν ἐνέργειαν, τὴν τῶν θείων χαρισμάτων πηγὴν, τὸ σοὶ ὁμοούσιον, τὸ ἐκ σοῦ ἐκπορευόμενον, τὸ σύνθρονον τῆς βασιλείας σου καὶ τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἔπιθε ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐξαπόστειλον ἐπὶ τοὺς ἄρτους τούτους καὶ ἐπὶ τὰ ποτήρια ταῦτα τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον, ἵνα αὐτὰ ἁγιάσῃ καὶ τελειώσῃ ὡς παντοδύναμος Θεὸς

(ἐκφώνως) καὶ ποιήσῃ τὸν μὲν ἄρτον σῶμα,

Α. Ἀμήν.

Ι. (ἐκφώνως) τὸ δὲ ποτήριον αἷμα τῆς καινῆς διαθήκης αὐτοῦ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος καὶ παμβασιλέως ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ·

Α. Ἀμήν.

Δ. Κατέλθετε, οἱ διάκονοι· συνεύξασθε, οἱ πρεσβύτεροι.

Ι. (ἐκφώνως) ἵνα γένωνται πᾶσιν ἡμῖν τοῖς ἐξ αὐτῶν μεταλαμβάνουσιν εἰς πίστιν, εἰς νῆψιν, εἰς ἴασιν, εἰς σωφροσύνην, εἰς ἁγιασμόν, εἰς ἐπανένεωσιν ψυχῆς, σώματος καὶ πνεύματος, εἰς κοινωνίαν μακαριότητος ζωῆς αἰωνίου καὶ ἀφθαρσίας, εἰς δοξολογίαν τοῦ παναγίου σου ὀνόματος, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν· ἵνα σοῦ καὶ ἐν τούτῳ καθὼς καὶ ἐν παντὶ δοξασθῇ καὶ ὑμνηθῇ καὶ ἁγιασθῇ τὸ πανάγιον καὶ ἔντιμον καὶ δεδοξασμένον σου ὄνομα σὺν Ἰησοῦ Χριστῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι.

Α. Ὡςπερ ἦν καὶ ἐστὶν* καὶ ἔσται εἰς γενεάν καὶ γενεάν* καὶ εἰς τοὺς σύμπαντας αἰῶνας* τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Ι. Εἰρήνῃ πᾶσιν.

Α. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Προσεύξασθε.

Α. Κύριε, ἐλέησον.

Ι. Θεέ, φωτὸς γεννητορ, ζωῆς ἀρχηγέ, χάριτος ποιητά, αἰώνιων θεμελιωτά, γνώσεως δωροδότα, σοφίας θησαυρέ, ἁγιωσύνης διδάσκαλε, εὐχῶν καθαρῶν δοχεῦ, ψυχῆς εὐεργέτα, ὁ τοῖς ὀλιγοψύχοις εἰς σὲ πεποιθόσι διδοὺς εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύψαι, ὁ ἀναγαγὼν ἡμᾶς ἐξ ἀβύσσου εἰς φῶς, ὁ δοὺς ἡμῖν ἐκ θανάτου ζωὴν, ὁ χαρισάμενος ἡμῖν ἐκ δουλείας εἰς ἐλευθερίαν, ὁ τὸ ἐν ἡμῖν σκότος τῆς ἁμαρτίας διὰ τῆς παρουσίας τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ λύσας· αὐτὸς καὶ νῦν, δέσποτα Κύριε, διὰ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ παναγίου σου Πνεύματος καταύγασον τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας ἡμῶν εἰς τὸ μεταλαβεῖν ἀκατακρίτως τῆς ἀθανάτου καὶ ἐπουρανίου ταύτης τροφῆς καὶ ἁγιάσον ἡμᾶς ὀλοτελεῖς ψυχῇ, σώματι καὶ πνεύματι, ἵνα μετὰ τῶν ἁγίων σου μαθητῶν καὶ ἀποστόλων εἰπωμέν σοι τὴν προσευχὴν ταύτην τό· «Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου, ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου, γεννηθῇτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς· τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥύσαι

ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ».

(ἐκφώνως) Καὶ καταξίωσον ἡμᾶς, δέσποτα, φιλόφρονε Κύριε, μετὰ παρρησίας ἀκατακρίτως, ἐν καθαρῇ καρδίᾳ, ψυχῇ πεφωτισμένῃ, ἀνεπαισχύντῳ προσώπῳ, ἡγιασμένοις χεῖρεσιν τολμᾶν ἐπικαλεῖσθαί σε τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἅγιον Θεὸν Πατέρα καὶ λέγειν·

Α. Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς,* ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου,* ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου,* γεννηθήτω τὸ θέλημά σου,* ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς.* τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον* δὸς ἡμῖν σήμερον* καὶ ἄφεσ ἡμῖν τὰ ὀφειλόμενα ἡμῶν,* ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν* καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν,* ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.

Ι. Ναί, Κύριε Κύριε, μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ· οἶδεν γὰρ ἡ πολλή σου εὐσπλαγχνία, ὅτι οὐ δυνάμεθα ὑπενεγκεῖν διὰ τὴν πολλὴν ἡμῶν ἀσθένειαν, ἀλλὰ ποίησον σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἐκβασιν τοῦ δύνασθαι ἡμᾶς ὑπενεγκεῖν· σὺ γὰρ ἔδωκας ἡμῖν ἐξουσίαν πατεῖν ἐπάνω ὄψεων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ,

(ἐκφώνως) ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Α. Ἀμήν.

ΚΕΦΑΛΟΚΛΙΣΙΑ

Ι. Εἰρήνη πᾶσιν.

Α. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν τῷ Κυρίῳ κλίνωμεν.

Α. Ἐνώπιόν σου, Κύριε.

Ι. Δέσποτα Κύριε, ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν χειρῶν καὶ δοξάζομενος ὑπὸ τῶν σερραφίμ, ὁ ἐξ ὑδάτων οὐρανὸν σκευάσας καὶ τοῖς

τῶν ἀστέρων χοροῖς τοῦτον κατακοσμήσας, ὁ ἐν ὑψίστοις ἀσωμάτων ἀγγέλων συστησάμενος στρατιὰς πρὸς ἀέντους δοξολογίας· σοὶ ἐκλίνωμεν τὸν αὐχένα τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν, τὸ τῆς δουλείας πρόσχημα σημαίνοντες, καὶ δεόμεθά σου· τὰς σκοτοειδεῖς τῆς ἁμαρτίας ἐφόδους ἐκ τῆς ἡμῶν διανοίας ἀπέλασον καὶ ταῖς τοῦ ἁγίου Πνεύματος θεοειδέσιν αὐγαῖς τὸν ἡμέτερον νοῦν καταφαίδρυνον, ὅπως, τῇ γνώσει σου πληθυνόμενοι, ἀξίως μετὰσχωμεν τῶν προκειμένων ἡμῖν ἀγαθῶν τοῦ ἀχράντου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἵματος τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, συγχωρῶν ἡμῖν πᾶν εἶδος ἁμαρτιῶν διὰ τὴν πολλὴν καὶ ἀνεξιχνίαστον σου ἀγαθότητα· χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιланθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ,

(ἐκφώνως) δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ σοὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Α. Ἀμήν.

ΥΨΩΣΙΣ - ΜΕΛΙΣΜΟΣ - ΕΝΩΣΙΣ - ΜΕΤΑΛΗΨΙΣ

Ι. Εἰρήνη πᾶσιν.

Α. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Μετὰ φόβου Θεοῦ πρόσχωμεν.

Ι. Ἄγιε, ὑψίστε, φοβερέ, ὁ ἐν ἁγίοις ἀναπαύομενος, Κύριε, ἁγίασον ἡμᾶς τῷ λόγῳ τῆς σῆς χάριτος

καὶ τῇ ἐπιφοιτήσει τοῦ παναγίου σου Πνεύματος·
σὺ γὰρ εἶπας, δέσποτα· «Ἄγιοι ἔσεσθε, ὅτι ἐγὼ
ἅγιός εἰμι Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν». Ἀκατάληπτε
Θεὲ Λόγε, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ὁ-
μοούσιε, συναΐδιε καὶ συνάνταρχε, πρόσδεξαι τὸν
ἀκήρατον ὕμνον σὺν τοῖς χερουβὶμ καὶ σεραφίμ
καὶ παρ' ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ ἀναξίου δού-
λου σου ἐξ ἀναξίων μου χειλέων βοῶντος καὶ
λέγοντος·

(ἐκφώνως) Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις.

- Α. Εἰς Πατὴρ ἅγιος,* εἰς Υἱὸς ἅγιος,* ἐν Πνεῦμα
ἁγίον,* εἰς ἐνότητα Πνεύματος ἁγίου* ἀμήν.
Δ. Ὑπὲρ σωτηρίας καὶ ἀντιλήψεως τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν
(τοῦ δεινός), παντὸς τοῦ κλήρου καὶ τοῦ φιλοχρίστου
λαοῦ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
Α. Κύριε, ἐλέησον.
Δ. Ἐτι δὲ καὶ ὑπὲρ σωτηρίας καὶ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν τῷ προσ-
ενέγκαντι ἀδελφῷ ἡμῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
Α. Κύριε, ἐλέησον.
Δ. Καὶ ὑπὲρ μνήμης τῶν ὁσίων πατέρων ἡμῶν καὶ ἀδελφῶν
εἵπωμεν πάντες ἐκτενῶς· Κύριε, ἐλέησον.
Α. Κύριε, ἐλέησον.
Ι. Ὁ Κύριος μετὰ πάντων.
Α. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.
Δ. Ἀρξαι.

Α. Τὸ κοινωνικόν. Ψαλμὸς ρν'

Αἰνεῖτε τὸν Θεὸν ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ.
Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν στερεώματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ.
Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐπὶ ταῖς δυναστείαις αὐτοῦ.

Αἰνεῖτε αὐτὸν κατὰ τὸ πλῆθος τῆς μεγαλωσύνης
αὐτοῦ.

Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν ᾠγῶ σάλπιγγος.

Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν ψαλτηρίῳ καὶ κιθάρᾳ.

Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν τυμπάνῳ καὶ χορῷ.

Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν χορδαῖς καὶ ὄργάνῳ.

Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν κυμβάλοις εὐήχοις.

Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν κυμβάλοις ἀλαλαγμοῦ.

Πᾶσα πνοὴ αἰνεσάτω τὸν Κύριον.

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι.

Καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων·
ἀμήν.

Καὶ τὸ κοινωνικὸν τῇ ἡμέρᾳ.

Ι. Κλᾶ τὸν ὄρθρον καὶ λέγει·

Αἰνεῖτε τὸν Θεὸν ἐν τοῖς ἁγίοις
αὐτοῦ.

Καὶ μελίζει λέγων τοῖς παροῦσι·

Ὁ Κύριος εὐλογήσει καὶ συνδια-
κονήσει διὰ τῆς μελίσεως τῶν ἁγίων
καὶ ἀγράντων καὶ ζωοποιῶν αὐτοῦ
μυστηρίων, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς
αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Καὶ λέγει· Κελεύετε.

Κ. Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον κελεύει καὶ
ἀγιάζει.

Ι. Ἐρρίπτων τὸ ἅγιον σῶμα εἰς τὸ ποτήριον λέγει·

Ἴδου ἡγιασται καὶ τετελείωται καὶ
γέγονεν εἰς σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυ-

ρίου και Θεοῦ και Σωτῆρος ἡμῶν
και διαδιδονται τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις.
Κ. Εἰς Πατῆρ ἅγιος, εἰς Υἱὸς ἅγιος,
ἐν Πνεῦμα ἁγίον· ἀμήν (γ).

Ι. Ὁ Κύριος μετὰ πάντων.

Κ. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

Ι. Αὐτὸς ἠύλόγησεν, αὐτὸς ἡγίασεν, αὐ-
τὸς δὲ ἐτελείωσεν, αὐτὸς και μετα-
διδοῖ εἰς ἄφесιν ἁμαρτιῶν και εἰς
ζωὴν αἰώνιον. Καὶ μεταλαμβάνει λέ-
γων τὴν εὐχὴν· Τῆς κατὰ φιλανθρω-
πίαν παρασχεθείσης ἡμῖν θείας χά-
ριτος τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς ἐτολήσαμεν·
προσερχόμεθα οὖν μετὰ φόβου τοῖς
ἁγίοις σου μυστηρίοις, δέσποτα, αἰ-
τούμενοι εἴ τι δι' ἀνθρωπίνην ἀσθένε-
ιαν ἡμῖν παρῶπται συγγνώμων γε-
νοῦ, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν.

Ἄλλο· Ὅν τρόπον ἐπιποθεῖ ἡ
ἐλαφος ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων,
οὕτως ἐπιποθεῖ ἡ ψυχὴ μου πρὸς σέ,
ὁ Θεός.

Δ. Πρεσβύτεροι, προσέλθετε.

Καὶ κοινωνοῦσιν οἱ πρεσβύτεροι.

Δ. Συνάχθητε και εἰσέλθετε, οἱ διάκονοι,
μετ' εὐλαβείας.

Καὶ κοινωνοῦσιν οἱ διάκονοι.

Ι. Καὶ μεταδίδωσιν εἰς τὸν λαόν.

Καὶ ὅταν μεταδίδοι τῷ κλήρῳ και

τῷ λαῷ, λέγει· Σῶμα ἅγιον τοῦ
Κυρίου και Θεοῦ και Σωτῆρος ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ εἰς τὸ ποτή-
ριον λέγει· Αἷμα τίμιον τοῦ Κυρίου
και Θεοῦ και Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ.

Καὶ μεταδοὺς λέγει· Ὑψώθητι ἐπὶ
τοὺς οὐρανοὺς, ὁ Θεός, και ἐπὶ πᾶσαν
τὴν γῆν ἡ δόξα σου και ἡ βασιλεία
σου διαμένει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
αἰώνων.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ

Δ. Μετὰ τὸ πληρῶσαι λέγει·

Ἐπὶ προσευχὴν στάθητε.

Ι. Εἰρήνη πᾶσιν.

Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Προσεύξασθε ὑπὲρ τῆς ἀξίας μεταλήψεως.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Περὶ τῶν ἀξιωθέντων μεταλαβεῖν τῶν ἁγίων
και ἀχράντων και ἀθανάτων και ἐπουρανίων μυστηρίων.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Περὶ τῆς σωτηρίας παντὸς τοῦ λαοῦ.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Περὶ τῆς πίστεως και εἰρήνης τῆς ἁγίας καθο-
λικῆς και ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

I. Εὐχεται τὴν εὐχαριστίαν

Εὐχαριστοῦμέν σοι, δέσποτα Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐπὶ τῇ μεταλήψει τῶν ἁγίων, ἀχράντων, ἀθανάτων καὶ ἐπουρανίων σου μυστηρίων, ὧν ἔδωκας ἡμῖν ἐπὶ εὐεργεσίᾳ καὶ ἀγιασμῷ καὶ σωτηρίᾳ τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν· καὶ δέόμεθα καὶ παρακαλοῦμέν σε, φιλόανθρωπε, ἀγαθὲ Κύριε, χάρισαι ἡμῖν τὴν κοινωνίαν τοῦ ἁγίου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἵματος τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ εἰς πίστιν ἀκαταίσχυντον, εἰς ἀγάπην ἀνυπόκριτον, εἰς πλησμονὴν θεοσεβείας, εἰς ἀποτροπὴν παντὸς ἐναντίου, εἰς περιποίησιν τῶν ἐντολῶν σου, εἰς ἐφόδιον ζωῆς αἰωνίου, εἰς ἀπολογίαν εὐπρόσδεκτον τὴν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ σου,

(ἐκφώνως) δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ σοὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

ΚΕΦΑΛΟΚΑΙΣΙΑ - ΑΠΟΛΥΣΙΣ

Δ. Τὰς κεφαλὰς ὑμῶν ἐπ' εὐλογίας κλίνατε.

I. Στρέφεται πρὸς τὸν λαὸν λέγων·

Ἀναξ μέγιστε καὶ τῷ Πατρὶ συνάναρχε, ὁ τῷ σῶ κράτει τὸν Ἄδην σκυλεύσας καὶ τὸν θάνατον πατήσας καὶ τὸν ἰσχυρὸν δεσμεύσας καὶ τὸν Ἀδὰμ ἐκ τάφου ἀναστήσας τῇ θεουργικῇ σου δυνάμει καὶ φωτιστικῇ αἵγλῃ τῆς σῆς ἀρρήτου

θεότητος· αὐτός, δέσποτα, διὰ τῆς μεταλήψεως τοῦ ἀχράντου σου σώματος καὶ τοῦ τιμίου σου αἵματος ἐξαπόστειλον τὴν ἀόρατόν σου δεξιὰν τὴν πλήρη εὐλογιῶν καὶ πάντας ἡμᾶς εὐλόγησον, οἰκτίρησον, σθένωσον τῇ θεϊκῇ σου δυνάμει καὶ περίελε ἀφ' ἡμῶν τὴν κακοήθειαν καὶ ἁμαρτάναν σαρκικῆς ἐπιθυμίας ἐργασίαν· καταύγασον τοὺς νοητοὺς ἡμῶν ὀφθαλμοὺς τῆς περικειμένης ζοφερᾶς ἀνομίας, σύναψον ἡμᾶς τῷ παμμακαρίστῳ τῶν εὐαρεστησάντων σοὶ συλλόγῳ· ὅτι διὰ σοῦ καὶ σὺν σοὶ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ Πνεύματι πᾶς ὕμνος πρέπει, τιμὴ, κράτος, προσκύνησίς τε καὶ εὐχαριστία, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Δ. Πορεύεσθε ἐν εἰρήνῃ.

Λ. Ἐν ὀνόματι Κυρίου.

I. Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ἡ χάρις τοῦ Υἱοῦ, Κυρίου δὲ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἡ κοινωνία καὶ ἡ δωρεὰ τοῦ παναγίου Πνεύματος εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν. Εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον.

ΕΝ Τῷ ΔΙΑΚΟΝΙΚῳ

I. Ἐδωκας ἡμῖν, δέσποτα, τὸν ἀγιασμὸν ἐν τῇ μετουσίᾳ τοῦ παναγίου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἵματος τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ· δὸς ἡμῖν τὴν χάριν καὶ τὴν δωρεάν τοῦ παναγίου Πνεύματος καὶ φύλαξον ἡμᾶς ἀμώμους ἐν τῷ βίῳ καὶ ὁδήγησον εἰς τὴν τελείαν ἀπολύτρωσιν καὶ υἱο-

θεσίαν καὶ εἰς τὰς μελλούσας αἰωνίους ἀπολαύσεις· σὺ
γὰρ εἶ ὁ ἁγιασμὸς ἡμῶν καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν,
τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ
καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Ι. Εἰρήνη πᾶσιν.

Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Ι. Ἀπολύει, λέγων·

Ἡὐλόγηται ὁ Θεὸς ὁ εὐλογῶν καὶ ἁγιάζων καὶ σκέπων
καὶ διατηρῶν πάντας ἡμᾶς διὰ τῆς μεθέξεως τῶν ἁγίων
αὐτοῦ μυστηρίων, ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ
ΙΑΚΩΒΟΥ ΤΟΥ ΑΔΕΛΦΟΘΕΟΥ

Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου περιεσώθη μέχρις ἡμῶν λειτουργία ἀνήκουσα εἰς τὸν δυτικὸν συριακὸν ἢ ἀντιοχειανὸν λειτουργικὸν τύπον. Ἡ ἀπόδοσις αὐτῆς εἰς τὸν ὄχιον Ἰάκωβον, τὸν πρῶτον ἐπίσκοπον τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων, καὶ αἱ ἐσωτερικαὶ ἐνδείξεις μαρτυροῦν ὅτι πρόκειται περὶ λειτουργίας διαμορφωθείσης ἐν τῇ ἁγίᾳ Πόλει καὶ ἐκπροσωπούσης τὴν λειτουργικὴν αὐτῆς παράδοσιν. Ἐκ τῶν Ἱεροσολύμων διεδόθη εἰς τὰ μέρη τῆς Παλαιστίνης, τὴν Συρίαν, τὴν Ἀραβίαν, τὸ Σινᾶ, τὴν Ἀρμενίαν, τὴν Αἴγυπτον, τὴν Αἰθιοπίαν, τὴν Ἑλλάδα, τὴν Νότιον Ἰταλίαν καὶ τὰς Σλαβικὰς χώρας. Ἡ μεγάλη διάδοσις αὐτῆς ὀφείλεται τὸ μὲν εἰς τὴν λειτουργικὴν ἀκτινοβολίαν τῆς Μητρὸς τῶν Ἐκκλησιῶν, τὸ δὲ εἰς τὸ κύρος τοῦ ἀποστολικοῦ ὀνόματος ὑπὸ τὸ ὅποιον ἐφέρετο. Διὰ τοὺς λόγους ἀκριβῶς τούτους ἡ λειτουργία αὕτη ἐπέδρασεν ἐπὶ τὴν διαμόρφωσιν τῶν κατὰ τόπους λειτουργιῶν, ἀλλὰ καὶ ἐδέχθη ἐξ αὐτῶν ἐπιδράσεις, ἰδίᾳ ἐκ τοῦ βυζαντινοῦ λειτουργικοῦ τύπου, ὑπὸ τοῦ ὁποίου τελικῶς καὶ ὑποκατεστάθη.

Ὁ πυρὴν τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, ὡς καὶ πασῶν τῶν λειτουργιῶν, εἶναι ἀναμφιβόλως ἀποστολικός, ἀλλ' ἡ παρούσα αὐτῆς μορφή δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι παλαιότερα τοῦ Δ' αἰῶνος. Στοιχεῖα παλαιότητος δύνανται νὰ θεωρηθοῦν αἰτήσεις τινὲς ἀναφερόμεναι εἰς τὰ κατὰ τοὺς διωγμοὺς παθήματα τῶν χριστιανῶν, τὰς ἐξορίας, τὰς φυλακὰς καὶ τὴν εἰς τὰ μεταλλεῖα καταναγκαστικὴν ἐργασίαν. Ἀφ' ἑτέρου ὁμοῦς ἡ ὅλη δομὴ τῆς λειτουργίας ταύτης, προϋποθέτουσα τὴν μετὰ τοὺς διωγμοὺς λειτουργικὴν ἐξέλιξιν, τὸ ρητορικὸν καὶ ἐπιμελελημένον ὕφος τῶν εὐχῶν, ἡ ἐν αὐταῖς δογματικὴ διδασκαλία, ἡ ἀπηχοῦσα τὴν κατὰ τὰς δύο πρώτας οἰκουμενικὰς Συνόδους δογματικὴν διατύπωσιν,

ή μνεία της βασιλίδος των πόλεων, των εὐσεβῶν βασιλέων, των εἰς τοὺς ἁγίους τόπους ἀφικνουμένων προσκυνητῶν, ή ύπαρξις της τάξεως των κατηχουμένων, πάντα ταῦτα καθιστοῦν ἀδύνατον τὴν πρὸ τοῦ Δ' αἰῶνος συγγραφὴν αὐτῆς. Εἰς τὴν σημερινὴν της μορφὴν δύνανται εὐχερῶς νὰ διακριθοῦν καὶ ἑπτὰ μεταγενέστερα στοιχεῖα, ὀφειλόμενα εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ Δ' αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν λειτουργικὴν ἐξέλιξιν, ὥς εἶναι τὸ πρὸ τῆς εἰσόδου προπαρασκευαστικὸν τμήμα, τὸ σύμβολον τῆς πίστεως καὶ οἱ ἐκ βυζαντινῆς ἐπιδράσεως προστεθέντες ὕμνοι, ὥς ὁ «Ὁ μονογενὴς Υἱὸς...» καὶ τὸ τρισάγιον μετὰ τῆς συναπτῆς καὶ τῆς εὐχῆς αὐτοῦ, καθὼς καὶ ἡ μεγάλη εἰσόδος καὶ τὰ κατ' αὐτὴν ψαλλόμενα καὶ λεγόμενα.

Ἡ λειτουργία τοῦ ἁγίου Ἰακώβου ἐγράφη πρωτοτύπως ἑλληνιστί, εἰς τὴν γλῶσσαν ἡ ὁποία ἐλαλεῖτο ἐν Ἱεροσολύμοις ἤδη ἀπὸ τοῦ Β' αἰῶνος. Ἐνωρίτατα πάντως μετεφράσθη εἰς τὴν συριακὴν γλῶσσαν, βραδύτερον δὲ εἰς τὴν γεωργιανήν, σλαβωνικὴν καὶ λατινικὴν. Ἐκ τῆς συριακῆς πάλιν μεταφράσεως προήλθον ἡ κοπτικὴ, αἰθιοπικὴ καὶ ἄρμενικὴ μετάφρασις. Περὶ τῆς συριακῆς μεταφράσεως ἔχομεν ἤδη μαρτυρίαν ἐκ τοῦ Ὀδοιπορικοῦ τῆς Αἰθαρίας (τέλος Δ' αἰῶνος), σφύζονται δὲ παλαιότατα χειρόγραφα αὐτῆς ἀνιγόμενα καὶ μέχρι τοῦ Η' αἰῶνος.

Ἐξωτερικὰς μαρτυρίας περὶ αὐτῆς ἔχομεν ἤδη ἀπὸ τοῦ Δ' αἰῶνος. Ἡ ὑπὸ τοῦ Κυρίλλου Ἱεροσολύμων ἀναλυομένη ἐν τῇ 23ῃ Κατηχήσει αὐτοῦ (Μυσταγωγικὴ Ε', *Migne* PG 33, 1109-1128) εἶναι προφανὴς ἡ παροῦσα λειτουργία (*II. Ροδοπούλου*, Ἡ θεία λειτουργία κατὰ τὰς μυσταγωγικὰς Κατηχήσεις τοῦ Κυρίλλου Ἱεροσολύμων, Ἀθῆναι 1968).

Ἐκ μαρτυρίας ἐξ ἄλλου τοῦ ἁγίου Ἱερωνύμου (*Contra Pelagianos* II 23, *Migne* PL 23, 587B), καθ' ἣν οὗτος παρπέμπει εἰς φράσιν ἀπαντῶσαν μόνον ἐν τῇ λειτουργίᾳ τοῦ Ἰακώβου («ὁ μόνος ἀναμάρτητος»), συνάγεται ὅτι οὗτος κατὰ τὴν ἐν Βηθλεὲμ παραμονὴν του (386-420) εὗρεν ἐν χρήσει τὴν λειτουργίαν ταύτην. Πητῶς μνημονεύουν αὐτὴν ὁ

ψευδο-Πρόκλος (Λόγος περὶ παραδόσεως τῆς θείας λειτουργίας, *Migne* PG 65, 849B. 852C), ἡ Πενθέκτη Οἰκουμένηκὴ Σύνοδος (κανὼν λβ'), ὁ Ἰάκωβος Ἐδέσσης (Πρὸς τὸν ἱερέα Θωμᾶν, CSCO, Syri, II, 43, σελ. 35-40), ὁ ἄρμενιος καθολικὸς Ἰσαάκ (Λόγος στηλιτευτικὸς κατὰ ἄρμενίων, I, 6, 3, *Migne* PG 132, 1176A), ὁ Νικόλαος Μεθώνης (Πρὸς τοὺς διστάζοντας καὶ λέγοντας ὅτι ὁ ἱερουργούμενος ἄρτος καὶ οἶνος οὐκ ἔστι σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, *Migne* PG 135, 513C), ὁ Ἀριστηνὸς (Σχόλιον εἰς τὸν λβ' κανόνα τῆς ἐν Τρούλλῳ Συνόδου, *Migne* PG 137, 624D-625A), Μάρκος ὁ Εὐγενικὸς (Ὅτι οὐ μόνον ἀπὸ τῆς φωνῆς τῶν δεσποτικῶν ῥημάτων ἁγιάζονται τὰ θεῖα δῶρα, *Migne* PG 160, 1081B) καὶ ὁ ἄρμενιος συντάκτης τῆς πραγματείας «Πρὸς τοὺς κατηγοροῦντας τὸ ἅγιον τῆς μυσταγωγίας ποτήριον κινώμενον ὕδατι» (*Le Muséon*, τ. 73 (1960), σελ. 298). Πάντες οὗτοι ἐγνώριζον τὴν λειτουργίαν τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, ἀπεδέχοντο τὴν γνησιότητα αὐτῆς καὶ ἠντλουν ἐξ αὐτῆς, ὥς ἐξ αὐθεντικοῦ κειμένου, ἐπιχειρήματα πρὸς στήριξιν τῶν θεολογικῶν αὐτῶν θέσεων. Ἀντιθέτως τὴν γνησιότητα αὐτῆς ἠρνήθησαν κατὰ τὸ τέλος τοῦ IB' αἰῶνος ὁ καθολικὸς τῶν Ἀρμενίων Νερσῆς ὁ Χαρίεις καὶ ὁ Βαλσαμών. Κατὰ τοῦ πρώτου ἀντεπεξῆλθε Λυσίας ὁ Θεωριανός, ἐπικαλούμενος ὑπὲρ τῆς αὐθεντικότητος αὐτῆς τὴν μαρτυρίαν τῆς Πενθέκτης Συνόδου (Διάλειξις δευτέρα μετὰ Νοσέρσου καθολικοῦ τῶν Ἀρμενίων, *Migne* PG 133, 256-257). Ὁ Βαλσαμών ἐξ ἄλλου μαρτυρεῖ ὅτι καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν του ἡ λειτουργία τοῦ ἁγίου Ἰακώβου «παρὰ τοῖς Ἱεροσολιμίταις καὶ τοῖς Παλαιστινίοις ἐνεργεῖται ἐν ταῖς μεγάλαις ἑορταῖς» ἢ ὅτι «οἱ κατὰ Παλαιστίνην ἱερατεύοντες λειτουργοῦσι μετὰ τῆς παραδοθείσης μυσταγωγίας, ὥς λέγουσι, παρὰ τοῦ αὐτοῦ ἀδελφοθέου» (Ἑρμηνεία εἰς τὸν λβ' κανόνα τῆς ἐν Τρούλλῳ, *Migne* PG 137, 621). Περὶ τῆς γνησιότητος αὐτῆς ἐκφράζει ἐμμέσους μὲν ἐνταῦθα ἀμβολίας (πρβλ. «ὥς λέγουσι», «φαίνεται...παραδοθῆναι»), ἀμέσους δὲ εἰς τὴν Ἀπόκρισιν εἰς ἐρώτησιν τοῦ Ἀλεξαν-

δρείας Μάρκου («Αἱ περὶ τὰ μέρη τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῶν Ἱεροσολύμων ἀναγινωσκόμεναι λειτουργίαι καὶ λεγόμεναι συγγραφῆναι παρὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου καὶ Μάρκου, δεκταὶ εἰσι τῇ ἁγίᾳ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ ἡ οὖν»), ὡς μὴ μνημονευομένην μεταξὺ τῶν ἀποστολικῶν συγγραμμάτων τῶν ἀπαριθμουμένων εἰς τὸν πέ-
 αποστολικὸν καὶ τὸν νθ' κανόνα τῆς ἐν Λαοδικείᾳ Συνόδου. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ διὰ τὸ ὅτι ἡ πράξις τῆς ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως «οὐδ' ὅλως ἐπιγινώσκει» αὐτήν (πρβλ. καὶ «οὐδὲ εὐρίσκεται, οὐδὲ γινώσκεται ὡς ἀπρακτῆ-
 σασα»), ἀποφαίνεται «μὴ εἶναι δεκτὴν αὐτήν» (*Migne* PG 138. 953). Ἀπὸ τοῦ IB' αἰῶνος ἡ λειτουργία τοῦ ἁγίου Ἰα-
 κώβου βαθμηδὸν ἐγκατελείφθη καὶ εἰς αὐτὰ τὰ Ἱεροσόλυμα, ἀντικατασταθεῖσα διὰ τῶν βυζαντινῶν λειτουργιῶν. Οἱ μο-
 νοφυσιῶται, ἀντιθέτως, τῆς Συρίας οὐδέποτε ἐγκατέλειψαν αὐτήν.

Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Μεταρρυθμίσεως ἐστράφη πρὸς αὐτήν τὸ ἐνδιαφέρον τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν θεολόγων δι' ἀπολογητικοὺς λόγους καὶ ὑπεστηρίχθη ἡ ἀποστολικὴ προέ-
 λευσις αὐτῆς. Τούτους ἠκολούθησε καὶ ὁ Χ. Παπαδόπουλος, τὰς θέσεις ὁμῶς αὐτοῦ ἀνῆρσαν οἱ Γ. Βασιλάκης καὶ Ἀ. Σταυρινός. Περὶ τὸ τέλος τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἡ λειτουργία τοῦ ἁγίου Ἰακώβου ἐπανήλθεν εἰς λειτουργικὴν χρῆσιν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν Ἱεροσολύμων καὶ ἄλλαχού, τελουμένη τα-
 κτικῶς ἅπαξ ἢ δις τοῦ ἔτους, κατὰ τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου Ἰακώβου (23 Ὀκτωβρίου) καὶ κατὰ τὴν Κυριακὴν μετὰ τὴν Χριστοῦ Γέννησιν, κατὰ τὴν ὁποίαν μετὰ τῆς τοῦ Δαβὶδ καὶ Ἰωσήφ τοῦ Μνήστορος ἄγεται καὶ πάλιν ἡ μνήμη αὐτοῦ. Ἐν Ζακύνθῳ ἐτελεῖται «ἀπὸ ἀμνημονεῦτων χρόνων» ἅπαξ τοῦ ἔτους, τὴν 23ην Ὀκτωβρίου (*Δ. Λάτα*, Ἡ θεία λειτουρ-
 γία τοῦ ἁγίου ἐνδόξου ἀποστόλου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου καὶ πρώτου ἐπισκόπου τῶν Ἱεροσολύμων, ἐκδοθεῖσα μετὰ διατάξεως καὶ σημειώσεων, ἐν Ζακύνθῳ 1886, σελ. 6).

Τὸ ἑλληνικὸν κείμενον τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰα-

κώβου περιεσώθη εἰς ἱκανὸν ἀριθμὸν χειρογράφων. Ἐκ τούτων τὰ πλεῖστα εἶναι μεταγενέστερα τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, διὸ καὶ στεροῦνται ἰδιαιτέρας σπουδαιότητος διὰ τὴν κριτικὴν ἀποκατάστασιν τοῦ κειμένου. Ὑπὸ τοῦ B. -Ch. Mercier, ἐγέ-
 νετο κριτικὴ ἐκδοσις τῆς λειτουργίας, δημοσιευθεῖσα ἐν ἔτει 1946 ἐν τῷ 26ῳ τόμῳ τῆς *Patrologia Orientalis*, σελ. 115-256, ὑπὸ τὸν τίτλον «La Liturgie de Saint Jacques, Edition critique du texte grec avec traduction latine». Τὰ χειρόγραφα εἰς τὰ ὁποῖα ἐπεσημάνθη ὑπὸ τοῦ B. Mercier ἡ λειτουργία τοῦ Ἰακώβου ἀνέρχονται εἰς 29, ἐκ τῶν ὁποίων κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐκδόσεως εἶχον ἀπολεσθῆ τρία. Ἐκ τῶν ὑπολοίπων 26 ἐχρησιμοποίησε κατὰ τὴν ἐκδοσιν ἐνδεκα, τὰ ὁποῖα κατατάσσονται, κατὰ τὴν ὑπό τοῦ F. E. Brightman προτεινομένην διαίρεσιν (*Liturgies Eastern and Western*, τ. I, *Eastern Liturgies*, Oxford 1896, σελ. LII), εἰς τρεῖς ομάδας, ὡς ἀκολούθως:

1. Ἀνατολικὴ ὁμάς:

Αὕτη περιλαμβάνει χειρόγραφα ἐκπροσωποῦντα τὴν λειτουργικὴν πράξιν τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τῆς ἐκκλησια-
 στικῆς αὐτῶν ἐπαρχίας. Ταῦτα εἶναι τὰ παλαιότερα καὶ τὰ ὀλιγώτερον ἐκ τῆς βυζαντινῆς πράξεως ἐπηρεασθέντα. Εἶ-
 ναι δὲ τὰ ἀκόλουθα:

α') Τὸ εἰλητάριον τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ ὑπ' ἀριθμ. 2282 τοῦ Θ' αἰῶνος. Εἰς τοῦτο περιέχονται μόνον αἱ ἱερατικαὶ εὐχαί. Ἦτο ἐν λειτουργικῇ χρῆσει εἰς τὴν Δαμα-
 σκὸν καὶ στηρίζεται ἐπὶ πρωτοτύπου γραφέντος πρὸ τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (787), τὴν ὁποίαν καὶ δὲν μνημο-
 νεύει εἰς τὰ δίπτυχα. Εἶναι τὸ πλησιέστερον πρὸς τὴν ἀρ-
 χικὴν μορφήν τῆς λειτουργίας καὶ πρὸς τὴν συριακὴν με-
 τάφρασιν αὐτῆς. Ὡς ἐκ τούτου ἀποτελεῖ τὸν ἀξιοπιστότερον μάρτυρα τοῦ κειμένου αὐτῆς. (Τὸ χειρόγραφον τοῦτο ση-
 μειοῦμεν διὰ τοῦ Α).

β') Τὸ ὑπ' ἀριθμ. 177 εἰλητάριον τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Μεσσήνης τοῦ τέλους τοῦ Ι' αἰῶνος, προερχόμενον ἐκ Σινᾶ (=B). Ἀκριβὲς ἀντίγραφον αὐτοῦ εἶναι ὁ ὑπ' ἀριθμ.

24 Βοργιανός κώδιξ τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ.

γ') 'Ο ὑπ' ἀριθμ. Suppl. Gr. 476 τῆς Παρισινῆς Βιβλιοθήκης τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, προερχόμενος ἐξ Ἱεροσολύμων καὶ στηριζόμενος ἐπὶ πρωτοτύπου ἀναγομένου εἰς τὸν ΙΒ' αἰῶνα (=Γ).

δ') 'Ο ὑπ' ἀριθμ. Gr. 1970 Βατικανός κώδιξ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. Οὗτος ἀντεγράφη πιθανῶς ἐν τῇ ἐν Rossano τῆς Κάτω Ἰταλίας Μονῇ τῆς S. Maria del Patire (Codex Rossanensis) ἐκ πρωτοτύπου τοῦ ΙΑ' αἰῶνος προερχομένου ἐξ Ἱεροσολύμων (=Δ).

Καὶ ε') ὁ ὑπ' ἀριθμ. Gr. 571 Βαρβερινός κώδιξ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος (=Ε).

2. Ἑνδιάμεσος ὁμάς:

Αὕτη περιλαμβάνει ἓν χειρόγραφον, τὸν Παρισινὸν κώδικα ὑπ' ἀριθμ. Gr. 2509 τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Οὗτος προέρχεται ἐκ Θεσσαλονίκης καὶ ἀντιγράφει κείμενον τοῦ ΙΒ' αἰῶνος. Αἱ ἐπιδράσεις τῆς βυζαντινῆς πράξεως εἶναι ἐμφανεῖς. Ἐπὶ πλέον παραλείπονται αἱ δύο εὐχαὶ πρὸ τῆς εισόδου τῶν δώρων, μία εὐχὴ εὐχαριστίας μετὰ τὴν θείαν μετάληψιν καὶ μέγα μέρος τῶν διπτύχων (=Ζ).

3. Δυτικὴ ὁμάς:

Εἰς τὴν ὁμάδα ταύτην ἀνήκει σειρά πέντε χειρογράφων, ἡσσονος σπουδαιότητος, γραφέντων ἐν τῇ Δύσει κατὰ τὸν ΙΣ' αἰῶνα ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως ἀντληθοῦν ἐκ τῆς λειτουργίας ταύτης ἐπιχειρήματα εἰς τὸν κατὰ τῶν μεταρρυθμιστῶν ἀγῶνα τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Τὸ ὑπὸ τῶν χειρογράφων τούτων παρεχόμενον κείμενον εἶναι συγγενὲς πρὸς τὸ τῆς ἐνδιαμέσου ὁμάδος, ἀπομακρύνεται ὅμως ἔτι μᾶλλον τοῦ ἀρχικοῦ κειμένου, λόγῳ διαφόρων διορθώσεων, προσθηκῶν ἢ ἀφαιρέσεων καὶ τῆς μεγαλυτέρας ἐπ' αὐτὸ ἐπιδράσεως τῶν βυζαντινῶν λειτουργιῶν. Εἰς τὴν ὁμάδα ταύτην κατατάσσονται οἱ Παρισίνοι κώδικες Suppl. Gr. 143 καὶ 303, ὁ Βοδλιανός Misc. Gr. 134, ὁ τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Κανταμβριγίας F.F.IV.2 καὶ ὁ τῆς Φλωρεντίας Acquisti e Doni 179.

Ἐκτὸς τῶν χειρογράφων τούτων εἶναι γνωστὰ καὶ ἕτερα δεκατέσσαρα, ἧτοι δύο χειρόγραφα τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ πρῶτον περιέχει κείμενον προσεγγίζον τὸ τοῦ κώδικος Παρισίαν 476 καὶ τὸ δεύτερον τὸ τοῦ Παρισίαν S. 303· δύο χειρόγραφα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος τῆς Ζακύνθου, προσεγγίζοντα τοὺς κώδικας Παρισίαν 303 καὶ 2509· ἐν τῷ Σινᾷ 1040 τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, περιέχον μόνον τὰ διακονικὰ (=Η)· ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Ἑσκόριαλ ὑπὸ τὰ στοιχεῖα Ω. IV. 16 τοῦ ἔτους 1574· ἐν τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων ὑπ' ἀριθμ. 43 τοῦ ΙΒ' αἰῶνος· δύο τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μετοχίου τοῦ Ἀγίου Τάφου, τὸ ὑπ' ἀριθμ. 321 τοῦ ΙΣ' αἰῶνος καὶ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 7 τοῦ ΙΘ' αἰῶνος καὶ πέντε τοῦ Ἀγίου Ὁρους, ἐκ τῶν ὁποίων ἐν τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, τὸ ὑπ' ἀριθμ. 194 τῆς μονῆς Κουτλουμουσίου, καὶ τέσσαρα τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, ἧτοι τὸ Καρακάλλου 273, Μ. Λαύρας 1774 καὶ Παντελεήμονος 417 καὶ 776.

Περὶ τῆς χειρογράφου παραδόσεως πραγματεύεται ἐκτενῶς ὁ B. Mercier ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τῆς μνημονευθείσης ἐκδόσεως, σελ. 133-154.

Τὴν λειτουργίαν τοῦ ἁγίου Ἰακώβου ἐξέδωκε τὸ πρῶτον ὁ G. Morel, ἐν ἔτει 1560 ἐν Παρίσις ὑπὸ τὸν τίτλον: «Λειτουργία τῶν ἁγίων πατέρων Ἰακώβου τοῦ ἀποστόλου καὶ ἀδελφοθέου, Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου». Ἡ ἐκδοσις κατηρτίσθη ὑπὸ τοῦ J. de S. Andrea ἐπὶ τῇ βάσει Παρισινῶν χειρογράφων καὶ ἰδιαιτέρως τοῦ κώδικος ὑπ' ἀριθμ. S. 303, ὁ ὁποῖος ὅμως ἐξ ὧν τῶν χειρογράφων παρουσιάζει τὸ πλέον παρεφθαρμένον κείμενον. Τῆς ἐκδόσεως ταύτης ἐγένοντο ἐπανελημμένα ἐπανεκδόσεις. Ἐπ' αὐτῆς καὶ ἐπ' ἄλλων τινῶν χειρογράφων καὶ δὴ καὶ τοῦ κώδικος Z στηρίζεται καὶ ἡ ἐκδοσις τοῦ Διονυσίου Λάτα, γενομένη ἐν Ζακύνθῳ ἐν ἔτει 1886 (Ἡ θεία λειτουργία τοῦ ἁγίου ἐνδόξου ἀποστόλου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου καὶ πρώτου ἱεράρχου τῶν Ἱεροσολύμων). Ὑπὸ τοῦ J. Assemani ἐξεδόθη ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ κώδικος B (Codex liturgicus ecclesiae universae, τ. V, σελ. 68-99). Ὁ C. A. Swain-

son εξέδωκεν εἰς τέσσαρας στήλας τὰ χειρόγραφα Β, Δ, Ζ καὶ Γ (The Greek Liturgies chiefly from original authorities, Cambridge 1884, σελ. 214-332). Ὑπὸ τοῦ *F. E. Brightman* ἐξεδόθη ἐκ τοῦ κώδικος Ζ (Liturgies Eastern and Western, τ. Ι, Eastern Liturgies, Oxford 1896, σελ. 31-68). Τὴν λειτουργίαν τοῦ ἁγίου Ἰακώβου περιέλαβε καὶ ὁ Ἅ. Σταυρινός, εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ γενομένην ἔκδοσιν τῶν λειτουργιῶν (Αἱ ἀρχαιόταται καὶ αἱ σύγχρονοι λειτουργίαι, τ. Α', ἐν Κωνσταντινουπόλει 1921, σελ. 288-369), στηριχθεὶς ἐπὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Swainson γενομένης παραλλήλου ἐκδόσεως τῶν ἀνωτέρω τεσσάρων χειρογράφων, παραθέτων καὶ τὰς διαφόρους γραφὰς αὐτῶν. Τέλος ὑπὸ τοῦ *Χρυσσοστόμου Παπαδοπούλου*, κατηρτίσθη κείμενον τῆς παρούσης λειτουργίας ἀποβλέπον, ὥς καὶ ἡ ἔκδοσις τοῦ Δ. Λάτα, εἰς λειτουργικοὺς σκοποὺς. Τοῦτο ἐξεδόθη πολλάκις (1912, 1929, 1931, 1937, 1948, 1952, 1958 καὶ 1964) καὶ χρησιμοποιεῖται ἔτι καὶ σήμερον κατὰ τὴν τέλεσιν τῆς λειτουργίας ταύτης παρ' ἡμῖν. Κατὰ τὴν ἔκδοσιν ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν τὰ χειρόγραφα Β καὶ Δ, ἀλλ' ἡ ἐξάρτησις ἐκ τοῦ κώδικος Ζ, τοῦ χρησιμοποιηθέντος ὑπὸ τοῦ Brightman καὶ τοῦ Λάτα, εἶναι περισσότερον ἐμφανής.

Ἡ παρῶσα ἔκδοσις ἐντάσσεται εἰς τὰ πλαίσια, εἰς τὰ ὁποῖα κινούνται καὶ τὰ προηγηθέντα τέσσαρα τεύχη τῆς σειρᾶς ταύτης. Ἀποβλέπει δηλαδὴ εἰς τὴν κάλυψιν τῶν διδακτικῶν κατ' ἀρχὴν ἀναγκῶν τοῦ μαθήματος τῆς Λειτουργικῆς. Ὡς ἐκ τούτου δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ στηριχθῇ εἰ μὴ ἐπὶ τῆς προϋπαρχούσης ἀρίστης κριτικῆς ἐκδόσεως, τῆς γενομένης ὑπὸ τοῦ B. Mercier. Ὡς τοιαύτη διαφέρει τῶν προηγηθεισῶν ἐκδόσεων οὐ μόνον διότι βασίζεται ἐπὶ τοῦ γνησιωτέρου καὶ ἀρχαιοτέρου μάρτυρος τῆς λειτουργίας ταύτης, τοῦ κώδικος Α, ἀλλὰ καὶ ὡς υἱοθετοῦσα τὰς κριτικῶς ἀποκατασταθείσας ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δοκίμων χειρογράφων καὶ τῆς συγκριτικῆς μελέτης τοῦ κειμένου καὶ ὑπὸ τοῦ B. Mercier προκριθείσας ὁρθὰς ἀναγνώσεις τῶν διαφορῶν ἐν τοῖς χειρογράφοις γραφῶν. Ἀνέρχονται δὲ αὗται εἰς δια-

κοσίας καὶ πλέον, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ πλεῖστοι εἰς τὰς ἐκδόσεις ἐκείνας εἶναι ἐμφανῶς ἡμαρτημένοι. Αἱ τυπικαὶ ἐξ ἄλλου διατάξεις διειρηθήσαν ὥς ἔχουν εἰς τὸν κώδικα Α, πλὴν ἐλαχίστων τινῶν ἐξαιρέσεων, κατὰ τὰς ὁποίας προεκρίθησαν διατάξεις ἐξ ἄλλων ἀρχαίων κωδίκων ὥς σαφέστεραι. Αἱ διατάξεις αὗται εἶναι σύντομοι καὶ ἐνίοτε ἐλλιπεῖς. Παρὰ τοῦτο ἐκρίναμεν προτιμότερον νὰ τηρήσωμεν τὰς ἀρχαιοπρεπεῖς αὐτὰς διατάξεις ἢ νὰ ἐφεύρωμεν, κατὰ παλαιότερα αὐτοχρήματα, νέας τοιαύτας. Ἡ ἀναφορά εἰς τὴν πρᾶξιν τοιούτων ἀρχαίων λειτουργικῶν κειμένων, ἡ περὶ τῶν ὁποίων παράδοσις δὲν εἶναι ζῶσα καὶ συνεχῆς, κατ' ἀνάγκην γίνεται κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ σήμερον τελούμενα. Ἡ νόθευσις ὁμῶς τῶν κειμένων δὲν εἶναι ἐπιτρεπτή.

Κατωτέρω παρέχομεν ὁρισμένας ἐπεξηγήσεις ἀφορῶσας εἰς τὴν μορφήν καὶ τὰ ἐν γένει προβλήματα, κριτικὰ καὶ τελετουργικά, τῆς λειτουργίας ταύτης.

Αἱ πρὸ τῆς εισόδου προπαρασκευαστικαὶ εὐχαὶ εἶναι ἐμφανῶς μεταγενέστεραι. Κατ' ἀρχὰς πᾶσαι αἱ λειτουργίαι ἤρχίζον ἀπὸ τῆς εισόδου, ἄνευ ἰδιαίτερων προκαταρκτικῶν εὐχῶν. Ἐν τῇ παρούσῃ μορφῇ τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰακώβου αὗται εἶναι τρεῖς, προφανῶς κατὰ τὸν τύπον τῆς ἁγίας Τριάδος. Ἡ πρώτη εἶναι εὐχὴ εισόδου καὶ ἡ τρίτη εὐχὴ θυμιάματος. Ὑπὸ τῶν κωδίκων Δ καὶ Ζ προστίθεται καὶ δευτέρα εὐχὴ θυμιάματος («Δέσποτα Ἰησοῦ Χριστέ, ὦ Θεοῦ Λόγε...»). Τῶν δύο πρώτων εὐχῶν προτάσσονται τριαδικαὶ δοξολογικαὶ ἐκφωνήσεις. Ταῦτα πάντα ἐλέγοντο προφανῶς ἐν τῷ διακονικῷ, ἐξετυπώθησαν δὲ διὰ μικροτέρων στοιχείων ὥς μεταγενέστερα. Δύνανται νὰ ἀναγνωσθοῦν ὑπὸ τῶν ἱερέων μυστικῶς καὶ ἡ ἐναρξὶς τῆς λειτουργίας νὰ γίνη κατὰ τὸν ἀρχαῖον τύπον διὰ τοῦ εισοδικοῦ.

Κατὰ τὴν εἰσοδὸν ἐψάλλετο ὡς εισοδικὸν καθ' ὅλους τοὺς κώδικας, πλὴν τοῦ Α, ὁ μεταγενεστέρως ἐκ βυζαντινῆς ἐπιδράσεως εἰσελθὼν εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ ἁγίου Ἰακώβου χριστολογικὸς ὕμνος «Ὁ μονογενὴς Υἱός...». Πρὸ τῆς ἐναρξεως τῆς ψαλμωδίας αὐτοῦ προηγεῖτο κατὰ τοὺς κώ-

δικας Δ και Ζ εὐλογία τοῦ διακόνου. Τὸ «Ὁρθοί» μαρτυρεῖται ὑπὸ τοῦ κώδικος Γ. Ἡ ὑπὸ τοῦ Δ. Λάτα εἰσαχθεῖσα ἐν πομπῇ μεταφορὰ κατὰ τὴν εἰσοδὸν πλὴν τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῶν λοιπῶν Γραφῶν ὑπ' οὐδενὸς κώδικος, ἀλλ' οὔτε καὶ ἐξ ἄλλων πηγῶν, μαρτυρεῖται. Ἀντιθέτως ἡ εἰσοδὸς ἐγένετο πάντοτε «μετὰ τοῦ Εὐαγγελίου» καὶ μόνον, πρὸς ἑξῆς τοῦ ὑπ' αὐτοῦ συμβολιζομένου καὶ δι' αὐτοῦ λαλοῦντος Κυρίου.

Ἡ μετὰ τὴν εἰσοδὸν συναπτὴ, ἡ εὐχὴ τοῦ τρισαγίου καὶ ὁ τρισάγιος ὕμνος εἰσῆχθησαν εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ ἁγίου Ἰακώβου μεταγενεστέρως προφανῶς ἐκ βυζαντινῆς ἐπιδράσεως. Εἰς τὰς βυζαντινὰς λειτουργίας ἡ πρὸ τοῦ τρισαγίου συναπτὴ ἐξέπεσε, ὑπόλειμμα δ' αὐτῆς δέον νὰ θεωρηθῇ ἡ πρὸ τῆς ἐκφωνήσεως τῆς εὐχῆς τοῦ τρισαγίου («Ὅτι ἅγιος εἶ ὁ Θεὸς ἡμῶν...») παρεμβαλλομένη διακονικὴ παρακέλευσις «Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν», πιθανῶς δὲ καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ διακόνου λεγομένη κατάληξις τῆς ἐκφωνήσεως ταύτης «Καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων». Εἰς τὴν λειτουργίαν ὁμοῦς τοῦ ἁγίου Ἰακώβου διετηρήθη ἡ ἀρχαϊκώτερα πρᾶξις, παρὰ τὴν ὑπαρξίν καὶ ἐτέρας ὁμοίας, παλαιότερας ὁμοῦς, συναπτῆς πρὸ τοῦ εὐαγγελικοῦ ἀναγνώσματος. Εἰς νεωτέραν ἐποχὴν ἡ εὐχὴ τοῦ τρισαγίου ἐλέγετο, ὥς φαίνεται, μυστικῶς, καθ' ὃν χρόνον ὁ διάκονος ἀπήγγελλε τὴν συναπτὴν. Ἐκ τούτου προήλθε καὶ ὁ ἀδόκιμος χωρισμὸς τῆς εὐχῆς ἀπὸ τῆς ἐκφωνήσεως αὐτῆς εἰς τὰς νεωτέρας ἐκδόσεις. Τὸ μετὰ τὸ «Δόξα καὶ νῦν» τοῦ τρισαγίου «Ἁγία Τριάς, ἐλέησον ἡμᾶς» ἀποκατεστάθη κατὰ τὸν κώδικα Δ.

Ἡ μετὰ τὸ τρισάγιον εὐλογία («Εἰρήνη πᾶσι») εἶναι ἀσφαλῶς ὁ μετὰ τὴν εἰσοδὸν τῶν ἱερέων γινόμενος χαιρετισμὸς τοῦ λαοῦ, ὁ πολλακίς ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Χρυσόστομου μαρτυρούμενος (πρβλ. «εἰσιὼν ὁ πατὴρ οὐ πρότερον ἐπὶ τὸν θρόνον ἀναβαίνει τοῦτον ἕως ἂν ἅπασιν ὑμῖν εἰρήνην ἐπεύξηται» Κατὰ Ἰουδαίων 3, 6. «Ἐνταῦθα δέξασθε μετὰ ἀγάπης εἰσιόντας ἡμᾶς πρὸς ὑμᾶς καὶ δταν εἶπω Ἐί-

ρήνη ὑμῖν» εἶτα εἴπητε Ἐκαὶ τῷ πνεύματί σου») Εἰς Ματθαῖον λγ', 35).

Ἡ ἀνάγνωσις προφητικοῦ ἀναγνώσματος εἰς τὸν συριακὸν λειτουργικὸν τύπον μαρτυρεῖται ὑπὸ πατέρων καὶ ἄλλων πηγῶν (Ἀποστολικά Διαταγαί, Χρυσόστομος, Ἰακώβος Ἐδέσσης). Ἐκ τῶν χειρογράφων τῆς λειτουργίας τοῦ Ἰακώβου μόνον ὁ κώδιξ Παρισίων S. 303 μαρτυρεῖ ὅτι ἀναγινώσκονται «διεξοδικώτατα τὰ ἱερά λόγια τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ τῶν Προφητῶν». Τὰ λοιπὰ χειρόγραφα ἐκπροσωποῦν τὴν νεωτέραν πρᾶξιν, καθ' ἣν καὶ εἰς τὴν λειτουργίαν ταύτην ἀνεγινώσκοντο μόνον δύο ἀναγνώσματα ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἀποκαταστήσαντες τὸ προφητικὸν ἀνάγνωσμα ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ, ἐπελέξαμεν περικοπὴν ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ Ἡσαίου (κεφ. ξ', 1-16) θέμα ἔχουσαν τὴν Ἱερουσαλήμ. Τὸ αὐτὸ κριτήριον ἴσχυσε καὶ διὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν ψαλμῶν τοῦ προκειμένου (ψαλμὸς ρκα') καὶ τοῦ ἀλλήλου ρίου (ψαλμὸς πς') οἱ στίχοι τῶν ψαλμῶν τούτων συνεπύχθησαν εἰς τέσσαρας, κατὰ τὸν τύπον τῶν μικρῶν ἁσματικῶν ἀντιφώνων. Τὸ ἀποστολικὸν ἀνάγνωσμα ἐλήφθη ἐκ τῆς Καθολικῆς Ἐπιστολῆς τοῦ Ἰακώβου (κεφ. α', 1-18), τὸ δὲ εὐαγγελικὸν ἀνάγνωσμα ἐκ τῆς περὶ Ἱερουσαλὴμ καὶ τῶν ἐσχάτων προφητείας τοῦ Κυρίου ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίου (κεφ. κα', 20-28). Ἀπαντὰ τὰ ἀναγνώσματα καὶ οἱ ψαλμοὶ ἐλήφθησαν ἐκ τῶν ἐν χρήσει παρ' ἡμῖν λειτουργικῶν βιβλίων ἥτοι τὸ προφητικὸν ἐκ τοῦ Τριφδίου (β' ἀνάγνωσμα ἐσπερινοῦ Μ. Σαββάτου), τὸ ἀποστολικὸν ἐκ τοῦ Ἀποστόλου (Ἐπιστολὴ Τετάρτης τῆς ἈΑ' ἐβδομάδος), τὸ εὐαγγελικὸν ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου (μέρος τῆς περικοπῆς τῆς παννυχίδος τῆς Δευτέρας τῆς Α' ἐβδομάδος τῶν Νηστειῶν). Αἱ καταλήξεις τῆς πρὸ τοῦ εὐαγγελίου συναπτῆς εἰς τὰ χειρόγραφα τῆς ἀνατολικῆς ὁμάδος διατηροῦν τὴν ἀρχικὴν τῶν μορφῶν («δεόμεθα, ἐπάκουσον» ἢ «δεόμεθα»). Ἡ κατὰ τὸν βυζαντινὸν τύπον διασκευὴ αὐτῶν («δεηθῶμεν») ἐγένετο μεταγενεστέρως. Τὸ πρὸ τοῦ Εὐαγγελίου διακονι-

κὸν «Πρόσχωμεν τῇ ἀγίᾳ ἀναγνώσει» ἀποκατεστάθη κατὰ τοὺς κώδικας Δ καὶ Ζ. Οἱ λοιποὶ κώδικες ἔχουν τὴν ἀπλουστέραν μορφήν («Πρόσχωμεν»), ἡ ὁποία φαίνεται ὅτι εἶναι καὶ ἡ παλαιότερα.

Αἱ μετὰ τὴν εὐχὴν τῆς κεφαλοκλισίας διακονικαὶ παρακελεύσεις αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὴν ἀπόλυσιν τῶν κατηχουμένων καὶ τὴν ἐπιτήρησιν τῶν θυρῶν εἶναι κατὰ τὸν κώδικα Β ἐκτενέστεραι· μετὰ τὸ «ἡμῖν συνδεηθῆναι» προστίθεται: «μηδεὶς κατὰ τοῦ ἐτέρου λόγον ἢ πονηρίαν ἔχέτω· ἄφετε καὶ ἀφεθήσεται· τὰς ἁμαρτίας ὑμῶν ἐξομολογήσασθε καὶ μετὰ κατανύξεως συγχωρήσασθε· αἰτήσασθε μετὰ φόβου καὶ τρόμου». Τὸ δὲ «Ἐν εἰρήνῃ Χριστοῦ ψάλλωμεν», ἀπευθυνόμενον πρὸς τὸν λαὸν καὶ συνιστῶν προτροπὴν διὰ τὴν ψαλμωδίαν τοῦ τροπαρίου «εἰς τὴν νῆψιν τῶν χειρῶν» ἢ τοῦ χερουβικοῦ ὕμνου, μετεθέσαμεν εἰς τὴν φουσικωτέραν αὐτοῦ θέσιν δηλαδὴ μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῶν κατηχουμένων καὶ πρὸ τοῦ χερουβικοῦ. Εἰς τὰ χειρόγραφα κεῖται πρὸ τῆς ἀπολύσεως τῶν κατηχουμένων καὶ εὐθὺς μετὰ τὴν εὐχὴν τῆς κεφαλοκλισίας.

Ὁ ὕμνος «Σιγησάτω πᾶσα σὰρξ βροτεία...» εἰσῆλθε μεταγενεστέρως εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ ἁγίου Ἰακώβου ἐκ βυζαντινῆς ἐπιδράσεως πρὸς κάλυψιν τῆς προπαρασκευῆς τῶν δώρων καὶ τῆς ἐκ βυζαντινῆς πάλιν ἐπιδράσεως εἰσαχθείσης εἰς τὴν ἱεροσολυμιτικὴν πρᾶξιν μεγάλης εἰσόδου. Ἡ προπαρασκευὴ τῶν δώρων - πρόθεσις - ἀρχικῶς ἐγένετο εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς θείας λειτουργίας κατὰ τρόπον λίαν ἀπλοῦν. Ἄν ὁ χρόνος θεωρηθῇ ἀνεπαρκὴς καὶ πρὸς ἀποφυγὴν ἀσκόπου καθυστερήσεως δύναται ἡ πρόθεσις, κατὰ τὰ βυζαντινὰ πρότυπα, νὰ τελεσθῇ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας. Ὁ κώδιξ Β παρουσιάζει ἔτι μεγαλυτέραν βυζαντινὴν ἐπίδρασιν· ἀντὶ τοῦ ὕμνου «Σιγησάτω πᾶσα σὰρξ...» ἐψάλλετο τὸ «Οἱ τὰ χερουβικά...». Εἰς τὸν κώδικα Δ σημειοῦνται καὶ τὰ δύο χερουβικά. Προφανῶς πρόκειται περὶ μεταβατικῆς διατάξεως.

Αἱ μετὰ μεγαλυτέρου περιθωρίου ἐκτυπούμεναι τρεῖς

εὐχαὶ δύνανται νὰ ἀναγνωσθοῦν μυστικῶς, αἱ δύο μὲν πρῶται, αἱ προπαρασκευαστικαί, πρὸ τῆς εἰσόδου, ἡ δὲ τῆς προθέσεως μετὰ τὴν εἴσοδον καὶ τὴν ἀπόθεσιν τῶν δώρων ἐπὶ τῆς ἀγίας τραπέζης, ὡς καὶ αἱ τυπικαὶ διατάξεις διαγορεύουν. Ἡ πρώτη εὐχὴ εὐρηται εἰς τοὺς κώδικας Α, Β, Γ, Δ καὶ Ε, ἡ δευτέρα εἰς τοὺς Α, Β, Γ καὶ Ε. Εἰς τὸν κώδικα Α μετὰ τῶν δύο τούτων εὐχῶν παρεμβάλλεται καὶ σύντομος εὐχὴ θυμιάματος.

Τὸ διακονικὸν «Στῶμεν καλῶς. Ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθώμεν» ἐτέθη εἰς τὴν φουσικὴν τοῦ θεσίν, πρὸ δηλαδὴ τῆς εὐχῆς τοῦ ἀσπασμοῦ καὶ οὐχὶ μετὰ αὐτῆς καὶ τῆς ἐκφωνήσεως αὐτῆς, ὡς ἐν τοῖς χειρογράφοις κεῖται. Ὅμοιως καὶ τὰ πρὸ τῆς μεγάλης ἐκτενοῦς, «τῆς καθολικῆς», λεγόμενα «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ...» κλπ. καὶ ὁ διάλογος «Μεγαλύνετε τὸν Κύριον σὺν ἑμοί...» εἰς τὰ ἀρχαιότερα χειρόγραφα κεῖνται μετὰ τὴν «καθολικὴν» καὶ πρὸ τῶν εὐχῶν. Προετιμήσαμεν κατ' ἐξάρεσιν τὴν νεωτέραν πρᾶξιν. Αἱ εὐχαὶ μέχρι καὶ τῆς εὐχῆς τοῦ καταπετάσματος ἐλέγοντο μυστικῶς κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν τῆς συναπτῆς, διὸ καὶ ἐκτυποῦνται μετὰ μεγαλυτέρου περιθωρίου.

Ἡ εὐχὴ τοῦ καταπετάσματος «Εὐχαριστοῦμέν σοι, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὅτι ἔδωκας ἡμῖν παρρησίαν...» καὶ γενικῶς τὸ μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῆς εὐχῆς τῆς ἀναφορᾶς τμήμα παρουσιάζει κριτικὰς δυσχερείας. Οὕτω τὸ διὰ μικροτέρων στοιχείων ἐκτυπούμενον τμήμα τῆς εὐχῆς «καὶ προσφέρειν σοι... θυσίαν αἰνέσεως», παραλείπεται ἀπὸ τοὺς πλείστους καὶ ἀρχαιότερους κώδικας (ὑπάρχει εἰς τοὺς Δ καὶ Ζ) καὶ ἡ εὐχὴ συνεχίζεται ἀπὸ τοῦ «ἀγίῳ σου θυσιαστηρίῳ» εἰς τὸ «καὶ τὰ περικείμενα». Οὕτως ὁμως ἡ εὐχὴ παρουσιάζεται ὡς ἔχουσα δύο ἐκφωνήσεις: «Ὅτι ὑπερέσπλαγχνος...» καὶ «Ἐλέει καὶ οἰκτιρμοὶς...». Ἡ δευτέρα, παραλείπομένη ὑπὸ τοῦ κώδικος Ζ, προσετέθη προφανῶς μεταγενεστέρως. Εἰς τινὰ πάλιν χειρόγραφα τὸ τελευταῖον τμήμα τῆς εὐχῆς ἀπὸ τοῦ «καὶ τὰ περικείμενα» μετατίθεται μετὰ τὴν

ἀποκρίσιν τοῦ λαοῦ «Ἐλεος, εἰρήνην...». Εἰς τὴν θέσιν πάλιν ταύτην τὸ χειρόγραφον Γ παρεμβάλλει τὴν εὐχὴν «Ἄγαθὲ καὶ φιλόφρονε...», τὸ δὲ Β δύο εὐχάς, τὴν ἀνωτέρω καὶ ἐτέραν («Ἄγιε, ὕψιστε, φοβερέ...»).

Εἰς τὰ διπτύχα τῆς εὐχῆς τῆς ἀναφορᾶς οἱ κώδικες παρουσιάζουν, ὡς εἶναι ἐπόμενον, πολλὰς παραλλαγάς. Προσετιμήσαμεν τὴν ὑπὸ τῶν ἀρχαιοτέρων κωδίκων τῆς ἀνατολικῆς ομάδος μαρτυρουμένην ἐκτενεστέραν καὶ ἀρχαιοπρεπεστέραν μορφήν, ἀκολουθήσαντες τὴν κριτικὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἐκδόσεως τοῦ Β. Mercier. Εἰς ταύτην ἐπεφέραμεν μικράς τινας ἀλλαγάς, ἥτοι διετηρήσαμεν τὰ ὑπὸ τῶν κωδίκων Δ καὶ Η μαρτυρούμενα διακονικὰ διπτύχα τῶν ζώντων, μετακινήσαντες αὐτὰ ἀπὸ τὸ μέσον τοῦ θεομητορικοῦ μνημοσύνου εἰς τὸ τέλος τῶν ἱερατικῶν διπτύχων τῶν ζώντων, καὶ κατακλείσαντες αὐτὰ διὰ τοῦ «Μνήσθητι, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν», τοῦ κειμένου μετὰ τὸ τέλος τοῦ θεομητορικοῦ μνημοσύνου. Μετ' αὐτὰ ἐθέσαμεν τὴν περὶ τὸ τέλος τῆς ἀναφορᾶς εἰς τὴν αὐτὴν συνάφειαν ἀνήκουσαν διακονικὴν αἰτησιν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης καὶ τῶν προσεγγεγμένων τὰ δῶρα, πρὸ τῆς ὑπὸ τῶν κωδίκων Δ καὶ Ζ μαρτυρουμένης ἀποκρίσεως τοῦ λαοῦ «Καὶ πάντων καὶ πασῶν». Παρελείψαμεν τὰ ὑπὸ μόνου τοῦ κώδικος Β μαρτυρούμενα παρέμβλητα μεταγενέστερα μνημόσυνα, τὰ ἀποτελοῦντα ἀναδίπλωσιν προηγούμενων αἰτημάτων («Καὶ ὑπὲρ εἰρήνης...Τοῦ ἁγίου Ἰωάννου...Ἐν πρώτοις μνήσθητι...»). Εἰς τὸ μνημόσυνον τῶν ἑξ Οἰκουμενικῶν Συνόδων τῶν ἀρχαιοτέρων κωδίκων προσεθέσαμεν καὶ τὴν Ζ' Οἰκουμενικὴν, κατὰ λογικὴν συνέπειαν καὶ κατὰ τοὺς κώδικας Γ καὶ Η. Τέλος ἐκ τοῦ μνημοσύνου τῶν ζώντων παρελείψαμεν τὴν μόνον ὑπὸ τῶν κωδίκων Β καὶ Γ παρεμβαλλομένην δέησιν «Μνήσθητι, Κύριε, τῶν ἐλθόντων καὶ ἐρχομένων χριστιανῶν προσκυνῆσαι ἐν τοῖς ἁγίοις τοῦ Χριστοῦ τόποις».

Ἡ παρεμβολὴ τοῦ τέλους τῶν διακονικῶν διπτύχων («Καὶ ὑπὲρ εἰρήνης...») περὶ τὸ τέλος τῆς εὐχῆς τῆς ἀναφορᾶς, μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς κατακλειούσης αὐτὴν ἐκφωνή-

σεως τοῦ ἱερέως καὶ ἀπαντήσεως τοῦ λαοῦ, ἐπέφερε διάσπασιν τοῦ νοήματος τοῦ τμήματος τούτου καὶ ἀτυχῆ διόρθωσιν τοῦ «Δι' ὃν» τῆς ἐκφωνήσεως εἰς «Δι' ὃν» (κῶδ. Ζ - Δ. Λάτας) καὶ διὰ καὶ εἰς «Δὸς» (Χ. Παπαδόπουλος), γραφῇ, ἥτις ὑπ' οὐδενὸς κώδικος μαρτυρεῖται. Ἡ ὀρθὴ σειρὰ τοῦ κατακλείοντος τὴν ἀναφορὰν διὰ λόγου κατὰ τὸ νόημα αὐτοῦ ἔχει ὡς ἑξῆς: «...διὰ τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, Κυρίου δὲ καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ μόνος ἀναμάρτητος φανεὶς ἐπὶ τῆς γῆς» (ἐκφώνως:) δι' ὃν (Χριστὸν) καὶ ἡμῖν καὶ αὐτοῖς (δηλαδὴ τοῖς κεκοιμημένοις, περὶ τῶν ὁποίων ὁμιλεῖ τὸ τέλος τῆς εὐχῆς), ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλόφρωνος δεσπότης, (ὁ λαός:) ἄντες ἄφες, συγχώρησον, ὁ Θεός, τὰ παραπτώματα ἡμῶν, τὰ ἐκούσια, τὰ ἀκούσια, τὰ ἐν γνώσει, τὰ ἐν ἀγνοίᾳ, (ὁ ἱερεὺς:) χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλοφροσύνῃ τοῦ Χριστοῦ σου...».

Τὰ πρὸ τῆς θείας κοινωνίας, τὰ κατ' αὐτὴν καὶ τὰ μετ' αὐτὴν διετηρήθησαν ὡς ἔχουν εἰς τὰ παλαιὰ χειρόγραφα. Ἡ ἐναρξὶς τοῦ κοινωνικοῦ μετὰ τὴν σχετικὴν παρακείμενισιν τοῦ διακόνου «Ἐν εἰρήνῃ Χριστοῦ ψάλλωμεν» ἐγένετο μετὰ τὸν μελισμὸν καὶ τὴν πλήρωσιν τοῦ ποτηρίου. Τοῦτο ἐθέσαμεν πρὸ τοῦ μελισμοῦ καὶ μετὰ τὴν ὕψωσιν. Τὰ λοιπὰ, ἐκτυπωθέντα μετὰ μεγαλυτέρου περιθωρίου, δύνανται νὰ λέγονται ὑπὸ τῶν ἱερέων κατ' ἰδίαν, ὡς ἐν τῇ σημερινῇ πράξει. Ὁ μελισμὸς καὶ ἡ ἔνωσις ἐν τῇ λειτουργίᾳ τοῦ Ἰακώβου εἶναι πολὺπλοκοὶ πως· ὁ ἄμυνος ἐμελίζετο ἀρχικῶς εἰς δύο μέρη, τὸ ἐν ἀβάπτετο εἰς τὸ τίμιον αἶμα καὶ δι' αὐτοῦ ἐσφραγίζετο τὸ ἔτερον ἡμισυ· εἴτα δι' αὐτοῦ ἐσφραγίζετο τὸ πρῶτον ἡμισυ· ἀμφοτέρα συνηνοῦντο καὶ ἐβάπτοντο ἐκ νέου εἰς τὸ ποτήριον· καὶ διὰ τῶν δύο συνηνωμένων ἐσφραγίζοντο οἱ λοιποὶ ἄρτοι· εἴτα ἐμελίζοντο καὶ ἐρρίπτετο εἰς ἕκαστον ποτήριον ἀνά μία μερίς. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, λόγῳ τοῦ πλήθους τῶν προσερχομένων εἰς τὴν θείαν κοινωνίαν καὶ τοῦ τρόπου τῆς μεταλήψεως, προσεφέροντο καὶ καθηγιάζοντο πολλοὶ ἄρτοι καὶ πολλὰ ποτήρια. Διετηρήσαμεν τὴν σχετικὴν διάταξιν ὡς ἔχει εἰς τοὺς κώδικας,

δύναται όμως ἐνταῦθα νά ἀκολουθηθῇ ἡ σύγχρονος βυζαντινὴ πρᾶξις, ὡς γνωστοτέρα καὶ ἀπλουστέρα. Ὡς κοινωνικὸν ἐψάλλετο ὁ λγ' ψαλμός, ἐπαναλαμβανομένου τοῦ στίχου αὐτοῦ «Γεῦσασθε καὶ ἴδετε...» μεθ' ἑκάστων στίχων τοῦ ψαλμοῦ, κατὰ τὸν ἀρχαῖον τύπον. Ἡ ψαλμωδία τοῦ κοινωνικοῦ ἐκάλυπτε τὴν κοινωνίαν τῶν ἱερέων καὶ τοῦ λαοῦ.

Αἱ μετὰ τὴν ἀπόλυσιν εὐχαί, αἱ διὰ μικροτέρων στοιχείων ἐκτυπωθεῖσαι, εἶναι προφανῶς μεταγενέστεραι καὶ δύνανται νά ἀναγνωσθοῦν κατ' ἰδίαν ὑπὸ τῶν ἱερέων, «ἐν τῷ διακονικῷ».

Τέλος, εἰς τὸν κώδικα Γ ἀναγράφονται καὶ δύο ὁπισθάμβωνοι εὐχαί, ἡ ἐκ τῆς λειτουργίας τοῦ Μεγάλου Βασιλείου γνωστὴ εὐχή «Ὁ θυσίαν αἰνέσεως...», ἡ ὁποία προφανῶς ἐλέγετο κατὰ τὰς καθημερινάς, καὶ ἑτέρα «λεγομένη κατὰ τὰς Κυριακάς τῆς ἀγίας μεταλήψεως», ἥς ἡ ἀρχὴ «Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, εὐσπλαγχνε καὶ πολυέλεε...», ἐν τῇ ὁποίᾳ γίνεται ἀναφορὰ εἰς τὰ θέματα τῆς νηστείας τῆς Τεσσαρακοστῆς, ὡς περίπου εἰς τὴν ὁπισθάμβωνον εὐχὴν τῆς λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων τοῦ βυζαντινοῦ τύπου, ὡς καὶ «Εὐχή, ἣν τινα ποιεῖ ὁ ἱερεὺς πρὸς τὸν λαόν, ὅταν μεταλαβεῖν μέλλωσιν», τὴν γνωστὴν «Κύριε, Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἀμὲν καὶ ποιμήν...» (ἔκδ. Mercier, σελ. 244. 245. 247). Ἡ τελευταία αὕτη εὑρεται καὶ εἰς τὸν κώδικα Ζ. Ὑπὸ τοῦ κώδικος Δ παρατίθεται ἀντὶ τῶν ἀνωτέρω σειρά πέντε συντόμων εὐχῶν, ἥτοι «Εὐχὴ ὁπισθάμβωνος τοῦ ἀγίου Ἰακώβου: Εὐχαῖς καὶ πρεσβείαις τῆς παναγίας...», «Εὐχὴ ἄλλη ὁπισθάμβωνος: Δέσποτα Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, ὁ καταξιώσας...», ἡ διακονικὴ εὐχή «Ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν πορευόμενοι...», ἑτέρα εὐχή «Σὺ εἶ ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς...» καὶ ἡ «τελευταία: Ὁ Κύριος εὐλογήσει καὶ ἀγιασει καὶ φυλάξει...» (ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 244. 246). Ἐξ αὐτῶν ἡ διακονικὴ εὐχή «Ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν...» εὑρεται καὶ εἰς τὸν κώδικα Ζ.

Χάριν τῆς ἱστορίας ἀφέθησαν ὡς εἶχον εἰς τὸ κείμενον αἱ διακονικαὶ αἰτήσεις καὶ αἱ εὐχαὶ αἱ ἀναφερόμεναι εἰς

τὴν ἁγίαν Πόλιν, τὸν πατριάρχην Ἱεροσολύμων, τὰ δίπτυχα τῶν κεκοιμημένων πατριαρχῶν, αἱ δεήσεις ὑπὲρ τῶν βασιλέων κλπ. Κατὰ τὴν τέλεσιν τῆς λειτουργίας ταῦτα ἄς παραμείνουν ὡς ἔχουν ἢ ἄς διευθετηθοῦν καταλλήλως.

- Α. = 'Αναγνώστης
 Δ. = Διάκονος
 Ι. = 'Ιερεὺς
 Κ. = Κληρικοὶ
 Λ. = Λαός
 * = 'Αλλαγὴ στίχου (ἐπὶ ἐμμέτρων κειμένων)

Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ
 ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ
 ΙΑΚΩΒΟΥ ΤΟΥ ΑΔΕΛΦΟΘΕΟΥ

ΕΥΧΑΙ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΑΙ

- Ι. Δόξα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, τῇ μό-
 νῃ ἀπλῇ καὶ ἀδιαιρέτῳ Τριάδι, τῇ ἐνούσῃ καὶ ἀγιαζούσῃ
 ἡμᾶς δι' ἐαυτῆς καὶ εἰρηνεύουσῃ τὴν ζωὴν ἡμῶν, νῦν καὶ
 ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Εἶτα ἐξιλεούμενος ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὸ θεῖον, λέγει·

Ἐν πλήθει ἁμαρτιῶν μεμολυσμένον με μὴ ἐξουδενώ-
 σης, δέσποτα Κύριε ὁ Θεός μου· ἰδοὺ γὰρ προσέρχομαι
 τῷ θείῳ τούτῳ καὶ ἐπουρανίῳ μυστηρίῳ, οὐχ ὡς ἄξιος
 ὑπάρχων, ἀλλ' εἰς τὴν σὴν ἀφορῶν ἀγαθότητα, ταύτην
 ἀφίημί σοι τὴν φωνήν· Ὁ Θεός, ἰλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ·
 ἡμαρτον γὰρ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου καὶ οὐκ εἰμὶ
 ἄξιος ἀντοφθαλμῆσαι τῇ ἱερᾷ ταύτῃ καὶ πνευματικῇ τρα-
 πέζῃ, ἐφ' ἣ ὁ μονογενὴς σου Υἱός, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς
 Χριστός, ἐμοὶ τῷ ἁμαρτωλῷ καὶ πάσῃ κηλίδι κατεστι-
 γμένῳ μυστικῶς πρόκειται εἰς θυσίαν· δι' οὗ ταύτην σοι
 τὴν ἱκετηρίαν προσάγω, τοῦ καταπεμφθῆναι μοι τὸ Πνεῦμά
 σου τὸ Παράκλητον, ἐνισχύον καὶ καταρτίζον με πρὸς τὴν
 λειτουργίαν ταύτην καὶ τὴν παρὰ σοῦ μοι ἐπαγγελθεῖσαν
 φωνὴν ἀκατακρίτως τῷ λαῷ ἐπιφθέγγασθαι ταύτην κα-
 ταξίωσον· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ εὐ-
 λογητὸς εἶ καὶ δεδοξασμένος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ
 καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶ-
 νας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

I. Τοῦ κλήρου μέλλοντος τὴν προέλευσιν ποιῆσθαι, λέγει·

Δόξα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, τῷ τριαδικῷ καὶ ἐνικτῷ φωτὶ τῆς μιᾶς Θεότητος, τῆς ἐν Τριάδι μοναδικῶς ὑπαρχούσης καὶ διαιρουμένης ἀδιαιρέτως. Τριάς γὰρ εἷς Θεὸς παντοκράτωρ, οὗ τὴν δόξαν οἱ οὐρανοὶ διηγούνται, ἡ δὲ γῆ τὴν αὐτοῦ δεσποτείαν καὶ ἡ θάλασσα τὸ αὐτοῦ κράτος καὶ πάντα αἰσθητὰ τε καὶ νοητὰ κτίσις τὴν αὐτοῦ μεγαλειότητα κηρύττει πάντοτε, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Εἶτα ἄρχεται τῶν εὐχῶν·

Εὐεργέτα καὶ βασιλεῦ τῶν αἰώνων καὶ τῆς κτίσεως ἀπάσης δημιουργέ, πρόσδεξαι προσιοῦσάν σοι διὰ τοῦ Χριστοῦ σου τὴν Ἐκκλησίαν σου· ἐκάστω τὸ συμφέρον ἐκπλήρῃσον· ἄγαγε πάντας εἰς τελειότητα καὶ ἀξίους ἡμᾶς ἀπέργασαι τῆς χάριτος τοῦ ἁγιασμοῦ σου, ἐπισυνάγων ἡμᾶς ἐν τῇ ἁγίᾳ σου καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἣν περιποιήσω τῷ τιμίῳ αἵματι τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, Κυρίου δὲ καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἰ καὶ δεδοξασμένος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἁγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Καὶ λέγει τὴν εὐχὴν τοῦ θυμιάματος τῆς εἰσόδου τῆς συνάξεως·

Ὁ Θεός, ὁ προσδεξάμενος Ἀβελ τὰ δῶρα, Νῶε καὶ Ἀβραάμ τὴν θυσίαν, Ἀαρὼν καὶ Ζαχαρίου τὸ θυμίαμα, πρόσδεξαι καὶ ἐκ χειρὸς ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν τὸ θυμίαμα τοῦτο εἰς ὁσμὴν εὐωδίας καὶ ἄφεςιν τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ σου, ὅτι εὐλογημένος ὑπάρχεις καὶ πρέπει σοι ἡ δόξα σὺν τῷ μονογενεῖ σου Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ σου Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Δ. Ὁρθοί.

Ὁ μονογενὴς Υἱὸς* καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ* ἀθάνατος ὑπάρχων* καὶ καταδεξάμενος* διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν* σαρκωθῆναι* ἐκ τῆς ἁγίας Θεοτόκου* καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας* ἀτρέπτως ἐνανθρωπήσας* σταυρωθεὶς τε, Χριστὲ ὁ Θεός,* θανάτῳ θάνατον πατήσας*· εἰς ὧν τῆς ἁγίας Τριάδος* συνδοξαζόμενος τῷ Πατρὶ* καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι*· σῶσον ἡμᾶς.

I. Κατὰ τὴν προέλευσιν ἀπὸ τῶν θυρῶν τῆς ἐκκλησίας ἕως τοῦ θυσιαστηρίου λέγει τὴν εὐχὴν·

Ὁ Θεός ὁ παντοκράτωρ, ὁ μεγαλύνωμος Κύριος, ὁ δοὺς ἡμῖν εἰσοδὸν εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων διὰ τῆς ἐπιδημίας τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, Κυρίου δὲ καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐκετεύομεν καὶ παρακαλοῦμεν τὴν σὴν ἀγαθότητα, ἐπειδὴ ἔμφοβοί ἐσμεν καὶ ἔντρομοι, μέλλοντες παρίστασθαι τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ, ἐξαπόστειλον ἐφ' ἡμᾶς τὴν χάριν σου τὴν ἀγαθὴν καὶ ἁγίασον ἡμῶν τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα καὶ τὰ πνεύματα καὶ ἀλλοίωσον τὰ φρονήματα ἡμῶν πρὸς εὐσέβειαν, ἵνα ἐν καθαρῷ συνειδότητι προσφέρωμέν σοι δῶρα, δόματα, καρπώματα, εἰς ἀθέτησιν τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων, εἰς ἱλασμόν παντὸς τοῦ λαοῦ σου· χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἰ σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἁγαθῷ καὶ

ζωοποιῶ σου Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΤΟ ΤΡΙΣΑΓΙΟΝ

Δ. Τὴν συναπτήν

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῆς ἀνωθεν εἰρήνης καὶ Θεοῦ φιλανθρωπίας καὶ σωτηρίας τῶν ψυχῶν ἡμῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου καὶ ἐνώσεως πασῶν τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ σωτηρίας καὶ ἀντιλήψεως τοῦ ὁσιωτάτου πατρὸς ἡμῶν (δεῖνος), τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου, παντὸς τοῦ κλήρου καὶ τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν καὶ συγχωρήσεως πλημμελημάτων ἡμῶν καὶ ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς, κινδύνου, ἀνάγκης καὶ ἐπαναστάσεως ἐχθρῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερενδόξου, εὐλογημένης, δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ ἐνδόξου προφήτου, προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ, τῶν θείων

καὶ πανευφύμων ἀποστόλων, ἐνδόξων προφητῶν καὶ ἀθλοφόρων μάρτυρων καὶ πάντων τῶν ἁγίων καὶ δικαίων μνημονεύσωμεν, ὅπως εὐχαῖς καὶ πρεσβείαις αὐτῶν οἱ πάντες ἐλεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Ι. Τὴν εὐχὴν τοῦ τρισαγίου

Οἰκτίρμον καὶ ἐλεῆμον, μακρόθυμε καὶ πολυέλεε καὶ ἀληθινὲ Κύριε, ἐπίβλεψον ἐξ ἐτοίμου κατοικητηρίου σου καὶ ἐπάκουσον ἡμῶν τῶν σῶν ἱκετῶν καὶ ῥύσαι ἡμᾶς ἀπὸ παντὸς πειρασμοῦ διαβολικοῦ τε καὶ ἀνθρωπίνου καὶ μὴ ἀποστήσης ἀφ' ἡμῶν τὴν σὴν βοήθειαν, μηδὲ βαρυτέρας τῆς ἡμετέρας δυνάμεως παιδείας ἐπαγάγῃς ἡμῖν· ἡμεῖς γὰρ οὐχ ἱκανοὶ πρὸς τὸ νικᾶν τὰ ἀντιπίπτοντα, σὺ δὲ δυνατὸς εἶ, Κύριε, εἰς τὸ σφῆζειν ἐκ πάντων τῶν ἐναντιωμάτων· σῶσον ἡμᾶς, ὁ Θεός, ἐκ τῶν δυσχερῶν τοῦ κόσμου τούτου κατὰ τὴν χρηστότητά σου, ὅπως εἰσελθόντες ἐν καθαρᾷ συνειδήσει πρὸς τὸ ἅγιόν σου θυσιαστήριον, τὸν μακάριον καὶ τρισάγιον ὕμνον σὺν ταῖς ἐπουρανίαις δυνάμεσιν ἀκατακρίτως ἀναπέμψωμέν σοι καὶ τὴν εὐάρεστόν σοι καὶ θείαν ἐπιτελέσαντες λειτουργίαν, καταξιωθῶμεν τῆς αἰωνίου ζωῆς.

(ἐκφώνως) Ὅτι ἅγιος εἶ, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ ἐν ἁγίοις κατοικεῖς καὶ ἐπαναπαύῃ καὶ σοὶ τὴν δόξαν καὶ τὸν τρισάγιον ὕμνον ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Ἄγιος ὁ Θεός,* ἅγιος ἰσχυρός,* ἅγιος ἀθάνατος,* ἐλέησον ἡμᾶς (γ').

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι.

Καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων Ἀμήν. Ἀγία Τριάς,* ἐλέησον ἡμᾶς.

ΤΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Ι. Εἰρήνη πᾶσιν.

Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Α. Ἀναγινώσκει τὴν προφητείαν

Προφητείας Ἡσαίου τὸ ἀνάγνωσμα.

Τάδε λέγει Κύριος· Φωτίζου, φωτίζου, Ἱερουσαλήμ· ἔχει γὰρ σου τὸ φῶς καὶ ἡ δόξα Κυρίου ἐπὶ σὲ ἀνατέταλκεν. Ἰδοὺ σκότος καλύψει γῆν καὶ γνόφος ἐπ' ἔθνη, ἐπὶ δὲ σὲ φανήσεται Κύριος καὶ ἡ δόξα αὐτοῦ ἐπὶ σὲ ὀφθήσεται. Καὶ πορεύσονται βασιλεῖς τῷ φωτί σου καὶ ἔθνη τῇ λαμπρότητί σου. Ἄρον κύκλῳ τοὺς ὀφθαλμούς σου καὶ ἴδε συνηγμένα τὰ τέκνα σου· ἦκασιν πάντες οἱ υἱοὶ σου μακρόθεν καὶ αἱ θυγατέρες σου ἐπ' ὤμων ἀρτήσονται. Τότε ὄψει καὶ εὐφρανθήσῃ καὶ φοβηθήσῃ καὶ ἐκστήσῃ τῇ καρδίᾳ, ὅτι μεταβαλεῖ εἰς σὲ πλοῦτος θαλάσσης καὶ ἔθνων καὶ λαῶν· καὶ ἤξουσὶ σοὶ ἀγέλαι καμήλων καὶ καλυψοῦσί σε κάμηλοι Μαδιὰμ καὶ Γαιφά· πάντες ἐκ Σαβᾶ ἤξουσι, φέροντες χρυσίον καὶ λίβανον οἷσουσι καὶ λίθον τίμιον καὶ τὸ σωτήριον Κυρίου εὐαγγελιοῦνται. Καὶ πάντα τὰ πρόβατα Κηδάρ συναχθήσονται σοὶ καὶ κριοὶ Ναβαιὼθ ἤξουσὶ σοὶ καὶ ἀνερχθήσεται δεκτὰ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριόν μου καὶ ὁ οἶκος τῆς προσευχῆς μου δοξασθήσεται. Τίνες οἶδε ὡς νεφέλαι πέττανται καὶ ὥσει περιστερὰ σὺν νεοσσοῖς; Ἐμὲ αἱ νῆσοι ὑπέμειναν καὶ πλοῖα θαρσεῖς ἐν πρώτοις ἀγαγεῖν τὰ τέκνα σου μακρόθεν καὶ τὸν ἄργυρον καὶ

τὸν χρυσὸν αὐτῶν μετ' αὐτῶν καὶ διὰ τὸ ὄνομα Κυρίου τὸ ἅγιον καὶ διὰ τὸν ἅγιον τοῦ Ἰσραὴλ ἐνδοξον εἶναι. Καὶ οἰκοδομήσουσιν ἄλλογενεῖς τὰ τεῖχη σου καὶ οἱ βασιλεῖς αὐτῶν παρυστήσονται σοὶ· διὰ γὰρ ὀργὴν μου ἐπάταξά σε καὶ διὰ ἔλεον ἠγάπησά σε. Καὶ ἀνοικθήσονται αἱ πύλαι σου διαπαντός, ἡμέρας καὶ νυκτὸς οὐ κλεισθήσονται, εἰσαγαγεῖν πρὸς σὲ δύναμιν ἐθνῶν καὶ βασιλεῖς αὐτῶν ἀγομένους· τὰ γὰρ ἔθνη καὶ οἱ βασιλεῖς, ὅτινες οὐ δουλεύουσίν σοι, ἀπολοῦνται καὶ τὰ ἔθνη ἐρημία ἐρημωθήσεται. Καὶ ἡ δόξα τοῦ Λιβάνου πρὸς σὲ ἔξει ἐν κυπαρίσσῳ καὶ πεύκῃ καὶ κέδρῳ ἅμα δοξάσαι τὸν τόπον τὸν ἅγιόν μου· καὶ τὸν τόπον τῶν ποδῶν μου δοξάσω. Καὶ πορεύσονται πρὸς σὲ δεδοικότες οἱ υἱοὶ τῶν ταπεινωσάντων σε καὶ παροξυνάντων σε· καὶ προσκυνήσουσι τὰ ἔχνη τῶν ποδῶν σου πάντες, οἱ παρώζυνόν σε. Καὶ κληθήσῃ Πόλις Κυρίου, Σιών ἁγίου Ἰσραὴλ, διὰ τὸ γεγενῆσθαι σε ἐγκαταλειμμένην καὶ μεμσημένην καὶ οὐκ ἦν ὁ βοηθῶν· καὶ θήσω σε ἀγαλλίαμα αἰώνιον, εὐφροσύνην γενεαῖς γενεῶν· καὶ θηλάσεις γάλα ἔθνων καὶ πλοῦτον βασιλείων φάγεσαι· καὶ γνώσῃ, ὅτι ἐγὼ Κύριος ὁ σφῶζων σε καὶ ἐξαιρούμενός σε, ὁ Θεός Ἰσραὴλ.

Λ. Τὸ προκείμενον - Ψαλμὸς ρκα'

Εὐφράνθη ἐπὶ τοῖς εἰρηκόσι μοι· Εἰς οἶκον Κυρίου πορευσόμεθα.

Στίχ. α' Ἐστῶτες ἦσαν οἱ πόδες ἡμῶν ἐν ταῖς αὐλαῖς σου Ἱερουσαλήμ. Ἱερουσαλήμ οἰκοδομουμένη ὡς πόλις, ἥς ἡ μετοχὴ αὐτῆς ἐπὶ τὸ αὐτό.

Εὐφράνθη ἐπὶ τοῖς εἰρηκόσι μοι...

Στίχ. β' Ἐκεῖ γὰρ ἀνέβησαν αἱ φυλαὶ, φυλαὶ Κυρίου, μαρτύριον τῷ Ἰσραὴλ, τοῦ ἐξομολογήσασθαι τῷ δυνάματι Κυρίου· ὅτι ἐκεῖ ἐκάθισαν θρόνοι εἰς κρίσιν, θρόνοι ἐπὶ οἶκον Δαβίδ.

Εὐφράνθη ἐπὶ τοῖς εἰρηκόσι μοι...

Στίχ. γ' Ἐρωτήσατε δὴ τὰ εἰς εἰρήνην τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ εὐθηνίᾳ τοῖς ἀγαπῶσί σε· γενέσθω δὴ εἰρήνη ἐν τῇ δυνάμει σου καὶ εὐθηνία ἐν ταῖς πύργωσίν σου.

Εὐφράνθην ἐπὶ τοῖς εἰρηκόσι μοι...

Στίχ. δ' Ἐνεκα τῶν ἀδελφῶν μου καὶ τῶν πλησίων μου ἐλάλουν δὴ εἰρήνην περὶ σοῦ· ἕνεκα τοῦ οἴκου Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐξεζήτησα ἀγαθὰ σοι.

Εὐφράνθην ἐπὶ τοῖς εἰρηκόσι μοι...

Α. Ἀναγινώσκει τὸν ἀπόστολον

Καθολικῆς ἐπιστολῆς Ἰακώβου τὸ ἀνάγνωσμα.

Ἰακώβος, Θεοῦ καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ δοῦλος, ταῖς δώδεκα φυλαῖς ταῖς ἐν τῇ διασπορᾷ χαίρειν. Πᾶσαν χαρὰν ἡγήσαθε, ἀδελφοί μου ὅταν πειρασμοῖς περιπέσγητε ποικίλοις, γινώσκοντες ὅτι τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως κατεργάζεται ὑπομονήν· ἡ δὲ ὑπομονὴ ἔργον τέλειον ἔχεται, ἵνα ᾗτε τέλειοι καὶ ὁλόκληροι ἐν μηδενὶ λειπόμενοι. Εἰ δέ τις ὑμῶν λείπεται σοφίας, αἰτείτω παρὰ τοῦ διδόντος Θεοῦ πᾶσιν ἀπλῶς καὶ μὴ ὀνειδίζοντος καὶ δοθῇσεται αὐτῷ. Αἰτείτω δὲ ἐν πίστει, μηδὲν διακρινόμενος· ὁ γὰρ διακρινόμενος ἔοικε κλύδωνι θαλάσσης ἀνεμίζομένῳ καὶ ῥιπιζομένῳ. Μὴ γὰρ οἴεσθαι ὁ ἄνθρωπος ἐκείνος ὅτι λήψεται τι παρὰ τοῦ Κυρίου. Ἄνθρωπος διψυχος, ἀκατάστατος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ. Καυχάσθω δὲ ὁ ἀδελφός ὁ ταπεινός ἐν τῷ ὕψει αὐτοῦ, ὁ δὲ πλούσιος ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ, ὅτι ὡς ἄνθος χόρτου παρελεύσεται. Ἀνέτειλε γὰρ ὁ ἥλιος σὺν τῷ καύσωνι καὶ ἐξήρανεν τὸν χόρτον καὶ τὸ ἄνθος αὐτοῦ ἐξέπεσε καὶ ἡ εὐπρέπεια τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἀπώλετο· οὕτω καὶ ὁ πλούσιος ἐν ταῖς πορείαις αὐτοῦ μαρανθῇσεται. Μακάριος ἄνθρωπος ὃς ὑπομένει πειρασμόν, ὅτι δοκιμος γινόμενος λήψεται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς, ὃν ἐπηγγείλατο ὁ Κύριος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. Μηδεὶς πειραζόμενος λεγέτω, ὅτι ἀπὸ τοῦ Θεοῦ πειράζομαι· ὁ γὰρ Θεὸς ἀπειράστος ἐστὶ κακῶν, πειράζει δὲ αὐτὸς οὐδέν. Ἐκαστος δὲ πειράζεται ὑπὸ τῆς ἰδίας ἐπι-

θυμίας ἐξελκόμενος καὶ δελεαζόμενος. Εἴτα ἡ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα τίκτει ἁμαρτίαν· ἡ δὲ ἁμαρτία ἀποτελεσθεῖσα ἀποκτείνει θάνατον. Μὴ πλανᾶσθε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί. Πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον, ἀνωθέν ἐστὶ καταβαῖνον ἀπὸ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων, παρ' ᾧ οὐκ ἐνὶ παραλλαγῇ ἡ τροπὴ ἀποσκίασμα. Βουληθεὶς ἀπεκύντησεν ἡμᾶς λόγῳ ἀληθείας εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς ἀπαρχὴν τινα τῶν αὐτοῦ κτισμάτων.

Ι. Τὴν εὐχὴν τοῦ θυμιάματος πρὸ τοῦ Ἐδαγγελίου

Σοὶ τῷ πεπληρωμένῳ πάσης εὐωδίας καὶ εὐφροσύνης, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐξ ὧν δέδωκας ἡμῖν προσφέρομεν τὸ θυμίαμα τοῦτο· ἀναληφθήτω δὴ, δεόμεθά σου, ἐκ τῶν πενιχρῶν ἡμῶν χειρῶν εἰς τὸ ἅγιον καὶ ὑπερουράνιον σου θυσιαστήριον εἰς ὁσμὴν εὐωδίας καὶ ἄφεςιν τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ σου· χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Α. Τὸ ἀλληλουάριον - Ψαλμός πς'

Ἀλληλουῖα, ἀλληλουῖα, ἀλληλουῖα.

Στίχ. α' Οἱ θεμέλιοι αὐτοῦ ἐν τοῖς ὄρεσι τοῖς ἁγίοις· ἀγαπᾷ Κύριος τὰς πύλας Σιών ὑπὲρ πάντα τὰ σκηνώματα Ἰακώβ.

Ἀλληλουῖα, ἀλληλουῖα, ἀλληλουῖα.

Στίχ. β' Δεδοξασμένα ἐλάληθη περὶ σοῦ, ἡ πόλις τοῦ Θεοῦ· μνησθήσομαι Ῥαὰβ καὶ Βαβυλῶνος τοῖς γινώσκουσίν με· καὶ ἰδοὺ ἀλλόφυλοι καὶ Τύροι καὶ λαὸς τῶν Αἰθιό-

πων, οὗτοι ἐγενήθησαν ἐκεῖ.

Ἀλληλούϊα, ἄλληλούϊα, ἄλληλούϊα.

Στίχ. γ' Μήτηρ Σιών, ἐρεῖ ἄνθρωπος καὶ ἄνθρωπος ἐγενήθη ἐν αὐτῇ καὶ αὐτὸς ἐθεμελίωσεν αὐτὴν ὁ Ὑψιστος.

Ἀλληλούϊα, ἄλληλούϊα, ἄλληλούϊα.

Στίχ. δ' Κύριος διηγῆσεται ἐν γραφῇ λαῶν καὶ ἀρχόντων τούτων τῶν γεγεννημένων ἐν αὐτῇ ὡς εὐφραينوμένων πάντων ἡ κατοικία ἐν σοί.

Ἀλληλούϊα, ἄλληλούϊα, ἄλληλούϊα.

Δ. Μετὰ τὸ ἄλληλούϊα λέγει τὴν ἐκτενὴ

Εἰπώμεν πάντες· Κύριε, ἐλέησον.

Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').

Δ. Κύριε παντοκράτορ, ἐπουράνιε, ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, δεόμεθά σου, ἐπάκουσον.

Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').

Δ. Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου καὶ ἐνώσεως πασῶν τῶν ἁγίων Ἐκκλησιῶν δεόμεθα, ἐπάκουσον.

Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').

Δ. Ὑπὲρ σωτηρίας καὶ ἀντιλήψεως τοῦ ἁγιωτάτου ἡμῶν (τοῦ δεῖνος) πατριάρχου, παντὸς τοῦ κλήρου καὶ τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ δεόμεθά σου, ἐπάκουσον.

Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').

Δ. Ὑπὲρ τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ φιλοχρίστου ἡμῶν βασιλέως, παντὸς τοῦ παλατίου καὶ τοῦ στρατοπέδου καὶ νίκης αὐτῶν δεόμεθα.

Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').

Δ. Ὑπὲρ τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ ἡμῶν πόλεως καὶ τῆς

βασιλευούσης, πάσης πόλεως καὶ χώρας δεόμεθα.

Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').

Δ. Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς, κινδύνου καὶ ἀνάγκης, αἰχμαλωσίας, πικροῦ θανάτου καὶ τῶν ἀνομιῶν ἡμῶν δεόμεθά σου, ἐπάκουσον.

Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').

Δ. Καὶ ὑπὲρ τοῦ περιστῶτος λαοῦ καὶ ἀπεκδεχομένου τὸ παρὰ σοῦ πλούσιον καὶ μέγα ἔλεος ἵκετεύομέν σε, σπλαγχνίσθητι καὶ ἐλέησον.

Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').

Δ. Σῶσον, ὁ Θεός, τὸν λαόν σου καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου, ἐπίσκεψαι τὸν κόσμον σου ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς, ὕψωσον κέρας χριστιανῶν τῇ δυνάμει τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ, τῇ πρεσβείᾳ τῆς πανάγνου, εὐλογημένης, δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, τοῦ προδρόμου καὶ τῶν ἀποστόλων σου καὶ πάντων τῶν ἁγίων σου, ἵκετεύομέν σε, πολυέλεε Κύριε, ἐπάκουσον ἡμῶν δεομένων σου καὶ ἐλέησον.

Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').

Ι. Τὴν εὐχὴν πρὸ τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου

Ἐλλαμψον ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, φιλόανθρωπε Κύριε, τὸ τῆς σῆς γνώσεως ἀκήρατον φῶς καὶ τοὺς τῆς διανοίας ἡμῶν διάνοιξον ὀφθαλμοὺς εἰς τὴν τῶν εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων σου κατανόησιν· ἔνθες ἡμῖν καὶ τὸν τῶν μακαρίων σου ἐντολῶν φόβον, ἵνα τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας καταπατήσαντες πνευματικὴν πολιτείαν μετέλθω-

μεν, πάντα πρὸς εὐαρέστησιν σὴν καὶ φρονούντες καὶ πράττοντες·

(ἐκφώνως) σὺ γὰρ εἶ ὁ εὐαγγελισμὸς καὶ ὁ φωτισμὸς, σωτὴρ καὶ φύλαξ τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν, ὁ Θεός, καὶ ὁ μονογενὴς σου Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ πανάγιον, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Δ. Ὁρθοί, ἀκούσωμεν τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου.

Ι. Εἰρήνην πᾶσιν.

Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Πρόσχωμεν τῇ ἀγίᾳ ἀναγνώσει.

Ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν ἁγίου Εὐαγγελίου τὸ ἀνάγνωσμα.

Εἶπεν ὁ Κύριος· Ὅταν ἴδῃτε κυκλομένην ὑπὸ στρατοπέδων τὴν Ἱερουσαλήμ, τότε γινώτε ὅτι ἤγγικεν ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς. Τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη καὶ οἱ ἐν μέσῳ αὐτῆς ἐκχωρείτωσαν καὶ οἱ ἐν ταῖς χώραις μὴ εἰσερχέσθωσαν εἰς αὐτήν, ὅτι ἡμέραι ἐκδικήσεως αὐταὶ εἰσι, τοῦ πληρωθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα. Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις· ἔσται γὰρ ἀνάγκη μεγάλη ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ὀργὴ ἐν τῷ λαῷ τούτῳ. Καὶ πεσοῦνται στόματι μαχαίρας καὶ αἰχμαλωτισθήσονται εἰς πάντα τὰ ἔθνη· καὶ Ἱερουσαλήμ ἔσται πατουμένη ὑπὸ ἐθνῶν, ἄχρι πληρωθῶσι καιροὶ ἐθνῶν. Καὶ ἔσται σημεῖα ἐν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ ἀστροῖς καὶ ἐπὶ γῆς συνοχὴ ἐθνῶν ἐν ἀπορίᾳ, ἡχούσης θαλάσσης καὶ σάλου, ἀποψυχόντων ἀνθρώπων ἀπὸ φόβου καὶ προσδοκίας τῶν ἐπερχομένων τῇ οἰκουμένῃ· αἱ γὰρ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται. Καὶ τότε θψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλῃ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. Ἀρχομένων δὲ τούτων

γίνεσθαι, ἀνακύψατε καὶ ἐπάρατε τὰς κεφαλὰς ὑμῶν, διότι ἐγγίζει ἡ ἀπολύτρωσις ὑμῶν.

Λ. Δόξα σοι, Κύριε.

Δ. Ὅτε πληροῦται τὸ Εὐαγγέλιον, λέγει·

Σχολάσωμεν ἐκτενῶς· ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου καὶ ἐνώσεως πασῶν τῶν ἁγίων Ἐκκλησιῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ σωτηρίας καὶ ἀντιλήψεως τοῦ ἁγιωτάτου ἡμῶν (δεῖνος) πατριάρχου, παντὸς τοῦ κλήρου καὶ τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν καὶ συγχωρήσεως πλημμελημάτων ἡμῶν καὶ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς, κινδύνου, ἀνάγκης καὶ ἐπαναστάσεως ἐχθρῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Τὴν ἡμέραν πᾶσαν τελείαν, ἁγίαν, εἰρηνικὴν καὶ ἀναμάρτητον οἱ πάντες παρὰ τοῦ Κυρίου διελθεῖν αἰτησώμεθα.

Λ. Παράσχου, Κύριε.

Δ. Ἀγγελον εἰρήνης, πιστὸν ὁδηγόν, φύλακα τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα.

Λ. Παράσχου, Κύριε.

Δ. Συγγνώμην καὶ ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τῶν

πλημμελημάτων ἡμῶν παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτη-
σώμεθα.

Λ. Παράσχου, Κύριε.

Δ. Τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν καὶ
εἰρήνῃν τῷ κόσμῳ παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα.

Λ. Παράσχου, Κύριε.

Δ. Τὸν ὑπόλοιπον χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν ἐν εἰρήνῃ
καὶ ὑγείᾳ ἐκτελέσαι ἡμᾶς παρὰ τοῦ Κυρίου αἰ-
τησώμεθα.

Λ. Παράσχου, Κύριε.

Δ. Χριστιανὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς ἡμῶν, ἀνώδυνα καὶ
ἀνεπαίσχυντα καὶ καλὴν ἀπολογίαν τὴν ἐπὶ τοῦ
φοβεροῦ καὶ φρικτοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ αἰ-
τησώμεθα.

Λ. Παράσχου, Κύριε.

Δ. Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερενδόξου, εὐλογη-
μένης, δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθέ-
νου Μαρίας, τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ ἐνδόξου
προφήτου, προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ, τῶν θεί-
ων καὶ πανευφύμων ἀποστόλων, ἐνδόξων προ-
φητῶν καὶ ἀθλοφόρων μαρτύρων μετὰ πάντων
τῶν ἁγίων καὶ δικαίων μνημονεύσαντες, ἑαυτοὺς
καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ
τῷ Θεῷ παραθώμεθα.

Λ. Σοί, Κύριε.

Ι. Τὴν εὐχὴν μετὰ τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον

Ὁ ἐνηχήσας ἡμῖν, Θεός, τὰ θεῖά σου καὶ σω-
τήρια λόγια, φώτισον τὰς ψυχὰς ἡμῶν τῶν ἁμαρ-
τωλῶν εἰς τὴν τῶν προαναγνωσθέντων κατὰλη-

ψιν, ὥς μὴ μόνον ἀκροατὰς ὀφθῆναι τῶν πνευ-
ματικῶν ᾠσμάτων, ἀλλὰ καὶ ποιητὰς πράξεων
ἀγαθῶν, πίστιν μετερχομένους ἀνύπουλον, βίον
ἁμεμπτον, πολιτεῖαν ἀνέγκλητον·

(ἐκφώνως) ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν,
μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ καὶ δεδοξασμένος σὺν τῷ
παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι,
νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Ι. Εἰρήνῃ πᾶσιν.

Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν τῷ Κυρίῳ κλίνωμεν.

Λ. Σοί, Κύριε.

Ι. Κλίνων λέγει·

Δέσποτα ζωοποιε καὶ τῶν ἀγαθῶν χορηγέ,
ὁ δοὺς τοῖς ἀνθρώποις τὴν μακαρίαν ἐλπίδα τῆς
αἰωνίου ζωῆς, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστόν,
καταξίωσον ἡμᾶς, ἀγαθέ, ἐν ἁγιασμῷ καὶ ταύ-
την σοὶ τὴν θείαν ἐπιτελέσαι λειτουργίαν, εἰς
ἀπόλαυσιν τῆς μελλούσης μακαριότητος·

(ἐκφώνως) ὅπως ὑπὸ τοῦ κράτους σου πάντοτε
φυλαττόμενοι καὶ εἰς φῶς ἀληθείας ὀδηγούμενοι,
σοὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν εὐχαριστίαν ἀναπέμπωμεν,
τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι,
νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

ΑΠΟΛΥΤΙΣ ΤΩΝ ΚΑΤΗΧΟΥΜΕΝΩΝ

Δ. Μή τις τῶν κατηχομένων, μή τις τῶν ἀμυήτων,

μή τις τῶν μὴ δυναμένων ἡμῖν συνδεθῆναι.
Ἐλλήλους ἐπίνωτε· τὰς θύρας· ὀρθοὶ πάντες.

ΠΡΟΣΚΟΜΙΣΗ

- Δ. Ἐν εἰρήνῃ Χριστοῦ ψάλλωμεν.
- Λ. Σιγησάτω πᾶσα σὰρξ βροτεία* καὶ στήτω μετὰ φόβου καὶ τρόμου* καὶ μηδὲν γήινον ἐν ἑαυτῇ λογιζέσθω*· ὁ γὰρ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων,* Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν,* προέρχεται σφαγιασθῆναι* καὶ δοθῆναι εἰς βρώσιν τοῖς πιστοῖς*· προηγούνται δὲ τούτου* οἱ χοροὶ τῶν ἀγγέλων* μετὰ πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας,* τὰ πολυόμματα χειρουβὶμ* καὶ τὰ ἐξαπτέρυγα σεραφίμ,* τὰς ὕψεις καλύπτοντα* καὶ βοῶντα τὸν ὕμνον* Ἐλλοῦα.

Ι. Προερχομένων τῶν ἁγίων, βαστάζων τὸν τίμιον καὶ θεῖον σταυρόν, εὐχεται τὴν εὐχὴν τοῦ ἁγίου καὶ οὐρανοβάμονος Διονυσίου

Τὸ φρικτὸν σου, Κύριε, καταλαβόντες δάπεδον, θαμβούμεθα τὸ πρόσωπον, τῇ λαμπρᾷ σου τραπέζῃ προσερχόμενοι καὶ πέλας τοῦ φοβεροῦ σου γινόμενοι βήματος κλονούμεθα τῷ παλμῷ, τὰ μέλη βραττόμενοι, ἀνέφικτον ἱερὸν θῦμα προσάγοντες· τίς γὰρ τῶν γηγενῶν προσηλωμένος τοῖς πάθεσιν ἀξίως τηλικούτων μυστηρίων ἐφάψασθαι δύναται; ἀφαιρεῖται γὰρ τὴν παρρησίαν τὸ τῆς φύσεως

ἄστατον καὶ συνειδήσεις ἐναγεῖς τῷ νῷ κατεργάζεται καὶ σκότος ἐπάγει τῆς ψυχῆς τῷ βλέμματι ἄσεμνος πολитеία καὶ βίος ἐπίμωμος· ἔθεν δεδίαμεν καὶ τῷ φόβῳ κλονούμεθα, μήπως ἀναξίως τῶν δώρων ἀψάμενοι, τρέψωμεν καθ' ἑαυτῶν τὸ θεῖον εἰς ἐκδίκησιν. Δι' ὃ καθικετεύομεν τὴν φιλανθρωπίαν σου· δὸς ἡμῖν ἀδελφῶς τῶν ἁγίων σου μυστηρίων ἐφάψασθαι καὶ ἐνδυνάμωσον ἡμᾶς ψυχῇ καὶ σώματι καὶ χάρισαι ἡμῖν ἀμύμως ἱεουργῆσαι τῇ σῇ ἀρρήτῳ δυνάμει· πάντα γὰρ διὰ σοῦ γίνεται καὶ πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ μεγαλοπρέπεια, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Καὶ συνάπτει τὴν εὐχὴν τοῦ θεοπεσίου Βασιλίου

Οὐδεὶς ἄξιος τῶν συνδεδεμένων ταῖς σαρκικαῖς ἐπιθυμίαις καὶ ἡδοναῖς προσέρχεσθαι ἢ προσεγγίζειν ἢ λειτουργεῖν σοι, βασιλεῦ τῆς δόξης· τὸ γὰρ διακονῆσαι σοὶ μέγα καὶ φοβερόν καὶ ταῖς ἐπουρανίοις δυνάμεσιν ἀπρόσιτον· ἀλλ' ὅμως διὰ τὴν ἄμετρόν σου φιλανθρωπίαν ἀτρέπτως

καὶ ἀναλλοιώτως γέγονας ἄνθρωπος
καὶ ἀρχιερεὺς ἡμῶν ἐχρημάτισας καὶ
τῆς λειτουργικῆς καὶ ἀναιμάκτου θυ-
σίας τὴν ἱερουργίαν ἡμῖν παρέδωκας,
ὡς δεσπότης τῶν ἀπάντων. Σὺ γάρ,
Κύριε, δεσπόζεις τῶν ἐπουρανίων καὶ
ἐπιγείων καὶ καταχθονίων, ὁ ἐπὶ
θρόνου χερουβικοῦ ἐποχούμενος, ὁ
τῶν σεραφίμ κύριος καὶ βασιλεὺς
τοῦ Ἰσραὴλ, ὁ μόνος ἅγιος καὶ ἐν
ἁγίοις ἀναπαυόμενος. Σὲ δυσωπῶ
τὸν μόνον ἀγαθὸν καὶ εὐήκοον, ἐπί-
βλεψον ἐπ' ἐμὲ τὸν ἀχρεῖον δοῦλόν
σου καὶ ἰκάνωσόν με τῇ δυνάμει τοῦ
παναγίου σου Πνεύματος, ἐνδεδυμέ-
νον τὴν τῆς ἱερατείας χάριν, παρα-
στῆναι τῇ ἀγίᾳ σου ταύτῃ τραπέζῃ
καὶ ἱερουργῆσαι τὸ ἅγιόν σου σῶμα
καὶ τὸ τίμιόν σου αἷμα. Σοὶ γὰρ
κλίνω τὸν ἑμαυτοῦ ἀγχένα καὶ δέο-
μαί σου· μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρό-
σωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ, μὴδὲ ἀποδοκι-
μάσῃς με ἐκ παίδων σου, ἀλλ' ἀξίω-
σον προσεγεγῆναί σοι τὰ δῶρα ταῦ-
τα καὶ δι' ἐμοῦ τοῦ ἀμαρτωλοῦ καὶ
ἐλαχίστου δούλου σου· σὺ γάρ εἰ
ὁ προσφέρων καὶ προσφερόμενος καὶ
δεχόμενος, Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ
σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν σὺν τῷ
ἀνάρχῳ σου Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ

καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύ-
ματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶ-
νας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Ι. Ὅτε τεθῶσιν ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ τὰ ἅγια δῶρα πρὸ τοῦ κα-
λυφθῆναι αὐτὰ μετὰ τῆς νεφέλης, εὔχεται τὴν εὐχὴν τῆς
προθέσεως·

Ὁ Θεός, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τὸν οὐράνιον ἄρτον,
τὴν τροφὴν τοῦ παντὸς κόσμου, τὸν Κύριον ἡμῶν
Ἰησοῦν Χριστὸν ἐξαποστείλας σωτῆρα καὶ λυ-
τρωτὴν καὶ εὐεργέτην, εὐλογοῦντα καὶ ἀγιάζον-
τα ἡμᾶς, αὐτὸς εὐλόγησον τὴν πρόθεσιν ταύτην
καὶ πρόσδεξαι αὐτὴν εἰς τὸ ὑπερουράνιον σου
θυσιαστήριον· μνημόνευσον ὡς ἀγαθὸς καὶ φι-
λάνθρωπος τῶν προσεγεγάντων καὶ δι' οὗς
προσήμεγκαν καὶ χάρισται αὐτοῖς πάντα τὰ πρὸς
σωτηρίαν αἰτήματα καὶ ἡμᾶς ἀκατακρίτους δια-
φύλαξον ἐν τῇ ἱερουργίᾳ τῶν θείων σου μυστη-
ρίων· ὅτι ἡγιασται καὶ δεδόξασται τὸ πάντιμον
καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ Πατρὸς καὶ
τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ
καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Α. Ἀμήν.

Δ. Ἔτι τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Α. Κύριε, ἐλέησον.

Ι. Εὔχεται τὴν εὐχὴν τοῦ θυμιάματος

Δέσποτα παντοκράτορ, βασιλεῦ τῆς δόξης, ὁ
Θεὸς ὁ εἰδὼς τὰ πάντα πρὶν γενέσεως αὐτῶν,
αὐτὸς πάρεσο ἡμῖν ἐν τῇ ἀγίᾳ ὥρᾳ ταύτῃ ἐπικα-
λουμένοις σε καὶ λύτρωσαι ἡμᾶς ἀπὸ αἰσχύνης

παραπτωμάτων, καθάρων ἡμῶν τὸν νοῦν καὶ τὰ φρονήματα ἀπὸ μιᾶρῶν ἐπιθυμιῶν καὶ κοσμικῆς ἀπάτης καὶ πάσης διαβολικῆς ἐνεργείας καὶ πρόσδεξαι ἐκ χειρὸς ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν τὸ θυμίαμα τοῦτο εἰς ὁσμὴν εὐωδίας. ὡς προσεδέξω τὴν προσφορὰν Ἄβελ καὶ Νῶε καὶ Ἀαρὼν καὶ Σαμουὴλ καὶ πάντων καὶ ἀγίων σου, φύμενος ἡμᾶς ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος καὶ σώζων εἰς τὸ πάντοτε εὐαρεστεῖν καὶ προσκυνεῖν καὶ δοξάζειν σὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸν μονογενῆ σου Υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ πανάγιον, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

ΤΟ ΣΥΜΒΟΛΟΝ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ

Δ. Ἐν σοφίᾳ Θεοῦ πρόσχωμεν.

Ι. Καλύπτει τὰ ἅγια μετὰ τῆς νεφέλης καὶ ἄρχεται

Πιστεύω εἰς ἕνα Θεόν,

Ι.-Α. Πατέρα παντοκράτορα,* ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς,* ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων.* Καὶ εἰς ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν,* τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ,* τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα* πρὸ πάντων τῶν αἰώνων* φῶς ἐκ φωτός,* Θεὸν ἀληθινόν* ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ* γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα,* ὁμοούσιον τῷ Πατρί,* δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο.* Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους* καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν* κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν* καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος ἁγίου* καὶ Μαρίας τῆς παρθένου* καὶ ἐνανθρω-

πήσαντα.* Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν* ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου* καὶ παθόντα καὶ ταφέντα* καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ,* κατὰ τὰς Γραφάς.* Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς* καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς,* καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης* κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς,* οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος.* Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον,* τὸ Κύριον,* τὸ ζωοποιόν,* τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον,* τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον* καὶ συνδοξαζόμενον,* τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν.* Εἰς μίαν, ἁγίαν,* καθολικὴν* καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν.* Ὁμολογῶ ἓν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.* Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν* καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.* Ἀμήν.

ΑΣΠΑΣΜΟΣ - ΚΕΦΑΛΟΚΑΙΣΙΑ

Δ. Στῶμεν καλῶς· ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Α. Κύριε, ἐλέησον.

Ι. Τὴν εὐχὴν τοῦ ἀσπασμοῦ

Ὁ πάντων Θεὸς καὶ δεσπότης, ἄξιους ἡμᾶς ἀπεργάσαι τῆς ὥρας ταύτης τοὺς ἀναξίους, φιλόανθρωπε, ἵνα, καθαρούμεντες παντὸς δόλου καὶ πάσης ὑποκρίσεως, ἐνωθῶμεν ἀλλήλοις τῷ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀγάπης συνδέσμῳ, βεβαιούμενοι τῷ τῆς σῆς θεογνωσίας ἀγιασμῷ διὰ τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, Κυρίου δὲ καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ εὐλογῆς εἰ σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωο-

ποιῶ σου Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶ-
νας τῶν αἰώνων.

(ἐκφώνως) "Ὅτι Θεὸς εἰρήνης, ἐλέους, ἀγά-
πης, οἰκτιρμῶν καὶ φιλανθρωπίας ὑπάρχεις καὶ
ὁ μονογενὴς σου Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ
πανάγιον, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Ι. Εἰρήνη πᾶσιν.

Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Ἀσπασώμεθα ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ.

Καὶ μετὰ τὸ δοθῆναι τὴν ἀγάπην

Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν τῷ Κυρίῳ κλίνωμεν.

Λ. Σοί, Κύριε.

Ι. Ἐπικλινόμενος λέγει τὴν εὐχὴν τῆς κεφαλοκλισίας·

ἽΟ μόνος Κύριος καὶ ἐλεήμων Θεός, τοῖς κλί-
νουσι τοὺς ἑαυτῶν αὐχένας ἐνώπιον τοῦ ἁγίου
σου θυσιαστηρίου καὶ ἐπιζητοῦσι τὰς παρὰ σοῦ
πνευματικὰς δωρεὰς ἐξαπόστειλον τὴν χάριν σου
τὴν ἀγαθὴν καὶ εὐλόγησον πάντας ἡμᾶς ἐν πάσῃ
εὐλογίᾳ πνευματικῇ καὶ ἀναφαιρέτῳ, ὁ ἐν ὕψηλοις
κατοικῶν καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν.

(ἐκφώνως) "Ὅτι αἰνετὸν καὶ προσκυνητὸν καὶ
ὑπερένδοξον ὑπάρχει τὸ πανάγιον ὄνομά σου,
τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύμα-
τος, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Ἀρχὴ τῆς προσκομιδῆς τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ ἀδελ-
φοθέου καὶ κλητοῦ ἀ' οὐσιλου καὶ δικαίου

ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΑΙ ΔΕΗΣΕΙΣ

Δ. Κύριε, εὐλόγησον.

Ι. Πρῶτον ἐπεύχεται τοῖς συμπαρασταμένοις λέγων·

ἽΟ Κύριος εὐλογῇσει πάντας ἡμᾶς καὶ συν-
διακονήσει καὶ ἀξιῶν ποιήσῃ τῆς παραστάσεως
τοῦ ἁγίου αὐτοῦ θυσιαστηρίου καὶ τῆς ἐπελεύ-
σεως τοῦ ἁγίου αὐτοῦ Πνεύματος, νῦν καὶ αἰεὶ
καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Εἶτα λέγει καθ' ἑαυτὸν ἱστάμενος·

Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν
ἀνθρώποις εὐδοκία (γ').

Κύριε, τὰ χεῖλή μου ἀνοίξεις καὶ τὸ στόμα
μου ἀναγγελεῖ τὴν αἰνεσίαν σου (γ').

Πληρωθῆτω τὸ στόμα μου αἰνέσεως, ὅπως
ὑμνήσω τὴν δόξαν σου, ὅλην τὴν ἡμέραν τὴν
μεγαλοπρέπειάν σου (γ').

τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύ-
ματος, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώ-
νων· ἀμήν.

**Καὶ κλίνας ἔνθεν καὶ ἔνθεν λέγει πρὸς τοὺς συλλειτουργ-
γούς·**

Μεγαλύνετε τὸν Κύριον σὺν ἐμοὶ καὶ ὑψώσω-
μεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τὸ αὐτό.

Κ. Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ καὶ δύναμις
ἽΥψίστου ἐπισκιάσει σοι.

Μνήσθητι ἡμῶν, δέσποτα.

Ι. Μνησθείη ὑμῶν Κύριος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, πάντοτε νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Δ. Ἀρχεται τῆς καθολικῆς συναπτῆς

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Σῶσον, ἐλέησον, οἰκτίρησον καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς, ὁ Θεός, τῇ σῇ χάριτι.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῆς ἁνωθεν εἰρήνης καὶ Θεοῦ φιλανθρωπίας καὶ σωτηρίας τῶν ψυχῶν ἡμῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου καὶ ἐνώσεως πασῶν τῶν ἁγίων Ἐκκλησιῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῆς ἁγίας μόνης ταύτης καὶ τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, τῆς ἀπὸ γῆς περάτων μέχρι τῶν περάτων αὐτῆς τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ σωτηρίας καὶ ἀντιλήψεως (τοῦ δεῖνος) τοῦ ἁγιωτάτου ἡμῶν πατριάρχου, παντὸς τοῦ κλήρου καὶ τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων καὶ θεοστέπτων ὀρθοδόξων ἡμῶν βασιλέων, παντὸς τοῦ παλατίου καὶ

τοῦ στρατοπέδου αὐτῶν καὶ τῆς οὐρανόθεν βοήθειας, σκέπης καὶ νίκης αὐτῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῆς ἁγίας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν πόλεως καὶ τῆς βασιλευούσης, πάσης πόλεως καὶ χώρας καὶ τῶν ἐν ὀρθοδόξῳ πίστει καὶ εὐλαβείᾳ Θεοῦ οἰκούντων ἐν αὐταῖς, εἰρήνης καὶ ἀσφαλείας αὐτῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῶν καρποφορούντων καὶ καλλιεργούντων ἐν ταῖς ἁγίαις τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαις καὶ μεμνημένων τῶν πενήτων, χηρῶν καὶ ὀρφανῶν, ξένων καὶ ἐπιδεομένων καὶ τῶν ἐντειλαμένων ἡμῖν ὥστε τοῦ μνημονεύειν αὐτῶν ἐν ταῖς προσευχαῖς τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῶν ἐν γῆρᾳ καὶ ἀδυναμίᾳ ὄντων, νοσούντων, καμνόντων καὶ τῶν ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων ἐνοχλουμένων, τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ ταχείας ἰάσεως καὶ σωτηρίας αὐτῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῶν ἐν παρθενίᾳ καὶ ἀγνείᾳ καὶ ἀσκήσει καὶ ἐν σεμνῷ γάμῳ διαγόντων καὶ τῶν ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὁπαῖς τῆς γῆς ἀγωνιζομένων ὁσίων πατέρων τε καὶ ἀδελφῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

- Δ. Ὑπὲρ πλεόντων, ὁδοιπορούντων, ξενιτευόντων
 χριστιανῶν καὶ τῶν ἐν αἰχμαλωσίαις καὶ ἐξο-
 ραῖς καὶ ἐν φυλακαῖς καὶ πικραῖς δουλείαις
 ὄντων ἀδελφῶν ἡμῶν, εἰρηνικῆς ἐπανόδου ἐκά-
 στου εἰς τὰ οἰκεῖα μετὰ χαρᾶς τοῦ Κυρίου δεη-
 θῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ὑπὲρ τῶν παρόντων καὶ συνευχομένων ἡμῖν
 ἐν ταύτῃ τῇ ἀγίᾳ ὥρᾳ καὶ ἐν παντὶ καιρῷ πα-
 τέρων τε καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν, σπουδῆς, καμάρτου
 καὶ προθυμίας αὐτῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Καὶ ὑπὲρ πάσης ψυχῆς χριστιανῆς θλιβομένης
 καὶ καταπονουμένης, ἐλέους καὶ βοήθειας Θεοῦ
 ἐπιδομένης καὶ ἐπιστροφῆς τῶν πεπλανημένων,
 ὑγείας τῶν ἀσθενούντων, ἀναρρώσεως τῶν αἰχμα-
 λῶτων, ἀναπαύσεως τῶν προκεκοιμημένων πα-
 τέρων τε καὶ ἀδελφῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ὑπὲρ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν καὶ συγχωρήσεως
 πλημμελημάτων ἡμῶν καὶ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς
 ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς, κινδύνου, ἀνάγκης
 καὶ ἐπαναστάσεως ἐθνῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ἐκτενέστερον ὑπὲρ εὐκρασίας ἀέρων, ὄμβρων
 εἰρηνικῶν, δρόσων ἀγαθῶν, καρπῶν εὐφορίας,
 τελείας εὐετηρίας καὶ ὑπὲρ τοῦ στεφάνου τοῦ
 ἐνῆαυτοῦ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.

- Δ. Ὑπὲρ τοῦ εἰσακουσθῆναι καὶ εὐπρόσδεκτον γε-
 νέσθαι τὴν δέησιν ἡμῶν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ
 τοῦ καταπεμφθῆναι ἡμῖν πλούσια τὰ ἐλέη καὶ
 τοὺς οἰκτιρισμοὺς αὐτοῦ ἐπὶ πάντας ἡμᾶς καὶ τοῦ
 καταξιωθῆναι πάντας τῆς βασιλείας τῶν οὐρα-
 νῶν ἐκτενῶς δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερενδόξου, εὐλογη-
 μένης, δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθέ-
 νου Μαρίας, τῶν ἁγίων καὶ μακαρίων Ἰωάννου
 τοῦ ἐνδόξου προφήτου, προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ,
 τῶν ἁγίων ἀποστόλων, Στεφάνου τοῦ πρωτο-
 διακόνου καὶ πρωτομάρτυρος, Μωυσέως, Ἀα-
 ρῶν, Ἡλιοῦ, Ἐλισσαίου, Σαμουήλ, Δαβὶδ, Δα-
 νιὴλ τῶν προφητῶν καὶ πάντων τῶν ἁγίων καὶ
 δικαίων μνημονεύσωμεν, ὅπως εὐχαῖς καὶ πρε-
 σβείαις αὐτῶν οἱ πάντες ἐλεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Καὶ ὑπὲρ τῶν προκειμένων τιμίων καὶ ἐπουρα-
 νίων, ἀρρήτων, ἀχράντων, ἐνδόξων, φοβερῶν,
 φρικτῶν, θείων δώρων καὶ σωτηρίας τοῦ παρε-
 στώτος καὶ προσφέροντος αὐτὰ τιμίου πατρὸς
 ἡμῶν καὶ ἱερέως (δεῖνος) Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν
 ἱκετεύσωμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').

Ι. Τοῦ διακόνου λέγοντος τὴν καθολικὴν ὁ ἱερεὺς
 κλίνων λέγει καθ' αὐτὸν τὴν εὐχὴν τῆς προ-
 σκομιδῆς τοῦ ἁγίου Ἰακώβου

Ὁ ἐπισκεψάμενος ἡμᾶς ἐν ἐλέει

καὶ οἰκτιρμοῖς, δέσποτα Κύριε, καὶ
χαρισάμενος παρησίαν ἡμῖν τοῖς
ταπεινοῖς καὶ ἁμαρτωλοῖς καὶ ἀνα-
ξίοις δούλοις σου παριστάναι τῷ ἁγίῳ
σου θυσιαστηρίῳ καὶ προσφέρειν σοι
τὴν φοβερὰν ταύτην καὶ ἀναίμακτον
θυσίαν ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτη-
μάτων καὶ τῶν τοῦ λαοῦ σου ἁγνοη-
μάτων, ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμὲ τὸν ἀ-
χρεῖον δοῦλόν σου καὶ ἐξάλειψόν
μου τὰ παραπτώματα διὰ τὴν σὴν
εὐσπλαγχνίαν καὶ καθάρισόν μου τὰ
χείλη καὶ τὴν καρδίαν ἀπὸ παντὸς
μολυσμοῦ σαρκὸς τε καὶ πνεύματος
καὶ ἀπόστησον ἀπ' ἐμοῦ πάντα λο-
γισμὸν αἰσχρὸν τε καὶ ἀσύνητον· καὶ
ἐκάνωσόν με τῇ δυνάμει τοῦ πανα-
γίου σου Πνεύματος εἰς τὴν λει-
τουργίαν ταύτην καὶ πρόσδεξάι με
διὰ τὴν ἀγαθότητά σου, προσεγγί-
ζοντα τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ·
καὶ εὐδόκησον, Κύριε, δεκτὰ γενέ-
σθαι τὰ προσαγόμενά σοι δῶρα ταῦ-
τα διὰ τῶν ἡμετέρων χειρῶν, συγκα-
ταβαίνων ταῖς ἐμαῖς ἀσθενείαις, καὶ
μὴ ἀπορρίψῃς με ἀπὸ τοῦ προσώπου
σου μηδὲ βδελύξῃ τὴν ἐμὴν ἀνα-
ξιότητα, ἀλλ' ἐλέησόν με, ὁ Θεός,
κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου καὶ κατὰ
τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν σου πα-

ρένεγκε τὰ ἀνομήματά μου, ἵνα ἀκα-
τακρίτως προσελθὼν κατενώπιον τῆς
δόξης σου, καταξιωθῶ τῆς σκέπης
τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ καὶ τῆς
ἐλλάμψεως τοῦ παναγίου σου Πνεύ-
ματος καὶ μὴ ὡς δοῦλος ἁμαρτίας
ἀποδοκιμῶς γένωμαι, ἀλλ' ὡς δοῦ-
λος σὸς εὕρω χάριν καὶ ἔλεος καὶ
ἄφεσιν ἁμαρτιῶν ἐν τῷ νῦν καὶ ἐν
τῷ μέλλοντι αἰῶνι. Ναί, δέσποτα
παντοκράτορ, παντοδύναμε Κύριε,
εἰσάκουσον τῆς δεήσεώς μου καὶ
χάρισαί μοι τὴν ἀμνησίαν τῶν κα-
κῶν μου· σὺ γὰρ εἶ ὁ τὰ πάντα ἐνερ-
γῶν ἐν πᾶσι καὶ τὴν παρὰ σοῦ πάν-
τες ἐπιζητοῦμεν ἐπὶ πᾶσι βοήθειάν
τε καὶ ἀντίληψιν καὶ τοῦ μονογενοῦς
σου Υἱοῦ καὶ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ζωο-
ποιοῦ καὶ ὁμοουσίου σου Πνεύμα-
τος, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶ-
νας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Καὶ ἐπισυνάπτει τὴν εὐχὴν ταύτην

Ὁ Θεός, ὁ διὰ πολλὴν καὶ ἄφα-
τόν σου φιλανθρωπίαν ἐξαποστεί-
λας τὸν μονογενῆ σου Υἱὸν εἰς τὸν
κόσμον, ἵνα τὸ πεπλανημένον ἐπα-
ναστρέψῃ πρόβατον, μὴ ἀποστραφῆς
ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς, ἐγχειροῦν-
τάς σοι τὴν φοβερὰν ταύτην καὶ

ἀναίμακτον θυσίαν· οὐ γὰρ ἐπὶ ταῖς δικαιοσύναις ἡμῶν πεποιθότες ἐσμέν, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ἐλέει σου τῷ ἀγαθῷ, δι' οὗ τὸ γένος ἡμῶν περιποιῇ. Καὶ νῦν ἱκετεύομεν καὶ παρακαλοῦμεν τὴν σὴν ἀγαθότητα, ἵνα μὴ γένηται εἰς κατάρξιμα τῷ λαῷ σου τὸ οἰκονομηθὲν ἡμῖν τοῦτο πρὸς σωτηρίαν μυστήριον, ἀλλ' εἰς ἐξάλειψιν ἁμαρτιῶν, εἰς ἀνανέωσιν ψυχῶν καὶ σωμάτων, εἰς εὐαρέστησιν σὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς· ὅτι φιλόθρωπος Θεὸς ὑπάρχεις καὶ πρέπει σοι ἡ δόξα, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Καὶ συνάπτει τὴν εὐχὴν τοῦ ἁγίου Βασιλείου

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ κτίσας ἡμᾶς καὶ ἀγαγὼν εἰς τὴν ζωὴν ταύτην, ὁ ὑποδείξας ἡμῖν ὁδούς εἰς σωτηρίαν, ὁ χαρισάμενος ἡμῖν οὐρανίων μυστηρίων ἀποκαλύψεις, ὁ θέμενος ἡμᾶς εἰς τὴν διακονίαν ταύτην ἐν τῇ δυνάμει τοῦ παναγίου σου Πνεύματος, εὐδόκησον, δέσποτα, γενέσθαι ἡμᾶς διακόνους τῆς καινῆς σου διαθήκης, λειτουργοὺς τῶν ἀχράντων σου μυστηρίων καὶ πρόσδεξαι ἡμᾶς προσεγγίζοντας τῷ ἁγίῳ

σου θυσιαστηρίῳ κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους σου, ἵνα γενώμεθα ἅξιοι τοῦ προσφέρειν σοι δῶρά τε καὶ θυσίας ὑπὲρ τε ἑαυτῶν καὶ τῶν τοῦ λαοῦ σου ἀγνοημάτων· καὶ δὸς ἡμῖν, Κύριε, μετὰ παντὸς φόβου καὶ συνειδήσεως καθαρᾶς προσκομίσαι σοι τὴν πνευματικὴν ταύτην καὶ ἀναίμακτον θυσίαν, ἣν προσδεξάμενος εἰς τὸ ἅγιον καὶ ὑπερουράνιον καὶ νοερὸν σου θυσιαστήριον εἰς ὁσμὴν εὐωδίας, ἀντικατάπειψον ἡμῖν τὴν χάριν τοῦ παναγίου σου Πνεύματος. Ναί, ὁ Θεός, ἐπίβλεψον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἔπιδε ἐπὶ τὴν λογικὴν ταύτην λατρείαν ἡμῶν καὶ πρόσδεξαι αὐτήν, ὡς προσεδέξω "Αβελ τὰ δῶρα, Νῶε τὰς θυσίας, Ἀβραάμ τὰς ὁλοκαρπώσεις, Μωυσέως καὶ Ἀαρὼν τὰς ἱερωσύνας, Σαμουὴλ τὰς εἰρηνικάς, Δαβὶδ τὴν μετάνοιαν, Ζαχαρίου τὸ θυμίαμα· ὡς προσεδέξω ἐκ χειρὸς τῶν ἁγίων σου ἀποστόλων τὴν ἀληθινὴν ταύτην λατρείαν, οὕτως πρόσδεξαι καὶ ἐκ χειρὸς ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα ἐν τῇ χρηστότητί σου καὶ δὸς γενέσθαι τὴν προσφορὰν ἡμῶν εὐπρόσδεκτον, ἡγιασμένην ἐν Πνεύματι ἁγίῳ, εἰς ἐξίλασμα τῶν ἡμε-

τέρων πλημμελημάτων καὶ τῶν τοῦ λαοῦ σου ἀγνοημάτων καὶ εἰς ἀνά-
παισιν τῶν προκοιμηθέντων ψυχῶν,
ἵνα καὶ ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ καὶ ἁμαρ-
τωλοὶ καὶ ἀνάξιοι δοῦλοί σου, κα-
ταξιωθέντες ἀδόλως λειτουργεῖν τῷ
ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ, λάβωμεν τὸν
μισθὸν τῶν πιστῶν καὶ φρονίμων
οἰκονόμων καὶ εὐρωμεν χάριν καὶ
ἐλεος ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ φοβερᾷ τῆς
ἀνταποδόσεώς σου τῆς δικαίας καὶ
ἀγαθῆς.

**Καὶ πάλιν ἐπισυνάπτει τὴν εὐχὴν τοῦ
καταπετάσματος**

Εὐχαριστοῦμέν σοι, Κύριε ὁ Θεὸς
ἡμῶν, ὅτι ἔδωκας ἡμῖν παρρησίαν
εἰς τὴν εἴσοδον τῶν ἁγίων ἐν τῷ
αἵματι Ἰησοῦ, ἣν ἐνεκαίνισας ἡμῖν
ὁδὸν πρόσφατον καὶ ζῶσαν διὰ τοῦ
καταπετάσματος τῆς σαρκὸς αὐτοῦ.
Καταξιωθέντες οὖν εἰσελθεῖν εἰς τό-
πον σκηνώματος δόξης σου, ἔσω τε
γενέσθαι τοῦ καταπετάσματος καὶ
τὰ ἅγια τῶν ἁγίων κατοπεῦσαι,
προσπίπτομεν τῇ ἀγαθότητί σου,
δέσποτα, ἐλεῆσαι ἡμᾶς, ἐπειδὴ ἔμ-
φοβοί ἐσμεν καὶ ἔντρομοι μέλλοντες
παρίστασθαι τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστη-
ρίῳ.

καὶ προσφέρειν σοὶ τὴν φοβεράν ταύτην καὶ
ἀναίμακτον θυσίαν ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρ-
τημάτων καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων· ἐξα-
πόστειλον ἐφ' ἡμᾶς, ὁ Θεός, τὴν χάριν σου
τὴν ἀγαθὴν καὶ ἁγίασον ἡμῶν τὰς ψυχὰς καὶ
τὰ σώματα καὶ τὰ πνεύματα καὶ ἀλλοίωσον
ἡμῶν τὰ φρονήματα πρὸς εὐσέβειαν, ἵνα ἐν
καθαρῷ τῷ συνειδῶτι προσφέρωμέν σοι ἔλεον,
εἰρήνην, θυσίαν αἰνέσεως·

καὶ τὰ περιεείμενα τῇ ἱερᾷ ταύτῃ
τελετῇ συμβολικῶς ἀμφιάσματα τῶν
αἰνιγμάτων ἀνακαλύψας, τηλαυγῶς
ἡμῖν ἀνάδειξον καὶ τὰς νοερὰς ἡμῶν
ὕψεις τοῦ ἀπεριλήπτου σου φωτὸς
ἀποπλήρωσον καὶ καθάρας τὴν πτω-
χείαν ἡμῶν ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ
σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἀξίαν ἀπέρ-
γασαι τῆς φοβερᾶς ταύτης καὶ φρι-
κτῆς παραστάσεως· ὅτι ὑπερεύσ-
πλαγχνος καὶ ἐλεήμων Θεὸς ὑπάρ-
χεις καὶ σοὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν εὐ-
χαριστίαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ
καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι,
νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
αἰώνων· ἀμήν.

(ἐκφώνως) Ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλαν-
θρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐ-
λογητὸς εἶ καὶ δεδοξασμένος σὺν τῷ παναγίῳ
καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ
ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

- I. Ειρήνην πᾶσιν.
 Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.
 Δ. Στῶμεν καλῶς, στῶμεν εὐλαβῶς, στῶμεν μετὰ φόβου Θεοῦ καὶ κατανύξεως, πρόσχωμεν τῇ ἁγίᾳ ἀναφορᾷ ἐν εἰρήνῃ τῷ Θεῷ προσφέρειν.
 Λ. Ἐλεος, εἰρήνην, θυσίαν αἰνέσεως.
 I. Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, ἡ χάρις τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ κοινωνία καὶ ἡ δωρεὰ τοῦ παναγίου Πνεύματος εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν.
 Λ. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.
 I. Ἄνω σχῶμεν τὸν νοῦν καὶ τὰς καρδίας.
 Λ. Ἐχομεν πρὸς τὸν Κύριον.
 I. Εὐχαριστήσωμεν τῷ Κυρίῳ.
 Λ. Ἄξιον καὶ δίκαιον.
 I. Κλινόμενος ἐπεύχεται οὕτως·
 Ὡς ἀληθῶς ἄξιόν ἐστι καὶ δίκαιον, πρέπον τε καὶ ἐποφειλόμενον σὲ αἰνεῖν, σὲ ὑμνεῖν, σὲ εὐλογεῖν, σὲ προσκυνεῖν, σὲ δοξολογεῖν, σοὶ εὐχαριστεῖν τῷ πάσης κτίσεως ὁρατῆς τε καὶ ἀοράτου δημιουργῷ, τῷ θησαυρῷ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, τῇ πηγῇ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀθανασίας, τῷ πάντων Θεῷ καὶ δεσπότῃ· ὃν ὑμνοῦσιν οἱ οὐρανοὶ καὶ οἱ οὐρανοὶ τῶν οὐρανῶν καὶ πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτῶν, ἡλιός τε καὶ σελήνη καὶ πᾶς ὁ τῶν ἄστρων χορός, γῆ, θάλασσα καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, Ἱερουσαλὴμ ἡ ἐπουράνιος, πανήγυρις ἐκλεκτῶν, ἐκκλησία πρωτοτόκων ἀπογε-

γραμμένων ἐν οὐρανοῖς, πνεύματα δικαίων καὶ προφητῶν, ψυχαὶ μαρτύρων καὶ ἀποστόλων, ἄγγελοι, ἀρχάγγελοι, θρόνοι, κυριότητες, ἀρχαὶ τε καὶ ἐξουσίαι καὶ δυνάμεις φοβεραὶ, χερουβὶμ τὰ πολυόμματα καὶ τὰ ἐξαπτέρυγα σεραφίμ, αἱ ταῖς μὲν δυσὶ πτέρυξι κατακαλύπτει τὰ πρόσωπα ἑαυτῶν, ταῖς δὲ δυσὶ τοὺς πόδας καὶ ταῖς δυσὶν ἱπτάμενα, κέκραγεν ἕτερον πρὸς τὸ ἕτερον, ἀκαταπαύστοις στόμασιν, ἀσιγήτοις θεολογίαις,

- (ἐκφώνως) τὸν ἐπινίκιον ὕμνον τῆς μεγαλοπρεποῦς σου δόξης λαμπρᾷ τῇ φωνῇ ᾄδοντα, βοῶντα, δοξολογοῦντα, κεκραγόντα καὶ λέγοντα·
 Λ. «Ἄγιος, ἄγιος, ἅγιος,* Κύριος σαβαώθ,* πλήρης ὁ οὐρανὸς* καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης σου* ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις.* Εὐλογημένος ὁ ἐλθὼν καὶ ἐρχόμενος* ἐν ὀνόματι Κυρίου* ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις».

- I. Ἰστάμενος σφραγίζει τὰ δῶρα, λέγων καθ' ἑαυτόν·
 Ἄγιος εἰ, βασιλεῦ τῶν αἰώνων, καὶ πάσης ἀγιοσύνης κύριος καὶ δοτὴρ ἅγιος καὶ ὁ μονογενὴς σου Υἱός, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, δι' οὗ τὰ πάντα ἐποίησας· ἅγιον δὲ καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ πανάγιον, τὸ ἐρευνῶν τὰ πάντα καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός.

Καὶ κλίνων λέγει·

Ἄγιος εἰ, παντοκράτορ, παντοδύναμις, φοβερὲς, ἀγαθὲ, εὐσπλαγχνε, ὁ συμπαθὴς μάλιστα περὶ τὸ πλάσμα τὸ σόν, ὁ ποιήσας ἀπὸ γῆς ἄν-

θρωπον κατ' εἰκόνα σὴν καὶ ὁμοίωσιν καὶ χα-
ρισάμενος αὐτῷ τὴν τοῦ παραδείσου ἀπόλαυσιν·
παραβάντα δὲ τὴν ἐντολὴν σου καὶ ἐκπεσόντα
τοῦτον οὐ παρεῖδες οὐδὲ ἐγκατέλιπες, ἀγαθέ,
ἀλλ' ἐπαίδευσας αὐτὸν ὡς εὐσπλαγχνος πατήρ,
ἐκάλεσσας αὐτὸν διὰ νόμου, ἐπαιδαγωγήσας αὐτὸν
διὰ τῶν προφητῶν. Ὑστερον δὲ αὐτὸν τὸν μο-
νογενῆ σου Υἱόν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χρι-
στὸν, ἐξαπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, ἵνα αὐτὸς
ἐλθὼν τὴν σὴν ἀνανεώσῃ καὶ ἀνεγείρῃ εἰκόνα·
ὃς κατελθὼν ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ σαρκωθεὶς
ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς ἁγίας ἀει-
παρθένου καὶ Θεοτόκου, συναναστραφεῖς τε τοῖς
ἀνθρώποις, πάντα ᾤκονόμησε πρὸς σωτηρίαν
τοῦ γένους ἡμῶν. Μέλλων δὲ τὸν ἐκούσιον καὶ
ζωοποιὸν διὰ σταυροῦ θάνατον ὁ ἀναμάρτητος
ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν καταδέχεσθαι, ἐν
τῇ νυκτὶ ᾗ παρεδίδοτο, μᾶλλον δὲ ἑαυτὸν παρε-
δίδου ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς καὶ σωτηρίας,

**Εἶτα ἀνιστάμενος καὶ τὸν ἄρτον κρατήσας, λέγει σφραγι-
ζων·**

λαβὼν ἄρτον ἐπὶ τῶν ἁγίων καὶ ἀχράντων καὶ
ἀμώμων καὶ ἀθανάτων αὐτοῦ χειρῶν, ἀναβλέψας
εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἀναδείξας σοὶ τῷ Θεῷ καὶ
Πατρὶ, εὐχαριστήσας, εὐλογήσας, ἁγιάσας, κλά-
σας, μετέδωκε τοῖς ἁγίοις καὶ μακαρίοις αὐτοῦ
μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις, εἰπὼν·

Καὶ τίθησι τὸν ἄρτον ἐκφωνῶν·

«Λάβετε, φάγετε, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα, τὸ

ὑπὲρ ὑμῶν κλῶμενον καὶ διαδιδόμενον εἰς ἅφε-
σιν ἁμαρτιῶν».

Λ Ἀμὴν

Ι. Τὸ ποτήριον λαβὼν, λέγει καθ' ἑαυτὸν σφραγίσας·

᾽Ωσαύτως μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λαβὼν ποτή-
ριον καὶ κεράσας ἐξ οἴνου καὶ ὕδατος, ἀτενίσας
εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἀναδείξας σοὶ τῷ Θεῷ καὶ
Πατρὶ, εὐχαριστήσας, εὐλογήσας, ἁγιάσας, πλῆ-
σας Πνεύματος ἁγίου, μετέδωκε τοῖς ἁγίοις καὶ
μακαρίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις, εἰ-
πὼν·

Καὶ τίθεις αὐτὸ ἐκφωνεῖ·

«Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ
αἷμα, τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν
καὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον καὶ διαδιδόμενον εἰς
ἄφεσιν ἁμαρτιῶν».

Λ Ἀμὴν.

Ι. Λέγει καθ' ἑαυτὸν ἱστάμενος·

«Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν»· ὁσά-
κις γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ τὸ πο-
τήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ τοῦ
ἀνθρώπου καταγγέλλετε καὶ τὴν ἀνάστασιν αὐ-
τοῦ ὁμολογεῖτε, ἄχρις οὗ ἂν ἔλθῃ.

Δ. Πιστεύομεν καὶ ὁμολογοῦμεν.

Λ. Τὸν θάνατόν σου, Κύριε, καταγγέλλομεν* καὶ τὴν
ἀνάστασίν σου ὁμολογοῦμεν.

Ι. Σφραγίζει καὶ κλίνων λέγει·

Μεμνημένοι οὖν καὶ ἡμεῖς οἱ ἁμαρτωλοὶ τῶν
ζωοποιῶν αὐτοῦ παθημάτων καὶ τοῦ σωτηρίου

σταυροῦ καὶ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ταφῆς καὶ τῆς τριημέρου ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως καὶ τῆς εἰς οὐρανούς ἀνόδου καὶ τῆς ἐκ δεξιῶν σοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καθέδρας καὶ τῆς δευτέρας ἐνδόξου καὶ φοβερᾶς αὐτοῦ παρουσίας, ὅταν ἔλθῃ μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, ὅταν μέλλῃ ἀποδοῦναι ἐκάστω κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ (φεῖσαι ἡμῶν, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν), μᾶλλον δὲ κατὰ τὴν εὐσπλαγγνίαν αὐτοῦ, προσφερόμέν σοι, δέσποτα, τὴν φοβεράν ταύτην καὶ ἀναίμακτον θυσίαν, δέόμενοι, ἵνα μὴ κατὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ποιήσης μεθ' ἡμῶν, μηδὲ κατὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν ἀνταποδώσης ἡμῖν, ἀλλὰ κατὰ τὴν σὴν ἐπιείκειαν καὶ ἄφρατον φιλάνθρωπίαν ὑπερβάς καὶ ἐξαλείψας τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον τῶν σῶν ἱκετῶν, χάριση ἡμῖν τὰ οὐράνια καὶ αἰώνιά σου δωρήματα, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἤτοίμασας, ὁ Θεός, τοῖς ἀγαπῶσί σε, καὶ μὴ δι' ἐμὲ καὶ διὰ τὰς ἐμὰς ἀμαρτίας ἀθετήσης τὸν λαόν σου, φιλάνθρωπε Κύριε·

Καὶ ἐκφωνεῖ·

‘Ὁ γὰρ λαός σου καὶ ἡ ἐκκλησία σου ἱκετεύει σε.

Λ. Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε ὁ Θεός,* ὁ Πατήρ, ὁ παντοκράτωρ.

Ι. Ἰστάμενος λέγει καθ' ἑαυτόν·

Ἐλέησον ἡμᾶς, ὁ Θεός, ὁ Πατήρ, ὁ παντοκράτωρ· ἐλέησον ἡμᾶς, ὁ Θεός, ὁ σωτὴρ ἡμῶν·

ἐλέησον ἡμᾶς, ὁ Θεός, κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου καὶ ἐξαπόστειλον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα ἅγια δῶρα ταῦτα τὸ Πνεῦμά σου τὸ πανάγιον,

Καὶ κλίνων λέγει·

τὸ κύριον καὶ ζωοποιόν, τὸ σύνθρονόν σοι τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ καὶ τῷ μονογενεῖ σου Υἱῷ, τὸ συμβασιλεῦον, τὸ ὁμοούσιόν τε καὶ συναῖδιον, τὸ λαλήσαν ἐν νόμῳ καὶ προφήταις καὶ τῇ καινῇ σου διαθήκῃ, τὸ καταβάν ἐν εἵδει περιστερᾶς ἐπὶ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ καὶ μεῖναν ἐπ' αὐτόν, τὸ καταβάν ἐπὶ τοὺς ἁγίους σου ἀποστόλους ἐν εἵδει πυρίνων γλωσσῶν ἐν τῷ ὑπερφῶ τῆς ἀγίας καὶ ἐνδόξου Σιών, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀγίας πεντηκοστῆς·

Καὶ ἱστάμενος λέγει καθ' ἑαυτόν·

Αὐτὸ τὸ Πνεῦμά σου τὸ πανάγιον κατάπεμψον, δέσποτα, ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα ἅγια δῶρα ταῦτα,

Καὶ ἐκφωνεῖ·

ἵνα, ἐπιφοιτῇσαν τῇ ἀγίᾳ καὶ ἀγαθῇ καὶ ἐνδόξῳ αὐτοῦ παρουσίᾳ, ἀγιάσῃ καὶ ποιήσῃ τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον σῶμα ἅγιον Χριστοῦ·

Λ. Ἀμήν.

Ι. Καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο αἷμα τίμιον Χριστοῦ.

Λ. Ἀμήν.

Ι. Ἰστάμενος λέγει καθ' ἑαυτόν·

Ἴνα γένωνται πᾶσι τοῖς ἐξ αὐτῶν μεταλαμβά-

νουσιν εἰς ἄφεςιν ἁμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον, εἰς ἁγιασμὸν ψυχῶν καὶ σωμάτων, εἰς καρποφορίαν ἔργων ἀγαθῶν, εἰς στηριγμὸν τῆς ἁγίας σου καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ἣν ἐθεμελίωσας ἐπὶ τὴν πέτραν τῆς πίστεως, ἵνα πύλαι Ἄδου μὴ κατισχύσωσιν αὐτῆς, ῥυόμενος αὐτὴν ἀπὸ πάσης αἱρέσεως καὶ ἀπὸ σκανδάλων τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν καὶ ἐκ τῶν ἐπαναστάντων καὶ ἐπανισταμένων αὐτῇ ἐχθρῶν μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.

Κ. Ἀμήν.

Ι. Σφραγίζει καὶ κλίνων λέγει·

Προσφερόμέν σοι, δέσποτα, καὶ ὑπὲρ τῶν ἁγίων σου τόπων, οὓς ἐδόξασας τῇ θεοφανείᾳ τοῦ Χριστοῦ σου καὶ τῇ ἐπιφοιτήσει τοῦ παναγίου σου Πνεύματος, προηγουμένως ὑπὲρ τῆς ἁγίας καὶ ἐνδόξου Σιών τῆς μητρὸς πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ὑπὲρ τῆς κατὰ πάσαν τὴν οἰκουμένην ἁγίας σου καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας· πλουσίως καὶ νῦν τὰς δωρεὰς τοῦ παναγίου σου Πνεύματος ἐπιχορήγησον αὐτῇ, δέσποτα.

Μνήσθητι, Κύριε, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἁγίων πατέρων ἡμῶν καὶ ἐπισκόπων, τῶν ἐν πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ ὀρθοδόξως ὀρθοτομούντων τὸν λόγον τῆς ἀληθείας.

Προηγουμένως τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν (δεῖνος), παντὸς τοῦ κλήρου καὶ τοῦ ἱερατείου αὐτοῦ· γῆρας αὐτῷ τίμιον χάρισαι, μακροχρόνιον

αὐτὸν διαφύλαξον, ποιμαίνοντα τὸν λαόν σου ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι.

Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ ἐνθάδε τιμίου πρεσβυτερίου καὶ τοῦ ἀπανταχῇ, τῆς ἐν Χριστῷ διακονίας, λοιπῆς πάσης ὑπηρεσίας, παντὸς ἐκκλησιαστικοῦ τάγματος καὶ τῆς ἐν Χριστῷ ἀδελφότητος ἡμῶν καὶ παντὸς τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν συμπαρισταμένων ἡμῖν ἱερέων ἐν ταυτῇ τῇ ἁγίᾳ ὥρᾳ, ἐνώπιον τοῦ ἁγίου σου θυσιαστηρίου, ἐπὶ προσενέξει τῆς ἁγίας καὶ ἀναιμάκτου θυσίας καὶ δὸς αὐτοῖς καὶ ἡμῖν λόγον ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματος ἡμῶν εἰς δόξαν καὶ ἔπαινον τοῦ παναγίου ὀνόματός σου.

Μνήσθητι, Κύριε, κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους σου καὶ τῶν οἰκτιρμῶν σου, καὶ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ καὶ ἁμαρτωλοῦ καὶ ἀναξίου δούλου σου καὶ ἐπίσκεψαί με ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ ῥῦσαι καὶ ἀθώωσόν με ἐκ τῶν καταδιωκόντων με, Κύριε, Κύριε τῶν δυνάμεων, καὶ ἐπειδὴ ἐπλεόνασεν ἐν ἐμοὶ ἡ ἁμαρτία, ὑπερπερισσεύσει σου ἡ χάρις.

Μνήσθητι, Κύριε, καὶ τῶν τὸ ἅγιόν σου θυσιαστήριον κυκλούντων διακόνων καὶ χάρισαι αὐτοῖς βίον ἁμεμπτον, ἄσπιλον αὐτῶν τὴν διακονίαν διαφύλαξον καὶ βαθμοὺς ἀγαθοῦς αὐτοῖς περιποιήσαι.

Μνήσθητι, Κύριε, τῆς ἁγίας σοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν πόλεως καὶ τῆς βασιλευούσης, πάσης πόλεως καὶ χώρας καὶ τῶν ἐν ὀρθοδόξῳ πίστει καὶ εὐλαβείᾳ σου οἰκούντων ἐν αὐταῖς, εἰρήνης καὶ

ἀσφαλείας αὐτῶν.

Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ φιλοχρίστου ἡμῶν βασιλέως, τῆς εὐσεβοῦς καὶ φιλοχρίστου αὐτοῦ βασιλείας, παντὸς τοῦ παλατίου καὶ τοῦ στρατοπέδου αὐτοῦ καὶ τῆς οὐρανόθεν βοήθειας καὶ νίκης αὐτῶν· ἐπιλαβοῦ ὕπλου καὶ θυρεοῦ καὶ ἀνάστηθι εἰς τὴν βοήθειαν αὐτοῦ, ὑπόταξον αὐτῷ πάντα τὰ πολέμια καὶ βάρβαρα ἔθνη, τὰ τοὺς πολέμους θέλοντα, ῥύθμισον αὐτοῦ τὰ βουλευμάτα, ἵνα ἡρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι.

Μνήσθητι, Κύριε, πλεόντων, ὁδοιπορούντων, ξενιτευόντων χριστιανῶν, τῶν ἐν δεσμοῖς καὶ φυλακαῖς, τῶν ἐν αἰχμαλωσίαις καὶ ἐξορίαις, τῶν ἐν μετάλλοις καὶ βασάνοις καὶ πικραῖς δουλείαις ὄντων πατέρων τε καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν, εἰρηνικῆς ἐπανόδου ἐκάστου αὐτῶν εἰς τὰ οἰκεῖα.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν ἐν γήρᾳ καὶ ἀδυναμίᾳ ὄντων, νοσούντων, καμνόντων καὶ τῶν ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων ἐνοχλουμένων, τῆς παρὰ σοῦ τοῦ Θεοῦ ταχείας ἰάσεως καὶ σωτηρίας αὐτῶν.

Μνήσθητι, Κύριε, πάσης ψυχῆς χριστιανῆς θλιβομένης καὶ καταπονουμένης, ἐλέους καὶ βοηθείας σοῦ τοῦ Θεοῦ ἐπιδομένης, καὶ ἐπιστροφῆς τῶν πεπλανημένων.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν ἐν παρθενίᾳ καὶ εὐλαβείᾳ καὶ ἀσκήσει διαμενόντων καὶ τῶν ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὁπαῖς τῆς γῆς ἀγωνιζομένων ὁσίων πατέρων τε καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν καὶ τῶν κατὰ τόπον ὁρθοδόξων συνοδιῶν καὶ

τῆς ἐνθάδε ἐν Χριστῷ συνοδίας ἡμῶν.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν κοπιώντων καὶ διακονούντων ἡμῖν πατέρων τε καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν διὰ τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον.

Μνήσθητι, Κύριε, πάντων εἰς ἀγαθόν, πάντας ἐλέησον, δέσποτα, πᾶσιν ἡμῖν διαλλάγηθι· εἰρήνευσον τὰ πλήθη τοῦ λαοῦ σου, διασκέδασον τὰ σκάνδαλα, κατάργησον τοὺς πολέμους, παῦσον τὰ σχίσματα τῶν ἐκκλησιῶν, τὰς τῶν αἰρέσεων ἐπαναστάσεις ἐν τάχει κατάλυσον, κατάρβαλε τὸ φρύγμα τῶν ἐθνῶν, ὕψωσον κέρας χριστιανῶν τὴν σὴν εἰρήνην καὶ τὴν σὴν ἀγάπην χάρισαι ἡμῖν, ὁ Θεός, ὁ σωτὴρ ἡμῶν, ἡ ἐλπίς πάντων τῶν περάτων τῆς γῆς.

Μνήσθητι, Κύριε, εὐκρασίας ἀέρων, ὄμβρων εἰρηνικῶν, δρόσων ἀγαθῶν, καρπῶν εὐφορίας, τελείας εὐετηρίας καὶ τοῦ στεφάνου τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς χρηστότητός σου· οἱ γὰρ ὀφθαλμοὶ πάντων εἰς σέ ἐλπίζουσι καὶ σὺ δίδως τὴν τροφήν αὐτῶν ἐν εὐκαιρίᾳ, ἀνοίγεις σὺ τὴν χειρὰ σου καὶ ἐμπιπλᾷς πᾶν ζῶον εὐδοκίας.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν καρποφορησάντων καὶ καρποφορούντων ἐν ταῖς ἀγίαις σοῦ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαις καὶ μεμνημένων τῶν πενήτων καὶ τῶν ἐντεilhaμένων ἡμῖν τοῦ μνημονεύειν αὐτῶν ἐν ταῖς προσευχαῖς.

Ἔτι μνησθῆναι καταξίωσον, Κύριε, καὶ τῶν τὰς προσφορὰς προσενεγκάντων ἐν τῇ σήμερον ἡμέρᾳ ἐπὶ τὸ ἅγιόν σου θυσιαστήριον καὶ ὑπὲρ ὧν ἕκαστος προσήνεγκεν ἢ κατὰ διάνοιαν ἔχει

καὶ τῶν ἀρτίως σοι ἀναγινωσκομένων.

Καὶ ὑπομνήσκει οὕς θέλει τῶν ἐν τῇ παρουσίᾳ ζωῇ ὄντων

Μνήσθητι, Κύριε, καὶ τῶν ἡμετέρων γονέων καὶ φίλων καὶ συγγενῶν καὶ ἀδελφῶν (τῶνδε).

Τούτων πάντων μνήσθητι, Κύριε, ὧν ἐμνήσθημεν καὶ ὧν οὐκ ἐμνήσθημεν ὀρθοδόξων· ἀντίδος αὐτοῖς ἀντὶ τῶν ἐπιγείων τὰ οὐράνια, ἀντὶ τῶν φθαρτῶν τὰ ἀφθάρτα, ἀντὶ τῶν προσκαίρων τὰ αἰώνια, κατὰ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ Χριστοῦ σου, ἐπειδὴ ζωῆς καὶ θανάτου τὴν ἐξουσίαν ἔχεις.

Δ. Τὰ δίπτυχα τῶν ζώντων

Ὑπὲρ σωτηρίας, εἰρήνης, ἐλέους, διαμονῆς καὶ ἀντιλήψεως τοῦ ἁγιοτάτου ἡμῶν (δεῖνος) πατριάρχου καὶ λοιπῶν ὁσίων ἀρχιεπισκόπων καὶ ἐπισκόπων, τῶν ἐν πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ ὀρθόδοξως ὀρθοτομούντων τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, παντὸς ἐκκλησιαστικοῦ τάγματος.

Καὶ ὑπὲρ βασιλέων καὶ πάντων τῶν ἐν ὑπεροχῇ καὶ ἐξουσίᾳ ὄντων, ἵνα ἡρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι.

Ἔτι ὑπὲρ πρεσβυτέρων, διακόνων, διακονιστῶν, ὑποδιακόνων, ἀναγινωστῶν, ἐποριστῶν, ἐρμηνευτῶν, ψαλτῶν, μοναζόντων, ἀειπαρθένων, χηρῶν, ὀρφανῶν, ἐγκρατευομένων καὶ τῶν ἐν σεμνῷ γάμῳ διαγόντων καὶ τῶν φιλοχρίστων.

Λ. Μνήσθητι, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν.

Δ. Καὶ ὑπὲρ εἰρήνης καὶ εὐσταθείας τοῦ παντὸς κόσμου καὶ τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν

καὶ ὑπὲρ ὧν ἕκαστος προσήνεγκεν ἢ κατὰ διανοίαν ἔχει καὶ τοῦ περιστῶτος λαοῦ καὶ πάντων καὶ πασῶν.

Λ. Καὶ πάντων καὶ πασῶν.

Ι. Ἔτι μνησθῆναι καταξίωσον, Κύριε, καὶ τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων κατὰ γενεὰν καὶ γενεὰν ἁγίων πατέρων, πατριαρχῶν, προφητῶν, ἀποστόλων, μαρτύρων, ὁμολογητῶν, διδασκάλων, ὁσίων καὶ παντὸς πνεύματος δικαίου ἐν πίστει τοῦ Χριστοῦ σου τετελειωμένου.

Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ· εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξὶ καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου, ὅτι σωτήρα ἔτεκες τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Καὶ ἐκφωνεῖ λέγων·

Ἐξαιρέτως τῆς παναγίας καὶ εὐλογημένης, ἀχράντου, δεσποίνης ἡμῶν, Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας.

Καὶ κύπτων λέγει·

Τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ προφήτου, προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ.

Τῶν ἁγίων ἀποστόλων Πέτρου, Παύλου, Ἀνδρέου, Ἰακώβου, Ἰωάννου, Φιλίππου, Βαρθολομαίου, Θωμᾶ, Ματθαίου, Ἰακώβου, Σίμωνος, Ἰούδα, Μαθθία· Μάρκου, Λουκᾶ τῶν εὐαγγελιστῶν.

Τῶν ἁγίων προφητῶν καὶ πατριαρχῶν καὶ δικαίων.

Τοῦ ἁγίου Στεφάνου, τοῦ πρωτοδιακόνου καὶ πρωτομάρτυρος.

Τῶν ἁγίων μαρτύρων καὶ ὁμολογητῶν τῶν διὰ Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν μαρτυρησάντων καὶ ὁμολογησάντων τὴν καλὴν ὁμολογίαν.

Τῶν νηπίων τῶν ἀναιρεθέντων ὑπὸ Ἡρώδου τοῦ βασιλέως· τῶν ἁγίων μαρτύρων Προκοπίου, Θεοδώρου, Κύρου, Ἰωάννου, Γεωργίου, Λεοντίου, Σεργίου, Βάχχου, Κοσμᾶ, Δαμιανοῦ, Σαβιανοῦ, Παύλου, Βαβύλα, Ἀγαθαγγέλου, Εὐστρατίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἀθλησάντων· τῶν ἁγίων τεσσαράκοντα· τῶν ἁγίων τεσσαράκοντα πέντε.

Τῆς ἁγίας Θέκλης τῆς πρωτομάρτυρος· τῶν ἁγίων μυροφόρων γυναικῶν· τῶν ἁγίων μαρτύρων γυναικῶν Τάττης, Φεβρωνίας, Ἀναστασίας, Εὐφημίας, Σοφίας, Βαρβάρας, Ἰουλιανῆς, Εἰρήνης, Ἐλπίδος, Πίστειος, Ἀγάπης.

Μνήσθητι, Κύριε ὁ Θεός, τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν καὶ ἀρχιεπισκόπων, τῶν ἀπὸ τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ ἀποστόλου καὶ ἀδελφοῦ τοῦ Κυρίου καὶ πρώτου τῶν ἀρχιεπισκόπων μέχρι (τοῦ δεῖνος), ὀρθοδόξως ἀρχιεπισκοπησάντων τῆς ἁγίας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν πόλεως.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν καὶ διδασκάλων Κλήμεντος, Τιμοθέου, Ἰγνατίου, Διονυσίου, Εἰρηναίου, Γρηγορίου, Ἀλεξάνδρου, Εὐσταθίου, Ἀθανασίου, Βασιλείου, Γρηγορίου, Γρηγορίου, Ἀμβροσίου, Ἀμφιλοχίου, Λιβερίου, Δαμάσου, Ἰωάννου, Ἐπιφανίου, Θεοφίλου, Κελεστίνου, Αὐγουστίνου, Κυρίλλου, Λέοντος, Προ-

τερίου, Φίλικος, Ὀρμίσδου, Εὐλογίου, Ἐφραίμου, Ἀναστασίου, Θεοδώρου, Μαρτίνου, Ἀγάθωνος, Σωφρονίου.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν ἁγίων μεγάλων καὶ οἰκουμενικῶν ἐπτὰ συνόδων· τῶν ἐν Νικαίᾳ τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ καὶ τῶν ἐν Κωνσταντίνου πόλει ἑκατὸν πενήτην καὶ τῶν ἐν Ἐφέσῳ τὸ πρότερον διακοσίων καὶ τῶν ἐν Χαλκηδόνι ἑξακοσίων τριάκοντα καὶ τῶν ἐν τῇ ἁγίᾳ πέμπτῃ συνόδῳ ἑκατὸν ἐξήκοντα τεσσάρων καὶ τῶν ἐν τῇ ἁγίᾳ ἕκτη συνόδῳ διακοσίων ὀγδοήκοντα ἐννέα καὶ τῶν ἐν τῇ ἁγίᾳ ἐβδόμῃ συνόδῳ τριακοσίων ἐξήκοντα ἐπτὰ τῶν ἐν Νικαίᾳ συνεληθόντων τὸ δεύτερον καὶ λοιπῶν ἁγίων συνόδων καὶ ἐπισκόπων, τῶν ἐν πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ ὀρθοδόξως ὀρθοτομησάντων τὸν λόγον τῆς ἀληθείας.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν καὶ ἀσκητῶν Παύλου, Ἀντωνίου, Χαρίτωνος, Παύλου, Παχωμίου, Ἀμούν, Θεοδώρου, Ἰλαρίωνος, Ἀρσενίου, Μακαρίου, Μακαρίου, Σισωῆ, Ἰωάννου, Παμβῶ, Ποιμένος, Νείλου, Ἰσιδώρου, Ἐφραίμ, Συμεῶνος, Συμεῶνος, Θεοδοσίου, Σάββα, Σαβᾶ, Εὐθυμίου, Θεοκτίστου, Γερασίμου, Παντολέοντος, Μαξίμου, Ἀναστασίου, Κοσμᾶ, Ἰωάννου.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν τῶν ἀναιρεθέντων ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἐν τῷ ἁγίῳ ὅρει τῷ Σινᾷ καὶ ἐν τῇ Ραϊθοῦ καὶ λοιπῶν ὁσίων πατέρων ἡμῶν καὶ ἀσκητῶν ὀρθοδόξων καὶ πάντων τῶν ἁγίων· οὐχ ὅτι ἡμεῖς ἐσμεν ἄξιοι μνη-

μονεύειν τῆς ἐκείνων μακαριότητος, ἀλλ' ἵνα καὶ αὐτοὶ παρεστῶτες τῷ φοβερῷ καὶ φρικτῷ σου βήματι ἀντιμνημονεύσωσι τῆς ἡμῶν ἐλεεινότητος.

Μνήσθητι, Κύριε, πρεσβυτέρων, διακόνων, διακονισσῶν, ὑποδιακόνων, ἀναγνώστῶν, ἐπορκιστῶν, ψαλτῶν, μοναζόντων, ἀειπαρθένων, χηρῶν, ὀρφανῶν, ἐγκρατευομένων, τῶν μετὰ πίστεως ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῆς ἀγίας σου καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τελειωθέντων.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν εὐσεβῶν καὶ πιστῶν βασιλέων Κωνσταντίνου, Ἐλένης, Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου, Μαρκιανοῦ, Πουλχερίας, Λέοντος, Ἰουστινιανοῦ, Κωνσταντίνου καὶ τῶν κατ' αὐτοὺς εὐσεβῶς καὶ πιστῶς βασιλευσάντων καὶ πάντων τῶν ἐν πίστει καὶ σφραγίδι Χριστοῦ προκοιμηθέντων φιλοχρίστων ὀρθοδόξων λαϊκῶν.

Μνήσθητι, Κύριε, τῶν ἡμετέρων γονέων καὶ φίλων καὶ συγγενῶν.

Καὶ μνημονεύσει μετ' ἐκείνους ὃν θέλει ὀρθοδόξων *

Λ. Μνήσθητι, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν.

Ι. Τούτων πάντων μνήσθητι, Κύριε, ὁ Θεὸς τῶν πνευμάτων καὶ πάσης σαρκός, ὧν ἐμνήσθημεν καὶ ὧν οὐκ ἐμνήσθημεν ὀρθοδόξων· αὐτὸς ἐκεῖ αὐτοὺς ἀνάπαυσον ἐν χώρᾳ ζώντων, ἐν τῇ βασιλείᾳ σου, ἐν τῇ τρυφῇ τοῦ παραδείσου, ἐν κόλποις Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν, ὅθεν ἀπέδρα ὁδὸν, λύπη καὶ στεναγόνος, ἔνθα ἐπισκοπεῖ τὸ φῶς τοῦ προσώ-

που σου καὶ καταλάμπει διὰ παντός· ἡμῶν δὲ τὰ τέλη τῆς ζωῆς χριστιανὰ καὶ εὐάρεστα καὶ ἀναμάρτητα ἐν εἰρήνῃ κατεύθυνον, Κύριε, ἐπισυνάγων ἡμᾶς ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν ἐλεκτῶν σου, ὅτε θέλεις καὶ ὡς θέλεις, μόνον χωρὶς αἰσχύνῃς καὶ παραπτωμάτων, διὰ τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, Κυρίου δὲ καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ μόνος ἀναμάρτητος φανεὶς ἐπὶ τῆς γῆς·

(ἐκφώνως) δι' ὃν καὶ ἡμῖν καὶ αὐτοῖς, ὡς ἀγαθὸς Θεὸς καὶ φιλόανθρωπος δεσπότης,

Λ. Ἄνες, ἄφες, συγχώρησον, ὁ Θεός, τὰ παραπτώματα ἡμῶν, τὰ ἐκούσια, τὰ ἀκούσια, τὰ ἐν γνώσει, τὰ ἐν ἀγνοίᾳ.

Ι. (ἐκφώνως) Χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπείᾳ τοῦ Χριστοῦ σου, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ καὶ δεδοξασμένος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Ι. Εἰρήνη πᾶσιν.

Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Η ΚΥΡΙΑΚΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Δ. Ἐτι καὶ ἔτι καὶ διὰ παντός ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῶν προσκομισθέντων καὶ ἁγιασθέντων, τιμίων, ἐπουρανίων, ἐνδόξων, θείων δώρων Κυρίῳ

- τῷ Θεῷ ἡμῶν δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ὅπως Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ προσδεχόμενος αὐτὰ εἰς τὸ ἅγιον καὶ ὑπερουράνιον καὶ πνευματικὸν αὐτοῦ θυσιαστήριον εἰς ὁσμὴν εὐωδίας, ἀντικαταπέμψῃ ἡμῖν τὴν θείαν χάριν καὶ τὴν δωρεὰν τοῦ παναγίου Πνεύματος δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως καὶ τὴν κοινωνίαν τοῦ παναγίου Πνεύματος αἰτησάμενοι, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν παραθώμεθα.
- Λ. Σοί, Κύριε.
- Ι. Κλίνων λέγει τὴν εὐχὴν πρὸ τοῦ «Πάτερ ἡμῶν»**
- Ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ μεγάλωνυμος Κύριος, ἡ μακαρία φύσις, ἡ ἀφθονος ἀγαθότης, ὁ πάντων Θεὸς καὶ δεσπότης, ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν χερουβὶμ καὶ δοξαζόμενος ὑπὸ τῶν σεραφίμ, ὃ παρεστήκασι χίλια χιλιάδες καὶ μύρια μυριάδες ἁγίων ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων στρατιαί, τὰ μὲν προσενεχθέντα σοι δῶρα, δόματα, καρπώματα εἰς ὁσμὴν εὐωδίας προσεδέξω καὶ ἀγιάσαι καὶ τελειῶσαι κατηξίωσας, ἀγαθὲ, τῇ χάριτι τοῦ Χριστοῦ σου καὶ τῇ ἐπιφοιτήσει τοῦ παναγίου σου Πνεύματος· ἀγιάσον, δέσποτα, καὶ τὰς ἡμετέρας ψυχὰς καὶ τὰ σώματα καὶ τὰ πνεύματα καὶ ψηλάφησον τὰς διανοίας καὶ ἀνάκρινον

τὰς συνειδήσεις καὶ ἐκβαλε ἀφ' ἡμῶν πᾶσαν ἔννοιαν πονηράν, πάντα λογισμὸν ἀσελγῆ, πᾶσαν ἐπιθυμίαν καὶ ἐνθύμησιν αἰσχράν, πάντα λόγον ἀπρεπῆ, πάντα φρόνον καὶ τύφον καὶ ὑπόκρισιν, πᾶν ψεῦδος, πάντα δόλον, πάντα περισπασμὸν βιοτικόν, πᾶσαν πλεονεξίαν, πᾶσαν κενοδοξίαν, πᾶσαν κακίαν, πάντα θυμόν, πᾶσαν ὀργήν, πᾶσαν μνησικακίαν, πᾶσαν βλασφημίαν, πᾶσαν ῥαθυμίαν, πᾶσαν κίνησιν σαρκὸς τε καὶ πνεύματος ἀπηλλοτριωμένην τοῦ θελήματος τῆς ἀγιότητός σου.

(ἐκφώνως) Καὶ καταξίωσον ἡμᾶς, δέσποτα, φιλόνητο Κύριε, μετὰ παρρησίας, ἀκατακρίτως, ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ, ψυχῇ πεφωτισμένῃ, ἀνεισχυόντῳ προσώπῳ, ἡγιασμένοις χεῖλεσι, τολμᾶν ἐπικαλεῖσθαι σὲ τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἅγιον Θεὸν Πατέρα καὶ λέγειν·

Καὶ ἀποκρίνουσιν ὁ τε κληρὸς καὶ ὁ λαὸς, ἀρχομένου τοῦ ἱερέως τοῦ·

Κ.-Λ. Πάτερ ἡμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς,* ἀγιασθήτω τὸ ὄνομά σου,* ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου,* γεννηθήτω τὸ θέλημά σου* ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς.* τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον* δὸς ἡμῖν σήμερον* καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν,* ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν* καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν,* ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.

Ι. Κύριος λέγει·

Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, Κύριε,

Κύριε τῶν δυνάμεων, ὃν ὑπενεγκεῖν οὐ δυνάμεθα, ὁ εἰδὼς τὴν ἀσθενεῖαν ἡμῶν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ καὶ ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ καὶ πάσης ἐπηρείας καὶ μεθοδείας αὐτοῦ, διὰ τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον, τὸ ἐπικληθὲν ἐπὶ τὴν ἡμετέραν ταπείνωσιν·

(ἐκφώνως) Ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

ΚΕΦΑΛΟΚΛΙΣΙΑ

Ι. Εἰρήνη πᾶσιν.

Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν τῷ Κυρίῳ κλίνωμεν.

Λ. Σοί, Κύριε.

Ι. Κλίνων λέγει τὴν εὐχὴν τῆς κεφαλοκλισίας·

Σοὶ ἐκλίνωμεν οἱ δοῦλοί σου, Κύριε, τοὺς ἑαυτῶν αὐχένας ἐνώπιον τοῦ ἁγίου σου θυσιαστηρίου, ἀπεκδεχόμενοι τὰ παρὰ σοῦ πλούσια ἐλέη· πλουσίαν καὶ νῦν τὴν χάριν σου καὶ τὴν εὐλογίαν σου ἐξαπόστειλον ἡμῖν, δέσποτα, καὶ ἁγιάσον ἡμῶν τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα καὶ τὰ πνεύματα, ἵνα ἅξιοι γενώμεθα κοινωνοὶ καὶ μέτοχοι γενέσθαι τῶν ἁγίων σου μυστηρίων εἰς ἅφεςιν ἁμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον.

(ἐκφώνως) Σὺ γὰρ προσκυνητὸς καὶ δεδοξασμένος ὑπάρχεις, ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ ὁ μονο-

γενής σου Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ πανάγιον, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Ι. Καὶ ἔσται ἡ χάρις καὶ τὰ ἐλέη τῆς ἁγίας, ὁμοουσίου, ἀκτίστου, ἀδιαίρετου καὶ προσκυνητῆς Τριάδος μετὰ πάντων ὑμῶν.

Λ. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

ΥΨΩΣΙΣ - ΜΕΛΙΣΜΟΣ - ΕΝΩΣΙΣ - ΜΕΤΑΛΗΨΙΣ

Δ. Πρόσχωμεν.

Ι. Σφραγίζων καὶ ὕψων τὸν ἄρτον λέγει καθ' ἑαυτόν·

Ἄγιε, ὁ ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος, Κύριε, ἁγιάσον ἡμᾶς τῷ λόγῳ τῆς σῆς χάριτος καὶ τῇ ἐπιφοιτήσει τοῦ παναγίου σου Πνεύματος· σὺ γὰρ εἴπας, δέσποτα· «Ἄγιοι ἔσεσθε, ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι, Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν».

Καὶ συνάπτει·

Ἀκατάληπτε Θεὲ Λόγε, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ὁμοούσιε, συναΐδιε καὶ ἀχώριστε, πρόσδεξαι τὸν ἀκήρατον ὕμνον ἐν ταῖς ἁγίαις σου καὶ ἀναιμάκτοις θυσίαις, σὺν τοῖς χερουβὶμ καὶ σεραφὶμ καὶ παρ' ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, βοῶντος καὶ λέγοντος·

Καὶ ἐκφωνεῖ·

Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις.

Λ. Εἷς ἅγιος,* εἷς Κύριος,* Ἰησοῦς Χριστός,* εἷς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς* σὺν ἁγίῳ Πνεύματι,* ᾧ ἡ

δόξα* εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Δ. Ἐν εἰρήνῃ Χριστοῦ ψάλλωμεν.

Α. Ψάλλει τὸ κοινωνικὸν - Ψαλμὸς λγ'

Γεύσασθε καὶ ἴδετε, ὅτι χρηστός ὁ Κύριος.
Ἀλληλούϊα.

Στίχ. Εὐλογήσω τὸν Κύριον ἐν παντὶ καιρῷ,
διὰ παντὸς ἡ αἴνεσις αὐτοῦ ἐν τῷ στόματί μου.
Ἐν τῷ Κυρίῳ ἐπαινεθήσεται ἡ ψυχὴ μου·
ἀκουσάτωσαν πραεῖς καὶ εὐφρανθήτωσαν.

Μεγαλύνετε τὸν Κύριον σὺν ἑμοὶ καὶ ὑψώσω-
μεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τὸ αὐτό.

Ἐξεζήτησα τὸν Κύριον καὶ ἐπήκουσέ μου καὶ
ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων μου ἐρρύσατό με.

Προσέλθετε πρὸς αὐτὸν καὶ φωτίσθητε καὶ τὰ
πρόσωπα ὑμῶν οὐ μὴ κατασχυνοθῇ.

Οὗτος ὁ πτωχὸς ἐκέκραξε καὶ ὁ Κύριος εἰσ-
ήκουσεν αὐτοῦ καὶ ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ
ἔσωσεν αὐτόν.

Παρεμβαλεῖ ἄγγελος Κυρίου κύκλῳ τῶν φο-
βουμένων αὐτόν καὶ ῥύσεται αὐτούς.

Φοβήθητε τὸν Κύριον πάντες οἱ ἅγιοι αὐτοῦ,
ὅτι οὐκ ἔστιν ὑστέρημα τοῖς φοβουμένοις αὐτόν.

Πλούσιοι ἐπτώχευσαν καὶ ἐπείνασαν, οἱ δὲ
ἐκζητοῦντες τὸν Κύριον οὐκ ἐλαττωθήσονται παν-
τὸς ἀγαθοῦ.

Δεῦτε, τέκνα, ἀκούσατέ μου, φόβον Κυρίου
διδάξω ὑμᾶς.

Τίς ἐστὶν ἄνθρωπος ὁ θέλων ζωὴν, ἀγαπῶν
ἡμέρας ἰδεῖν ἀγαθὰς;

Παῦσον τὴν γλῶσσάν σου ἀπὸ κακοῦ καὶ χεῖλη
σου τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον.

Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ καὶ ποιήσον ἀγαθόν·
ζήτησον εἰρήνην καὶ διώξον αὐτήν.

Ὁφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ δικαίους καὶ ὦτα αὐ-
τοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν.

Πρόσωπον δὲ Κυρίου ἐπὶ ποιοῦντας κακὰ, τοῦ
ἐξολοθρεῦσαι ἐκ γῆς τὸ μνημόσυνον αὐτῶν.

Ἐκέκραξαν οἱ δίκαιοι καὶ ὁ Κύριος εἰσήκου-
σεν αὐτῶν καὶ ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτῶν ἐρ-
ρύσατο αὐτούς.

Ἐγγὺς Κύριος τοῖς συντετριμμένοις τὴν καρ-
δίαν καὶ τοὺς ταπεινοὺς τῷ πνεύματι σώσει.

Πολλὰ αἱ θλίψεις τῶν δικαίων καὶ ἐκ πασῶν
αὐτῶν ῥύσεται αὐτούς ὁ Κύριος.

Φυλάσσει Κύριος πάντα τὰ ὅστ' αὐτῶν, ἐν
ἐξ αὐτῶν οὐ συντριβήσεται.

Θάνατος ἀμαρτωλῶν πονηρὸς καὶ οἱ μισοῦν-
τες τὸν δίκαιον πλημμελήσουσι.

Λυτρώσεται Κύριος ψυχὰς δούλων αὐτοῦ καὶ
οὐ μὴ πλημμελήσουσι πάντες οἱ ἐλπίζοντες ἐπ'
αὐτόν.

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι.

Καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώ-
νων ἁμήν.

Ι. Κλῆ τὸν ἄρτον καὶ κρατεῖ τῇ δεξιᾷ τὸ ἥμισυ
καὶ τῇ ἀριστερᾷ τὸ ἥμισυ καὶ βάπτει τὸ ἐν τῇ
δεξιᾷ ἐν τῷ κρατῇρι λέγων·

Ἐνωσις τοῦ παναγίου σώματος
καὶ τοῦ τιμίου αἵματος τοῦ Κυρίου

καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ.

Καὶ σφραγίζει τὸ ἐν τῇ ἀριστερᾷ μέρος καὶ
ἐναλλάξει κρατῶν τὰ δύο μέρη· σφραγίζει τὸ
ἄλλο ἡμῖν· εἶτα, συνάψας τὰ μέρη καὶ βάψας
αὐτῶν τὰ λοιπὰ δύο ἄκρα ἐν τῷ κρατῆρι καὶ
σφραγίζων τοὺς λοιποὺς ἄρτους, λέγει ἐφ'
ἐκάστης βάψεως τὸν τῆς ἐνώσεως λόγον καὶ
ἐδθέως ἄρχεται μελίζειν καὶ πρὸ πάντων δι-
δωσιν εἰς ἕκαστον κρατῆρα μίαν μερίδα ἀπλὴν
λέγων·

Ἦνωται καὶ ἡγιάσται καὶ τετε-
λείωται εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς
καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύ-
ματος.

Εἶτα ποιεῖ διπλᾶς μερίδας ἐκάστῳ τῶν κλη-
ρικῶν καὶ βάπτει εἰς τὸν κρατῆρα·

Δ. Κύριε, εὐλόγησον.

Ι. Ἠυλόγηται ὁ Θεός, ὁ εὐλογῶν καὶ
ἁγιάζων ὑμᾶς, τοὺς ἐν φόβῳ Θεοῦ
μελίζοντας καὶ πάντας τοὺς ἐν πί-
στει μεταλαμβάνειν μέλλοντας.

Κ. Ἀμήν.

Ι. Καὶ ὅταν πληρώσῃ μελίζειν λέγει·

Τῆς κατὰ φιλανθρωπίαν παρα-
σχεθείσης ἡμῖν παρὰ σοῦ θείας χά-
ριτος, τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς ἐτολήμασμεν·
προσερχόμεθα οὖν μετὰ φόβου τοῖς
ἁγίοις σου μυστηρίοις, δέσποτα, σὲ

αἰτούμενοι· εἴ τι δι' ἀνθρωπίνην ἀ-
σθένειαν ἡμῖν παρῶπται, συγγνώ-
μων γενοῦ, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν.

Καὶ πάλιν ὅταν μεταλαμβάνειν μέλλῃ·

Δέσποτα Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν,
ὁ οὐράνιος ἄρτος, ἡ τροφή τοῦ παν-
τὸς κόσμου, ἡμαρτον εἰς τὸν οὐ-
ρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου καὶ οὐκ εἰμι
ἄξιος μεταλαβεῖν τῶν ἁγίων καὶ ἀ-
χράντων σου μυστηρίων, ἀλλὰ διὰ
τὴν σὴν ἀγαθότητα καὶ ἄφατον μα-
κροθυμίαν ἄξιόν με ποιήσον καὶ ἀκα-
τάκριτον καὶ ἀνεπαίσχυντον μετα-
σχεῖν τοῦ παναγίου σου σώματος
καὶ τοῦ τιμίου αἵματος εἰς ἄφεσιν
ἁμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον.

Εἶτα μεταλαμβάνει καὶ μεταδίδωσι τῷ κλή-
ρῳ. Ὅτε δὲ ἐπαίρουσι τοὺς δίσκους καὶ τοὺς
κρατῆρας εἰς τὸ μεταδοῦναι τῷ λαῷ·

Δ. Κύριε, εὐλόγησον.

Ι. Δόξα τῷ Θεῷ τῷ ἁγιάσαντι καὶ
ἁγιάζοντι πάντας ἡμᾶς.

Ἐψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς, ὁ
Θεός, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα
σου καὶ ἡ βασιλεία σου διαμένει
εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Εὐλογητὸν τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ
Θεοῦ ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ι. Σφραγίζων τοὺς πιστοὺς λέγει μεταδίδων·

Σῶμα ἄγιον τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆ-
ρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῖς πιστοῖς μεταδι-
δόμενον εἰς ἄφεςιν ἁμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώ-
νιον.

Δ. Μετὰ φόβου Θεοῦ καὶ πίστεως προσέλθετε.

Καὶ μεταδίδουσι τῷ λαῷ.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ

Α. Πλήρωσον τὸ στόμα μου αἰνέσεως, Κύριε,* καὶ
χαρᾶς ἐμπλησον τὰ χεῖλη μου,* ὅπως ὑμνήσω
τὴν δόξαν σου.

Δ. Εὐχαριστοῦμέν σοι, Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὅτι
ἠξίωσας ἡμᾶς μετασχεῖν τοῦ σώματος καὶ αἵμα-
τός σου εἰς ἄφεςιν ἁμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώ-
νιον· ἀκατακρίτους ἡμᾶς διαφύλαξον, δεόμεθα,
ὥς ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος.

Ι. Εὐχεται τήνδε ἐπὶ τοῦ θυμιάματος·εὐχήν·

Ὡφρανας ἡμᾶς, ὁ Θεός, τῇ ἐν σοὶ ἐνώσει καὶ
σοὶ προσφέρομεν θυμίαμα χαριστήριον, καρπὸν
χειλέων, ὁμολογοῦντες τὴν χάριν σου· ἀναβήτω
δὴ πρὸς σέ, ὁ Θεός, καὶ μὴ καταβήτω διακενῆς,
ἀλλὰ χάρισαι καὶ ἡμῖν τῆς εὐωδίας τοῦ παναγίου
σου Πνεύματος μύρον ἄχραντον καὶ ἀναφαίρετον·
πλήρωσον τὸ στόμα ἡμῶν αἰνέσεως καὶ τὰ χεῖλη
ἀγαλλιάσεως καὶ τὴν καρδίαν χαρᾶς καὶ εὐφρο-
σύνης, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μεθ'
οὗ εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ παναγίῳ σου Πνεύματι,

νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ἦ τὴν ἀκόλουθον εὐχὴν τοῦ θυμιάματος·

Εὐχαριστοῦμέν σοι, τῷ σωτῆρι τῶν ὅλων Θεῷ,
ἐπὶ πᾶσιν οἷς παρέσχου ἡμῖν ἀγαθοὺς καὶ ἐπὶ
τῇ μεταλήψει τῶν ἁγίων καὶ ἀχράντων σου μυ-
στηρίων καὶ προσφερόμέν σοι τὸ θυμίαμα τοῦ-
το, δεόμενοι· φύλαξον ἡμᾶς ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν
πτερύγων σου καὶ καταξίωσον ἡμᾶς καὶ μέχρι
τῆς ἐσχάτης ἡμῶν ἀναπνοῆς μετασχεῖν τῶν ἁγια-
σμάτων σου εἰς ἁγιασμόν ψυχῶν καὶ σωμάτων
καὶ εἰς βασιλείας οὐρανῶν κληρονομίαν· ὅτι σὺ
εἶ ὁ ἁγιασμὸς ἡμῶν, Θεός, καὶ σοὶ τὴν δόξαν
καὶ τὴν εὐχαριστίαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ
καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ
καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Α. Ἀμήν.

Δ. Ὄταν ποιῇ τὴν εἰσοδὸν λέγει·

Ἔτι καὶ ἔτι καὶ διὰ παντὸς ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυ-
ρίου δεηθῶμεν.

Α. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὅπως γένηται ἡμῖν ἡ μετάληψις τῶν ἁγιασμά-
των αὐτοῦ εἰς ἀποτροπὴν παντὸς πονηροῦ πρά-
γματος, εἰς ἐφόδιον ζωῆς αἰωνίου, εἰς κοινωνίαν
καὶ δωρεὰν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, δεηθῶμεν.

Α. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερενδόξου, εὐλο-
γημένης, δεσποίνης ἡμῶν, Θεοτόκου καὶ ἀει-
παρθένου Μαρίας, μετὰ πάντων τῶν ἁγίων καὶ
δικαίων μνημονεύσαντες, ἑαυτοὺς τε καὶ ἀλλή-

λους και πασαν την ζωην ημων Χριστω τω Θεω παραθωμεθα.

Α. Σοί, Κύριε.

Ι. Τοῦ διακόνου ταῦτα λέγοντος, ἐπεύχεται·

Ὁ Θεός, ὁ διὰ πολλὴν καὶ ἄφατον εὐσπλαγγνίαν συγκαταβάς τῇ ἀσθενείᾳ τῶν δούλων σου καὶ καταξιώσας ἡμᾶς μετασχεῖν ταύτης τῆς ἐπουρανίου τραπέζης, μὴ κατακρίνης ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐπὶ τῇ μεταλήψει τῶν ἀχράντων σου μυστηρίων, ἀλλὰ φύλαξον ἡμᾶς, ἀγαθέ, ἐν ἀγιασμῷ, ἵνα, ἅξιοι γενόμενοι τοῦ παναγίου σου Πνεύματος, εὕρωμεν μέρος καὶ κληρὸν μετὰ πάντων τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι εὐarestησάντων, ἐν τῷ φωτὶ τοῦ προσώπου σου, διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, Κυρίου δὲ καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ καὶ δεδοξασμένος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Καὶ ἐκφωνεῖ λέγων·

Ὅτι ἡυλόγηται καὶ ἡγιασται τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ἅγιον ὄνομά σου, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Α. Ἀμήν.

ΚΕΦΑΛΟΚΛΙΣΙΑ - ΑΠΟΛΥΤΙΣ

Ι. Εἰρήνη πᾶσιν.

Α. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν τῷ Κυρίῳ κλίνωμεν.

Ι. Κλίνας λέγει τὴν εὐχὴν τῆς κεφαλοκλισίας·

Ὁ Θεὸς ὁ μέγας καὶ θαυμαστός, ἐπιδε ἐπὶ τοὺς δούλους σου, ὅτι σοὶ τοὺς αὐχένας ἐκλίνωμεν, καὶ ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου τὴν κραταιάν, τὴν πλήρη εὐλογιῶν, καὶ εὐλόγησον τὸν λαόν σου καὶ διαφύλαξον τὴν κληρονομίαν σου, ἵνα ἀεὶ καὶ διὰ παντὸς δοξάζωμέν σε, τὸν μόνον ζῶντα καὶ ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν, τὴν ἀγίαν καὶ ὁμοούσιον Τριάδα, Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα.

(ἐκφώνως) Σοὶ γὰρ πρέπει καὶ ἐποφείλεται παρὰ πάντων ἡμῶν πᾶσα δοξολογία, τιμὴ, προσκύνησις καὶ εὐχαριστία τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Α. Ἀμήν.

Δ. Ἐν εἰρήνῃ Χριστοῦ πορευθῶμεν.

ΕΝ ΤΩ ΔΙΑΚΟΝΙΚῳ

Ι. Λέγει τὴν εὐχὴν ἐν τῷ διακονικῷ μετὰ τὴν ἀπόλυσιν·

Ἐκ δυνάμεως εἰς δυνάμιν πορευόμενοι καὶ πᾶσαν τὴν ἐν τῷ ναῷ σου πληρώσαντες θείαν λειτουργίαν, καὶ νῦν δεόμεθά σου, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, τελείας φιλανθρωπίας ἀξιώσον ἡμᾶς· ὀρθοτόμησον ἡμῶν τὴν ὁδόν, ῥίξωσον ἡμᾶς ἐν τῷ φόβῳ σου, τοὺς πάντας ἐλέησον καὶ τῆς ἐπουρανίου σου βασιλείας ἀξίους ἀνάδειξον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ καὶ δεδοξασμένος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Ἡ τὴν ἐπομένην εὐχὴν

Ἐδωκας ἡμῖν, δέσποτα, τὸν ἁγιασμὸν ἐν τῇ μετουσίᾳ τοῦ παναγίου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἵματος τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, Κυρίου δὲ καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· δὸς ἡμῖν καὶ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματός σου τοῦ ἀγαθοῦ καὶ φύλαξον ἡμᾶς ἀμόμους ἐν τῇ πίστει καὶ ὁδήγησον ἡμᾶς εἰς τελείαν υἰοθεσίαν καὶ ἀπολύτρωσιν καὶ εἰς τὰς μελλούσας αἰωνίους ἀπολαύσεις· σὺ γὰρ εἶ ὁ ἁγιασμὸς καὶ φωτισμὸς ἡμῶν, ὁ Θεός, καὶ ὁ μονογενής σου Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ πανάγιον, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Δ. Ἐν εἰρήνῃ Χριστοῦ φυλαχθῶμεν.

Ι. Τὴν τελευταίαν εὐχὴν

Ἡὐλόγηται ὁ Θεός, ὁ εὐλογῶν καὶ ἀγιάζων καὶ σκέπων καὶ εἰρηνεύων καὶ διαφυλάττων τὴν ζωὴν πάντων ἡμῶν διὰ τῆς μεταλήψεως τῶν ἁγίων καὶ ἀρετῶν καὶ ζωοποιῶν αὐτοῦ μυστηρίων, ὧν μεταλαβεῖν ἠξιώθημεν, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΠΡΟΗΓΙΑΣΜΕΝΩΝ ΔΩΡΩΝ

Ἡ θεία λειτουργία τῶν Προηγιασμένων Δώρων εἶναι γέννημα ἀφ' ἐνὸς μὲν τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς τελέσεως τῆς θείας λειτουργίας κατὰ τὰς νηστίμους ἡμέρας τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς παλαιᾶς συνήχειας ὅπως οἱ πιστοὶ προσέρχωνται εἰς τὴν θείαν κοινωνίαν οὐχὶ μόνον ἅπαξ ἢ δις τῆς ἐβδομάδος, κατὰ τὰ Σάββατα καὶ τὰς Κυριακάς, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς ἐνδιαμέσους ἡμέρας καὶ εἰ δυνατόν καθ' ἑκάστην.

Καὶ ἡ μὲν ἀπαγόρευσις τῆς τελέσεως τῆς θείας λειτουργίας ὀφείλεται εἰς τὸν πασχάλιον καὶ πανηγυρικὸν αὐτῆς χαρακτήρα, τὸν σαφῶς ἀντικείμενον πρὸς τὴν πένθιμον περίοδον τῶν Νηστειῶν. Ἡ ἐν Λαοδικείᾳ σύνοδος (περὶ τὸ 363) διὰ τοῦ μθ' κανόνος αὐτῆς, ἐπικυροῦσα τὸ παλαιὸν ἔθος, ἀπηγόρευσε τὴν τέλεσιν τῆς θείας λειτουργίας κατὰ τὴν Μεγάλην Τεσσαρακοστὴν ἐκτὸς Σαββάτου καὶ Κυριακῆς («ὅτι οὐ δεῖ ἐν τῇ Τεσσαρακοστῇ ἄρτον προσφέρειν, εἰ μὴ ἐν Σάββασι καὶ Κυριακαῖς μόνον»). Συναφῆς πρὸς τὸν ἀνωτέρω κανόνα εἶναι καὶ ὁ νά' κανὼν αὐτῆς ὁ ἀπαγορεύων καὶ πάλιν τὸν ἑορτασμὸν μνημῶν μαρτύρων κατὰ τὰς νηστίμους ἡμέρας τῆς Τεσσαρακοστῆς καὶ ἐπιβάλλων τὴν μετάθεσιν αὐτῶν κατὰ τὰ Σάββατα καὶ τὰς Κυριακάς («ὅτι οὐ δεῖ ἐν Τεσσαρακοστῇ μαρτύρων γενέθλια ἐπιτελεῖν, ἀλλὰ τῶν ἁγίων μαρτύρων τὰς μνήμας ποιεῖν ἐν τοῖς Σάββασι καὶ ταῖς Κυριακαῖς»). Ὁ ἑορτασμὸς τῆς μνήμης τῶν μαρτύρων ἦτο συνδεμένος πρὸς τὴν τέλεσιν τῆς θείας λειτουργίας.

Κατὰ τὰς μαρτυρίας ἐξ ἄλλου πολλῶν πατέρων καὶ ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων οἱ χριστιανοὶ ἐκοινωνοῦν τακτικῶς τὰς Κυριακάς, τὰ Σάββατα, τὴν Τετάρτην καὶ τὴν Παρασκευὴν καὶ ὡσάκις ἐντὸς τῆς ἐβδομάδος εὐκαιρικῶς ἐτελείτο ἡ θεία λειτουργία (πρβλ. *Μ. Βασιλείου*, Ἐπιστολὴ 93 πρὸς Καισαρίαν Πατρικίαν, *Migne PG 32, 484*). Καὶ ὅταν

μὲν ἐτελεῖτο αὕτη, οἱ πιστοὶ προσήρχοντο εἰς τὸ μυστήριον. Ὅταν ὁμοῦ διὰ διαφόρους λόγους δὲν ἦτο δυνατόν νὰ τελεσθῇ λειτουργία, ἐκοινωνοῦν κατ' ἰδίαν ἐξ ἁγίου ἄρτου, τὸν ὁποῖον παραλαμβάνοντες κατὰ τὴν ὥραν τῆς κοινωνίας εἰς τὰς χεῖρας των, κατὰ τὸν ἀρχαῖον τρόπον, μετελάμβανον μόνον μέρους αὐτοῦ, ἐκράτουν δὲ καὶ ἐφύλαττον εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν μερίδας διὰ νὰ κοινωνοῦν κατ' ἰδίαν ἐντὸς τῆς ἐβδομάδος. Ἐγίνετο δηλαδὴ ἀνάλογόν τι πρὸς τὴν διατήρησιν καὶ μετάληψιν τοῦ ἀντιδώρου ὑπὸ τῶν πιστῶν σήμερον.

Ὑπὸ τῶν μοναχῶν καὶ μάλιστα τῶν ἐρημιτῶν, οἱ ὅποιοι ἔζων κατὰ μόνας ἢ εἰς μικρὰς ομάδας μακρὰν τῶν μεγάλων μοναχικῶν ἀδελφότητων καὶ δὲν εἶχον τὴν δυνατότητα νὰ παρευρίσκωνται ἐντὸς τῆς ἐβδομάδος εἰς τὴν τέλεσιν τοῦ μυστηρίου, ἐγίνετο τὸ ἴδιον. Διετήρουν ἅγιον ἄρτον καὶ μετελάμβανον ἐξ αὐτοῦ μόνοι ἢ καθ' ομάδας. Παρ' αὐτοῖς, φαίνεται, ὅτι τὸ πρῶτον ἤρχισε διαμορφουμένη καὶ ἀκολουθία τις περιλαμβάνουσα στοιχεῖα τινὰ ἐκ τῆς θείας λειτουργίας, προσευχὰς πρὸ τῆς μεταλήψεως, εἰδὸς τι κοινωνικοῦ κατὰ τὴν κοινωνίαν καὶ εὐχαριστίαν μετ' αὐτὴν. Ἡ ἀκολουθία αὕτη εἶναι ἡ καλουμένη «Τυπικὰ» ἢ «ἀκολουθία τῶν Τυπικῶν», ὡς συντεταγμένη κατὰ τὸν τύπον ἢ ὡς ἀποτελοῦσα τύπον τῆς θείας λειτουργίας. Εἰς τὴν σημερινὴν αὐτῆς μορφήν διασφᾷζει ἱκανὰ στοιχεῖα μαρτυροῦντα τὴν προέλευσιν καὶ τὸν προορισμὸν αὐτῆς. Ἀρχικῶς ὁμοῦ περιελάμβανε καὶ εὐχὰς πρὸ καὶ μετὰ τὴν μετάληψιν, ὡς ἐκ τοῦ ἀρχαιοτέρου κώδικος τοῦ περιέχοντος αὐτὴν καταφαίνεται (Σινᾶ 863). Ἡ κοινωνία κατὰ τὰς νηστίμους ἡμέρας ἐγίνετο μετὰ τὴν ἐνάτην ὥραν, εἰς τὴν ἀκολουθίαν τῆς ὁποίας συνήπτετο ἡ ἀκολουθία τῶν Τυπικῶν, ἢ μετὰ τὸν ἑσπερινόν, ἐνῶ καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἀπὸ τοῦ εἰπνοῦ τῆς προηγούμενης οἱ πιστοὶ παρέμενον ἄσιτοι.

Ἡ λειτουργία τῶν Προηγιασμένων εἶναι ἀκριβῶς ἡ κοινωνία, περὶ τῆς ὁποίας ἐγένετο λόγος ἀνωτέρω, τεθεῖσα εἰς λειτουργικώτερα πλαίσια. Συνάπτεται εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ἑσπερινοῦ, τὴν παλαιὰν σύναξιν, καὶ κατ' οὐσίαν οὐδὲν

ἄλλο περιλαμβάνει εἰ μὴ τὴν μεταφορὰν τῶν προηγιασμένων δώρων ἐκ τῆς προθέσεως εἰς τὸ θυσιαστήριον καὶ τὴν κοινωνίαν, πλαισιουμένην, κατὰ τὸ πρότυπον τῆς θείας λειτουργίας. ὑπὸ εὐχῶν προπαρασκευαστικῶν διὰ τὴν μετάληψιν καὶ εὐχαριστηρίων μετ' αὐτὴν καὶ τῆς συνήθους κατακλείδος τῆς θείας λειτουργίας. Αἱ πρῶται περὶ αὐτῆς μαρτυρίαι παρέχονται ὑπὸ τοῦ Πασχαλίου Χρονικοῦ (μέσα Ζ' αἰῶνος) καὶ τῆς ἐν Τρούλλῳ συνόδου (692). Κατὰ τόπους διεμορφώθησαν ἰδίαι ἀκολουθίαι προηγιασμένων. Οὕτως ἐκτὸς τῆς βυζαντινῆς, περὶ τῆς ὁποίας θὰ γίνη ἐκτενὲς λόγος κατωτέρω, ἔχομεν μαρτυρίας περὶ ὑπάρξεως ἱεροσολυμιτικῆς λειτουργίας Προηγιασμένων ἀποδιδιομένης εἰς Ἰάκωβον τὸν ἀδελφόθεον, τῆς ὁποίας σῶζονται μόνον τὰ διακονικά (κώδιξ Σινᾶ 1040) καὶ ἀλεξανδρινῆς, φερομένης ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου, ἐκ τῆς ὁποίας περιεσώθη ἡ εὐχή «μετὰ τὴν μετάληψιν τῶν ἁγίων μυστηρίων» (κώδιξ Παρισίων Gr. 325). Εἰς τὴν Δύσιν ἀπαντᾷ ἡδη κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα (Γελασιανὸν Εὐχολόγιον) λειτουργία Προηγιασμένων, τελουμένη ἅπαξ τοῦ ἔτους, κατὰ τὴν Μεγάλην Παρασκευὴν.

Ἡ λειτουργία τῶν Προηγιασμένων τοῦ βυζαντινοῦ λειτουργικοῦ τύπου ἀποκαλεῖται εἰς τὰ χειρόγραφα «Λειτουργία» ἢ «Ἀκολουθία τῶν Προηγιασμένων δώρων» ἢ ἀπλούστερον «Προηγιασμένη» ἢ (τὰ) «Προηγιασμένα», ἐκ δὲ τοῦ χρόνου τῆς τελεσεως τῆς «Λειτουργίας τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς». Ὡς συγγραφεῖς αὐτῆς φέρονται ὁ Ἰάκωβος ὁ ἀδελφόθεος, ὁ Μέγας Βασίλειος, ὁ Ἐπιφάνιος Κύπρου, ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, συνηθέστερον δὲ ὁ πάπας Ρώμης Γρηγόριος ὁ Διάλογος ἢ ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Γερμανὸς ὁ Α'. Οὐδεὶς ὁμοῦ ἐξ ὧν αὐτῶν συγκεντρώνει πιθανότητάς τινας νὰ εἶναι ὁ συγγραφεὺς αὐτῆς. Εἶναι πάντως κατὰ βάσιν ἐνοριακὴ ἀκολουθία, συνδεθεῖσα ἀρχικῶς μετὰ τοῦ ἁσματικοῦ ἑσπερινοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου συνεψάλλετο κατὰ τὰ ἀρχαιότερα τυπικά, ὡς τὸ τῆς Ἁγίας Σοφίας Κωνσταντινουπόλεως (κώδ. Πάτμου 266, Τ. Σταυροῦ 40). Ὑπὸ τὴν μορφήν ταύτην εὐρηται καὶ παρὰ τῷ Συμεὼν Θεσ-

σαλονίκης, ως μέχρι τῆς ἐποχῆς του ἐτελεῖτο εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν Θεσσαλονίκης (Διάλογος..., κεφ. ΤΝΓ'-ΤΝΕ', *Migne* PG 155, 656-660). Εἰς τὰς μονὰς συνεδέθη μετὰ τοῦ μοναχικοῦ ἐσπερινοῦ, μετὰ δὲ τὴν ἐπικράτησιν αὐτοῦ καὶ εἰς τοὺς ἐνοριακοὺς ναοὺς ἐτελεῖτο καὶ εἰς αὐτοὺς ἐν συνδέσμῳ μετ' αὐτοῦ, εἰς οἷαν μορφήν περίπου καὶ μέχρι σήμερον τελεῖται. Καὶ ὑπὸ τὴν μοναχικὴν ὁμῶς διασκευὴν διετήρησε καὶ ἁσματικά στοιχεῖα καὶ ἐν αὐτῇ τῇ καθ' αὐτὸ ἐσπερινῇ συνάξει, ὡς τὰς εὐχὰς τῶν ἀντιφώνων τοῦ ἁσματικοῦ ἐσπερινοῦ καὶ τὴν ψαλμωδίαν τοῦ «Κατευθυνθήτω».

Ἡ λειτουργία τῶν Προηγιασμένων τελεῖται, κατὰ τὸν νβ' κανόνα τῆς ἐν Τρούλλῳ συνόδου, «ἐν πάσαις ταῖς τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς τῶν νηστειῶν ἡμέραις, παρεκτὸς Σαββάτου καὶ Κυριακῆς καὶ τῆς ἁγίας τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἡμέρας», ἥτοι ἀπὸ τῆς Καθαρᾶς Δευτέρας μέχρι τῆς Παρασκευῆς τῆς Ε' ἐβδομάδος τῶν Νηστειῶν, ὡς καὶ κατὰ τὰς τρεῖς πρώτας ἡμέρας τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος. Παλαιότερον ἐτελεῖτο καὶ κατὰ τὴν Τετάρτην καὶ Παρασκευὴν τῆς Τυροφάγου, ὡς καὶ κατὰ τὴν Μεγάλην Παρασκευὴν, ἀλλὰ τελικῶς αἱ ἡμέραι αὗται ἐθεωρήθησαν λειτουργικῶς ἄπρακτοι, προφανῶς ἐξ ἐπιδράσεως τοῦ μοναχικοῦ ἱεροσολυμιτικοῦ τυπικοῦ, κατὰ τὸ ὅποιον δὲν ἐτελεῖτο κατὰ τὰς ἡμέρας αὐτὰς οὔτε τελεία, ἀλλ' οὔτε προηγιασμένη λειτουργία. Κατὰ τινα μαρτυρίαν τοῦ Νικηφόρου Κωνσταντινουπόλεως, ἔτι παλαιότερον ἢ Προηγιασμένη ἐτελεῖτο κατὰ πάσας τὰς Τετάρτας καὶ Παρασκευὰς τοῦ ἔτους, ὡς καὶ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Ὑψώσεως τοῦ τιμίου Σταυροῦ (14 Σεπτεμβρίου). Τὰ ἐν χρήσει λειτουργικὰ βιβλία καὶ τυπικὰ προβλέπουν τὴν τακτικὴν τέλεσιν Προηγιασμένης ἐκάστην Τετάρτην καὶ Παρασκευὴν τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, τὴν Πέμπτην τοῦ Μεγάλου Κανόνος, τὰς τρεῖς πρώτας ἡμέρας τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος καὶ εἰς τινὰς ἑορτὰς ἁγίων μὴ μετατιθεμένας, ὡς τὴν Α' καὶ Β' εὗρεσιν τῆς κεφαλῆς τοῦ τιμίου Προδρόμου (24 Φεβρουαρίου) καὶ τὴν μνήμην τῶν ἁγίων Τεσσαράκοντα (9 Μαρτίου).

Ἡ λειτουργία τῶν Προηγιασμένων ἐξεδόθη μετὰ τῶν δύο βυζαντινῶν λειτουργιῶν τὸ πρῶτον ἐν Ρώμῃ ἐν ἔτει 1526, ἐπιμελεία *Δημητρίου Δούκα τοῦ Κρητός*. Ἐπηκολούθησε πληθος ἐκδόσεων διὰ λειτουργικοὺς καὶ ἄλλους σκοποὺς. Κριτικῶς ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Π. Τρεμπέλα ἐπὶ τῇ βάσει κυρίως τῶν ἐν Ἀθήναις χειρογράφων (Αἱ τρεῖς λειτουργίαι κατὰ τοὺς ἐν Ἀθήναις κώδικας, Ἀθήναι 1935, σελ. 195-221). Περί αὐτῆς διεξοδικὴν μελέτην ἔγραψεν ὁ Δ. Μωραΐτης (Ἡ λειτουργία τῶν Προηγιασμένων, Θεσσαλονίκη 1955). Εἰς τὸ πρῶτον μέρος αὐτῆς ἀναφέρονται αἱ πρόσφατοι μελέται τοῦ V. Janeras, *La partie vespérale de la Liturgie Byzantine des Présanctifiés*, ἐν *Orientalia Christiana Periodica*, τ. XXX (1964), σελ. 193-222 καὶ *Ι. Φουντούλη*, Ἡ λειτουργία τῶν Προηγιασμένων καὶ αἱ εὐχὰι τῶν ἀντιφώνων τοῦ λυχνικοῦ, ἐν Ἐπιστημονικῇ Ἐπετηρίδι τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, τ. ΙΑ' (1966), σελ. 269-301. Περί αὐτῆς βλέπε καὶ τὰς ἡμετέρας «Ἀπαντήσεις εἰς λειτουργικὰς ἀπορίας», ὅπ' ἀριθμ. 80, 81 καὶ 93 (τ. Α', Θεσσαλονίκη 1973², σελ. 156-161 καὶ 187-189), 128 (τ. Β', Θεσσαλονίκη 1975², σελ. 61-64), 229, 230, 258, 259, 262 καὶ 267 (τ. Γ', Θεσσαλονίκη 1976, σελ. 78-87, 134-136, 140-143 καὶ 150-151).

Ἡ παρῶσα ἐκδοσις, ἀποβλέπουσα εἰς διδακτικούς σκοποὺς, δὲν προτίθεται νὰ ὑποκαταστήσῃ τὰ ἐν χρήσει λειτουργικὰ βιβλία, ἀλλὰ νὰ δώσῃ σαφὴ καὶ ἐποπτικὴν εἰκόνα τῆς λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων πρὸς φροντιστηριακὴν χρῆσιν. Πρὸς τοῦτο δημοσιεύεται κατωτέρω τὸ πλῆρες κείμενον αὐτῆς κατὰ τὴν πλήρη τυπικὴν διάταξιν τῆς Τετάρτης τῆς Α' ἐβδομάδος τῶν Νηστειῶν, ὑποτιθεμένης ὡς συμπιπτούσης πρὸς τὴν 11ην Μαρτίου, ὡς κατὰ τὸ ἔτος 1970. Τὰ ἐναλλασσόμενα στοιχεῖα τῆς ἀκολουθίας ἐκτυποῦνται διὰ μικροτέρων τυπογραφικῶν στοιχείων.

Τὰ κείμενα ἐλήφθησαν ἐκ τῶν νεωτέρων ἐκδόσεων τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἥτοι Ὁρολόγιον (1967), Ψαλτήριον (1968), Ἱερατικὸν (1968),

Τριφύδιον (1960) και Μηναῖον Μαρτίου (1971). Αἱ εἰς τὸ κείμενον τῆς λειτουργίας παρεμβλλόμεναι τυπικαὶ διατάξεις ἐλήφθησαν ἐκ τῶν παλαιότερων χειρογράφων, κατεβλήθη δὲ προσπάθεια νὰ εἶναι σύντομοι καὶ σαφεῖς, ἀποφευγόμενης τῆς πολυλογίας τῶν νεωτέρων χειρογράφων καὶ ἐντύπων. Ἐν τῷ Παραρτήματι περιλαμβάνεται «Ἑρμηνεία» τῆς λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων, εὐχαὶ μὴ περιεχόμεναι εἰς τὰ ἔντυπα, ἢ εἰς τὸν Θεόδωρον τὸν Στουδίτην ἀποδομένη «Ἑρμηνεία τῆς θείας λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων» καὶ τινες «Ἀποκρίσεις» τοῦ Συμεῶν Θεσσαλονίκης ἀναφερόμεναι εἰς αὐτήν.

Κατωτέρω δίδονται ἐπεξηγήσεις τινὲς ἀφορῶσαι εἰς τὰς παραλλαγὰς τῶν χειρογράφων, εἰς τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν τῶν ἐπὶ μέρους σημείων τῆς λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων καὶ εἰς τὴν μορφήν τὴν ὑφ' ἡμῶν προκρινομένην.

Τὰ διὰ τὴν τέλεσιν τῆς Προηγιασμένης ἀναγκαζοῦντα τίμια δῶρα καθαγιαζόνται κατὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ Σαββάτου ἢ τῆς Κυριακῆς καὶ διατηροῦνται ἐν ἀρτοφωρίῳ, σήμερον μὲν ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης, παλαιότερον δὲ ἐν τῷ διακονικῷ. Διατηρεῖται δὲ δι' ἐκάστην Προηγιασμένην εἰς ὁλόκληρον ἄρτος (ἄμνος), ἀπαγορευομένης τῆς τελέσεως αὐτῆς διὰ τμήματος αὐτοῦ. Περί αὐτοῦ βλέπετε εἰς τὸ Παράρτημα τὴν ἀπόκρισιν τοῦ Συμεῶν Θεσσαλονίκης εἰς τὴν νη' ἐρώτησιν τοῦ Πενταπόλεως Γαβριήλ. Ὡσαύτως ἀπαγορεύεται καὶ ἡ ἀπὸ ναοῦ εἰς ἕτερον ναὸν μεταφορὰ τοῦ προηγιασμένου ἁγίου ἄρτου πρὸς τέλεσιν ἐκεῖ Προηγιασμένης λειτουργίας. Ἡ Προηγιασμένη τελεῖται πάντοτε εἰς τὸν ναόν, ὅπου ἐτετέσθη καὶ ἡ τελεία λειτουργία. Τίμιον αἷμα δὲν διετηρεῖτο. Βραδύτερον φαίνεται ἐπεκράτησεν ἡ ἐνστάλαξις εἰς τὸν ἄμνον ἢ ἡ χρῆσις αὐτοῦ διὰ τῆς λαβίδος διὰ τοῦ τιμίου αἵματος, καίτοι ἡ πρᾶξις τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως διετῆρει ἀκόμη ἐπὶ μακρόν τὸ ἄρχαῖον ἔθος. Οὕτως ὁμοῦς ἡ ἄλλως τὸ ποτήριον δὲν ἦτο καθηγιασμένον καὶ καθηγιάζετο εἴτε διὰ τῆς ἐνώσεως μετὰ τοῦ

τιμίου σώματος «τῇ μετοχῇ», ἐφ' ὅσον τὸ ζῶν σῶμα μετέχει καὶ αἵματος, ἢ διὰ τῆς ἐνώσεως τοῦ ἐπὶ τοῦ ἁγίου ἄρτου ἐπικεχρισμένου αἵματος μετὰ τοῦ οἴνου τοῦ ποτηρίου. Ὑπὸ τοιαύτην εὐρυτέραν ἔννοιαν δύναται νὰ ἐρμηνευθῇ καὶ αἱ φράσεις τῶν εὐχῶν αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὸ «τίμιον σῶμα καὶ τὸ ζωοποιὸν αἷμα» τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἐν προκειμένῳ, ὥς καὶ ἐν τῇ κοινῇ τῶν ἁσθενῶν, τηρεῖται τὸ ἀρχαῖον ἔθος, ὅπως ὁ προηγιασμένος ἄρτος ἐμβαπτίζεται εἰς κοινὸν οἶνον πρὸ τῆς κοινωνίας, κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ ἐν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ τελούμενα.

Ἡ λειτουργία τῶν Προηγιασμένων τελεῖται συναπτῶς πρὸς τὴν ἀκολουθίαν τῆς Θ' ὥρας, περὶ τὸ τέλος τῆς ὁποίας παρεμβάλλεται τὸ δεύτερον μέρος τῆς ἀκολουθίας τῶν Τυπικῶν ἀπὸ τῶν μακαρισμῶν καὶ ἐξῆς, κατὰ τὸν εἰς τὴν ἀκολουθίαν τῆς Τεσσαρακοστῆς κρατοῦντα τρόπον. Ἐν Ἀγίῳ Ὄρει ὁρθῶς παραλείπεται τὸ «Πάτερ ἡμῶν» τῶν Τυπικῶν, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι τοῦτο θὰ λεχθῇ εἰς τὴν λειτουργίαν τῶν Προηγιασμένων. Κατὰ τὰ χειρόγραφα ὁ ἱερεὺς καὶ ὁ διάκονος ἐξήρχοντο τοῦ βήματος εἰς τὸ τελευταῖον «Μνήσθητι ἡμῶν, Κύριε...» τῶν μακαρισμῶν καὶ ἐλάμβανον «καιρὸν» κατὰ τὸν ἀρχαῖον ἀπλοῦν τρόπον, δηλαδὴ «ποιοῦντες προσκυνήματα» εἰς τὸν προεστῶτα καὶ τοὺς χορούς, οὐδὲν λέγοντες ἢ μόνον τὸ «Δι' εὐχῶν...» ἢ τὸ «Ὁ Θεὸς ἰλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ» καὶ ἀσπαζόμενοι ἢ μὴ τὰς ἁγίας εἰκόνας, εἰσῆρχοντο εἰς τὸ βῆμα. Ἐκεῖ ἐνδύνοντι ἅπασαν τὴν ἱερατικὴν στολήν, μηδὲν λέγοντες ἢ μόνον τὸ «Δι' εὐχῶν...», θυμῷ ὁ ἱερεὺς τὸ βῆμα καὶ τὸν λαὸν καὶ εἶτα ἄρχεται τῆς λειτουργίας. Κατὰ τὰς νεωτέρας διατάξεις ὁ «καιρὸς» λαμβάνεται κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ψαλμῶν τῆς Θ' ὥρας καὶ ἡ θυμίασις γίνεται κατὰ τοὺς μακαρισμούς. Ἡ μετὰθεσις ὀφείλεται εἰς τὴν ἐν τῷ μετὰξὺ ἐπικρατήσαν ἀνάγνωσιν τῶν τροπαρίων κλπ. καὶ τὴν ἐκ τούτου ἑλλειψιν τοῦ ἀπαιτουμένου διὰ τὴν προετοιμασίαν τοῦ ἱερέως χρόνου. Ἡ προσφορὰ θυμιάματος ἔχει προπαρασκευαστικὸν χαρακτῆρα διὰ τὴν τέλεσιν τῆς θείας λειτουργίας.

Τὸ «Δι' εὐχῶν...», ἀπαντῶμενον συχνάκις εἰς τὴν λειτουργίαν τῶν Προηγιασμένων, προέρχεται ἐκ τῆς μοναχικῆς πράξεως καὶ ἀποβλέπει εἰς τὴν ἀντικατάστασιν πασῶν τῶν εὐχῶν, αἱ ὁποῖαι, ὡς λεχθεῖσαι κατὰ τὴν τελείαν θεϊαν λειτουργίαν, δὲν ἐπαναλαμβάνονται εἰς τὴν Προηγιασμένην.

Ἡ διὰ τοῦ «Εὐλογημένη ἡ βασιλεία...» ἑναρξίς προέρχεται ἐκ τοῦ ἁσματικοῦ τυπικοῦ. Εἰς πολλὰ χειρόγραφα καὶ εἰς τὴν Ἑρμηνείαν τοῦ Στουδίτου ἡ Προηγιασμένη ἄρχεται κατὰ τὸν μοναχικὸν τύπον διὰ τοῦ «Εὐλογητός ὁ Θεὸς ἡμῶν...».

Ὁ προοιμιακὸς καὶ ἡ στιχολογία τοῦ Ψαλτηρίου εἶναι στοιχεῖα τοῦ μοναχικοῦ ἔσπερινου. Ἐντάσσονται ὁμως εἰς τὴν Προηγιασμένην εἰς τὰ ἀρχαῖα ἁσματικὰ πλαίσια, ἥτοι παρεμβλλομένων, μεταξὺ τοῦ προοιμιακοῦ καὶ ἐκάστης τῶν στάσεων τοῦ ΙΗ' καθίσματος, εὐχῶν καὶ ἐκφωνήσεων, ὡς εἰς τὰ ἀντίφωνα τοῦ ἁσματικοῦ ἔσπερινου. Αἱ εὐχαὶ εἶναι αἱ τῶν ἀντιστοιχῶν ἁσματικῶν ἀντιφώνων. Ἡ σύζευξις αὐτῶν ἐτερογενῶν στοιχείων προεκάλεσε διαφόρους τυπικὰς ἀνωμαλίας καὶ μετὰθεσιν εὐχῶν, ἐκφωνήσεων κλπ. Περί αὐτῶν βλέπε *Ἰ. Φουντούλη*, Ἡ λειτουργία τῶν Προηγιασμένων καὶ αἱ εὐχαὶ τῶν ἀντιφώνων τοῦ λυχνικοῦ. Τὸ τμῆμα τοῦτο ἀποκατεστάθη κατὰ τὰ ἐκ τῆς μελέτης ταύτης συναχθέντα πορίσματα. Συναφῆς πρὸς τὰ ἀνωτέρω εἶναι καὶ ἡ νεωτέρα τάξις τῆς κατὰ μίμησιν τοῦ μοναχικοῦ ἔσπερινου ἀναγνώσεως πασῶν τῶν εὐχῶν τοῦ λυχνικοῦ κατὰ τὸν προοιμιακὸν καὶ ἡ ἐπανάληψις τῶν πρώτων ἐξ αὐτῶν εἰς τὰς συναπτὰς τῶν ἀντιφώνων.

Τὸ ΙΗ' κάθισμα τοῦ Ψαλτηρίου (Ψαλμ. ριθ'-ρλγ'), τὸ ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς τῶν ψαλμῶν αὐτοῦ καλούμενον «φῶδαι τῶν ἀναβαθμῶν», ἢ «ἀναβαθμοί» καὶ ἐκ τῆς ἀρκτικῆς του φράσεως («Πρὸς Κύριον ἐν τῷ θλίβεσθαί με ἐκέκραξα») «Τὰ πρὸς Κύριον» ἢ «Τὰ προσκύρια», εἶναι τὸ κατὰ τοὺς ἔσπερινους τῶν νηστίων ἡμερῶν τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς στιχολογούμενον κάθισμα τοῦ Ψαλτηρίου.

Κατὰ τὴν ψαλμωδίαν αὐτοῦ γίνεται ἡ προπαρα-

σκευὴ τῶν τιμίων δώρων, ὡς ἡ τυπικὴ διάταξις διαγορεύει. Εἰς τινὰ χειρόγραφα προβλέπεται καὶ εὐχὴ ἐνώσεως καὶ εὐχὴ προθέσεως (Παράρτημα, ὑπ' ἀριθμ. 2, 3 καὶ 4). Εἰς τὸν κώδικα Σινᾶ 973 ὡς εὐχὴ προθέσεως χαρακτηρίζεται ἡ α' εὐχὴ τοῦ λυχνικοῦ, λεγομένη μάλιστα πρὸ τοῦ «Εὐλογημένη ἡ βασιλεία...». Κατὰ τὴν κρατοῦσαν ἀρχαίαν τάξιν οὐδὲν λέγεται ἢ μόνον τὸ «Δι' εὐχῶν...». Ἡ νεωτερικὴ πρᾶξις, καθ' ἣν ἡ ἐκ τῆς ἀγίας τραπέζης εἰς τὴν πρόθεσιν μεταφορὰ τοῦ ἀγίου ἄρτου γίνεται κατὰ τὸν στίχον «Ἐν ταῖς νυξὶν ἐπάρατε τὰς χεῖρας ὑμῶν εἰς τὰ ἅγια καὶ εὐλογεῖτε τὸν Κύριον» (Ψαλμ. ρλγ' 2), προήλθεν ἐξ ἐσφαλμένου συσχετισμοῦ καὶ πρακτικῶς παρέχει δυσκολίας, δεδομένου ὅτι ὁ στίχος οὗτος εἶναι ὁ προτελευταῖος τοῦ τελευταίου ψαλμοῦ τῆς γ' στάσεως. Ἡ προπαρασκευὴ τῶν τιμίων δώρων φαίνεται ὅτι ἠκολούθησε τὴν πορείαν τῶν μετὰθεσεων τῆς προσκομιδῆς τῆς θείας λειτουργίας. Κατ' ἀρχὰς δηλαδὴ ἐγένετο κατὰ τὸν χειρουργικὸν ὕμνον, ὕστερον κατὰ τὰ ἀντίφωνα καὶ τέλος πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας. Εἰς τὴν Προηγιασμένην διετηρήθη ὁ σχετικῶς ἀρχαιότερος τύπος καὶ ἡ προπαρασκευὴ τῶν δώρων γίνεται κατὰ τὸ κάθισμα, τὸ ἐπέχον θέσιν ἀντιφώνων. Εἰς τὰ χειρόγραφα εὐρίσκουμεν καὶ ἀποπείρας μετὰθεσεως τῆς προπαρασκευῆς εἰς τὸν προοιμιακὸν ἢ καὶ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἔσπερινου, αἱ ὁποῖαι ὁμως τελικῶς δὲν ἐπεκράτησαν.

Οἱ ψαλμοὶ τοῦ λυχνικοῦ (ρμ', ρμα', ρκθ' καὶ ρις') εἶναι οἱ τοῦ μοναχικοῦ ἔσπερινου μετὰ τροπαίων παρεμβλλομένων εἰς στίχους δέκα, κατὰ τὴν ἐν τῷ Τριψῶφ τάξιν. Τὰ ἐκ τοῦ Τριψῶφου τροπάρια εἶναι τὰ τοῦ ἔσπερινου τῆς Τετάρτης τῆς Α' ἐβδομάδος τῶν Νηστειῶν καὶ τοῦ Μηναιίου τὰ τοῦ ὁσίου Θεοφάνους τοῦ ὁμολογητοῦ, τῆς 12ης Μαρτίου. Ὁ ἔσπερινός, ὡς γνωστόν, εἶναι ἡ πρώτη ἀκολουθία τοῦ νυχθημέρου καὶ κατ' αὐτὴν ψάλλονται τὰ τροπάρια τῆς ἐπομένης ἡμέρας. Διὰ τοῦτο μεταξὺ τῶν παρατιθεμένων τροπαίων τοῦ ἔσπερινου τῆς Τετάρτης εὐρηνται δύο ἀποστολικά (τὸ θέμα τῆς Πέμπτης) καὶ μετὰ τὰ τροπάρια τοῦ

αγίου ψάλλεται θεοτοκίον καὶ οὐχὶ σταυροθεοτοκίον (τῆς Τετάρτης). Κατὰ τὴν ψαλμωδίαν τῶν ψαλμῶν τοῦ λυχνικοῦ γίνεται κατὰ τὴν μοναχικὴν τάξιν ἡ θυμίασις τοῦ θυσιαστηρίου καὶ τοῦ ναοῦ.

Κατὰ τὴν ψαλμωδίαν τοῦ θεοτοκίου γίνεται ἡ εἴσοδος μετὰ θυμιατοῦ κατὰ τὸν συνήθη τύπον. Μετ' Εὐαγγελίου γίνεται εἴσοδος μόνον ὅταν προβλέπεται ἀνάγνωσις εὐαγγελικῆς περικοπῆς, ἥτοι εἰς ἑορτάς ἁγίων καὶ κατὰ τὰς Προηγιασμένας τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος. Εὐχὴ εἰσόδου λέγεται ἡ τοῦ ἑσπερινοῦ «Ἐσπέρας καὶ πρωῒ...». Εἰς τινὰ χειρόγραφα ἀπαντᾷ ἀντ' αὐτῆς ἡ εὐχὴ τῆς εἰσόδου τῆς λειτουργίας «Δέσποτα...ὁ καταστήσας...» (κῶδιξ Κωνσταντινου 19) ἢ καὶ ἀμφοτέραι (Ξενοφώντος 161) ἢ ἑτέρα τις (Ἀθηναῶν 2086. Βλέπε Παράρτημα, ὑπ' ἀριθμ. 5).

Μετὰ τὴν εἴσοδον εἰς τὸ βῆμα ὁ ἱερεὺς ἀνήρχετο εἰς τὴν καθέδραν, ὅπουθεν ἔδιδεν τὴν εὐλογίαν («Εἰρήνη πᾶσι») πρὸ τοῦ προκειμένου, πλαισιουμένην ὑπὸ τῶν διακονικῶν «Πρόσχωμεν...Σοφία», ὡς καὶ εἰς τὸν ἑσπερινόν.

Τὰ προκείμενα τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς ἀκολουθοῦν τὴν σειρὰν τῶν ψαλμῶν καὶ τῶν ᾠχων. Τὸ πρῶτον προκείμενον τῆς Τετάρτης τῆς Α' ἑβδομάδος λαμβάνεται ἐκ τοῦ ια' ψαλμοῦ (στίχ. 8α) καὶ τὸ δεύτερον ἐκ τοῦ ιβ' ψαλμοῦ (στίχ. 4α). Οἱ ψαλμοὶ ἐστιχολογοῦντο ὁλόκληροι καὶ τὸ προκείμενον ἐψάλλετο μεθ' ἑκαστον στίχον κατὰ τὸν δηλούμενον ᾠχον, ἥτοι τὸν πλ. α' τὸ πρῶτον καὶ πλ. β' τὸ δεύτερον. Σήμερον περιωρίσθησαν εἰς τὸ προκείμενον καὶ τὸν πρῶτον στίχον τοῦ ψαλμοῦ καὶ δὲν ψάλλονται πλέον, ἀλλ' ἀναγινώσκονται.

Τὰ ἀναγνώσματα τῶν ἑσπερινῶν τῆς Τεσσαρακοστῆς εἶναι δύο, ἀμφοτέρωθεν ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, κατὰ τὸ σύστημα τῆς συνεχοῦς ἀναγνώσεως, τὸ πρῶτον ἐκ τῆς Γενέσεως καὶ τὸ δεύτερον ἐκ τῶν Παροιμιῶν. Τὰ τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος λαμβάνονται ἐκ τῆς Ἑξόδου καὶ τοῦ Ἰώβ. Τὰ τῆς Τετάρτης τῆς Α' ἑβδομάδος εἶναι τὰ Γενέσ. α' 24-β' 3 καὶ Παροιμ. β' 1-22. Τὰ ἀναγνώσματα ἀνεγινώσκοντο ἀπὸ

τοῦ ἁμβωνος. Μετὰ τὸ ἀνάγνωσμα τῆς Γενέσεως καὶ τὸ δεύτερον προκείμενον, κατὰ τινὰς κώδικας, ὁ ἱερεὺς ἔλεγε τὸ «Εἰρήνη πᾶσι» καὶ ὁ διάκονος τὸ «Σοφία».

Τὸ «Κέλευσον» φέρεται καὶ εἰς πληθυντικόν· «Κελεύσατε». Κατὰ τὸν κώδικα Σινᾶ 968 ἔλεγετο ὑπὸ τοῦ διακόνου. Κατὰ τοὺς κώδικας Βατικανοῦ 205 καὶ Σινᾶ 1109 ἔλεγεν αὐτὸ ὁ «κανδηλάπτης».

Τὸ «Σοφία ὁρθοί. Φῶς Χριστοῦ φαίνει πᾶσι» κατὰ τοὺς κώδικας Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν 776, Ἀγ. Σάβα Ἱεροσολύμων 306 (310) καὶ Σινᾶ 1040 ἔλεγετο ὑπὸ τοῦ διακόνου. Κατὰ τοὺς κώδικας πάλιν Ἀθηνῶν 751, 765 καὶ 775 τὸ μὲν «Σοφία ὁρθοί» ἔλεγεν ὁ διάκονος, τὸ δὲ «Φῶς Χριστοῦ...» ὁ ἱερεὺς. Ταῦτα ἐξηγοῦνται ἀν' ἀληθῆ ὑπ' ὧν, ὅτι τὸ «Σοφία ὁρθοί» συνιστᾷ διακονικὴν παρακλήσειν ἀφορῶσαν εἰς τὴν πρόκλησιν τῆς προσοχῆς καὶ τὸν καθορισμὸν τῆς στάσεως τοῦ λαοῦ, ὡς καὶ εἰς ἄλλας περιστάσεις. Κατὰ τὸν Συμεὼν Θεσσαλονίκης καὶ κατὰ τὸν κώδικα Σινᾶ 971 εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἐγίνετο εἰδὸς τι εἰσόδου. Ὁ διάκονος ἀναγινωσκόμενης τῆς Γενέσεως ἐλάμβανε λαμπάδα ἀνημμένην καὶ θυμιατὸν καὶ προσερχόμενος εἰς τὸν ἱερέα ἐζήτει τὴν εὐλογίαν τοῦ φωτός, λέγων· «Εὐλόγησον, δέσποτα, τὸ φῶς». Καὶ ὁ ἱερεὺς εὐλογῶν ἔλεγεν· «Ὅτι σὺ εἶ ὁ φωτισμὸς ἡμῶν, Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, πάντοτε...» (Συμεὼν) ἢ «Εὐλογητὸς εἶ ὁ φωτίζων καὶ ἁγιάζων...» (Σινᾶ 966). Ἀκολουθῶς, προπορευομένων ἀναγνωστῶν μετὰ μανουαλίων, διήρχετο τὸ βόρειον κλίτος καὶ ἵστατο παρὰ τὴν βασιλικὴν πύλην τοῦ ναοῦ. Μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς Γενέσεως, ἀνισταμένων πάντων, εἰσάδευε καὶ ἵστατο εἰς τὸ μέσον τοῦ ναοῦ («ὀπισθεν τοῦ ἁμβωνος»), ἔλεγε τὸ «Σοφία ὁρθοί. Φῶς Χριστοῦ...», εἰσήρχετο εἰς τὸ βῆμα καὶ τότε ἠνάπτοντο τὰ φῶτα. Μέχρι τοῦ σημείου τούτου τῆς ἀκολουθίας τὰ φῶτα τοῦ ναοῦ ἦσαν ἐσβεσμένα. Τοῦτο ρητῶς μαρτυρεῖται ὑπὸ τοῦ Συμεὼν· «οὐδὲ φῶτα ἀνάπτονται ἄχρι καὶ τῆς Παροιμίας ἐν τῇ Προηγιασμένῃ λειτουργίᾳ» (Διάλογος..., κεφ. TNB', *Migne* PG 155, 653D). Ἄν δὲν συνε-

λειτουργεί διάκονος, τὰ ἀνωτέρω περιγραφόμενα ἐγίνοντο ὑπὸ τοῦ ἱερέως. Ὁ Συμεὼν συνδέει τὴν φράσιν «Φῶς Χριστοῦ...» πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν Παροιμιῶν, εἰς τὰς ὁποίας «αἰνιγματωδῶς» γίνεται λόγος περὶ τῆς Σοφίας τοῦ Θεοῦ, τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ὁποίου τύπος εἶναι τὸ αἰσθητὸν φῶς, τὸ ὁποῖον εὐλογεῖται καὶ ἀνάπτεται κατὰ τὴν ὥραν ταύτην (Διάλογος..., κεφ. ΤΝΓ'-ΤΝΔ', *Migne* PG 155, 656-657). Εἶναι πάντως ἀναμφίβολον, ὅτι πρόκειται ἐνταῦθα περὶ λειτουργικῆς πράξεως ἀφορώσης εἰς τὴν ἀφὴν καὶ εὐλογίαν τοῦ ἐσπερινοῦ φωτός, εἰδὸς τι ἀναδιπλώσεως τοῦ εἰς τὴν αὐτὴν πρᾶξιν ἀναφερομένου ἐπιλυχνίου ὕμνου, τοῦ «Φῶς Ἰλαρόν...» (βλ. *Μ. Βασιλείου*, Περὶ ἁγίου Πνεύματος 29, *Migne* PG 32, 205Α).

Εἰς τοῦτο συνηγορεῖ καὶ ἡ μαρτυρία τῶν κωδικῶν Βατικανοῦ 205 καὶ Σινᾶ 1109. Κατ' αὐτοὺς τὸ «Κέλευσον» ἔλεγεν ὁ κανδηλάπτης, ζητῶν δι' αὐτοῦ εὐλογίαν διὰ τὴν ἐπιτέλεσιν τοῦ ἔργου του.

Τὸ «Φῶς Χριστοῦ...» δὲν ἐλέγετο κατὰ τὰς Προηγιασμένας τῆς Τετάρτης καὶ τῆς Παρασκευῆς τῆς Τυροφάγου, κατὰ δὲ τὸ Τυπικὸν τῆς Εὐεργέτιδος (κώδιξ Ἀθηνῶν 788) καὶ κατὰ τὴν λειτουργίαν τῶν Προηγιασμένων τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς.

Ἀναδίπλωσιν ὡσαύτως τῆς ψαλμωδίας τοῦ ρμ' ψαλμοῦ, κατ' ἁσματικὸν ὁμῶς ἐνταῦθα τρόπον, καὶ τῆς κατ' αὐτὸν προσφορᾶς τοῦ θυμιάματος ἀποτελεῖ ἡ ψαλμωδία τοῦ «Κατευθυνθήτω» (Ψαλμ. ρμ' 2), ὡς ἐφυνμίου κατὰ τὴν σιτολογίαν, σήμερον μὲν τριῶν στίχων (1, 3 καὶ 4), ἀρχικῶς ὁμῶς προφανῶς ὁλοκλήρου τοῦ ρμ' ψαλμοῦ, κατακλειομένου, ὡς συνήθως, διὰ τοῦ «Δόξα...Καὶ νῦν...» καὶ τῆς «περισσῆς», ἥτοι τῆς ἐπαναλήψεως ἐντονώτερον καὶ μελωδικώτερον τοῦ ἐφυνμίου, κατὰ τὰ εἰς τὴν ἁσματικὴν ψαλμωδίαν κρατοῦντα. Τὸ «Κατευθυνθήτω» δὲν ἐψάλλετο κατὰ τὴν λειτουργίαν τῶν Προηγιασμένων τῶν δύο ἡμερῶν τῆς Τυροφάγου ἐβδομάδος καὶ κατὰ τὴν Μεγάλην Παρασκευὴν. Κατὰ τὴν Τετάρτην καὶ τὴν Παρασκευὴν τῆς Τυροφάγου

ἐψάλλετο ἀντ' αὐτοῦ εἰς ἤχον πλ. β' τὸ «Ἐλπισάτω Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸν Κύριον» μετὰ τριῶν στίχων ἐκ τοῦ αὐτοῦ, ρλ', ψαλμοῦ. Τὸ «Κατευθυνθήτω» ἐπέχει θέσιν προκειμένου τοῦ ἀποστόλου ἢ ἀλληλουαρίου, διὸ καὶ μετ' αὐτὸ ἀναγινώσκεται τὸ εὐαγγελικὸν ἀνάγνωσμα κατὰ τὰς Προηγιασμένας τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος καὶ ὁ Ἀπόστολος καὶ τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὰς μνήμας τῶν ἑορταζομένων ἁγίων. Ἐκ τούτου ἐξηγεῖται διατί τοῦ «Κατευθυνθήτω» προηγεῖτο, κατὰ τὰ χειρόγραφα, τὸ «Σοφία» ἢ τὸ «Πρόσχωμεν» ἢ τὸ «Σοφία ὀρθοί. Πρόσχωμεν. Εἰρήνη πᾶσι», ὡς καὶ εἰς τὰ λοιπὰ προκείμενα, καὶ διατί κατήρχετο αὐτοῦ, οὐχὶ ὁ ἱερεὺς ὡς σήμερον, ἀλλ' ὁ ψάλλτης.

Μετὰ τὸ «Κατευθυνθήτω» κατὰ τὴν Μεγάλην Ἑβδομάδα καὶ κατὰ τὰς μνήμας ἁγίων ἀναγινώσκονται τὰ ἐκ τῆς Καὶ νῦν ἡ Διαθήκης ἀναγνώσματα. Κατὰ τινα χειρόγραφα εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας ἀνεγινώσκετο καὶ ἡ συνήθης πρὸ τοῦ Εὐαγγελίου εὐχὴ τῶν λειτουργιῶν, τὸ «Ἐλλαμψον ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν...».

Ἡ ἐπακολουθοῦσα μεγάλη ἐκτενής (δέησις) παρουσιάζει εἰς τὰ χειρόγραφα ἱκανὰς παραλλαγὰς. Εἰς αὐτὴν ἀρχικῶς περιλαμβάνετο καὶ δέησις ὑπὲρ τῶν βασιλέων, ἀντικατασταθεῖσα βραδύτερον διὰ τῆς δεήσεως «Ὑπὲρ τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων χριστιανῶν».

Ἀπὸ τῆς εὐχῆς ὑπὲρ τῶν κατηχομένων διαφοροποιεῖται ἡ λειτουργία τῶν Προηγιασμένων τῆς κοινῆς ἐσπερινῆς συνάξεως. Αὕτη ἐπιγράφεται εἰς τὰ χειρόγραφα «Εὐχὴ (ὑπὲρ) τῶν κατηχομένων ἐπὶ τῶν προηγιασμένων». Ἐντεῦθεν ἄρχεται τῆς λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων καὶ ὁ ἀρχαιότερος κώδιξ ὁ περιέχων αὐτήν, ὁ Βαρβερινὸς 336 (H'-Θ' αἰῶνος), προτάσσαν τὴν τυπικὴν διάταξιν: «Ἐν δὲ τῇ λυχνικῇ μετὰ τὰ ἀναγνώσματα καὶ τὸ «Κατευθυνθήτω» καὶ τὸ «Κύριε, ἐλέησον» γίνεται εὐχὴ κατηχομένων ἐπὶ τῶν προηγιασμένων "Ὁ Θεός..." (πρβλ. καὶ κώδ. Σινᾶ 958, 959, Παρισίων 391).

Τὰ «διὰ πλοκατηχομένων», ἥτοι αἱ δεήσεις «ὑπὲρ

των πρὸς τὸ φῶτισμα εὐτρεπιζομένων», παρεμβάλλονται ἀπὸ τῆς Τετάρτης τῆς μεσονηστήμου ἑβδομάδος μέχρι τῆς Μεγάλης Τετάρτης. Ἐπομένως κατὰ τὴν ὥς παράδειγμα λαμβανομένην Προηγιασμένην τῆς Τετάρτης τῆς Α' ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν παραλείπονται, διὸ καὶ ἐδημοσιεύσαμεν μὲν αὐτάς διὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν τῆς εἰκόνης τῆς Προηγιασμένης, ἀλλ' ἐθέσαμεν ἐντὸς ἀγκυλῶν. Τὸ «προέλθετε» τῆς πρώτης φράσεως («Ὅσοι πρὸς τὸ φῶτισμα, προέλθετε») διωρθώθη εἰς «προσέλθετε» κατὰ τοὺς κώδικας Ἀθηνῶν 713, 749, 750, 761, 819, 877, 1909, 1910 κ.ά. Οἱ πρὸς τὸ φῶτισμα εὐτρεπιζόμενοι ἐκαλοῦντο νὰ προσεγγίσουν καὶ νὰ δεηθοῦν καὶ διὰ νὰ ἀπέλθουν. Οἱ κώδικες Ἀθηνῶν 775, 785, 798 καὶ Σινᾶ 973 ἀρχονται τῶν διπλοκατηχουμένων διὰ τοῦ «Εὐξασθε, οἱ πρὸς τὸ φῶτισμα...». Ἐκ τῶν αἰτήσεων ὑπὲρ τῶν φωτιζομένων ἐξωβελίσθη ἡ κατάληξις «τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν», ἡ ἀπαντῶσα εἰς νεώτερα χειρόγραφα καὶ εἰς ἔντυπα. Αὕτη δὲν ὑπάρχει εἰς τοὺς πλείστους καὶ διὰ καὶ τοὺς ἀρχαιοτέρους κώδικας καὶ ἔμφανως παρέλκει, ὥς ἄλλως τε δύναται νὰ συναχθῇ καὶ ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν διακονικῶν τούτων πρὸς τὰς δεήσεις ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων.

Ὁ ἀντί τοῦ χερουβικοῦ ὕμνου ψαλλόμενος ὕμνος «Νὺν αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν...», κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πασχαλίου Χρονικοῦ εἰσῆχθη εἰς τὴν λειτουργίαν τῶν Προηγιασμένων ἐν ἔτει 617 ἐπὶ Σεργίου Κωνσταντινουπόλεως (*Migne* PG 92, 989). Πρότερον ἢ μεταφορὰ τῶν τιμίων δώρων ἐγένετο ἐν σιγῇ.

Κατὰ τὸν ὕμνον τοῦτον ὁ ἱερεὺς σήμερον, κατὰ τὴν τάξιν τὴν μαρτυρουμένην καὶ ὑπὸ πολλῶν μεταγενεστέρων χειρογράφων, θυμῶν, ὥς συνήθως, ἀπαγγέλλει τὸν ν' ψαλμόν. Εὐχὴ ἡ χερουβικὸς δὲν λέγεται. Εἰς τινὰς ὁμοῦς κώδικας ἀπαντοῦν τοιαῦτα, ὥς αἱ ἐν τῷ Παραρτήματι δημοσιεύμεναι ὑπ' ἀριθμ. 6, 7 καὶ 8. Εἰς τινὰς κώδικας ἐπίσης ἀπαντᾷ καὶ ἡ ἀπαγγελία τοῦ «Νὺν αἱ δυνάμεις...», τοῦ «Καταξίωσον...» ἢ κατανυκτικῶν τινων τροπαρίων. Ἡ ἔπαρσις τῶν ἁγίων συνωδεύετο, κατὰ τινὰ νεώτερα χειρόγραφα, μὲ

στίχους ἀναλόγους πρὸς τοὺς λεγομένους κατὰ τὴν θείαν λειτουργίαν («Ἐπάρατε τὰς χεῖρας ὑμῶν...» κλπ.).

Ἡ εἰσοδος τῶν ἁγίων ἐγένετο παλαιότερον ἐκ τοῦ σκευοφυλακίου, ὅπου ἐφυλάσσοντο τὰ προηγιασμένα. Κατ' αὐτὴν οὐδὲν σήμερον λέγεται. Εἰς τινὰς νεωτέρους κώδικας ἀπαντᾷ τὸ «Πάντων ὑμῶν...», λεγόμενον, «καθὼς ἐπὶ θυσίᾳ μυστικῇ», «μυστικῶς» ἢ «σιωπηρῶς καὶ ἡρέμα» ἢ καὶ ἐκφῶνως, ἐναλλάξ ὑπὸ τοῦ διακόνου καὶ τοῦ ἱερέως, τὸ «Ἄγιος ὁ Θεός...» ἢ τὸ «Δι' εὐχῶν...».

Ἡ σήμερον παρ' ἡμῖν συνηθισμένη καὶ λυσιτελεῖς κεφαλῆς τοῦ ἱερέως διὰ τοῦ ἀέρος δὲν μαρτυρεῖται ὑπὸ τῶν χειρογράφων. Προφανῶς εἰσῆχθη ἡ πρὸς δῆλωσιν πένθους καὶ μετανόιας, ἢ εἰς ἐνδειξιν εὐλαβείας, διότι ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐτίθετο τὸ δισκάριον μετὰ τῶν προηγιασμένων, ἢ ὀφείλεται εἰς διατήρησιν ἀρχαιοπρεπεστεροῦ τρόπου τοποθετήσεως τοῦ ἀέρος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν νώτων τοῦ ἱερέως. Κατὰ τινὰς κώδικας, ἐπὶ συλλειτουργίᾳ μετὰ διακόνου, οὗτος ἐθυμία κατὰ τὸ χερουβικὸν καὶ ἔφερε «ἐπάνω τῆς κεφαλῆς» αὐτοῦ τὸν δίσκον κατὰ τὴν εἰσοδον.

Εἰς τινὰ μεταγενέστερα χειρόγραφα μετὰ τὴν ἀπόθεσιν τῶν τιμίων δώρων ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης ἐπηκολούθει μετὰ τοῦ ἱερέως καὶ διακόνου ὁ ἐκ τῆς θείας λειτουργίας γνωστός διάλογος «Εὐδαὶ ὑπὲρ ἑμοῦ...» κλπ.

Ὑψωσις τοῦ ἁγίου ἄρτου δὲν γίνεται. Ὁ προηγιασμένος ἄρτος ὑψοῦται μετὰ τῶν ἄλλων κατὰ τὴν τελείαν λειτουργίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν καὶ καθαγιαζεται. Κατὰ τὸ «Τὰ προηγιασμένα ἅγια τοῖς ἁγίοις» ὁ ἱερεὺς ἢ «ἄπτεται» ἢ «δεικνύει» τὸν ἅγιον ἄρτον («ἐπι)κεκαλυμμένων ὄντων τῶν ἁγίων», κατὰ τοὺς κώδικας, ἢ, κατὰ τὸν Ἀθηνῶν 757, ἀποκαλύπτει τὰ ἅγια καὶ ἐκφωνεῖ «Τὰ προηγιασμένα...».

Τὰ μετὰ τὴν ὕψωσιν (μελισμός, ἐνωσις, ζέων, κοινωνία) γίνονται κατὰ τὴν συνήθη ἐν ταῖς λειτουργίαις τάξιν. Τὰ χειρόγραφα, ὅσα ὁμιλοῦν περὶ τούτων, ἢ ἀναλυτικῶς, σπανιότερον, γράφουν ταῦτα, ἢ ρητῶς σημειοῦν ὅτι πράττονται καὶ λέγονται ὑπὸ τῶν ἱερέων «ἄπερ ἐν

τῇ τοῦ Χρυσοστόμου λειτουργίᾳ γέγραπται». Ἡ διὰ τοῦ «Δι' εὐχῶν...» ἀντικατάστασις αὐτῶν ὑπ' οὐδενὸς κώδικος μαρτυρεῖται, δὲν ἔχει δὲ λόγον ἐνταῦθα, ἐφ' ὅσον δι' αὐτοῦ ἀντικαθίστανται μόνον ὅσα ἐλέχθησαν ἐν τῇ τελείᾳ λειτουργίᾳ.

Εἰς τὰς συνοδευούσας τὴν ἔνωσιν καὶ τὴν ἔκχυσιν τοῦ ζέοντος φράσεις διὰ μικροτέρων στοιχείων ἐκτυποῦνται αἱ μεταγενεστέρως προστεθεῖσαι λέξεις «ποτηρίου, πίστεως» καὶ «πίστεως πλήρης» ἀντιστοίχως. Διὰ τῶν αὐτῶν στοιχείων ἐκτυποῦνται καὶ τὸ «Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος...» καὶ «Πληρωθήτω...», ὡς περιπεσόντα παρ' ἡμῖν εἰς ἀχρησίαν. Ὁμοίως καὶ τὸ μεταγενέστερον «Εὐλογητὸς ὁ Θεός» πρὸ τοῦ «Πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ...». Περὶ αὐτῶν βλέπε εἰς τὴν προσεχῇ ἔκδοσιν τῶν βυζαντινῶν λειτουργιῶν.

Ἐτέραν εὐχὴν ὁ πισθὰ μ β ω ν ο ν βλέπε ἐν τῷ Παραρτήματι ὑπ' ἀριθμ. 10. Ὁμοίως ἑτέραν «ἐν τῷ συστειλάι τὰ ἄγια» βλέπε ἐν τῷ Παραρτήματι ὑπ' ἀριθμ. 11. Τοῦ αὐτοῦ λειτουργικοῦ προορισμοῦ εἶναι καὶ ἡ ὑπ' ἀριθμ. 12 εὐχή.

Κατὰ τὴν διανομὴν τοῦ ἀντιδώρου ἀναγινώσκεται ἐκ μεταθέσεως ὁ λγ' ψαλμός, τὸ ἀρχαῖον κοινωνικόν, καὶ ὁ ρμδ' ψαλμός ἐκ τῆς ἀκολουθίας τῆς τραπέζης. Ἡ διανομὴ τοῦ ἀντιδώρου ἀρχικῶς ἐγένετο πρὸ τῆς ἀπολύσεως, σήμερον εἰς τὰς ἐνορίας μετ' αὐτὴν καὶ μετὰ τὸν ἐπισφραγιστικὸν στίχον «Δι' εὐχῶν...». Εἰς τὴν Προηγιασμένην διετηρήθη ἐνδιάμεσος πρᾶξις καὶ τὸ ἀντίδωρον διανέμεται μετὰ τὴν ἀπόλυσιν καὶ πρὸ τοῦ «Δι' εὐχῶν...», ὡς ἀκριβῶς εἰς τὰς μονὰς καὶ κατὰ τὰς τελείας λειτουργίας.

Α. = Ἀναγνώστης

Δ. = Διάκονος

Ι. = Ἱερεὺς

Λ. = Λαὸς

Π. = Προεστὼς

* = Ἀλλαγὴ στίχου (ἐπὶ ἐμμέτρου κειμένου)

Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΗΓΙΑΣΜΕΝΩΝ ΔΩΡΩΝ

ΕΝΑΡΞΙΣ

Δ. Εὐλόγησον, δέσποτα.

Ι. Εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Π. Δεῦτε προσκυνήσωμεν καὶ προσπέσωμεν τῷ βασιλεῖ ἡμῶν Θεῷ.

Δεῦτε προσκυνήσωμεν καὶ προσπέσωμεν Χριστῷ τῷ βασιλεῖ ἡμῶν Θεῷ.

Δεῦτε προσκυνήσωμεν καὶ προσπέσωμεν αὐτῷ, Χριστῷ τῷ βασιλεῖ καὶ Θεῷ ἡμῶν.

Ο ΠΡΟΟΙΜΙΑΚΟΣ (ΨΑΛΜΟΣ ΡΓ')

Εὐλόγει, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον. Κύριε ὁ Θεός μου, ἐμεγαλύνθης σφόδρα.

Ἐξομολόγησιν καὶ μεγαλοπρέπειαν ἐνεδύσω, ἀναβαλλόμενος φῶς ὡς ἱμάτιον.

Ἐκτείνων τὸν οὐρανὸν ὥσει δέρριν, ὁ στεγάζων ἐν ὕδασι τὰ ὑπερῶα αὐτοῦ.

Ὅ τιθεὶς νέφη τὴν ἐπίβασιν αὐτοῦ, ὁ περιπατῶν ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων.

Ὅ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα.

Ὁ θεμελιῶν τὴν γῆν ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐ-
τῆς, οὐ κλιθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.
Ἄβυσσος ὡς ἱμάτιον τὸ περιβάλλει αὐτῆς,
ἐπὶ τῶν ὁρέων στήσονται ὕδατα.

Ἀπὸ ἐπιτιμῆσεώς σου φεύζονται, ἀπὸ φωνῆς
βροντῆς σου δειλιάσουσιν.

Ἀναβαίνουνσιν ὄρη καὶ καταβαίνουνσι πεδία
εἰς τὸν τόπον, ὃν ἐθεμελίωσας αὐτά.

Ὅριον ἔθου, ὃ οὐ παρελεύσονται, οὐδὲ ἐπι-
στρέψουσι καλύψαι τὴν γῆν.

Ὁ ἐξαποστέλλων πηγὰς ἐν φάραγγιν, ἀνα-
μέσον τῶν ὁρέων διελεύσονται ὕδατα.

Ποτιοῦσι πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ, προσδέ-
ξονται ὄναγροι εἰς δίψαν αὐτῶν.

Ἐπ' αὐτὰ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκη-
νώσει· ἐκ μέσου τῶν πετρῶν δώσουσι φωνήν.

Ποτίζων ὄρη ἐκ τῶν ὑπερώων αὐτοῦ, ἀπὸ
καρποῦ τῶν ἔργων σου χορτασθήσεται ἡ γῆ.

Ὁ ἐξανατέλλων χόρτον τοῖς κτήνεσι καὶ χλόην
τῇ δουλείᾳ τῶν ἀνθρώπων.

Τοῦ ἐξαγαγεῖν ἄρτον ἐκ τῆς γῆς καὶ οἶνος
εὐφραίνει καρδίαν ἀνθρώπου.

Τοῦ ἱλαρῆναι πρόσωπον ἐν ἐλαίῳ καὶ ἄρτος
καρδίαν ἀνθρώπου στηρίζει.

Χορτασθήσονται τὰ ξύλα τοῦ πεδίου, αἱ κέ-
δροι τοῦ Λιβάνου, ἃς ἐφύτευσας.

Ἐκεῖ στρουθία ἐννοσσεύουσι, τοῦ ἐρωδιοῦ
ἡ κατοικία ἡγεῖται αὐτῶν.

Ὅρη τὰ ὑψηλὰ ταῖς ἐλάφοις, πέτρα καταφυγὴ
τοῖς λαγωαῖς.

Ἐποίησε σελήνην εἰς καιροῦς· ὁ ἥλιος ἔγνω
τὴν δύσιν αὐτοῦ.

Ἐθου σκότος καὶ ἐγένετο νύξ· ἐν αὐτῇ διε-
λεύσονται πάντα τὰ θηρία τοῦ δρυμοῦ.

Σκύμνοι ὠρυόμενοι τοῦ ἀρπάσαι καὶ ζητῆσαι
παρὰ τῷ Θεῷ βρώσιν αὐτοῖς.

Ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος καὶ συνήχθησαν καὶ εἰς τὰς
μάνδρας αὐτῶν κοιτασθήσονται.

Ἐξελεύσεται ἄνθρωπος ἐπὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ
καὶ ἐπὶ τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ ἕως ἑσπέρας.

Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε· πάντα
ἐν σοφίᾳ ἐποίησας· ἐπληρώθη ἡ γῆ τῆς κτίσεώς
σου.

Αὕτη ἡ θάλασσα ἡ μεγάλη καὶ εὐρύχωρος·
ἐκεῖ ἔρπετά, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός, ζῷα μικρὰ
μετὰ μεγάλων.

Ἐκεῖ πλοῖα διαπορεύονται· δράκων οὗτος,
ὃν ἐπλασας ἐμπαίζειν αὐτῇ.

Πάντα πρὸς σέ προσδοκῶσι δοῦναι τὴν τρο-
φήν αὐτῶν εἰς εὐκαιρον· δόντος σου αὐτοῖς, συλ-
λέξουσιν.

Ἀνοίξαντός σου τὴν χεῖρα, τὰ σύμπαντα πλη-
σθήσονται χρηστότητος· ἀποστρέψαντος δέ σου
τὸ πρόσωπον, ταραχθήσονται.

Ἀντανελεῖς τὸ πνεῦμα αὐτῶν καὶ ἐκλείψουσι
καὶ εἰς τὸν χοῦν αὐτῶν ἐπιστρέψουσιν.

Ἐξαποστελεῖς τὸ πνεῦμά σου καὶ κτισθήσον-
ται καὶ ἀνακαινεῖς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς.

Ἦτω ἡ δόξα Κυρίου εἰς τοὺς αἰῶνας· εὐφραν-
θήσεται Κύριος ἐπὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ.

Ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποιῶν αὐτὴν
τρέμειν· ὁ ἀπτόμενος τῶν ὀρέων καὶ καπνίζονται.
Ἄσω τῷ Κυρίῳ ἐν τῇ ζωῇ μου, ψαλῶ τῷ Θεῷ
μου ἕως ὑπάρχω.

Ἡδυνθείη αὐτῷ ἡ διαλογία μου, ἐγὼ δὲ εὐφραν-
θήσομαι ἐπὶ τῷ Κυρίῳ.

Ἐκλείπειεν ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ἄνο-
μοι, ὥστε μὴ ὑπάρχειν αὐτούς.

Εὐλόγει, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον.

Καὶ πάλιν

Ὁ ἥλιος ἔγνω τὴν δύσιν αὐτοῦ· ἔθου σκότος
καὶ ἐγένετο νύξ.

Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε, πάντα
ἐν σοφίᾳ ἐποίησας.

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι· καὶ
νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα· δόξα σοι,
ὁ Θεὸς (Υ'). *

Ἡ ἐλπὶς ἡμῶν, Κύριε, δόξα σοι.

Η ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΝΑΠΤΗ (ΕΙΡΗΝΙΚΑ)

Δ. Ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῆς ἁνωθεν εἰρήνης καὶ τῆς σωτηρίας τῶν
ψυχῶν ἡμῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου, εὐ-
σταθείας τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν καὶ

τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τοῦ ἁγίου οἴκου τούτου καὶ τῶν μετὰ πί-
στεως, εὐλαβείας καὶ φόβου Θεοῦ εἰσιόντων ἐν
αὐτῷ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν (δεῖνος), τοῦ
τιμίου πρεσβυτερίου, τῆς ἐν Χριστῷ διακονίας,
παντὸς τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ τοῦ Κυρίου δεη-
θῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων καὶ θεοφυλάκτων βασιλέων ἡμῶν,
παντὸς τοῦ παλατίου καὶ τοῦ στρατοπέδου αὐτῶν τοῦ Κυ-
ρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τοῦ συμπολεμῆσαι καὶ ὑποτάξαι ὑπὸ τοὺς πόδας αὐ-
τῶν πάντα ἐχθρὸν καὶ πολέμιον τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῆς πόλεως ταύτης, πάσης πόλεως, χώρας
καὶ τῶν πίστει οἰκούντων ἐν αὐταῖς τοῦ Κυρίου
δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ εὐκρασίας ἀέρων, εὐφορίας τῶν καρπῶν
τῆς γῆς καὶ καιρῶν εἰρηνικῶν τοῦ Κυρίου δεη-
θῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ πλεόντων, ὀδοιπορούντων, νοσούντων, κα-
μυνόντων, αἰχμαλώτων καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν
τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

- Δ. Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς, κινδύνου καὶ ἀνάγκης τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς, ὁ Θεός, τῇ σῇ χάριτι.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, ἐνδόξου, δεσποίνης ἡμῶν, Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας μετὰ πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζώην ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα.
- Λ. Σοί, Κύριε.

Ι. Τὴν α' εὐχὴν τοῦ λυχνικοῦ

Κύριε οἰκτίρμων καὶ ἐλεῆμων, μακρόθυμε καὶ πολυέλεε, ἐνώτισαι τὴν προσευχὴν ἡμῶν καὶ πρόσχεες τῇ φωνῇ τῆς δεήσεως ἡμῶν· ποιήσον μεθ' ἡμῶν σημεῖον εἰς ἀγαθόν· ὁδήγησον ἡμᾶς ἐν τῇ ὁδῷ σου τοῦ πορεύεσθαι ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου· εὐφρανον τὰς καρδίας ἡμῶν εἰς τὸ φοβεῖσθαι τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον· διότι μέγας εἶ σὺ καὶ ποιῶν θαυμάσια· σὺ εἶ Θεὸς μόνος καὶ οὐκ ἔστιν ὁμοίός σοι ἐν θεοῖς, Κύριε· δυνατὸς ἐν ἐλέει καὶ ἀγαθὸς ἐν ἰσχύϊ, εἰς τὸ βοηθεῖν καὶ παρακαλεῖν καὶ σῶζειν πάντας τοὺς ἐλπίζοντας εἰς τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον.

(ἐκφώνως) Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας

τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Η ΣΤΙΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΨΑΛΤΗΡΙΟΥ

Α. Τὸ ΙΗ' κάθισμα τοῦ Ψαλτηρίου («Ἀναβαθμοί» - «Τὰ Πρὸς Κύριον»)

Τοῦτου ψαλλομένου, ὁ ἱερεὺς ἀπέρχεται ἐν τῇ ἁγίᾳ προθέσει καὶ ἐξενεγκὼν ἐκ τοῦ ἄρτοφορίου τὸν ζωοποιὸν ἄρτον προτίθῃσιν αὐτὸν ἐν τῷ ἁγίῳ δίσκῳ μετὰ πάσης προσοχῆς καὶ εὐλαβείας. Ποιεῖ καὶ ἔνωσιν ἐν τῷ ἁγίῳ ποτηρίῳ. Οὐ μέντοι λέγων τι τῶν ἐν τῇ προθέσει συνήθων, οὔτε μετὰ εὐχῆς προθέσεως. Προηγιασμένη γάρ καὶ προτετελειωμένη καὶ προεισδεχόμενη θυσία ἐστίν, κἂν ἐν τισὶ τῶν κοντακίων εὐχὴ προθέσεως εὐρηται. Ἀλλὰ μόνον περικαλύπτων ταῦτα τῷ ἀστερίσκῳ καὶ τοῖς θείοις καλύμμασι, θυμιᾷ συνήθως καὶ ἀπέρχεται.

Στάσις α'. Ψαλμὸς ρθ'

Πρὸς Κύριον ἐν τῷ θλίβεσθαί με ἐκέκραξα καὶ εἰσήκουσέ μου.

Κύριε, ῥῦσαι τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ χειλέων ἀδικῶν καὶ ἀπὸ γλώσσης δολίας.

Τί δοθεῖν σοι καὶ τί προστεθεῖν σοι πρὸς γλώσσαν δολίαν;

Τὰ βέλη τοῦ δυνατοῦ ἠκονημένα σὺν τοῖς ἄνθραξι τοῖς ἐρημικοῖς.

Οἱμοι, ὅτι ἡ παροικία μου ἐμακρύνθη, κατεσχύνωσα μετὰ τῶν σκηνωμάτων Κηδάρ. Πολλὰ παρώκησεν ἡ ψυχὴ μου.

Μετὰ τῶν μισούντων τὴν εἰρήνην ἤμην εἰρηνικός· ὅταν ἐλάλουν αὐτοῖς, ἐπολέμουν με δωρεάν.

Ψαλμός ρκ'

Ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου εἰς τὰ ὄρη, ὅθεν ἤξει ἡ βοήθειά μου.

Ἡ βοήθειά μου παρὰ Κυρίου, τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.

Μὴ δόξης εἰς σάλον τὸν πόδα σου, μηδὲ νυστάξῃ ὁ φυλάσσων σε.

Ἴδού οὐ νυστάζει, οὐδὲ ὑπνώσει ὁ φυλάσσων τὸν Ἰσραήλ.

Κύριος φυλάξει σε, Κύριος σκέπη σοι ἐπὶ χεῖρα δεξιάν σου.

Ἡμέρας ὁ ἥλιος οὐ συγκαύσει σε, οὐδὲ ἡ σελήνη τὴν νύκτα.

Κύριος φυλάξει σε ἀπὸ παντὸς κακοῦ, φυλάξει τὴν ψυχὴν σου ὁ Κύριος.

Κύριος φυλάξει τὴν εἰσοδὸν σου καὶ τὴν ἔξοδόν σου ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.

Ψαλμός ρκα'

Εὐφράνθη ἐπὶ τοῖς εἰρηκόσι μοι· Εἰς οἶκον Κυρίου πορευσόμεθα.

Ἐστῶτες ἦσαν οἱ πόδες ἡμῶν ἐν ταῖς αὐλαῖς σου, Ἱερουσαλήμ.

Ἱερουσαλήμ οἰκοδομουμένη ὡς πόλις, ἧς ἡ μετοχὴ αὐτῆς ἐπὶ τὸ αὐτό.

Ἐκεῖ γὰρ ἀνέβησαν αἱ φυλαί, φυλαὶ Κυρίου, μαρτύριον τῷ Ἰσραήλ, τοῦ ἐξομολογήσασθαι τῷ ὀνόματι Κυρίου.

Ὅτι ἐκεῖ ἐκάθισαν θρόνοι εἰς κρίσιν· θρόνοι ἐπὶ οἶκον Δαυίδ.

Ἐρωτήσατε δὴ τὰ εἰς εἰρήνην τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ εὐθηνία τοῖς ἀγαπῶσί σε.

Γενέσθω δὴ εἰρήνη ἐν τῇ δυνάμει σου καὶ εὐθηνία ἐν ταῖς πύργοις σου.

Ἐνεκα τῶν ἀδελφῶν μου καὶ τῶν πλησίων μου, ἐλάλουν δὴ εἰρήνην περὶ σοῦ.

Ἐνεκα τοῦ οἴκου Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἐξεζήτησα ἀγαθὰ σοι.

Ψαλμός ρκβ'

Πρὸς σέ ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου, τὸν κατοικοῦντα ἐν τῷ οὐρανῷ.

Ἴδού ὡς ὀφθαλμοὶ δούλων εἰς χεῖρας τῶν κυρίων αὐτῶν, ὡς ὀφθαλμοὶ παιδίσκης εἰς χεῖρας τῆς κυρίας αὐτῆς· οὕτως οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν, ἕως οὗ οἰκτιρήσαι ἡμᾶς.

Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε, ἐλέησον ἡμᾶς, ὅτι ἐπὶ πολλὰ ἐπλήσθημεν ἐξουδενώσεως.

Ἐπὶ πλεῖον ἐπλήσθη ἡ ψυχὴ ἡμῶν· τὸ ὄνειδος τοῖς εὐθηνοῦσι καὶ ἡ ἐξουδένωσις τοῖς ὑπερηφάνοις.

Ψαλμός ρκγ'

Εἰ μὴ ὅτι Κύριος ἦν ἐν ἡμῖν, εἰπάτω δὴ Ἰσραήλ, εἰ μὴ ὅτι Κύριος ἦν ἐν ἡμῖν, ἐν τῷ ἐπαναστῆναι ἀνθρώπους ἐφ' ἡμᾶς, ἅρα ζῶντας ἂν κατέπιον ἡμᾶς.

Ἐν τῷ ὀργισθῆναι τὸν θυμὸν αὐτῶν ἐφ' ἡμᾶς, ἅρα τὸ ὕδωρ ἂν κατεπόντισεν ἡμᾶς.

Χεῖμαρρον διῆλθεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν, ἅρα διῆλθεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν τὸ ὕδωρ τὸ ἀνυπόστατον.

Εὐλογητὸς Κύριος, ὃς οὐκ ἔδωκεν ἡμᾶς εἰς
θῆραν τοῖς ὁδοῦσιν αὐτῶν.

Ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὡς στρουθίον ἐρρύσθη ἐκ τῆς
παγίδος τῶν θηρευόντων.

Ἡ παγὶς συνετρίβη καὶ ἡμεῖς ἐρρύσθημεν.

Ἡ βοήθεια ἡμῶν ἐν ὀνόματι Κυρίου, τοῦ ποιή-
σαντος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι· καὶ
νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα· δόξα σοι,
ὁ Θεὸς (γ').

Κύριε, ἐλέησον (γ').

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι· καὶ
νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Δ. Τὴν μικρὰν συναπτήν

Ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς,
ὁ Θεός, τῇ σῇ χάριτι.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, ἐν-
δόξου, δεσποίνης ἡμῶν, Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθέ-
νου Μαρίας μετὰ πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύ-
σαντες, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν
ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα.

Λ. Σοί, Κύριε.

Ι. Τὴν β' εὐχὴν τοῦ λυχνικοῦ

Κύριε, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξης ἡμᾶς μηδὲ

τῇ ὀργῇ σου παιδεύσης ἡμᾶς, ἀλλὰ ποιήσον μεθ'
ἡμῶν κατὰ τὴν ἐπιεικειάν σου, ἱατρὲ καὶ θε-
ραπευτὰ τῶν ψυχῶν ἡμῶν· ὁδήγησον ἡμᾶς ἐπὶ
λιμένα θελήματός σου· φώτισον τοὺς ὀφθαλμοὺς
τῶν καρδιῶν ἡμῶν εἰς ἐπίγνωσιν τῆς σῆς ἀλη-
θείας καὶ δώρησαι ἡμῖν τὸ λοιπὸν τῆς παρουσίας
ἡμέρας εἰρηνικὸν καὶ ἀναμάρτητον καὶ πάντα
τὸν χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν· πρεσβείαις τῆς ἁγίας
Θεοτόκου καὶ πάντων τῶν ἁγίων.

(ἐκφώνως) Ὅτι σὸν τὸ κράτος καὶ σοῦ ἐστιν
ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα, τοῦ Πατρὸς
καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ
ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Α. Ἀμήν.

Στάσις β'. Ψαλμὸς ρκδ'

Οἱ πεποιθότες ἐπὶ Κύριον, ὡς ὅρος Σιών· οὐ
σαλευθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα ὁ κατοικῶν Ἱερου-
σαλήμ.

Ὁρῶ κύκλῳ αὐτῆς καὶ ὁ Κύριος κύκλῳ τοῦ
λαοῦ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.

Ὅτι οὐκ ἀφήσει Κύριος τὴν ῥάβδον τῶν ἁμαρ-
τωλῶν ἐπὶ τὸν κληρὸν τῶν δικαίων, ὅπως ἂν μὴ
ἐκτείνωσιν οἱ δίκαιοι ἐν ἀνομίαις χεῖρας αὐτῶν.

Ἀγάθυνον, Κύριε, τοῖς ἀγαθοῖς καὶ τοῖς εὐ-
θέσι τῇ καρδίᾳ.

Τοὺς δὲ ἐκκλίνοντας εἰς τὰς στραγγαλίας ἀπά-
ξει Κύριος μετὰ τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν.

Εἰρήνη ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ.

Ψαλμός ρκε'

Ἐν τῷ ἐπιστρέψαι Κύριον τὴν αἰχμαλωσίαν
Σιών, ἐγενήθημεν ὥσει παρακεκλημένοι.

Τότε ἐπλήσθη χαρᾶς τὸ στόμα ἡμῶν καὶ ἡ
γλῶσσα ἡμῶν ἀγαλλιάσεως.

Τότε ἐροῦσιν ἐν τοῖς ἔθνεσιν Ἐμεγάλυνε Κύ-
ριος τοῦ ποιῆσαι μετ' αὐτῶν.

Ἐμεγάλυνε Κύριος τοῦ ποιῆσαι μεθ' ἡμῶν
ἐγενήθημεν εὐφραινόμενοι.

Ἐπίστρεψον, Κύριε, τὴν αἰχμαλωσίαν ἡμῶν,
ὥς χειμάρρους ἐν τῷ νότῳ.

Οἱ σπεύροντες ἐν δάκρυσιν, ἐν ἀγαλλιᾷσει θε-
ριοῦσι.

Πορευόμενοι ἐπορεύοντο καὶ ἔκλαιον βάλλον-
τες τὰ σπέρματα αὐτῶν.

Ἐρχόμενοι δὲ ἤξουσιν ἐν ἀγαλλιᾷσει, αἶρον-
τες τὰ δράγματα αὐτῶν.

Ψαλμός ρκε'

Ἐὰν μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον, εἰς μάτην
ἐκοπίασαν οἱ οἰκοδομοῦντες.

Ἐὰν μὴ Κύριος φυλάξῃ πόλιν, εἰς μάτην ἡγρύ-
πνησεν ὁ φυλάσσων.

Εἰς μάτην ὑμῖν ἐστι τὸ ὀρθρίζειν· ἐγείρεσθαι
μετὰ τὸ καθῆσθαι, οἱ ἐσθίοντες ἄρτον ὀδύνης.

Ὅταν δῶ τοῖς ἀγαπητοῖς αὐτοῦ ὕπνον ἰδοὺ
ἡ κληρονομία Κυρίου υἱοί, ὁ μισθὸς τοῦ καρποῦ
τῆς γαστροῦς.

Ὡσεὶ βέλη ἐν χειρὶ δυνατοῦ, οὕτως οἱ υἱοὶ
τῶν ἐκτετιναγμένων.

Μακάριος, ὃς πληρώσει τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ
ἐξ αὐτῶν· οὐ καταισχυνθήσονται, ὅταν λαλῶσι
τοῖς ἐχθροῖς αὐτῶν ἐν πύλαις.

Ψαλμός ρκε'

Μακάριοι πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον,
οἱ πορευόμενοι ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ.

Τοὺς πόνους τῶν καρπῶν σου φάγεσαι· μα-
κάριος εἶ καὶ καλῶς σοι ἔσται.

Ἡ γυνή σου ὥς ἄμπελος εὐθυνοῦσα ἐν τοῖς
κλίτεσι τῆς οἰκίας σου.

Οἱ υἱοὶ σου ὥς νεόφυτα ἐλαιῶν κύκλῳ τῆς
τραπέζης σου.

Ἰδοὺ οὕτως εὐλογηθήσεται ἄνθρωπος ὁ φο-
βούμενος τὸν Κύριον.

Εὐλογῆσαι σε Κύριος ἐκ Σιών καὶ ἴδοις τὰ
ἀγαθὰ Ἱερουσαλὴμ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς
σου.

Καὶ ἴδοις υἱοὺς τῶν υἱῶν σου. Εἰρήνῃ ἐπὶ τὸν
Ἰσραήλ.

Ψαλμός ρκη'

Πλεονάκεις ἐπολέμησάν με ἐκ νεότητός μου,
εἰπάτω δὴ Ἰσραήλ.

Πλεονάκεις ἐπολέμησάν με ἐκ νεότητός μου,
καὶ γὰρ οὐκ ἠδυνήθησάν μοι.

Ἐπὶ τὸν νῶτόν μου ἐτέκταινον οἱ ἁμαρτωλοί·
ἐμάκρυναν τὴν ἀνομίαν αὐτῶν.

Κύριος δίκαιος συνέκοψεν αὐχένas ἁμαρτωλῶν.

Αἰσχυνθήτωσαν καὶ ἀποστραφῆτωσαν εἰς τὰ
ὀπίσω πάντες οἱ μισοῦντες Σιών.

Γενηθήτωσαν ὥσει χόρτος δωμάτων, ὃς πρὸ τοῦ ἐκσπασθῆναι ἐξηράνθη.

Οὐ οὐκ ἐπλήρωσε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ὁ θερίζων καὶ τὸν κόλπον αὐτοῦ ὁ τὰ δράγματα συλλέγων.

Καὶ οὐκ εἶπον οἱ παράγοντες· Εὐλογία Κυρίου ἐφ' ὑμᾶς, εὐλογήκαμεν ὑμᾶς ἐν ὀνόματι Κυρίου.

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι· καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.
'Αλληλούϊα, ἄλληλούϊα, ἄλληλούϊα· δόξα σοι, ὁ Θεὸς (γ').

Κύριε, ἐλέησον (γ').

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι· καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Δ. Τὴν μικρὰν συναπτὴν

"Ἐτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. 'Αντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον καὶ διαφυλάξον ἡμᾶς, ὁ Θεός, τῇ σῇ χάριτι.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, ἐνδόξου, δεσποίνης ἡμῶν, Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας μετὰ πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα.

Λ. Σοί, Κύριε.

Ι. Τὴν γ' εὐχὴν τοῦ λυχνικοῦ

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, μνήσθητι ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ ἀγρείων δούλων σου, ἐν τῷ ἐπικαλεῖ-

σθαι ἡμᾶς τὸ ἅγιον ὄνομά σου καὶ μὴ καταισχύνῃς ἡμᾶς ἀπὸ τῆς προσδοκίας τοῦ ἐλέους σου· ἀλλὰ γάοισαι ἡμῖν, Κύριε, πάντα τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα καὶ ἀξίωσον ἡμᾶς ἀγαπᾶν καὶ φοβεῖσθαι σε ἐξ ὅλης τῆς καρδίας ἡμῶν καὶ ποιεῖν ἐν πᾶσι τὸ θέλημά σου.

(ἐκφώνως) "Ὅτι ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος Θεὸς ὑπάρχεις καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Α. 'Αμήν.

Στάσις γ'. Ψαλμὸς ρκθ'

'Ἐκ βαθέων ἐκέκραξά σοι, Κύριε. Κύριε, εἰσάκουσον τῆς φωνῆς μου.

Γενηθήτω τὰ ὀτά σου προσέχοντα εἰς τὴν φωνὴν τῆς δεήσεώς μου.

'Ἐὰν ἀνομίας παρατηρήσῃς, Κύριε, Κύριε, τίς ὑποστήσεται; ὅτι παρὰ σοὶ ὁ ἱλασμός ἐστιν.

"Ἐνεκεν τοῦ ὀνόματός σου ὑπέμεινά σε, Κύριε, ὑπέμεινεν ἡ ψυχὴ μου εἰς τὸν λόγον σου, ἥλπισεν ἡ ψυχὴ μου ἐπὶ τὸν Κύριον.

'Απὸ φυλακῆς πρωῒας μέχρι νυκτός, ἀπὸ φυλακῆς πρωῒας, ἐλπισάτω 'Ισραὴλ ἐπὶ τὸν Κύριον.

"Ὅτι παρὰ τῷ Κυρίῳ τὸ ἔλεος καὶ πολλὴ παρ' αὐτῷ λύτρωσις καὶ αὐτὸς λυτρώσεται τὸν 'Ισραὴλ ἐκ πασῶν τῶν ἀνομιῶν αὐτοῦ.

Ψαλμὸς ρλ'

Κύριε, οὐχ ὑψώθη ἡ καρδία μου, οὐδὲ ἐμετεωρίσθησαν οἱ ὀφθαλμοί μου.

Οὐδὲ ἐπορεύθην ἐν μεγάλοις, οὐδὲ ἐν θαυμα-
σίοις ὑπὲρ ἐμέ.

Εἰ μὴ ἐταπεινοφρόνουν, ἀλλὰ ὕψωσα τὴν ψυ-
χὴν μου, ὥς τὸ ἀπογεγαλακτισμένον ἐπὶ τὴν
μητέρα αὐτοῦ, ὥς ἀνταποδόσεις ἐπὶ τὴν ψυχὴν
μου.

Ἐλπισάτω Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸν Κύριον ἀπὸ τοῦ
νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.

Ψαλμὸς ρλϛ'

Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ Δαυὶδ καὶ πάσης τῆς
πραότητος αὐτοῦ.

Ὡς ὥμοσε τῷ Κυρίῳ, ἠΐξατο τῷ Θεῷ Ἰακώβ.

Εἰ εἰσελεύσομαι εἰς σκῆνωμα οἴκου μου, εἰ
ἀναβήσομαι ἐπὶ κλίνης στρωμνῆς μου.

Εἰ δώσω ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς μου καὶ τοῖς
βλεφάροις μου νυσταγμὸν καὶ ἀνάπαυσιν τοῖς
κροτάφοις μου, ἕως οὗ εὕρω τόπον τῷ Κυρίῳ,
σκῆνωμα τῷ Θεῷ Ἰακώβ.

Ἰδοὺ ἠκούσαμεν αὐτὴν ἐν Εὐφραθῇ, εὕρομεν
αὐτὴν ἐν τοῖς πεδίοις τοῦ δρυμοῦ.

Εἰσελεύσόμεθα εἰς τὰ σκηνώματα αὐτοῦ, προσ-
κυνήσομεν εἰς τὸν τόπον, οὗ ἔστησαν οἱ πόδες
αὐτοῦ.

Ἀνάστηθι, Κύριε, εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου, σὺ
καὶ ἡ κιβωτὸς τοῦ ἁγιάσματος σου.

Οἱ ἱερεῖς σου ἐνδύσονται δικαιοσύνην καὶ οἱ
ὅσιοί σου ἀγαλλιάσονται.

Ἐνεκεν Δαυὶδ τοῦ δούλου σου, μὴ ἀποστρέ-
ψῃς τὸ πρόσωπον τοῦ χριστοῦ σου.

Ὡμοσε Κύριος τῷ Δαυὶδ ἀλήθειαν καὶ οὐ μὴ
ἀθετήσῃ αὐτήν.

Ἐκ καρποῦ τῆς κοιλίας σου θήσομαι ἐπὶ τοῦ
θρόνου σου.

Ἐὰν φυλάζωνται οἱ υἱοὶ σου τὴν διαθήκην
μου καὶ τὰ μαρτύριά μου ταῦτα, ἃ διδάξω αὐτούς,
καὶ οἱ υἱοὶ αὐτῶν ἕως τοῦ αἰῶνος καθιοῦνται ἐπὶ
τοῦ θρόνου σου.

Ὅτι ἐξελέξατο Κύριος τὴν Σιών, ἡρετίσατο
αὐτὴν εἰς κατοικίαν ἑαυτοῦ.

Αὕτη ἡ κατάπαυσις μου εἰς αἰῶνα αἰῶνος·
ᾧδε κατοικήσω, ὅτι ἡρετισάμην αὐτήν.

Τὴν θήραν αὐτῆς εὐλογῶν εὐλογήσω, τοὺς
πτωχοὺς αὐτῆς χορτάσω ἄρτων.

Τοὺς ἱερεῖς αὐτῆς ἐνδύσω σωτηρίαν καὶ οἱ
ὅσιοι αὐτῆς ἀγαλλιάσει ἀγαλλιάσονται.

Ἐκεῖ ἐξανατελῶ κέρας τῷ Δαυίδ· ἡτοίμασα
λύχνον τῷ χριστῷ μου.

Τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ ἐνδύσω αἰσχύνην· ἐπὶ δὲ
αὐτὸν ἐξανθήσει τὸ ἄγλασμα μου.

Ψαλμὸς ρλβ'

Ἰδοὺ δὴ τί καλὸν ἢ τί τερπνόν, ἀλλ' ἢ τὸ κα-
τοικεῖν ἀδελφοὺς ἐπὶ τὸ αὐτό;

Ὡς μύρον ἐπὶ κεφαλῆς τὸ καταβαῖνον ἐπὶ
πώγωνα, τὸν πώγωνα τοῦ Ἀαρών, τὸ καταβαῖ-
νον ἐπὶ τὴν ὠαν τοῦ ἐνδύματος αὐτοῦ.

Ὡς δρόσος Ἀερμών, ἡ καταβαίνουσα ἐπὶ τὰ
ὄρη Σιών.

Ὅτι ἐκεῖ ἐνετείλατο Κύριος τὴν εὐλογίαν,

ζωὴν ἕως τοῦ αἰῶνος.

Ψαλμὸς ρλγ'

Ἰδοὺ δὴ εὐλογεῖτε τὸν Κύριον. πάντες οἱ δοῦ-
λοι Κυρίου οἱ ἐστῶτες ἐν οἴκῳ Κυρίου, ἐν αὐ-
λαῖς οἴκου Θεοῦ ἡμῶν.

Ἐν ταῖς νυξὶν ἐπάρατε τὰς χεῖρας ὑμῶν εἰς
τὰ ἅγια καὶ εὐλογεῖτε τὸν Κύριον.

Εὐλογῆσαι σε Κύριος ἐκ Σιών, ὁ ποιήσας τὸν
οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι· καὶ
νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα· δόξα σοι,
ὁ Θεὸς (γ').

Ἡ ἐλπὶς ἡμῶν, Κύριε, δόξα σοι.

Δ. Τὴν μικρὰν συναπτὴν

Ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον καὶ διαφυλάξον ἡμᾶς,
ὁ Θεός, τῇ σῇ χάριτι.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, ἐν-
δόξου, δεσποίνης ἡμῶν. Θεοτόκου καὶ ἀειπαρ-
θένου Μαρίας μετὰ πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύ-
σαντες, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν
ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα.

Λ. Σοί, Κύριε.

Ι. Τὴν δ' εὐχὴν τοῦ λυχνικοῦ

Ὁ τοῖς ἀσιγήτοις ὕμνοις καὶ ἀπαύστοις δο-

ξολογίαις ὑπὸ τῶν ἁγίων δυνάμεων ἀνυμνούμε-
νος, πλήρωσον τὸ στόμα ἡμῶν τῆς αἰνέσεώς σου,
τοῦ δοῦναι μεγαλωσύνην τῷ ὀνόματί σου τῷ
ἁγίῳ· καὶ δὸς ἡμῖν μερίδα καὶ κληρὸν μετὰ πάν-
των τῶν φοβουμένων σε ἐν ἀληθείᾳ καὶ φυλασ-
σόντων τὰς ἐντολάς σου· πρεσβείαις τῆς ἁγίας
Θεοτόκου καὶ πάντων τῶν ἁγίων σου.

(ἐκφώνως) Ὅτι σὺ εἶ ὁ Θεός ἡμῶν, Θεὸς τοῦ
ἐλεεῖν καὶ σφῆζειν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπο-
μεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύ-
ματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

ΟΙ ΨΑΛΜΟΙ ΤΟΥ ΛΥΧΝΙΚΟΥ

Ψαλμὸς ρμ'. Ἦχος πλ. δ'

Κύριε, ἐκέκραξα πρὸς σέ· εἰσάκουσόν μου. Εἰς-
άκουσόν μου, Κύριε. Κύριε, ἐκέκραξα πρὸς σέ,
εἰσάκουσόν μου· πρόσχες τῇ φωνῇ τῆς δεήσεώς
μου, ἐν τῷ κεκραγέναι με πρὸς σέ. Εἰσάκουσόν
μου, Κύριε.

Κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου ὡς θυμίαμα
ἐνώπιόν σου· ἔπαρσις τῶν χειρῶν μου θυσία
ἐσπερινή. Εἰσάκουσόν μου, Κύριε.

Θοῦ, Κύριε, φυλάκην τῷ στόματί μου καὶ θύ-
ραν περιοχῆς περὶ τὰ χεῖρά μου.

Μὴ ἐκκλίνῃς τὴν καρδίαν μου εἰς λόγους πο-
νηρίας, τοῦ προφασίζεσθαι προφάσεις ἐν ἀμαρ-
τίαις.

Σὺν ἀνθρώποις ἐργαζομένοις τὴν ἀνομίαν καὶ
οὐ μὴ συνδυάσω μετὰ τῶν ἐκλεκτῶν αὐτῶν.

Παιδεύσει με δίκαιος ἐν ἐλέει καὶ ἐλέγξει με·
ἐλχιον δὲ ἁμαρτωλοῦ μὴ λιπανάτω τὴν κεφαλὴν
μου.

Ὅτι ἔτι καὶ ἡ προσευχή μου ἐν ταῖς εὐδοκίαις
αὐτῶν· κατεπόθησαν ἐγόμενα πέτρας οἱ κριταὶ
αὐτῶν.

Ἀκούσονται τὰ ῥήματά μου, ὅτι ἠδύνθησαν·
ὥσει πάχος γῆς ἐρράγη ἐπὶ τῆς γῆς, διεσκορπί-
σθη τὰ ὅσα αὐτῶν παρὰ τὸν Ἄδην.

Ὅτι πρὸς σέ, Κύριε, Κύριε, οἱ ὀφθαλμοί μου·
ἐπὶ σοὶ ἤλπισα, μὴ ἀντανέλῃς τὴν ψυχὴν μου.

Φύλαξόν με ἀπὸ παγίδος, ἧς συνεστήσαντό
μοι, καὶ ἀπὸ σκανθάλων τῶν ἐργαζομένων τὴν
ἀνομίαν.

Πεσοῦνται ἐν ἀμφιβλήστρῳ αὐτῶν οἱ ἁμαρ-
τωλοί· κατὰ μόνας εἰμὶ ἐγώ, ἕως ἂν παρέλθω.

Ψαλμὸς ρμα'

Φωνῇ μου πρὸς Κύριον ἐκέκραξα, φωνῇ μου
πρὸς Κύριον ἐδεήθην.

Ἐκχεῶ ἐνώπιον αὐτοῦ τὴν δέησίν μου, τὴν
θλιψίν μου ἐνώπιον αὐτοῦ ἀπαγγελῶ.

Ἐν τῷ ἐκλείπειν ἐξ ἐμοῦ τὸ πνεῦμά μου καὶ
σύ ἔγνων τὰς τρίβους μου.

Ἐν ὁδῷ ταύτῃ, ἧ ἐπορευόμην, ἔκρυψαν παγί-
δα μοι.

Κατενόουν εἰς τὰ δεξιὰ καὶ ἐπέβλεπον καὶ οὐκ
ἦν ὁ ἐπιγινώσκων με.

Ἀπώλετο φυγὴ ἀπ' ἐμοῦ καὶ οὐκ ἔστιν ὁ ἐκζη-
τῶν τὴν ψυχὴν μου.

Ἐκέκραξα πρὸς σέ, Κύριε· εἶπα· Σὺ εἶ ἡ ἐλ-
πίς μου, μερίς μου εἶ ἐν γῇ ζώντων.

Πρόσχες πρὸς τὴν δέησίν μου, ὅτι ἐταπεινώ-
θην σφόδρα.

Ῥῦσαί με ἐκ τῶν καταδικόντων με, ὅτι ἐκρα-
ταιώθησαν ὑπὲρ ἐμέ.

Ἐξάγαγε ἐκ φυλακῆς τὴν ψυχὴν μου, τοῦ ἐξο-
μολογήσασθαι τῷ ὀνόματί σου.

Στιχηρὸν ἰδιόμελον. Ἦχος πλ. δ'

Νηστεύοντες ἀδελφοὶ σωματικῶς,* νηστεύωμεν καὶ
πνευματικῶς* λύσωμεν πάντα σύνδεσμον ἀδικίας* διαρ-
ρήξωμεν στραγγαλιὰς* βιβαίων συναλλαγμάτων* πᾶσαν
συγγραφὴν ἄδικον διασπάσωμεν* δώσωμεν πεινώσιν ἄρ-
τον* καὶ πτωχοῦς ἀστέγους εἰσαγάγωμεν εἰς οἴκους,* ἵνα
λάβωμεν παρὰ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ* τὸ μέγα ἔλεος.

Ἐμὲ ὑπομενοῦσι δίκαιοι, ἕως οὗ ἀνταποδῶς
μοι.

Τὸ αὐτὸ

Ψαλμὸς ρκθ'

Ἐκ βαθέων ἐκέκραξά σοι, Κύριε. Κύριε, εἰς-
άκουσον τῆς φωνῆς μου.

Μαρτυρικὸν

Εἰ τις ἀρετὴ καὶ εἴ τις ἐπαινος* πρέπει τοῖς ἁγίοις*
ξίφεσι γὰρ ἐκλιναν τοὺς αὐχένους* διὰ σέ τὸν κλίναντα οὐ-
ρανούς* καὶ καταβάντα* ἐξέγεαν τὸ αἷμα αὐτῶν* διὰ
σέ τὸν κενώσαντα σαυτὸν* καὶ μορφὴν δούλου λαβόντα*
ἐταπεινώθησαν ἕως θανάτου* τὴν πτωχείαν σου μιμούμε-
νοι* ὧν ταῖς εὐχαῖς,* κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν σου,*
ὁ Θεός, ἐλέησον ἡμᾶς.

Γενηθήτω τὰ ὦτά σου προσέχοντα εἰς τὴν
φωνὴν τῆς δεήσεώς μου.

Προσόμοια τοῦ κυρίου Ἰωσήφ
Ἦχος β'. Ὡς ὠράθης, Χριστέ

Φεγγοβόλους ἡμᾶς* ὡς ἀστράπας εἰς πάντα κόσμον*
Ἰησοῦς ὁ νοητὸς ὄντως ἥλιος ἐξαποστεύλας,* ἀπεμείωσε
ταῖς λαμπρότησι* τοῦ ἡμῶν ἐνθέου κηρύγματος* πλάνης
τὸ σκότος, θεόπαι ἀπόστολοι,* καὶ ἐφώτισε τοὺς ἐν ζόφῳ*
τῆς ἀγνωσίας κεκρατημένους πονηρῶς* ὥστε ἐκδυσωπή-
σατε* καταπέμψαι καὶ ἡμῖν τὸν φωτισμόν* καὶ τὸ μέγα
ἔλεος.

Ἐὰν ἀνομίας παρατηρήσης. Κύριε. Κύριε, τίς
ὑποστήσεται; ἔτι παρὰ σοὶ ὁ ἰλασμός ἐστίν.

Ἀρετῶν Ἥλιόν* προσεπιβὰς ἄρματι θεῷ,* τῇ νηστείᾳ
λαμπρυνθεὶς,* ἀνεφέρετο ἐπὶ τὸ ὕψος τὸ οὐράνιον.* Τοῦ-
τον ζήλωσον, ταπεινὴ ψυχὴ μου,* καὶ νήστευσον πάσης
κακίας* καὶ φθόνου καὶ ἐριδος* καὶ τρυφῆς ἀπορρεούσης*
καὶ ἐνηδόνου* ὅπως ὁδὸν γαλεπὴν ἐκφύγῃς* δικαιώ-
ζουσαν τῆς γενένης,* ἐκβοῶσα τῷ Χριστῷ.* Κύριε, δόξα
σοι.

Ἐνεκεν τοῦ ὀνόματός σου ὑπέμεινά σε, Κύριε·
ὑπέμεινεν ἡ ψυχὴ μου εἰς τὸν λόγον σου, ἤλπισεν
ἡ ψυχὴ μου ἐπὶ τὸν Κύριον.

Ἐτερον τοῦ κυρίου Θεοδώρου
Ἦχος πλ. α'. Ὅσιε πάτερ

Ἀπόστολοι θεῶν,* τοῦ κόσμου θερμύτατοι πρεσβευταὶ*
καὶ τῶν ὀρθοδόξων προασπισταί,* ἔχοντες παρρησίας τὸ
κράτος* πρὸς Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν* ὑπὲρ ἡμῶν αἰτή-
σασθε* δέόμεθα, πανσεβάσμιτοι,* ἵνα τῶν νηστειῶν τὸν
ἀγαθὸν καὶρὸν* εὐμαρῶς ποιησώμεθα* καὶ τῆς ὁμοουσίου
Τριάδος* τὴν χάριν δεξώμεθα.* Μεγαλοκλήρυκες ἑνδοξοί,*
εὐχεσθε ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Ἀπὸ φυλακῆς πρωῒας μέχρι νυκτός, ἀπὸ φυ-
λακῆς πρωῒας, ἐλπισάτω Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸν Κύριον.

Τοῦ Μηναίου, στιχηρὰ προσόμοια
Ἦχος πλ. δ'. Ὡς τοῖς παραδόξου θαύματος

Πάτερ θεόφρον θεόφανες,* θεοφανεῖς Χριστοῦ* καὶ κλη-
μένος ἐπώνυμος,* ζωηφόρος ἔχνης* τοῖς αὐτοῦ ἡκολούθη-
σας* καὶ τὰ τερπνὰ τοῦ βίου κατέλιπες,* ἐνατενίζων τῷ
ποθουμένῳ σοι* κάλλει, πανάριστος,* καὶ ταῖς θείαις νεύ-
σεσι* ταῖς πρὸς αὐτὸν* ἄριστα θεούμενος* καὶ τελεώτατα.

Ὅτι παρὰ τῷ Κυρίῳ τὸ ἔλεος καὶ πολλὴ παρ'
αὐτῷ λύτρωσις καὶ αὐτὸς λυτρῶσεται τὸν Ἰσραὴλ
ἐκ πασῶν τῶν ἀνομιῶν αὐτοῦ.

Τὸ αὐτὸ

Ψαλμὸς ριζ'

Αἰνεῖτε τὸν Κύριον. πάντα τὰ ἔθνη· ἐπαινε-
σατε αὐτόν, πάντες οἱ λαοί.

Πάτερ θεόφρον θεόφανες,* ὑπερορίας πικράς,* ἀσθενῶς
διακείμενος,* καρτερῶς ὑπὲρ νεικάς,* ἀπειδήσας τοῦ σώ-
ματος* ὑπὲρ σεπτῶν εἰκόνων, πανεύφημε,* θυμῷ λεόντων
ἐξοριζόμενος* ὧν κατορχούμενος,* τὰς βουλὰς ἐμώρυνας*
καὶ λογισμούς* ὄντας ματαιόφρονας* καὶ νοῦν ἀλάστορα.

Ὅτι ἐκραταιώθη τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς
καὶ ἡ ἀλήθεια τοῦ Κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα.

Ὅντως ἀμοιβὰς τῶν πόνων σου* τῶν ἀγαθῶν ὁ δοτήρ*
δαψιλῶς σοι δεδώρηται* ἀπελαύνειν δαίμονας,* θεραπεύειν
νοσήματα,* παρεσχηγῶς, τρισμακάρ, τὴν δύναμιν* καὶ
ἀξιόσας τε τῆς ἀφράστου χαρᾶς,* ἐνθα χορεύουσι* τῶν
ἀγγέλων τάγματα* διὰ παντός,* πρόσωπον θεώμενος* τοῦ
παντοκράτορος.

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι.

Καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶ-
νων· ἀμήν.

Θεοτοκίον

Δεῦρο, ψυχὴ μου, στενάζουσα* καὶ τῶν δακρύων πηγὰς*
ἐκ καρδίας προσφέρουσα* τῇ παρθένῳ βόησον* καὶ μητρὶ
τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.* Διὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν σου, ἀγνή,*
τῆς φοβερᾶς με ῥῦσαι κολάσεως* καὶ κατασκήνωσον* ἔνθα
ἡ ἀνάπαυσις* καὶ ἡ χαρὰ* ἡ διακονίῳ σου* καὶ ἡ ἀπόλαυσις.

Η ΕΙΣΟΔΟΣ

Καὶ γίνεται εἰσόδος μετὰ θυμιατοῦ, ἅνευ Εὐαγγελίου

Ι. Τὴν εὐχὴν τῆς εἰσόδου

Ἐσπέρας καὶ πρωὶ καὶ μεσημβρί-
ας αἰνοῦμεν, εὐλογοῦμεν, εὐχαρι-
στοῦμεν καὶ δεόμεθα σου, δέσποτα
τῶν ἀπάντων, φιλόνηρωπε Κύριε·
Κατεύθυνον τὴν προσευχὴν ἡμῶν ὡς
θυμίαμα ἐνώπιόν σου καὶ μὴ ἐκκλί-
νης τὰς καρδίας ἡμῶν εἰς λόγους ἢ
εἰς λογισμοὺς πονηρίας, ἀλλὰ ῥῦσαι
ἡμᾶς ἐκ πάντων τῶν θηρεύοντων
τὰς ψυχὰς ἡμῶν· ὅτι πρὸς σέ, Κύριε,
Κύριε, οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν καὶ ἐπὶ
σοὶ ἤλπίσαμεν· μὴ καταισχύνῃς ἡμᾶς,
ὁ Θεὸς ἡμῶν. Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα
δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, τῷ Πα-
τρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύ-
ματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶ-
νας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Δ. Εὐλόγησον, δέσποτα, τὴν ἁγίαν εἴσο-
δον.

Ι. Εὐλογημένη ἡ εἰσόδος τῶν ἁγίων
σου, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς
τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Δ. Σοφία· ὁρθοί.

Α. Τὴν ἐπιλύχνιον εὐχαριστίαν

Φῶς ἱλαρὸν ἁγίας δόξης* ἀθανάτου Πατρός,*
οὐρανόυ, ἁγίου, μάκαρος,* Ἰησοῦ Χριστέ,* ἐλ-
θόντες ἐπὶ τὴν ἡλίου δύσιν,* ἰδόντες φῶς ἐσπε-
ρινόν,* ὑμνοῦμεν Πατέρα, Υἱόν* καὶ ἅγιον Πνεύ-
μα Θεόν.* Ἀξίον σε ἐν πᾶσι καιροῖς* ὑμνεῖσθαι
φωναῖς αἰσίσαις,* Υἱὲ Θεοῦ, ζωὴν ὁ διδούς* διὸ
ὁ κόσμος σὲ δοξάζει.

ΤΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Δ. Ἐσπέρας.

Α. Προκείμενον. Ἦχος πλ. α'. Ψαλμὸς ια'

Σὺ, Κύριε, φυλάξαις ἡμᾶς καὶ διατηρήσαις ἡμᾶς.
Στίχ. Σῶσόν με, Κύριε, ὅτι ἐκλέλοιπεν ὁσος.

Δ. Σοφία.

Α. Γενέσεως τὸ ἀνάγνωσμα.

Δ. Πρόσχωμεν.

Α. Εἶπεν ὁ Θεός· Ἐξαγαγέτω ἡ γῆ ψυχὴν ζῶσαν κατὰ γένος,
τετράποδα καὶ ἔρπετά καὶ θηρία τῆς γῆς κατὰ γένος· καὶ
ἐγένετο οὕτω. Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὰ θηρία τῆς γῆς κατὰ
γένος αὐτῶν καὶ τὰ κτήνη κατὰ γένος αὐτῶν καὶ πάντα τὰ
ἔρπετά τῆς γῆς κατὰ γένος αὐτῶν. Καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς ὅτι
καλά. Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰ-

κόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν· καὶ ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν κτηνῶν καὶ πάσης τῆς γῆς καὶ πάντων τῶν ἔρπετων τῶν ἐρπόντων ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνω ὕψωπον· κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν· ἔρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς. Καὶ εὐλόγησεν αὐτούς ὁ Θεός, λέγων· Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς· καὶ ἔρχετε τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ πάντων τῶν κτηνῶν καὶ πάσης τῆς γῆς καὶ πάντων τῶν ἔρπετων τῶν ἐρπόντων ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· Ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν πάντα χόρτον σπέρμιον σπεῖρον σπέρμι, ὃ ἐστὶν ἐπάνω πλάσης τῆς γῆς· καὶ πᾶν ζῦλον, ὃ ἔχει ἐν ἐαυτῷ καρπὸν σπέρματος σπορίμου, ὑμῖν ἔσται εἰς βρώσιν καὶ πᾶσι τοῖς θηρίοις τῆς γῆς καὶ πᾶσι τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ καὶ παντὶ ἔρπετῳ ἔρποντι ἐπὶ τῆς γῆς, ὃ ἔχει ἐν ἐαυτῷ πνοὴν ζωῆς, καὶ πάντα χόρτον χλωρὸν εἰς βρώσιν. Καὶ ἐγένετο οὕτω. Καὶ εἶδεν ὁ Θεός τὰ πάντα, ὅσα ἐποίησε καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν. Καὶ ἐγένετο ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρωὶ ἡμέρα ἕκτη. Καὶ συνετέλεσθησαν ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ καὶ πᾶς ὁ κόσμος αὐτῶν. Καὶ συνετέλεσεν ὁ Θεὸς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἕκτῃ τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἃ ἐποίησε· καὶ κατέπαυσεν ὁ Θεὸς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὧν ἐποίησε. Καὶ εὐλόγησεν ὁ Θεὸς τὴν ἡμέραν τὴν ἑβδόμην καὶ ἡγίασεν αὐτήν· ὅτι ἐν αὐτῇ κατέπαυσεν ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὧν ἤρξατο ὁ Θεὸς ποιῆσαι.

Προκείμενον. Ἦχος πλ. β'. Ψαλμὸς ιβ'

Ἐπίβλεψον, εἰσάκουσόν μου, Κύριε ὁ Θεός μου.

Στίχ. Ἐως πότε, Κύριε, ἐπιλήση μου εἰς τέλος;

Κέλευσον.

1. Ἀνίσταται καὶ λαβὼν τὸν θυμιατὸν εἰς τὴν δεξιάν αὐτοῦ χεῖρα εἰς δὲ τὴν εὐώνυμον τὸ μανουάλιον μετὰ τοῦ κηροῦ, ἵσταται ἐνώπιον τῆς ἁγίας τραπέζης εἰσῶθεν τοῦ βήμα-

τος καὶ φωτίζων σταυροειδῶς λέγει·

Σοφία· ὁρθοί.

Εἶτα σφραγίζων σταυροειδῶς τὸν λαὸν λέγει·

Φῶς Χριστοῦ φαίνει πᾶσι.

Α. Παροιμιῶν τὸ ἀνάγνωσμα.

Δ. Σοφία· πρόσχωμεν.

Α. Ὑἱέ, ἐὰν δεξιόμενος ᾖσιν ἐμῆς ἐντολῆς κρύψῃς παρὰ σεαυτῷ, ἐπακούσεται σοφίας τὸ οὖς σου καὶ παραβαλεῖς καρδίαν σου εἰς σύνεσιν, παραβαλεῖς δὲ αὐτὴν εἰς νουθέτησιν τῷ υἱῷ σου. Ἐὰν γὰρ τὴν σοφίαν ἐπικαλέσῃ καὶ τῇ συνέσει δῶς φωνὴν σου καὶ ἐὰν ζητήσῃς αὐτήν, ὡς ἀργύριον καὶ ὡς θησαυρὸν ἐξερευνήσῃς αὐτήν, τότε συνήσεις φόβον Κυρίου καὶ ἐπίγνωσιν Θεοῦ εὐρήσεις· ὅτι Κύριος δίδωσι σοφίαν καὶ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ γνώσεις καὶ σύνεσις. Καὶ θησαυρίζει τοῖς κατορθοῦσι σωτηρίαν· ὑπερασπιεῖ δὲ τὴν πορείαν αὐτῶν, τοῦ φυλάξασθαι ὁδοὺς δικαιοματίων· καὶ ὁδὸν ἐυλαβουμένων αὐτὸν διαφυλάττει. Τότε συνήσεις δικαιοσύνην καὶ κρίμα καὶ κατορθώσεις πάντας ἄξονας ἀγαθούς. Ἐὰν γὰρ ἔλθῃ ἡ σοφία εἰς σὴν διάνοιαν, ἡ δὲ αἵσθησις τῇ σῇ ψυχῇ καλὴ εἶναι δόξῃ, βουλὴ καλὴ φυλάττει σε, ἐννοια δὲ ὅσα τηρήσει σε, ἵνα ῥύσῃται σε ἀπὸ ὁδοῦ κακῆς καὶ ἀπὸ ἀνδρὸς λαλοῦντος μὴδὲν πιστόν. Ὡς οἱ ἐγκαταλείποντες ὁδοὺς εὐθείας τοῦ πορευθῆναι ἐν ὁδοῖς σκότους! Ὡς οἱ εὐφραυνόμενοι ἐπὶ κακοῖς καὶ χαίροντες ἐπὶ διαστροφῇ κακῇ! Ὡς αἱ τρίβοι σκολιαὶ καὶ καμπύλαι αἱ τροχιαὶ αὐτῶν τοῦ μακράν σε ποιῆσαι ἀπὸ ὁδοῦ εὐθείας καὶ ἀλλότριον τῆς δικαίας γνώμης. Ὑἱέ, μὴ σε καταλάβῃ βουλὴ κακῇ, ἡ ἀπολείπουσα διδασκαλίαν νεότητος καὶ διαθήκην θεῶν ἐπιειλησμένη· ἔθετο γὰρ παρὰ τῷ θανάτῳ τὸν οἶκον αὐτῆς καὶ παρὰ τῷ Ἄδῃ μετὰ τῶν γηγενῶν τοὺς ἄξονας αὐτῆς. Πάντες οἱ πορευόμενοι ἐν αὐτῇ οὐκ ἀναστρέψουσιν, οὐδὲ μὴ καταλάβωσι τρίβους εὐθείας· οὐ γὰρ καταλαμβάνονται ὑπὸ ἐνιαυτῶν ζωῆς. Εἰ γὰρ ἐπορεύοντο τρίβους

ἀγαθὰς, εὐροσαν ἂν τρίβους τὰς τῶν δικαίων λείας. Χρηστοὶ ἔσονται οἰκήτορες γῆς, ἄκακοι δὲ ὑπολειφθήσονται ἐν αὐτῇ· ὅτι εὐθεὶς κατασκηνώσουσι γῆν καὶ ὅσοι ὑπολειφθήσονται ἐν αὐτῇ. Ὅδοι ἀσεβῶν ἐκ γῆς ὀλοῦνται, οἱ δὲ παράνομοι ἐξολοθρευθήσονται ἀπ' αὐτῆς.

«ΤΟ ΚΑΤΕΥΘΥΝΘΗΤΩ»

Ι. Θυμῶν τὴν ἀγίαν τράπεζαν κατάρχεται τοῦ «Κατευθυνθήτω». Ἦχος πλ. α΄

Κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου* ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου* ἔπαρσις τῶν χειρῶν μου* θυσία ἑσπερινή.

Στίχ. α΄ Κύριε, ἐκέκραξα πρὸς σέ, εἰσάκουσόν μου· πρόσχες τῇ φωνῇ τῆς δεήσεώς μου ἐν τῷ κεκραγέναι με πρὸς σέ.

Λ. Κατευθυνθήτω...

Ι. Στίχ. β΄ Θεοῦ, Κύριε, φυλακὴν τῷ στόματί μου καὶ θύραν περιοχῆς περὶ τὰ χεῖλη μου.

Λ. Κατευθυνθήτω...

Ι. Στίχ. γ΄ Μὴ ἐκκλίνης τὴν καρδίαν μου εἰς λόγους πονηρίας, τοῦ προφασίζεσθαι προφάσεις ἐν ἀμαρτίαις.

Λ. Κατευθυνθήτω...

Ι. Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι· καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Λ. Κατευθυνθήτω...

Ι. Κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου* ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου.

Λ. Ἐπαρσις τῶν χειρῶν μου* θυσία ἑσπερινή.

Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΚΤΗΝΗΣ

Δ. Εἵπωμεν πάντες ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς καὶ ἐξ ὅλης

τῆς διανοίας ἡμῶν εἵπωμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Κύριε παντοκράτορ, ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, δεόμεθα σου, ἐπάκουσον καὶ ἐλέησον.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἐλέησον ἡμᾶς, ὁ Θεός, κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου, δεόμεθα σου, ἐπάκουσον καὶ ἐλέησον.

Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').

Δ. Ἐτι δεόμεθα ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν (δεῖνος).

Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').

Δ. Ἐτι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, τῶν ἱερέων, ἱερομονάχων, ἱεροδιακόνων καὶ μοναχῶν καὶ πάσης τῆς ἐν Χριστῷ ἡμῶν ἀδελφότητος.

Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').

Δ. Ἐτι δεόμεθα ὑπὲρ ἐλέους, ζωῆς, εἰρήνης, υἱείας, σωτηρίας, ἐπισκέψεως, συγχωρήσεως καὶ ἀφέσεως τῶν ἀμαρτιῶν τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ πάντων τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων Χριστιανῶν τῶν κατοικούντων καὶ παρεπιδημούντων ἐν τῇ πόλει ταύτῃ.

Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').

Δ. Ἐτι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν μακαρίων καὶ ἀοιδίμων κτιτόρων τοῦ ἁγίου ναοῦ τούτου καὶ ὑπὲρ πάντων τῶν προαναπαυσαμένων πατέρων καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν, τῶν ἐνθάδε κειμένων καὶ ἀπανταχοῦ ὀρθοδόξων.

Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').

Δ. Ἐτι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν καρποφορούντων καὶ

καλλιεργούντων ἐν τῷ ἁγίῳ καὶ πανσέπτῳ ναῷ
τούτῳ, κοπιώντων, ψαλλόντων καὶ ὑπὲρ τοῦ πε-
ρισσώτερος λαοῦ, τοῦ ἀπεκδεχομένου τὸ παρὰ σοῦ
μέγα καὶ πλούσιον ἔλεος.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Ι. Τὴν εὐχὴν τῆς ἐκτενοῦς ἰκεσίας

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, τὴν ἐκτενὴ ταύτην ἰκε-
σίαν πρόσδεξαι παρὰ τῶν σῶν δούλων καὶ ἐλέη-
σον ἡμᾶς κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἔλεους σου καὶ
τοὺς οἰκτιρμούς σου κατὰπεμψον ἐφ' ἡμᾶς καὶ
ἐπὶ πάντα τὸν λαόν σου, τὸν ἀπεκδεχόμενον τὸ
παρὰ σοῦ πλούσιον ἔλεος.

(ἐκφώνως) "Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλόανθρωπος
Θεὸς ὑπάρχεις καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν,
τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι,
νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

ΔΕΗΣΕΙΣ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΚΑΤΗΧΟΥΜΕΝΩΝ

Α. Τὰ κατηχούμενα

Εὐξασθε, οἱ κατηχούμενοι, τῷ Κυρίῳ.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Οἱ πιστοί, ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων δεηθώμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἵνα ὁ Κύριος αὐτοὺς ἐλεήσῃ.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Κατηχήσῃ αὐτοὺς τὸν λόγον τῆς ἀληθείας.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἀποκαλύψῃ αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον τῆς δικαιοσύ-
νης.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἐνώσῃ αὐτοὺς τῇ ἁγίᾳ αὐτοῦ καθολικῇ καὶ ἀπο-
στολικῇ Ἐκκλησίᾳ.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Σῶσον, ἐλέησον, ἀντιλαβοῦ καὶ διαφύλαξον αὐ-
τούς, ὁ Θεός, τῇ σῇ χάριτι.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Οἱ κατηχούμενοι, τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ Κυρίῳ
κλίνετε.

Λ. Σοί, Κύριε.

Ι. Τὴν εὐχὴν ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων

Ὁ Θεός, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ κτίστης καὶ δημιουργ-
γὸς τῶν πάντων, ὁ πάντας θέλων σωθῆναι καὶ
εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν, ἐπίβλεψον ἐπὶ
τοὺς δούλους σου τοὺς κατηχουμένους καὶ λύ-
τρωσαι αὐτοὺς τῆς παλαιᾶς πλάνης καὶ τῆς με-
θοδείας τοῦ ἀντικειμένου· καὶ προσκάλεσαι αὐ-
τούς εἰς τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, φωτίζων αὐτῶν
τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα καὶ συγκαταριθμῶν
αὐτοὺς τῇ λογικῇ σου ποίμνῃ, ἐφ' ἣν τὸ ὄνομά
σου τὸ ἅγιον ἐπικέκληται.

(ἐκφώνως) Ἵνα καὶ αὐτοὶ σὺν ἡμῖν δοξάζωσι
τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ
Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος,
νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Δ. Τὴν ἀπόλυσιν τῶν κατηχομένων

"Ὅσοι κατηχούμενοι, προέλθετε· οἱ κατηχοόμενοι, προέλθετε.

[Ἀπὸ τῆς μεσονηστήμου Τετράδος παρεμβάλλει τὰ διπλοκατηχούμενα

"Ὅσοι πρὸς τὸ φῶτισμα, προσέλθετε· εὐξασθε, οἱ πρὸς τὸ φῶτισμα, τῷ Κυρίῳ.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Οἱ πιστοὶ ὑπὲρ τῶν πρὸς τὸ ἅγιον φῶτισμα εὐτρεπιζομένων ἀδελφῶν καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὅπως Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν στηρίξῃ αὐτοὺς καὶ ἐνδυναμώσῃ.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Φωτίσῃ αὐτοὺς φωτισμῷ γνώσεως καὶ εὐσεβείας.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Καταξιώσῃ αὐτοὺς ἐν καιρῷ εὐθέτῳ τοῦ λουτροῦ τῆς παλυγγενείας, τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τοῦ ἐνδύματος τῆς ἀφθαρσίας.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἀναγεννήσῃ αὐτοὺς δι' ὕδατος καὶ Πνεύματος.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Χαρίσῃται αὐτοῖς τὴν τελειότητα τῆς πίστεως.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Συγκαταριθμῇ αὐτοὺς τῇ ἀγίᾳ αὐτοῦ καὶ ἐκλεκτῇ ποίμνῃ.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Σῶσον, ἐλέησον, ἀντιλαβοῦ καὶ διαφύλαξον αὐτούς, ὁ Θεός, τῇ σῇ χάριτι.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Οἱ πρὸς τὸ φῶτισμα, τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ Κυρίῳ κλίνετε.

Λ. Σοί, Κύριε.

Ι. Τὴν εὐχὴν ὑπὲρ τῶν πρὸς τὸ ἅγιον φῶτισμα εὐτρεπιζομένων

Ἐπίφανον, δέσποτα, τὸ πρόσωπόν σου ἐπὶ τοὺς πρὸς τὸ ἅγιον φῶτισμα εὐτρεπιζομένους καὶ ἐπιπιθοῦντας τὸν τῆς ἁμαρτίας μολυσμὸν ἀποτινάζασθαι· καταύγασον αὐτῶν τὴν διάνοιαν· βεβαίωσον αὐτοὺς ἐν τῇ πίστει· στηρίξον ἐν ἐλπίδι· τελείωσον ἐν ἀγάπῃ· μέλη τίμια τοῦ Χριστοῦ σου ἀνάδειξον, τοῦ δόντος ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

(ἐκφώνως) "Ὅτι σὺ εἶ ὁ φωτισμὸς ἡμῶν καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Ὑἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Δ. Τὴν ἀπόλυσιν τῶν πρὸς τὸ φῶτισμα εὐτρεπιζομένων

"Ὅσοι πρὸς τὸ φῶτισμα, προέλθετε· οἱ πρὸς τὸ φῶτισμα, προέλθετε.]

"Ὅσοι κατηχούμενοι, προέλθετε· μή τις τῶν κατηχομένων.

ΔΕΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΙΣΤΩΝ

Δ. "Ὅσοι πιστοί, ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς, ὁ Θεός, τῇ σῇ χάριτι.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Σοφία.

Ι. Τὴν Ἀ' εὐχὴν τῶν πιστῶν μετὰ τὸ ἀπλωθῆναι τὸ εἰλητὸν

Ὁ Θεός ὁ μέγας καὶ αἰνετός, ὁ τῷ ζωοποιῷ τοῦ Χριστοῦ σου θανάτῳ εἰς ἀφθαρσίαν ἡμᾶς

ἐκ φθορᾶς μεταστῆσας, σὺ πάσας ἡμῶν τὰς αἰσθήσεις τῆς ἐμπαθοῦς νεκρώσεως ἐλευθέρωσον, ἀγαθὸν ταύταις ἡγεμόνα τὸν ἔνδοθεν λογισμὸν ἐπιστήσας. Καὶ ὀφθαλμὸς μὲν ἀπέστω παντὸς πονηροῦ βλέμματος, ἀκοὴ δὲ λόγοις ἀργοῖς ἀνεπίβατος, ἡ δὲ γλῶσσα καθαρευέτω ῥημάτων ἀπρεπῶν· ἀγνισον ἡμῶν τὰ χεῖλη τὰ αἰνοῦντά σε, Κύριε· τὰς χεῖρας ἡμῶν ποίησον τῶν μὲν φαύλων ἀπέχεσθαι πράξεων, ἐνεργεῖν δὲ μόνα τὰ σοι εὐάρεστα, πάντα ἡμῶν τὰ μέλη καὶ τὴν διάνοιαν τῇ σῇ κατασφαλίζόμενος χάριτι.

(ἐκφώνως) Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Δ. Ὡς ἐτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς, ὁ Θεός, τῇ σῇ χάριτι.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Σοφία.

Ι. Τὴν Β' εὐχὴν τῶν πιστῶν

Δέσποτα ἅγιε, ὑπεράγαθε, δυσωποῦμέν σε τὸν ἐν ἐλέει πλούσιον, ἔλεων γενέσθαι ἡμῖν τοῖς ἁμαρτωλοῖς καὶ ἀξίους ἡμᾶς ποιῆσαι τῆς ὑποδοχῆς τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν, τοῦ βασιλέως τῆς δόξης. Ἰδοὺ γὰρ τὸ ἄχραντον αὐτοῦ σῶμα καὶ τὸ ζωοποιὸν αἷμα κατὰ τὴν πα-

ροῦσαν ὥραν εἰσπορευόμενα, τῇ μυστικῇ ταύτῃ προτίθεσθαι μέλλει τραπέζῃ, ὑπὸ πλήθους στρατιᾶς οὐρανόθεν ἀοράτως δορυφορούμενα· ὦν τὴν μετάληψιν ἀκατάκριτον ἡμῖν δώρησαι, ἵνα δι' αὐτῶν τὸ τῆς διανοίας ὅμμα καταυγαζόμενοι, υἱοὶ φωτὸς καὶ ἡμέρας γενώμεθα.

(ἐκφώνως) Κατὰ τὴν δωρεάν τοῦ Χριστοῦ σου, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἁγιοῦ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Η ΕΙΣΟΔΟΣ ΤΩΝ ΠΡΟΗΓΙΑΣΜΕΝΩΝ ΔΩΡΩΝ

Λ. Ἀντὶ χειρουβικοῦ ψάλλει εἰς ἥχον πλ. β' τὸν ὕμνον·

Νῦν αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν* σὺν ἡμῖν ἀοράτως λατρεύουσιν.* Ἰδοὺ γὰρ εἰσπορεύεται* ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης.

Ι. Θυμιᾷ λέγων καθ' ἑαυτὸν τὸν ν' ψαλμόν. Εὐχὴ δὲ τοῦ χειρουβικοῦ οὐ λέγεται. Εἶτα λαβὼν ἐπὶ κεφαλῆς τὰ ἅγια εἰσοδεύει μὴδὲν λέγων.

Λ. Ἰδοὺ θυσία μυστικὴ* τετελειωμένη δορυφορεῖται.* Πίστει καὶ πόθῳ προσέλθωμεν,* ἵνα μέτοχοι ζωῆς αἰωνίου γενώμεθα.* Ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα.

ΠΑΛΗΡΩΤΙΚΑ - ΑΙΤΗΣΕΙΣ - ΚΥΡΙΑΚΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Δ. Πληρώσωμεν τὴν ἐσπερινὴν δέησιν ἡμῶν τῷ Κυρίῳ.

- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ὑπὲρ τῶν προτεθέντων καὶ προαγιασθέντων τιμίων δώρων τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ὅπως ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς ἡμῶν, ὁ προσδεξάμενος αὐτὰ εἰς τὸ ἅγιον καὶ ὑπερουράνιον καὶ νοερὸν αὐτοῦ θυσιαστήριον εἰς ὁσμὴν εὐωδίας πνευματικῆς, ἀντικαταπέμψῃ ἡμῖν τὴν θεῖαν χάριν καὶ τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγίου Πνεύματος δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς, κινδύνου καὶ ἀνάγκης τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς, ὁ Θεός, τῇ σῇ χάριτι.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Τὴν ἐσπέραν πᾶσαν, τελείαν, ἁγίαν, εἰρηνικὴν καὶ ἀναμάρτητον παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα.
- Λ. Παράσχου, Κύριε.
- Δ. Ἀγγελον εἰρήνης, πιστὸν ὁδηγόν, φύλακα τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα.
- Λ. Παράσχου, Κύριε.
- Δ. Συγγνώμην καὶ ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τῶν πλημμελημάτων ἡμῶν παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα.
- Λ. Παράσχου, Κύριε.

- Δ. Τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν καὶ εἰρήνην τῷ κόσμῳ παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα.
- Λ. Παράσχου, Κύριε.
- Δ. Τὸν ὑπόλοιπον χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν ἐν εἰρήνῃ καὶ μετανοίᾳ ἐκτελέσαι παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα.
- Λ. Παράσχου, Κύριε.
- Δ. Χριστιανὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς ἡμῶν, ἀνώδυνα, ἀνεπαίσχυντα, εἰρηνικά καὶ καλὴν ἀπολογία τὴν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ αἰτησώμεθα.
- Λ. Παράσχου, Κύριε.
- Δ. Τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως καὶ τὴν κοινωνίαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος αἰτησάμενοι, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα.
- Λ. Σοί, Κύριε.
- Ι. Τὴν εὐχὴν μετὰ τὸ ἀποτεθῆναι τὰ ἅγια ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπεζῇ**
- Ὁ τῶν ἀρρήτων καὶ ἀθεάτων μυστηρίων Θεός, παρ' ὃ οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως οἱ ἀπόκρυφοι, ὁ τὴν διακονίαν τῆς λειτουργίας ταύτης ἀποκαλύψας ἡμῖν καὶ θέμενος ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς διὰ τὴν πολλὴν σου φιλοανθρωπίαν εἰς τὸ προσφέρειν σοι δῶρά τε καὶ θυσίας ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων· αὐτός, ἀόρατε βασιλεῦ, ὁ ποιῶν μεγάλα καὶ ἀνεξιχνίαστα, ἔνδοξά τε καὶ ἐξάισια, ὃν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς, ἐπιδε ἐφ' ἡμᾶς τοὺς ἀνα-

ξίους δούλους σου, τοὺς τῷ ἁγίῳ τούτῳ θυσιαστηρίῳ ὡς τῷ χειρουβικῷ σου παρισταμένους θρόνῳ, ἐφ' ὃ ὁ μονογενὴς σου Υἱὸς καὶ Θεὸς ἡμῶν διὰ τῶν προκειμένων φρικτῶν ἐπαναπαύεται μυστηρίων· καὶ πάσης ἡμᾶς καὶ τὸν πιστὸν σου λαὸν ἐλευθερώσας ἀκαθαρσίας, ἁγιάσον πάντων ἡμῶν τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα ἁγιασμῷ ἀναφαιρέτῳ, ἵνα ἐν καθαρῷ συνειδῶτι, ἀνεπισχύντῳ προσώπῳ, πεφωτισμένῃ καρδίᾳ, τῶν θείων τούτων μεταλαμβάνοντες ἁγιασμάτων καὶ ὑπ' αὐτῶν ζωοποιούμενοι, ἐνωθῶμεν αὐτῷ τῷ Χριστῷ σου, τῷ ἀληθινῷ Θεῷ ἡμῶν, τῷ εἰπόντι· «Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἶμα ἐν ἐμοὶ μένει καὶ ἐν αὐτῷ»· ὅπως ἐνοικούντος ἐν ἡμῖν καὶ ἐμπεριπατούντος τοῦ Λόγου σου, Κύριε, γενώμεθα ναὸς τοῦ παναγίου καὶ προσκυνητοῦ σου Πνεύματος, λελυτρωμένοι πάσης διαβολικῆς μεθοδείας, ἐν πράξει ἢ λόγῳ ἢ κατὰ διάνοιαν ἐνεργουμένης καὶ τύχωμεν τῶν ἐπηγγελμένων ἡμῖν ἀγαθῶν, σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις σου τοῖς ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστήσασιν.

(ἐκφώνως) Καὶ καταξίωσον ἡμᾶς, δέσποτα, μετὰ παρρησίας, ἀκατακρίτως τολμᾶν ἐπικαλεῖσθαί σε τὸν ἐπουράνιον Θεὸν Πατέρα καὶ λέγειν·

Ι.-Α. Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς,* ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου,* ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου,* γενήθῃ τὸ θέλημά σου* ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς* τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον* δὸς ἡμῖν σήμερον* καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν,* ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν* καὶ

μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν,* ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.

Ι. (ἐκφώνως) Ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Α. Ἀμήν.

ΚΕΦΑΛΟΚΛΙΣΙΑ

Ι. Εἰρήνη πᾶσι.

Α. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν τῷ Κυρίῳ κλίνωμεν.

Α. Σοί, Κύριε.

Ι. Τὴν εὐχὴν τῆς κεφαλοκλισίας

Ὁ Θεός, ὁ μόνος ἀγαθὸς καὶ εὐσπλαγχνος, ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν, ἐπιδε εὐσπλάγχνῳ ὄμματι ἐπὶ πάντα τὸν λαόν σου καὶ φύλαξον αὐτὸν καὶ ἀξιώσον πάντας ἡμᾶς ἀκατακρίτως μετασχεῖν τῶν ζωοποιῶν σου τούτων μυστηρίων· σοὶ γὰρ τὰς ἑαυτῶν ὑπεκλίνωμεν κεφαλὰς, ἀπεκδεχόμενοι τὸ παρὰ σοῦ πλούσιον ἔλεος.

(ἐκφώνως) Χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Α. Ἀμήν.

Ι. Πρόσχες, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου σου καὶ ἀπὸ θρόνου δόξης τῆς βασιλείας σου καὶ ἐλθὲ εἰς τὸ ἀγιάσαι ἡμᾶς, ὁ ἄνω τῷ Πατρὶ συγκαθήμενος καὶ ὧδε ἡμῖν ἀοράτως συνών· καὶ καταξίωσον τῇ κραταιᾷ σου χειρὶ μεταδοῦναι ἡμῖν τοῦ ἀχράντου σώματος σου καὶ τοῦ τιμίου αἵματος καὶ δι' ἡμῶν παντὶ τῷ λαῷ.

Δ. Πρόσχωμεν.

Ι. Ἐπικεκαλυμμένων ὄντων τῶν θείων δώρων, βαλὼν τὴν χεῖρα ἕπτεται τοῦ ζωοποιοῦ ἄρτου μετ' εὐλαβείας καὶ φόβου πολλοῦ, οὐ γὰρ ὑποὶ ἁρτίως τὸν θεῖον ἄρτον, καὶ ἐκφωνεῖ·

Τὰ προηγιασμένα ἅγια τοῖς ἁγίοις.

Λ. Εἷς ἅγιος, εἷς Κύριος, Ἰησοῦς Χριστός, εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς· ἀμήν.

Καὶ ψάλλει τὸ κοινωνικὸν

Γεύσασθε καὶ ἴδετε, ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος. Ἀλληλούϊα.

Δ. Μέλισον, δέσποτα, τὸν ἅγιον ἄρτον.

Ι. Ἀνακαλύπτει τὰ ἅγια καὶ μελίζων λέγει·

Μελίζεται καὶ διαμερίζεται ὁ ἄμνος τοῦ Θεοῦ, ὁ μελιζόμενος καὶ μὴ διαιρούμενος, ὁ πάντοτε ἐσθιόμενος καὶ μηδέποτε δαπανώμενος, ἀλλὰ τοὺς μετέχοντας ἀγιάζων.

Δ. Πλήρωσον, δέσποτα, τὸ ἅγιον ποτήριον.

Ι. Λαβὼν ἐκ τοῦ ἄρτου μερίδα μίαν βάλλει εἰς τὸ ἅγιον ποτήριον λέγων·

Πλήρωμα ποτηρίου, πίστεως Πνεύματος ἁγίου.

Δ. Ἀμήν.

Καὶ εἰσφέρων τὸ ζέον λέγει·

Εὐλόγησον, δέσποτα, τὸ ζέον.

Ι. Εὐλογημένη ἡ ζέσις τῶν ἁγίων σου, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Δ. Ζέσις πίστεως πλήρης Πνεύματος ἁγίου· ἀμήν.

Καὶ κοινωνεῖ ὁ ἱερεὺς καὶ μεταδίδωσι τῷ διακόνῳ

Δ. Μετὰ φόβου Θεοῦ, πίστεως καὶ ἀγάπης προσέλθετε.

Λ. Ἀμήν. Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος* ἐν ὀνόματι Κυρίου.* Θεὸς Κύριος* καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν.

Ι. Κοινωνεῖ τὸν λαὸν καὶ εἰτα λέγει·

Σῶσον, ὁ Θεός, τὸν λαόν σου καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου.

Λ. Εὐλογήσω τὸν Κύριον ἐν παντὶ καιρῷ,* διὰ πάντοτε ἡ αἴνεσις αὐτοῦ ἐν τῷ στόματί μου.* Ἄρτον οὐράνιον* καὶ ποτήριον ζωῆς* γεύσασθε καὶ ἴδετε,* ὅτι Χριστὸς ὁ Κύριος. Ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα.

Ι. Εἰσάγων τὰ ἅγια ἐν τῇ προθέσει λέγει καθ' ἑαυτόν·

Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν.

(ἐκφώνως) Πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Α. Ἀμήν.

Πληρωθήτω τὸ στόμα ἡμῶν* αἰνέσεώς σου, Κύριε,*
ὅτι ἡξίωσας ἡμᾶς μετασχεῖν τῶν ἁγίων,* ἀθανάτων καὶ
ἀχράντων σου μυστηρίων* τήρησον ἡμᾶς ἐν τῷ σῶ ἁγια-
σμῷ,* ὅπως ἀνυμνήσωμεν τὴν δόξαν σου,* ὅλην τὴν ἡμέραν
μελετῶντας τὴν δικαιοσύνην σου.* Ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα,
ἀλληλούϊα.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ

Δ. Ὁρθοί· μεταλαβόντες τῶν θείων, ἁγίων, ἀχράν-
των, ἀθανάτων, ἐπουρανίων, ζωοποιῶν, φρικτῶν
τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων, ἀξίως εὐχαριστήσωμεν
τῷ Κυρίῳ.

Α. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς,
ὁ Θεός, τῇ σῇ χάριτι.

Α. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Τὴν ἐσπέραν πᾶσαν τελείαν, ἁγίαν, εἰρηνικὴν
καὶ ἀναμάρτητον αἰτησάμενοι, ἑαυτοὺς καὶ ἄλ-
λῆλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ
Θεῷ παραδώμεθα.

Α. Σοί, Κύριε.

Ι. Τὴν εὐχὴν μετὰ τὴν μετάληψιν

Εὐχαριστοῦμέν σοι, τῷ σωτῆρι τῶν ὅλων
Θεῷ, ἐπὶ πᾶσιν οἷς παρέσχου ἡμῖν ἀγαθοῖς καὶ
ἐπὶ τῇ μεταλήψει τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἵμα-
τος τοῦ Χριστοῦ σου. Καὶ δεόμεθά σου, δέσποτα
φιλόανθρωπε· φύλαξον ἡμᾶς ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν
πετερύγων σου καὶ δὸς ἡμῖν μέχρι τῆς ἐσχάτης
ἡμῶν ἀναπνοῆς ἐπαξίως μετέχειν τῶν ἁγιασμά-

των σου, εἰς φωτισμὸν ψυχῆς καὶ σώματος, εἰς
βασιλείας οὐρανῶν κληρονομίαν.

(ἐκφώνως) Ὅτι σὺ εἶ ὁ ἁγιασμὸς ἡμῶν καὶ
σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ
Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς
τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Α. Ἀμήν.

ΑΠΟΛΥΤΙΣ

Ι. Ἐν εἰρήνῃ προέλθωμεν.

Α. Ἐν ὀνόματι Κυρίου.

Δ. Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Α. Κύριε, ἐλέησον.

Ι. Τὴν ὀπισθάμβωνον εὐχὴν

Δέσποτα παντοκράτορ, ὁ πᾶσαν τὴν κτίσιν
ἐν σοφίᾳ δημιουργήσας, ὁ διὰ τὴν ἄφατόν σου
πρόνοιαν καὶ πολλὴν ἀγαθότητα ἀγαγὼν ἡμᾶς
εἰς τὰς πανσέπτους ἡμέρας ταύτας πρὸς καθα-
ρισμὸν ψυχῶν καὶ σωμάτων, πρὸς ἐγκράτειαν
παθῶν, πρὸς ἐλπίδα ἀναστάσεως· ὁ διὰ τεσσα-
ράκοντα ἡμερῶν πλάκας χειρίσας, τὰ θεογρά-
κτα γράμματα, τῷ θεράποντί σου Μωσεῖ, πα-
ράσχου καὶ ἡμῖν, ἀγαθέ, τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν
ἀγωνίσασθαι, τὸν δρόμον τῆς νηστείας ἐκτελέσαι,
τὴν πίστιν ἀδιαίρετον τηρῆσαι, τὰς κεφαλὰς τῶν
ἀοράτων δρακόντων συνθλάσαι, νικητάς τε τῆς
ἁμαρτίας ἀναφανῆναι καὶ ἀκατακρίτως φθάσαι
προσκυνῆσαι καὶ τὴν ἁγίαν ἀνάστασιν. Ὅτι ἡ-
λόγηται καὶ δεδόξασται τὸ πάντιμον καὶ με-

γαλοπρεπές ὄνομά σου, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Α. Ἀμήν.

Εἶη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον* ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος (γ').

Ι. Τὴν εὐχὴν ἐν τῷ συστειλαί τὰ ἅγια

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ἀγαγὼν ἡμᾶς εἰς τὰς πανσέπτους ἡμέρας ταύτας καὶ κοινωνοὺς ἡμᾶς ποιήσας τῶν φρικτῶν σου μυστηρίων, σύν-αψον τῇ λογικῇ σου ποίμνῃ καὶ κληρονόμους ἀνάδειξον τῆς βασιλείας σου, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Δ. Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Ι. Εὐλογία Κυρίου καὶ ἔλεος ἔλθοι ἐφ' ὑμᾶς, τῇ αὐτοῦ χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Α. Ἀμήν.

Ι. Δόξα σοι, Χριστέ ὁ Θεός, ἡ ἐλπίς ἡμῶν, δόξα σοι.

Λ. Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι.

Καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.
Κύριε, ἐλέησον (γ'). Εὐλόγησον.

Ι. Τὴν ἀπόλυσιν

Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν, ταῖς πρεσβείαις τῆς παναρχάντου καὶ παναμώμου ἁγίας αὐτοῦ μητρὸς, δυνάμει τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυ-

ροῦ, προστασίαις τῶν τιμίων ἐπουρανίων δυνάμεων ἁσωμάτων, ἱκεσίαις τοῦ τιμίου, ἐνδόξου, προφήτου, προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου, τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ πανευφύμων ἀποστόλων, τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ καλλινίκων μαρτύρων, τῶν ὁσίων καὶ θεοφόρων πατέρων ἡμῶν, (τοῦ ἁγίου τοῦ ναοῦ), τῶν ἁγίων καὶ δικαίων θεοπατόρων Ἰωακείμ καὶ Ἀννης, τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Θεοφάνους τοῦ ὁμολογητοῦ, οὐ καὶ τὴν μνήμην ἐπιτελοῦμεν, καὶ πάντων τῶν ἁγίων, ἐλεήσει καὶ σώσει ἡμᾶς, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος.

Καὶ διανέμει τὸ ἀντίδωρον

Α. Τὸν λγ' ψαλμὸν

Εὐλογήσω τὸν Κύριον ἐν παντὶ καιρῷ, διὰ παντὸς ἡ αἴνεσις αὐτοῦ ἐν τῷ στόματί μου.

Ἐν τῷ Κυρίῳ ἐπαινεθήσεται ἡ ψυχὴ μου· ἀκουσάτωσαν πρᾶεῖς καὶ εὐφρανθήτωσαν.

Μεγαλύνετε τὸν Κύριον σὺν ἐμοὶ καὶ ὑψώσωμεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τὸ αὐτό.

Ἐξεζήτησα τὸν Κύριον καὶ ἐπήκουσέ μου καὶ ἐκ πασῶν τῶν θλίψεών μου ἐρρύσατό με.

Προσέλθετε πρὸς αὐτὸν καὶ φωτίσθητε καὶ τὰ πρόσωπα ὑμῶν οὐ μὴ κατασχυθῇ.

Οὗτος ὁ πτωχὸς ἐκέκραξε καὶ ὁ Κύριος εἰσέηκουσεν αὐτοῦ καὶ ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ ἔσωσεν αὐτόν.

Παραμβαλεῖ ἄγγελος Κυρίου κύκλῳ τῶν φοβουμένων αὐτὸν καὶ ῥύσεται αὐτούς.

Γεύσασθε καὶ ἴδετε, ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος·
μακάριος ἀνὴρ, ὃς ἐλπίζει ἐπ' αὐτόν.

Φοβήθητε τὸν Κύριον πάντες οἱ ἅγιοι αὐτοῦ·
ὅτι οὐκ ἔστιν ὑστέρημα τοῖς φοβουμένοις αὐτόν.

Πλούσιοι ἐπτώχευσαν καὶ ἐπείνασαν, οἱ δὲ
ἐκζητοῦντες τὸν Κύριον οὐκ ἐλαττωθήσονται παν-
τὸς ἀγαθοῦ.

Δεῦτε, τέκνα, ἀκούσατέ μου· φόβον Κυρίου
διδάξω ὑμᾶς.

Τίς ἐστὶν ἄνθρωπος ὁ θέλων ζῶν, ἀγαπῶν
ἡμέρας ἰδεῖν ἀγαθὰς;

Παῦσον τὴν γλῶσσάν σου ἀπὸ κακοῦ καὶ χεῖλ
σου τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον.

Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ καὶ ποιήσον ἀγαθόν·
ζήτησον εἰρήνην καὶ δίωξον αὐτήν.

Ὁφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ δικαίους καὶ ὧτα αὐτοῦ
εἰς δέησιν αὐτῶν.

Πρόσωπον δὲ Κυρίου ἐπὶ ποιῶντας κακὰ τοῦ
ἐξολοθρεῦσαι ἐκ γῆς τὸ μνημόσυνον αὐτῶν.

Ἐκέκραξαν οἱ δίκαιοι καὶ ὁ Κύριος εἰσήκου-
σεν αὐτῶν καὶ ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτῶν
ἐρρύσατο αὐτούς.

Ἐγγὺς Κύριος τοῖς συντετριμμένοις τὴν καρ-
δίαν καὶ τοὺς ταπεινοὺς τῷ πνεύματι σώσει.

Πολλὰ αἱ θλίψεις τῶν δικαίων καὶ ἐκ πασῶν
αὐτῶν ῥύσεται αὐτοὺς ὁ Κύριος.

Φυλάσσει Κύριος πάντα τὰ ὁστ' αὐτῶν, ἐν
ἐξ αὐτῶν οὐ συντριβήσεται.

Θάνατος ἀμαρτωλῶν πονηρὸς καὶ οἱ μισοῦν-
τες τὸν δίκαιον πλημμελήσουσι.

Λυτρώσεται Κύριος ψυχὰς δούλων αὐτοῦ καὶ
οὐ μὴ πλημμελήσουσι πάντες οἱ ἐλπίζοντες ἐπ'
αὐτόν.

Καὶ ἐπισυνάπτει τὸν ρμδ' ψαλμὸν

Ὑψώσω σε, ὁ Θεός μου, ὁ βασιλεὺς μου, καὶ
εὐλογήσω τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς
τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Καθ' ἐκάστην ἡμέραν εὐλογήσω σε καὶ αἰνέ-
σω τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα
τοῦ αἰῶνος.

Μέγας Κύριος καὶ αἰνετὸς σφόδρα καὶ τῆς
μεγαλωσύνης αὐτοῦ οὐκ ἔστι πέρας.

Γενεὰ καὶ γενεὰ ἐπαινέσει τὰ ἔργα σου καὶ
τὴν δύναμίν σου ἀπαγγελοῦσι.

Τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς δόξης τῆς ἁγιωσύ-
νης σου λαλήσουσι καὶ τὰ θαυμάσιά σου διηγή-
σονται.

Καὶ τὴν δύναμιν τῶν φοβερῶν σου ἐροῦσι καὶ
τὴν μεγαλωσύνην σου διηγῶνται.

Μνήμην τοῦ πλήθους τῆς χρηστότητός σου
ἐξερεύξονται καὶ τῇ δικαιοσύνῃ σου ἀγαλλιάσονται.

Οἰκτίρων καὶ ἐλεήμων ὁ Κύριος, μακρόθυ-
μος καὶ πολυέλεος.

Χρηστὸς Κύριος τοῖς σύμπασι καὶ οἱ οἰκτιρμοὶ
αὐτοῦ ἐπὶ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ.

Ἐξομολογησάσθωσάν σοι, Κύριε, πάντα τὰ
ἔργα σου καὶ οἱ ὅσιοί σου εὐλογησάτωσάν σε.

Δόξαν τῆς βασιλείας σου ἐροῦσι καὶ τὴν δυναστείαν σου λαλήσουσιν.

Τοῦ γνωρίσαι τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων τὴν δυναστείαν σου καὶ τὴν δόξαν τῆς μεγαλοπρεπείας τῆς βασιλείας σου.

Ἡ βασιλεία σου βασιλεία πάντων τῶν αἰώνων καὶ ἡ δεσποτεία σου ἐν πάσῃ γενεᾷ καὶ γενεᾷ.

Πιστὸς Κύριος ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις αὐτοῦ καὶ ὁσὶς ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ.

Ὑποστηρίζει Κύριος πάντας τοὺς καταπίπτοντας καὶ ἀνορθοῦ πάντας τοὺς κατερραγμένους.

Οἱ ὀφθαλμοὶ πάντων εἰς σὲ ἐλπίζουν καὶ σὺ δίδως τὴν τροφὴν αὐτῶν ἐν εὐκαιρίᾳ.

Ἀνοίγεις σὺ τὴν χεῖρά σου καὶ ἐμπιπλᾷς πᾶν ζῶον εὐδοκίας.

Δίκαιος Κύριος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ καὶ ὁσὶς ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ.

Ἐγγὺς Κύριος πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτόν, πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτόν ἐν ἀληθείᾳ.

Θέλημα τῶν φοβουμένων αὐτόν ποιήσει καὶ τῆς δεήσεως αὐτῶν εἰσακούσεται καὶ σώσει αὐτούς.

Φυλάσσει Κύριος πάντας τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν καὶ πάντας τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐξολοθρεύσει.

Αἶνεσιν Κυρίου λαλήσει τὸ στόμα μου καὶ εὐλογεῖτω πᾶσα σὰρξ τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι· καὶ

νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Ι. Δι' εὐχῶν τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ὁ Θεός, ἐλέησον ἡμᾶς.

Λ. Ἀμήν.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1. Ἑρμηνεία τῆς θείας λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων (κῶδ. Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν 861).

Τῇ ἀγίῃ καὶ μεγάλῃ Τεσσαρακοστῇ, ὅτε μέλλει ὁ ἱερεὺς ποιῆσαι προηγιασμένην, ἐν τῇ προσκομιδῇ τῆς Κυριακῆς ποιεῖ ὡς συνήθως. Καὶ μετὰ τὸ περικόψαι τὸν πρῶτον ἄρτον καὶ θῦσαι καὶ κεντῆσαι, περικόπτει καὶ τοὺς ἐτέρους ἄρτους λέγων εἰς ἕνα ἕκαστον· «Εἰς ἀνάμνησιν» καὶ· «Ὡς πρόβατον» καὶ τὸ «Θύεται» καὶ τὸ «Εἷς τῶν στρατιωτῶν». Εἴθ' οὕτως γέει ἐν τῷ ἀγίῳ ποτηρίῳ οἶνον καὶ ὕδωρ λέγων τὰ συνήθη καὶ συγκαλύπτει αὐτὰ μετὰ τῶν ἱερῶν καλυμμάτων καὶ θυμίζῃ λέγων τὴν εὐχὴν τῆς προθέσεως καὶ οὕτως ἄρχεται τῆς θείας λειτουργίας καὶ ἐκκληροῖ αὐτὴν ὡς ἔθος. «Ὅτε δὲ μέλλει σφραγίσαι τοὺς ἄρτους, λέγει· «Ποίησον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον» ἐνικῶς, ὡς εἰς ἐστὶν ὁ Χριστός· οὐχ ὡς τινες δὲ ἀμαθεῖς λέγουσι «τοὺς ἄρτους τούτους». Καὶ ὅτε μέλλει ὑψῶσαι, ὑψοῖ ὅλους ὁμοῦ καὶ μελίζει τὸν προσκομιζόμενον πρῶτον ἄρτον καὶ τίθῃσι τὴν μερίδα ἐν τῷ ἀγίῳ ποτηρίῳ καὶ ἐγγέει καὶ τὸ ζῆον ὡς ἔθος. Εἴτα λαβὼν τὴν ἁγίαν λαβίδα μετὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς βάφει αὐτὴν ἐν τῷ ἀγίῳ αἵματι, τῇ δὲ ἀριστερᾷ χειρὶ λαμβάνει ἕκαστον ἄρτον καὶ εἰσφέρει τὴν ἁγίαν λαβίδα μετὰ τοῦ ἀγίου αἵματος βεβαμμένην καὶ ἐγγίζει αὐτὴν ἐν τῷ ἀγίῳ ἄρτῳ σταυροειδῶς ἐν τῷ μέρει, ἐν ᾧ ἐχαράχθη ὁ σταυρός ὑπὸ τὴν ψυχάν καὶ ἀποτίθῃσι τοῦτον ἐν τῷ ἀρτοπορίῳ. Εἴτα λαμβάνει καὶ τοὺς ἐτέρους καὶ ποιεῖ ὡσαύτως εἰς ἕνα ἕκαστον καὶ συστέλλει αὐτοὺς πάντας ἐν τῷ ἀρτοπορίῳ. Ἐπειτα ὁ ἱερεὺς εὐχεταί ὡς συνήθως καὶ μεταδίδεται ὡς συνήθως καὶ ἐκκληροῖ τὴν θείαν μυσταγωγίαν κατὰ τὸ διατεταγμένον.

2. Εὐχή τῆς ἐνώσεως (κῶδ. Ἑθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν 2086).

Ἐνωσις τοῦ ἀχράντου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἵματος εἰς φυλακτήριον τοῖς μεταλαμβάνουσιν εἰς ζωὴν αἰώνιον. Ὅτι ἡυλόγηται καὶ δεδόξασται...

3. Εὐχή τῆς προθέσεως (κῶδ. Ἑθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν 661. Paris. Gr. 328. Φιλοθέου 177 κ.ά.).

Ὁ Θεός, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ὑποδείξας ἡμῖν τὸ μέγα τοῦτο τῆς σωτηρίας μυστήριον, σὺ ἱκάνωσον ἡμᾶς προσφέρειν σοι θυσίας ἀναιμάρτους, θυσίαν προηγιασμένην εἰς δόξαν καὶ αἶνον Χριστοῦ. Ὅτι ἡγιασται καὶ δεδόξασται τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

4. Εὐχή τῆς προθέσεως (κῶδ. Paris. Gr. 328. Φιλοθέου 164 καὶ 177).

Κύριε, Κύριε, νῦν δεόμεθα σου, ὁ Θεέ, ὁ σωτὴρ ἡμῶν, μὴ καταισχύνῃς ἡμᾶς τῆς εἰς σὲ πίστεως, ἐλπίδος καὶ ἀγάπης· ἰδοὺ γὰρ διὰ παντὸς σὲ ὑμνοῦμεν, Κύριε, ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

5. Εὐχή εἰσόδου (κῶδ. Ἑθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν 2086).

Τὴν εἴσοδον ἡμῖν, Χριστέ, τὴν πρὸς τὸ ἱερόν σου ῥύπου παντὸς ἀπαλλαχθῆναι εὐδόκησον καὶ τὰς καρδίας ἡμῶν ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς· καὶ ἀξίωσον τὴν εὐχὴν ἡμῶν ἀνελθεῖν ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου· πρεσβείας τῆς ἀγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας καὶ πάντων τῶν ἁγίων σου. Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις...

6. Εὐχή τοῦ θυμιάματος (κῶδ. Paris. Gr. 328. Φιλοθέου 164 καὶ 177).

Ὁ Θεὸς ὁ ὕψιστος, ὁ ἀόρατος καὶ ἀχειροποίητος, ὁ προσ-

δεξάμενος τὰ δῶρα ταῦτα, Νῶε τὰς θυσίας, Ἀβραάμ τὰς ὀλοκαυτώσεις, πρόσδεξαι καὶ ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν τὸ παρὸν θυμίαμα εἰς τὸ ἅγιον καὶ ὑπερουράνιον καὶ νοερὸν σου θυσιαστήριον εἰς ὁσμὴν εὐωδίας, εἰς θυσίαν δεκτὴν.

7. Εὐχή τοῦ χειρουβικοῦ ὕμνου (κῶδ. Paris. Gr. 324. 328. 391. Ἑθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν 785 κ.ά.).

Ὁ ἐπισκεψάμενος ἡμᾶς ἐν ἐλπίδι καὶ οἰκτιρμοῖς, δέσποτα Κύριε, καὶ χαρισάμενός ἡμῖν παρρησίαν τοῖς ταπεινοῖς καὶ ἀναξίοις δούλοις σου παραστήναι τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ καὶ προσφέρειν σοὶ τὴν λογικὴν ταύτην καὶ ἀνάμικτον λατρείαν ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων, ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμὲ τὸν ἀχρεῖον δοῦλόν σου καὶ ἐξάλειψόν μου τὰ παραπτώματα διὰ τὴν σὴν εὐσπλαγχνίαν καὶ καθάρισόν μου τὰ χεῖλη καὶ τὴν καρδίαν ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος καὶ ἰκάνωσόν με τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος εἰς τὴν λειτουργίαν ταύτην καὶ πρόσδεξάι με διὰ τὴν ἀγαθότητά σου προσεγγίζοντα τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ. Εὐδόκησον δὴ, Κύριε, δεκτὰ γενέσθαι τὰ προσαγόμενά σοι δῶρα ταῦτα διὰ τῶν ἡμετέρων χειρῶν, συγκαταβαίνων ἡμῖν ταῖς ἀσθενείαις καὶ μὴ ἀπορρίψῃς με ἀπὸ τοῦ προσώπου σου, μηδὲ βδελύξῃ τὴν ἐμὴν ἀναξιώτητα, ἀλλ' ἐλέησόν με, ὁ Θεός, κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου καὶ παρένεγκε τὰ ἁμαρτήματά μου, ἵνα ἀκατακρίτως προσελθὼν κατενώπιον τῆς δόξης σου ἀξιωθῶ τῆς σκέπης τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ καὶ μὴ ὡς δοῦλος ἁμαρτίας ἀποδοκιμῶς γένωμαι· ναί, δέσποτα παντοδύναμε, εἰσάκουσον τῆς δεήσεώς μου. Σὺ γὰρ εἰ ὁ πάντα ἐνεργῶν ἐν πᾶσι καὶ τὴν παρὰ σοῦ πάντες ἐπιζητούμεν βοήθειαν, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

8. Εὐχή, ἣν ποιεῖ ὁ ἱερεὺς ψαλλομένου τοῦ χειρουβικοῦ (κῶδ. Ἑθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν 2086).

Θεὲ πατέρων καὶ Κύριε τοῦ ἐλέους, ὁ ποιήσας τὰ πάντα τῷ λόγῳ σου καὶ τῇ σοφίᾳ σου κατασκευάσας ἄνθρωπον,

ἵνα δεσπόζῃ τῶν ὑπὸ σοῦ δημιουργηθέντων· αὐτὸς κρίνων κρίσιν δικαίαν, δώρησάι μοι τὴν σὴν πάρεδρον σοφίαν καὶ μὴ ἀποδοκιμάσῃς με ἐκ παίδων σου, ἀλλὰ ἀξιώσον προσερχθῆναι σοὶ τὰ δῶρα ταῦτα καὶ ὑπ' ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ. Σὺ γὰρ εἰ ὁ προσφέρων καὶ προσφερόμενος, Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

9. Εὐχή ἣν ἐπεύχεται ὁ ἱερεὺς καθ' ἑαυτὸν ἀντὶ τοῦ «Οὐδεὶς ἄξιος» (κῶδ. Ἑθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν 685. Πρβλ. καὶ Paris. Gr. 328).

Δόξα, Χριστέ, τῷ ἐλπί σου, ὅτι ἐν τοῖς χρόνοις σοφῶς εἰς τὰ ἐμπροσθεν προαγόμενος εἰς τὴν μνήμην τῆς νηστείας περιήγαγες ἡμᾶς καὶ ἱκετεύομεν τὴν ἀπέραντόν σου κυριότητα, δὸς ἡμῖν ἐπαξίως ἀναστρέφεσθαι, ψεύδη μισοῦντας, ἀλήθειαν ἀγαπῶντας, ἀγάπην ζηλοῦντας, ἁμαρτίας ἀναχωροῦντας, εὐποιίας ποιοῦντας, φιλανθρωπίαν τηροῦντας, τὴν σάρκα ὑπωπιάζοντας, πταισμάτων πλοκάς φεύγοντας καὶ πρὸς τὴν βασιλείαν τῆς ἀναστάσεώς σου ἑτοιμον καὶ ἀτάραχον τὸν φωστῆρα τῇ πολιτείᾳ σου ἅπτοντας.

10. Εὐχή ἑτέρα ὀπισθάμβωνος (κῶδ. Barb. Gr. 336).

Ἡ ἐλπίς πάντων τῶν περάτων τῆς γῆς, ὁ Θεός, ὁ προορίσας τὰς ἀγίας σου ἡμέρας τῶν νηστειῶν διὰ τε τοῦ νόμου καὶ προφητῶν καὶ εὐαγγελιστῶν καθάρσεως καὶ σωτηρίας εἶναι προξένους· καταξίωσον καὶ ἡμᾶς ἅπαντας τὸν δρόμον τῆς νηστείας εὐαρέστως ἐπιτελέσαι, τὴν πίστιν ἀκλινῇ διατηρῆσαι καὶ τὰς θείας σου ἐντολὰς ἀμέμπτως μέχρι τέλους φυλάξαι· ἄγγελον δὲ εἰρήνης ἐντείλει διατηρεῖν τὰς εισόδους ἡμῶν καὶ ἐξόδους καὶ τὰ διαβήματα ἀσφαλίζειν καὶ κατευθύνειν εἰς ὁδοὺς δικαιομάτων σου, προσδεχόμενος καὶ τὸν τῆς νηστείας καὶ γονυκλισίας ἡμῶν ἅγιον καὶ αἰετὸν, ἀνταμειβόμενος ἡμᾶς ἐν εὐλογίαις πνευματικαῖς

καὶ ἀγαθαῖς δωρεαῖς. "Ὅπως παρὰ σοῦ ἐλέους τυχόντες, δόξαν σοὶ ἀναπέμπωμεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἄμήν.

11. Εὐχή ἐν τῷ συστεῖλαι τὰ ἅγια (κώδ. Ἑθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν 685 καὶ 2086).

Καὶ νῦν δεόμεθά σου, ὁ Θεὸς ἡμῶν, μὴ κατασχύνης ἡμᾶς τῆς ἀγαθότητός σου, ἀλλ' ἐμπλήσον ἡμᾶς τῆς σῆς πίστεως καὶ ἐλπίδος καὶ ἀγάπης, ἵνα διὰ παντός ὑμνοῦμεν καὶ εὐλογοῦμεν καὶ δοξάζομεν καὶ εὐχαριστοῦμέν σε, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

12. Εὐχή μετὰ τὴν ἀπόλυσιν, γινομένη ἐν τῷ διακονικῷ (κώδ. Σινᾶ 959).

Ἐκ δυνάμεως εἰς δύναιμι μετατιθέμεθα τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ἀπὸ σοῦ καὶ εἰς σὲ καταφεύγοντες, ἀνυμνοῦμεν τὴν βασιλείαν σου, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν· ποίησον τὰ ἐλέη σου μεθ' ἡμῶν τῶν λειτουργῶν καὶ παντός τοῦ λαοῦ σου. "Ὅτι πρέπει σοὶ πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἄμήν.

13. Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου, Ἑρμηνεία τῆς θείας λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων (J. P. Migne P. G. 99, 1687 - 1690).

"Ἀκουσον δὴ μοι, τέκνον, καλῶς τὸ πῶς δεῖ τὴν τῶν προηγιασμένων ἐπιτελεῖν τελετὴν. Ἐν γάρ τοι ταῖς ἄλλαις ἱεουργίαις ἀνακεκαλυμμένως καὶ ἀνεκδοιάστως ἡ ἱεουργία ἐπιτελεῖται· ἐν δέ γε ταύτῃ συνεσχισμένως καὶ πενθηρῶς· διὸ καὶ μυστικώτερὰ εἰς πᾶν ἡ τελετὴ γίνεται. Τοίνυν ὁ ἱερεὺς τὴν ἱερατικὴν ἐνδύμενος στολὴν, τὸ τρισάγιον ὁλοκλήρως φθεγγόμενος καὶ τὸ τῆς ἡμέρας τροπάριον σὺν τῷ «Ἰδασθητί μοι, ὁ Θεός, τῷ ἁμαρτωλῷ» ἐπιλέγων τρίτον καὶ τὴν εὐχὴν τοῦ θυμιάματος λέγων,

ἐνώπιον τῆς θείας τραπέζης ἐφίσταται καὶ σταυροειδῶς θυμίων ἐκφωνεῖ· οὐχὶ τὸ «Εὐλογημένη ἡ βασιλεία» ἀνακηρύττει, ὡς νίκης τρόπαιον καὶ αὐθεντίας ἀπροσπολήπτου, ἀλλ' «Εὐλογητὸς ὁ Θεός» λέγων, ὡς ταπεινότητος σύμβολον καὶ ἱκετηρίας ἀπαρθραύστου· τὸ δὲ προφητικὸν ἐκεῖνο προοίμιον παρὰ τῶν ἀδελφῶν κηρύττεται καὶ ὁ ἱερεὺς τὰς εὐχὰς ἐπιλέγει τοῦ λυχνικοῦ· τέλος δὲ κακείνων καὶ τούτων λαβόντων, τὴν συναπτὴν σὺν τῇ ἐκφωνήσει ἐπιτελεῖ· καὶ ἐτοιμῶς ὁ ἀναγνώστης τὸν τῶν ἀναβαθμῶν κανόνα ἐναρξάμενος, ὁ θεῖος οὗτος μυσταγωγὸς τὸν ν' ἀνὰ στόμα διεξιὼν, τὸν προαγιασθέντα ἄρτον ἐν τῇ προθέσει διακοσμεῖ ἀνελιπῶς· εὐθὺς δὲ εἰς ἐν ἑκαστον ἀντίφωνον τῶν ἀναβαθμῶν, μικρὰν αἴτησιν ἐκφωνεῖ· τοῦ δέ γε ψαλμοῦ παρὰ τοῦ ψάλτου ἡχομένου, τὸ ἱερατεῖον ὅλον σὺν τῷ ναῷ ἐπιθυμιᾷ· καὶ τῶν τροπαρίων ψαλλομένων μετὰ τὴν δόξαν, ἡ εἴσοδος χωρὶς τοῦ Εὐαγγελίου μετὰ θυμιατοῦ γίνεται, καὶ τῶν ἀναγνωσμάτων ἀναγινωσκομένων οἱ ἀδελφοὶ ἐφίξάνουσι. Μετὰ δὲ τὴν τούτων συμπλήρωσιν, τὸ «Κατευθυνθήτω» ὁ ἱερεὺς ἄδει μετὰ τῶν συνηωμένων αὐτῷ στίχων, τῶν ἀδελφῶν τὸ γόνυ κλινόμενων, ὃ καὶ ἐν ταῖς εὐχαῖς τοῦτο γίνεται. Μετὰ γὰρ τὴν τῶν θείων δώρων εισόδουσιν, ἐτοιμῶς αἱ θύραι κεκλείσκονται· ὁ δὲ ἱερεὺς τῷ ἀνωτάτῳ πέπλῳ, ὃ καὶ ἄερα οἶδεν ὁ λόγος καλεῖν, τὰ δῶρα ἐπικαλύπτει· ἐν δέ γε τῇ τῆς ὑψώσεως ὥρᾳ, οὐ μὲν τοι αἶρει τὸ πέπλον, ἀλλ' ἀπὸ κάτωθεν τούτου τὸν ἄρτον ὑψῶν, λέγει· «Τὰ προηγιασμένα ἅγια»· εἰθ' οὕτως ὁ ἄρς αἶρεται. Ἐκ τε τῶν τοιούτων καὶ ἐτέρων ὑποδειγμάτων μυστικὴ θυσία ἀνακηρύττεται καὶ ἄρτι τετελειωμένη, ὡσαύτως καὶ προηγιασμένη τελετὴ, ἧκ τε τῆς ἐπιφοιτήσεως, τοῦ σταυροῦ καὶ τοῦ ἁγίου αἵματος ἡνωμένη. Εἴτα καὶ τῶν ἀδελφῶν προσκλυομένων μεταλαβεῖν, «Μετὰ φόβου Θεοῦ» λέγων «καὶ πίστεως καὶ ἀγάπης»· τύπον ἄρα θεῖον ἐν τούτῳ τῆς θείας καὶ ζωοποιοῦ Τριάδος ὑποδεικνύων ὁ λόγος· φόβον λέγων τὴν θείαν καὶ ἀρχίφωτον τοῦ Πατρὸς δόξαν· πίστιν, τὸν μονογενῆ

καὶ συνάναρχον Λόγον· ἀγάπην δέ, τὸ ἀγαθὸν καὶ πανά-
γιον Πνεῦμα. Μετὰ γὰρ τὴν τῶν ἀδελφῶν μετάληψιν τὸ
«Σῶσον, ὁ Θεός, τὸν λαόν σου» λέγεται· καὶ ἐπιχαράττων
τὸ θεῖον σημεῖον τοῦ τιμίου σταυροῦ, τὰ θεῖα δῶρα οὐδα-
μῶς ἐπὶ τῇ θείᾳ τραπέζῃ ὑποτεθειμένα, ἀλλ' ἐτοίμως τῇ
προθέσει πεπερατωμένα· τῆς γὰρ ὑπογεγραμμένης εὐχῆς,
μετὰ τὴν ἰδίαν μετάληψιν ταύτην ἐπιτελεῖ ὁ τὴν ἱεουργίαν
ποιῶν. Οὕτω σοι κἀγώ, τέκνον, ἐπιστάμενος προσφέρω,
καθὼς περ οὖν ἄρα καὶ τοὺς εἰς ἄκρον ἐπισταμένους ἑώρα-
κα· οὐ μὴν ἐνταῦθα, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς ἐτέραις ἱεουργίαις,
οὕτως γίνεται. Εἴτα ἡ ἐκφώνησις τῆς μεταλήψεως καὶ ἡ
ἀποκαθίστασις τῶν δώρων ἐν τῇ προθέσει καὶ αἱ κλίσεις
τῶν θείων πυλῶν· ἐκτὸς μὲν τοι τῆς ὑψώσεως τοῦ ἁγίου,
ὅτι ἀνακαλυμμένως ὑψοῦται, καὶ ἡ τελεία προσκομιδὴ
ἐν τῇ ἀρχῇ γίνεται καὶ τὸ «Εὐλόγημένη ἡ βασιλεία» ἀνα-
κυρύνεται τῷ Θεῷ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν.

**14. Συμεὼν ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονί-
κης, Ἀποκρίσεις πρὸς τὸν Πενταπόλεως Γαβριήλ (J. P.
Migne P. G. 155, 904. 909. 912).**

Ἑρώτησις ΝΕ'

Πόθεν ἡ παράδοσις τῆς προηγουμένης λειτουργίας·
καὶ διατί οὐ τελεία· καὶ πῶς ἐν ταῖς ἄλλαις νηστείαις οὐ
λειτουργεῖται; Ἐκ τούτου γὰρ φασί τινες, ὡς οὐ παραδε-
δομένοι αἱ ἄλλαι νηστείαι.

Ἡ προηγουμένη λειτουργία ἄνωθεν καὶ ἐκ τῶν δια-
δόχων τῶν ἀποστόλων ἐστίν, ὡς καὶ αἱ εὐχαὶ μαρτυροῦσι
καὶ ἡ παράδοσις αὐτῇ ἀρχαία οὖσα, καὶ ἀληθῶς τῶν ἀπο-
στόλων εἶναι ταύτην πιστεύομεν, ἐξ ἀρχῆς γεγεννημένην
δι' αὐτὴν τὴν νηστείαν, ὥστε πενθεῖν καὶ μὴ ἑορτάζειν
ἡμᾶς ἐν ταῖς τοῦ πένθους ἡμέραις, ὡς καὶ ἄλλοις περὶ τοῦ-
του πρότερον εἴρηται. "Ἰν' οὖν πάλιν μὴ καθόλου ἀμέτοχοι
τῆς ἀπὸ τῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων τυγχάνωμεν χάριτος
καὶ τοῦ διὰ τῶν ἱερῶν εὐχῶν ἱλασμοῦ, τοῦτο ἐπινενόηται
τοῖς πατράσι. Καὶ περὶ μὲν τὴν ἐνάτην ὥραν ταύτην τε-

λοῦμεν τὴν τελετὴν, ἀποσφύζοντες τὸν ὅρον τῆς νηστείας,
ἀπαξ πρὸς ἐσπέραν ἐσθλὴν τετυπωμένου· ἀγιαζόμεθα δὲ
ταῖς εὐχαῖς καὶ τῇ ὕψει τῶν ὀφθαλμῶν ἅμα τῷ νοῦ αὐτὸν
ὀρῶντες τὸν Κύριον κατεχόμενον ὑπὸ τῶν ἱερῶν καὶ εἰς
ἱλασμόν ἡμῶν προτιθέμενον καὶ μεταδιδόμενον τοῖς ἀξίοις
τῆς αὐτοῦ κοινωνίας· ὅτε καὶ προσπίπτειν θερμῶς αὐτῷ
ὀφείλομεν ἐπ' ἐδάφους καὶ συγχώρησιν ἐξατεῖσθαι τῶν
ἐσφαλμένων καὶ πάντων μεμνησθαι πιστῶν, δηλονότι κα-
τὰ τὸν καιρὸν τῆς εισόδου, ἡνίκα ἐπὶ κεφαλῇ αὐτὸν κα-
τέχει ὁ ἱερεὺς. Καὶ γὰρ τετελεσμένα εἰσι τὰ μυστήρια καὶ
αὐτὸ τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Καὶ εἰ πρὸ τοῦ τε-
λεσθῆναι ἄξια τιμᾶσθαι τὰ δῶρα, ὡς ἀντίτυπα καὶ ἀφερω-
μένα Θεῷ, πολλὰ γε μᾶλλον τετελεσμένα ὄντα τῇ θείᾳ
χάριτι διὰ τῆς ἱεουργίας καὶ σῶμα ἀληθῶς καὶ αἷμα τε-
λοῦντα Χριστοῦ.

Ἑρώτησις ΝΖ'

Διατί οὐ τελεῖται τὰ προηγουμένα καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις
νηστείαις;

Οὐ τελεῖται δὲ τὰ προηγουμένα καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις
νηστείαις, ὅτι αὕτη παρὰ τὰς ἄλλας μόνη πρώτη ἐστὶ καὶ
ἐξαίρετος καὶ τοῦ Κυρίου νηστεία. Καὶ ἐν αὐτῇ μόνῃ ἐν
ταῖς τῆς ἐβδομάδος πέντε ἡμέραις τοῦτο δὴ παραδέδοται
ἐνεργεῖν εἰς μείζον ἡμῶν ἀγώνισμα. Ἐπεὶ γὰρ ἀναγκαιο-
τάτη πρὸ παντὸς ἡ φρικτοτάτη καὶ ἱερὰ τελετὴ καὶ τοῦ
κόσμου παντὸς σωτήριον, οὐκ ἔδοξε δίκαιον εἶναι καθόλου
πεπαύσθαι ταύτην, οὐδὲ κατ' αὐτὴν τὴν μεγάλην ὀνομα-
ζομένην καὶ οὖσαν Τεσσαρακοστήν. Διὸ καὶ ἐν αὐτῇ κατὰ
Σάββατον μὲν οἱ πατέρες διευτώσαντο καὶ Κυριακὴν
τὴν ἱερὰν ἐπιτελεῖν ἡμᾶς θυσίαν, ἐκπληροῦντες τὸ τοῦ
Κυρίου παράγγελμα, λέγοντος· «Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν
ἐμὴν ἀνάμνησιν», ἀντὶ τοῦ διαπαντός. Ἐν ταῖς πέντε δὲ
ἡμέραις λειτουργεῖν προηγουμένα καὶ οὐδ' ἐν ἄλλῃ τινὶ
ἡμέρᾳ τὴν ἀναίμακτον καὶ ζωόθυτον θυσίαν τελεῖσθαι οὐ
νενομοθετήκασι· εἰ μὴ ἐν ἄλλαις ἡμέραις δυσὶ κατὰ τὴν

Τετράδα τε καὶ Παρασκευὴν τῆς Τυροφάγου λεγομένης καὶ κατὰ τὴν μεγάλην Παρασκευὴν...

Ἑρώτησις ΝΖ'

Ἄρα λαμβάνουσι τι διὰ τῶν εὐχῶν τὰ προηγουμένα ἄγια;

Τὰ προηγουμένα ἁγιάσματα δῶρα οὐδὲν διὰ τῶν ἐπιγινομένων εὐχῶν προσλαμβάνουσι, τέλεια γάρ εἰσι. Καὶ αἱ λεγόμεναι ἐν τῇ λειτουργίᾳ εὐχαὶ τοῦτο δὴ μαρτυροῦσι, δεήσεως οὐσαι καὶ ἱλασμοῦ ὑπὲρ ἡμῶν, διὰ τῶν προκειμένων φρικτῶν μυστηρίων, τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ μονογενοῦς, τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα ἡμῶν ἱεσούμενοι καὶ πρὸς τὴν μετοχὴν τῆς κοινωνίας Χριστοῦ ἱκανοὺς ἡμᾶς ἐργαζόμεναι. Αἱ εἰσοδοὶ δὲ ἡ μὲν ἔστι τοῦ ἑσπερινοῦ, ἡ δευτέρα δὲ διὰ τὸ ἀπενεχθῆναι τὰ δῶρα ἐν τῇ τραπέζῃ καὶ ὥστε ἡμᾶς κατιδόντας καὶ προσκυνήσαντας καθαγιασθῆναι τῇ αὐτοῦ θεωρίᾳ καὶ χάριτι. Τί δὲ τυποῦσιν αὐταὶ αἱ εἰσοδοὶ ἐν ἄλλοις εἰρήκαμεν. Ἄλλ' οὐδὲ ἔνωσιν ἐτέραν ποιοῦμεν· πῶς γάρ; ἐπειδὴ τετελειωμένος ὁ ἄρτος ἱεουργηθεὶς καὶ ἀνυψωθείς καὶ ἡνωμένος τῷ θείῳ αἵματι. Ἄλλ' ἐν τῷ ἱερῷ ποτηρίῳ εἰσάγεται δίχα τινὸς ἐπιλεγόμενης εὐχῆς οἶνός τε καὶ ὕδατος, ἵνα μελισθέντος τοῦ θείου ἄρτου καὶ κατὰ τὸν τύπον ἐν αὐτῷ εἰσαχθείσης τῆς ἁνῆς μερίδος, ἁγιασθῶσι τῇ μετοχῇ τὰ ἐν τῷ ποτηρίῳ καὶ κατὰ τὴν ἐν τῇ λειτουργίᾳ τάξιν, ἕκ τε τοῦ ἄρτου κοινωνήσῃ καὶ τοῦ ποτηρίου ὁ ἱερεὺς, μεταδώσῃ τε καὶ τοῖς χρεῖαν ἔχουσι μετασχεῖν, εἴτε ἱερωμένοις ἐντός κατὰ τὸ ἔθος, εἴτε λαϊκοῖς διὰ τῆς λαβίδος. Ὅπερ δὴ καὶ βουλόμενοί τινα κοινωνῆσαι τῶν μυστηρίων χωρὶς ἱεουργίας, ἀπὸ τοῦ φυλαττομένου ἄρτου μερίδα λαμβάνοντες καὶ οἶνον σὺν ὕδατι μιγνύντες, ἢ καὶ ξηρῷ πολλάκις μόνῳ τῷ ζωοποιῷ ἄρτῳ χρώμενοι ἡνωμένῳ τῷ αἵματι, τὴν κοινωνίαν ποιοῦμεν. Ἐνταῦθα δὲ ἐν τῇ λειτουργίᾳ τῶν προηγουμένων, διὰ τὸ τὸν τύπον τελεσθῆναι τῆς κοινωνίας, ὡς εἴρηται, καὶ διὰ τὸ εἰ χρεῖα ἐστὶ πλείονας κοινωνῆσαι, τοῦτο γίνεται.

Οὐ τῇ ἐπικλήσει τοίνυν τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ σφραγίδι τὰ ἐν τῷ ποτηρίῳ ἐν τῇ προηγουμένῃ λειτουργίᾳ καθαγιαζέται, ἀλλὰ τῇ μετοχῇ καὶ ἐνώσει τοῦ ζωοποιῶ ἄρτου, σώματος ἀληθοῦς ὄντος τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡνωμένου τῷ αἵματι.

Ἑρώτησις ΝΗ'

Ἐν τῇ λειτουργίᾳ τῶν προηγουμένων χρὴ προσφέρειν καὶ τμῆμα τοῦ θείου ἄρτου ἢ ὅλον;

Ὅφειλε δὲ καὶ ὁ ἄρτος μὴ τμῆμα εἶναι, ἀλλὰ τέλειος, ὡς ἂν μελισθῇ κατὰ τὸ ἔθος καὶ κλασθεὶς μεταδοθῇ. Τοῦτο γὰρ λείπεται ἀπὸ τῆς ἐντελοῦς λειτουργίας. Καὶ τὸ ζέον δὲ τότε εἰσάγεται, οὐ χάριν τινὸς τελειώσεως, ἐπεὶ οὐδὲ κατὰ τὴν τελείαν λειτουργίαν διὰ τελειώσιν τινα εἰσάγεται, ἀλλ' ἵνα χλιαροῦ τοῦ φρικτοῦ ποτηρίου γευόμενοι, ἐνωθῶμεν, ὡς καὶ νεκρωθέντος Χριστοῦ, τὸ ζωοποιὸν αὐτοῦ σῶμα ἀχώριστον ἦν καὶ ἀδιαίρετον τῆς θεότητος, ὡς καὶ ἡ θεία ψυχὴ, καὶ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Πνεύματος πλήρες. Καὶ τοῦτο τὸ θερμὸν ἐκτυποῖ, ὅτι ζωοποιὸν τὸ Πνεῦμα καὶ τοῦ ζωοποιῶ σώματος τοῦ Χριστοῦ μὴ ἀποστάν, οὐδὲ ἡ θεότης αὐτοῦ καχώριστα. Ἀμα οὖν καὶ τὸ ὕδωρ τὸ Πνεῦμα εἰκονίζει, ὕδωρ καλούμενον, καὶ τὸ θερμὸν ὡς τοῦ πυρὸς τὴν θεότητα. Ὅτι «ὁ Θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκων», φησί. Διὸ καὶ ἐπιλέγει, «Ζέσεις Πνεύματος ἁγίου» ἀμήν. Ὅθεν καὶ οὐ πλείονα χάριν τινὰ τὰ θεῖα δῶρα λαμβάνουσι τέλεια ὄντα· ἀλλὰ δι' ἡμᾶς προτίθεται μόνον, ἵν' ἁγιασθῶμεν ἡμεῖς δι' αὐτῶν τε καὶ τῶν εὐχῶν.

Ἑρώτησις ΝΘ'

Διατί καὶ ἐν ἄλλοις τοῦ χρόνου ἡμέραις οὐ λειτουργεῖται ἡ λειτουργία τῶν προηγουμένων;

Οὐ χρὴ παρὰ τὰς τεταγμένας ἡμέρας προηγουμένα λειτουργεῖν· οὐ γὰρ παραδέδοται. Ὁ τοίνυν παρὰ τὰ παραδεδομένα ποιῶν κανονίζεται. «Φυλάσσετε γάρ, φησὶ Παῦλος, τὰς παραδόσεις, ἃς παρεδόκαμεν ὑμῖν εἴτε διὰ λόγου εἴτε δι' ἐπιστολῆς». Τοῦτο οὖν τηρητέον καὶ ἐπὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς παραδεδομένοις ἄνωθεν πᾶσι.

ΒΥΖΑΝΤΙΝΑΙ Θ. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΙ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ
ΚΑΙ
ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

Ἡ παροῦσα παράλληλος ἔκδοσις τῶν δύο ἐν χρήσει λειτουργιῶν τοῦ βυζαντινοῦ λειτουργικοῦ τύπου, τοῦ Μεγάλου Βασιλείου καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ὑπεγορευθεῖσα ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἀνάγκης, ἣ ὅποια προεκάλεσε καὶ τὴν ἔκδοσιν τῆς λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων. Ἐνῶ δηλαδὴ αἱ λειτουργίαι αὗται περιέχονται εἰς τὰ εὐρέως σήμερον κυκλοφοροῦντα εἰς ποικίλας ἑκδόσεις Ἱερατικὰ καὶ Εὐχολόγια, ἀκόμη δὲ καὶ εἰς εὐχρηστα ἐγκόλπια, οὐδὲν τούτων ἀπεδείχθη ἐν τῇ διδακτικῇ πράξει κατάλληλον νὰ παράσχη σαφὴ εἰκόνα τῶν λειτουργιῶν τούτων. Τὸ πλῆθος τῶν τυπικῶν διατάξεων τῶν Ἱερατικῶν, ὥς καὶ τῶν μεταγενεστέρως παρεμβληθέντων διαλόγων καὶ τροπαρίων καὶ ἡ ἑλλειψις διαιρέσεων καὶ διακρίσεως τῶν ἐπὶ μέρους λειτουργικῶν ἐνοτήτων, συσκοτίζουν τὴν ἀρχικὴν εἰκόνα καὶ τὴν δομὴν τῶν λειτουργιῶν. Ἐξ ἄλλου ἡ ἐν τοῖς Εὐχολογίοις παράλειψις τῶν ἀποκρίσεων τοῦ λαοῦ δὲν ἐπιτρέπει εἰς τοὺς σπουδάζοντας τὴν θεϊαν λειτουργίαν νὰ σχηματίσουν ὁλοκληρωμένην τὴν εἰκόνα τῆς τελειουργίας τοῦ μυστηρίου. Τέλος ἡ μὴ ἐκ παραλλήλου ἔκδοσις τῶν δύο τούτων λειτουργικῶν κειμένων δὲν διευκολύνει τὴν συγκριτικὴν τῶν ἐξέτασιν πρὸς διαπίστωσιν τῶν ὁμοιοτήτων καὶ τῶν διαφορῶν αὐτῶν.

Διὰ τὴν θεραπείαν, κατὰ τὸ δυνατόν, ὅλων τῶν ἀναγκῶν τούτων ἐκδίδονται ἐνταῦθα αἱ δύο λειτουργίαι εἰς δίστηλον παράλληλον κείμενον μετὰ τῶν ἀναγκαίων διαιρέσεων καὶ διευθετήσεων καὶ μετ' ἐλαχίστων τυπικῶν διατάξεων ἐρανοισθεισῶν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ τῶν γνωστῶν διὰ τὴν ἐν προκειμένῳ λιτότητα αὐτῶν ἀρχαίων κωδίκων. Ἡ «Διάταξις τῆς θείας λειτουργίας» μεθ' ὅλων τῶν τυπικῶν διατάξεων θὰ περιληφθῇ εἰς ἕτερον τεῦχος τῶν «Κειμένων Λειτουργικῆς» μετὰ τῆς ἀκολουθίας τῆς Προθέσεως. Ἐπίσης εἰς ἕτερα τεύχη

θά περιληφθῶν τὰ ὁμοίως ἐνταῦθα παραλειπόμενα ἀντιφωνα, τὰ τυπικά καὶ τὰ κοινωνικά.

Εἰς τὴν ἀριστερὰν στήλην παρατίθεται τὸ κείμενον τῆς θείας λειτουργίας τοῦ Μεγάλου Βασιλείου (Β.) καὶ εἰς τὴν δεξιάν, κατὰ σχετικὴν ἀντιστοιχίαν, τὸ κείμενον τῆς θείας λειτουργίας τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου (Χ.). Αἱ κοιναὶ εἰς ἀμφοτέρω τὰς λειτουργίας εὐχαί, ἐκφωνήσεις, τυπικαὶ διατάξεις, διακονικὰ καὶ ψάσματα τοῦ λαοῦ καταλαμβάνουν ὁλόκληρον τὸ πλάτος ἐκάστης σελίδος. Διὰ τυπογραφικῶν στοιχείων τῶν 12 στιγμῶν ἐκτυποῦνται πάντα τὰ σήμερον ἐν χρήσει, ὡς ἐπίσης καὶ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα περιήλθον μὲν εἰς ἀχρησίαν εἰς τὴν σημερινὴν ἐνοριακὴν πρᾶξιν, ἀλλ' ἢ ἐπαναφορὰ αὐτῶν φρονοῦμεν ὅτι εἶναι ἀναγκαῖα διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ὁρθῆς ἐν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ τάξεως. Διὰ μικροτέρων στοιχείων, τῶν 10 στιγμῶν, ἐκτυποῦνται τὰ κινητὰ μέρη τῆς θείας λειτουργίας, ὡς τὸ προκείμενον, τὸ ἀλληλουάριον, ὃ Ἀπόστολος, τὸ Εὐαγγέλιον ὡς καὶ φράσεις καὶ λέξεις τινὲς ἐναλλασσόμεναι κατὰ περίστασιν. Δι' ἔτι μικροτέρων στοιχείων, τῶν 8 στιγμῶν, ἐκτυποῦνται τὰ μεταγενεστέρως, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, παρεμβληθέντα εἰς τὰς θείας λειτουργίας, τὰ ὁποῖα ἢ περιέπεσαν ἐν τῇ μεταξὺ εἰς ἀχρησίαν ἢ ἐξακολουθοῦν μὲν νὰ διατηροῦνται ἐν χρήσει, ἀλλ' εἶναι εὐκαταία ἢ ἀπάλειψις ἢ ἡ μὴ ἀναβίωσις αὐτῶν. Διὰ πάντα τὰ ἀνωτέρω, ὡς καὶ διὰ πᾶσαν ἄλλην ἐν τῇ ἐκδόσει γινομένην διευθετησιν παρυσιάζουσιν διαφορὰν τινα πρὸς τὴν κοινῶς παρ' ἡμῖν κρατοῦσαν τάξιν, δίδονται αἱ δέουσαι ἐπεξηγήσεις κατωτέρω.

Γενικῶς πᾶσαι αἱ εὐχαί, τὰ διακονικὰ καὶ αἱ ἀντιφωνήσεις τοῦ λαοῦ τίθενται εἰς τὴν ἱστορικῶς καὶ λογικῶς ὁρθὴν θέσιν αὐτῶν· αἱ διακονικαὶ παρακελεύσεις προηγούνται, ἔπεται δὲ ἡ εὐχή, συναπτομένη εἰς τὴν ἐκφώνησιν αὐτῆς, ἐκ τῆς ὁποίας πολλάκις εἰς τὰ νεώτερα χειρόγραφα καὶ ἔντυπα διὰ διαφόρων λόγων ἀπεμακρύνθη. Αἱ ψαλμῳδοί, ἐξ ἄλλου, τοῦ λαοῦ τίθενται εἰς τὴν θέσιν αὐτῶν, τὴν ὁποίαν καὶ εἰς τὴν σημερινὴν πρᾶξιν συνήθως διετήρησαν, ἀλλὰ τονίζεται ὁ ἀρχικὸς αὐτῶν χαρακτήρ τῆς ἀντιφωνήσεως εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ

διακόνου ἢ τοῦ ἱερέως λεγόμενα· ἡ εὐχή τοῦ ἱερέως συνεχίζεται μετ' αὐτὰς καὶ οὐχὶ κατ' αὐτάς, μὲ τὸν σκοπὸν τῆς καλύψεως τῆς μυστικῆς ἀναγινωσκόμενης εὐχῆς, κατὰ τὴν μεταγενεστέρως κρατήσαν πρᾶξιν. Ἀντιθέτως τὰ κατὰ τὴν ψαλμῳδίαν τοῦ χερουβικοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ καὶ ἐν τῷ σκευοφυλακίῳ ἀνέκαθεν μυστικῶς λεγόμενα ἐκτυποῦνται μετὰ μεγαλύτερου περιθωρίου.

Εἰς τὰ εἰρηνικά καὶ εἰς τὴν ἐκτενῆ ἢ «ὕπερ τῶν ἐσπερίων καὶ ὁρθόδοξων χριστιανῶν» αἰτησις τίθεται διὰ στοιχείων τῶν 8, ὡς μὴ περιεχομένη εἰς τοὺς ἀρχαίους κώδικας· αὕτη εἰσῆχθη κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς τουρκοκρατίας εἰς ἀντικατάστασιν τῆς ὑπὲρ τῶν βασιλέων αἰτήσεως, διετηρήθη δὲ καὶ μετὰ ταῦτα, παρὰ τὴν ἐπαναφορὰν τῆς παλαιᾶς ὑπὲρ τῶν βασιλέων αἰτήσεως (βλ. *Ἱ. Φουντούλη*, Ἀπαντήσεις εἰς λειτουργικὰς ἀπορίας, ἐρώτ. ὑπ' ἀριθμ. 256)¹.

Ἡ εἰς τὰ εἰρηνικά ὁμοίως αἰτησις «ὕπερ τοῦ συμπολεμήσαντος» ἐκτυποῦται διὰ μικρῶν στοιχείων ὡς μεταγενεστέρως καὶ καλῶς περιελθοῦσα εἰς ἀχρησίαν.

Ἡ ὑπὲρ τῶν βασιλέων αἰτήσις εἰς τὰ εἰρηνικά ἐτέθη διὰ στοιχείων τῶν 8, ὡς παραλειπομένη κατόπιν τῆς σχετικῆς ἐγκυκλίου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἀντιθέτως αἱ φράσεις τῶν εὐχῶν τῆς ἀναφορᾶς καὶ τῆς ὀπισθαμβόνου ἀμφοτέρων τῶν λειτουργιῶν, αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τοὺς βασιλεῖς διετηρήθησαν ὡς ἔχουν δι' ἱστορικοῦς λόγους. Ἡ ἀλλαγὴ νομιζομένη ὅτι εἶναι λογικῶς ἐπιβεβλημένη, δύναται ὅμως εὐχερῶς νὰ γίνῃ κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν εὐχῶν ἀντικαθισταμένων ἀντιστοίχως τῶν λέξεων «βασιλέων, βασιλεύειν, βασιλείαν» τῆς εὐχῆς τῆς

1. Εἰς τὸ ἐξῆς χρησιμοποιεῖται ἡ σύντημις: Ἑρ. (= Ἑρώτησις). Κατὰ τὸν ἀριθμὸν ἐκάστης, ὁποῖος δηλοῦται ἀμέσως μεθ' ἐκάστην σύντημιν, ἡ σχετικὴ παραπομπὴ ἀναφέρεται εἰς τοὺς τόμους τῶν «Ἀπαντήσεων εἰς λειτουργικὰς ἀπορίας» Α' (1-100) Θεσσαλονίκη 1973², Β' (101-200) Θεσσαλονίκη 1975³, Γ' (201-300) Θεσσαλονίκη 1976 καὶ Δ' (301-400) ὑπὸ ἐκδόσιν. Ἐκεῖ γίνεται διεξοδικὸς λόγος περὶ ἐκάστου ἐπὶ μέρους θέματος.

ἀναφορὰς καὶ «βασιλεῖς, βασιλεῦσιν» τῆς ὀπισθαμβώνου διὰ τῶν «ἀρχόντων, ἄρχειν, ἀρχήν, ἄρχοντας, ἄρχουσιν».

Ἡ εὐχὴ τοῦ τρισαγίου ὕμνου «Ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος...» τίθεται μεταξύ τῆς εἰσαγωγῆς αὐτὴν διακονικῆς παρακελεύσεως «Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν» καὶ πρὸ τῆς ἐκφωνήσεως αὐτῆς «Ὅτι ἅγιος εἶ, ὁ Θεὸς ἡμῶν...», πρὸ δὲ τῆς ψαλμωδίας τοῦ τρισαγίου ὕμνου καὶ οὐχὶ πρωθυστερώς κατ' αὐτόν, ὥς εἰς τὰ νεώτερα Εὐχολόγια ἀπαντᾶται (Ἑρ. 260).

Τὸ προκείμενον τοῦ Ἀποστόλου εἶναι τὸ τῆς Πέμπτης ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος (ἀποστολικόν).

Τὰ ἀναγνώσματα περιελήφθησαν εἰς τὴν ἔκδοσιν ἐνδεικτικῶς διὰ τὴν καταστάσιν σαφέστερος ὁ τρόπος τῆς ἐν τῇ λειτουργικῇ πλαισίῳ ἐντάξεως αὐτῶν. Ὁ Ἀπόστολος εἶναι ὁ τῆς Πέμπτης τῆς ΚΓ' ἐβδομάδος (Α' Θεσσ. β' 9-14) καὶ Εὐαγγέλιον τὸ τῆς Πέμπτης τῆς Θ' ἐβδομάδος τοῦ Λουκᾶ (κεφ. ις' 1-9).

Τὸ ἀλλήλου ἄριον εἶναι τὸ τῆς Πέμπτης ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος (ἀποστολικόν), ἀποκατεστημένον κατὰ τὴν ἀρχαίαν τάξιν, διὰ τὴν δοθῆ κατὰ τὴν ψαλμωδίαν αὐτοῦ ὁ καιρὸς εἰς μὲν τὸν διάκονον νὰ θυμιάσῃ εἰς δὲ τὸν ἱερέα νὰ ἀπαγγεῖλῃ μυστικῶς τὴν πρὸ τοῦ Εὐαγγελίου εὐχὴν. Ἡ κατὰ τὸ ἀποστολικὸν ἀνάγνωσμα θυμιάσις καὶ ἡ μετάβασις τοῦ διακόνου εἰς τὸν ἄμβωνα διασπᾷ τὴν προσοχὴν τοῦ λαοῦ καὶ δὲν εἶναι σύμφωνος πρὸς τὴν ἀρχαίαν ὁρθὴν πρᾶξιν (Ἑρ. 286).

Εἰς τὴν εὐλογίαν τοῦ ἀναγνώστου καὶ τοῦ εὐαγγελιστοῦ τὸ μὲν ἀρχαιότερον καὶ ὁρθὸν «Εἰρήνη σοι» ἐξετυπώθη διὰ μεγάλων στοιχείων. Τὰ ἐμβόλιμα μεταγενέστερα «τῷ ἀναγινώσκοντι» καὶ «τῷ εὐαγγελιζομένῳ» διὰ στοιχείων τῶν 8, ὥς κακῶς προστιθέμενα (Ἑρ. 287).

Ἡ ἐκτενὴς ἐκτυπῶνται, διὰ στοιχείων τῶν 12 στιγμῶν, διότι κακῶς παρ' ἡμῖν εἰς τὰς ἐνορίας ἐπεκράτησε νὰ παραλείπεται.

Ὁμοίως διατηροῦνται αἱ ὑπὲρ τῶν κατηχομένων δεήσεις. Ἡ μορφή αὐτῶν, ὥς προϋποθέτουσα

παρόντας τοὺς μὴ ὑπάρχοντας σήμερον κατηχομένους, εἶναι ἀσφαλῶς ἀναχρονιστικὴ. Ὡς δέησις ὁμῶς τῆς Ἐκκλησίας ὑπὲρ τῶν διδασκομένων τὰς ἀληθείας τῆς πίστεως καὶ ὑπὲρ τῶν μακρὰν αὐτῆς εἰσέτι εὐρισκομένων ἀνθρώπων εἶναι λίαν ἀναγκαία καὶ ἐποικοδομητικὴ διὰ τοὺς πιστοὺς καὶ μάλιστα διὰ τοὺς φοιτητὰς τῆς Θεολογίας, οἱ ὅποιοι θὰ κληθῶν νὰ ἐπωμισθῶν τὸ ἔργον τοῦ εὐαγγελισμοῦ τοῦ κόσμου. Ἐξ ἄλλου ἡ μετάθεσις καὶ ἡ μυστικῶς ἀνάγνωσις τῶν δεήσεων τούτων μετὰ τῆς ἐκτενοῦς καὶ τῶν δεήσεων τῶν πιστῶν κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ἀποστολικοῦ ἀναγνώσματος, ἡ συνηθιζομένη εἰς τὰς ἐνορίας σήμερον, δημιουργεῖ ἀνεπιθυμήτους λειτουργικὰς περιπλοκάς καὶ λογικῶς εἶναι ἔτι ἀτοπωτέρα τοῦ ἀναχρονισμοῦ (Ἑρ. 71).

Ἀπὸ τῆς εὐχῆς ὑπὲρ τῶν κατηχομένων διαφοροποιεῖται αἱ δύο λειτουργίαι.

Εἰς τὴν β' εὐχὴν τῶν πιστῶν τῆς λειτουργίας τοῦ Χρυσοστόμου ἀποκατεστάθη ἡ ἀρχαία καὶ ὁρθὴ γραφή «λατρεῦουσίν σοι» ἀντὶ τῆς νεωτέρας καὶ μὴ ὁρθῆς «λατρεύειν σοι» (Ἑρ. 293).

Εἰς τὸν χερουβικὸν ὕμνον ἀποκαθίσταται ἡ ὁρθὴ καὶ ὑπὸ πάντων τῶν ἀρχαίων χειρογράφων μαρτυρουμένη γραφή «νῦν βιοτικήν», ἀντὶ τῆς κακῶς κρατησάσης μεταγενεστέρως παραφθορᾶς «τὴν βιοτικήν» (Ἑρ. 199).

Ἡ κατὰ τὴν μεγάλην εἴσοδον ἐκ τῆς ὁραίας πύλης μνημόνευσις παραλείπεται, ὥς προσιδιάζουσα εἰς μόνην τὴν ἀρχιερατικὴν λειτουργίαν (Ἑρ. 231, 237, 290).

Εἰς τὴν ἐκφώνησιν «Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν...» ἀποκατεστάθη ἡ ὑπὸ πάντων τῶν ἀρχαίων χειρογράφων μαρτυρουμένη καὶ ὑπὸ τῆς συναφείας ἐπιβαλλομένη γραφή «οἱ προσφέροντες», ἀντὶ τῆς γραφῆς «οἱ προσφέρομεν» (Ἑρ. 200).

Περὶ τῶν διακονικῶν προτροπῶν κατὰ τὸν καθαγιασμόν τῶν τιμίων δώρων καὶ περὶ τῆς τρίτης εὐλογίας αὐτῶν βλ. Ἑρ. 329 καὶ 330.

Αἱ διὰ δευτέραν φορὰν ἐπαναλαμβανόμεναι πρὸ τῆς Κυριακῆς προσευχῆς αἰτήσεις τίθενται διὰ

στοιχείων τῶν 8, ὡς εἰσαχθεῖσαι μεταγενεστέρως ἐξ ἐπιδράσεως τῆς λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων, πρὸς κάλυψιν τῆς πρὸ τοῦ «Πάτερ ἡμῶν...» μυστικῶς ἀναγινωσκομένης εὐχῆς. Θέμα τῶν διακονικῶν ἐνταῦθα εἶναι ἡ εἰσαγωγή τῶν δεήσεων διὰ τὴν ἀξίαν μετάληψιν, ἡ δὲ παρεμβολὴ τῶν αἰτήσεων εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο διασπᾷ τὴν ἐνότητα διακονικῶν καὶ εὐχῆς. Ἡ τομὴ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο πρέπει νὰ γίνεται κατὰ τὸν καὶ ὑπὸ τῆς θείας λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰσδώρου τοῦ ἀδελφοθέου μαρτυρούμενον ὁρθὸν τρόπον, ἥτοι ἀπὸ τοῦ αἰτήματος «Ὅπως ὁ φιλόανθρωπος...δεηθώμεν» εἰς τὸ «Τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως...» (Ἐρ. 281).

Εἰς τὰς συνοδευούσας τὴν ἐν τῷ ἁγίῳ ποτηρίῳ ἔνωση (Ἐπὶ τῇ ρωμᾷ...) καὶ τὴν ἔκχυσιν τοῦ ζέοντος («Ζέσις...») φράσεις ἐτέθησαν διὰ μικροτέρων στοιχείων αἱ λέξεις «ποτηρίου πίστεως» καὶ «πίστεως πλήρης» ἀντιστοίχως, ὡς μεταγενεστέρως εἰσαχθεῖσαι εἰς αὐτὰς καὶ ἀλλοιοῦσαι τὸ ἀρχικὸν νόημα αὐτῶν.

Τὸ κατὰ τὴν κοινωνίαν τοῦ λαοῦ λεγόμενον «Θεὸς Κύριος καὶ ἐπέφανεν ἡμῶν» ἀπαντᾷ εἰς πολλὰ χειρόγραφα καὶ διατηρεῖται εἰς τὴν λειτουργικὴν πράξιν τοῦ Ἁγίου Ὁρους.

Τὸ «Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς» μεταγενεστέρως, κατ' ἀναλογίαν πρὸς παραλλήλους ἐκφωνήσεις, εἰσαχθὲν ἐκ παρερμηνείας τῆς ὡς ἀκεφάλου θεωρηθείσης φράσεως «Πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ...», ἐκτυποῦται διὰ στοιχείων τῶν 8, ὡς κακῶς παρεμβληθὲν (Ἐρ. 296).

Τὸ «Πληρωθῆτω τὸ στόμα ἡμῶν...» εἰσῆχθη, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πασχαλίου Χρονικοῦ, ἐπὶ Σεργίου Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸ ἔτος 624. Ἐψάλλετο δὲ «μετὰ τὸ μεταλαβεῖν πάντας τῶν ἁγίων μυστηρίων ἐν τῷ μέλλειν τοὺς κληρικοὺς ἐπὶ τὸ σκευοφυλάκιον ἀποκαθιστᾶν τὰ τίμια ριπίδια, δισκάρια καὶ ποτήρια καὶ ἄλλα ἱερὰ σκεύη μετὰ τὸ ἐκ τῶν παρατραπέζων καὶ τὴν διάδοσιν ἀποτεθῆναι πάντα εἰς τὴν ἁγίαν τράπεζαν καὶ ψαλθῆναι τὸν τελευταῖον στίχον τοῦ κοινωνικοῦ» (J. Migne, PG 92, 1001). Σήμερον δια-

τηρεῖται εἰς τὴν πράξιν τοῦ Ἁγίου Ὁρους καὶ τῶν Σλαβικῶν Ἐκκλησιῶν. Ἡ εὐτακτος μεταφορὰ τῶν ἱερῶν σκευῶν εἰς τὴν πρόθεσιν ἀπαιτεῖ τὴν ἐπαναφορὰν τῆς ψαλμωδίας τοῦ τροπαρίου τούτου καὶ εἰς τὴν παρ' ἡμῖν ἐνοριακὴν πράξιν, διὸ καὶ ἐξετυπώθη διὰ στοιχείων τῶν 12.

Ἡ μετὰ τὸ «Ἐν εἰρήνῃ προέλθωμεν» ἀπάντησις τοῦ λαοῦ «Ἐν ὀνόματι Κυρίου», περιελήφθη μὲν εἰς τὸ κείμενον ὡς ἀρχαιόθεν μαρτυρουμένη, ἀλλ' ἐτέθη διὰ μικροτέρων στοιχείων, ὡς περιπεσοῦσα εἰς τὴν ἐνοριακὴν πράξιν εἰς ἀχρησίαν.

Ὡς ὁ πισθὰμβωνος εὐχὴ τῆς λειτουργίας τοῦ Μεγάλου Βασιλείου ἐτέθη εἰς τὴν παρῶσαν ἔκδοσιν ἡ ὥραία εὐχὴ «Ὁ θυσίαν αἰνέσεως...», ὡς δημιουργοῦσα ἐπιθυμητὴν τινα ἐναλλαγὴν εἰς τὴν λειτουργίαν ταύτην, καίτοι ἡ σύνδεσις αὐτῆς πρὸς τὴν λειτουργίαν τοῦ Μεγάλου Βασιλείου δὲν ἔχει ἰσχυρὰ ἐρείσματα ἐν τῇ χειρογράφῳ καὶ ἐντύπῳ παραδόσει (Ἐρ. 175).

Τὸ «καὶ ἔλεος αὐτοῦ ἔλθοι» εἰς τὴν πρὸ τῆς ἀπολύσεως εὐλογίαν καὶ τὸ «καὶ ἐλεήμων Θεὸς» εἰς τὸ τέλος τῆς ἀπολύσεως εἶναι μεταγενέστερα παρεμβολαί, μὴ ἀπαντῶσαι εἰς τὰ χειρόγραφα (Ἐρ. 224).

Ὅμοιως τὸ «Δόξα σοι, Χριστέ ὁ Θεὸς...» καὶ τὸ «Δόξα Πατρί...» πρὸ τῆς ἀπολύσεως ἐτέθησαν διὰ στοιχείων τῶν 8 στιγμῶν, ὡς μεταγενέστερα. Εἰς τὴν ἐνοριακὴν πράξιν διατηρεῖται μόνον τὸ πρῶτον. Ἄλλ' ἢ πρέπει ἀμφότερα νὰ διατηροῦνται ἢ ἀμφότερα νὰ παραλείπωνται ἄλλως δημιουργεῖται σύγχυσις ἀπολύσεως («Χριστὸς ὁ ἀληθινός...») καὶ στίχου («Δόξα σοι, Χριστέ...»). Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον μετὰ τὴν ἀπολύσεως καὶ τοῦ «Δι' εὐχῶν...» καλλίτερον εἶναι νὰ παρεμβάλλεται ὁ πολυχρονισμὸς τοῦ ἱερέως, ὡς γίνεται κατὰ τόπους.

Εἰς τὸ Παράρτημα δημοσιεύονται τέσσαρες εὐχαὶ προσιδιάζουσαι εἰς τὴν θείαν λειτουργίαν τοῦ Χρυσοστόμου, ἀπαντῶσαι εἰς τὸν ὑπ' ἀριθμ. 336 Βαρβερινὸν κώδικα, ἥτοι

ἡ εὐχὴ τῆς εἰσόδου, τῆς καθέδρας τοῦ θυσιαστηρίου, τοῦ τρισαγίου ὕμνου καὶ ἡ ὀπισθάμβωνος.

Τὰ κείμενα ἐλήφθησαν ἐκ τῶν προσφάτων ἐπισήμων ἐκδόσεων τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἥτοι ἀπὸ τὸ Ἱερατικὸν (Ἀθήναι 1951), τὸν Ἀπόστολον (Ἀθήναι 1967) καὶ τὸ Εὐαγγέλιον (Ἀθήναι 1968).

Α. = Ἀναγνώστης

Δ. = Διάκονος

Ι. = Ἱερεὺς

Λ. = Λαὸς

* = Ἀλλαγὴ στίχου (ἐπὶ ἐμμέτρου κειμένου)

Ἡ ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
ΤΟΥ ΜΕΤΑΛΛΟΥ

Ἡ ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ
ΙΩΑΝΝΟΥ
ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΕΝΑΡΞΙΣ

Δ. Εὐλόγησον, δέσποτα.

Ι. Εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

ΟΜΑΣ ΑΝΤΙΦΩΝΟΥ Α΄

Δ. Τὰ εἰρηνικὰ ἢ τὴν μεγάλην συναπτὴν

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῆς ἁνωθεν εἰρήνης καὶ τῆς σωτηρίας τῶν ψυχῶν ἡμῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου, εὐσταθείας τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τοῦ ἁγίου οἴκου τούτου καὶ τῶν μετὰ πίστεως, εὐλαβείας καὶ φόβου Θεοῦ εἰσιόντων ἐν αὐτῷ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων χριστιανῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

- Δ. Ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν (δεῖνος), τοῦ τιμίου πρεσβυτερίου, τῆς ἐν Χριστῷ διακονίας, παντός τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων καὶ θεοφυλάκτων βασιλέων ἡμῶν, παντός τοῦ παλατίου καὶ τοῦ στρατοπέδου αὐτῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ὑπὲρ τοῦ συμπολεμήσαι καὶ ὑποτάξαι ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν πάντα ἐχθρὸν καὶ πολέμιον τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ὑπὲρ τῆς πόλεως ταύτης, πάσης πόλεως, χώρας καὶ τῶν πίστει οἰκούντων ἐν αὐταῖς τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ὑπὲρ εὐκρασίας ἀέρων, εὐφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς καὶ καιρῶν εἰρηνικῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ὑπὲρ πλεόντων, ὁδοιπορούντων, νοσούντων, κημονόντων, αἰχμαλώτων καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς, κινδύνου καὶ ἀνάγκης τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς, ὁ Θεός, τῇ σῇ χάριτι.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.

- Δ. Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, ἐνδόξου, δεσποίνης ἡμῶν, Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας μετὰ πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα.
- Λ. Σοί, Κύριε.

I. Τὴν εὐχὴν τοῦ α' ἀντιφώνου

Κύριε ὁ Θεός ἡμῶν, οὗ τὸ κράτος ἀνείκαστον καὶ ἡ δόξα ἀκατάληπτος, οὗ τὸ ἔλεος ἀμέτρητον καὶ ἡ φιλανθρωπία ἄφατος· αὐτός, δέσποτα, κατὰ τὴν εὐσπλαγχνίαν σου ἐπίβλεψον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὸν ἅγιον οἶκον τοῦτον καὶ ποιήσον μεθ' ἡμῶν καὶ τῶν συνευχομένων ἡμῖν πλούσια τὰ ἔλεη σου καὶ τοὺς οἰκτιρμούς σου.

(ἐκφώνως) Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Τὸ α' ἀντίφωνον ἢ ἐκ τῶν Τυπικῶν τὸν ρβ' ψαλμὸν

ΟΜΑΣ ΑΝΤΙΦΩΝΟΥ Β'

Δ. Τὴν μικρὰν συναπτὴν

Ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς, ὁ Θεός, τῇ σῇ χάριτι.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, ἐνδόξου, δεσποίνης ἡμῶν, Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας μετὰ πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα.

Λ. Σοί, Κύριε.

Ι. Τὴν εὐχὴν τοῦ β' ἀντιφώνου

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, σῶσον τὸν λαόν σου καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου· τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας σου φύλαξον· ἁγιάσον τοὺς ἀγαπώντας τὴν εὐπρέπειαν τοῦ οἴκου σου· σὺ αὐτοὺς ἀντιδόξασον τῇ θεϊκῇ σου δυνάμει καὶ μὴ ἐγκαταλίπῃς ἡμᾶς τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ σέ.

(ἐκφώνως) "Ὅτι σὺν τῷ κράτει καὶ σοὺ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Τὸ β' ἀντίφωνον ἢ ἐκ τῶν τυπικῶν τὸν ῥυθμὸν ψαλμῶν

Καὶ νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Ὁ μονογενὴς Υἱὸς* καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ* ἀθάνατος ὑπάρχων* καὶ καταδεχόμενος* διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν* σαρκωθῆναι* ἐκ τῆς ἁγίας Θεοτόκου* καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας* ἀτρέπτως ἐνανθρωπήσας* σταυρωθεὶς τε, Χριστὲ ὁ Θεός*, θανάτῳ θάνατον πατήσας* εἰς ὧν τῆς ἁγίας

Τριάδος,* συνδοξαζόμενος τῷ Πατρὶ* καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι* σῶσον ἡμᾶς.

ΟΜΑΣ ΑΝΤΙΦΩΝΟΥ Γ'

Α. Τὴν μικρὰν συναπτὴν

"Ἐτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς, ὁ Θεός, τῇ σῇ χάριτι.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, ἐνδόξου, δεσποίνης ἡμῶν, Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας μετὰ πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα.

Λ. Σοί, Κύριε.

Ι. Τὴν εὐχὴν τῆς γ' ἀντιφώνου

Ὁ τὰς κοινὰς ταύτας καὶ συμφώνους ἡμῖν χαρισάμενος προσευχάς, ὁ καὶ δυσὶ καὶ τρισὶ συμφωνοῦσιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου τὰς αἰτήσεις παρέχειν ἐπαγγειλόμενος, αὐτὸς καὶ νῦν τῶν δούλων σου τὰ αἰτήματα πρὸς τὸ συμφέρον πληρώσον, χορηγῶν ἡμῖν ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι τὴν ἐπίγνωσιν τῆς σῆς ἀληθείας καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ζωὴν αἰώνιον χαριζόμενος.

(ἐκφώνως) "Ὅτι ἀγαθὸς καὶ φιλόνητος Θεὸς ὑπάρχεις καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ

Πατρὶ καὶ τῷ Ὑῖῳ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν
καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Α. Ἀμήν.

Τὸ γ' ἀντίφωνον ἢ ἐκ τῶν Τυπικῶν τοὺς μακαρισμοὺς

Η ΕΙΣΟΔΟΣ

Γίνεται ἡ εἰσοδος μετὰ τοῦ Εὐαγγελίου

Δ. Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Ι. Τὴν εὐχὴν τῆς εἰσόδου

Δέσποτα Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ καταστήσας
ἐν οὐρανοῖς τάγματα καὶ στρατιάς ἀγγέλων καὶ
ἀρχαγγέλων εἰς λειτουργίαν τῆς σῆς δόξης, ποιή-
σον σὺν τῇ εἰσόδῳ ἡμῶν εἰσοδὸν ἁγίων ἀγγέλων
γενέσθαι, συλλειτουργούντων ἡμῖν καὶ συνδο-
ξολογούντων τὴν σὴν ἀγαθότητα. Ὅτι πρέπει
σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, τῷ Πατρὶ
καὶ τῷ Ὑῖῳ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ
καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Δ. Εὐλόγησον, δέσποτα, τὴν ἁγίαν εἰσοδόν.

Ι. Εὐλογημένη ἡ εἰσοδος τῶν ἁγίων σου, πάντοτε
νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Δ. Σοφία· ὁρθοί.

Α. Τὸ εἰσοδικόν

Δεῦτε προσκυνήσωμεν καὶ προσπέσωμεν Χρι-
στῷ.

Σῶσον ἡμᾶς, Ὑἱὲ Θεοῦ, ὁ ἐν ἁγίοις θαυμαστός,

ψάλλοντάς σοι· Ἀλληλούϊα.

Τὰ ἀπολυτικά καὶ τὸ κοντάκιον

ΤΟ ΤΡΙΣΑΓΙΟΝ

Δ. Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Α. Κύριε, ἐλέησον.

Ι. Τὴν εὐχὴν τοῦ τρισαγίου ὕμνου

Ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος, ὁ ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος, ὁ
τρισαγίῳ φωνῇ ὑπὸ τῶν σεραφίμ ἀνυμνούμενος
καὶ ὑπὸ τῶν χερουβὶμ δοξολογούμενος καὶ ὑπὸ
πάσης ἐπουρανίου δυνάμεως προσκυνούμενος· ὁ
ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν τὰ σύμ-
παντα· ὁ κτίσας τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα σὴν
καὶ ὁμοίωσιν καὶ παντὶ σου χαρίσματι κατασκοπή-
σας· ὁ διδοὺς αἰτοῦντι σοφίαν καὶ σύνεσιν καὶ μὴ
παρορῶν ἁμαρτάνοντα, ἀλλὰ θέμενος ἐπὶ σω-
τηρίᾳ μετάνοιαν· ὁ καταξιώσας ἡμᾶς τοὺς τα-
πεινοὺς καὶ ἀναξίους δούλους σου καὶ ἐν τῇ ὥρᾳ ταύ-
τῃ στῆναι κατενώπιον τῆς δόξης τοῦ ἁγίου σου
θυσιαστηρίου καὶ τὴν ὀφειλομένην σοι προσκύνη-
σιν καὶ δοξολογίαν προσάγειν· αὐτός, δέσποτα,
πρόσδεξαι καὶ ἐκ στόματος ἡμῶν τῶν ἁμαρτω-
λῶν τὸν τρισάγιον ὕμνον καὶ ἐπίσκεψαι ἡμᾶς
ἐν τῇ χρηστότητί σου· συγχώρησον ἡμῖν πᾶν
πλημμέλημα ἐκούσιόν τε καὶ ἀκούσιον· ἁγίασον
ἡμῶν τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα καὶ δὸς ἡμῖν
ἐν ὁσιότητι λατρεῖν σοι πάσας τὰς ἡμέρας

τῆς ζωῆς ἡμῶν· πρεσβείαις τῆς ἁγίας Θεοτόκου καὶ πάντων τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων.

(ἐκφώνως) "Οτι ἅγιος εἶ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

"Ἄγιος ὁ Θεός,* ἅγιος ἰσχυρός,* ἅγιος ἀθάνατος,* ἐλέησον ἡμᾶς (Υ').

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι.

Καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων Ἀμήν.

"Ἄγιος ἀθάνατος,* ἐλέησον ἡμᾶς.

Δ. Δύναμις.

Λ. "Ἄγιος ὁ Θεός,* ἅγιος ἰσχυρός,* ἅγιος ἀθάνατος,* ἐλέησον ἡμᾶς.

ΤΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Α. Προκείμενον τοῦ Ἀποστόλου. Ἦχος πλ. δ'. Ψαλμὸς ιη'

Δ. Πρόσχωμεν.

Α. Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν καὶ εἰς τὰ πέρας τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν.

Στίχ. Οἱ οὐρανοὶ διηγούνται δόξαν Θεοῦ, ποίησιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα.

Δ. Σοφία.

Α. Πρὸς Θεσσαλονικεῖς Α' Ἐπιστολῆς Παύλου τὸ ἀνάγνωσμα.

Δ. Πρόσχωμεν.

Α. Ἀναγινώσκει τὸν Ἀπόστολον

"Ἀδελφοί, μνημονεύετε τὸν κόπον ἡμῶν καὶ τὸν μόχθον· νυκτὸς γὰρ καὶ ἡμέρας ἐργαζόμενοι, πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαι τινα ὑμῶν, ἐκηρύξαμεν εἰς ὑμᾶς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ. Ὑμεῖς μάρτυρες καὶ ὁ Θεός, ὡς ὁσίως καὶ δικαίως καὶ ἀμέμπτως ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν ἐγενήθημεν, καθάπερ οἴδατε, ὡς ἕνα ἕκαστον ὑμῶν, ὡς πατὴρ τέκνα ἑαυτοῦ, παρκαλοῦντες ὑμᾶς καὶ παραμυθούμενοι καὶ μαρτυρούμενοι, εἰς τὸ περιπατῆσαι ὑμᾶς ἀξίως τοῦ Θεοῦ τοῦ καλοῦντος ἡμᾶς εἰς τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν καὶ δόξαν. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς εὐχαριστοῦμεν τῷ Θεῷ ἀδιαλείπτως, ὅτι παραλαβόντες λόγον ἀκοῆς παρ' ἡμῶν τοῦ Θεοῦ, ἐδέξασθε οὐ λόγον ἀνθρώπων, ἀλλὰ, καθὼς ἐστιν ἀληθῶς, λόγον Θεοῦ, ὃς καὶ ἐνεργεῖται ἐν ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν. Ὑμεῖς γὰρ μιμηταὶ ἐγενήθητε, ἀδελφοί, τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ τῶν οὐσῶν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

Ι. Εἰρήνη σοι τῷ ἀναγινώσκοντι.

Α. Τὸ ἀλληλουάριον. Ἦχος α'. Ψαλμὸς πη'

Ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα.

Στίχ. α' Ἐξομολογήσονται οἱ οὐρανοὶ τὰ θαυμάσιά σου, Κύριε, καὶ τὴν ἀλήθειάν σου ἐν ἐκκλησίᾳ ἁγίων.

Ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα.

Στίχ. β' "Οτι τίς ἐν νεφέλαις ἰσωθήσεται τῷ Κυρίῳ καὶ τίς ὁμοιωθήσεται τῷ Κυρίῳ ἐν υἱοῖς Θεοῦ;

Ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα.

Στίχ. γ' Ὁ Θεός ὁ ἐνδοξαζόμενος ἐν βουλῇ ἁγίων, μέγας καὶ φοβερός ἐστιν ἐπὶ πάντας τοὺς περικύκλω αὐτοῦ.

Ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα.

Στίχ. δ' Κύριε, ὁ Θεός τῶν δυνάμεων, τίς ὁμοίός σοι; Δυνατός εἶ, Κύριε, καὶ ἡ ἀλήθειά σου κύκλω σου.

Ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα.

I. Τὴν εὐχὴν τοῦ Εὐαγγελίου

Ἐλλαμψον ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, φιλόφρονε δέσποτα, τὸ τῆς σῆς θεογνωσίας ἀκήρατον φῶς καὶ τοὺς τῆς διανοίας ἡμῶν διανοίξον ὀφθαλμοὺς εἰς τὴν τῶν εὐαγγελικῶν σου κηρυγμάτων κατανόησιν. Ἐνθεὸς ἡμῖν καὶ τὸν τῶν μακαρίων σου ἐντολῶν φόβον, ἵνα τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας πάσας καταπατήσαντες, πνευματικὴν πολιτείαν μετέλθωμεν, πάντα τὰ πρὸς εὐαρέστησιν τὴν σὴν καὶ φρονούντες καὶ πράττοντες. Σὺ γὰρ εἶ ὁ φωτισμὸς τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωματῶν ἡμῶν, Χριστὲ ὁ Θεός, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου. Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν. *

I. Σοφία· ὀρθοὶ ἀκούσωμεν τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου.
Εἰρήνη πᾶσι.

Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν ἁγίου Εὐαγγελίου τὸ ἀνάγνωσμα.

I. Πρόσχωμεν.

Λ. Δόξα σοι, Κύριε, δόξα σοι.

Δ. Ἀναγινώσκει τὸ Εὐαγγέλιον

Εἶπεν ὁ Κύριος τὴν παραβολὴν ταύτην· Ἄνθρωπός τις ἦν πλούσιος, ὃς εἶχεν οἰκονόμον, καὶ οὗτος διεβλήθη αὐτῷ

ὥς διασκορπίζων τὰ υπάρχοντα αὐτοῦ. Καὶ φωνήσας αὐτόν, εἶπεν αὐτῷ· Τί τοῦτο ἀκούω περὶ σοῦ; ἀπόδος τὸν λόγον τῆς οἰκονομίας σου· οὐ γὰρ δύνῃ ἐτι οἰκονομεῖν. Εἶπε δὲ ἐν ἑαυτῷ ὁ οἰκονόμος· Τί ποιήσω, ὅτι ὁ κύριός μου ἀφαιρεῖται τὴν οἰκονομίαν ἀπ' ἐμοῦ; σκάπτειν οὐκ ἰσχύω, ἐπαιτεῖν αἰσχύνομαι· ἔγνων τί ποιήσω, ἵνα, ὅταν μετασταθῶ τῆς οἰκονομίας, δέξωνταί με εἰς τοὺς οἴκους ἑαυτῶν. Καὶ προσκαλεσάμενος ἕνα ἑκαστὸν τῶν χρεωφειλετῶν τοῦ κυρίου αὐτοῦ, ἔλεγε τῷ πρώτῳ· Πόσον ὀφείλεις σὺ τῷ κυρίῳ μου; Ὁ δὲ εἶπεν· Ἐκατὸν βάτους ἐλαίου. Καὶ εἶπεν αὐτῷ· Δέξαι σου τὸ γράμμα καὶ καθίσας ταχέως, γράψον πεντήκοντα. Ἐπειτα ἐτέρῳ εἶπε· Σὺ δὲ πόσον ὀφείλεις; Ὁ δὲ εἶπε· Ἐκατὸν κόρους σίτου. Καὶ λέγει αὐτῷ· Δέξαι σου τὸ γράμμα καὶ γράψον ὀγδοήκοντα. Καὶ ἐπήνεσεν ὁ κύριος τὸν οἰκονόμον τῆς ἀδικίας, ὅτι φρονίμως ἐποίησεν· ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου φρονιμώτεροι ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τοῦ φωτός εἰς τὴν γενεὰν τὴν ἑαυτῶν εἰσι. Κἀγὼ ὑμῖν λέγω· Ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας, ἵνα, ὅταν ἐκλίπῃ, δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς.

I. Εἰρήνη σοι τῷ εὐαγγελιζομένῳ.

Λ. Δόξα σοι, Κύριε, δόξα σοι.

H ΜΕΓΑΛΗ ΕΚΤΕΝΗΣ

Δ. Τὴν ἐκτενὴ

Εἴπωμεν πάντες ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας ἡμῶν εἴπωμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Κύριε παντοκράτωρ, ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, δεόμεθά σου, ἐπάκουσον καὶ ἐλέησον.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

- Δ. Ἐλέησον ἡμᾶς, ὁ Θεός, κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου, δεόμεθα σου, ἐπάκουσον καὶ ἐλέησον.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').
- Δ. Ἐτι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων χριστιανῶν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').
- Δ. Ἐτι δεόμεθα ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν (δεῖνος).
- Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').
- Δ. Ἐτι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, τῶν ἱερέων, ἱερομονάχων, ἱεροδιακόνων καὶ μοναχῶν καὶ πάσης τῆς ἐν Χριστῷ ἡμῶν ἀδελφότητος.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').
- Δ. Ἐτι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν μακαρίων καὶ αἰοδιμῶν κτιτόρων τοῦ ἁγίου ναοῦ τούτου καὶ ὑπὲρ πάντων τῶν προαναπαυσασμένων πατέρων καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν, τῶν ἐνθάδε κειμένων καὶ ἀπανταχοῦ ὀρθοδόξων.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').
- Δ. Ἐτι δεόμεθα ὑπὲρ ἐλέους, ζωῆς, εἰρήνης, υἰείας, σωτηρίας, ἐπισκέψεως, συγχωρήσεως καὶ ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ πάντων τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων Χριστιανῶν τῶν κατοικούντων καὶ παρεπιδημούντων ἐν τῇ πόλει ταύτῃ.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').
- Δ. Ἐτι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν καρποφορούντων καὶ καλλιεργούντων ἐν τῷ ἁγίῳ καὶ πανσέπτῳ ναῷ τούτῳ, κοπιώντων, ψαλλόντων καὶ ὑπὲρ τοῦ περιεστῶτος λαοῦ, τοῦ ἀπεκδεχομένου τὸ παρὰ

σοῦ μέγα καὶ πλούσιον ἔλεος.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

I. Τὴν εὐχὴν τῆς ἐκτενοῦς ἱκεσίας

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, τὴν ἐκτενῆ ταύτην ἱκεσίαν πρόσδεξαι παρὰ τῶν σῶν δούλων καὶ ἐλέησον ἡμᾶς κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους σου καὶ τοὺς οἰκτιρμούς σου κατὰπεμψον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ πάντα τὸν λαόν σου, τὸν ἀπεκδεχόμενον τὸ παρὰ σοῦ πλούσιον ἔλεος.

(ἐκφώνως) Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλόνητος Θεὸς ὑπάρχεις καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

ΔΕΗΣΕΙΣ ὑΠΕΡ ΤΩΝ ΚΑΤΗΧΟΥΜΕΝΩΝ

Δ. Τὰ κατηχούμενα

- Εὐχασθε, οἱ κατηχούμενοι, τῷ Κυρίῳ.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Οἱ πιστοί, ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ἵνα ὁ Κύριος αὐτοὺς ἐλεήσει.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Κατηχήση αὐτοὺς τὸν λόγον τῆς ἀληθείας.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ἀποκαλύψη αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον τῆς δικαιοσύνης.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.

- Δ. Ἐνώση αὐτοὺς τῇ ἀγίᾳ αὐτοῦ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Σῶσον, ἐλέησον, ἀντιλαβοῦ καὶ διαφύλαξον αὐτοὺς, ὁ Θεός, τῇ σῇ χάριτι.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Οἱ κατηχούμενοι, τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ Κυρίῳ κλίνετε.
 Λ. Σοί, Κύριε.

Ι. Τὴν εὐχὴν τῶν κατηχουμένων, πρὸ τοῦ ἀπλωθῆναι τὸ εἰλητόν

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐν οὐρανοῖς κατοικῶν καὶ ἐπιβλέπων ἐπὶ πάντα τὰ ἔργα σου, ἐπίβλεψον ἐπὶ τοὺς δούλους σου τοὺς κατηχουμένους, τοὺς ὑποκεκλικότας τοὺς ἑαυτῶν αὐχένους ἐνώπιόν σου, καὶ δὸς αὐτοῖς τὸν ἐλαφρὸν ζυγόν σου· ποιήσον αὐτοὺς μέλη τίμια τῆς ἀγίας σου Ἐκκλησίας καὶ καταξίωσον αὐτοὺς τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας, τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τοῦ ἐνδύματος τῆς ἀφθαρσίας, εἰς

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν, ὁ διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων ἐξαποστείλας τὸν μονογενῆ σου Υἱὸν καὶ Θεόν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ἐπίβλεψον ἐπὶ τοὺς δούλους σου τοὺς κατηχουμένους, τοὺς ὑποκεκλικότας τοὺς ἑαυτῶν αὐχένους καὶ καταξίωσον αὐτοὺς ἐν καιρῷ εὐθέτῳ τοῦ λουτροῦ τῆς

ἐπίγνωσιν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν. παλιγγενεσίας, τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τοῦ ἐνδύματος τῆς ἀφθαρσίας· ἔνωσον αὐτοὺς τῇ ἀγίᾳ σου καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ συγκαταριθμησον αὐτοὺς τῇ ἐκλεκτῇ σου ποίμνῃ.

(ἐκφώνως) Ἰνα καὶ αὐτοὶ σὺν ἡμῖν δοξάζωσι τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Δ. Τὴν ἀπόλυσιν τῶν κατηχουμένων

Ὅσοι κατηχούμενοι, προέλθετε· οἱ κατηχούμενοι, προέλθετε.

Ὅσοι κατηχούμενοι, προέλθετε· μή τις τῶν κατηχουμένων.

ΔΕΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΙΣΤΩΝ

- Δ. Ὅσοι πιστοί, ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς, ὁ Θεός, τῇ σῇ χάριτι.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Σοφία.

I. Τὴν εὐχὴν πιστῶν α', μετὰ τὸ ἀπλωθῆναι τὸ εἰλητόν

Σὺ Κύριε, κατέδειξας ἡμῖν τὸ μέγα τοῦτο τῆς σωτηρίας μυστήριον· σὺ κατηξίωσας ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς καὶ ἀναξίους δούλους σου γενέσθαι λειτουργοὺς τοῦ ἁγίου σου θυσιαστηρίου· σὺ ἱκάνωσον ἡμᾶς τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος εἰς τὴν διακονίαν ταύτην, ἵνα, ἀκατακρίτως στάντες ἐνώπιον τῆς ἁγίας δόξης σου, προσάγωμέν σοι θυσίαν αἰνέσεως· σὺ γὰρ εἶ ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσι. Δός, Κύριε, καὶ ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων δεκτὴν γενέσθαι τὴν θυσίαν ἡμῶν καὶ εὐπρόσδεκτον ἐνώπιόν σου.

Εὐχαριστοῦμέν σοι, Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, τῷ καταξιώσαντι ἡμᾶς παραστῆναι καὶ νῦν τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ καὶ προσπεσεῖν τοῖς οἰκτιρμοῖς σου ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων. Πρόσδεξαι, ὁ Θεός, τὴν δέησιν ἡμῶν· ποιήσον ἡμᾶς ἀξιόους γενέσθαι τοῦ προσφέρειν σοι δεήσεις καὶ ἰκεσίας καὶ θυσίας ἀναιμάκτους ὑπὲρ παντὸς τοῦ λαοῦ σου καὶ ἱκάνωσον ἡμᾶς, οὓς ἔθου εἰς τὴν διακονίαν σου ταύτην ἐν τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματός σου τοῦ ἁγίου, ἀκαταγνώστως καὶ ἀπροσκό-

πτως, ἐν καθαρῷ τῷ μαρτυρίῳ τῆς συνειδήσεως ἡμῶν, ἐπικαλεῖσθαί σε ἐν παντί καιρῷ καὶ τόπῳ, ἵνα, εἰσακούων ἡμῶν, ἴλεως ἡμῖν εἴης ἐν τῷ πλήθει τῆς σῆς ἀγαθότητος.

(ἐκφώνως) "Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Α. Ἀμήν.

Δ. Ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.

Α. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς, ὁ Θεός, τῇ σῇ χάριτι.

Α. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Σοφία.

I. Τὴν εὐχὴν πιστῶν β'

Ὁ Θεός, ὁ ἐπισκεψάμενος ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς τὴν ταπείνωσιν ἡμῶν, ὁ στήσας ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς καὶ ἁματωλοὺς καὶ ἀναξίους δούλους σου κατενώπιον τῆς

Πάλιν καὶ πολλὰκις σοὶ προσπίπτομεν καὶ σοὺ δεόμεθα, ἀγαθὲ καὶ φιλόθρωπε, ὅπως, ἐπιβλέψας ἐπὶ τὴν δέησιν ἡμῶν, καθαρίσῃς ἡμῶν τὰς

ἀγίας δόξης σου λειτουργεῖν τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ, σὺ ἐνίσχυσον ἡμᾶς τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος εἰς τὴν διακονίαν ταύτην καὶ δὸς ἡμῖν λόγον ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματος ἡμῶν εἰς τὸ ἐπικαλεῖσθαι τὴν χάριν τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος ἐπὶ τῶν μελλόντων προτίθεσθαι δώρων.

ψυχὰς καὶ τὰ σώματα ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος καὶ δόξης ἡμῖν ἀνένοχον καὶ ἀκατάκριτον τὴν παράστασιν τοῦ ἁγίου σου θυσιαστηρίου. Χάρισαι δέ, ὁ Θεός, καὶ τοῖς συνευχομένοις ἡμῖν προκοπὴν βίου καὶ πίστεως καὶ συνέσεως πνευματικῆς· δὸς αὐτοῖς πάντοτε, μετὰ φόβου καὶ ἀγάπης λατρεύουσί σοι, ἀνενόχως καὶ ἀκατακρίτως μετέχειν τῶν ἁγίων σου μυστηρίων καὶ τῆς ἐπουρανίου σου βασιλείας ἀξιωθῆναι.

(ἐκφώνως) Ὅπως ὑπὸ τοῦ κράτους σου πάντοτε φυλαττόμενοι, σοὶ δόξαν ἀναπέμπωμεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Α. Τὸν χερουβικὸν ὕμνον

Οἱ τὰ χερουβὶμ μυστικῶς εἰκονίζοντες* καὶ τῇ ζωοποιῷ Τριάδι* φὸν τρισάγιον ὕμνον προσάδοντες,* πᾶσαν νῦν βιοτικὴν ἀποθώμεθα μέριμναν,* ὡς τὸν βασιλέα τῶν ὅλων ὑποδεξόμενοι.

Ι. Ποιεῖ εὐχὴν ὑπὲρ αὐτοῦ, τοῦ χερουβικοῦ ἁδομένου

Οὐδεὶς ἄξιος τῶν συνδεδεμένων ταῖς σαρκικαῖς ἐπιθυμίαις καὶ ἡδοναῖς προσέρχεσθαι ἢ προσεγγίζειν ἢ λειτουργεῖν σοι, βασιλεῦ τῆς δόξης· τὸ γὰρ διακονεῖν σοι μέγα καὶ φοβερὸν καὶ αὐταῖς ταῖς ἐπουρανίαις δυνάμεσιν. Ἀλλ' ὅμως, διὰ τὴν ἄφατον καὶ ἀμέτρητόν σου φιλανθρωπίαν, ἀτρέπτως καὶ ἀναλλοιώτως γέγονας ἄνθρωπος καὶ ἀρχιερεὺς ἡμῶν ἐχρημάτισας καὶ τῆς λειτουργικῆς ταύτης καὶ ἀναιμάκτου θυσίας τὴν ἱερουργίαν παρέδωκας ἡμῖν, ὡς δεσπότης τῶν πάντων· σὺ γὰρ μόνος, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, δεσπόζεις τῶν ἐπουρανίων καὶ τῶν ἐπιγείων, ὁ ἐπὶ θρόνου χερουβικοῦ ἐποχούμενος, ὁ τῶν σεραφίμ Κύριος καὶ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ, ὁ μόνος ἅγιος καὶ ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος. Σὲ τοίνυν δυσωπῶ, τὸν μόνον ἀγαθὸν καὶ εὐήκοον· Ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμὲ τὸν ἁμαρ-

τωλὸν καὶ ἀχρεῖον δοῦλόν σου καὶ κα-
θαρίσόν μου τὴν ψυχὴν καὶ τὴν καρδίαν
ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς καὶ ἰκάνω-
σόν με τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου σου Πνεύ-
ματος, ἐνδεδυμένον τὴν τῆς ἱερατείας
χάριν, παραστήναι τῇ ἀγίᾳ σου ταύτῃ
τραπέζῃ καὶ ἱερουργῆσαι τὸ ἅγιον καὶ
ἄχραντόν σου σῶμα καὶ τὸ τίμιον αἷμα.
Σοὶ γὰρ προσέρχομαι, κλίνας τὸν ἑμαυ-
τοῦ αὐχένα, καὶ δέομαί σου· Μὴ ἀποστρέ-
ψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ, μηδὲ
ἀποδοκιμάσῃς με ἐκ παίδων σου, ἀλλ'
ἀξιῶσον προσερχθῆναί σοι ὑπ' ἐμοῦ τοῦ
ἁμαρτωλοῦ καὶ ἀναξίου δούλου σου τὰ
δῶρα ταῦτα. Σὺ γὰρ εἶ ὁ προσφέρων
καὶ προσφερόμενος καὶ προσδεχόμενος
καὶ διαδιδόμενος, Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν,
καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν σὺν τῷ
ἀνάρχῳ σου Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ καὶ
ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν
καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων·
ἀμήν.

Εἶτα θυμιᾷ ἐπιλέγων τὸν ν' ψαλμόν

Καὶ γίνεται ἡ εἴσοδος τῶν δώρων

Δ.-Ι. Πάντων ὑμῶν μνησθεὶς Κύριος ὁ Θεὸς ἐν τῇ
βασιλείᾳ αὐτοῦ, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς
αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Ταῖς ἀγγελικαῖς ἀοράτως δορυφορούμενον τά-
ξεσιν.* Ἀλληλούια.

ΠΑΡΗΡΗΤΙΚΑ - Αἴτησεις

- Δ. Πληρώσωμεν τὴν δέησιν ἡμῶν τῷ Κυρίῳ.
Λ. Κύριε, ἐλέησον.
Δ. Ὑπὲρ τῶν προτεθέντων τιμίων δώρων τοῦ Κυ-
ρίου δεηθῶμεν.
Λ. Κύριε, ἐλέησον.
Δ. Ὑπὲρ τοῦ ἁγίου οἴκου τούτου καὶ τῶν μετὰ πί-
στεως, εὐλαβείας καὶ φόβου Θεοῦ εἰσιόντων ἐν
αὐτῷ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
Λ. Κύριε, ἐλέησον.
Δ. Ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὁρ-
γῆς, κινδύνου καὶ ἀνάγκης τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
Λ. Κύριε, ἐλέησον.
Δ. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς,
ὁ Θεός, τῇ σῇ χάριτι.
Δ. Τὴν ἡμέραν πᾶσαν, τελείαν, ἁγίαν, εἰρηνικὴν καὶ
ἀναμάρτητον παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα.
Λ. Παράσχου, Κύριε.
Δ. Ἀγγελον εἰρήνης, πιστὸν ὁδηγόν, φύλακα τῶν
ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν παρὰ τοῦ Κυρίου
αἰτησώμεθα.
Λ. Παράσχου, Κύριε.
Δ. Συγγνώμην καὶ ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τῶν
πλημμελημάτων ἡμῶν παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτη-
σώμεθα.
Λ. Παράσχου, Κύριε.

- Δ. Τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν καὶ εἰρήνην τῷ κόσμῳ παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα.
- Λ. Παράσχου, Κύριε.
- Δ. Τὸν ὑπόλοιπον χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν ἐν εἰρήνῃ καὶ μετάνοιᾳ ἐκτελέσαι παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα.
- Λ. Παράσχου, Κύριε.
- Δ. Χριστιανὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς ἡμῶν, ἀνώδυνα, ἀνεπαίσχυντα, εἰρηνικὰ καὶ καλὴν ἀπολογία τὴν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ αἰτησώμεθα.
- Λ. Παράσχου, Κύριε.
- Δ. Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, ἐνδόξου, δεσποίνης ἡμῶν, Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας μετὰ πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα.
- Λ. Σοί, Κύριε.
- I. Τὴν εὐχὴν τῆς προσκομιδῆς, μετὰ τὸ ἀποτεθῆναι τὰ ἅγια δῶρα ἐπὶ τῆς ἁγίας τράπεζης καὶ πληρῶσαι τὸν λαὸν τὸν μυστικὸν ὕμνον

τοῦ ἁγίου Βασιλείου

τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ κτίσας ἡμᾶς καὶ ἀγαγὼν εἰς τὴν ζωὴν ταύτην, ὁ ὑποδείξας ἡμῖν ὁδὸς εἰς σωτηρίαν, ὁ χαρισάμενος ἡμῖν οὐρανίων μυστηρίων

Κύριε ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ μόνος ἅγιος, ὁ δεχόμενος θυσίαν αἰνέσεως παρὰ τῶν ἐπικαλουμένων σε ἐν ὅλῃ καρ-

ἀποκάλυψιν· σὺ εἶ ὁ θέμις ἡμᾶς εἰς τὴν διακονίαν ταύτην ἐν τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματός σου τοῦ ἁγίου. Εὐδόκησον δὲ, Κύριε, τοῦ γενέσθαι ἡμᾶς διακόνους τῆς καὶνῆς σου διαθήκης, λειτουργοὺς τῶν ἁγίων σου μυστηρίων· πρόσδεξαι ἡμᾶς προσεγγίζοντας τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους σου, ἵνα γενώμεθα ἄξιοι τοῦ προσφέρειν σοὶ τὴν λογικὴν ταύτην καὶ ἀναίμακτον θυσίαν ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων· ἦν προσδεξάμενος εἰς τὸ ἅγιον καὶ ὑπερουράνιον καὶ νοερὸν σου θυσιαστήριον εἰς ὁσμὴν εὐωδίας, ἀντικατάπεμψον ἡμῖν τὴν χάριν τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος. Ἐπίβλεψον ἐφ' ἡμᾶς, ὁ Θεός, καὶ ἔπιθε ἐπὶ τὴν λατρείαν ἡμῶν ταύτην καὶ πρόσδεξαι αὐτήν, ὥς

δίᾳ, πρόσδεξαι καὶ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν τὴν δέησιν καὶ προσάγαγε τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ καὶ ἱκάνωσον ἡμᾶς προσενεγκεῖν σοὶ δῶρά τε καὶ θυσίας πνευματικὰς ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων· καὶ καταξίωσον ἡμᾶς εὐρεῖν χάριν ἐνώπιόν σου, τοῦ γενέσθαι σοὶ εὐπρόσδεκτον τὴν θυσίαν ἡμῶν καὶ ἐπισκηνῶσαι τὸ Πνεῦμα τῆς χάριτός σου τὸ ἀγαθὸν ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα καὶ ἐπὶ πάντα τὸν λαόν σου.

προσεδέξω Ἄβελ τὰ δῶ-
ρα, Νῶε τὰς θυσίας, Ἀ-
βραάμ τὰς ὀλοκαρπώ-
σεις, Μωσέως καὶ Ἀα-
ρὼν τὰς ἱερουσύνας, Σα-
μουὴλ τὰς εἰρηνικὰς.
Ὡς προσεδέξω ἐκ τῶν
ἁγίων σου ἀποστόλων
τὴν ἀληθινὴν ταύτην λα-
τρείαν, οὕτω καὶ ἐκ τῶν
χειρῶν ἡμῶν τῶν ἀμαρ-
λῶν πρόσδεξαι τὰ δῶρα
ταῦτα ἐν τῇ χρηστότητί
σου, Κύριε· ἵνα, καταξι-
ωθέντες λειτουργεῖν ἀ-
μέμπτως τῷ ἁγίῳ σου
θυσιαστηρίῳ, εὐρωμεν
τὸν μισθὸν τῶν πιστῶν
καὶ φρονίμων οἰκονόμων
ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ φοβερᾷ
τῆς ἀνταποδόσεώς σου
τῆς δικαίας.

(ἐκφώνως) Διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ μονογε-
νοῦς σου Υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ πα-
ναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι,
νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

ΑΣΠΑΣΜΟΣ - ΣΥΜΒΟΛΟΝ

I. Εἰρήνη πᾶσι.

Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Ἀγαπήσωμεν ἀλλήλους, ἵνα ἐν ὁμονοίᾳ ὁμολογή-
σωμεν.

Λ. Πατέρα, Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα,* Τριάδα ὁμοού-
σιον καὶ ἀχώριστον.

Δ. Μετὰ τὸ δοθῆναι τὴν ἀγάπην

Τὰς θύρας, τὰς θύρας· ἐν σοφίᾳ πρόσχωμεν.
I.-Λ. Πιστεύω εἰς ἕνα Θεόν,* Πατέρα παντοκράτο-
ρα,* ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς,* ὁρατῶν τε πάντων
καὶ ἀοράτων.* Καὶ εἰς ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χρι-
στὸν,* τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ,* τὸν
ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα* πρὸ πάντων τῶν
αἰώνων* φῶς ἐκ φωτός,* Θεὸν ἀληθινόν* ἐκ Θε-
οῦ ἀληθινοῦ* γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα,* ὁμοού-
σιον τῷ Πατρί,* δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο.* Τὸν
δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους* καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν
σωτηρίαν* κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν* καὶ
σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος ἁγίου* καὶ Μαρίας
τῆς παρθένου* καὶ ἐνανθρωπήσαντα.* Σταυ-
ρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν* ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου*
καὶ παθόντα καὶ ταφέντα* καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ
ἡμέρᾳ,* κατὰ τὰς Γραφάς.* Καὶ ἀνελθόντα εἰς
τοὺς οὐρανοὺς* καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ
Πατρὸς* καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης* κρῖναι
ζῶντας καὶ νεκρούς,* οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται

B.

X.

τέλος.* Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον,* τὸ Κύριον,*
τὸ ζωοποιόν,* τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον,*
τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον* καὶ
συνδοξαζόμενον,* τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν.*
Εἰς μίαν, ἁγίαν,* καθολικὴν* καὶ ἀποστολικὴν
Ἐκκλησίαν.* Ὁμολογῶ ἐν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν
ἁμαρτιῶν.* Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν* καὶ
ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.* ἀμήν.

Η ΑΓΙΑ ΑΝΑΦΟΡΑ

- Δ. Στῶμεν καλῶς· στῶμεν μετὰ φόβου· πρόσχωμεν
τὴν ἁγίαν ἀναφορὰν ἐν εἰρήνῃ προσφέρειν.
- Λ. Ὑπομονὴν εἰρήνης, θυσίαν αἰνέσεως.
- Ι. Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ
ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καὶ ἡ κοινωνία
τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν.
- Λ. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.
- Ι. Ὑπομονὴν τὰς καρδίας.
- Λ. Ἐχομεν πρὸς τὸν Κύριον.
- Ι. Εὐχαριστήσωμεν τῷ Κυρίῳ.
- Λ. Ἀξίον καὶ δίκαιον.
- Ι. Ἀπαύχεται τῆς ἁγίας ἀναφορᾶς

Ὁ Ὡν δέσποτα, Κύριε
Θεέ, Πάτερ παντοκράτωρ,
προσκυνητέ, ἄξιον ὡς ἀ-
ληθῶς καὶ δίκαιον καὶ
πρῶτον τῇ μεγαλοπρεπείᾳ
τῆς ἀγωγῆς σου σὲ αἰ-

260

B.

X.

νεῖν, σέ ὑμνεῖν, σέ εὐλο-
γεῖν, σέ προσκυνεῖν, σοὶ
εὐχαριστεῖν, σέ δοξάζειν
τὸν μόνον ὄντως ὄντα Θε-
ὸν καὶ σοὶ προσφέρειν ἐν
καρδίᾳ συντηρημένῃ
καὶ πνεύματι ταπεινώ-
σεως τὴν λογικὴν ταύτην
λατρείαν ἡμῶν· ὅτι σὺ εἶ
ὁ χαρισάμενος ἡμῖν τὴν
ἐπιγνώσιν τῆς σῆς ἀλη-
θείας. Καὶ τίς ἱκανὸς λα-
λήσαι τὰς δυναστείας σου,
ἀκουσὰς ποιῆσαι πάσας
τὰς αἰνέσεις σου ἢ διη-
γήσασθαι πάντα τὰ θαυ-
μάσιά σου ἐν παντὶ και-
ρῷ; Δέσποτα τῶν ἀπάν-
των, Κύριε οὐρανοῦ καὶ
γῆς καὶ πάσης κτίσεως ὁ-
ρωμένης τε καὶ οὐχ ὁρω-
μένης, ὁ καθήμενος ἐπὶ
θρόνου δόξης καὶ ἐπιβλέ-
πων ἀβύσσους, ἄναρχε,
ἀόρατε, ἀκατάληπτε, ἀπε-
ρίγραπτε, ἀναλλοίωτε, ὁ
Πατήρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ με-
γάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος,

ας σου. Σὺ γὰρ εἰ
Θεὸς ἀνέκφραστος,
ἀπερινόητος, ἀόρα-
τος, ἀκατάληπτος,
αἰὶ ὦν, ὡσαύτως
ὦν σὺ καὶ ὁ μονογε-
νὴς σου Υἱὸς καὶ τὸ
Πνεῦμά σου τὸ ἅγι-
ον. Σὺ ἐκ τοῦ μὴ ὄν-
τος εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς
παρήγαγες καὶ παρα-
πεσόντας ἀνέστησας
πάλιν καὶ οὐκ ἀπέσ-
την πάντα ποιῶν, ἕως
ἡμᾶς εἰς τὸν οὐρανὸν
ἀνῆγαγες καὶ τὴν βα-
σιλείαν σου ἔχαρισω
τὴν μέλλουσαν. Ὑ-
πὲρ τούτων ἀπάντων
εὐχαριστοῦμεν σοὶ
καὶ τῷ μονογενεῖ σου
Υἱῷ, καὶ τῷ Πνεύ-
ματί σου τῷ ἁγίῳ, ὑ-
πὲρ πάντων ὧν ἴσμεν
καὶ ὧν οὐκ ἴσμεν,
τῶν φανερῶν καὶ ἄ-
φανῶν εὐεργεσιῶν,
τὼν εἰς ἡμᾶς γενη-
μένων. Εὐχαριστοῦ-

τῆς ἐλπίδος ἡμῶν· ὅς ἐστιν εἰκὼν τῆς σῆς ἀγαθότητος, σφραγὶς ἰσότητος ἐν ἑαυτῷ· δεικνύς σε τὸν Πατέρα, Λόγος ζῶν, Θεὸς ἀληθινός, ἡ πρὸ αἰώνων σοφία, ζωὴ, ἀγάπη, δυνάμεις, τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, παρ' οὗ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐξεφάνη, τὸ τῆς ἀληθείας Πνεῦμα, τὸ τῆς υἱοθεσίας χάρισμα, ὁ ἀρραβὼν τῆς μελλούσης κληρονομίας, ἡ ἀπαρχὴ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, ἡ ζωοποιὸς δύναμις, ἡ πηγὴ τοῦ ἁγιασμοῦ· παρ' οὗ πᾶσα κτίσις λογικὴ τε καὶ νοερὰ δυναμouμένη, σοὶ λατρεύει καὶ σοὶ τὴν αἰδίων ἀναπέμπει δοξολογίαν, ὅτι τὰ σύμπαντα δοῦλα σά. Σὲ γὰρ αἰνοῦσιν ἄγγελοι, ἀρχάγγελοι, θρόνοι, κυριότητες, ἀρχαί, ἐξουσίαι, δυνάμεις καὶ τὰ πολυόμματα χερουβίμ. Σοὶ παρίσταν-

μέν σοι καὶ ὑπὲρ τῆς λειτουργίας ταύτης ἦν ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν δεξασθαι κατηξίωσας, καίτοι σοι παρεστήκασιν χιλιάδες ἀρχαγγέλων καὶ μυριάδες ἀγγέλων, τὰ χερουβίμ καὶ τὰ σεραφίμ, ἑξαπτέρυγα, πολυόμματα, μετάρσια, πτερωτά,

ταὶ κύκλω τὰ σεραφείμ, ἑξ πτέρυγες τῷ ἐνὶ καὶ ἑξ πτέρυγες τῷ ἐνὶ καὶ ταῖς μὲν δυοὶ κατακαλύπτουσι τὰ πρόσωπα ἐαυτῶν, ταῖς δὲ δυοὶ τοὺς πόδας καὶ ταῖς δυοὶ πετώμενα, κέκραγεν ἔτερον πρὸς τὸ ἕτερον ἀκαταπαύστοις στόμασιν, ἀσιγήτοις δοξολογίαις,

(ἐκφώνως) Τὸν ἐπινίκιον ὕμνον ᾄδοντα, βοῶντα, κέκραγότα καὶ λέγοντα·

Α. "Ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος,* Κύριος σαβαώθ,* πλήρης ὁ οὐρανὸς* καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης σου* ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις.* Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος* ἐν ὀνόματι Κυρίου.* ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις.

Ι. Μετὰ τούτων τῶν μακαρίων δυνάμεων, δέσποτα φιλόνηρωπε, καὶ ἡμεῖς οἱ ἁμαρτωλοὶ βοῶμεν καὶ λέγομεν· "Ἄγιος εἶ, ὡς ἀληθῶς, καὶ πανάγιος καὶ οὐκ ἔστι μέτρον τῇ μεγαλοπρεπείᾳ τῆς ἁγιωσύνης σου καὶ ὅσιος ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις σου, ὅτι ἐν δικαιοσύνῃ καὶ κρίσει ἀληθινῇ πάντα ἐπήγαγες ἡμῖν· Μετὰ τούτων καὶ ἡμεῖς τῶν μακαρίων δυνάμεων, δέσποτα φιλόνηρωπε, βοῶμεν καὶ λέγομεν· "Ἄγιος εἶ καὶ πανάγιος, σὺ καὶ ὁ μονογενὴς σου Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον. "Ἄγιος εἶ καὶ πανάγιος καὶ μεγαλοπρεπὴς ἡ δόξα σου· ὅς τὸν κό-

πλάσας γὰρ τὸν ἄνθρωπον, χοῦν λαβὼν ἀπὸ τῆς γῆς καὶ εἰκόνι τῇ σῆ, ὁ Θεός, τιμήσας, τέθεικας αὐτὸν ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς τρυφῆς, ἀθανασίαν ζωῆς καὶ ἀπόλαυσιν αἰώνιων ἀγαθῶν ἐν τῇ τηρήσει τῶν ἐντολῶν σου ἐπαγγειλάμενος αὐτῷ· ἀλλὰ παρακούσαντα σοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ τοῦ κτίσαντος αὐτὸν καὶ τῇ ἀπάτῃ τοῦ ὄφους ὑπαχθέντα, νεκρωθέντα τε τοῖς οἰκείοις αὐτοῦ παραπτώμασιν, ἐξώρισας αὐτὸν ἐν τῇ δικαιοκρισίᾳ σου, ὁ Θεός, ἐκ τοῦ παραδείσου εἰς τὸν κόσμον τοῦτον καὶ ἀπεστρεψας εἰς τὴν γῆν ἐξ ἧς ἐλήφθη, οἰκονομῶν αὐτῷ τὴν ἐκ παλιγγενεσίας σωτηρίαν, τὴν ἐν αὐτῷ τῷ Χριστῷ σου. Οὐ γὰρ ἀπεστράφης τὸ πλάσμα σου εἰς τέλος, ὃ ἐποίησας, ἀγαθέ, οὐδὲ ἐπελάθου ἔργου χειρῶν σου, ἀλλ' ἐπε-

σμον σου οὕτως ἡγάπησας, ὥστε τὸν Υἱόν σου τὸν μονογενῆ δοῦναι, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον· ὃς ἐλθὼν καὶ πᾶσαν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν οἰκονομίαν πληρώσας, τῇ νουκτὶ ἧ περεδίδοτο, μᾶλλον δὲ ἑαυτὸν παρεδίδου ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς, λαβὼν ἄρτον ἐν ταῖς ἀγίαις αὐτοῦ καὶ ἀχράντοις καὶ ἀμωμήτοις χερσίν, εὐχαρίστησας καὶ εὐλογήσας, ἀγιάσας, κλάσας, ἔδωκε τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις, εἰπὼν·

σκέψω πολυτρόπως διὰ σπλάγχνα ἐλέους σου. Προφήτας ἐξαπέστειλας· ἐποίησας δυνάμεις διὰ τῶν ἀγίων σου, τῶν καθ' ἐκάστην γενεὰν εὐαρεστησάντων σοι· ἐλάλησας ἡμῖν διὰ στόματος τῶν δούλων σου τῶν προφητῶν, προκαταγγέλων ἡμῖν τὴν μέλλουσαν ἔσεσθαι σωτηρίαν· νόμον ἔδωκας εἰς βοήθειαν, ἀγγέλους ἐπέστησας φύλακας. "Ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τῶν καιρῶν ἐλάλησας ἡμῖν ἐν αὐτῷ τῷ Υἱῷ σου, δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησας· ὃς, ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης σου καὶ χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεώς σου, φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, οὐχ' ἀρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα σοι τῷ Θεῷ καὶ Πατρί· ἀλλά, Θεὸς ὢν προαιώνιος, ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανέστραφη· καὶ ἐκ

παρθένου ἁγίας σαρκω-
θείς, ἐκένωσεν ἑαυτόν,
μορφὴν δούλου λαβών,
σύμμορφος γενόμενος τῷ
σώματι τῆς ταπεινώσε-
ως ἡμῶν, ἵνα ἡμᾶς συμ-
μόρφους ποιήσῃ τῆς εἰκό-
νος τῆς δόξης αὐτοῦ. Ἐ-
πειδὴ γὰρ δι' ἀνθρώπου ἡ
ἀμαρτία εἰσῆλθεν εἰς τὸν
κόσμον καὶ διὰ τῆς ἀμαρ-
τίας ὁ θάνατος, ἠυδόκησεν
ὁ μονογενὴς σου Υἱός, ὁ ὢν
ἐν τοῖς κόλποις σοῦ τοῦ
Θεοῦ καὶ Πατρός, γενόμε-
νος ἐκ γυναικός, τῆς ἁγίας
Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου
Μαρίας, γενόμενος ὑπὸ
νόμον, κατακρῖναι τὴν ἁ-
μαρτίαν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ,
ἵνα οἱ ἐν τῷ Ἀδὰμ ἀπο-
θνήσκοντες ζωοποιηθῶσιν
ἐν αὐτῷ τῷ Χριστῷ σου·
καὶ ἐμπολιτευσάμενος τῷ
κόσμῳ τούτῳ, δοὺς προσ-
τάγματα σωτηρίας, ἀπο-
στήσας ἡμᾶς τῆς πλάνης
τῶν εἰδώλων προσήγαγε
τῇ ἐπιγνώσει σοῦ τοῦ ἁ-

ληθινοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός,
κτησάμενος ἡμᾶς ἑαυτῷ
λαὸν περιούσιον, βασιλείον
ιεράτευμα, ἔθνος ἅγιον καὶ
καθαρίσας ἐν ὕδατι καὶ ἁ-
γιάσας τῷ Πνεύματι τῷ
ἁγίῳ, ἔδωκεν ἑαυτὸν ἄν-
τάλλαγμα τῷ θανάτῳ, ἐν
ᾧ κατειχόμεθα πεπραμ-
μένοι ὑπὸ τὴν ἀμαρτίαν·
καὶ κατελθὼν διὰ τοῦ
σταυροῦ εἰς τὸν Ἄδην, ἵ-
να πληρώσῃ ἑαυτοῦ τὰ
πάντα, ἔλυσε τὰς δυνάμεις
τοῦ θανάτου καὶ ἀναστὰς
τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ καὶ ὁδο-
ποιήσας πάσῃ σαρκὶ τὴν ἐκ
νεκρῶν ἀνάστασιν, καθό-
τι οὐκ ἦν δυνατὸν κρατεῖ-
σθαι ὑπὸ τῆς φθορᾶς τὸν
ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς, ἐγένε-
το ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμη-
μένων, πρωτότοκος ἐκ τῶν
νεκρῶν, ἵνα ἡ αὐτὸς τὰ
πάντα ἐν πᾶσι πρωτεύων·
καὶ ἀνελθὼν εἰς τοὺς οὐ-
ρανούς ἐκάθησεν ἐν δε-
ξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης σου
ἐν ὑψηλοῖς· δὲ καὶ ἥξει, ἁ-

ποδοῦναι ἐκάστω κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Κατέλιπε δὲ ἡμῖν ὑπομνήματα τοῦ σωτηρίου αὐτοῦ πάθους, ταῦτα, ἃ προτεθείκαμεν ἐνώπιόν σου, κατὰ τὰς αὐτοῦ ἐντολάς. Μέλλων γὰρ ἐξί-
 ἐναι ἐπὶ τὸν ἐκούσιον καὶ ἀοίδιμον καὶ ζωοποιὸν αὐτοῦ θάνατον, τῇ νυκτὶ ἣ παρεδίδου ἐκντὸν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς, λαβὼν ἄρτον ἐπὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ καὶ ἀχράντων χειρῶν καὶ ἀναδείξας σοὶ τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, εὐχαριστή-
 σας, εὐλογήσας, ἀγιάσας, κλάσας,

(ἐκφώνως) Ἔδωκε τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις εἰπὼν· «Λάβετε, φάγετε, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα, τὸ ὑπὲρ ἡμῶν κλόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν».

Ἀμήν.

Ὁμοίως καὶ τὸ ποτήριον ἐκ τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου λαβὼν, κεράσας,

(ἐκφώνως) «Λάβετε, φάγετε, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν».

Ὁμοίως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνήσαι λέγων·

εὐχαριστήσας, εὐλογήσας, ἀγιάσας,

(ἐκφώνως) Ἔδωκε τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις εἰπὼν· «Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες, τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν».

Λ. Ἀμήν.

Ι. «Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν· ὅσάκις γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτο καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνετε, τὸν ἐμὸν θάνατον καταγγέλλετε καὶ τὴν ἐμὴν ἀνάστασιν ὁμολογεῖτε». Μεμνημένοι οὖν, δέσποτα, καὶ ἡμεῖς τῶν σωτηρίων αὐτοῦ παθημάτων, τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ, τῆς τριμέρου ταφῆς, τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως, τῆς εἰς οὐρανούς ἀνόδου, τῆς ἐκ δεξιῶν σοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καθέδρας καὶ τῆς ἐνδόξου καὶ φοβε-

(ἐκφώνως) «Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες, τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν».

Μεμνημένοι τοίνυν τῆς σωτηρίου ταύτης ἐντολῆς καὶ πάντων τῶν ὑπὲρ ἡμῶν γεγενημένων, τοῦ σταυροῦ, τοῦ τάφου, τῆς τριμέρου ἀναστάσεως, τῆς εἰς οὐρανούς ἀναβάσεως, τῆς ἐκ δεξιῶν καθέδρας, τῆς δευτέρας καὶ ἐνδόξου πάλιν παρουσίας,

ρᾶς δευτέρας αὐτοῦ πα-
ρουσίας,

(ἐκφώνως) Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέρον-
τες κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντα,

Λ. Σὲ ὑμνοῦμεν, σὲ εὐλογοῦμεν,* σοὶ εὐχαριστοῦμεν,
Κύριε,* καὶ δεόμεθα σου, ὁ Θεὸς ἡμῶν.

Ι. Διὰ τοῦτο, δέσποτα πανά- "Ἐτι προσφερόμεν
γιε, καὶ ἡμεῖς οἱ ἁμαρτω- σοὶ τὴν λογικὴν ταύ-
λοι καὶ ἀνάξιοι δοῦλοί σου, τὴν καὶ ἀναίμακτον
οἱ καταξιοθέντες λειτουρ- λατρείαν καὶ παρα-
γεῖν τῷ ἁγίῳ σου θυσια- καλοῦμέν σε καὶ δεό-
στηρίῳ, οὐ διὰ τὰς δικαι- μεθα καὶ ἱκετεύομεν.
οσύνας ἡμῶν (οὐ γὰρ ἐ- Κατάπεμψον τὸ Πνεῦ-
ποιήσαμέν τι ἀγαθὸν ἐπὶ μά σου τὸ ἅγιον ἐφ'
τῆς γῆς), ἀλλὰ διὰ τὰ ἐ- ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προ-
λέη σου καὶ τοὺς οἰκτιρ- κείμενα δῶρα ταῦτα.
μούς σου, οὓς ἐξέχεας
πλουσίως ἐφ' ἡμᾶς, θαρ-
ροῦντες προσεγγίζομεν τῷ
ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ·
καὶ προθέντες τὰ ἀντίτυ-
πα τοῦ ἁγίου σώματος καὶ
αἵματος τοῦ Χριστοῦ σου,
σοῦ δεόμεθα καὶ σὲ παρα-
καλοῦμεν, ἅγιε ἁγίων, εὐ-
δοκίᾳ τῆς σῆς ἀγαθότη-
τος ἐλθεῖν τὸ Πνεῦμά σου
τὸ ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ
τὰ προκείμενα δῶρα ταῦ-

τα καὶ εὐλογῆσαι αὐτὰ καὶ
ἀγιάσαι καὶ ἀναδεῖξαι·

Δ. Εὐλόγησον, δέσποτα, τὸν ἅγιον ἄρτον.

Ι. Σφραγίζει τρίτον τὰ ἅγια δῶρα, λέγων·

τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον αὐ- καὶ ποιήσον τὸν
τὸ τὸ τίμιον σῶμα τοῦ μὲν ἄρτον τοῦτον τί-
Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ σω- μιον σῶμα τοῦ Χρι-
τῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι- στοῦ σου,
στοῦ,

Δ. Ἀμήν.

Εὐλόγησον, δέσποτα, τὸ ἅγιον ποτήριον.

Ι. τὸ δὲ ποτήριον τοῦτο τὸ δὲ ἐν τῷ ποτη-
αὐτὸ τὸ τίμιον αἶμα τοῦ ρίῳ τούτῳ τίμιον αἶ-
Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σω- μα τοῦ Χριστοῦ σου,
τῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ,

Δ. Ἀμήν.

Εὐλόγησον, δέσποτα, ἀμφοτέρα τὰ ἅγια.

Ι. τὸ ἐκχυθὲν ὑπὲρ τῆς τοῦ μεταβαλὼν τῷ Πνεύ-
κόσμου ζωῆς. ματί σου τῷ ἁγίῳ.

Δ. Ἀμήν, ἀμήν, ἀμήν.

Ι. Ἡμᾶς δὲ πάντας τοὺς ἐκ "Ὡστε γενέσθαι
τοῦ ἐνὸς ἄρτου καὶ τοῦ πο- τοῖς μεταλαμβάνου-
τήριου μετέχοντας, ἐνώ- σιν εἰς νῆψιν ψυχῆς,
σαις ἀλλήλοις εἰς ἐνὸς εἰς ἄφεςιν ἁμαρτιῶν,
Πνεύματος ἁγίου κοινω- εἰς κοινωνίαν τοῦ ἁ-
νίαν καὶ μηδὲνα ἡμῶν εἰς γίου σου Πνεύματος,
κρῖμα ἢ εἰς κατάκριμα εἰς βασιλείας οὐρα-

ποιήσῃς μετασχεῖν τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ σου, ἀλλ' ἵνα εὐρωμεν ἔλεον καὶ χάριν μετὰ πάντων τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων, προπατόρων, πατέρων, πατριαρχῶν, προφητῶν, ἀποστόλων, κηρύκων, εὐαγγελιστῶν, μαρτύρων, ὁμολογητῶν, διδασκάλων καὶ παντὸς πνεύματος δικαίου ἐν πίστει τετελειωμένου,

- (ἐκφώνως) Ἐξαιρέτως τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, ἐνδόξου, δεσποίνης ἡμῶν, Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας.
- Λ. Ἐπὶ σοὶ χαίρει, κεχαριτωμένη,* πᾶσα ἡ κτίσις,* ἁγγέλων τὸ σύστημα* καὶ ἀνθρώπων τὸ γένος,* ἡγιασμένη νάε* καὶ παράδεισε λογικέ,* παρθενικὸν καύχημα,* ἐξ ἧς Θεὸς ἐσαρκώθη* καὶ παιδίον γέγο-

νῶν πλήρωμα, εἰς παρρησίαν τὴν πρὸς σέ, μὴ εἰς κρῖμα ἢ εἰς κατάκριμα. Ἐτι προσφερόμέν σοι τὴν λογικὴν ταύτην λατρείαν ὑπὲρ τῶν ἐν πίστει ἀναπαυσάμενων προπατόρων, πατέρων, πατριαρχῶν, προφητῶν, ἀποστόλων, κηρύκων, εὐαγγελιστῶν, μαρτύρων, ὁμολογητῶν, ἐγκρατευτῶν καὶ παντὸς πνεύματος δικαίου ἐν πίστει τετελειωμένου,

Ἄξιόν ἐστιν ὡς ἀληθῶς* μακαρίζειν σε τὴν Θεοτόκον* τὴν ἀειμακάριστον καὶ παναμώμητον* καὶ μητέρα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.* Τὴν τιμιωτέραν τῶν χερουβείμ*

νεν* ὁ πρὸ αἰῶνων ὑπάρχων Θεὸς ἡμῶν* τὴν γὰρ σὴν μήτραν* θρόνον ἐποίησε* καὶ τὴν σὴν γαστέρα* πλατυτέραν οὐρανῶν ἐπειργάσατο.* Ἐπὶ σοὶ χαίρει, κεχαριτωμένη,* πᾶσα ἡ κτίσις· δόξα σοι.

- Ι. Τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, προφήτου, προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ, τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ πανευφήμεων ἀποστόλων, τοῦ ἁγίου (τοῦ δεινός), οὗ καὶ τὴν μνήμην ἐπιτελοῦμεν, καὶ πάντων σου τῶν ἁγίων, ὧν ταῖς ἱκεσίαις ἐπίσκεψαι ἡμᾶς, ὁ Θεός. Καὶ μνήσθητι πάντων τῶν προκεκοιμημένων ἐπ' ἐλπίδι ἀναστάσεως ζωῆς αἰωνίου (καὶ μνημονεύει ἐνταῦθα δονομαστί ὧν βούλεται τεθνεώντων) καὶ ἀνάπαυσον αὐτοὺς ὅπου ἐπισκοπεῖ τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου. Ἐτι σοῦ δεόμεθα· Μνήσθητι, Κύριε, τῆς ἁγίας σου καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς

καὶ ἐνδοξοτέραν ἀσυγκρίτως τῶν σεραφείμ,* τὴν ἀδιαφθόρως Θεὸν Λόγον τεκοῦσαν,* τὴν ὄντως Θεοτόκον, σέ μεγαλύνομεν.

Τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, προφήτου, προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ, τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ πανευφήμεων ἀποστόλων, τοῦ ἁγίου (τοῦ δεινός), οὗ καὶ τὴν μνήμην ἐπιτελοῦμεν, καὶ πάντων σου τῶν ἁγίων, ὧν ταῖς ἱκεσίαις ἐπίσκεψαι ἡμᾶς, ὁ Θεός. Καὶ μνήσθητι πάντων τῶν κεκοιμημένων ἐπ' ἐλπίδι ἀναστάσεως ζωῆς αἰωνίου (καὶ μνημονεύει ἐνταῦθα ὀνομαστί ὧν βούλεται τεθνεώντων) καὶ ἀνάπαυσον αὐτοὺς, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὅπου ἐπι-

Ἐκκλησίας, τῆς ἀπὸ περάτων ἕως περάτων τῆς οἰκουμένης καὶ εἰρήνευσον αὐτήν, ἣν περιποιήσω τῷ τιμίῳ αἵματι τοῦ Χριστοῦ σου, καὶ τὸν ἅγιον οἶκον τοῦτον στερέωσον μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. Μνήσθητι, Κύριε, τῶν τὰ δῶρά σοι ταῦτα προσκομισάντων καὶ ὑπὲρ ὧν καὶ δι' ὧν καὶ ἐφ' οἷς αὐτὰ προσεκόμισαν. Μνήσθητι, Κύριε, τῶν καρποφορούντων καὶ καλλιεργούντων ἐν ταῖς ἀγίαις σου Ἐκκλησίαις καὶ μεμνημένων τῶν πενήτων. Ἀμειψαὶ αὐτοὺς τοῖς πλουσίοις σου καὶ ἐπουρανίοις χαρίσμασι· χάρισαι αὐτοῖς ἀντὶ τῶν ἐπιγείων τὰ ἐπουράνια, ἀντὶ τῶν προσκαίρων τὰ αἰώνια, ἀντὶ τῶν φθαρτῶν τὰ ἀφθαρτα. Μνήσθητι, Κύριε, τῶν ἐν ἐρημίαις καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὁπαῖς τῆς γῆς. Μνήσθητι, Κύριε, τῶν

σκοπεῖ τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου. Ἔτι παρακαλοῦμέν σε· Μνήσθητι, Κύριε, πάσης ἐπισκοπῆς ὀρθοδόξων, τῶν ὀρθοτομούντων τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας, παντὸς τοῦ πρεσβυτερίου, τῆς ἐν Χριστῷ διακονίας καὶ παντὸς ἱερατικοῦ καὶ μοναχικοῦ τάγματος. Ἔτι προσφερόμέν σοι τὴν λογικὴν ταύτην λατρείαν ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης, ὑπὲρ τῆς ἀγίας σου καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας· ὑπὲρ τῶν ἐν ἀγνείᾳ καὶ σεμνῇ πολιτείᾳ διαγόντων, ὑπὲρ τῶν πιστοτάτων καὶ φιλοχρίστων ἡμῶν βασιλέων, παντὸς τοῦ παλατίου καὶ τοῦ στρατοπέδου αὐτῶν. Δὸς αὐτοῖς, Κύριε, εἰρηνικὸν τὸ βα-

ἐν παρθενίᾳ καὶ εὐλαβείᾳ καὶ ἀσκήσει καὶ σεμνῇ πολιτείᾳ διαγόντων. Μνήσθητι, Κύριε, τῶν εὐσεβεστάτων καὶ πιστοτάτων ἡμῶν βασιλέων, οὓς ἐδικαίωσας βασιλεύειν ἐπὶ τῆς γῆς· ὅπλῳ ἀληθείας, ὅπλῳ εὐδοκίας στεφάνωσον αὐτούς· ἐπισκίασον ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῶν ἐν ἡμέρᾳ πολέμου· ἐνίσχυσον αὐτῶν τὸν βραχίονα· ὕψωσον αὐτῶν τὴν δεξιάν· κράτνουν αὐτῶν τὴν βασιλείαν· ὑπόταξον αὐτοῖς πάντα τὰ βάρβαρα ἔθνη τὰ τοὺς πολέμους θέλοντα· χάρισαι αὐτοῖς βαθεῖαν καὶ ἀναφαίρετον εἰρήνην· λάλησον εἰς τὴν καρδίαν αὐτῶν ἀγαθὰ ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας σου καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ σου, ἵνα ἐν τῇ γαλήνῃ αὐτῶν ἡρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι. Μνήσθητι, Κύριε, πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ τῶν ἐν

σίλειον, ἵνα καὶ ἡμεῖς ἐν τῇ γαλήνῃ αὐτῶν ἡρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν, ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι.

τῷ παλατίῳ ἀδελφῶν ἡ-
μῶν καὶ παντὸς τοῦ στρα-
τοπέδου. Τοὺς ἀγαθοὺς ἐν
τῇ ἀγαθότητί σου διατή-
ρησον· τοὺς πονηροὺς ἀ-
γαθοὺς ποιήσον ἐν τῇ χρη-
στότητί σου. Μνήσθητι,
Κύριε, τοῦ περιεστῶτος
λαοῦ καὶ τῶν δι' εὐλόγους
αἰτίας ἀπολειφθέντων καὶ
ἐλέησον αὐτοὺς καὶ ἡμᾶς
κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους
σου. Τὰ ταμεῖα αὐτῶν ἐμ-
πλησον παντὸς ἀγαθοῦ·
συζυγίας αὐτῶν ἐν εἰρήνῃ
καὶ ὁμονοίᾳ διατήρησον·
τὰ νήπια ἐκθρεψον· τὴν νε-
ότητα παιδαγωγήσον· τὸ
γῆρας περικράτησον· τοὺς
ὀλιγοψύχους παραμύθη-
σαι· τοὺς ἐσκορπισμένους
ἐπισυνάγαγε· τοὺς πεπλα-
νημένους ἐπανάγαγε καὶ
σύναψον τῇ ἀγίᾳ σου καθι-
ολικῇ καὶ ἀποστολικῇ Ἐκ-
κλησίᾳ. Τοὺς ὀχλουμένους
ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρ-
των ἐλευθέρωσον· τοῖς πλέ-
ουσι σύμπλευσον· τοῖς ὁ-

δοιποροῦσι συνόδευσον·
χρηρῶν πρόστηθι· ὀρφανῶν
ὑπεράσπισον· αἰχμαλώτους
ῥύσαι· νοσοῦντας ἰάσαι.
Τῶν ἐν βήμασι καὶ μετάλ-
λοις καὶ ἐξορίαις καὶ πι-
κραῖς δουλείαις καὶ πάσῃ
θλίψει καὶ ἀνάγκῃ καὶ πε-
ριστάσει ὄντων μνημόνευ-
σον, ὁ Θεός, καὶ πάντων
τῶν δεομένων τῆς μεγάλης
σου εὐσπλαγχνίας· καὶ τῶν
ἀγαπώντων ἡμᾶς καὶ τῶν
μισούντων καὶ τῶν ἐντει-
λαμένων ἡμῖν τοῖς ἀναξι-
οις εὐχεσθαι ὑπὲρ αὐτῶν.
Καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ σου
μνήσθητι, Κύριε ὁ Θεὸς
ἡμῶν, καὶ ἐπὶ πάντας
ἐκχεον τὸ πλούσιόν σου
ἔλεος, πᾶσι παρέχων
τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰ-
τήματα. Καὶ ὧν ἡμεῖς
οὐκ ἐμνημονεύσαμεν δι' ἁ-
γνοίαν ἢ λήθην ἢ πλῆθος
ὀνομάτων, αὐτὸς μνημό-
νευσον, ὁ Θεός, ὁ εἰδὼς ἐ-
κάστου τὴν ἡλικίαν καὶ
τὴν προσηγορίαν, ὁ εἰδὼς

ἑκαστον ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ. Σὺ γάρ εἰ, Κύριε, ἡ βοήθεια τῶν ἀβοηθήτων, ἡ ἐλπίς τῶν ἀπηλπισμένων, ὁ τῶν χειμαζομένων σωτήρ, ὁ τῶν πλεόντων λιμὴν, ὁ τῶν νοσούντων ἰατρός. Αὐτὸς τοῖς πᾶσι τὰ πάντα γενοῦ, ὁ εἰδὼς ἑκαστον καὶ τὸ αἶτημα αὐτοῦ, οἶκον καὶ τὴν χρείαν αὐτοῦ. Ῥῦσαι, Κύριε, τὴν πόλιν ταύτην καὶ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν ἀπὸ λιμοῦ, λοιμοῦ, σεισμοῦ, καταποντισμοῦ, πυρός, μαχαίρας, ἐπιδρομῆς ἄλλοφύλων καὶ ἐμφυλίου πολέμου.

(ἐκφώνως) Ἐν πρώτοις μνήσθητι, Κύριε, τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν (δεῖνος), ὃν χάρισαι ταῖς ἀγίαις σου Ἐκκλησίαις ἐν εἰρήνῃ, σῶον, ἔντιμον, ὑγιᾶ, μακροημερεύοντα καὶ ὀρθοτομοῦντα τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας.

Δ. Κατακλείων τὴν ἀνάγνωσιν τῶν διπτύχων, ἐκφωνεῖ·

Καὶ ὢν ἑκαστος κατὰ διάνοιαν ἔχει καὶ πάντων καὶ πασῶν.

Λ. Καὶ πάντων καὶ πασῶν.

- I. Μνήσθητι, Κύριε, πάσης ἐπισκοπῆς ὀρθοδόξων τῶν ὀρθοτομοῦντων τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας. Μνήσθητι, Κύριε, κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν σου καὶ τῆς ἐμῆς ἀναξιότητος· συγχώρησόν μοι πᾶν πλημμέλημα ἐκούσιόν τε καὶ ἀκούσιον· καὶ μὴ διὰ τὰς ἐμὰς ἁμαρτίας κωλύσης τὴν χάριν τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος ἀπὸ τῶν προκειμένων δώρων. Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ πρεσβυτερίου, τῆς ἐν Χριστῷ δικονίας καὶ παντὸς ἱερατικοῦ τάγματος· καὶ μηδὲν ἡμῶν κατασχύνῃς τῶν κυκλούντων τὸ ἅγιόν σου θυσιαστήριον. Ἐπίσκεψαι ἡμᾶς ἐν τῇ χρηστότητί σου, Κύριε, ἐπιφάνηθι ἡμῖν ἐν τοῖς πλουσίοις σου οἰκτιρμοῖς· εὐκράτους καὶ ἐπωφελεῖς τοὺς ἀέρας ἡμῖν χάρισαι· ὀμβροὺς εἰρηνικοὺς τῇ γῇ πρὸς καρποφορίαν δώρη-
- Μνήσθητι, Κύριε, τῆς πόλεως ταύτης, ἐν ᾗ παροικοῦμεν, καὶ πάσης πόλεως καὶ χώρας καὶ τῶν πίστει οἰκούντων ἐν αὐταῖς. Μνήσθητι, Κύριε, πλεόντων, ὁδοιπορούντων, νοσούντων, καμόντων, αἰχμαλώτων καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν. Μνήσθητι, Κύριε, τῶν καρποφορούντων καὶ καλλιεργούντων ἐν ταῖς ἀγίαις σου Ἐκκλησίαις καὶ μεμνημένων τῶν πενήτων καὶ ἐπὶ πάντας ἡμᾶς τὰ ἔλεῃ σου ἐξαπόστειλον.

σαι. Εὐλόγησον τὸν στέφανον τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς χρηστότητός σου· παῦσον τὰ σχίσματα τῶν Ἐκκλησιῶν· σβέσον τὰ φρυάγματα τῶν ἐθνῶν· τὰς τῶν αἰρέσεων ἐπαναστάσεις ταχέως κατάλυσον τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος. Πάντας ἡμᾶς πρόσδεξαι εἰς τὴν βασιλείαν σου, υἱοὺς φωτός καὶ υἱοὺς ἡμέρας ἀναδείξας. Τὴν σὴν εἰρήνην καὶ τὴν σὴν ἀγάπην χάρισαι ἡμῖν, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν πάντα γὰρ ἀπέδωκας ἡμῖν.

(ἐκφώνως) Καὶ δὸς ἡμῖν ἐν ἐνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ δοξάζειν καὶ ἀνυμνεῖν τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Ι. Καὶ ἔσται τὰ ἐλέη τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν.

Λ. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

Η ΚΥΡΙΑΚΗ ΠΡΟΣΕΥΤΗΧΗ

Δ. Πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες, ἔτι καὶ ἔτι

ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῶν προσκομισθέντων καὶ ἁγιασθέντων τιμίων δώρων τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὅπως ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς ἡμῶν, ὁ προσδεξάμενος αὐτὰ εἰς τὸ ἅγιον καὶ ὑπερουράνιον καὶ νοερὸν αὐτοῦ θυσιαστήριον εἰς ὁσμὴν εὐωδίας πνευματικῆς, ἀντικαταπέμψῃ ἡμῖν τὴν θεῖαν χάριν καὶ τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγίου Πνεύματος δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τοῦ βυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς, κινδύνου καὶ ἀνάγκης τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς, ὁ Θεός, τῇ σῇ χάριτι.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Τὴν ἡμέραν πᾶσαν τελείαν, ἁγίαν, εἰρηνικὴν καὶ ἀναμάρτητον παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα.

Λ. Παράσχου, Κύριε.

Δ. Ἀγγελον εἰρήνης, πιστὸν ὁδηγόν, φύλακα τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα.

Λ. Παράσχου, Κύριε.

Δ. Συγγνώμην καὶ ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τῶν πλημμελημάτων ἡμῶν παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα.

Λ. Παράσχου, Κύριε.

Δ. Τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν καὶ εἰρήνην τῷ κόσμῳ παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα.

Λ. Παράσχου, Κύριε.

Δ. Τὸν ὑπόλοιπον χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν ἐν εἰρήνῃ καὶ μετανοίᾳ ἐκτελεῖσαι παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα.

Λ. Παράσχου, Κύριε.

Δ. Χριστιανὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς ἡμῶν, ἀνώδυνα, ἀνεπαίσχυντα, εἰρηνικά καὶ καλὴν ἀπολογίαν τὴν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ αἰτησώμεθα.

Α. Παράσχου, Κύριε.

Δ. Τὴν ἐνότητά τῆς πίστεως καὶ τὴν κοινωνίαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος αἰτησάμενοι, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα.

Α. Σοί, Κύριε.

Ι. Ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ Θεὸς τοῦ σώζειν, σὺ ἡμᾶς διδάξον εὐχαριστεῖν σοὶ ἀξίως ὑπὲρ τῶν εὐεργεσιῶν σου, ὧν ἐποίησας καὶ ποιεῖς μεθ' ἡμῶν. Σὺ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ προσδεξάμενος τὰ δῶρα ταῦτα, καθάρισον ἡμᾶς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος καὶ διδάξον ἐπιτελεῖν ἀγιωσύνην ἐν φόβῳ σου· ἵνα, ἐν καθαρῷ τῷ μαρτυρίῳ τῆς συνειδήσεως ἡμῶν, ὑποδεχόμενοι τὴν μερίδα τῶν ἀγιασμάτων σου, ἐνωθῶμεν τῷ ἁγίῳ σώματι καὶ αἵματι τοῦ Χριστοῦ σου. Καὶ ὑποδεξάμενοι αὐτὰ ἀξίως, σχῶμεν τὸν Χριστὸν κατοικοῦντα ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν καὶ γενώμεθα ναὸς τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος.

Σοὶ παρακατατιθέμεθα τὴν ζωὴν ἡμῶν ἅπασαν καὶ τὴν ἐλπίδα, δέσποτα φιλάνθρωπε, καὶ παρακαλούμέν σε καὶ δεόμεθα καὶ ἱκετεύομεν καταξίωσον ἡμᾶς μετὰ τῶν ἐπουρανίων σου καὶ φρικτῶν μυστηρίων ταύτης τῆς ἱερᾶς καὶ πνευματικῆς τραπέζης, μετὰ καθαρῶν συνειδότος, εἰς ἄφесιν ἁμαρτιῶν, εἰς συγχώρησιν πλημμελημάτων, εἰς Πνεύματος ἁγίου κοινωνίαν, εἰς βασιλείας οὐρανῶν κληρονομίαν, εἰς παρρησίαν τὴν πρὸς σέ, μὴ εἰς κρί-

Ναί, ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ μηδένα ἐνοχὸν ποιήσης τῶν φρικτῶν σου τούτων καὶ ἐπουρανίων μυστηρίων, μηδὲ ἀσθενῆ ψυχῇ καὶ σώματι ἐκ τοῦ ἀναξίως αὐτῶν μεταλαμβάνειν· ἀλλὰ δὸς ἡμῖν μέχρι τῆς ἐσχάτης ἡμῶν ἀναπνοῆς ἀξίως ὑποδέχεσθαι τὴν μερίδα τῶν ἀγιασμάτων σου, εἰς ἐφόδιον ζωῆς αἰωνίου, εἰς ἀπολογία· εὐπρόσδεκτον τὴν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ σου· ὅπως ἂν καὶ ἡμεῖς μετὰ πάντων τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων γενώμεθα μέτοχοι τῶν αἰωνίων σου ἀγαθῶν, ἃ ἡτοίμασας τοῖς ἀγαπῶσί σε, Κύριε.

(ἐκφώνως) Καὶ καταξίωσον ἡμᾶς, δέσποτα, μετὰ παρρησίας, ἀκατακρίτως, τολμᾶν ἐπικαλεῖσθαι σὲ τὸν ἐπουράνιον Θεὸν Πατέρα καὶ λέγειν·

Α. Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς,* ἀγιασθήτω τὸ ὄνομά σου,* ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου,* γενηθήτω τὸ θέλημά σου* ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς* τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον* δὸς ἡμῖν σήμερον*

καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν,* ὥς καὶ ἡμεῖς ἀφίμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν* καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν,* ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πόνηροῦ.

I. "Ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

ΚΕΦΑΛΟΚΛΙΣΙΑ

I. Εἰρήνη πᾶσι.

Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν τῷ Κυρίῳ κλίνωμεν.

Λ. Σοί, Κύριε.

I. Δέσποτα Κύριε, ὁ Πατὴρ Εὐχαριστοῦμέν σοι, τῶν οἰκτιρμῶν καὶ Θεὸς βασιλεῦ ἀράτε, ὁ τῇ πάσης παρακλήσεως, τοὺς ἀμετρήτην σου δυνάμει τὰ πάντα δημιουργήσας καὶ τῷ αὐτῶν κεφαλὰς εὐλόγησον, ἀγίασον, φροῦρησον, ὀχύρωσον, ἐνδυνάμωσον, ἀπὸ παντὸς ἔργου πονηροῦ ἀπόστησον, παντὶ δὲ ἔργῳ ἀγαθῷ σύναψον καὶ καταξίωσον ἀκατακρίτως μετασχεῖν τῶν ἀχράντων σου τούτων καὶ ζωοποιῶν μυστηρίων εἰς ἄφεςιν ἁμαρ-

γαγίων. Αὐτός, δέσποτα, οὐρανόθεν ἐπιθεῖς ἐπὶ τοὺς ὑποκεκλιότας σοι τὰς ἐαυτῶν κεφαλὰς· οὐ γὰρ ἐκλιναν σαρκὶ καὶ

τιῶν, εἰς Πνεύματος ἁγίου κοινωνίαν.

αἵματι, ἀλλὰ σοὶ τῷ φοβερῷ Θεῷ. Σὺ οὖν, δέσποτα, τὰ προκείμενα πᾶσιν ἡμῖν εἰς ἀγαθὸν ἐξομάλισον κατὰ τὴν ἐκάστου ἰδίαν χρείαν· τοῖς πλέουσι συμπλευσον, τοῖς ὁδοιποροῦσι συνόδευσον, τοὺς νοσοῦντας ἰάσαι, ὁ ἱατρὸς τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν.

(ἐκφώνως) Χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

ΥΨΩΣΙΣ - ΜΕΛΙΣΜΟΣ - ΕΝΩΣΙΣ - ΜΕΤΑΛΗΨΙΣ

I. Πρόσχε, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου σου καὶ ἀπὸ θρόνου δόξης τῆς βασιλείας σου καὶ ἐλθέ εἰς τὸ ἀγιάσαι ἡμᾶς, ὁ ἄνω τῷ Πατρὶ συγκαθήμενος καὶ ὧδε ἡμῖν ἀοράτως συνών· καὶ καταξίωσον τῇ κραταιᾷ σου χειρὶ μεταδοῦναι ἡμῖν τοῦ ἀχράντου σώματός σου καὶ τοῦ τιμίου αἵματος καὶ δι' ἡμῶν παντὶ τῷ λαῷ.

Δ. Πρόσχωμεν.

I. Ὑψὼν τὸν ἅγιον ἄρτον, ἐκφωνεῖ·

Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις.

Λ. Εἰς ἅγιος,* εἰς Κύριος,* Ἰησοῦς Χριστός,* εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς* ἀμήν.

Καὶ ψάλλουσι τὸ κοινωνικὸν

Δ. Μέλισον, δέσποτα, τὸν ἅγιον ἄρτον.

I. Εὐθέως μελίζει τὸν ἅγιον ἄρτον, λέγων·

Μελίζεται καὶ διαμερίζεται ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ μελιζόμενος καὶ μὴ διαιρούμενος, ὁ πάντοτε ἐσθιόμενος καὶ μηδέποτε δαπανώμενος, ἀλλὰ τοὺς μετέχοντας ἁγιάζων.

Δ. Πλήρωσον, δέσποτα, τὸ ἅγιον ποτήριον.

I. Λαβὼν ἐκ τοῦ ἔρτου μερίδα μίαν, βάλλει εἰς τὸ ἅγιον ποτήριον, λέγων·

Πλήρωμα ποτηρίου, πίστεως, Πνεύματος ἁγίου.

Δ. Ἀμήν.

Καὶ εἰσφέρων τὸ ζέον, λέγει·

Εὐλόγησον, δέσποτα, τὸ ζέον.

I. Εὐλογημένη ἡ ζέσις τῶν ἁγίων σου, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Ζέσις πίστεως πλήρης Πνεύματος ἁγίου· ἀμήν.

Καὶ κοινωνεῖ ὁ ἱερεὺς καὶ μεταδίδωσι καὶ τῷ διακόνῳ.

Δ. Μετὰ φόβου Θεοῦ, πίστεως καὶ ἀγάπης προσέλθετε.

Λ. Θεὸς Κύριος καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν.

I. Κοινωνεῖ τὸν λαὸν καὶ εἰτα λέγει·

Σῶσον, ὁ Θεός, τὸν λαόν σου καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου.

Λ. Εἶδομεν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν,* ἐλάβομεν Πνεῦμα ἐπουράνιον,* εὗρομεν πίστιν ἀληθῆ,* ἀδιαίρετον Τριάδα προσκυνοῦντες* αὕτη γὰρ ἡμᾶς ἔσωσεν.

I. Εἰσάγων τὰ ἅγια ἐν τῇ προθέσει, λέγει καθ' ἑαυτὸν

Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν.

(ἐκφώνως) Πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Πληρωθήτω τὸ στόμα ἡμῶν αἰνέσεως, Κύριε,* ὅπως ἂν ὑμνήσωμεν τὴν δόξαν σου,* ὅτι ἡξίωσας ἡμᾶς τῶν ἁγίων σου μετασχεῖν μυστηρίων.* τήρησον ἡμᾶς ἐν τῷ σῶ· ἁγιασμῷ.* ὅλην τὴν ἡμέραν μελετῶντας τὴν δικαιοσύνην σου.* Ἀλληλούϊα.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ

Δ. Ὁρθοί. Μεταλαβόντες τῶν θείων, ἁγίων, ἀχράντων, ἀθανάτων, ἐπουρανίων καὶ ζωοποιῶν φρικτῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων, ἀξίως εὐχαριστήσωμεν τῷ Κυρίῳ.

- Ἐντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς ὁ Θεός, τῇ σῇ χάριτι.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Τὴν ἡμέραν πᾶσαν, τελείαν, ἀγίαν, εἰρηνικὴν καὶ ἀναμάρτητον αἰτησάμενοι, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παρα-
θώμεθα.
- Λ. Σοί, Κύριε.

I. Τὴν εὐχὴν μετὰ τὸ πάντας μεταλαβεῖν

Εὐχαριστοῦμέν σοι, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐπὶ τῇ μεταλήψει τῶν ἁγίων, ἀ-
χράντων, ἀθανάτων καὶ ἐπουρανίων σου μυστηρίων, ᾧ ἔδωκας ἡμῖν ἐπ' εὐ-
εργεσίᾳ καὶ ἀγιασμῷ καὶ ἰάσει τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν. Αὐτός, δέσποτα τῶν ἀπάντων, δὸς γενέσθαι ἡμῖν τὴν κοι-
νωσίαν τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ σου εἰς πίστιν ἀκαταίσχυν-
τον, εἰς ἀγάπην ἀνυπόκρι-
τον, εἰς πλησμονὴν σοφί-
ας, εἰς ἱάσιν ψυχῆς καὶ σώματος, εἰς ἀποτροπὴν παντὸς ἐναντίου, εἰς περι-

Εὐχαριστοῦμέν σοι, δέσποτα φιλόανθρωπε, ἡμῶν, ὅτι καὶ τῇ πα-
ρούσῃ ἡμέρᾳ κατη-
ξίωσας ἡμᾶς τῶν ἐ-
πουρανίων σου καὶ ἀ-
θανάτων μυστηρίων. Ὁρθοτόμησον ἡμῶν τὴν ὁδόν, στήριξον ἡ-
μᾶς ἐν τῷ φόβῳ σου τοὺς πάντας, φρού-
ρησον ἡμῶν τὴν ζω-
ήν, ἀσφάλισαι ἡμῶν τὰ διαβήματα, εὐ-
χαῖς καὶ ἱκεσίαις τῆς ἐνδόξου Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας καὶ πάντων τῶν ἁγί-

- ποίησιν τῶν ἐντολῶν σου, ὧν σου.
- εἰς ἀπολογία ἐμπρόσδε-
κτον, τὴν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ
βήματος τοῦ Χριστοῦ σου.
(ἐκφώνως) Ὅτι σὺ εἶ ὁ ἀγιασμὸς ἡμῶν καὶ
σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ
Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς
τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
- Λ. Ἀμήν.

ΑΠΟΛΥΣΙΣ

- I. Ἐν εἰρήνῃ προέλθωμεν.
- Λ. Ἐν ὀνόματι Κυρίου.
- Δ. Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.

I. Τὴν ὀπισθάμβωνον εὐχὴν

Ὁ θυσίαν αἰνέσεως καὶ ὁ εὐλογῶν τοὺς εὐ-
λατρεῖαν εὐάρεστον τὴν λογοῦντάς σε, Κύριε,
λογικὴν ταύτην καὶ ἀναί- καὶ ἀγιάζων τοὺς ἐπὶ
μακτον θυσίαν προσδεχό- σοὶ πεποιθότας, σῶ-
μενος παρὰ τῶν ἐπικαλου- σον τὸν λαόν σου καὶ
μένων σε ἐν ὅλῃ καρδίᾳ, εὐλόγησον τὴν κλη-
Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ἀ- ρονομίαν σου. Τὸ
μνὸς καὶ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ πλήρωμα τῆς Ἐκ-
αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κλησίας σου φύλαξον·
κόσμου, ὁ μὸσχος ὁ ἄμω- ἀγίασον τοὺς ἀγα-
μος ὁ μὴ δεχόμενος ἁμα- πῶντας τὴν εὐπρέπει-
τίας ζυγὸν καὶ τυθεὶς δι' αν τοῦ οἴκου σου· σὺ

ἡμᾶς ἐκόν, ὁ μελιζόμενος
καὶ μὴ διαιρούμενος, ὁ ἐ-
σθιόμενος καὶ μηδέποτε
δαπανώμενος, τοὺς δὲ ἐ-
σθιόντας ἀγιάζων· ὁ εἰς
ἀνάμνησιν τοῦ ἐκουσίου
πάθους σου καὶ τῆς ζωο-
ποιοῦ τριημέρου ἐγέρσεώς
σου κοινωνοὺς ἡμᾶς ἀνα-
δείξας τῶν ἀρρήτων καὶ
ἐπουρανίων καὶ φρικτῶν
σου μυστηρίων, τοῦ ἁγίου
σου σώματος καὶ τοῦ τιμί-
ου σου αἵματος· τήρησον
ἡμᾶς τοὺς δούλους σου,
τοὺς διακόνους καὶ τοὺς
πιστοὺς ἡμῶν βασιλεῖς καὶ
τὸν φιλόχριστον στρατὸν
καὶ τὸν περιεστώτα λαὸν
ἐν τῷ σῶ ἁγιασμῷ. Καὶ
δοξὴ ἡμῖν ἐν παντὶ χρόνῳ
καὶ καιρῷ μελετᾶν τὴν
σὴν δικαιοσύνην, ὅπως,
πρὸς τὸ σὸν θέλημα ὁδη-
γηθέντες καὶ τὰ εὐάρεστά
σοι ποιήσαντες, ἄξιοι γε-
νώμεθα καὶ τῆς ἐκ δεξιῶν
σου παραστάσεως, ὅταν ἐ-
λεύσῃ κρῖναι ζῶντας καὶ

αὐτοὺς ἀντιδόξασον
τῇ θεϊκῇ σου δυνάμει
καὶ μὴ ἐγκαταλίπης
ἡμᾶς τοὺς ἐλπίζοντας
ἐπὶ σέ. Εἰρήνην τῷ
κόσμῳ σου δώρησαι,
ταῖς Ἐκκλησίαις σου,
τοῖς ἱερεῦσι, τοῖς βα-
σιλεῦσιν ἡμῶν, τῷ
στρατῷ καὶ παντὶ τῷ
λαῷ σου· ὅτι πᾶσα
δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν
δώρημα τέλειον ἄνω-
θέν ἐστὶ, καταβαῖνον
ἐκ σοῦ τοῦ Πατρὸς
τῶν φώτων· καὶ σοὶ
τὴν δόξαν καὶ εὐχα-
ριστίαν καὶ προσκύ-
νησιν ἀναπέμπομεν,
τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱ-
ῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύ-
ματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ
εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
αἰώνων.

νεκρούς. Τοὺς ἐν αἰχμαλω-
σίᾳ ἀδελφοὺς ἡμῶν ἀνάρ-
ρυσαι, τοὺς ἐν ἀσθενείᾳ ἐ-
πίσκεψαι, τοὺς ἐν κινδύ-
νοις θαλάσσης κυβερνή-
σον καὶ τὰς προαναπαυ-
σαμένας ψυχὰς ἐπ' ἐλπίδι
ζωῆς αἰωνίου ἀνάπαυσον,
ὅπου ἐπισκοπεῖ τὸ φῶς
τοῦ προσώπου σου καὶ
πάντων τῶν δεομένων τῆς
σῆς βοήθειας ἐπάκουσον.
"Ὅτι σὺ εἶ ὁ δοτὴρ τῶν ἀ-
γαθῶν καὶ σοὶ τὴν δόξαν
ἀναπέμπομεν σὺν τῷ ἀν-
άρχῳ σου Πατρὶ καὶ τῷ
παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ
ζωοποιῷ σου Πνεύματι,
νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς
αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον* ἀπὸ τοῦ νῦν
καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος (γ').

Ι. Τὴν εὐχὴν ἐν τῷ σκευοφυλακίῳ·

"Ἦνυσται καὶ τετέλε- Τὸ πλήρωμα τοῦ
σται, ὅσον εἰς τὴν ἡμετέ- νόμου καὶ τῶν προ-
ραν δύνάμιν, Χριστὲ ὁ Θε- φητῶν αὐτὸς ὑπάρ-
δς ἡμῶν, τὸ τῆς σῆς οἰκο- χων, Χριστὲ ὁ Θεὸς

νομίας μυστήριον· ἔσχο-
μεν γὰρ τοῦ θανάτου σου
τὴν μνήμην· εἶδομεν τῆς
ἀναστάσεώς σου τὸν τύ-
πον· ἐνεπλήσθημεν τῆς ἀ-
τελευτήτου σου ζωῆς· ἀ-
πηλαύσαμεν τῆς ἀκενώτου
σου τρυφῆς, ἥς καὶ ἐν τῷ
μέλλοντι αἰῶνι πάντας ἡ-
μᾶς καταξιοθῆναι εὐδό-
κησον, χάριτι τοῦ ἀνάρχου
σου Πατρὸς καὶ τοῦ ἁγί-
ου καὶ ἀγαθοῦ καὶ ζωο-
ποιοῦ σου Πνεύματος, νῦν
καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶ-
νας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Δ. Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Ι. Εὐλογία Κυρίου καὶ εὖχος ἔθιοι ἐφ' ὑμᾶς, τῇ αὐτοῦ
χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ, πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ
καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Ι. Δόξα σοι, ὁ Θεός, ἡ ἐλπίς ἡμῶν, δόξα σοι.

Λ. Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι.
Καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.
Κύριε, ἐλέησον (γ'). Εὐλόγησον.

Ι. Τὴν ἀπόλυσιν

Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς Θε- Χριστὸς ὁ ἀληθι-
νός ἡμῶν, ταῖς πρεσβείαις νός Θεὸς ἡμῶν, ταῖς

τῆς παναρχάντου καὶ παν-
αμώμου ἁγίας αὐτοῦ μη-
τρὸς, δυνάμει τοῦ τιμίου
καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ,
προστασίαις τῶν τιμίων
ἐπουρανίων δυνάμεων ἀ-
σωμάτων, ἱκεσίαις τοῦ τι-
μίου, ἐνδόξου, προφήτου,
προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ
Ἰωάννου, τῶν ἁγίων ἐνδό-
ξων καὶ πανευφήμων ἀπο-
στόλων, τῶν ἁγίων ἐνδό-
ξων καὶ καλλινίκων μαρ-
τύρων, τῶν ὁσίων καὶ θε-
οφόρων πατέρων ἡμῶν,
τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν
Βασιλείου ἀρχιεπισκόπου
Καίσαρείας Καππαδοκίας,
οὐρανοφάντορος τοῦ Με-
γάλου, (τοῦ ἁγίου τοῦ ναοῦ),
τῶν ἁγίων καὶ δικαίων
θεοπατέρων Ἰωακείμ καὶ
Ἀννης, τοῦ ἁγίου (δεῖνος),
οὗ καὶ τὴν μνήμην ἐπι-
τελοῦμεν καὶ πάντων τῶν
ἁγίων, ἐλεῆσαι καὶ σῶσαι
ἡμᾶς, ὡς ἀγαθὸς καὶ
φιλάνθρωπος.

πρεσβείαις τῆς πανα-
ρχάντου καὶ πανα-
μώμου ἁγίας αὐτοῦ
μητρὸς, δυνάμει τοῦ
τιμίου καὶ ζωοποιοῦ
σταυροῦ, προστασίαις
τῶν τιμίων ἐπουρα-
νίων δυνάμεων ἀσω-
μάτων, ἱκεσίαις τοῦ
τιμίου, ἐνδόξου, προ-
φήτου, προδρόμου καὶ
βαπτιστοῦ Ἰωάννου,
τῶν ἁγίων ἐνδόξων
καὶ πανευφήμων ἀ-
ποστόλων, τῶν ἁγίων
ἐνδόξων καὶ καλλινί-
κων μαρτύρων, τῶν
ὁσίων καὶ θεοφόρων
πατέρων ἡμῶν, τοῦ
ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡ-
μῶν Ἰωάννου ἀρχιε-
πισκόπου Κωνσταν-
τινουπόλεως τοῦ Χρυ-
σοστόμου, (τοῦ ἁγίου
τοῦ ναοῦ), τῶν ἁγίων
καὶ δικαίων θεοπατό-
ρων Ἰωακείμ καὶ
Ἀννης, τοῦ ἁγίου
(δεῖνος), οὗ καὶ τὴν

μνήμην ἐπιτελοῦμεν
καὶ πάντων τῶν ἁγί-
ων, ἐλεῆσαι καὶ σώ-
σαι ἡμᾶς, ὡς ἀγαθὸς
καὶ φιλόανθρωπος.

Λ. Ἀμήν.

Ι. Δι' εὐχῶν τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν, Κύριε
Ἰησοῦ Χριστέ ὁ Θεός, ἐλέησον ἡμᾶς.

Λ. Ἀμήν.

ΠΑΡΤΗΜΑ

Θ. ΛΕΤΟΥΡΓΙΑ Ι. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

1. Εὐχή τῆς εἰσόδου (κῶδ. Barb. Gr. 336)

Εὐεργέτα καὶ τῆς κτίσεως πάσης δημιουργέ, πρόσδεξαι
προσιούσαν τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐκάστου τὸ συμφέρον ἐκ-
πλήρωσον καὶ ἄγαγε πάντας εἰς τελειότητα καὶ ἀξίους
ἡμᾶς ἀπέργασαι τῆς βασιλείας σου. Χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς
καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλο-
γητὸς εἶ σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύ-
ματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

2. Εὐχή τῆς καθέδρας τοῦ θυσιαστηρίου (κῶδ. Barb. Gr. 336)

Δέσποτα Κύριε ὁ Θεός τῶν δυνάμεων, σῶσον τὸν λαόν
σου καὶ εἰρήνευσον αὐτὸν τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου σου Πνεύ-
ματος διὰ τοῦ τύπου τοῦ τιμίου σταυροῦ τοῦ μονογενοῦς
σου Υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
ἀμήν.

3. Εὐχή τοῦ τρισαγίου ὕμνου (κῶδ. Barb. Gr. 336)

Ἄγιε ἁγίων, ὁ Θεός ἡμῶν, ὁ μόνος ἅγιος καὶ ἐν ἁγίοις
ἀναπαυόμενος· ἅγιος ὑπάρχεις ὁ τὴν ἀνυπέβλητον δόξαν
ἐν αὐτῷ κεκτημένος· ἅγιος ὁ Θεός, ὁ λόγῳ τὰ πάντα συ-
στησάμενος· ἅγιος ὁ Θεός, ὃν τὰ τετράμορφα ζῶα ἀκα-
ταπύστῳ φωνῇ δοξάζουσιν· ἅγιος ὁ Θεός, ὁ ὑπὸ πλήθους
ἁγίων ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων ἀορασίᾳ τρεμόντων προσ-
κυνοῦμενος καὶ δοξολογούμενος· ἅγιος ὁ Θεός, ὁ τοῖς πο-
λυόμμασι χερουβὶμ τῇ ἀσιγήτῳ φωνῇ τῷ ἀκοιμήτῳ ὁμματι
ἐπιβλέπων καὶ ἐπικλίνων τὸ οὖς σου· ἅγιος ὁ Θεός, ὁ τοῖς
ἐξαπτερύγοις σεραφὶμ ἐποχοῦμενος καὶ κροτούντων τὰς
ἐαυτῶν πτέρυγας καὶ τὸν ἐπινίκιον ὕμνον ὑμνοῦντων τὸ
«Ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος, Κύριος σαβαώθ» ὁ προσδεχόμενος·

ἅγιος γάρ εἰ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὃν ἀρχαὶ καὶ ἐξουσίαι καὶ κυ-
ριότητες ἐν οὐρανῷ προσκυνοῦσι καὶ ἐπὶ γῆς ἄνθρωποι
ἄνυμνοῦσι καὶ σέβουσιν· αὐτός, φιλόανθρωπε, πρόσδεξαι
καὶ ἐκ στόματος ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν τὸν τρισάγιον
ὕμνον προσφερόμενον παρ' ἡμῶν καὶ παρὰ παντός τοῦ
λαοῦ σου καὶ κατὰπεψὸν ἡμῖν πλούσια τὰ ἐλέη καὶ τοὺς
οἰκτιρμούς σου, πρεσβείαις τῆς ἁγίας Θεοτόκου καὶ πάν-
των τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι εὐχρηστησάντων.

**4. Εὐχή ὀπισθάμβωνος τοῦ Χρυσοστόμου (κῶδ. Barb.
Gr. 336)**

Ποῖον αἶνον ἢ ποῖον ὕμνον ἢ ποῖαν εὐχαριστίαν ἀμοιβὴν
ἀνταποδώσομέν σοι τῷ φιλόανθρώπῳ Θεῷ ἡμῶν, ὅτι καὶ
θανάτῳ καταδικασμένοις ἡμῖν καὶ ταῖς ἁμαρτίαις βε-
βυθισμένοις ἡμῖν ἐλευθερίαν ἐδωρήσω καὶ μετέδωκας ἡμῖν
τῆς ἀθανάτου καὶ ἐπουρανίου τρυφῆς τοῦ ἁγίου σώματος
καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ σου; Διὸ δεόμεθά σου· ἀκατακρί-
τους ποίησον ἡμᾶς τε καὶ τοὺς δούλους σου τοὺς διακό-
νους ἐν τιμῇ καὶ σεμνῇ πολιτείᾳ σὺν ἡμῖν διατήρησον καὶ
τὸν περισσῶτα λαὸν μετέχειν τῆς τοιαύτης μυστικῆς σου
τραπέζης καταξιώσον μέχρις ἐσχάτης ἡμῶν ἀναπνοῆς, εἰς
ἁγιασμὸν ψυχῆς καὶ σώματος, εἰς τήρησιν τῶν σῶν ἐντο-
λῶν ἵνα καταξιωθῶμεν καὶ τῆς ἐπουρανίου σου βασιλείας
μετὰ πάντων τῶν εὐχρηστησάντων σοι· εὐχαῖς καὶ πρεσ-
βείαις τῆς παναγίας, ἀχράντου, Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθέ-
νου Μαρίας καὶ πάντων τῶν ἁγίων σου.

(ἐκφώνως) Ὅτι ἅγιος καὶ φιλόανθρωπος Θεὸς ὑπάρχεις
καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Ἰῷ
καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας
τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

ΤΩΝ

“ΑΠΟСТОΛΙΚΩΝ ΔΙΑΤΑΓΩΝ”

Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου Κλήμεντος πάπα Ρώμης φέρεται, ὡς γνωστὸν, ψευδεπίγραφον κανονικολειτουργικὸν ἔργον, γραφέν ἐν Συρίᾳ περὶ τὸ τέλος τοῦ Δ' αἰῶνος ὑπὸ ἀγνώστου λογίου συγγραφέως, τιτλοφορούμενον «Διαταγαὶ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων διὰ Κλήμεντος τοῦ ρωμαίου ἐπισκόπου τε καὶ πολίτου ἢ Καθολικῆ διδασκαλίᾳ» ἢ ἀπλούστερον «Ἀποστολικαὶ Διαταγαί». Εἰς αὐτὰς συγκεντροῦται παλαιότατον λειτουργικὸν ὕλικόν, ἀφορῶν εἰς τὴν πρᾶξιν τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Συρίας καὶ Παλαιστίνης καὶ εἰδικώτερον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀντιοχείας.

Εἰς τὸ Β' Βιβλίον τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν» (57) παρέχεται διάγραμμα, σχετικῶς σύντομον, τῆς θείας λειτουργίας. Εἰς τὸ Η' δὲ βιβλίον (5-15) ἐκτίθεται ἀναλυτικῶς αὕτη μετὰ τυπικῶν διατάξεων, τῶν διακονικῶν, τῶν ἱερατικῶν εὐχῶν καὶ τῶν ἀντιφωνήσεων τοῦ λαοῦ. Οὕτω εἰς τὸ κείμενον τοῦτο εὐρίσκομεν μίαν μοναδικὴν εἰς τὸ εἶδος αὐτῆς πρώτην ἀπόπειραν πλήρους καταγραφῆς τῆς λειτουργικῆς πράξεως τῆς Ἐκκλησίας. Σύγκρισις τῆς λειτουργίας ταύτης πρὸς τὰς ὑπὸ τῶν Κατηχήσεων τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἱεροσολύμων καὶ ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Χρυσόστομου εἰς τὰς ὁμιλίας αὐτοῦ παρεχομένας λειτουργικὰς πληροφορίας, καταδεικνύει τὴν προσπάθειαν τοῦ ἀγνώστου συγγραφέως τῆς πρὸς πιστὴν ἀποτύπωσιν τῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτοῦ ἰσχυούσης λειτουργικῆς πράξεως. Χαρακτηριστικὰ σημεῖα ἑνδεικτικὰ τῆς ἀρχαιότητος αὐτῆς εἶναι ἡ διὰ τῶν ἀναγνωσμάτων ἑναρξίς, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκ τῆς ἁγίας Γραφῆς ἀναγνωσκομένων περικοπῶν, αἱ ὑπὲρ τῶν κατηχομένων, ἐνεργουμένων ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων, φωτιζομένων καὶ μετανοούντων δεήσεις, ἡ ἑνταξίς τῶν αἰτήσεων («Εἰρηνικὴν τὴν ἡμέραν...» κ.λ.π.) εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν θέσιν, ἥτοι πρὸ τῆς ἀποχωρήσεως τῆς πρώτης τάξεως τῶν κατηχομένων, ἡ παρεμβολὴ τοῦ ἀσπασμοῦ πρὸ τῆς

προσφορὰς τῶν δώρων, ἡ ἀπλουστάτη μορφή τῆς προσκομιδῆς, τῆς μεταγενεστέρως ἐξελιχθείσης εἰς τὴν μεγάλην εἴσοδον, καὶ ἡ μὴ εἰσέτι ἐνσωμάτωσις εἰς τὴν θεϊαν λειτουργίαν τῆς Κυριακῆς προσευχῆς, ὡς καὶ τῶν κατὰ τὸν ζ' αἰῶνα εἰσαχθέντων μεταγενεστέρων στοιχείων, ἥτοι τοῦ τρισαγίου ὕμνου καὶ τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως. Ὁ ἐκτενὴς ἐξ ἄλλου εὐχαριστήριος πρόλογος τῆς εὐχῆς τῆς ἁγίας ἀναφορᾶς, ἀπὸ τοῦ «Ἄξιον καὶ δίκαιον» μέχρι τῆς ψαλμωδίας τοῦ ἐπινικίου ὕμνου, ὁ ἀσυνήθως ἀναλυτικῶς ἀναφερόμενος εἰς τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ, παρουσιάζων πιθανῶς ἑμμεσόν τινα ἐξάρτησιν ἐξ ἀντιτοίχων εὐχῶν τῆς λατρείας τῆς ἰουδαϊκῆς συναγωγῆς, δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἐν ἐπὶ πλέον στοιχεῖον παλαιότητος.

Ἀφ' ἑτέρου ἡ σύγκρισις τῆς λειτουργίας ταύτης πρὸς παλαιότερα λειτουργικὰ κείμενα ἢ σχετικὰς μαρτυρίας, ὡς τῆς «Διδαχῆς τῶν δώδεκα Ἀποστόλων», τῆς «Ἀποστολικῆς Παραδόσεως» τοῦ Ἰππολύτου καὶ τοῦ Εὐχολογίου τοῦ Σεραπίωνος Θμουέως, καταδεικνύει τὴν ἐν τῷ μεταξὺ μέχρι τῆς ἐποχῆς τῆς συγγραφῆς τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν» συντελεσθεῖσαν λειτουργικὴν ἐξέλιξιν. Ὁ ἀνώνυμος ἐξ ἄλλου συγγραφεὺς συντάσων τὸ κείμενον αὐτοῦ εἰς ἐποχὴν λειτουργικῆς ρευστότητος, εἶναι φυσικόν, στηριζόμενος ἐπὶ τῆς προφορικῆς παραδόσεως καὶ τῆς ζώσης πράξεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐπὶ ἄλλων ἴσως προδρομικῶν κειμένων, νὰ διατυπώσῃ τὰς εὐχὰς κατὰ τὸ ἴδιον αὐτοῦ ὕψος καὶ κατὰ τὴν προσωπικὴν φιλολογικὴν καὶ θεολογικὴν δεξιότητα. Τοῦτο καθίσταται σαφές ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκ τῆς φιλολογικῆς ὁμοιότητος πασῶν τῶν εὐχῶν, αἱ ὁποῖαι ἀπαντοῦν εἰς τὰς «Ἀποστολικὰς Διαταγὰς», ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκ φράσεων ὡς «τὰ τοῦτοις ἀκόλουθα λεγέτω», «εὐλογίαν τοιάνδε», «ἐπευχέσθω τοιάδε» καὶ ἄλλων παρομοίων, διὰ τῶν ὁποίων εἰσάγονται ἢ κατακλείονται πολλαὶ εὐχαί. Αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι καὶ τὸ μειονέκτημα τῆς παρούσης λειτουργίας ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἄλλας ἀρχαίας ἀναφοράς· δὲν παραδίδεται δηλαδὴ ὑπ' αὐτῆς κεί-

μενον χρησιμοποιοῦν εἰς τὴν λειτουργικὴν πράξιν Ἐκκλησίας τινός, ἀλλὰ ἰδιωτικὴ καὶ ἰδεατὴ τις μορφή, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ὅμως θὰ ἐτέλει τὴν λειτουργίαν καὶ αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς αὐτῆς, ἂν ἦτο λειτουργός.

Ἐν πάσῃ ὁμῶς περιπτώσει, ἡ ἐνταῖξις τῆς λειτουργίας ταύτης ἐντὸς τοῦ ἐνιαίου φιλολογικοῦ ἔργου τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν» διεφύλαξεν αὐτὴν ἀπὸ τὰς ἐπέρχομενας βαθμὴδὸν εἰς τὰ ἐν χρήσει λειτουργικὰ κείμενα ἀλλοιώσεις, προσθήκας· νέων στοιχείων, ἀφαιρέσεις, μεταθέσεις ἢ ἄλλας μεταγενεστέρως διευθετήσεις, τὰς ὀφειλόμενας εἰς τὴν διαρκῆ λειτουργικὴν ἐξέλιξιν. Εἰς τοῦτο ἀκριβῶς ἔγκειται καὶ ἡ ἰδιαίτερα σπουδαιότης τῆς Κλημεντείου λειτουργίας· αὕτη, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς σήμερον σωζόμενας παλαιὰς λειτουργίας, ἀποτελεῖ τὸν ὑπὸ ὀρισμένως προϋποθέσεις ἀσφαλέστερον μάρτυρα τῆς λειτουργικῆς πράξεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀντιοχείας περὶ τὸ τέλος τοῦ Δ' αἰῶνος.

Ὁ συγγραφεὺς τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν» ἔχει ἰδιόρρυθμόν τινα ἀρχαϊκὴν θεολογίαν, δυναμένην νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἡμιαρειανικὴν. Οὕτως, ἐνῶ οἱ εἰς τὴν αὐτὴν συλλογὴν ἀνήκοντες «Κανόνες τῶν ἁγίων Ἀποστόλων» περιλαμβάνουν αὐτὰς μεταξὺ τῶν «σεβασμίων καὶ ἁγίων» βιβλίων τῶν δύο Διαθηκῶν («...καὶ αἱ Διαταγαὶ ἡμῖν τοῖς ἐπισκόποις δι' ἐμοῦ Κλήμεντος ἐν ὁκτῶ βιβλίοις προσπεφωνημένοι - ἃς οὐ χρὴ δημοσιεῦν ἐπὶ πάντων διὰ τὰ ἐν αὐταῖς μυστικά -...» κανὼν πε'), ἡ ἐν Τρούλλῳ Πενθέκτη Οἰκουμένη Σύνδος (692) τὰς ἀποδοκιμάζει ὡς νοθευθείσας ὑπὸ αἱρετικῶν («ἐπειδὴ δ' ἐν τούτοις τοῖς κανόσιν ἐντέταται δέχεσθαι ἡμᾶς τὰς τῶν αὐτῶν ἁγίων ἀποστόλων διὰ Κλήμεντος Διατάξεις, αἷς τισι πάλαι ὑπὸ τῶν ἑτεροδόξων ἐπὶ λύμῃ τῆς Ἐκκλησίας νόθα τινὰ καὶ ξένα τῆς εὐσεβείας παρενετέθησαν, τὸ εὐπρεπὲς κάλλος τῶν θείων δογμάτων ἡμῖν ἀμαυρώσαντα, τὴν τῶν τοιούτων Διατάξεων προσφόρως ἀποβολὴν πεποιήμεθα πρὸς τὴν τοῦ χριστιανικωτάτου ποιμνίου οἰκοδομὴν καὶ ἀσφάλειαν, οὐδαμῶς ἐγκρίνοντας τὰ τῆς αἱρετικῆς ψευδολογίας κυήματα καὶ τῇ γνησίᾳ τῶν ἀποστόλων

καὶ δολοκλήρῃ διδαχῇ παρενείροντες» κανὼν β'). Καὶ ἡ μὲν Πενθέκτη Σύνοδος ἐξαιρεῖ τῆς ἀπαγορεύσεως μόνον τοὺς ἀποστολικούς κανόνας, ἄλλοι δὲ ὡς ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς καὶ πατέρες μετὰ ἰδιαίτερας εὐλαβείας ἐκφράζονται καὶ περὶ τῆς λειτουργίας τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν», θεωροῦντες μάλιστα αὐτὴν γνήσιον ἔργον τοῦ Κλήμεντος καὶ δι' αὐτοῦ τῶν ἀποστόλων, ἐπικαλούμενοι αὐτὴν καὶ παραθέτοντες ἀποσπάσματα αὐτῆς. Οὕτως ὁ *Ψ. Πρόκλος* θεωρεῖ τὸν Κλήμεντα πρῶτον συγγραφεὰ τῆς θείας λειτουργίας, γράψαντα αὐτὴν καθ' ὑπαγόρευσιν τῶν ἀποστόλων («Πολλοὶ μὲν τινες καὶ ἄλλοι τῶν τοῦς ἱεροῦς ἀποστόλους διαδεξαμένων θεοὶ ποιμένες καὶ διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας, τὴν τῆς μυστικῆς λειτουργίας ἐκθεσιν ἐγγράφως καταλιπόντες, τῇ Ἐκκλησίᾳ παραδεδώκασιν: Ἐξ ὧν δὲ πρῶτοι οὗτοι καὶ διαπρύσιοι τυγχάνουσιν· ὁ τε μακάριος Κλήμης, ὁ τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων μαθητῆς καὶ διάδοχος, αὐτῶ τῶν ἱερῶν ἀποστόλων ὑπαγορευσάντων...» Λόγος περὶ παραδόσεως τῆς θείας λειτουργίας, *J. Migne*, PG 65, 849B). *Λεόντιος ὁ Βυζάντιος* ἐκφράζεται περὶ αὐτῆς μετὰ πολλοῦ σεβασμοῦ, χαρακτηρίζων αὐτὴν ὡς «ἀναφορὰν τῶν ἀποστόλων» («Τολμᾷ καὶ ἕτερον κακὸν - ὁ Θεόδωρος - τῶν εἰρημένων οὐ δεύτερον. Ἀναφορὰν γὰρ σχεδιάζει ἐτέραν παρὰ τὴν πατρίθεν ταύτης Ἐκκλησίαις παραδεδομένην, μήτε τὴν τῶν ἀποστόλων αἰδεσθεῖς, μήτε τὴν τοῦ μεγάλου Βασιλείου ἐν τῇ αὐτῇ Πνεύματι συγγραφείσαν, λόγου τινὸς κρίνων ἀξίαν» Κατὰ Νεστοριανῶν καὶ Εὐτυχιανιστῶν, λόγος γ', 19, *J. Migne*, PG 86, 1368C). Καὶ *Νικόλαος ὁ Μεθώνης* ἀναφέρειται εἰς αὐτὴν ὡς εἰς γνήσιον ἀποστολικὸν κείμενον («Καὶ πάντες - οἱ ἀπόστολοι - τῇ πανταχοῦ Ἐκκλησίᾳ διὰ τῆς συγγραφείσης τῇ ἱερῇ Κλήμεντι λειτουργίας παραδεδώκασιν» Πρὸς τοὺς διστάζοντας καὶ λέγοντας ὅτι ὁ ἱερουργούμενος ἄρτος καὶ οἶνος οὐκ ἔστι σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, *J. Migne*, PG 135, 513D). Τέλος ὁ ἅγιος *Μάρκος Ἐφέσου ὁ Εὐγενικός* ἐπικαλεῖται, μεταξὺ τῶν ἄλλων, καὶ τὴν μαρτυρίαν τῆς λειτουργίας ταύτης διὰ τὴν κατοχυρώ-

σιν τὴν δογματικὴν θέσιν περὶ τοῦ καθαγιασμοῦ τῶν τιμίων δώρων διὰ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ παραθέτει δολοκλήρον τὸ σχετικὸν ἀπόσπασμα τῆς εὐχῆς τῆς ἀναφορᾶς ἀπὸ τοῦ «Μεμνημένοι οὖν ὧν δι' ἡμᾶς ὑπέμεινεν» μέχρι τοῦ «καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου» («Ἐν μὲν γὰρ τῇ συγγραφείσῃ διὰ Κλήμεντος λειτουργίᾳ τῶν ἱερῶν ἀποστόλων... Ταῦτα μὲν οἱ θεοὶ ἀπόστολοι διὰ τῆς συγγραφῆς τοῦ μακαρίου Κλήμεντος τῇ Ἐκκλησίᾳ παραδεδώκασιν» Ὅτι οὐ μόνον ἀπὸ τῆς φωνῆς τῶν δεσποτικῶν ρημάτων ἀγιάζονται τὰ θεῖα δῶρα, ἀλλ' ἐκ τῆς μετὰ ταῦτα εὐχῆς καὶ εὐλογίας τοῦ ἱερέως δυνάμει τοῦ ἁγίου Πνεύματος, *J. Migne*, PG 160, 1080B - 1081B).

Ἀσχέτως πρὸς τὸ θέμα τῆς ἐκ τῶν ἀποστόλων ἢ τοῦ ἁγίου Κλήμεντος προελεύσεως τῆς λειτουργίας τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν», περὶ τῆς ὁποίας δὲν δύναται νὰ γίνῃ σήμερον σοβαρὸς λόγος, αἱ ὡς ἄνω μαρτυρίαι εἶναι χαρακτηριστικαὶ τῆς γνώμης τὴν ὁποίαν εἶχον περὶ τῆς ὀρθοδόξιας τοῦ κειμένου τούτου τὸσον εὐαίσθητοι εἰς τὰ δογματικὰ θέματα πατέρες, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐπιβεβαιοῦται καὶ ἐκ τῆς προσεκτικῆς ἐξετάσεως τῆς δογματικῆς αὐτοῦ διδασκαλίας.

Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος λειτουργία ἐξεδόθη πολλάκις εἶτε μετὰ τοῦ κειμένου τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν» εἶτε καὶ αὐτοτελῶς. Ἐκ τῶν ἐκδόσεων τοῦ κειμένου τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν» σημειοῦμεν τὴν τοῦ *J. P. Migne*, PG 1, 555-1156, ἢ ὁποία στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ *P. A. de Lagarde*, *Constitutiones Apostolicae*, Leipzig - London 1862 (ἡ λειτουργία εἰς τὰς στ. 1076-1113 καὶ σελ. 239-261 ἀντιστοιχῶς) καὶ τὴν τοῦ *F. X. Funk*, *Didascalia et Constitutiones Apostolicae*, Paderborn 1905 (ἡ λειτουργία σελ. 476-520). Κατὰ τὴν ἐκδοσιν τοῦ *F. X. Funk* ἐκδίδεται τὸ κείμενον τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν» εἰς τὴν σειρὰν «Βιβλιοθήκη Ἑλλήνων Πατέρων καὶ Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων» τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τ. 2, σελ. 5-180 (ἡ λειτουργία σελ. 144-159). Ἐκ

τῶν αὐτοτελῶν ἐκδόσεων τῆς λειτουργίας αἱ κυριώτεραι εἶναι ἡ τοῦ *F. E. Brightman*, *Liturgies Eastern and Western*, τ. I, Oxford 1896, σελ. 3-30, στηριζομένη ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ *P. A. de Lagarde*, καὶ ἡ τοῦ *Ἀμβροσίου Σταυρινού*, *Αἱ ἀρχαιόταται καὶ αἱ σύγχρονοι λειτουργίαι τῶν κυριωτέρων τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησιῶν*, τ. Α', ἐν Κωνσταντινουπόλει 1921, σελ. 97-129, στηριζομένη ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ *F. E. Brightman* καὶ ἐπὶ ἄλλων παλαιότερων.

Περὶ τῆς λειτουργίας ταύτης βλέπε *Π. Ν. Τρεμπέλα*, *Λειτουργικοὶ τύποι Αἰγύπτου καὶ Ἀνατολῆς*, ἐν Ἀθήναις 1961, σελ. 109-113 καὶ 117-210, ὡς καὶ τὴν εἰδικὴν μελέτην τοῦ *Π. Ροδοπούλου* (νῦν *Μητροπολίτου Τυρολόης*), *Ἡ ἀναφορὰ τῆς λειτουργίας τοῦ Κλήμεντος*, Θεσσαλονίκη 1959, ὅπου καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία.

Ἡ παροῦσα ἔκδοσις τῆς λειτουργίας τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν», στηριζομένη καὶ αὕτη ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ *F. X. Funk*, ἔχει διπλοὺν σκοπὸν· ἅφ' ἑνὸς μὲν νὰ παρουσιάσῃ τὸ πολύτιμον κείμενον αὐτῆς εἰς προσιωτέραν καὶ προσφορωτέραν, κατὰ τὸν διδακτικὸν σκοπὸν τῆς σειρᾶς αὐτῆς, ἔκδοσιν, πρὸς μελέτην καὶ ἐπεξεργασίαν, ἅφ' ἑτέρου δὲ νὰ διευκολύνῃ, διὰ καταλλήλων διευθετήσεων τῶν ἐπὶ μέρους αὐτῆς στοιχείων, τὴν τυχόν τέλεσιν αὐτῆς. Αἱ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀποβλέπουσαι ἀπαραίτητοι προσαρμογαὶ ἐγένοντο ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐνδείξεων αὐτοῦ τούτου τοῦ κειμένου, χωρὶς νὰ παραβιάζεται ἡ ἀρχικὴ του δομὴ. Οὕτως ἐκ τῶν τυπικῶν διατάξεων, ἅλλαι μὲν διατηροῦνται ὡς ἔχουν, ἅλλαι ἀπλουστεύονται, ἅλλαι ἀναλύονται ἢ διασκευάζονται οὕτως ὥστε νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ἐπὶ τῇ βάσει τούτων τέλεσις τῶν διαφορῶν λειτουργικῶν πράξεων. Πρὸς ἀπαρτισμὸν πλήρους εἰκόνης τῆς πρὸ τῆς διασκευῆς μορφῆς τοῦ κειμένου, παρατίθεται τοῦτο ὁλόκληρον εἰς τὸ Παράρτημα (2), παραλειπομένων ἐξ αὐτοῦ τῶν διακονικῶν καὶ τῶν εὐχῶν, αἱ ὁποῖαι εὐρίσκονται εἰς τὰ ἀντίστοιχα σημεῖα τῆς λειτουργίας. Ἡ συμπλήρωσις ὠρισμένων κενῶν γίνεται ἅφ' ἑνὸς μὲν ἐπὶ τῇ

βάσει τῆς περιγραφῆς τῆς λειτουργίας τοῦ Β' βιβλίου τῶν Διαταγῶν (57), ἡ ὁποία δημοσιεύεται εἰς τὸ Παράρτημα (1), ἅφ' ἑτέρου δὲ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν μαρτυριῶν τῶν Μυσταγωγικῶν Κατηχήσεων τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἱεροσολύμων καὶ δὴ τῶν περὶ λειτουργίας πληροφοριῶν τῶν ὁμιλιῶν τοῦ συγχρόνου τοῦ συγγραφέως τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν» ἀντιοχέως πατρὸς ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Δι' ὅλα αὐτὰ δίδονται κατωτέρου αἱ δέουσαι ἐξηγήσεις.

Ἡ λειτουργία κατὰ τὸ Β' καὶ κατὰ τὸ Η' βιβλίον τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν» ἄρχεται ἀπὸ τῶν ἀναγνωσμάτων. Προηγεῖται βεβαίως ἡ εἰσοδος τοῦ λαοῦ εἰς τὸν ναὸν καὶ ἡ κατάληψις τῶν δι' ἐκάστην τάξιν προοριζομένων θέσεων (Β' 57). Κατόπιν εἰσέρχεται ὁ κλῆρος μετὰ τάξεως καὶ κατελάμβανε τὸ βῆμα καὶ τὰς καθέδρας, αἱ ὁποῖαι εἰς τὰς συριακὰς βασιλικὰς εὐρίσκοντο περὶ τὸ μέσον τοῦ ναοῦ, περὶ τὸν ἄμβωνα. Ἡ εἰσοδος αὕτη ἐγένετο μέχρι τοῦ τέλους τοῦ Δ' αἰῶνος ἐν σιγῇ. Τὸ «εἰσοδικόν», ψαλμὸς ἢ τροπάριον συνοδεύον τὴν ἐν λιτανείᾳ εἰσοδὸν κλήρου καὶ λαοῦ εἰς τὸν ναὸν, εἰσήχθη ἀργότερον. Εἰς περίπτωσιν τελέσεως τῆς λειτουργίας θὰ ἡδύνατο πρὸς διακόσμησιν τῆς εἰσόδου, κατὰ τὸ μεταγενέστερον ἔθος, νὰ ψαλῇ τὸ τροπάριον τῆς ἡμέρας ἢ καλλίτερον τὸ γ' ἀντίφωνον τῆς λειτουργίας μετὰ τῶν στίχων αὐτοῦ.

Ἀμέσως μετὰ τὴν ἄνοδον εἰς τὴν καθέδραν ὁ προεστὼς ἀπηύθυνε πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τὸν ἀσπασμὸν τῆς εἰρήνης «Εἰρήνη πᾶσι» ἢ «Εἰρήνη ὑμῖν» καὶ ὁ λαὸς ἀπάντηα «Καὶ τῷ πνεύματί σου». Καὶ εἰς μὲν τὸ Η' 5 δὲν ὑπάρχει ἡ εὐλογία αὕτη, ἵσως διότι τῆς λειτουργίας προηγεῖται ἡ ἐνθρόνισις τοῦ νεοχειροτονήτου ἐπισκόπου. Εἰς τὸ Β' 54 ὅμως ὑπάρχει εἰς ἄλλην συνάφειαν σαφῆς ἐνδείξις περὶ αὐτοῦ: «Εἰ γὰρ τοὺς ἐν οἰκίᾳ τινὸς εἰσερχομένους πρὸ πάντων δεῖ λέγειν Ἐἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ»...πολὺ μᾶλλον τοὺς ἐν ἐκκλησίᾳ Θεοῦ εἰσερχομένους χρὴ πρὸ πάντων ἐπεύχεσθαι τῷ λαῷ τὴν τοῦ Θεοῦ εἰρήνην». Τοῦτο μαρτυρεῖται ἐπανειλημ-

μένως και ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου: «εἰσιὼν ὁ πατήρ οὐ πρότερον ἐπὶ τὸν θρόνον ἀναβαίνει τοῦτον ἕως ἂν ἅπασιν ὑμῖν εἰρήνην ἐπεύξηται» (Κατὰ Ἰουδαίων 3, 6), «ἐνταῦθα δέξασθε μετὰ ἀγάπης εἰσιόντας ἡμᾶς πρὸς ὑμᾶς καὶ ὅταν εἴπω Ἐιρήνη ὑμῖν» εἰτα εἶπητε Ἐκαὶ τῷ πνεύματί σου» (Εἰς Ματθ. 32, 6. Πρβλ. καὶ Εἰς ἀγ. Πεντηκοστήν 1, 4. Εἰς Κολοσ. 3, 4). Κατὰ τὰς ἀνωτέρω μαρτυρίας ἀποκατεστάθη ἡ ἐναρξίς διὰ τῆς ὥς ἀνω εὐλογίας.

Τὸ πρὸ τῶν ἀναγνωσμάτων «Πρόσχωμεν», μὴ μαρτυρούμενον ἀπὸ τὰς «Ἀποστολικὰς Διαταγὰς», ἀναφέρεται ρητῶς ὑπὸ τοῦ Χρυσοστόμου: «Ἐστηκεν ὁ διάκονος μέγα βοῶν καὶ λέγων Ἐπρόσχωμεν» καὶ τοῦτο πολλάκις (Εἰς Πράξ. 19, 5).

Τὰ ἀναγνώσματα κατὰ τὸ Η' 5 ἦσαν πέντε, δύο ἐκ τῆς Παλαιᾶς (Νόμος, Προφῆται) καὶ τρία ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης (Πράξεις, Ἐπιστολαί, Εὐαγγέλιον). Εἰς τὴν μαρτυρίαν ταύτην δὲν ἀντιλέγει τὸ Β' 57, ὅπου ἀναφέρονται περισσότερα βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης («ἀναγινώσκει τὰ Μωσέως καὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, τὰ τῶν Κριτῶν καὶ τῶν Βασιλείων, τὰ τῶν Παραλειπομένων καὶ τὰ τῆς Ἐπανόδου, πρὸς τοῦτοις τὰ τοῦ Ἰώβ καὶ τὰ Σολομώντος καὶ τὰ τῶν ἑξ-καίδεκα Προφητῶν»). Ἡ ἐννοία τοῦ κειμένου δὲν εἶναι ὅτι ἐξ ὧν αὐτῶν ἀνεγινώσκοντο εἰς ἐκάστην σύναξιν περικοπαί· οὔτε ἐξ ἄλλου ἦτο τοῦτο δυνατόν. Ἐκ τῶν ἀναγνωσμάτων τούτων μόνον τὸ Εὐαγγέλιον ἀνεγινώσκετο ὑπὸ διακόνου ἢ πρεσβυτέρου· τὰ ἄλλα ὑπὸ ἀναγνώστου ἀπὸ τοῦ ἁμβωνος (Β' 57).

Ἡ ἐν ἀρχῇ τῆς περικοπῆς ἐκφώνησις τοῦ τίτλου τοῦ βιβλίου, ἐκ τοῦ ὁποίου αὕτη προέρχεται, μαρτυρεῖται ὑπὸ τοῦ Χρυσοστόμου: «Καὶ ἀνελθὼν εἰς τὸν ἁμβωνα ὁ ἀναγνώστης λέγει πρῶτον τὸ βιβλίον τίνος ἐστὶ, τοῦ δεῖνος τυχόν προφήτου ἢ ἀποστόλου ἢ εὐαγγελιστοῦ καὶ τότε λέγει ἂ λέγει» (Εἰς Ἑβρ. 8, 4). Ὁ ἴδιος μαρτυρεῖ καὶ διὰ τὴν πρόταξιν τοῦ «Τὰ δε λέγει Κύριος» εἰς τὰς προφητικὰς περικοπὰς: «Ὅταν ἀκούσης τοῦ προφήτου λέγοντος Ἐὰδε

λέγει Κύριος ἀπόστηθι τῆς γῆς, ἀνάβηθι καὶ αὐτὸς εἰς τὸν οὐρανὸν» (Εἰς Α' Κορ. 36, 6).

Εἰς τὸ κείμενον ἐτέθησαν ἐνδεικτικῶς πέντε περι-κοπαί, σχεσιν κατὰ τὸ πλεῖστον ἔχουσαι πρὸς τοὺς ἀποστόλους, ἐπ' ὀνόματι τῶν ὁποίων ἐπιγράφεται ἡ λειτουργία: Γενέσ. κη' 10-19. Ἰωήλ β' 23 - γ' 5. Πράξ. α' 12-17. 21-26. Ρωμ. ι' 11-18. Ματθ. ι' 32-33. 37-38. ιθ' 27-30.

Κατὰ τὸ Β' 57 μεταξὺ τῶν ζευγῶν τῶν ἀναγνωσμάτων παρενεβάλλετο ἡ ψαλμωδία ψαλμῶν μετ' ἐφρυνίων. Ὁ ψάλτης δηλαδὴ ἀπήγγελλεν ἑμμελῶς ἀπὸ τοῦ ἁμβωνος τοὺς στίχους τῶν ψαλμῶν «ἀπὸ διφθέρας» καὶ ὁ λαὸς ὑπῆχει ἢ ὑπέψαλλε εὐχη, εὐληπτα «καὶ τι ὑψηλὸν ἔχοντα δόγμα» ἀκροστίχια (Ἰ. Χρυσοστόμου, Εἰς Α' Κορ. 36, 7, Εἰς Ματθ. 2, 5. Εἰς Ψαλμ. 97, 1. 98, 24. Σύνδοδος ἐν Λαοδικείᾳ, κανὼν ιε'. ιζ'). Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν κενῶν ἐδανεῖσθημεν ἐκ τῆς μεταγενεστέρας πράξεως τὸ ἀποστολικὸν προκείμενον «Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν...» μετὰ ἑπτὰ στίχων κατ' ἐκλογὴν ἐκ τοῦ ιη' ψαλμοῦ, ἐκ τοῦ ὁποίου εἶναι εἰλημμένος ὁ στίχος οὗτος (ιη' 5). Τοῦτο παρενεβλήθη μετὰ τὸ δεύτερον ἀνάγνωσμα. Μετὰ τὸ τέταρτον, πρὸ δηλαδὴ τοῦ Εὐαγγελίου, ἐθέσαμεν ἑπτὰ ἄλλιν στίχους κατ' ἐκλογὴν ἐκ τοῦ 4ε' ψαλμοῦ, τοῦ ἀπαντῶντος εἰς μνήμας ἀποστόλων κατὰ τὸ Γεωργιανὸν Καλλενδάριον τοῦ Ζ' αἰῶνος διὰ τὸν 2β στίχον αὐτοῦ («Εὐαγγελίσεσθε ἡμέραν ἐξ ἡμέρας...»), με ἐφύμνιον τὸ τριπλοῦν «Ἀλληλοῦϊα» κατὰ τὴν τάξιν τῶν Ἀλληλουαρίων.

Τὰ ἀναγνώσματα καὶ οἱ ἐνδιάμεσοι αὐτῶν ψαλμοὶ ἐκτυποῦνται διὰ μικροτέρων τυπογραφικῶν στοιχείων ἂν ὁνός μὲν ὡς ἐναλλασσόμενα, ἂν ἑτέρου δὲ ὡς μὴ ὑπάρχοντα εἰς τὸ κείμενον τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν».

Κατὰ τὰ ἀναγνώσματα, πλὴν τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ κατὰ τοὺς ψαλμοὺς κληρὸς καὶ λαὸς ἐκάθηντο (πρβλ. Β' 57, Η' 6 καὶ Ἰ. Χρυσοστόμου, Εἰς Α' Κορ. 36, 7).

Ἡ πρὸ τοῦ κηρύγματος ἀποστολικὴ εὐλογία ἢ «πρόσρησις» («Ἡ χάρις...») μαρτυρεῖται καὶ ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου (Κατὰ Ἰουδαίων 3, 6).

Ἡ ὁμιλία κατὰ τὸ Η' 5 ἐγένετο ὑπὸ τοῦ νεοχειροτονηθέντος ἐπισκόπου κατὰ τὸ Β' 57 ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων πρῶτον καὶ τελευταῖον ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου (πρβλ. καὶ Αιθερίας, Ὁδοιπορικὸν 25, 1). Δὲν ὁμίλουν ὅμως ὅλοι οἱ πρεσβύτεροι («παρακαλείωσαν οἱ πρεσβύτεροι τὸν λαόν, ὁ καθεὶς αὐτῶν, ἀλλὰ μὴ ἅπαντες» Β' 57), ἀλλὰ μόνον «δύο ἢ τρεῖς» («καὶ νῦν δύο ἢ τρεῖς λέγομεν καὶ ἀνὰ μέρος καὶ ἐτέρου σιγῶντος ἕτερος ἀρχεται» Ἰ. Χρυσόστομος, Εἰς Α' Κορ. 36, 4).

Εἶναι ἀξιοσημεῖωτον ὅτι καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις τὸ κήρυγμα χαρακτηρίζεται ὡς «λόγος παρακλήσεως» («προσλαλησάτω τῷ λαῷ λόγους παρακλήσεως» Η' 5 - «παρακαλείωσαν οἱ πρεσβύτεροι τὸν λαόν...καὶ τελευταῖος πάντων ὁ ἐπίσκοπος» Β' 57).

Οἱ «ἀκροώμενοι» ἦσαν συμπαθοῦντες τὸν χριστιανισμόν καὶ ἐνδιαφερόμενοι διὰ τὴν ἀκρόασιν τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ «ἄπιστοι», Ἰουδαῖοι ἢ ἐθνικοί. Οὗτοι παρηκολούθουν τὰ ἀναγνώσματα καὶ τὸ κήρυγμα καὶ ἀπελύοντο ἀμέσως μετ' αὐτὸ, ἐφ' ὅσον ἀκόμη δὲν εἶχον ἐνταχθῆ εἰς τοὺς κατηχομένους.

Αἱ ἐπακολουθοῦσαι διακονικαὶ προτροπαὶ αἱ εἰσάγουσαι τὰς εὐχὰς ὑπὲρ τῶν κατηχομένων, τῶν ἐνεργουμένων ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων, τῶν φωτιζομένων, τῶν ἐν μετανοίᾳ καὶ τῶν πιστῶν εἰς τὸ κείμενον τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν» τίθενται εἰς συνεχῆς κείμενον, σημειοῦται ὅμως εἰς τὸ τέλος τῆς πρώτης ἐνότητος ὅτι «ἐφ' ἑκάστῳ τούτων, ὃν ὁ διάκονος προσφωνεῖ, λεγέτω ὁ λαὸς Ὁ Κύριε, ἐλέησον» καὶ πρὸ πάντων τὰ παιδία» (Η' 6). Εἰς τὸ κατωτέρω δημοσιευόμενον κείμενον τῆς λειτουργίας τὰ «Κύριε, ἐλέησον» παρενεβλήθησαν μεθ' ἑκάστην διακονικὴν προτροπὴν, κατὰ τὴν κρίσιν ἡμῶν. Αἱ παρεμβάσεις ὅμως αὐταὶ τοῦ λαοῦ θὰ ἦτο δυνατόν νὰ εἶναι περισσότεραι ἢ καὶ ὀλιγώτεραι.

Τὸ «Σοὶ, Κύριε» μετὰ τὴν τελευταίαν αἴτησιν τῶν πιστῶν, ὡς καὶ πρὸ καὶ μετὰ τὴν κοινωνίαν, ἐτέθη κατ' ἀνα-

λογίαν πρὸς τὴν μεταγενεστέραν πράξιν. Εἶναι προσφύεστερον τοῦ «Κύριε, ἐλέησον», δὲν μαρτυρεῖται ὅμως ἀπὸ τὸ κείμενον τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν». Διὰ τοῦτο ἐξετυπώθη διὰ στοιχείων μικροτέρων.

Τὸ «ἐκφώνως» πρὸ τῶν καταλήξεων τῶν εὐχῶν, πρὸ τοῦ ἐπινικίου ὕμνου καὶ τῶν λόγων τῆς συστάσεως ἐτέθη ὑφ' ἡμῶν, κατ' ἀναλογίαν πάλιν πρὸς τὴν μεταγενεστέραν πράξιν, διὰ νὰ ἀπαγγέλονται ἐμμελῶς αὐταί. Πᾶσαι αἱ εὐχαὶ ἐλέγοντο εἰς ἐπήκοον τοῦ λαοῦ.

Ὁ ἀσπασμὸς ἀντηλλάσσετο ὑπὸ πάντων κατὰ τάξιν: «ἀσπαζέσθωσαν οἱ τοῦ κλήρου τὸν ἐπίσκοπον, οἱ λαϊκοὶ ἄνδρες τοὺς λαϊκοὺς, αἱ γυναῖκες τὰς γυναῖκας» (Η' 11) ἢ «ἀλλήλους οἱ ἄνδρες καὶ ἀλλήλας αἱ γυναῖκες» (Β' 57). Προηγεῖτο δὲ τῆς προσφορᾶς τῶν δώρων κατὰ τὸ Ματθ. ε' 23-24: «Ἐάν οὖν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον... ὑπάγε πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου καὶ τότε ἔλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου».

Ὁ ἀσπασμὸς, ἡ χερνιβία καὶ ἡ εἰσδοὺς τῶν δώρων ἐγίνοντο ἐν σιγῇ. Πρὸς διακόσμησιν τῶν πράξεων αὐτῶν καὶ πρὸς κάλυψιν τῶν δι' αὐτὰς ἀπαιτουμένου χρόνου, κατὰ τὸ μεταγενέστερον ἔθος, παρενεβάλαμεν εἰς τὸ κείμενον, διὰ μικροτέρων ὅμως στοιχείων, κατὰ μὲν τὸν ἀσπασμόν τὸν στίχ. 2-3α τοῦ ιζ' ψαλμοῦ, κατὰ τὴν χερνιβίαν τοὺς στίχ. 6-8 τοῦ κε' ψαλμοῦ καὶ κατὰ τὴν προσκομιδὴν τοὺς στίχ. 7-10 τοῦ κγ' ψαλμοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι, κατὰ τὴν κρατοῦσαν ἄποψιν, τὸ πρῶτον «χερουβικόν». Ἡ μεταφορὰ τῶν δώρων ἐγένετο, ἀνευ ἰδιαίτερας πομπῆς, ἐκ τοῦ διακονικοῦ, ὅπου ἀπετίθεντο αἱ προσφοραὶ τῶν πιστῶν, εἰς τὸ θυσιαστήριον, ὑπὸ μόνων τῶν διακόνων. Ὁ ἐπίσκοπος καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἱερεῖς εἰσῆρχοντο καὶ αὐτοὶ μετὰ τὴν χερνιβίαν εἰς τὸ ἱερόν καὶ προφανῶς ὑπεδέχοντο τὰ δῶρα. Περὶ τοῦ ἐπισκόπου ρητῶς λέγεται ὅτι τότε ἤλλασσε λαμπρὰν στολὴν («λαμπρὰν ἐσθῆτα μετενδύς» Η' 17). Εἰς περίπτωσιν τελέσεως τῆς λειτουργίας ἢ προσκομιδῇ δύναται νὰ γίνῃ κατὰ τὸν κρατοῦντα τύπον πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας ἢ κατ' ἀπλούστερον τρό-

πον πρὸ τῆς μεταφορᾶς τῶν δώρων εἰς τὸ θυσιαστήριον, κατὰ τὴν ἀρχαιοτέραν τάξιν.

Προσφορὰ θυμιάματα δὲν μαρτυρεῖται ὑπὸ τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν». Ἀσθενῆς τις ὑπαινιγμὸς ὑπάρχει εἰς τὰ διακονικά τὰ μετὰ τὴν εὐχὴν τῆς ἁγίας ἀναφορᾶς («ὅπως ὁ ἅγιος Θεὸς προσδέξῃται αὐτὸ (τὸ προσκομισθὲν δῶρον) διὰ τῆς μεσιτείας τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ ἐπουράνιον αὐτοῦ θυσιαστήριον εἰς ὁσμὴν εὐωδίας» *Ἡ* 13). Μαρτυρεῖ ὁμοίως περὶ αὐτῆς ἡ Αἰθερία (Ὁδοιπορικὸν 24, 10 κ.ά.), ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος («νῦν δὲ θυμιάματα μὲν αἰσθητὰ ἀποτιθέμενα ἐν αὐτῇ (τῇ ἐκκλησίᾳ)» καὶ δὴ καὶ ὁ γ' ἀποστολικὸς κανὼν («μὴ ἐξὸν δὲ ἔστω προσάγεσθαι τι ἕτερον πρὸς τὸ θυσιαστήριον ἢ ἔλαιον εἰς τὴν λυχνίαν καὶ θυμίαμα τῷ καιρῷ τῆς ἁγίας προσφορᾶς»). Κατὰ ταῦτα δύναται νὰ γίνῃ χρῆσις θυμιάματος κατὰ τὸ ἀλληλούριον - πρὸ δηλαδὴ τοῦ Εὐαγγελίου - καὶ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσκομιδῆς τῶν δώρων εἰς τὸ θυσιαστήριον.

Τὸ «Ἀ μ ἡ ν» τοῦ λαοῦ μετὰ τοὺς λόγους τῆς συστάσεως δὲν μαρτυρεῖται ὑπὸ τοῦ κειμένου.

Μαρτυρίας περὶ εἰσαγωγῆς τῆς ἀπαγγελίας τῆς Κυριακῆς προσευχῆς εἰς τὴν θεῖαν λειτουργίαν πρὸ τῆς κοινωνίας, ὡς προπαρασκευαστικῆς δι' αὐτήν, ἔχομεν παρὰ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἱεροσολύμων (Κατήχησις 23, 11-18) καὶ τοῦ ἱεροῦ Χρυσόστομου (Εἰς Γένεσ. 27, 8). Αἱ «Ἀποστολικαὶ Διαταγαί», μὴ προβλέπουσαι τὴν ἀπαγγελίαν αὐτῆς, διασώζουσιν ἀρχαϊκωτέραν πρᾶξιν.

Ἡ θεία κοινωνία καὶ αἱ πρὸ ταύτης λειτουργικαὶ πράξεις (ὕψωσις - μελισμὸς - ἔνωσις) καλὸν εἶναι, εἰς ἐνδεχομένην τέλεσιν τῆς λειτουργίας, νὰ γίνουσιν ὡς καὶ εἰς τὰς βυζαντινὰς λειτουργίας πρὸς ἀποφυγὴν τῶν σχετικῶν δυσκολιῶν. Ἡ ρίψις εἰς τὸ ἅγιον ποτήριον ζέοντος ὕδατος εἶναι νεωτερισμός, προσιδιάζων εἰς μόνον τὸν βυζαντινὸν λειτουργικὸν τύπον. Ἡ κοινωνία τοῦ λαοῦ ἐγίνετο ὑπὸ τὰ δύο εἶδη κεχωρισμένως, ὡς περιγράφεται καὶ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Κυ-

ρίλλου (Κατήχησις 23, 21-22. 32) καὶ ὡς διεσώθη παρ' ἡμῖν εἰς τὴν κοινωνίαν τῶν διακόνων.

Ὡς κοινωνικὸς ψαλμὸς μαρτυρεῖται ὑπὸ τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν» ὁ λγ' (*Ἡ* 13). Κατὰ τὸν Κύριλλον Ἱεροσολύμων ἐνῳάλλετο ὁ προτρεπτικὸς πρὸς κοινωνίαν στίχος τοῦ αὐτοῦ ψαλμοῦ «Γεύσασθε καὶ ἴδατε ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος» (στῆχ. 9α - Κατήχησις 23, 20), προφανῶς ὡς ἐφύμνιον ἐπαναλαμβάνόμενον μεθ' ἑκάστον στίχον τοῦ ψαλμοῦ, κατὰ τὸν γνωστὸν ἀρχαῖον τύπον. Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος ἀναφέρει καὶ ἄλλο κοινωνικόν, τὸν ρμδ' ψαλμόν, μεθ' ἑκάστον στίχον τοῦ ὁποῖου ὁ λαὸς ὑπέψαλλε τὸ «Οἱ ὀφθαλμοὶ πάντων εἰς σὲ ἐλπίζουσι καὶ σὺ δίδως τὴν τροφήν αὐτῶν ἐν εὐκαιρίᾳ» (στῆχ. 15 - Εἰς Ψαλμ. 144, 1).

Ὁ τύπος, τέλος, τῆς ἀπολύσεως παραλλάσσει πῶς εἰς τὸν Χρυσόστομον· ἀντὶ τοῦ «Ἀπολύεσθε ἐν εἰρήνῃ» τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν» ἔχει «Πορεύεσθε ἐν εἰρήνῃ» (Κατὰ Ἰουδαίων 3, 6).

Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ
ΤΩΝ «ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΩΝ ΔΙΑΤΑΓΩΝ»

ΕΝΑΡΞΙΣ

- Ι. Ειρήνη πᾶσι.
Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

ΤΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

- Δ. Πρόσχωμεν.
Α. Γενέσεως τὸ ἀνάγνωσμα.

Ἐξῆλθεν Ἰακώβ ἀπὸ τοῦ φρέατος τοῦ ὄρκου καὶ ἐπορεύθη εἰς Χαρράν καὶ ἀπῆντησε τόπῳ καὶ ἐκοιμήθη ἐκεῖ· ἔδου γὰρ ὁ ἥλιος. Καὶ ἔλαβεν ἀπὸ τῶν λίθων τοῦ τόπου καὶ ἔθηκε πρὸς κεφαλῆς αὐτοῦ καὶ ἐκοιμήθη ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ καὶ ἐνυπνιάσθη. Καὶ ἰδοὺ κλῖμαξ ἐστηριγμένη ἐν τῇ γῇ, ἥς ἡ κεφαλὴ ἀφικνεῖτο εἰς τὸν οὐρανόν· καὶ οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ ἀνέβαινον καὶ κατέβαινον ἐπ' αὐτήν, ὁ δὲ Κύριος ἐπεστήρικτο ἐπ' αὐτῆς, καὶ εἶπεν· Ἐγὼ ὁ Θεὸς Ἀβραάμ τοῦ πατρὸς σου καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαάκ, μὴ φοβοῦ. Ἡ γῆ, ἐφ' ἣς σὺ καθεύδεις ἐπ' αὐτῆς, σοὶ δώσω αὐτήν καὶ τῷ σπέρματί σου. Καὶ ἔσται τὸ σπέρμα σου ὡσεὶ ἄμμος τῆς γῆς καὶ πλατυνθήσεται ἐπὶ θάλασσαν καὶ λίβρα καὶ βορρᾶν καὶ ἐπὶ ἀνατολάς· καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν σοὶ πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς καὶ ἐν τῷ σπέρματί σου. Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μετὰ σοῦ, διαφυλάσσω σε ἐν τῇ ὁδῷ πάσῃ, οὐ ἐὰν πορευθῇς· καὶ ἀποστρέψω σε εἰς γῆν ταύτην, ὅτι οὐ μὴ σε ἐγκαταλίπω, ἕως τοῦ ποιῆσαί με πάντα θσα ἐλάλησά σοι. Καὶ ἐξηγέρθη Ἰακώβ ἀπὸ τοῦ ὕπνου αὐτοῦ καὶ εἶπεν· Ὅτι ἔστι Κύριος ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, ἐγὼ δὲ οὐκ ᾔδειν. Καὶ ἐφοβήθη καὶ εἶπεν· Ὡς φοβερὸς ὁ τόπος οὗτος! οὐκ ἔστι τοῦτο, ἀλλ'

Α. = Ἀναγνώστης
Δ. = Διάκονος
Ι. = Ἱερεὺς
Λ. = Λαὸς

ἡ οἰκος Θεοῦ· καὶ αὕτη ἡ πύλη τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ ἀνέστη Ἰακώβ τὸ πρωῒ καὶ ἔλαβε τὸν λίθον, ὃν ὑπέθηκεν ἐκεῖ πρὸς κεφαλῆς αὐτοῦ καὶ ἔστησεν αὐτὸν στήλην καὶ ἐπέχεεν ἔλαιον ἐπὶ τὸ ἄκρον αὐτῆς. Καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου Οἶκος Θεοῦ.

Προφητείας Ἰωὴλ τὸ ἀνάγνωσμα.

Τάδε λέγει Κύριος· Τὰ τέκνα Σιών, χαίrete καὶ εὐφραίνεσθε ἐπὶ Κυρίῳ τῷ Θεῷ ὑμῶν, ὅτι ἔδωκεν ὑμῖν τὰ βρώματα εἰς δικαιοσύνην· καὶ βρέξει ὑμῖν ὑετὸν πρῶτον καὶ ὄψιμον, καθὼς ἔμπροσθεν· καὶ πλησθήσονται αἱ ἄλωναί σίτου καὶ ὑπερεκχυθήσονται αἱ ληνοὶ οἶνου καὶ ἐλαίου· καὶ ἀνταποδώσω ὑμῖν ἀντὶ τῶν ἐτῶν, ὧν κατέφαγεν ἡ ἀκρίς καὶ ὁ βορῶχος καὶ ἡ ἐρυσίβη καὶ ἡ κάμψη καὶ ἡ δύναμις μου ἡ μεγάλη, ἣν ἐξαπέστειλα εἰς ὑμᾶς· καὶ φάγεσθε ἐσθίοντες καὶ ἐμπλησθήσεσθε καὶ αἰνέσετε τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν, ὃς ἐποίησε μεθ' ὑμῶν θαυμάσια, καὶ οὐ μὴ καταισχυνοῖ ὁ λαός μου εἰς τὸν αἰῶνα. Καὶ ἐπιγνώσεσθε, ὅτι ἐν μέσῳ τοῦ Ἰσραὴλ ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν καὶ οὐκ ἔστιν ἕτι πλὴν ἐμοῦ· καὶ οὐ μὴ καταισχυνοῖ ἔτι ὁ λαός μου εἰς τὸν αἰῶνα. Καὶ ἔσται μετὰ ταῦτα, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα καὶ προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν καὶ οἱ πρεσβύτεροι ὑμῶν ἐνύπνια ἐνυπνιασθήσονται καὶ οἱ νεανίσκοι ὑμῶν ὁράσεις ὄψονται. Καὶ γε ἐπὶ τοὺς δούλους μου καὶ ἐπὶ τὰς δούλας μου, ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου καὶ προφητεύσουσι· καὶ δώσω τέρατα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω καὶ σημεῖα ἐπὶ τῆς γῆς κάτω, αἶμα καὶ πῦρ καὶ ἀτμίδα καπνοῦ· ὁ ἥλιος μεταστραφήσεται εἰς σκότος καὶ ἡ σελήνη εἰς αἶμα, πρὶν ἔλθεῖν τὴν ἡμέραν Κυρίου τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ· καὶ ἔσται πᾶς ὃς ἀν ἐπικαλέσεται τὸ ὄνομα Κυρίου, σωθήσεται· ὅτι ἐν τῷ ὄρει Σιών καὶ ἐν Ἱερουσαλὴμ ἔσται ἀνχλωζόμενος, καθότι εἶπε Κύριος, καὶ εὐαγγελιζόμενοι, οὗς Κύριος προσκέκληται.

Α. Προκείμενον. Ψαλμός ιη'

Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν.

Στίχ. α' Οἱ οὐρανοὶ διηγούνται δόξαν Θεοῦ, ποίησιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα. Ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐρεύγεται ῥήμα καὶ νύξ νυκτὶ ἀναγγέλλει γνώσιν.

Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν...

Στίχ. β' Οὐκ εἰσι λαλῶντες οὐδὲ λόγοι, ὧν οὐχὶ ἀκούονται αἱ φωναὶ αὐτῶν.

Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν...

Στίχ. γ' Ἐν τῷ ἡλίῳ ἔθετο τὸ σκῆνωμα αὐτοῦ καὶ αὐτὸς ὡς νυμφίος ἐκπορευόμενος ἐκ παστοῦ αὐτοῦ, ἀγαλλιάσεται ὡς γίγας δραμεῖν ὁδὸν αὐτοῦ.

Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν...

Στίχ. δ' Ἀπ' ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ ἡ ἐξοδος αὐτοῦ καὶ τὸ κατάντημα αὐτοῦ ἕως ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ καὶ οὐκ ἔστιν ὃς ἀποκρυβῆσεται τῆς θέρμης αὐτοῦ.

Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν...

Στίχ. ε' Ὁ νόμος Κυρίου ἡμιμος, ἐπιστρέφων ψυχὰς· ἡ μαρτυρία Κυρίου πιστὴ, σοφίζουσα νήπια· τὰ δικαιώματα Κυρίου εὐθέα, εὐφραίνοντα καρδίαν· ἡ ἐντολὴ Κυρίου τηλαυγής, φωτίζουσα ὀφθαλμούς.

Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν...

Στίχ. ς' Ὁ φόβος Κυρίου ἀγνός, διαμένων εἰς αἰῶνα αἰῶνος· τὰ κρίματα Κυρίου ἀληθινὰ, δεδικαιωμένα ἐπὶ τὸ αὐτό, ἐπιθυμητὰ ὑπὲρ χρυσίου καὶ λίθον τίμιον πολὺν καὶ γλυκύτερα ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον.

Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν...

Στίχ. ζ' Καὶ γὰρ ὁ δοῦλός σου φυλάσσει αὐτά· ἐν τῷ φυλάσσειν αὐτὰ ἀνταπόδοσις πολλή. Κύριε, βοηθέ μου καὶ λυτρωτά μου.

Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν...

Α. Πράξεων τῶν Ἀποστόλων τὸ ἀνάγνωσμα.

Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ὑπέστρεψαν οἱ ἀπόστολοι εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ ὅρων τοῦ καλουμένου Ἑλαιῶνος, ὃ ἐστὶν ἐγγὺς Ἱερουσαλὴμ, Σαββάτου ἔχον ὁδόν. Καὶ ὅτε εἰσῆλθον, ἀνέβησαν εἰς τὸ ὑπερῶν, οὗ ἦσαν καταμένοντες ὃ τε Πέτρος καὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης καὶ Ἀνδρέας, Φίλιππος καὶ Θωμᾶς, Βαρθολομαῖος καὶ Ματθαῖος, Ἰάκωβος Ἀλφαίου καὶ Σίμων ὁ Ζηλωτὴς καὶ Ἰούδας Ἰακώβου. Οὗτοι πάντες ἦσαν προσκατεροῦντες ὁμοθυμαδὸν τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει, σὺν γυναιξὶ καὶ Μαρίᾳ τῇ μητρὶ τοῦ Ἰησοῦ καὶ σὺν τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ. Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἀναστὰς Πέτρος ἐν μέσῳ τῶν μαθητῶν εἶπεν (ἦν τε ὄχλος ὀνομάτων ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὡς ἑκατὸν εἰκοσιν)· Ἄνδρες ἀδελφοί, ἔδει πληρωθῆναι τὴν γραφὴν ταύτην, ἣν προεῖπε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ στόματος Δαυὶδ, περὶ Ἰούδα τοῦ γενομένου ὁδηγοῦ τοῖς συλλαβοῦσι τὸν Ἰησοῦν, ὅτι κατηριθιμμένος ἦν σὺν ἡμῖν καὶ ἔλαχε τὸν κλῆρον τῆς διακονίας ταύτης. Δεῖ οὖν τῶν συνελθόντων ἡμῖν ἀνδρῶν ἐν παντὶ χρόνῳ, ἐν ᾧ εἰσῆλθε καὶ ἐξῆλθεν ἐφ' ἡμᾶς ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος Ἰωάννου ἕως τῆς ἡμέρας, ἣς ἀνελήφθη ἀφ' ἡμῶν, μάρτυρα τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ γενέσθαι σὺν ἡμῖν ἕνα τούτων. Καὶ ἔστησαν δύο, Ἰωσήφ τὸν καλούμενον Βαρσαββᾶν, ὃς ἐπεκλήθη Ἰούστος, καὶ Ματθίαν. Καὶ προσευξάμενοι εἶπον· Σὺ Κύριε, καρδιογινώστα πάντων, ἀνάδειξον, ὃν ἐξελέξω, ἐκ τούτων τῶν δύο ἕνα, λαβεῖν τὸν κλῆρον τῆς διακονίας ταύτης καὶ ἀποστολῆς, ἐξ ἧς παρέβη Ἰούδας πορευθῆναι εἰς τὸν τόπον τὸν ἴδιον. Καὶ ἔδωκαν κλήρους αὐτῶν καὶ ἔπεσεν ὁ κλῆρος ἐπὶ Ματθίαν καὶ συγκατεψηφίσθη μετὰ τῶν ἑνδεκα ἀποστόλων.

Πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῆς Παύλου τὸ ἀνάγνωσμα.

Ἀδελφοί, λέγει ἡ γραφὴ· «Πᾶς ὁ πιστεύων ἐπὶ τῷ Θεῷ, οὐ καταισχυνθήσεται». Οὐ γὰρ διαστολὴ Ἰουδαίου τε καὶ Ἑλλήνος· ὁ γὰρ αὐτὸς Κύριος πάντων, πλουτῶν εἰς

πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτόν. «Πᾶς γὰρ ὃς ἐν ἐπικαλέσῃται τὸ ὄνομα Κυρίου, σωθήσεται». Πῶς οὖν ἐπικαλέσονται εἰς ὃν οὐκ ἐπίστευσαν; Πῶς δὲ πιστεύουσιν, οὐ οὐκ ἤκουσαν; Πῶς δὲ ἀκούσουσι, χωρὶς κηρύσσοντος; Πῶς δὲ κηρύξουσιν, ἐὰν μὴ ἀποσταλῶσι; καθὼς γέγραπται· «Ὡς ὥραίον οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων εἰρῆνῃν, τῶν εὐαγγελιζομένων τὰ ἀγαθὰ!». Ἄλλ' οὐ πάντες ὑπήκουσαν τῷ εὐαγγελίῳ. Ἡσαΐας γὰρ λέγει· «Κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν;». Ἄρα ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς, ἡ δὲ ἀκοὴ διὰ ῥήματος Θεοῦ. Ἄλλὰ λέγω· Μὴ οὐκ ἤκουσαν; Μενοῦν γε «εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν».

Α. Τὸ ἀλληλουῖον. Ψαλμὸς 4ε'.

Ἀλληλουῖα, ἀλληλουῖα, ἀλληλουῖα.

Στίχ. α' Ἄσατε τῷ Κυρίῳ ἄσμα καινόν· ἄσατε τῷ Κυρίῳ, πᾶσα ἡ γῆ· ἄσατε τῷ Κυρίῳ· εὐλογήσατε τὸ ὄνομα αὐτοῦ.

Ἀλληλουῖα, ἀλληλουῖα, ἀλληλουῖα.

Στίχ. β' Εὐαγγελίζεσθε ἡμέραν ἐξ ἡμέρας τὸ σωτήριον αὐτοῦ· ἀναγγείλατε ἐν τοῖς ἔθνεσι τὴν δόξαν αὐτοῦ, ἐν πᾶσι τοῖς λαοῖς τὰ θαυμάσια αὐτοῦ.

Ἀλληλουῖα, ἀλληλουῖα, ἀλληλουῖα.

Στίχ. γ' Ἐξομολόγησις καὶ ὠραϊότης ἐνώπιον αὐτοῦ· ἀγιώσυνῃ καὶ μεγαλοπρέπειᾳ ἐν τῷ ἁγιάσματι αὐτοῦ. Ἀλληλουῖα, ἀλληλουῖα, ἀλληλουῖα.

Στίχ. δ' Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ, αἱ πατριαὶ τῶν ἐθνῶν· ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ δόξαν καὶ τιμὴν· ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ δόξαν ὀνόματι αὐτοῦ.

Ἀλληλουῖα, ἀλληλουῖα, ἀλληλουῖα.

Στίχ. ε' Ἀρατε θυσίας καὶ εἰσπορεύεσθε εἰς τὰς αὐλὰς αὐτοῦ· προσκυνήσατε τῷ Κυρίῳ ἐν αὐτῇ ἁγίᾳ αὐτοῦ· σαλευθήτω ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ πᾶσα ἡ γῆ.

Ἀλληλούϊα, ἄλληλούϊα, ἄλληλούϊα.

Στίχ. ζ' Εἶπατε ἐν τοῖς ἔθνεσιν· ὁ Κύριος ἐβασίλευσε καὶ γὰρ κατώρθωσε τὴν οἰκουμένην, ἥτις οὐ σαλευθήσεται· κρινεῖ λαοὺς ἐν ἐξόχῃ.

Ἀλληλούϊα, ἄλληλούϊα, ἄλληλούϊα.

Στίχ. ζ' Κρινεῖ τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ καὶ λαοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ αὐτοῦ.

Ἀλληλούϊα, ἄλληλούϊα, ἄλληλούϊα.

Δ. Ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον ἁγίου Εὐαγγελίου τὸ ἀνάγνωσμα.

Εἶπεν ὁ Κύριος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς· Πᾶς ὃς τις ὁμολογήσει ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Ὅς τις δ' ἂν ἄρνησται με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἄρνήσομαι αὐτὸν καὶ ἐγὼ ἔμπροσθεν τοῦ Πατρὸς μου ἐν οὐρανοῖς. Ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστι μου ἅξιος· καὶ ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστι μου ἅξιος. Καὶ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστι μου ἅξιος. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος, εἶπεν αὐτῷ· Ἰδού, ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμεν σοι· τί ἔρα ἔσται ἡμῖν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι, ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ, ὅταν καθίσῃ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθίσεσθε καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ. Καὶ πᾶς ὃς ἀφήκεν οἰκίαν, ἢ ἀδελφούς, ἢ ἀδελφάς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγροὺς ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου, ἑκατονταπλασίονα λήψεται καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει. Πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι καὶ ἔσχατοι πρῶτοι.

Η ΟΜΙΛΙΑ

Ι. Ἀσπάζεται τὴν ἐκκλησίαν λέγων·

Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ

καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου Πνεύματος μετὰ πάντων ὑμῶν.

Λ. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

Ι. Προσλαλεῖ τῷ λαῷ λόγους παρακλήσεως.

Καὶ πληρώσαντος αὐτοῦ τὸν τῆς διδασκαλίας λόγον, ἀνίστανται πάντες.

ΑΠΟΛΥΤΙΣ ΤΩΝ ΑΚΡΟΩΜΕΝΩΝ

Δ. Μή τις τῶν ἀκροωμένων· μή τις τῶν ἀπίστων.

ΔΕΗΣΕΙΣ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΚΑΤΗΧΟΥΜΕΝΩΝ

Δ. Εὐξασθε, οἱ κατηχούμενοι.

Ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων πάντες ἐκτενῶς τὸν Θεὸν παρακαλέσωμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἵνα ὁ ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος εὐμενὴς εἰσακούσῃ τῶν δεήσεων αὐτῶν καὶ τῶν παρακλήσεων, καὶ προσδεξάμενος αὐτῶν τὴν ἰκεσίαν ἀντιλάβηται αὐτῶν καὶ δῶ αὐτοῖς τὰ αἰτήματα τῶν καρδιῶν αὐτῶν πρὸς τὸ συμφέρον.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἀποκαλύψῃ αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Φωτίσῃ αὐτοὺς καὶ συνετίσῃ.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Παιδεύσῃ αὐτοὺς τὴν θεογνωσίαν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

- Δ. Διδάξῃ αὐτοὺς τὰ προστάγματα αὐτοῦ καὶ τὰ δικαιώματα.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ἐγκαταφυτεύσῃ ἐν αὐτοῖς τὸν ἀγνὸν αὐτοῦ καὶ σωτήριον φόβον.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Διανοίξῃ τὰ ὦτα τῶν καρδιῶν αὐτῶν πρὸς τὸ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ καταγίνεσθαι ἡμέρας καὶ νυκτός, βεβαιώσῃ δὲ αὐτοὺς ἐν τῇ εὐσεβείᾳ.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ἐνῶσῃ καὶ ἐγκαταριθμήσῃ αὐτοὺς τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ ποιμνίῳ, καταξιώσας αὐτοὺς τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας, τοῦ ἐνδύματος τῆς ἀφθαρσίας, τῆς ὄντως ζωῆς.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ῥύσητε δὲ αὐτοὺς ἀπὸ πάσης ἀσεβείας καὶ μὴ δῶ τόπον τῷ ἁλλοτρίῳ κατ' αὐτῶν.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Καθαρίσῃ δὲ αὐτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἐνοικήσῃ τε ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσῃ διὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Εὐλογήσῃ τὰς εἰσόδους αὐτῶν καὶ τὰς ἐξόδους καὶ κατευθύνῃ αὐτοῖς τὰ προκείμενα εἰς τὸ συμφέρον.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ἐπι ἐκτενῶς ὑπὲρ αὐτῶν ἱκετεύσωμεν, ἵνα ἀφέσεως τυχόντες τῶν πλημμελημάτων διὰ τῆς μυσσεως, ἀξιωθῶσι τῶν ἁγίων μυστηρίων καὶ τῆς μετὰ τῶν ἁγίων διαμονῆς.

- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ἐγείρεσθε, οἱ κατηχούμενοι.
 Τὴν εἰρήνην τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ αἰτήσασθε.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Εἰρηνικὴν τὴν ἡμέραν καὶ ἀναμάρτητον καὶ πάντα τὸν χρόνον τῆς ζωῆς ὑμῶν.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Χριστιανὰ ὑμῶν τὰ τέλη.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ἰλεῶ καὶ εὐμενῇ τὸν Θεόν.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ἀφεςιν πλημμελημάτων.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ἐαυτοὺς τῷ μόνῳ ἀγεννήτῳ Θεῷ διὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ παράθεσθε.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Κλίνετε καὶ εὐλογεῖσθε.

Ι. Τὴν εὐχὴν τῆς κεφαλοκλισίας τῶν κατηχομένων

Ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ ἀγέννητος καὶ ἀπρόσιτος, ὁ μόνος ἀληθινὸς Θεός, ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Χριστοῦ σου τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ σου, ὁ τοῦ Παρακλήτου προβολεὺς καὶ τῶν ὅλων κύριος, ὁ διὰ Χριστοῦ διδασκάλους τοὺς μαθητὰς ἐπιστήσας πρὸς μάθῃσιν τῆς εὐσεβείας· αὐτὸς καὶ νῦν ἐπιδε ἐπὶ τοὺς δούλους σου τοὺς κατηχομένους τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ σου καὶ δὸς αὐτοῖς καρδίαν καινὴν καὶ Πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκάτοις αὐτῶν πρὸς τὸ εἰ-

δέναι σε καὶ ποιεῖν τὸ θέλημά σου ἐν καρδίᾳ πλή-
ρει καὶ ψυχῇ θελοῦσθι· καταξίωσον αὐτοὺς τῆς
ἀγίας μυστήσεως καὶ ἔνωσον τῇ ἀγίᾳ σου Ἐκκλη-
σίᾳ καὶ μετόχους ποιήσον τῶν θείων μυστηρίων·
διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆς ἐλπίδος ἡμῶν, τοῦ ὑπὲρ
αὐτῶν ἀποθανόντος,

(ἐκφώνως) δι' οὗ σοὶ δόξα καὶ τὸ σέβας ἐν
ἀγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας.

Λ. Ἀμήν.

Δ. Προέλθετε, οἱ κατηχούμενοι, ἐν εἰρήνῃ.

ΔΕΗΣΕΙΣ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΕΝΕΡΓΟΥΜΕΝΩΝ

Δ. Εὐχασθε, οἱ ἐνεργούμενοι ὑπὸ πνευμάτων ἀκα-
θάρτων.

Ἐκτενῶς πάντες ὑπὲρ αὐτῶν δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὅπως ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς διὰ Χριστοῦ ἐπιτι-
μῇ τοῖς ἀκαθάρτοις καὶ πονηροῖς πνεύμασι
καὶ ῥύσῃται τοὺς αὐτοῦ ἰκέτας ἀπὸ τῆς τοῦ ἁλ-
λοτρίου καταδυναστείας.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὁ ἐπιτιμῆσας τῷ λεγεῶνι τῶν δαιμόνων καὶ
τῷ ἀρχεκάκῳ διαβόλῳ, ἐπιτιμῇ αὐτὸς καὶ
νῦν τοῖς ἀποστάταις τῆς εὐσεβείας καὶ ῥύσῃται
τὰ ἑαυτοῦ πλάσματα ἀπὸ τῆς ἐνεργείας αὐτῶν
καὶ καθάρισις αὐτά, & μετὰ πολλῆς σοφίας ἐποί-
ησεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἐτι ἐκτενῶς ὑπὲρ αὐτῶν δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Σῶσον καὶ ἀνάστησον αὐτούς, ὁ Θεός, ἐν τῇ
δυνάμει σου.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Κλίνατε, οἱ ἐνεργούμενοι, καὶ εὐλογεῖσθε.

Ι. Τὴν εὐχὴν τῆς κεφαλοκλισίας τῶν ἐνεργουμένων

Ὁ τὸν ἰσχυρὸν δῆσας καὶ πάντα τὰ σκευὴ αὐ-
τοῦ διαρπάσας, ὁ δοὺς ἡμῖν ἐξουσίαν πατεῖν
ἐπάνω ὄψεων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν
δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ· ὁ τὸν ἀνθρωποκτόνον ὄφιν
δεσμώτην παραδοὺς ἡμῖν ὡς στρουθίον παιδίῳ,
ὃν φρίττει καὶ τρέμει πάντα ἀπὸ προσώπου ду-
νάμεώς σου, ὁ ῥήξας αὐτὸν ὡς ἀστραπὴν ἐξ
οὐρανοῦ εἰς γῆν, οὗ τοπικῶ ῥήγματι ἀλλὰ ἀπὸ
τιμῆς εἰς ἀτιμίαν δι' ἐκούσιον αὐτοῦ κακόνοιαν· οὗ
τὸ βλέμμα ξηραίνει ἀβύσσους καὶ ἡ ἀπειλὴ τήκει
ὄρη καὶ ἡ ἀλήθεια μένει εἰς τὸν αἰῶνα, ὃν αἰνεῖ
τὰ νήπια καὶ εὐλογεῖ τὰ θηλάζοντα, ὃν ὕμνοῦσι
καὶ προσκυνοῦσιν ἄγγελοι· ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν
γῆν καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν, ὁ ἀπτόμενος τῶν
ὀρέων καὶ καπνίζονται, ὁ ἀπειλῶν θαλάσση καὶ ξη-
ραίνων αὐτὴν καὶ πάντας τοὺς ποταμούς αὐτῆς ἐξ-
ερημῶν, οὗ νεφέλαι κοινορτὸς τῶν ποδῶν, ὁ περι-
πατῶν ἐπὶ θαλάσσης ὡς ἐπ' ἐδάφους· μονογενῆ
Θεέ, μεγάλου Πατρὸς Υἱέ, ἐπιτίμησον τοῖς πο-
νηροῖς πνεύμασι καὶ ῥῦσαι τὰ ἔργα τῶν χειρῶν
σου ἐκ τῆς τοῦ ἁλλοτρίου πνεύματος ἐνεργείας.

(ἐκφώνως) Ὅτι σοὶ δόξα, τιμὴ καὶ σέβας καὶ
διὰ σοῦ τῷ Πατρὶ ἐν ἀγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς

αἰῶνας.

Λ. Ἀμήν.

Δ. Προέλθετε, οἱ ἐνεργούμενοι.

ΔΕΗΣΕΙΣ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ

Δ. Εὐξασθε, οἱ φωτιζόμενοι.

Ἐκτενῶς οἱ πιστοὶ πάντες ὑπὲρ αὐτῶν παρακαλέσωμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὅπως ὁ Κύριος καταξιώσῃ αὐτοὺς, μυθηθέντας εἰς τὸν τοῦ Χριστοῦ θάνατον, συναναστῆναι αὐτῷ καὶ μετόχους γενέσθαι τῆς βασιλείας αὐτοῦ καὶ κοινωνοὺς τῶν μυστηρίων αὐτοῦ.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἐνώσῃ καὶ συγκαταλέξῃ αὐτοὺς μετὰ τῶν σωζομένων ἐν τῇ ἀγίᾳ αὐτοῦ Ἐκκλησίᾳ.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἐπι ἐκτενῶς ὑπὲρ αὐτῶν δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Σῶσον καὶ ἀνάστησον αὐτοὺς ἐν τῇ σῇ χάριτι.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Κατασφραγισάμενοι τῷ Θεῷ διὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ, κλίνετε καὶ εὐλογεῖσθε.

Ι. Τὴν εὐχὴν τῆς κεφαλοκλισίας τῶν φωτιζομένων

Ὁ προειπὼν διὰ τῶν ἁγίων σου προφητῶν τοῖς μὲνουμενοις· «Λούσασθε, καθαροὶ γίνεσθε» καὶ διὰ τοῦ Χριστοῦ νομοθετήσας τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν· αὐτὸς καὶ νῦν ἔπιθε ἐπὶ τοὺς βαπτιζομένους καὶ εὐλόγησον αὐτοὺς καὶ ἁγιάσον καὶ

παρασκεύασον ἀξίους γενέσθαι τῆς πνευματικῆς σου δωρεᾶς καὶ τῆς ἀληθινῆς σου υἰοθεσίας, τῶν πνευματικῶν σου μυστηρίων, τῆς μετὰ τῶν σωζομένων ἐπισυναγωγῆς· διὰ Χριστοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν,

(ἐκφώνως) δι' οὗ σοι δόξα, τιμὴ καὶ σέβας ἐν ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας.

Λ. Ἀμήν.

Δ. Προέλθετε, οἱ φωτιζόμενοι.

ΔΕΗΣΕΙΣ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΕΝ ΜΕΤΑΝΟΙΑ

Δ. Εὐξασθε, οἱ ἐν μετανοίᾳ.

Ἐκτενῶς πάντες ὑπὲρ τῶν ἐν μετανοίᾳ ἀδελφῶν ἡμῶν παρακαλέσωμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὅπως ὁ φιλοκίτρμων Θεὸς ὑποδείξῃ αὐτοῖς ὁδὸν μετανοίας.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Προσδέξῃτε αὐτῶν τὴν παλινωδίαν καὶ τὴν ἐξομολόγησιν καὶ συντρίψῃ τὸν σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν ἐν τάχει καὶ λυτρώσῃτε αὐτοὺς ἀπὸ τῆς παγίδος τοῦ διαβόλου καὶ τῆς ἐπηρείας τῶν δαιμόνων καὶ ἐξέλῃται αὐτοὺς ἀπὸ παντὸς ἀθεμίτου λόγου καὶ πάσης ἀτόπου πράξεως καὶ πονηρᾶς ἐννοίας.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Συγχωρήσῃ δὲ αὐτοῖς πάντα τὰ παραπτώματα αὐτῶν τὰ τε ἐκούσια καὶ τὰ ἀκούσια καὶ ἐξαλείψῃ τὸ κατ' αὐτῶν χειρόγραφον καὶ ἐγγράφηται αὐτοὺς ἐν βίβλῳ ζωῆς.

- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Καθάρη δὲ αὐτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος καὶ ἐνώση αὐτοὺς ἀποκαταστήσας εἰς τὴν ἁγίαν αὐτοῦ ποιμήνην· ὅτι αὐτὸς γινώσκει τὸ πλάσμα ἡμῶν· ὅτι τίς καυχῆσεται ἁγνὴν ἔχειν καρδίαν; ἢ τίς παρρησιάζεται καθαρὸς εἶναι ἀπὸ ἁμαρτίας; πάντες γὰρ ἔσμεν ἐν ἐπιτιμίοις.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ἐτι ὑπὲρ αὐτῶν ἐκτενέστερον δεηθῶμεν, ὅτι χαρὰ γίνεται ἐν οὐρανῷ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῶ μετανοοῦντι· ὅπως ἀποστραφέντες πᾶν ἔργον ἀθέμιτον προσοικειωθῶσι πάσῃ πράξει ἀγαθῇ.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ἵνα ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς ἡ τάχος εὐμενῶς προσδεξάμενος αὐτῶν τὰς λιτάς, ἀποκαταστήσῃ αὐτοὺς εἰς τὴν προτέραν ἀξίαν καὶ ἀποδώσῃ αὐτοῖς τὴν ἀγαλλίασιν τοῦ σωτηρίου καὶ πνεύματι ἡγεμονικῷ στηρίξῃ αὐτούς, ἵνα μηκέτι σαλευθῶσι τὰ διαβήματα αὐτῶν, ἀλλὰ καταξιωθῶσι κοινοὶ γενέσθαι τῶν ἁγίων αὐτοῦ ἱερῶν καὶ μέτοχοι τῶν θείων μυστηρίων.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ἵνα ἄξιοι ἀποφανθέντες τῆς υἰοθεσίας τύχωσι τῆς αἰωνίου ζωῆς.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ἐτι ἐκτενῶς ὑπὲρ αὐτῶν πάντες εἵπωμεν· Κύριε, ἐλέησον.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Σῶσον αὐτούς, ὁ Θεός, καὶ ἀνάστησον τῷ ἐλέει σου.

- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ἀναστάντες, τῷ Θεῷ διὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ κλίνατε καὶ εὐλογεῖσθε.

Ι. Τὴν εὐχὴν τῆς κεφαλολκισίας τῶν ἐν μετανοίᾳ

Παντοκράτορ, Θεὲ αἰώνιε, δέσποτα τῶν ὅλων, κτίστα καὶ πρύτανη τῶν πάντων, ὁ τὸν ἄνθρωπον κόσμον κόσμου ἀναδείξας διὰ Χριστοῦ καὶ νόμον δούς αὐτῷ ἔμφυτον καὶ γραπτὸν πρὸς τὸ ζῆν αὐτὸν ἐνθέσμως ὡς λογικὸν καὶ ἁμαρτύνει ὑποθήκην δούς πρὸς μετάνοιαν τὴν σαυτοῦ ἀγαθότητα, ἔπιδε ἐπὶ τοὺς κεκληκότες σοι αὐχένα ψυχῆς καὶ σώματος· ὅτι οὐ βούλει τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἀλλὰ τὴν μετάνοιαν, ὥστε ἀποστρέψαι αὐτὸν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ τῆς πονηρᾶς καὶ ζῆν. Ὁ Νινευιτῶν προσδεξάμενος τὴν μετάνοιαν, ὁ θέλων πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν, ὁ τὸν υἱὸν προσδεξάμενος τὸν καταφαγόντα τὸν βίον αὐτοῦ ἀσώτως πατρικοῖς σπλάγχνοις διὰ τὴν μετάνοιαν· αὐτὸς καὶ νῦν πρόσδεξαι τῶν ἱκετῶν σου τὴν μετάνοισιν, ὅτι οὐκ ἔστιν ὃς οὐχ ἁμαρτήσεται σοι· ἐὰν γὰρ ἀνομίας παρατήρησῃ, Κύριε Κύριε, τίς ὑποστήσεται; ὅτι παρὰ σοὶ ὁ ἱλασμός ἐστι· καὶ ἀποκατάστησον αὐτοὺς τῇ ἀγίᾳ σου Ἐκκλησίᾳ ἐν τῇ προτέρᾳ ἀξίᾳ καὶ τιμῇ· διὰ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν,

(ἐκφώνως) δι' οὗ σοι δόξα καὶ προσκύνησις ἐν ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας.

Λ. Ἀμήν.

Δ. Ἀπολύεσθε, οἱ ἐν μετανοίᾳ.

ΔΕΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΙΣΤΩΝ

Δ. Μή τις τῶν μὴ δυναμένων προσελθέτω.

Ὅσοι πιστοί, κλίνωμεν γόνυ.

Δεηθῶμεν τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Πάντες συντόνως τὸν Θεὸν διὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ παρακαλέσωμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς εὐσταθείας τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἁγίων Ἐκκλησιῶν δεηθῶμεν· ὅπως ὁ τῶν ὅλων Θεὸς ἀίδιον καὶ ἀναφαίρετον τὴν ἑαυτοῦ εἰρήνην ἡμῖν παράσχοιτο, ἵνα ἐν πληροφορίᾳ τῆς κατ' εὐσέβειαν ἀρετῆς διατελοῦντας ἡμᾶς συντηρήσῃ.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῆς ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῆς ἀπὸ περάτων ἕως περάτων δεηθῶμεν· ὅπως ὁ Κύριος ἄσειστον αὐτὴν καὶ ἀκλυδώνιστον διαφυλάξῃ καὶ διατηρήσῃ μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος τεθεμελιωμένην ἐπὶ τὴν πέτραν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Καὶ ὑπὲρ τῆς ἐνθάδε ἁγίας παροικίας δεηθῶμεν· ὅπως καταξιώσῃ ἡμᾶς ὁ τῶν ὅλων Κύριος ἀνενδότως τὴν ἐπουράνιον αὐτοῦ ἐλπίδα μεταδιώκειν καὶ ἀδιάλειπτον αὐτῷ τῆς δεήσεως ἀποδιδόναι τὴν ὀφειλὴν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ πάσης ἐπισκοπῆς τῆς ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τῶν ὀρθοτομούντων τὸν λόγον τῆς ἀληθείας δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Καὶ ὑπὲρ τοῦ ἐπισκόπου ἡμῶν (δεῖνος) καὶ τῶν παροικιῶν αὐτοῦ δεηθῶμεν· ὅπως ὁ οἰκτίρμων Θεὸς χαρίσῃται αὐτὸν τῇ ἁγίᾳ αὐτοῦ Ἐκκλησίᾳ σῶσον, ἐντιμον, μακροημερεύοντα καὶ τίμιον αὐτῷ τὸ γῆρας παράσχηται ἐν εὐσεβείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Καὶ ὑπὲρ τῶν πρεσβυτέρων ἡμῶν δεηθῶμεν· ὅπως ὁ Κύριος ῥύσῃται αὐτοὺς ἀπὸ παντὸς ἀτόπου καὶ πονηροῦ πράγματος καὶ σῶσον καὶ ἐντιμον τὸ πρεσβυτέριον αὐτοῖς παράσχοι.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ πάσης τῆς ἐν Χριστῷ διακονίας καὶ ὑπηρεσίας δεηθῶμεν· ὅπως ὁ Κύριος ἄμεμπτον αὐτοῖς τὴν διακονίαν παράσχηται.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ ἀναγνωστῶν, ψαλτῶν, παρθένων, χηρῶν τε καὶ ὀρφανῶν δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῶν ἐν συζυγίαις καὶ τεκνογονίαις δεηθῶμεν· ὅπως ὁ Κύριος τοὺς πάντας αὐτοὺς ἐλεήσῃ.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ εὐνούχων ὁσίως πορευομένων δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῶν ἐν ἐγκρατείᾳ καὶ εὐλαβείᾳ δεηθῶμεν.

- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ὑπὲρ τῶν καρποφορούντων ἐν τῇ ἁγίᾳ Ἐκκλησίᾳ καὶ ποιούντων τοῖς πένησι τὰς ἐλεημοσύνας δεηθῶμεν.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Καὶ ὑπὲρ τῶν τὰς θυσίας καὶ τὰς ἀπαρχὰς προσφερόντων Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν δεηθῶμεν· ὅπως ὁ πανάγαθος Θεὸς ἀμείψῃται αὐτοὺς ταῖς ἐπουρανίαις αὐτοῦ δωρεαῖς καὶ δῶ αὐτοῖς ἐν τῷ παρόντι ἑκατονταπλασίονα καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ζωὴν αἰώνιον καὶ χαρίσῃται αὐτοῖς ἀντὶ τῶν προσκαίρων τὰ αἰώνια, ἀντὶ τῶν ἐπιγείων τὰ ἐπουράνια.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ὑπὲρ τῶν νεοφωτίστων ἀδελφῶν ἡμῶν δεηθῶμεν· ὅπως ὁ Κύριος στηρίξῃ αὐτοὺς καὶ βεβαιώσῃ.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ὑπὲρ τῶν ἐν ἀρρωστίᾳ ἐξεταζομένων ἀδελφῶν ἡμῶν δεηθῶμεν· ὅπως ὁ Κύριος ρύσῃται αὐτοὺς πάσης νόσου καὶ πάσης μαλακίας καὶ σώους ἀποκαταστήσῃ τῇ ἁγίᾳ αὐτοῦ Ἐκκλησίᾳ.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ὑπὲρ πλεόντων καὶ ὁδοιπορούντων δεηθῶμεν.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ὑπὲρ τῶν ἐν μετάλλοις καὶ ἐξορίαις καὶ φυλακαῖς καὶ δεσμοῖς ὄντων διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ὑπὲρ τῶν ἐν πικρᾷ δουλείᾳ καταπονουμένων

- δεηθῶμεν.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ὑπὲρ ἐχθρῶν καὶ μισούντων ἡμᾶς δεηθῶμεν.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ὑπὲρ τῶν διωκόντων ἡμᾶς διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν· ὅπως ὁ Κύριος πραύνας τὸν θυμὸν αὐτῶν διασκεδάσῃ τὴν καθ' ἡμῶν ὀργήν.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ὑπὲρ τῶν ἕξω ὄντων καὶ πεπλανημένων δεηθῶμεν· ὅπως ὁ Κύριος αὐτοὺς ἐπιστρέψῃ.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Τῶν νηπίων τῆς Ἐκκλησίας μνημονεύσωμεν· ὅπως ὁ Κύριος τελειώσας αὐτὰ ἐν τῷ φόβῳ αὐτοῦ, εἰς μέτρον ἡλικίας ἀγάγοι.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ὑπὲρ ἀλλήλων δεηθῶμεν· ὅπως ὁ Κύριος διατηρήσῃ ἡμᾶς καὶ φυλάξῃ τῇ αὐτοῦ χάριτι εἰς τέλος καὶ ρύσῃται ἡμᾶς τοῦ πονηροῦ καὶ πάντων τῶν σκανδάλων τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν καὶ σώσῃ εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τὴν ἐπουράνιον.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ὑπὲρ πάσης ψυχῆς χριστιανῆς δεηθῶμεν.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Σῶσον καὶ ἀνάστησον ἡμᾶς, ὁ Θεός, τῷ ἐλέει σου.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ἐγειρώμεθα· δεηθέντες ἐκτενῶς, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους τῷ ζῶντι Θεῷ διὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ παραθώμεθα.

Α. Σοί, Κύριε.

Ι. 'Επευχόμενος λέγει'

Κύριε παντοκράτορ, ὕψιστε ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν, ἅγιε ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενε, ἀναρχε μόναρχε, ὁ διὰ Χριστοῦ κήρυγμα γνώσεως δοὺς ἡμῖν εἰς ἐπίγνωσιν τῆς σῆς δόξης καὶ τοῦ ὀνόματός σου, οὗ ἐφανερώσεν ἡμῖν εἰς κατὰληψιν· αὐτὸς καὶ νῦν ἔπιθε δι' αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ποίμνίον σου τοῦτο καὶ λύτρωσαι αὐτὸ πάσης ἀγνοίας καὶ πονηρᾶς πράξεως καὶ δὸς φόβῳ φοβεῖσθαι σε καὶ ἀγάπῃ ἀγαπᾶν σε καὶ στέλλεσθαι ἀπὸ προσώπου δόξης σου· εὐμενὴς αὐτοῖς γενοῦ καὶ ἰλεως καὶ ἐπήκοος ἐν ταῖς προσευχαῖς αὐτῶν καὶ φύλαξον αὐτοὺς ἀτρέπτους, ἀμέμπτους, ἀνεγκλήτους, ἵνα ὧσιν ἅγιοι σώματι καὶ ψυχῇ, μὴ ἔχοντες σπίλον ἢ ρυτίδα ἢ τι τῶν τοιούτων, ἀλλ' ἵνα ὧσιν ἄρτιοι καὶ μηδεὶς ἐν αὐτοῖς ἢ κολοβὸς ἢ ἀτελής. Ἀρωγέ, δυνατέ, ἀπροσωπόληπτε, γενοῦ ἀντιλήπτωρ τοῦ λαοῦ σου τούτου, ὃν ἐξελέξω ἐκ μυριάδων, ὃν ἐξηγόρασας τῷ τιμῷ τοῦ Χριστοῦ σου αἵματι, προστάτης, ἐπίκουρος, ταμίας, φύλαξ, τεῖχος ἐρυμνότατον, φραγμὸς ἀσφαλείας, ὅτι ἐκ τῆς σῆς χειρὸς οὐδεὶς ἀρπάσαι δύναται· οὐδὲ γὰρ ἔστι θεὸς ὥσπερ σὺ ἕτερος, ὅτι ἐν σοὶ ἡ ὑπομονὴ ἡμῶν. Ἀγίασον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου, ὅτι ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστιν. Ἀπροσχάριστε, ἀπαραλόγιστε, ῥῦσαι αὐτοὺς πάσης νόσου καὶ πάσης μαλακίας, παντὸς παραπτώματος, πάσης ἐπηρείας καὶ ἀπάτης, ἀπὸ φόβου ἐχθροῦ, ἀπὸ

βέλους πετομένου ἡμέρας, ἀπὸ πράγματος ἐν σκότει διαπορευομένου, καὶ καταξίωσον αὐτοὺς τῆς αἰωνίου ζωῆς τῆς ἐν τῷ Χριστῷ σου, τῷ Υἱῷ σου τῷ μονογενεῖ, τῷ Θεῷ καὶ Σωτῆρι ἡμῶν, (ἐκφώνως) δι' οὗ σοὶ δόξα καὶ σέβας ἐν ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Α. Ἀμήν.

ΑΣΠΑΣΜΟΣ - ΧΕΡΝΙΨΙΑ

Δ. Πρόσχωμεν.

Ι. Ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν.

Α. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

Δ. Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ.

Καὶ δίδεται ὁ ἀσπασμός.

Α. Ἐν τῷ δίδεσθαι τὸν ἀσπασμὸν ψάλλεται ὁ στίχος·

Ἀγαπήσω σε, Κύριε, ἡ ἰσχὺς μου. Κύριος στερέωμά μου καὶ κταφυγή μου καὶ βύστης μου.

Εἰς δὲ ὑποδιάκονος διδόντω ἀπόρρυψιν χειρῶν τοῖς ἱερεῦσι.

Α. Ἐν τῷ νίπτεσθαι ψάλλεται ὁ στίχος·

Νίψομαι ἐν ἀθύοις τὰς χεῖράς μου καὶ κυκλώσω τὸ θυσιαστήριόν σου, Κύριε· τοῦ ἀκούσαι με φωνῆς αἰνέσεώς σου καὶ διηγῆσασθαι πάντα τὰ θαυμάσιά σου.

Κύριε, ἡγάπησα εὐπρέπειαν οἴκου σου καὶ τόπον σκηνώματος δόξης σου.

Η ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΩΝ ΔΩΡΩΝ

Α. Εὐθὺς μετὰ τὴν χερνιψίαν λέγει·

Μή τις τῶν κατηχομένων, μή τις τῶν ἀκροω-
μένων, μή τις τῶν ἀπίστων, μή τις τῶν ἑτερο-
δόξων.

Οἱ τὴν πρώτην εὐχὴν εὐχόμενοι, προσέλθετε.

Τὰ παιδία προσλαμβάνεσθε, αἱ μητέρες.

Μή τις κατὰ τινος· μή τις ἐν ὑποκρίσει.

Ὅρθοι πρὸς Κύριον μετὰ φόβου καὶ τρόμου
ἐστῶτες ὡς προσφέρειν.

Καὶ οἱ διάκονοι προσάγουσι τὰ δῶρα τῷ ἱερεὶ πρὸς
τὸ θυσιαστήριον.

Α. Εἰσαγομένων τῶν δώρων ψάλλεται τὸ ἀντίφωνον

"Αρατε πύλας, οἱ ἄρχοντες ὑμῶν, καὶ ἐπάρθητε, πύλαι
αἰώνιοι, καὶ εἰσελεύσεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης. Ἀλλη-
λούϊα.

Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης; Ἀλληλούϊα.

Κύριος κραταῖς καὶ δυνατός, Κύριος δυνατός ἐν πο-
λέμῳ. Ἀλληλούϊα.

"Αρατε πύλας, οἱ ἄρχοντες ὑμῶν, καὶ ἐπάρθητε, πύλαι
αἰώνιοι, καὶ εἰσελεύσεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης. Ἀλλη-
λούϊα.

Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης; Ἀλληλούϊα.

Κύριος τῶν δυνάμεων, αὐτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς τῆς δό-
ξης. Ἀλληλούϊα.

Η ΑΓΙΑ ΑΝΑΦΟΡΑ

Μετὰ τὴν ἀπόθεσιν τῶν δώρων ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου,
οἱ μὲν διάκονοι ῥιπίζουσιν αὐτά, ὁ δὲ ἱερεὺς, εὐξάμενος
καθ' ἑαυτὸν καὶ ποιήσας τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, λέγει·

Ι. Ὁ χάρις τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ καὶ ἡ ἀγάπη
τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ κοινωνία

τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἔστω μετὰ πάντων ὑμῶν.

Α. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

Ι. Ἄνω τὸν νοῦν.

Α. Ἐχομεν πρὸς τὸν Κύριον.

Ι. Εὐχαριστήσωμεν τῷ Κυρίῳ.

Α. Ἀξιον καὶ δίκαιον.

Ι. Ἀξιον ὡς ἀληθῶς καὶ δίκαιον πρὸ πάντων ἀνυ-
μεῖν σε τὸν ὄντως ὄντα Θεόν, τὸν πρὸ τῶν
γενητῶν ὄντα, ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανοῖς
καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται, τὸν μόνον ἀγέννητον καὶ
ἀναρχον καὶ ἀβασίλευτον καὶ ἀδέσποτον, τὸν
ἀνενδεῆ, τὸν παντὸς ἀγαθοῦ χορηγόν, τὸν πάσης
αἰτίας καὶ γενέσεως κρείττονα, τὸν πάντοτε κατὰ
τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχοντα, ἐξ οὗ τὰ πάντα,
καθάπερ ἐκ τινος ἀφετηρίας, εἰς τὸ εἶναι παρῆλ-
θεν. Σὺ γάρ εἰ ἡ ἀναρχος γινῶσις, ἡ ἀίδιος ὄρασις,
ἡ ἀγέννητος ἀκοή, ἡ ἀδίδακτος σοφία, ὁ πρῶτος
τῇ φύσει καὶ μόνος τῷ εἶναι καὶ κρείττων παν-
τὸς ἀριθμοῦ, ὁ τὰ πάντα ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ
εἶναι παραγαγὼν διὰ τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ·
αὐτὸν δὲ πρὸ πάντων αἰώνων γενήσας βουλήσει
καὶ δυνάμει καὶ ἀγαθότητι ἀμεσιτεύτως, Υἱὸν
μονογενῆ, Λόγον Θεόν, Σοφίαν ζῶσαν, πρωτό-
τοκον πάσης κτίσεως, ἄγγελον τῆς μεγάλης βου-
λῆς σου, ἀρχιερέα σόν, βασιλέα δὲ καὶ κύριον
πάσης νοητῆς καὶ αἰσθητῆς φύσεως, τὸν πρὸ
πάντων, δι' οὗ τὰ πάντα. Σὺ γάρ, Θεὲ αἰώνιε,
δι' αὐτοῦ τὰ πάντα πεποίηκας καὶ δι' αὐτοῦ τῆς
προσηκούσης προνοίας τὰ ὅλα ἀξιοῖς· δι' οὗ γάρ
τὸ εἶναι ἐχαρίσω, δι' αὐτοῦ καὶ τὸ εἶναι ἔδω-

ρήσω· ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ σου, ὁ δι' αὐτοῦ πρὸ πάντων ποιήσας τὰ χερουβὶμ καὶ τὰ σεραφίμ, αἰῶνάς τε καὶ στρατιάς, δυνάμεις τε καὶ ἐξουσίας, ἀρχάς τε καὶ θρόνους, ἀρχαγγέλους τε καὶ ἀγγέλους, καὶ μετὰ ταῦτα πάντα ποιήσας δι' αὐτοῦ τὸν φαινόμενον τοῦτον κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ. Σὺ γάρ εἴ ὁ τὸν οὐρανὸν ὡς καμάραν στήσας καὶ ὡς δέρριν ἐκτείνας καὶ τὴν γῆν ἐπ' οὐδενὸς ἰδρύσας γνώμη μόνη· ὁ πῆξας στερέωμα καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν κατασκευάσας· ὁ ἐξαγαγὼν φῶς ἐκ θησαυρῶν καὶ τῇ τούτου συστολῇ ἐπαγαγὼν τὸ σκότος εἰς ἀνάπαυλιν τῶν ἐν τῷ κόσμῳ κινουμένων ζώων· ὁ τὸν ἥλιον τάξας εἰς ἀρχάς τῆς ἡμέρας ἐν οὐρανῷ καὶ τὴν σελήνην εἰς ἀρχάς τῆς νυκτὸς καὶ τὸν χορὸν τῶν ἀστέρων ἐν οὐρανῷ καταγράψας εἰς αἶνον τῆς σῆς μεγαλοπρεπείας· ὁ ποιήσας ὕδωρ πρὸς πόσιν καὶ κάθαρσιν, ἀέρα ζωτικὸν πρὸς εἰσπνοὴν καὶ ἀναπνοὴν καὶ φωνῆς ἀπόδοσιν διὰ γλώττης πληττούσης τὸν ἀέρα καὶ ἀκοὴν συνεργουμένην ὑπ' αὐτοῦ ὡς ἐπατεῖν εἰσδεχομένην τὴν προσπίπτουσαν αὐτῇ λαλίαν· ὁ ποιήσας πῦρ πρὸς σκότους παραμυθίαν, πρὸς ἐνδείας ἀναπλήρωσιν καὶ τὸ θερμαίνεισθαι ἡμᾶς καὶ φωτίζεισθαι ὑπ' αὐτοῦ· ὁ τὴν μεγάλην θάλασσαν χωρίσας τῆς γῆς καὶ τὴν μὲν ἀναδείξας πλωτήν, τὴν δὲ ποσὶ βάσιμον ποιήσας καὶ τὴν μὲν ζώοις μικροῖς καὶ μεγάλοις πληθύνας, τὴν δὲ ἡμέροις καὶ ἀτιθάσοις πληρώσας, φυτοῖς τε διαφόροις στέψας καὶ βοτάναις στεφανώσας καὶ ἀνθεσι καλλύνας

καὶ σπέρμασι πλουτίσας· ὁ συστησάμενος ἄβυσσον καὶ μέγα κύτος αὐτῇ περιθεῖς, ἄλμυρῶν ὑδάτων σεσωρευμένα πελάγη, περιφράξας δὲ αὐτὴν πύλαις ἄμμου λεπτοτάτης· ὁ πνεύμασι ποτὲ μὲν αὐτὴν κορυφῶν εἰς ὄρεων μέγεθος, ποτὲ δὲ στρωνύων αὐτὴν εἰς πεδῖον καὶ ποτὲ μὲν ἐκμαίνων χειμῶνι, ποτὲ δὲ πραύνων γαλήνῃ, ὡς ναυσιπόροις πλωτῆρσιν εὐκόλον εἶναι πρὸς πορείαν· ὁ ποταμοῖς διαζώσας τὸν ὑπὸ σοῦ διὰ Χριστοῦ γενόμενον κόσμον καὶ χειμάρροις ἐπικλύσας καὶ πηγαῖς ἀενάοις μεθύσας, ὄρεσι δὲ περισφίγξας εἰς ἔδραν ἀτρεμῇ γῆς ἀσφαλεστάτην. Ἐπλήρωσας γάρ σου τὸν κόσμον καὶ διεκόσμησας αὐτὸν βοτάναις εὐόσμοις καὶ ἰασίμοις, ζώοις πολλοῖς καὶ διαφόροις, ἀλκίμοις καὶ ἀσθενεστέροις, ἐδωδίμοις καὶ ἐνεργοῖς, ἡμέροις καὶ ἀτιθάσοις, ἐρπετῶν συριγμοῖς, πτηνῶν ποικίλων κλαγγαῖς, ἐνιαυτῶν κύκλοις, μηνῶν καὶ ἡμερῶν ἀριθμοῖς, τροπῶν τάξεσι, νεφῶν ὁμβροτόκων διαδρομαῖς, εἰς καρπῶν γονὰς καὶ ζώων σύστασιν, σταθμὸν ἀνέμων διαπνεόντων, ὅτε προσταχθῶσι παρὰ σοῦ, τῶν φυτῶν καὶ τῶν βοτανῶν τὸ πλῆθος. Καὶ οὐ μόνον τὸν κόσμον ἐδημιούργησας, ἀλλὰ καὶ τὸν κοσμοπολίτην ἄνθρωπον ἐν αὐτῷ ἐποίησας, κόσμου κόσμον ἀναδείξας. Εἶπας γάρ τῇ σοφίᾳ· «Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν καὶ ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ». Διὸ καὶ πεποίηκας αὐτὸν ἐκ ψυχῆς ἀθανάτου καὶ σώματος σκεδαστοῦ, τῆς μὲν ἐκ τοῦ μῆ

ὄντος, τοῦ δὲ ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων· καὶ δέδωκας αὐτῷ κατὰ μὲν τὴν ψυχὴν τὴν λογικὴν διάγνωσιν, εὐσεβείας καὶ ἀσεβείας διάκρισιν, δικαίου καὶ ἀδίκου παρατήρησιν, κατὰ δὲ τὸ σῶμα τὴν πένταθλον ἐχαρίσω αἰσθησιν καὶ τὴν μεταβατικὴν κίνησιν. Σὺ γάρ, Θεὲ παντοκράτορ, διὰ Χριστοῦ παράδεισον ἐν Ἑδέμ κατὰ ἀνατολὰς ἐφύτευσας παντοίων φυτῶν ἐδωδίμων κόσμῳ καὶ ἐν αὐτῷ, ὡς ἂν ἐν ἐστία πολυτελεῖ, εἰσῆγαγες αὐτόν, καὶ τῷ ποιεῖν νόμον δέδωκας αὐτῷ ἔμφυτον, ὅπως οἴκοθεν καὶ παρ' ἑαυτοῦ ἔχοι τὰ σπέρματα τῆς θεογνωσίας. Εἰσαγαγὼν δὲ εἰς τὸν τῆς τροφῆς παράδεισον, πάντων μὲν ἀνῆκας αὐτῷ τὴν ἐξουσίαν πρὸς μετάληψιν, ἐνὸς δὲ μόνου τὴν γεῦσιν ἀπεῖπας ἐπ' ἐλπίδι κρειττόνων, ἵνα, ἐὰν φυλάξῃ τὴν ἐντολήν, μισθὸν ταύτης τὴν ἀθανασίαν κομισῇται. Ἀμελήσαντα δὲ τῆς ἐντολῆς καὶ γευσάμενον ἀπηγορευμένου καρποῦ ἀπάτῃ ὄφως καὶ συμβουλίᾳ γυναικός, τοῦ μὲν παραδείσου δικαίως ἐξώσας αὐτόν, ἀγαθότητι δὲ εἰς τὸ παντελὲς ἀπολλύμενον οὐχ ὑπερεῖδες, σὺν γάρ ἦν δημιουργήμα, ἀλλὰ καθυποτάξας αὐτῷ τὴν κτίσιν, δέδωκας αὐτῷ οἰκείοις ἰδρῶσι καὶ πόνοις πορίζειν ἑαυτῷ τὴν τροφήν, σοῦ πάντα φύοντος καὶ αὐξοντος καὶ πεπαίνοντος· χρόνῳ δὲ πρὸς ὀλίγον αὐτὸν κοιμίσας ἕρκω εἰς παλιγγενεσίαν ἐκάλεσας, ὅρον θανάτου λύσας, ζωὴν ἐξ ἀναστάσεως ἐπηγγείλω. Καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ εἰς πλῆθος ἀναριθμητον χέας, τοὺς ἐμμείναντάς σοι ἐδόξασας, τοὺς δὲ ἀποστάντας

σου ἐκόλασας, καὶ τοῦ μὲν Ἀβελ ὡς ὁσίου προσδεξάμενος τὴν θυσίαν, τοῦ δὲ ἀδελφοκτόνου Καὶν ἀποστραφείς τὸ δῶρον ὡς ἐναγοῦς· καὶ πρὸς τοῦτοίς τὸν Σὴθ καὶ τὸν Ἐνὼς προσελάβου καὶ τὸν Ἐνὼχ μετατέθεικας. Σὺ γάρ εἰ ὁ δημιουργὸς τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς ζωῆς χορηγὸς καὶ τῆς ἐνδείας πληρωτὴς καὶ τῶν νόμων δοτὴρ καὶ τῶν φυλαττόντων αὐτοὺς μισθαποδότης καὶ τῶν παραβαινόντων αὐτοὺς ἐκδικος· ὁ τὸν μέγαν κατακλυσμὸν ἐπαγαγὼν τῷ κόσμῳ διὰ πλῆθος τῶν ἀσεβησάντων καὶ τὸν δίκαιον Νῶε ῥυσάμενος ἐκ τοῦ κατακλυσμοῦ ἐν λάρνακι σὺν ὀκτὼ ψυχαῖς, τέλος μὲν τῶν παρωχηκότων, ἀρχὴν δὲ τῶν μελλόντων ἐπιγίνεσθαι· ὁ τὸ φοβερὸν πῦρ κατὰ τῆς σοδομῆς πενταπόλεως ἐξάψας καὶ γῆν καρποφόρον εἰς ἄλμην θέμενος ἀπὸ κακίας τῶν κατοικούντων ἐν αὐτῇ καὶ τὸν ὅσιον Λὼτ ἐξαρκάσας ἐμπρησμοῦ. Σὺ εἰ ὁ τὸν Ἀβραάμ ῥυσάμενος προγονικῆς ἀσεβείας καὶ κληρονόμον τοῦ κόσμου καταστήσας καὶ ἐμφανίσας αὐτῷ τὸν Χριστόν σου· ὁ τὸν Μελχισεδεκ ἀρχιερέα σῆς λατρείας προχειρισάμενος· ὁ τὸν πολύτλαν θεράποντά σου Ἰώβ νικητὴν τοῦ ἀρχεκάκου ὄφως ἀναδείξας· ὁ τὸν Ἰσαὰκ ἐπαγγελίας υἱὸν ποιησάμενος· ὁ τὸν Ἰακώβ πατέρα δώδεκα παίδων καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ εἰς πλῆθος χέας καὶ εἰσαγαγὼν εἰς Αἴγυπτον ἐν ἐβδομήκοντα πέντε ψυχαῖς. Σὺ, Κύριε, τὸν Ἰωσήφ οὐχ ὑπερεῖδες, ἀλλὰ μισθὸν τῆς διὰ σὲ σωφροσύνης ἔδωκας αὐτῷ τὸ τῶν Αἰγυπτίων ἄρχειν. Σὺ, Κύριε, Ἑβραίους ὑπὸ Αἰγυπτίων καταπονουμένους οὐ

περιεῖδες διὰ τὰς πρὸς τοὺς πατέρας αὐτῶν ἐπαγγελίας, ἀλλ' ἐρρύσω, κολάσας Αἰγυπτίους. Παραφθειράντων δὲ τῶν ἀνθρώπων τὸν φυσικὸν νόμον καὶ τὴν κτίσιν ποτὲ μὲν αὐτόματον νομισάντων, ποτὲ δὲ πλεῖον ἢ δεῖ τιμησάντων καὶ σοὶ τῷ Θεῷ τῶν πάντων συνταττόντων, οὐκ εἰσάσας πλανᾶσθαι, ἀλλὰ ἀναδείξας τὸν ἅγιόν σου θεράποντα Μωυσῆν, δι' αὐτοῦ πρὸς βοήθειαν τοῦ φυσικοῦ τὸν γραπτὸν νόμον δέδωκας καὶ τὴν κτίσιν ἐδείξας σὸν ἔργον εἶναι, τὴν δὲ πολύθεον πλάνην ἐξώρισας· τὸν Ἀαρὼν καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ ἱερατικῇ τιμῇ ἐδόξασας, Ἐβραίους ἀμαρτόντας ἐκόλασας, ἐπιστρέφοντας ἐδέξω· τοὺς Αἰγυπτίους δεκαπλήγῃ ἐτιμωρήσω, θάλασσαν διελὼν Ἰσραηλίτας διεβίβασας, Αἰγυπτίους ἐπιδιώξαντας ὑποβρυχίους ἀπώλεσας, ξύλῳ πικρὸν ὕδωρ ἐγλύκανας, ἐκ πέτρας ἀκροτόμου ὕδωρ ἀνέχεας, ἐξ οὐρανοῦ τὸ μάννα ὕσας, τροφὴν ἐξ ἀέρος ὀρτυγομήτραν, στῦλον πυρὸς τὴν νύκτα πρὸς φωτισμὸν καὶ στῦλον νεφέλης ἡμέρας πρὸς σκιασμὸν θάλπους. Τὸν Ἰησοῦν στρατηγὸν ἀναδείξας, ἐπτὰ ἔθνη Χανααίων δι' αὐτοῦ καθεῖλες, Ἰορδάνην διέρρηξας, τοὺς ποταμοὺς Ἡθὰμ ἐξήρανας, τείχη κατέρρηξας ἄνευ μηχανημάτων καὶ χειρὸς ἀνθρωπίνης. Ὑπὲρ πάντων σοὶ ἡ δόξα, δέσποτα παντοκράτορ. Σὲ προσκυνοῦσιν ἀνάριθμοι στρατιαὶ ἀγγέλων, ἀρχαγγέλων, θρόνων, κυριοτήτων, ἀρχῶν, ἐξουσιῶν, δυνάμεων, στρατιῶν αἰωνίων, τὰ χερουβὶμ καὶ τὰ ἐξαπτέρυγα σεραφίμ, ταῖς μὲν δυσὶ κατακαλύπτοντα τοὺς πόδας, ταῖς δὲ δυσὶ τὰς κε-

φαλάς, ταῖς δὲ δυσὶ πετόμενα,

(ἐκφώνως) καὶ λέγοντα ἅμα χιλιάς χιλιάσιν ἀρχαγγέλων καὶ μυριάς μυριάσιν ἀγγέλων, ἀκαταπαύστως καὶ ἀσιγήτως βοώσαις·

- Λ. «Ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος, Κύριος Σαβαώθ, πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ· εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν».
- Ι. Ἄγιος γὰρ εἶ ὡς ἀληθῶς καὶ πανάγιος, ὕψιστος καὶ ὑπερυψούμενος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἄγιος δὲ καὶ ὁ μονογενὴς σου Υἱός, ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεὸς Ἰησοῦς ὁ Χριστός, ὃς εἰς πάντα ὑπηρετήσάμενός σοι τῷ Θεῷ αὐτοῦ καὶ Πατρὶ εἰς τε δημιουργίαν διάφορον καὶ πρόνοιαν κατάλληλον, οὐ περιεῖδε τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἀπολλύμενον, ἀλλὰ μετὰ φυσικὸν νόμον, μετὰ νομικὴν παραίνεσιν, μετὰ προφητικὰς ἐλέγχους καὶ τὰς τῶν ἀγγέλων ἐπιστάσις (παραφθειρόντων σὺν τῷ θεῷ καὶ τὸν φυσικὸν νόμον καὶ τῆς μνήμης ἐκβαλλόντων τὸν κατακλυσμὸν, τὴν ἐκπύρωσιν, τὰς κατ' Αἰγυπτίων πληγὰς, τὰς κατὰ Παλαιστινῶν σφαγὰς, καὶ μελλόντων ὅσον οὐδέπω ἀπόλλυσθαι πάντων), εὐδόκησεν αὐτὸς γνώμη σῆς ὁ δημιουργὸς ἀνθρώπου ἄνθρωπος γενέσθαι, ὁ νομοθέτης ὑπὸ νόμους, ὁ ἀρχιερεὺς ἱερεῖον, ὁ ποιμὴν πρόβατον· καὶ ἐξευμενίσάτο σε τὸν ἑαυτοῦ Θεὸν καὶ Πατέρα καὶ τῷ κόσμῳ κατήλλαξε καὶ τῆς ἐπικειμένης ὁργῆς τοὺς πάντας ἡλευθέρωσε γενόμενος ἐκ παρθένου, γενόμενος ἐν σαρκὶ ὁ Θεὸς Λόγος, ὁ ἀγαπητὸς Υἱός, ὁ πρωτότοκος πάσης κτίσεως, κατὰ τὰς περὶ αὐτοῦ ὑπ' αὐτοῦ προ-

ρηθείσας προφητείας, ἐκ σπέρματος Δαυὶδ καὶ Ἀβραάμ, φυλῆς Ἰουδα. Καὶ γέγονεν ἐν μήτρᾳ παρθένου ὁ διαπλάσσων πάντας τοὺς γεννωμένους καὶ ἐσαρκώθη ὁ ἥσαρκος. ὁ ἀχρόνως γεννηθεὶς ἐν χρόνῳ γεγέννηται· πολιτευσάμενος ὁσίως καὶ παιδεύσας ἐνθέσμως, πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐξ ἀνθρώπων ἀπελάσας, σημεῖά τε καὶ τέρατα ἐν τῷ λαῷ ποιήσας, τροφῆς καὶ ποτοῦ καὶ ὕπνου μεταλαβὼν ὁ τρέφων πάντας τοὺς χρήζοντας τροφῆς καὶ ἐμπιπλῶν πᾶν ζῶον εὐδοκίας, ἐφάνέρωσέ σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀγνοοῦσιν αὐτό, τὴν ἄγνοιαν ἐφυγάδευσε, τὴν εὐσέβειαν ἀνεζωπύρωσε, τὸ θέλημά σου ἐπλήρωσε, τὸ ἔργον δ' ἔδωκας αὐτῷ ἐτελείωσε. Καὶ ταῦτα πάντα κατορθώσας, χερσὶν ἀνόμων κατασχεθεὶς ἱερέων καὶ ἀρχιερέων ψευδωνύμων καὶ λαοῦ παρανόμου, προδοσίᾳ τοῦ τὴν κακίαν νοσήσαντος καὶ πολλὰ παθῶν ὑπ' αὐτῶν καὶ πᾶσαν ἀτιμίαν ὑποστάς σῃ συγχωρήσει, παραδοθεὶς Πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι καὶ κριθεὶς ὁ κριτὴς καὶ κατακριθεὶς ὁ σωτὴρ, σταυρῷ προσηλώθη ὁ ἀπαθὴς καὶ ἀπέθανεν ὁ τῇ φύσει ἀθάνατος καὶ ἐτάφη ὁ ζωοποιός, ἵνα πάθους λύση καὶ θανάτου ἐξέλῃται τούτους, δι' οὓς παρεγένετο, καὶ ῥήξῃ τὰ δεσμὰ τοῦ διαβόλου καὶ ῥύσῃται τοὺς ἀνθρώπους ἐκ τῆς ἀπάτης αὐτοῦ· καὶ ἀνέστη ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ καὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας συνδιατρίψας τοῖς μαθηταῖς, ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ ἐκαθέσθη ἐκ δεξιῶν σου τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς αὐτοῦ.

Μεμνημένοι οὖν ὧν δι' ἡμᾶς ὑπέμεινεν, εὐχα-

ριστοῦμέν σοι, Θεὲ παντοκράτορ, οὐχ ὅσον ὀφείλομεν ἀλλ' ὅσον δυνάμεθα, καὶ τὴν διάταξιν αὐτοῦ πληροῦμεν. Ἐν ἧ γὰρ νυκτὶ παρεδίδοτο, λαβὼν ἄρτον ταῖς ἀγίαις καὶ ἀμώμοις αὐτοῦ χερσὶ καὶ ἀναβλέψας πρὸς σὲ τὸν Θεὸν αὐτοῦ καὶ Πατέρα καὶ κλάσας, ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς εἰπὼν·

(ἐκφώνως) «Τοῦτο τὸ μυστήριον τῆς καινῆς διαθήκης. Λάβετε ἐξ αὐτοῦ, φάγετε· τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου τὸ περὶ πολλῶν θρυπτόμενον εἰς ἄφεςιν ἁμαρτιῶν».

Α. Ἀμήν.

Ι. Ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον κεράσας ἐξ οἴνου καὶ ὕδατος καὶ ἀγιάσας, ἐπέδωκεν αὐτοῖς λέγων·

(ἐκφώνως) «Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεςιν ἁμαρτιῶν».

Α. Ἀμήν.

Ι. «Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν· ὁσάκις γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ πίνητε τὸ ποτήριον τοῦτο, τὸν θάνατον τὸν ἐμὸν καταγγέλλετε ἄχρις ἂν ἔλθω».

Μεμνημένοι τοίνυν τοῦ πάθους αὐτοῦ καὶ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως καὶ τῆς εἰς οὐρανοὺς ἐπανόδου καὶ τῆς μελλούσης αὐτοῦ δευτέρας παρουσίας, ἐν ἧ ἔρχεται μετὰ δόξης καὶ δυνάμεως κρῖναι ζῶντας καὶ νεκροὺς καὶ ἀποδοῦναι ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, προσφερόμέν σοι τῷ βασιλεῖ καὶ Θεῷ κατὰ τὴν αὐτοῦ διάταξιν τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο, εὐχαριστοῦντές σοι δι' αὐτοῦ ἐφ' οἷς κατηξίωσας

ἡμᾶς ἐστάναι ἐνώπιόν σου καὶ ἱερατεῦν σοι, καὶ ἀξιοῦμέν σε ὅπως εὐμενῶς ἐπιβλέψῃς ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα ἐνώπιόν σου, σὺ ὁ ἀνενδεὴς Θεός, καὶ εὐδοκήσῃς ἐπ' αὐτοῖς εἰς τιμὴν τοῦ Χριστοῦ σου καὶ καταπέμψῃς τὸ ἅγιόν σου Πνεῦμα ἐπὶ τὴν θυσίαν ταύτην, τὸν μάρτυρα τῶν παθημάτων τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, ὅπως ἀποφήνῃ τὸν ἄρτον τοῦτον σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου· ἵνα οἱ μεταλαβόντες αὐτοῦ βεβαιωθῶσι πρὸς εὐσέβειαν, ἀφέσεως ἁμαρτημάτων τύχωσι, τοῦ διαβόλου καὶ τῆς πλάνης αὐτοῦ ῥυσθῶσι, Πνεύματος ἁγίου πληρωθῶσιν, ἅξιοι τοῦ Χριστοῦ σου γένωνται, ζωῆς αἰωνίου τύχωσι, σοῦ καταλλαγέντος αὐτοῖς, δέσποτα παντοκράτορ.

"Ετι δεόμεθά σου, Κύριε, καὶ ὑπὲρ τῆς ἀγίας σου Ἐκκλησίας τῆς ἀπὸ περάτων ἕως περάτων, ἣν περιποιήσω τῷ τιμίῳ αἵματι τοῦ Χριστοῦ σου, ὅπως αὐτὴν διαφυλάξῃς ἄσειστον καὶ ἀκλυδώνιστον ἄχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, καὶ ὑπὲρ πάσης ἐπισκοπῆς τῆς ὀρθοτομούσης τὸν λόγον τῆς ἀληθείας.

"Ετι παρακαλοῦμέν σε καὶ ὑπὲρ τῆς ἐμῆς τοῦ προσφέροντός σοι οὐδενίας καὶ ὑπὲρ παντός τοῦ πρεσβυτερίου, ὑπὲρ τῶν διακόνων καὶ παντός τοῦ κλήρου, ἵνα πάντας σοφίσας Πνεύματος ἁγίου πληρώσῃς.

"Ετι παρακαλοῦμέν σε, Κύριε, ὑπὲρ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ἐν ὑπεροχῇ καὶ παντός τοῦ στρατοπέδου, ἵνα εἰρηνεύωνται τὰ πρὸς ἡμᾶς, ὅπως

ἐν ἡσυχίᾳ καὶ ὁμονοίᾳ διάγοντες τὸν πάντα χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν, δοξάζωμέν σε διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆς ἐλπίδος ἡμῶν.

"Ετι προσφερόμεν σοι καὶ ὑπὲρ πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος εὐαρεστησάντων σοι ἁγίων, πατριαρχῶν, προφητῶν, δικαίων, ἀποστόλων, μαρτύρων, ὁμολογητῶν, ἐπισκόπων, πρεσβυτέρων, διακόνων, ὑποδιακόνων, ἀναγνωστῶν, ψαλτῶν, παρθένων, χηρῶν, λαϊκῶν καὶ πάντων ὧν αὐτὸς ἐπίστασαι τὰ ὀνόματα.

"Ετι προσφερόμεν σοι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τούτου, ἵνα ἀναδείξῃς αὐτὸν εἰς ἔπαινον τοῦ Χριστοῦ σου βασιλείου ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον· ὑπὲρ τῶν ἐν παρθενίᾳ καὶ ἀγνείᾳ, ὑπὲρ τῶν χηρῶν τῆς Ἐκκλησίας, ὑπὲρ τῶν ἐν σεμνοῖς γάμοις καὶ τεκνογονίαις, ὑπὲρ τῶν νηπίων τοῦ λαοῦ σου, ὅπως μὴδένα ἡμῶν ἀπόβλητον ποιήσῃς.

"Ετι ἀξιοῦμέν σε καὶ ὑπὲρ τῆς πόλεως ταύτης καὶ τῶν ἐνοικούντων, ὑπὲρ τῶν ἐν ἀρρωστίαις, ὑπὲρ τῶν ἐν πικρᾷ δουλείᾳ, ὑπὲρ τῶν ἐν ἐξορίαις, ὑπὲρ τῶν ἐν δημεύσει, ὑπὲρ πλεόντων καὶ ὁδοιπορούντων, ὅπως πάντων ἐπίκουρος γένη, πάντων βοηθὸς καὶ ἀντιλήπτωρ.

"Ετι παρακαλοῦμέν σε ὑπὲρ τῶν μισούντων ἡμᾶς καὶ διωκόντων ἡμᾶς διὰ τὸ ὄνομά σου, ὑπὲρ τῶν ἕξω ὄντων καὶ πεπλανημένων, ὅπως ἐπιστρέψῃς αὐτοὺς εἰς ἀγαθὸν καὶ τὸν θυμὸν αὐτῶν πραύνης.

"Ετι παρακαλοῦμέν σε καὶ ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὑπὲρ τῶν χειμαζομένων

ὑπὸ τοῦ ἀλλοτρίου καὶ ὑπὲρ τῶν ἐν μετανοίᾳ ἀδελφῶν ἡμῶν, ὅπως τοὺς μὲν τελειώσης ἐν τῇ πίστει, τοὺς δὲ καθαρίσῃς ἐκ τῆς ἐνεργείας τοῦ ποιηροῦ, τῶν δὲ τὴν μετάνοιαν προσδέξῃ καὶ συγχωρήσῃς καὶ αὐτοῖς καὶ ἡμῖν τὰ παραπτώματα ἡμῶν.

Ἔτι προσφερόμεν σοι καὶ ὑπὲρ τῆς εὐκρασίας τοῦ αἵματος καὶ τῆς εὐφορίας τῶν καρπῶν, ὅπως ἀνελλιπῶς μεταλαμβάνοντες τῶν παρὰ σοῦ ἀγαθῶν, αἰνῶμέν σε ἀπαύστως τὸν διδόντα τροφὴν πάσῃ σαρκί.

Ἔτι παρακαλοῦμέν σε καὶ ὑπὲρ τῶν δι' εὐλογον αἰτίαν ἀπόντων, ὅπως ἅπαντας ἡμᾶς διατηρήσας ἐν τῇ εὐσεβείᾳ ἐπισυναγάγῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Χριστοῦ σου, τοῦ Θεοῦ πάσης αἰσθητῆς καὶ νοητῆς φύσεως, τοῦ βασιλέως ἡμῶν, ἀτρέπτους, ἀμέμπτους, ἀνεγκλήτους.

(ἐκφώνως) Ὅτι σοὶ πᾶσα δόξα, σέβας καὶ εὐχαριστία, τιμὴ καὶ προσκύνησις τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς ἀνελλιπεῖς καὶ ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Ι. Ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν.

Λ. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

ΔΙΠΤΥΧΑ - ΔΕΗΣΕΙΣ ΠΡΟ Θ. ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Δ. Ἔτι καὶ ἔτι δεηθῶμεν τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τοῦ δώρου τοῦ προσκομισθέντος Κυρίῳ τῷ Θεῷ δεηθῶμεν· ὅπως ὁ ἀγαθὸς Θεὸς προσδέξῃται αὐτὸ διὰ τῆς μεσιτείας τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ ἐπουράνιον αὐτοῦ θυσιαστήριον εἰς ὁσμὴν εὐωδίας.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας ταύτης καὶ τοῦ λαοῦ δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ πάσης ἐπισκοπῆς, παντὸς πρεσβυτερίου, πάσης τῆς ἐν Χριστῷ διακονίας καὶ ὑπηρεσίας, παντὸς τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας δεηθῶμεν, ὅπως ὁ Κύριος πάντας διατηρήσῃ καὶ διαφυλάξῃ.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ βασιλέων καὶ τῶν ἐν ὑπεροχῇ δεηθῶμεν, ἵνα εἰρηνεύωνται τὰ πρὸς ἡμᾶς, ὅπως ἡρεμον καὶ ἡσύχιον βίον ἔχοντες, διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Τῶν ἁγίων μαρτύρων μνημονεύσωμεν, ὅπως κοινωνοὶ γενέσθαι τῆς ἀθλήσεως αὐτῶν καταξιωθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῶν ἐν πίστει ἀναπαυσαμένων δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῆς εὐκρασίας τῶν αἵρων καὶ τελεσφορίας τῶν καρπῶν δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῶν νεοφωτίστων δεηθῶμεν, ὅπως βεβαιωθῶσιν ἐν τῇ πίστει.

- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Πάντες ὑπὲρ ἀλλήλων παρακαλέσωμεν.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ἀνάστησον ἡμᾶς, ὁ Θεός, τῇ χάριτί σου.
 Λ. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ἀναστάντες, ἑαυτοὺς τῷ Θεῷ διὰ τοῦ Χριστοῦ
 αὐτοῦ παραθώμεθα.
 Λ. Σοί, Κύριε.

Ι. Τὴν εὐχὴν

Ὁ Θεὸς ὁ μέγας καὶ μεγαλύνυμος, ὁ μέγας
 τῇ βουλῇ καὶ κραταίῳ τοῖς ἔργοις, ὁ Θεὸς καὶ
 Πατὴρ τοῦ ἁγίου παιδὸς σου Ἰησοῦ τοῦ Σω-
 τῆρος ἡμῶν, ἐπίβλεψον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὸ ποί-
 μνόν σου τοῦτο, δι' αὐτοῦ ἐξελέξω εἰς δόξαν
 τοῦ ὀνόματός σου καὶ ἁγιάσας ἡμῶν τὸ σῶμα
 καὶ τὴν ψυχὴν, καταξίωσον καθαρὸς γενομένους
 ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος
 τυχεῖν τῶν προκειμένων ἀγαθῶν καὶ μηδένα
 ἡμῶν ἀνάξιον κρίνης, ἀλλὰ βοηθὸς ἡμῶν γενοῦ,
 ἀντιλήπτωρ, ὑπερασπιστὴς διὰ τοῦ Χριστοῦ σου,
 (ἐκφώνως) μεθ' οὗ σοὶ δόξα, τιμὴ, αἶνος,
 δοξολογία, εὐχαριστία καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι
 εἰς τοὺς αἰῶνας.

Λ. Ἀμήν.

ΥΨΩΣΙΣ

- Δ. Πρόσχωμεν.
 Ι. Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις.
 Λ. Εἰς ἅγιος, εἰς Κύριος, Ἰησοῦς Χριστός, εἰς δό-

ξαν Θεοῦ Πατρός, εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας·
 ἀμήν.

Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν
 ἀνθρώποις εὐδοκία.

Ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαυὶδ, εὐλογημένος ὁ ἐρχό-
 μενος ἐν ὀνόματι Κυρίου.

Θεὸς Κύριος καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν· ὡσαννὰ ἐν
 τοῖς ὑψίστοις.

Θ. ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Καὶ μετὰ τοῦτο μελίζει ὁ ἱερεὺς τὸν ἅγιον ἄρτον καὶ με-
 ταλαμβάνουσιν οἱ κληρικοὶ καὶ πᾶς ὁ λαὸς κατὰ τάξιν.

Καὶ ὁ ἱερεὺς δίδων τὴν προσφορὰν λέγει· Σῶμα Χρι-
 στοῦ.

Καὶ ὁ δεχόμενος λέγει· Ἀμήν.

Ὁ δὲ διάκονος κατέχων τὸ ποτήριον καὶ ἐπιδιδούς λέ-
 γει· Αἷμα Χριστοῦ, ποτήριον ζωῆς.

Καὶ ὁ πίνων λέγει· Ἀμήν.

Λ. Ἐν δὲ τῷ μεταλαμβάνειν ψάλλεται ὁ λγ' ψαλμὸς

Εὐλογήσω τὸν Κύριον ἐν παντὶ καιρῷ, διὰ
 παντὸς ἡ αἴνεσις αὐτοῦ ἐν τῷ στόματί μου.

Ἐν τῷ Κυρίῳ ἐπαινεθήσεται ἡ ψυχὴ μου·
 ἀκουσάτωσαν πραεῖς καὶ εὐφρανθήτωσαν.

Μεγαλύνετε τὸν Κύριον σὺν ἐμοὶ καὶ ὑψώσω-
 μεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τὸ αὐτό.

Ἐξεζήτησα τὸν Κύριον καὶ ἐπήκουσέ μου καὶ
 ἐκ πασῶν τῶν θλίψεών μου ἐρούσατό με.

Προσέλθετε πρὸς αὐτὸν καὶ φωτίσθητε καὶ
 τὰ πρόσωπα ὑμῶν οὐ μὴ καταισχυνηθῇ.

Οὗτος ὁ πτωχὸς ἐνέκραξε καὶ ὁ Κύριος εἰσ-

ήκουσεν αὐτοῦ καὶ ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐ-
τοῦ ἔσωσεν αὐτόν.

Παραμβαλεῖ ἄγγελος Κυρίου κύκλῳ τῶν φο-
βουμένων αὐτόν καὶ ῥύσεται αὐτούς.

Γεύσασθε καὶ ἴδετε, ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος·
μακάριος ἄνθρωπος, ὃς ἐλπίζει ἐπ' αὐτόν.

Φοβήθητε τὸν Κύριον πάντες οἱ ἅγιοι αὐτοῦ,
ὅτι οὐκ ἔστιν ὑστέρημα τοῖς φοβουμένοις αὐτόν.

Πλούσιοι ἐπτώχευσαν καὶ ἐπείνασαν, οἱ δὲ
ἐκζητοῦντες τὸν Κύριον οὐκ ἐλαττωθήσονται παν-
τὸς ἀγαθοῦ.

Δεῦτε, τέκνα, ἀκούσατέ μου, φόβον Κυρίου
διδάξω ὑμᾶς.

Τίς ἐστὶν ἄνθρωπος ὁ θέλων ζωὴν, ἀγαπῶν
ἡμέρας ἰδεῖν ἀγαθὰς;

Παῦσον τὴν γλῶσσάν σου ἀπὸ κακοῦ καὶ χεῖλη
σου τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον.

Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ καὶ ποιήσον ἀγαθόν·
ζήτησον εἰρήνην καὶ δίωξον αὐτήν.

Ὁφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ δικαίους καὶ ὧτα αὐτοῦ
εἰς δέησιν αὐτῶν.

Πρόσωπον δὲ Κυρίου ἐπὶ ποιῶντας κακά,
τοῦ ἐξολοθρεῦσαι ἐκ γῆς τὸ μνημόσυνον αὐτῶν.

Ἐκέκραξαν οἱ δίκαιοι καὶ ὁ Κύριος εἰσήκου-
σεν αὐτῶν καὶ ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτῶν
ἐρρύσατο αὐτούς.

Ἐγγὺς Κύριος τοῖς συντετριμμένοις τὴν καρ-
δίαν καὶ τοὺς ταπεινοὺς τῷ πνεύματι σώσει.

Πολλὰ αἱ θλίψεις τῶν δικαίων καὶ ἐκ πασῶν
αὐτῶν ῥύσεται αὐτούς ὁ Κύριος.

Φυλάσσει Κύριος πάντα τὰ ὁσᾶ αὐτῶν, ἐν
ἐξ αὐτῶν οὐ συντριβήσεται.

Θάνατος ἁμαρτωλῶν πονηρὸς καὶ οἱ μισοῦν-
τες τὸν δίκαιον πλημμελήσουσι.

Λυτρώσεται Κύριος ψυχὰς δούλων αὐτοῦ καὶ
οὐ μὴ πλημμελήσουσι πάντες οἱ ἐλπίζοντες ἐπ'
αὐτόν.

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι.

Καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶ-
νων· ἀμήν.

Καὶ ὅταν πάντες μεταλάβωσι καὶ πᾶσαι, λαβόντες οἱ
διάκονοι τὰ περισσεύσαντα εἰσφέρουσιν εἰς τὰ παστο-
φόρια.

Η ΕΣΧΑΤΗ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ

Δ. Μεταλαβόντες τοῦ τιμίου σώματος καὶ τοῦ τι-
μίου αἵματος τοῦ Χριστοῦ εὐχαριστήσωμεν τῷ
καταξιώσαντι ἡμᾶς μεταλαβεῖν τῶν ἁγίων αὐτοῦ
μυστηρίων καὶ παρακαλέσωμεν μὴ εἰς κρῖμα,
ἀλλ' εἰς σωτηρίαν ἡμῶν γενέσθαι, εἰς ὠφέλειαν
ψυχῆς καὶ σώματος, εἰς φυλακὴν εὐσεβείας, εἰς
ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, εἰς ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶ-
νος.

Α. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἐγειρώμεθα· ἐν χάριτι Χριστοῦ ἑαυτοὺς τῷ
μόνῳ ἀγεννήτῳ Θεῷ καὶ τῷ Χριστῷ αὐτοῦ πα-
ραθώμεθα.

Α. Σοί, Κύριε.

Ι. Τὴν εὐχὴν τῆς εὐχαριστίας

Δέσποτα ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ Πατὴρ τοῦ

Χριστοῦ σου τοῦ εὐλογητοῦ παιδός, ὁ τῶν μετ' εὐθύτητος ἐπικαλουμένων σε ἐπήκοος, ὁ καὶ τῶν σιωπώντων ἐπιστάμενος τὰς ἐντεύξεις· εὐχαριστοῦμέν σοι ὅτι κατηξίωσας ἡμᾶς μεταλαβεῖν τῶν ἀγίων σου μυστηρίων, ἃ παρέσχου ἡμῖν εἰς πληροφορίαν τῶν καλῶς ἐγνωσμένων, εἰς φυλακὴν τῆς εὐσεβείας, εἰς ἄφεσιν πλημμελημάτων, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ σου ἐπικέκληται ἐφ' ἡμᾶς καὶ σοὶ προσωκειώμεθα. Ὁ χωρίσας ἡμᾶς τῆς τῶν ἀσεβῶν κοινωνίας, ἔνωσον ἡμᾶς μετὰ τῶν καθωσιωμένων σοι, στήριξον ἡμᾶς ἐν τῇ ἀληθείᾳ τῇ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐπιφοιτήσει, τὰ ἀγνοούμενα ἀποκάλυψον, τὰ λείποντα προσαναπλήρωσον, τὰ ἐγνωσμένα κράτυνον· τοὺς ἱερεῖς ἀμώμους φύλαξον ἐν τῇ λατρείᾳ σου, τοὺς βασιλεῖς διατήρησον ἐν εἰρήνῃ, τοὺς ἄρχοντας ἐν δικαιοσύνῃ, τοὺς ἄερας ἐν εὐκρασίᾳ, τοὺς καρπούς ἐν εὐφορίᾳ, τὸν κόσμον ἐν πανακχεῖ προνοίᾳ. Τὰ ἔθνη τὰ πολεμικὰ πράυνον, τὰ πεπλανημένα ἐπίστρεψον, τὸν λαόν σου ἁγιάσον, τοὺς ἐν παρθενίᾳ διατήρησον, τοὺς ἐν γάμῳ διαφύλαξον ἐν πίστει, τοὺς ἐν ἀγνείᾳ ἐνδυνάμωσον, τὰ νήπια ἄδρυνον, τοὺς νεοτελεῖς βεβαίωσον, τοὺς ἐν κατηχήσει παίδευσον καὶ τῆς μυστικῆς ἀξίους ἀνάδειξον καὶ πάντας ἡμᾶς ἐπισυνάγαγε εἰς τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν,

(ἐκφώνως) μεθ' οὗ σοὶ δόξα, τιμὴ καὶ σέβας καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας.

Λ. Ἀμήν.

Δ. Τῷ Θεῷ διὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ κλίνετε καὶ εὐλογεῖσθε.

Ι. Τὴν εὐχὴν τῆς κεφαλολκλίσιας

Ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ ἀληθινὸς καὶ ἀσύγκριτος, ὁ πανταχοῦ ὢν καὶ τοῖς πᾶσι παρὼν καὶ ἐν οὐδενὶ ὡς ἐνόν τι ὑπάρχων, ὁ τόποις μὴ περιγραφόμενος, ὁ χρόνοις μὴ παλαιούμενος, ὁ αἰῶσι μὴ περατούμενος, ὁ λόγοις μὴ παραγόμενος, ὁ γενέσει μὴ ὑποκείμενος, ὁ φυλακῆς μὴ δεόμενος, ὁ φθορᾷ ἀνώτερος, ὁ τροπῆς ἀνεπίδεκτος, ὁ φύσει ἀναλλοίωτος, ὁ φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, ὁ τῇ φύσει ἀόρατος, ὁ γνωστὸς πάσαις ταῖς μετ' εὐνοίας ἐκζητούσαις σε λογικαῖς φύσεσιν, ὁ καταλαμβανόμενος ὑπὸ τῶν ἐν εὐνοίᾳ ἐπιζητούντων σε, ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ τοῦ ἀληθινῶς ὄρῶντος, τοῦ εἰς Χριστὸν πιστεύσαντος λαοῦ σου· εὐμενὴς γενόμενος ἐπάκουσόν μου διὰ τὸ ὄνομά σου καὶ εὐλόγησον τοὺς σοὶ κεκληκότας τοὺς ἑαυτῶν αὐχένους καὶ δὸς αὐτοῖς τὰ αἰτήματα τῶν καρδιῶν αὐτῶν τὰ ἐπὶ συμφέροντι καὶ μηδὲνα αὐτῶν ἀπόβλητον ποιήσης ἐκ τῆς βασιλείας σου, ἀλλὰ ἁγιάσον αὐτούς, φροῦρήσον, σκέπασον, ἀντιλαβοῦ, ῥῦσαι τοῦ ἀλλοτρίου, παντὸς ἐχθροῦ· τοὺς οἴκους αὐτῶν φύλαξον, τὰς εἰσόδους αὐτῶν καὶ τὰς ἐξόδους φροῦρήσον.

(ἐκφώνως) Ὅτι σοὶ δόξα, αἶνος, μεγαλοπρέπεια, σέβας, προσκύνησις καὶ τῷ σῷ παιδὶ Ἰησοῦ τῷ Χριστῷ σου, τῷ Κυρίῳ ἡμῶν καὶ Θεῷ καὶ

- βασιλεῖ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ
εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
- Λ. Ἀμήν.
- Δ. Ἀπολύεσθε ἐν εἰρήνῃ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1. «Ἀποστολικάι διαταγαὶ» Β', 52 (F. X. Funk, μν. ἔργ., τ. I. σελ. 159-167).

Σὺ δέ, ὁ ἐπίσκοπος... ὅταν (δὲ) συναθροίῃς τὴν τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαν, ὡς ἂν κυβερνήτης νηὸς μεγάλης μετ' ἐπιστήμης πάσης κέλευε ποιεῖσθαι τὰς συνόδους, παραγγέλλων τοῖς διακόνους ὥσανει ναύταις τοὺς τόπους ἐκτάσσειν τοῖς ἀδελφοῖς καθάπερ ἐπιβάταις μετὰ πάσης ἐπιμελείας καὶ σεμνότητος. Καὶ πρῶτον μὲν ὁ οἶκος ἔστω ἐπιμύκης, κατὰ ἀνατολὰς τετραμμένος, ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν ἔχων τὰ παστοφóρια πρὸς ἀνατολήν, ὅστις ἔοικεν νηϊ. Κεῖσθω δὲ μέσος ὁ τοῦ ἐπισκόπου θρόνος, παρ' ἑκάτερα δὲ αὐτοῦ καθεζέσθω τὸ πρεσβυτέριον καὶ οἱ διάκονοι παριστάσθωσαν εὐσταεῖς τῆς πλείονος ἐσθῆτος· εἰκόσῃ γὰρ ναύταις καὶ τοιχάρχοις· προνοίᾳ δὲ τούτων εἰς τὸ ἕτερον μέρος οἱ λαϊκοὶ καθεζέσθωσαν μετὰ πάσης ἡσυχίας καὶ εὐταξίας καὶ αἱ γυναῖκες κεχωρισμένως καὶ αὐταὶ καθεζέσθωσαν σιωπὴν ἄγουσαι. Μέσος δὲ ὁ ἀναγνώστης ἐφ' ὕψηλοῦ τινας ἔστω ἀναγινωσκέτω τὰ Μωσέως καὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυή, τὰ τῶν Κριτῶν καὶ τῶν Βασιλείων, τὰ τῶν Παραλειπομένων καὶ τὰ τῆς Ἐπανόδου, πρὸς τοῦτοις τὰ τοῦ Ἰωβ καὶ τὰ Σολομώντος καὶ τὰ τῶν Ἐξκαίδεκα προφητῶν. Ἀνὰ δύο δὲ γενομένων ἀναγνωσμάτων, ἕτερός τις τοὺς τοῦ Δαυὶδ ψαλλέτω ὕμνους καὶ ὁ λαὸς τὰ ἀκροστίχια ὑποψαλλέτω. Μετὰ τοῦτο αἱ Πράξεις αἱ ἡμέτεραι ἀναγινωσκέσθωσαν καὶ αἱ ἐπιστολαὶ Παύλου τοῦ συνεργοῦ ἡμῶν, ἃς ἀπέστειλε ταῖς ἐκκλησίαις καθ' ὑφήγησιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος· καὶ μετὰ ταῦτα διάκονος ἢ πρεσβύτερος ἀναγινωσκέτω τὰ Εὐαγγέλια, ἃ ἐγὼ Ματθαῖος καὶ Ἰωάννης παρεδώκαμεν ὑμῖν καὶ οἱ συνεργοὶ Παύλου παρεληφότες κατέλειψαν ὑμῖν Λουκᾶς καὶ Μάρκος.

Καὶ ὅταν ἀναγινωσκόμενον ἦ τὸ Εὐαγγέλιον, πάντες οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι καὶ πᾶς ὁ λαὸς στηκέτωσαν μετὰ πολλῆς ἡσυχίας· γέγραπται γάρ· «Σιώπα καὶ ἄκουε Ἰσραὴλ», καὶ πάλιν «Σὺ δὲ αὐτοῦ στήθι καὶ ἀκούσῃ». Καὶ ἐξῆς παρακαλεῖτωσαν οἱ πρεσβύτεροι τὸν λαόν, ὁ καθεὶς αὐτῶν, ἀλλὰ μὴ ἅπαντες, καὶ τελευταῖος πάντων ὁ ἐπίσκοπος, ὃς ἔοικε κυβερνήτῃ. Στηκέτωσαν δὲ οἱ μὲν πυλωροὶ εἰς τὰς εἰσόδους τῶν ἀνδρῶν φυλάσσοντες αὐτάς, οἱ δὲ διάκονοι εἰς τὰς τῶν γυναικῶν, δίκην ναυστολόγων· καὶ γὰρ ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου ὁ αὐτὸς παρηκολούθει καὶ τύπος. Εἰ δέ τις εὐρεθῇ παρὰ τόπον καθεζόμενος, ἐπιπλησέσθω ὑπὸ τοῦ διακόνου ὡς πρωρέως καὶ εἰς τὸν καθήκοντα αὐτῷ τόπον μεταγέσθω. Οὐ μόνον γὰρ νηῖ, ἀλλὰ καὶ μάνδρῃ ὁμοίωται ἡ ἐκκλησία. Ὡς γὰρ οἱ ποιμένες ἕκαστον τῶν ἀλόγων, αἰγῶν φημι καὶ προβάτων, κατὰ συγγένειαν καὶ ἡλικίαν ἰστώνει καὶ ἕκαστον αὐτῶν τὸ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ συντρέχει, οὕτω καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, οἱ μὲν νεώτεροι ἰδίᾳ καθεζέσθωσαν, ἐὰν ἡ τόπος, εἰ δὲ μή, στηκέτωσαν ὀρθοί· οἱ δὲ τῇ ἡλικίᾳ ἤδη προβεβηκότες καθεζέσθωσαν ἐν τάξει, τὰ δὲ παιδία ἐστώτα προσλαμβανέσθωσαν αὐτῶν οἱ πατέρες καὶ αἱ μητέρες, αἱ δὲ νεώτεραι πάλιν ἰδίᾳ, ἐὰν ἡ τόπος, εἰ δὲ μήγε, ὀπισθεν τῶν γυναικῶν ἰστάσθωσαν, αἱ δὲ ἤδη γεγαμηκυῖαι καὶ τὰ τέκνα ἔχουσαι ἰδίᾳ ἰστάσθωσαν, αἱ παρθέναι δὲ καὶ αἱ χῆραι καὶ αἱ πρεσβύτιδες πρῶται πασῶν στηκέτωσαν ἢ καθεζέσθωσαν. Ἔστω δὲ τῶν τόπων προνοῶν ὁ διάκονος, ἕν' ἕκαστος τῶν εἰσερχομένων εἰς τὸν ἴδιον τόπον ὀρμᾷ καὶ μὴ παρὰ τὸ ἰντροῖτον καθέζωνται. Ὅμοίως ὁ διάκονος ἐπισκοπεῖτω τὸν λαόν, ὅπως μή τις ψιθυρίσῃ ἢ νυστάξῃ ἢ γελάσῃ ἢ νεύσῃ· χρὴ γὰρ ἐν ἐκκλησίᾳ ἐπιστημόνως καὶ νηφαλέως καὶ ἐγρηγορότως ἐστάναι, ἐκτεταμένην ἔχοντα τὴν ἀκοὴν εἰς τὸν τοῦ Κυρίου λόγον. Καὶ μετὰ τοῦτο συμφώνως ἅπαντες ἐξαναστάντες καὶ ἐπ' ἀνατολὰς κατανοήσαντες, μετὰ τὴν τῶν κατηγουμένων καὶ τὴν τῶν μετανοούντων ἐξοδὸν προσευξάσθωσαν τῷ Θεῷ τῷ ἐπιβεβηκότι ἐπὶ τὸν οὐρα-

νόν τοῦ οὐρανοῦ κατὰ ἀνατολὰς, ὑπομνησκόμενοι καὶ τῆς ἀρχαίας νομῆς τοῦ κατὰ ἀνατολὰς παραδείσου, ὅθεν ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἀθετήσας τὴν ἐντολήν, ὅπως συμβουλὴ πεισθεῖς, ἀπεβλήθη. Οἱ δὲ διάκονοι μετὰ τὴν προσευχὴν οἱ μὲν τῇ προσφορᾷ τῆς εὐχαριστίας σχολαζέτωσαν ὑπηρετούμενοι τῷ τοῦ Κυρίου σώματι μετὰ φόβου, οἱ δὲ τοὺς ὄχλους διασκοπεῖτωσαν καὶ ἡσυχίαν αὐτοῖς ἐμποιεῖτωσαν. Λεγέτω δὲ ὁ παρεστὼς τῷ ἀρχιερεῖ διάκονος τῷ λαῷ· «Μὴ τις κατὰ τινος, μὴ τις ἐν ὑποκρίσει». Εἴτα καὶ ἀσπαζέσθωσαν ἀλλήλους οἱ ἄνδρες καὶ ἀλλήλας αἱ γυναῖκες τὸ ἐν Κυρίῳ φίλημα, ἀλλὰ μὴ τις δολίως, ὡς ὁ Ἰούδας τὸν Κύριον φιλήματι παρέδωκεν. Καὶ μετὰ τοῦτο προσευξέσθω ὁ διάκονος ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας πάσης καὶ παντὸς τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ μερῶν καὶ ἐκφορίων, ὑπὲρ τῶν ἱερέων καὶ τῶν ἀρχόντων, ὑπὲρ τοῦ ἀρχιερέως καὶ τοῦ βασιλέως καὶ τῆς καθόλου εἰρήνης. Καὶ μετὰ τοῦτο ὁ ἀρχιερεὺς ἐπευχόμενος τῷ λαῷ εἰρήνην εὐλογεῖτω τοῦτον, ὡς καὶ Μωσῆς ἐνετείλατο τοῖς ἱερεῦσιν εὐλογεῖν τὸν λαόν τούτοις τοῖς ῥήμασιν· «Εὐλόγησαι σε Κύριος καὶ φυλάξαι σε, ἐπιφάναι Κύριος τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ σὲ καὶ ἐλεῆσαι σε, ἐπάραι Κύριος τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ σὲ καὶ δόξῃ σοι εἰρήνην». Ἐπευχέσθω οὖν καὶ ὁ ἐπίσκοπος καὶ λεγέτω· «Σῶσον τὸν λαόν σου, Κύριε, καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου, ἣν ἐκτήσω καὶ περιποιήσω τῷ τιμίῳ αἵματι τοῦ Χριστοῦ σου καὶ ἐκάλεσας βασιλεῖον ἱεράτευμα καὶ ἔθνος ἅγιον». Μετὰ δὲ ταῦτα γινέσθω ἡ θυσία, ἐστώτος παντὸς τοῦ λαοῦ καὶ προσευχομένου ἡσύχως· καὶ ὅταν ἀνεχθῇ, μεταλαμβάνέτω ἕκαστη τάξις καθ' ἑαυτὴν τοῦ κυριακοῦ σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἵματος, ἐν τάξει μετὰ αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας, ὡς βασιλέως προσερχόμενοι σώματι· καὶ αἱ γυναῖκες κατακακαλυμμέναι τὴν κεφαλὴν, ὡς ἀρμύζει γυναῖκὴν τάξει, προσερχέσθωσαν. Φυλαττέσθωσαν δὲ αἱ θύραι, μὴ τις ἄπιστος εἰσέλθῃ ἢ ἀμύητος.

2. «Ἀποστολικά Διαταγαί» Η' 4-15 (F. X. Funk, μν. ἔργ., τ. I, σελ. 476-520).

4. Ἄμα τοίνυν ὑπάρχοντες ἡμεῖς οἱ δεκαδύο τοῦ Κυρίου ἀπόστολοι τάσδε τὰς θείας ὑμῖν ἐντελλόμεθα διατάξεις περὶ παντὸς ἐκκλησιαστικοῦ τύπου, συμπαρόντος ἡμῖν καὶ τοῦ τῆς «ἐκλογῆς σκευούς» Παύλου τοῦ συναποστόλου ἡμῶν καὶ Ἰακώβου τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῶν λοιπῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν ἐπὶ τὰς διακονῶν. Πρῶτος οὖν ἐγὼ φημι Πέτρος...

5....Καὶ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Νόμου καὶ τῶν Προφητῶν, τῶν τε Ἐπιστολῶν ἡμῶν καὶ τῶν Πράξεων καὶ τῶν Εὐαγγελίων ἀσπασάσθω ὁ χειροτονηθεὶς (ἐπίσκοπος) τὴν ἐκκλησίαν, λέγων· «Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν...». Καὶ πάντες ἀποκρινέσθωσαν. «Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου». Καὶ μετὰ τὴν πρόσρῃσιν προσαλησάτω τῷ λαῷ λόγους παρακλήσεως.

6. Καὶ πληρώσαντος αὐτοῦ τὸν τῆς διδασκαλίας λόγον φημι ἐγὼ Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς Πέτρου· Ἀναστάντων ἀπάντων ὁ διάκονος ἐφ' ὕψηλόν τινας ἀνελθὼν κηρυττέτω· «Μὴ τις τῶν ἀκρωμένων, μὴ τις τῶν ἀπίστων». Καὶ ἡσυχίας γενομένης λεγέτω· «Εὐξασθε, οἱ κατηχούμενοι». Καὶ πάντες οἱ πιστοὶ κατὰ διάνοιαν ὑπὲρ αὐτῶν προσευξέσθωσαν λέγοντες· «Κύριε, ἐλέησον». Διακονεῖτω δὲ ὑπὲρ αὐτῶν λέγων· «Ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων πάντες...κλίνετε καὶ εὐλογεῖσθε». Ἐφ' ἐκάστῳ δὲ τούτων ὢν ὁ διάκονος προσφωνεῖ, ὡς προείπομεν, λεγέτω ὁ λαός· «Κύριε, ἐλέησον» καὶ πρὸ πάντων τὰ παιδία. Κλινόντων δὲ αὐτῶν τὰς κεφαλὰς εὐλογεῖτω αὐτοὺς ὁ χειροτονηθεὶς ἐπίσκοπος εὐλογίαν τοιάνδε· «Ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ...». Καὶ μετὰ τοῦτο ὁ διάκονος λεγέτω· «Προέλθετε, οἱ κατηχούμενοι, ἐν εἰρήνῃ».

7. Καὶ μετὰ τὸ ἐξελεῖν αὐτοὺς λεγέτω· «Εὐξασθε, οἱ ἐνεργούμενοι...καὶ εὐλογεῖσθε». Καὶ ὁ ἐπίσκοπος ἐπευχέ-

σθω λέγων· «Ὁ τὸν ἰσχυρὸν δῆσας...». Καὶ ὁ διάκονος λεγέτω· «Προέλθετε, οἱ ἐνεργούμενοι».

8. Καὶ μετ' αὐτοὺς προσφωνεῖτω· «Εὐξασθε, οἱ φωτιζόμενοι...ἐν τῇ σῇ χάριτι». Κατασφραγισάμενοι τῷ Θεῷ διὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ, κλίναντες εὐλογεῖσθωσαν παρὰ τοῦ ἐπισκόπου τήνδε τὴν εὐλογίαν· «Ὁ προειπών...». Καὶ λεγέτω ὁ διάκονος· «Προέλθετε, οἱ φωτιζόμενοι».

9. Καὶ μετὰ τοῦτο κηρυττέτω· «Εὐξασθε, οἱ ἐν μετανοίᾳ...κλίνετε καὶ εὐλογεῖσθε». Ἐπευχέσθω οὖν ὁ ἐπίσκοπος τοιάδε· «Παντοκράτωρ Θεὸς αἰώνιε...». Καὶ ὁ διάκονος λεγέτω· «Ἀπολύεσθε, οἱ ἐν μετανοίᾳ».

10. Καὶ προστιθέτω· «Μὴ τις τῶν μὴ δυναμένων... Καὶ ὑπὲρ τοῦ ἐπισκόπου ἡμῶν Ἰακώβου καὶ τῶν παροικιῶν αὐτοῦ δεηθῶμεν, ὑπὲρ τοῦ ἐπισκόπου ἡμῶν Κλήμεντος καὶ τῶν παροικιῶν αὐτοῦ δεηθῶμεν, ὑπὲρ τοῦ ἐπισκόπου ἡμῶν Εὐδοίου καὶ τῶν παροικιῶν αὐτοῦ δεηθῶμεν, ὑπὲρ τοῦ ἐπισκόπου ἡμῶν Ἀννιανοῦ καὶ τῶν παροικιῶν αὐτοῦ δεηθῶμεν, ὅπως ὁ οἰκτίρμων Θεὸς χαρίσῃται αὐτοὺς ταῖς ἀγίαις αὐτοῦ Ἐκκλησίαις σώους, ἐντίμους, μακροημερεύοντας καὶ τίμιον αὐτοῖς...».

11. Ἐπευχέσθω οὖν ὁ ἀρχιερεὺς καὶ λεγέτω· «Κύριε παντοκράτωρ, ὕψιστε...». Καὶ μετὰ τοῦτο λεγέτω ὁ διάκονος· «Πρόσχωμεν». Καὶ ἀσπαζέσθω ὁ ἐπίσκοπος τὴν ἐκκλησίαν καὶ λεγέτω· «Ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν». Καὶ ὁ λαὸς ἀποκρινάσθω· «Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου». Καὶ ὁ διάκονος εἰπάτω πᾶσιν· «Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγίῳ». Καὶ ἀσπαζέσθωσαν οἱ τοῦ κλήρου τὸν ἐπίσκοπον, οἱ λαϊκοὶ ἄνδρες τοὺς λαϊκοὺς, αἱ γυναῖκες τὰς γυναῖκας. Τὰ παιδία δὲ στηκέτωσαν πρὸς τῷ βήματι καὶ διάκονος αὐτοῖς ἕτερος ἕστω ἐφεστώς, ὅπως μὴ ἀτακτῶσιν· καὶ ἄλλοι διάκονοι περιπατεῖτωσαν καὶ σκοπεῖτωσαν τοὺς ἄνδρας καὶ τὰς γυναῖκας, ὅπως μὴ θόρυβός τις γένηται καὶ μὴ τις νεύση ἢ ψιθυρίσῃ ἢ νυστάξῃ. Οἱ δὲ διάκονοι ἱστάσθωσαν εἰς τὰς τῶν ἀνδρῶν θύρας καὶ οἱ ὑποδιάκονοι εἰς τὰς τῶν γυναικῶν, ὅπως μὴ τις

ἐξέλθοι μήτε ἀνοιχθεῖν ἡ θύρα, κἂν πιστός τις ᾖ, κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἀναφορᾶς. Εἰς δὲ ὑποδιάκονος διδότω ἀπόρρυψιν χειρῶν τοῖς ἱερεῦσιν, σύμβολον καθαρότητος ψυχῶν Θεῷ ἀνακειμένων.

12. Φημί δὴ καὶ γὰρ Ἰάκωβος, ὁ ἀδελφὸς Ἰωάννου τοῦ Ζεβεδαίου, ἕνα εὐθὺς ὁ διάκονος λέγει· «Μὴ τις τῶν κατηχουμένων...προσφέρειν». Ὡν γενομένων οἱ διάκονοι προσαγέτωσαν τὰ δῶρα τῷ ἐπισκόπῳ πρὸς τὸ θυσιαστήριον καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ καὶ ἐξ εὐωνύμων στηκένωσαν, ὥς ἂν μαθηταὶ παρεστῶτες διδασκάλῳ· δύο δὲ διάκονοι ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν τοῦ θυσιαστηρίου κατεχέτωσαν ἐξ ὑμένων λεπτῶν βίβιδιον ἢ πτερῶν ταύνης ἢ θρόνης, καὶ ἥρεμα ἀποσβεύτωσαν τὰ μικρὰ τῶν ἱπταμένων ζώων, ὅπως ἂν μὴ ἐγγρίμπωνται εἰς τὰ κύπελλα. Εὐξάμενος οὖν καθ' ἑαυτὸν ὁ ἀρχιερεὺς ἅμα τοῖς ἱερεῦσιν καὶ λαμπρὰν ἐσθῆτα μετενδὺς καὶ στάς πρὸς τῷ θυσιαστηρίῳ, τὸ τρόπαιον τοῦ σταυροῦ κατὰ τοῦ μετώπου τῇ χειρὶ ποιησάμενος εἰπάτω· «Ἡ χάρις...». Καὶ πάντες συμφώνως λεγέτωσαν, ὅτι «Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου». Καὶ ὁ ἀρχιερεὺς· «Ἄνω τὸν νοῦν». Καὶ πάντες· «Ἐρχομεν πρὸς τὸν Κύριον». Καὶ ὁ ἀρχιερεὺς· «Εὐχαριστήσωμεν τῷ Κυρίῳ». Καὶ πάντες· «Ἄξιον καὶ δίκαιον». Καὶ ὁ ἀρχιερεὺς εἰπάτω· «Ἄξιον ὡς ἀληθῶς καὶ δίκαιον...βοώσαις». Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἅμα εἰπάτω· «Ἄγιος, ἅγιος...». Καὶ ὁ ἀρχιερεὺς ἐξῆς λεγέτω· «Ἄγιος γὰρ εἰ ὡς ἀληθῶς...αἰῶνας τῶν αἰώνων». Καὶ πᾶς ὁ λαὸς λεγέτω· «Ἀμήν».

13. Καὶ ὁ ἐπίσκοπος εἰπάτω· «Ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν». Καὶ πᾶς ὁ λαὸς λεγέτω· «Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου». Καὶ ὁ διάκονος κηρύσσει· «Πάλιν· «Ἐτι καὶ ἔτι δεηθῶμεν...παραθώμεθα». Καὶ ὁ ἐπίσκοπος λεγέτω· «Ὁ Θεὸς ὁ μέγας...». Καὶ μετὰ τὸ πάντας εἰπεῖν· «Ἀμήν», ὁ διάκονος λεγέτω· «Πρόσχωμεν». Καὶ ὁ ἐπίσκοπος προσφωνήσάτω τῷ λαῷ οὕτως· «Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις». Καὶ ὁ λαὸς ὑπακούετω· «Εἰς ἅγιος...». Καὶ μετὰ τοῦτο μεταλαμβάνετω ὁ ἐπίσκοπος, ἔπειτα οἱ πρεσβύτεροι

καὶ οἱ διάκονοι καὶ οἱ ὑποδιάκονοι καὶ οἱ ἀναγνώσται καὶ οἱ ψάλται καὶ οἱ ἀσκηταὶ καὶ ἐν ταῖς γυναῖξιν αἱ διάκονοι καὶ αἱ παρθέναι καὶ αἱ χῆραι, εἴτα τὰ παιδιά καὶ τότε πᾶς ὁ λαὸς κατὰ τάξιν μετὰ αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας, ἄνευ θορύβου. Καὶ ὁ μὲν ἐπίσκοπος διδότω τὴν προσφορὰν λέγων· «Σῶμα Χριστοῦ», καὶ ὁ δεχόμενος λεγέτω· «Ἀμήν». Ὁ δὲ διάκονος κατεχέτω τὸ ποτήριον καὶ ἐπιδιδούς λεγέτω· «Αἷμα Χριστοῦ, ποτήριον ζωῆς», καὶ ὁ πίνων λεγέτω· «Ἀμήν». Ὑαλμὸς δὲ λεγέσθω ὁ λγ' ἐν τῷ μεταλαμβάνειν πάντας τοὺς λοιπούς. Καὶ ὅταν πάντες μεταλάβωσιν καὶ πᾶσαι, λαβόντες οἱ διάκονοι τὰ περισσεύσαντα εἰσφέρετωσαν εἰς τὰ παστοφῶρια.

14. Καὶ ὁ διάκονος λεγέτω παυσάμενον τοῦ ψάλλοντος· «Μεταλαμβάνοντες...παραθώμεθα».

15. Καὶ ὁ ἐπίσκοπος εὐχαριστεῖτω· «Δέσποτα ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ...». Καὶ ὁ διάκονος λεγέτω· «Τῷ Θεῷ διὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ κλίνετε καὶ εὐλογεῖσθε». Καὶ ὁ ἐπίσκοπος ἐπευχέσθω λέγων· «Ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ ἀληθινός...». Καὶ ὁ διάκονος ἔρει· «Ἀπολύεσθε ἐν εἰρήνῃ». Ταῦτα περὶ τῆς μυστικῆς λατρείας διατασσόμεθα ἡμεῖς οἱ ἀπόστολοι ὑμῖν τοῖς ἐπισκόποις καὶ τοῖς πρεσβυτέροις καὶ τοῖς διακόνους.

ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ
ΤΗΣ
ΑΡΜΕΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Εἰς τὰ πλαίσια τῶν ἀσκήσεων εἰς τὸ μάθημα τῆς Λειτουργικῆς οἱ φοιτηταὶ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης παρακολουθοῦν ἅπαξ τοῦ ἔτους τὴν τέλεσιν τῆς θείας λειτουργίας κατὰ τὸν ἄρμενικὸν λειτουργικὸν τύπον, εὐγενῶς διοργανουμένην εἰδικῶς δι' αὐτοὺς εἰς τὸν ἄρμενικὸν ναὸν τῆς Θεσσαλονίκης ὑπὸ τῆς ἐνταῦθα Ἀρμενικῆς Κοινότητος. Οὕτω δίδεται εἰς αὐτοὺς ἡ εὐκαιρία νὰ γνωρίσουν ἐκ τοῦ πλησίον τὸν ἀρχαιότατον καὶ χαρακτηριστικὸν διὰ τὴν τελετουργικὴν του λαμπρότητα λειτουργικὸν τοῦτον τύπον εἰς τὴν κυριωτέραν αὐτοῦ ἔκφασιν, τὴν θείαν λειτουργίαν. Τὴν παρακολουθήσιν ὅμως καὶ κατανόησιν τῆς λειτουργίας καθίστα δυσχερεστάτην ἡ ἄγνοια τῆς ἄρμενικῆς γλώσσης, ἡ δὲ χρῆσις πολυγραφημένου διαγράμματος μὲν ἐβοήθει εἰς τὸν ἐν ὅλῳ ἀδραῖς γραμμαῖς προσανατολισμὸν εἰς τὴν πορείαν τῶν τελουμένων. Πρὸς κάλυψιν τῆς ἀνάγκης ταύτης ἐκδίδεται τὸ παρὸν τεῦχος τῶν «Κειμένων Λειτουργικῆς», περιέχον τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὴν ἄρμενικὴν λειτουργίαν καὶ τὴν μετάφρασιν αὐτῆς εἰς τὴν ἑλληνικὴν.

Εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν μετεφράσθη ἡ ἄρμενικὴ λειτουργία ὑπὸ τοῦ *Δημητρίου Τζολακίδου* (Ἀκολουθία τῆς θείας λειτουργίας κατὰ τὰς διατάξεις τῆς Ἀρμενικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1888). Ἐτέρα ἑλληνικὴ μετάφρασις αὐτῆς ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ σχολάζοντος *μητροπολίτου Καισαρείας Ἀμβροσίου Σταυρινοῦ* εἰς τὸν Β' τόμον τοῦ ἔργου αὐτοῦ «Αἱ ἀρχαιόταται καὶ αἱ σύγχρονοι λειτουργίαι τῶν κυριωτέρων τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησιῶν», ἐν Κωνσταντινουπόλει 1922, σελ. 105-176. Αἱ μεταφράσεις αὗται, παλαιαὶ καὶ δυσεύρετοι σήμερον, ἀπέτελεσαν τὴν ἀφετηρικὴν βάσιν διὰ τὴν ἐκπόνησιν νέας μεταφράσεως, φιλοπονηθείσης ὑπὸ τοῦ πανοσιολογιστάτου

ἀρχιμανδρίτου (διδασκάλου) Κομιτᾶς - Παρσέχ 'Οχανιάν, πτυχιούχου τῆς Ἀρμενικῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Βυρην-
του καὶ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσα-
λονίκης, ἐφημερίου ἀπὸ δεκαετίας τῆς ἐνταῦθα Ἀρμενικῆς
'Εκκλησίας καὶ καλοῦ γνώστου τῆς ἀρμενικῆς καὶ τῆς ἐλ-
ληνικῆς γλώσσης. Αὕτη, ἀναθεωρηθεῖσα ὑπὸ τοῦ ὑφηγητοῦ
τῆς ἑδρας τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ φιλολόγου Βασιλείου
Στογιάννου καὶ τοῦ γράφοντος, ἐλπίζομεν ὅτι ἀνταποκρί-
νεται ἀκριβέστερον εἰς τὴν ἀπόδοσιν τοῦ πρωτοτύπου κει-
μένου καὶ ἐξυπηρετεῖ καλλίτερον τῶν μνημονευθεισῶν πα-
λαιότερων μεταφράσεων τὰς διδακτικὰς ἀνάγκας τοῦ μαθή-
ματος τῆς Λειτουργικῆς. Τὸ ἐγχείρημα ἦτο δυσκολώτατον.
Κατ' ἀρχὴν προετιμήθη ἡ χρῆσις ἀρχαῖζούσης γλώσσης,
ἀναλόγου πρὸς τὴν γλώσσαν τῶν ἑλληνικῶν λειτουργικῶν
κειμένων, εὐχαὶ ἐκ τῶν ὁποίων αὐτοῦσι ἡ κατόπιν ἐπε-
ξεργασίας τινὸς ἔχουν περιληφθῇ εἰς τὴν ἀρμενικὴν λει-
τουργίαν. Ψαλμικά ἐξ ἄλλου καὶ ἄλλα ἀγιογραφικά κείμενα,
ἐνσωματούμενα ἢ ἐμμέσως χρησιμοποιούμενα ὑπὸ τῶν συν-
τακτῶν τῶν εὐχῶν καὶ τῶν ὕμνων, ἔπρεπε νὰ παραμείνουν
ὡς ἔχουν εἰς τὸ πρωτότυπον κείμενον διὰ νὰ εἶναι προφανὴς
εἰς τοὺς μελετητὰς ἡ προέλευσις αὐτῶν. Διὰ τοὺς λόγους
τούτους, ἐνθ' ὅθ' ἦτο εὐκαταίᾳ δι' εὐρυτέραν μάλιστα χρῆσιν
τῆς μεταφράσεως ἡ ἀπόδοσις αὐτῆς εἰς τὴν νέαν ἑλληνικὴν,
αὕτη ἐγένετο εἰς τὴν ἀρχαίῃ γλώσσῃ τῆς θείας λατρείας.
Εἰς κείμενα προερχόμενα ἐξ ἑλληνικοῦ πρωτοτύπου
ὁ κίνδυνος ἦτο διπλοῦς. Ἡ δηλαδὴ νὰ παρασυστῇ ὁ μετα-
φράζων ἐκ τοῦ γνωστοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου καὶ νὰ παραβλέ-
ψῃ τὰς ιδιορρυθμίας, τὰς τροποποιήσεις ἢ τὰς εἰς ἀρχαιό-
τερον τοῦ σημερινοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου ὀφειλομένας πα-
ραλλαγὰς τοῦ ἀρμενικοῦ, ἢ ἀντιθέτως νὰ ἐπιζητῇ ἐξεζητη-
μένους τύπους, ἀναζητῶν διαφορὰς ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει οὐ-
σιαστικὴ συμφωνία εἰς τὰ κείμενα. Προσεπαυήσαμεν νὰ
μεῖνῃ ἡ μετάφρασις εἰς τὴν μέσσην ὁρθὴν ὁδόν.
Βιβλικά κείμενα, ὡς τὰ ἀναγνώσματα, ἡ Κυριακὴ προσ-
ευχὴ καὶ οἱ ψαλμοί, δὲν μετεφράσθησαν ἐκ τοῦ ἀρμενικοῦ,

ἀλλὰ παρενεβλήθησαν ἐκ τῶν ἑλληνικῶν ἐκδόσεων. Ἀντι-
θέτως μετεφράσθησαν ἐκ τοῦ ἀρμενικοῦ μεμονωμένοι στί-
χοι ψαλμικοὶ ἢ βιβλικοὶ ἀναφοραὶ εἰς τὰ κείμενα τῶν εὐχῶν
καὶ τῶν ὕμνων.

Τὰ κατὰ τὴν ἔνδυσιν τοῦ λειτουργοῦ, τὴν ἐξομολόγησιν,
τὴν πανηγυρικὴν ἄνοδον εἰς τὸ ἱερὸν βῆμα, αἱ προπαρασκευα-
στικαὶ εὐχαὶ καὶ ἡ ἀκολουθία τῆς προθέσεως δὲν περιελή-
φθησαν εἰς τὸ μεταφρασθὲν κείμενον, ὡς στοιχεῖα νεώτερα
καὶ εἰσαγωγικά εἰς τὴν τέλεσιν τῆς θείας λειτουργίας, ἡ
ὁποία ἀρχεται, ὡς καὶ εἰς τὸν βυζαντινὸν λειτουργικὸν τύ-
πον, διὰ τοῦ «Εὐλογημένη ἡ βασιλεία...». Περί αὐτῶν γί-
νεται ἐκτενὴς λόγος κατωτέρω, περιέχονται δὲ εἰς τὰς δύο
ἑλληνικάς μεταφράσεις, τοῦ Δ. Τζολακίδου (σελ. 1-17) καὶ
'Α. Σταυρινοῦ (σελ. 105-127).

Κατὰ τὸ ἀκολουθοῦμενον εἰς τὰ «Κείμενα Λειτουργικῆς»
σύστημα, ὡς βάσις διὰ τὴν παρουσίαν τοῦ κειμένου ἐτέθη
ἡ λειτουργία μιᾶς συγκεκριμένης ἡμέρας. Ἰδιαιτέρως προσ-
εφέρετο πρὸς τοῦτο ἡ μεγάλη καὶ χαρακτηριστικὴ διὰ τὸν
ἀρμενικὸν λειτουργικὸν τύπον ἑορτὴ τῶν Θεοφανείων (6
'Ιανουαρίου), κατὰ τὴν ὁποίαν, συμφώνως πρὸς τὴν ἀρχαιο-
τάτην ἑορτολογικὴν παράδοσιν, ἑορτάζονται ὁμοῦ ἡ Γέν-
νησις καὶ ἡ Βάπτισις τοῦ Κυρίου. Κατὰ τὴν περίοδον ἄλλως
τε τῶν μεθεόρτων αὐτῆς παρακολουθοῦν συνήθως οἱ φοιτηταὶ
τὴν ἀρμενικὴν λειτουργίαν. Τὰ προσιδιάζοντα εἰς τὴν ἑορ-
τὴν αὐτὴν στοιχεῖα, εὐχαὶ, ὕμνοι, ἀναγνώσματα, δεήσεις καὶ
ψαλμοί, ἐντάσσονται μὲν εἰς τὸ κείμενον, ἐκτυπῶνται ὁμοῦ
διὰ μικροτέρων τυπογραφικῶν στοιχείων. Οὕτω καθίσταται
ἐμφανὴς ἡ θέσις καὶ ὁ τρόπος παρεμβολῆς τῶν κινητῶν στοι-
χείων καὶ τῶν ἄλλων ἡμερῶν τοῦ ἔτους.

Εἰς τὸ κείμενον τέλος παρενεβλήθησαν καὶ αἱ τυπικαὶ
διατάξεις, ἐλευθέρως ὁμοῦ καὶ ὅσον τὸ δυνατόν συντετμη-
μέναι, μὴ εἰσερχόμεναι εἰς μικροτέρας σημασίας τελετουρ-
γικὰς λεπτομερείας, χωρὶς τοῦτο νὰ ἀφήνῃ κενὰ εἰς τὴν κα-
τανόησιν τῆς πορείας τῶν τελουμένων.

Ἡ ἔκδοσις αὕτη ἂς θεωρηθῇ ὡς μία μικρὰ προσφορά

τιμής και αγάπης πρὸς τοὺς ἀδελφούς μας ἀρμενίους χριστιανούς, οἱ ὅποιοι διὰ τῆς λειτουργίας ταύτης ἐπὶ αἰῶνας «καθαρῶς καὶ ὀρθοδόξως» (*Φωτίου Κωνσταντινουπόλεως*, Ἐπιστολαὶ πρὸς τοὺς Ἀνατολικούς Πατριάρχας 2, *Migne*, PG 102, 724 A) λατρεύουν τὸν ἐν Τριάδι Θεὸν ἡμῶν, καὶ ὡς μία προσπάθεια γνωριμίας τῆς λατρείας αὐτῶν ὑφ' ἡμῶν, μετὰ τῶν ὁποίων κοινὰ πάθη καὶ κοινοὶ πόθοι μᾶς συνδέουν.

Ἡ θεία λειτουργία τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας, τὴν ὁποῖαν δημοσιεύομεν κατωτέρω εἰς ἑλληνικὴν μετάφρασιν, ἀποδίδεται εἰς τὸν ἐν ἁγίοις πατέρα ἡμῶν Ἀθανάσιον ἀρχιεπίσκοπον Ἀλεξανδρείας. Ἐσωτερικὰ ὅμως τεκμήρια καταδεικνύουν ὅτι αὕτη, καίτοι κατὰ τὸ κεντρικὸν τῆς μέρους εἶναι παλαιότητα, δυναμένη νὰ ἀναχθῇ καὶ μέχρι τῶν χρόνων τοῦ πατρὸς τούτου, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συνεγράφη ὑπ' αὐτοῦ, διότι οὐδὲν στοιχεῖον ἀλεξανδρινὸν περιέχει. Ἀντιθέτως εἶναι ἐμφανὲς λειτουργία τῆς συρο-ἀντιοχειανῆς οἰκογενείας, εἰς τὴν ὁποῖαν ἀνήκει καὶ ὁ ἀρμενικὸς λειτουργικὸς τύπος. Οὗτος ἀποτελεῖ ἐνδιάμεσον λειτουργικὴν μορφήν, τοποθετουμένην μετὰξὺ δυτικοῦ συριακοῦ καὶ βυζαντινοῦ λειτουργικοῦ τύπου, συγγενεῦει δὲ ἀμέσως πρὸς τὴν λειτουργικὴν παράδοσιν τῆς Ἐξαρχίας τοῦ Πόντου, τῆς Ἐδέσσης τῆς Συρίας καὶ μάλιστα τῆς Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας. Ὁ μέγας ἱεραπόστολος καὶ ἐκχριστιανιστὴς τῆς Ἀρμενίας ἅγιος Γρηγόριος ὁ Φωτιστής, εἰς τὸν ὁποῖον ἀποδίδεται ἡ διαρρυθμισίς τῆς λατρείας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀρμενίας, μετεστράφη εἰς τὸν χριστιανισμὸν εἰς τὴν Καισάρειαν καὶ ἐκεῖ βραδύτερον ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος ὑπὸ τοῦ Καισαρείας Λεοντίου (302). Εἶναι φυσικὸν ὅτι ὁ Γρηγόριος ἠκολούθησε τὴν λειτουργικὴν παράδοσιν τῆς Καισαρείας, εἰς τὴν πνευματικὴν δικαιοδοσίαν τῆς ὁποίας καὶ ὑπῆγετο μέχρι τινὸς ἡ Ἀρμενικὴ Ἐκκλησία. Παρὰ τὸν διοικητικὸν καί, ἐν συνεχείᾳ δογματικὸν χωρισμὸν ἀπὸ τὴν Βυζαντινὴν Ἐκκλησίαν, ἡ ἀρμενικὴ λατρεία ἐξηκολούθησε νὰ δέχεται καὶ εἰς τοὺς ὑστέρους χρόνους λει-

τουργικὰς ἐπιδράσεις ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Συρίας καὶ δὴ καὶ τῶν Ἱεροσολύμων, βραδύτερον δὲ, κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα, καὶ ἐκ τῆς ρωμαϊκῆς λατρείας. Ἡ πρὸς τὸν βυζαντινὸν μάλιστα λειτουργικὸν τύπον συγγένεια τῆς ἀρμενικῆς λατρείας εἶναι τοιαύτη, ὥστε ὑπὸ τινων, εἰ καὶ οὐχὶ ὀρθῶς, ὁ ἀρμενικὸς λειτουργικὸς τύπος ἐντάσσεται εἰς τὸν βυζαντινόν, μὴ θεωρούμενος ἀνεξάρτητος λειτουργικὸς τύπος, ἀλλὰ ιδιόρρυθμος ἀρχαϊκὴ μορφή ἐκείνου. Ἀκριβῶς δὲ καὶ ἡ ἀρμενικὴ λειτουργία ἀποτελεῖ χαρακτηριστικὸν παράδειγμα τῆς ιδιόρρυθμίας αὐτῆς, συνδυάζουσα ἀρχικὰς συρο-ἀντιοχειανὰς καὶ καππαδοκικὰς καταβολὰς πρὸς μεταγενεστέρως ἱεροσολυμιτικὰς, βυζαντινὰς καὶ ρωμαϊκὰς ἐπιδράσεις καὶ ἀναχωνεύουσα αὐτὰς πρὸς ἰθαγενῆ παλαιὰ ἢ ὕστερα στοιχεῖα.

Μέχρι τοῦ τέλους τοῦ Δ' αἰῶνος ἡ λατρεία τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας ἐτελεῖτο εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἢ εἰς τὴν συριακὴν γλῶσσαν. Ἐπὶ καθολικοῦ Σαχάκ τοῦ Α' (387-439) ὁ Μεσρόπ Μαστότς ἐπενόησε τὸ ἀρμενικὸν ἀλφάβητον καὶ μετεφράσθησαν ἡ ἁγία Γραφή καὶ τὰ λειτουργικὰ βιβλία ἀρμενιστί. Ἐκτοτε καὶ μέχρι σήμερον ἡ θεία λειτουργία τελεῖται εἰς τὴν κλασσικὴν ἀρμενικὴν γλῶσσαν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἡ ὁποία ἐν σχέσει πρὸς τὴν σήμερον λαλουμένην ἀρμενικὴν παρουσιάζει τὴν αὐτὴν περίπου συγγένειαν πρὸς ἐκείνην τῆς ἑλληνικῆς λειτουργικῆς γλώσσης πρὸς τὴν ὁμιλουμένην.

Ἡ λειτουργία τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου εἶναι ἡ παλαιότερα καὶ ἡ μόνη σήμερον ἐν χρήσει λειτουργία τοῦ ἀρμενικοῦ λειτουργικοῦ τύπου. Αὕτη φαίνεται ὅτι καὶ ἐξ ἀρχῆς ἦτο ἡ μόνη λειτουργία, ἡ ὁποία ἐχρησιμοποιεῖτο ὑπὸ τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας, διό καὶ μόνη αὕτη δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἰθαγενὴς ἀρμενικὴ, ἀσχέτως ἂν ἱκανὰ τμήματα αὐτῆς προέρχονται ἐκ μεταφράσεως βυζαντινῶν ἢ συριακῶν πρωτοτύπων. Ἐκτὸς τῆς λειτουργίας ταύτης ὁ ἀρμενικὸς λειτουργικὸς τύπος ἐγνώρισε καὶ ἄλλας λειτουργίας, αἱ ὁποῖαι προήλθον ἐκ μεταφράσεως ἑλληνικῶν ἢ συριακῶν

ἀναφορῶν, δὲν φαίνεται ὅμως νὰ ἐτέθησαν ὅλαι εἰς λειτουργικὴν χρῆσιν ἢ καὶ ἂν ἐχρησιμοποιήθησάν ποτε ἡ χρῆσις τῶν ἡτο παροδικῇ καὶ περιορισμένῃ. Αὗται εἶναι ἡ τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Κυρίου, Ἰγνατίου τοῦ Θεοφόρου, Γρηγορίου τοῦ Φωτιστοῦ, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, δύο ἐπ' ὀνόματι τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, μία «καθημερινή» ἀποτελούσα μετάφρασιν τῆς ρωμαϊκῆς καὶ τέλος μία ἀκόμη ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου Ἀλεξανδρείας, ἀρχαῖα τέρα τῆς ἐν χρήσει.

Τῆς ἐν χρήσει λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ὑπάρχουν πολλαὶ ἐκδόσεις καὶ μεταφράσεις εἰς τὰς διαφόρους εὐρωπαϊκὰς γλώσσας. Ἡ παρῶσα μετάφρασις ἐγένετο ἐκ τῆς ἐπισήμου ἐκδόσεως αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Ἀρμενικοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων (1927). Ἐκ τῶν μεταφράσεων μνημονεύομεν τὰς εἰς τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν: *F. E. Brightman*, *Liturgies Eastern and Western*, τ. I, Oxford 1896, σελ. 412-457 καὶ *Tirán Μερσογιάν*, μετὰ Ἀρμενικοῦ κειμένου καὶ ἀγγλικῆς μεταφράσεως, N. York 1950. Εἰς τὴν γαλλικὴν: *Petit paroissien des Liturgies Orientales*, Harissa (Liban) 1941, σελ. 85-175. Εἰς τὴν γερμανικὴν: *S. Kagian*, *Die heilige Messliturgie nach dem armenisch-katholischen Ritus*, Wien 1935. Καὶ τὴν ἰταλικὴν: *G. Avedichian*, *Liturgia della messa Armena*, Venetia 1854.

Περὶ τοῦ Ἀρμενικοῦ λειτουργικοῦ τύπου γενικῶς καὶ τῆς λειτουργίας εἰδικώτερον βλέπε: *F. C. Conybeare*, *Rituale Armenorum*, Oxford 1905, *I. H. Dalmais*, *Les liturgies d'Orient*, Paris 1959, *J. M. Hanssens*, *Institutiones liturgicae de ritibus orientalibus*, τ. II καὶ III, Roma 1930-1932, *A. G. Martimori*, *L'Eglise en prière*, Introduction à la Liturgie, Paris 1961, *A. Raes*, *Introductio in liturgiam orientalem*, Roma 1947, *Π. Τρεμπέλα*, *Λειτουργικοὶ τύποι Αἰγύπτου καὶ Ἀνατολῆς*, ἐν Ἀθήναις 1961, σελ. 370-377 καὶ τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὴν Ἀρμενικὴν λειτουργίαν Ἀ. Σταυρινοῦ, μν. ἔργον, σελ. 1-92.

Τῆς θείας λειτουργίας προηγούνται προπαρασκευαστικαὶ πράξεις, παράλληλοι πρὸς τὸν «καιρόν», τὴν ἔνδυσιν, τὴν χερνιβίαν καὶ τὴν προσκομιδὴν τῆς βυζαντινῆς λειτουργίας.

Μετὰ τὸ τέλος τῆς ἀκολουθίας τοῦ ὁρθρου ὁ ἱερεὺς, ζητήσας συγχώρησιν, ἀπέρχεται μετὰ τῶν διακόνων καὶ τῶν ἀκολουθῶν εἰς τὸ βορείως τοῦ ἱεροῦ βήματος σκευοφυλάκιον, ὅπου ἐνδύεται τὰ ἄμφια αὐτοῦ, ἐνῶ αὐτὸς μὲν ἀπαγγέλλει προπαρασκευαστικὰς εὐχὰς καὶ ψαλμικοὺς στίχους, οἱ δὲ ὑπηρετοῦντες ψάλλουν ὕμνους καὶ τὸν ρα' ψαλμὸν («Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ Δαυὶδ...»). Τὰ πλεῖστα ἄμφια συμπίπτουν πρὸς τὰ βυζαντινὰ, μὲ τὰ ὅποια ὁμοιάζουν καὶ ὡς πρὸς τὴν μορφήν (στιχάριον, ἐπιτραχήλιον, ζώνη, ἐπιμάνικα, μανδύας-φελώνιον). Ἐπὶ πλεόν περιβάλλεται τὴν ἐπωμίδα (περιλαίμιον), τὸ χειρόμακτρον (ἀρχαῖκὴν μορφήν ἐπιγονατίου), τὴν μίτραν καὶ εἰδικὰ χρυσοκέντητα σανδάλια (ἐμβάδας). Οἱ ἀρχιμανδρίται φοροῦν σταυρὸν καὶ κρατοῦν ποιμαντορικὴν ράβδον, ὅμοιον πρὸς τὴν ἰδικὴν μας. Οἱ ἐπίσκοποι ἐπὶ πλεόν φέρουν ὠμοφόριον καὶ παναγίαν (ἐγκόλπιον), ἐπιγονάτιον καὶ πιννοειδῆ μίτραν καὶ κρατοῦν ποιμαντορικὴν ράβδον ὁμοίαν πρὸς τὴν τῶν δυτικῶν. Οἱ διάκονοι καὶ ὑποδιάκονοι στιχάριον καὶ ὀράριον. Τὰ μέλη τοῦ χοροῦ καὶ οἱ ὑπηρετοῦντες στιχάρια.

Μετὰ τὴν ἔνδυσιν ὁ ἱερεὺς εἰσέρχεται ἐν πομπῇ εἰς τὸν σολέα, ὅπου νίπτει τὰς χεῖρας, ἀπαγγέλλων ἀντιφωνικῶς μετὰ τοῦ διακόνου τοὺς τελευταίους στίχους τοῦ κε' ψαλμοῦ («Νίψομαι ἐν ἁθύοις τὰς χεῖράς μου...») καὶ τινὰς εὐχὰς. Εἶτα ἀπαγγέλλεται ἡ ἐξομολόγησις τῶν ἁμαρτιῶν, σχεδὸν κατὰ λέξιν μετάφρασις τοῦ *confiteor* τῆς ρωμαϊκῆς λειτουργίας. Εἶτα ψάλλεται ὁ 40' ψαλμὸς («Ἀλαλάξατε τῷ Θεῷ πάσα ἡ γῆ...») καὶ ἀπαγγελλομένου κατ' ἀντιφωνίαν τοῦ μβ' ψαλμοῦ, στίχ. 4 ἐξ., ὁ ἱερεὺς ἀνέρχεται τὰς βαθμίδας τοῦ βήματος, θυμώμενος ὑπὸ τοῦ διακόνου, σταθεὶς δὲ πρὸ τῆς ἁγίας τραπέζης ἀναπέμπει εὐχὴν καὶ προσκυνεῖ καὶ ἀσπάζεται αὐτήν. Τὸ μέγα βῆλον κλείεται

καί, ἐνθ' ὁ χορὸς ψάλλει μακρὸν ὕμνον, ὁ ἱερεὺς ἀναγνώσας τρεῖς προκαταρκτικὰς εὐχάς, ἀπέρχεται εἰς τὴν βορείως τῆς ἁγίας τραπέζης πρόθεσιν, προθέτει τὸν ἄρτον εἰς τὸν δίσκον καὶ τὸν οἶνον εἰς τὸ ποτήριον, ἀπαγγέλλει τὴν εὐχὴν τῆς προθέσεως («Ὁ Θεὸς, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τὸν οὐράνιον ἄρτον...») καὶ θέσας τὸν δίσκον ἐπὶ τοῦ ποτηρίου καλύπτει τὰ δῶρα διὰ τοῦ ἁέρος, ἀπαγγέλλων μετὰ τοῦ διακόνου ἀντιφωνικῶς τὸν 4β' ψαλμὸν («Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν...»). Ἐἵτα ἀπαγγέλλει τὴν ἐπὶ τοῦ θυμιάματος βυζαντινὴν εὐχὴν («Θυμιάμα σοι προσφέρομεν...»), θυμίζῃ τὰ δῶρα καί, ἀνοιχθέντος τοῦ βήλου, περιέρχεται τὸν ναὸν θυμῶν αὐτὸν καὶ τὸν λαόν. Ἐπιστρέψας δὲ εἰς τὸ θυσιαστήριον θυμίζῃ αὐτὸ καὶ προσκυνεῖ τρίς. Καὶ οὕτως ἄρχεται ἡ θεία λειτουργία.

Ἐκ τῆς συντόμου ταύτης περιγραφῆς τῶν προπαρουσκευαστικῶν πράξεων διεφάνη καὶ ὁ ἀνωτέρω ἐπισημανθεὶς συμπληματικὸς χαρακτήρ τῆς ἀρμενικῆς λειτουργικῆς πράξεως, ἡ μίξις δηλαδὴ ἰθαγενῶν καὶ ξένων στοιχείων, εἰλημμένων ἐκ τῆς βυζαντινῆς καὶ ρωμαϊκῆς πράξεως, ὡς καὶ ἡ διατήρησις πολλῶν ἀρχαϊκῶν λειτουργικῶν ἐθίμων. Οὕτω π.χ. ἡ μετὰθεσις τῆς προθέσεως πρὸ τῆς λειτουργίας ὀφείλεται ἀσφαλῶς εἰς ὑστέραν βυζαντινὴν ἐπίδρασιν. Ἐν ἀντιθέσει πάντως πρὸς τὴν νεωτέραν βυζαντινὴν πρᾶξιν, αὕτη παρέμεινε ἀπλουστάτη. Ἡ ἀπόθεσις τοῦ ἄρτου εἰς τὸ δισκάριον καὶ ἡ ἐκχυσις τοῦ οἴνου εἰς τὸ ποτήριον συνοδεύονται ὑπὸ τῶν φράσεων «Εἰς ἀνάμνησιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ...» καὶ «Εἰς ἀνάμνησιν τῆς σωτηρίου οἰκονομίας τοῦ Κυρίου...» καὶ οὐδὲν πλέον τούτων. Οὕτε μερίδες ἁγίων, οὕτε ζώντων καὶ τεθνεώτων προσφέρονται. Οἱ ἀρμένιοι, μόνοι ἐξ ὅλων τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς, χρησιμοποιοῦν διὰ τὴν τέλεσιν τῆς θείας λειτουργίας ἄζυμον ἄρτον (ἐγκρυφίαν), εἴτε κατ' ἐπίδρασιν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, εἴτε διότι προσέφερον τὸν ἄζυμον ἄρτον, τὸν ὅποιον καὶ οἱ ἴδιοι ἐχρησιμοποιοῦν εἰς τὰς κοινὰς τραπέζας τῶν. Μόνοι δ' ἐξ ἄλλου ἐκ τῆς οἰκουμένης Ἐκκλησίας δὲν ἀναμειγνύουν εἰς τὸν οἶνον τοῦ ἁγίου ποτηρίου ὕδωρ, εἴτε ἀντιδρῶν-

τες εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν Ἐβιωνιτῶν, οἱ ὅποιοι προσέφερον εἰς τὴν θείαν εὐχαριστίαν μόνον ὕδωρ, εἴτε ἀκολουθοῦντες πάλιν τὰ ἔθιμα τῆς κοινῆς τραπέζης τοῦ τόπου τῶν.

Ἡ θεία λειτουργία ἄρχεται, κατὰ τὸν βυζαντινὸν τύπον, διὰ τοῦ «Εὐλόγημένη ἡ βασιλεία...», ἐπακολουθοῦν δὲ αἱ τρεῖς εὐχαῖ τῶν ἀντιφώνων τῆς βυζαντινῆς λειτουργίας καὶ ἡ εὐχὴ τῆς εἰσόδου. Ἐξ αὐτῶν ἡ πρώτη λέγεται ἐκφώνως, αἱ δὲ λοιπαὶ μυστικῶς. Τὰ ἀντίφωνα ὁμῶς ἔμειναν ὑπανάπτукτα. Ἀντ' αὐτῶν ψάλλονται δύο τροπάρια, ἐναλλασσόμενα κατὰ τὸ θέμα τῆς ἡμέρας. Τὰ ἐνταῦθα παρατιθέμενα, διὰ μικροτέρων στοιχείων, εἶναι τὰ τῶν Θεοφανείων.

Ἡ εἰσοδος ὁμοίως εἶναι ὑποτυπώδης, περιοριζομένη εἰς τὴν περὶ τὴν ἁγίαν τράπεζαν περιφορὰν καὶ τὴν ὑψωσιν τοῦ Εὐαγγελίου, ὡς καὶ εἰς τὴν ψαλμωδίαν τοῦ τρισαγίου, τὸ ὅποιον ἔχει, ὡς καὶ εἰς τὸν βυζαντινὸν τύπον, χαρακτηριστικὰ εἰσοδικῶς. Τὸ τρισάγιον, ἐρμηνευόμενον κατὰ χριστολογικὴν ἔννοιαν, δέχεται, κατὰ τὸ θέμα τῆς δεσποτικῆς ἑορτῆς, τὴν ἀνάλογον προσθήκην («ὁ δι' ἡμᾶς σταυρωθεὶς», «ὁ ἀναστάς ἐκ νεκρῶν» κλπ.). Τὸ «ὁ τεχθεὶς καὶ ἐπιφανείς» εἶναι ἢ εἰς τὰ Θεοφάνεια προσιδιάζουσα προσθήκη κατὰ τὸν ἀρχαῖον διπλοῦν χαρακτήρα τῆς ἑορτῆς αὐτῆς. Εἶναι γνωστὰ αἱ θεολογικαὶ ἐριδὲς μεταξὺ ἀρμενίων καὶ ὀρθοδόξων περὶ τῆς προσθήκης τοῦ «ὁ δι' ἡμᾶς σταυρωθεὶς» εἰς τὸν τρισάγιον ὕμνον (βλ. V. Janeras, Les byzantins et le Trisagion ehistologique, ἐν «Miscellanea liturgica G. Lercaro», τ. 2, Roma 1967, σελ. 469-499).

Ἐπακολουθεῖ ἡ ἐκτενὴς καὶ ἡ εὐχὴ αὐτῆς. Εἰς ταύτην πρέπει νὰ ἀναγνωρισθῇ ἡ πρὸ τοῦ τρισαγίου συναπτὴ τῆς ἀρχαιοτέρας μορφῆς τῶν βυζαντινῶν λειτουργιῶν ἢ ἡ πρὸ τῶν ἀναγνωσμάτων ἐκτενὴς τῶν ἀνατολικῶν λειτουργικῶν τύπων, καίτοι αὕτη λέγεται ἐνταῦθα μετὰ τὴν ψαλμωδίαν τοῦ τρισαγίου καὶ συνδυάζει στοιχεῖα τῆς μετὰ τὸ εὐαγγέλιον βυζαντινῆς ἐκτενοῦς (εὐχὴ - ἐκφώνησις).

Τὰ ἀναγνωσμάτα εἶναι τρία: προφητεία - ἀπό-

στολος - εὐαγγέλιον. Κατ' ἐξαίρεσιν κατὰ τὰ Θεοφάνεια δὲν ἀναγινώσκεται προφητεία, διότι αὕτη οἶονε μετατίθεται εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ἁγιασμοῦ, ἡ ὁποία τελεῖται συναπτῶς πρὸς τὴν λειτουργίαν εἰς ἀνάμνησιν τῆς βαπτίσεως τοῦ Κυρίου. Ἐκ τῆς ἀκολουθίας αὐτῆς ἀπεσπάσαμεν τὴν πρώτην προφητείαν μετὰ τοῦ ψαλμοῦ - προκειμένου αὐτῆς καὶ ἐθέσαμεν εἰς τὴν πρὸ τοῦ ἀποστολικοῦ ἀναγνώσματος θέσιν τῆς διὰ τὴν φανή ἡ κανονικὴ διάρθρωσις τοῦ συστήματος τῶν ἀναγνωσμάτων. Τῆς προφητείας καὶ τοῦ ἀποστόλου προηγοῦνται προκείμενα - ψαλμοὶ καὶ τοῦ εὐαγγελίου ἀλληλουάριον. Ταῦτα παλαιότερον ἐψάλλοντο· σήμερον ἀπαγγέλλονται καὶ οἱ στίχοι τῶν ψαλμῶν περιορίζονται κατὰ περίστασιν.

Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἀναγνώσεως τοῦ εὐαγγελίου προσφέρεται θυμίαμα. Γενικῶς ἡ χρῆσις θυμιάματος εἶναι σχεδὸν συνεχὴς εἰς τὴν ἁρμενικὴν λειτουργίαν.

Τὸ σύμβολον τῆς πίστεως ἀπαγγέλλεται ὑπὸ τοῦ διακόνου, συνοδευόντος καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ, ἀμέσως μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ εὐαγγελίου. Τοῦτο γίνεται καὶ εἰς τὸν λειτουργικὸν τύπον τοῦ Μαλαμπάρ κατὰ προφανῆ ρωμαϊκὴν ἐπίδρασιν. Τὸ νόημα τῆς ἀπαγγελίας τοῦ συμβόλου εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν εἶναι, ὅτι ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ, διδασκόμενος διὰ τῆς ἀκροάσεως τῶν Γραφῶν τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ Θεοῦ, ἐκφράζει διὰ τοῦ συμβόλου τὴν θεοδιδασκον πίστιν του. Κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν αὐτοῦ οἱ πιστοὶ συνάπτουν τὰς παλάμας τῶν χειρῶν τῶν εἰς δῆλωσιν ἐνότητος τῆς πίστεως. Τὸ σύμβολον εἶναι διάφορον τοῦ συμβόλου τῆς Νικαίας - Κωνσταντινουπόλεως, τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν θεϊαν λατρείαν ὑφ' ὅλων τῶν λειτουργικῶν τύπων. Κατὰ βάσιν τὸ κείμενον τοῦ συμβόλου εἶναι τὸ τῆς Νικαίας, περιέχει ὅμως καὶ τὴν διδασκαλίαν τῆς Β' Οἰκουμένης Συνόδου καὶ διατηρεῖ καὶ τοὺς ἀναθεματισμοὺς τοῦ συμβόλου τῆς Α'.

Μετὰ τὸ σύμβολον ἀκολουθεῖ νέα ἐκτενής, εἰς τὴν ὁποίαν ἐνσωματοῦνται καὶ αἱ αἰτήσεις («Ἄγγε-

λον εἰρήνης...» κλπ.), ὡς εἰς τὰς λειτουργίας τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν», τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, πιθανῶς δὲ καὶ τὴν βυζαντινὴν πρὸ τῆς μεταθέσεως αὐτῶν μετὰ τὴν μεγάλην εἴσοδον.

Ἡ εὐχή τῆς κεφαλολοκλίσιας - εὐλογίας, ἡ ὁποία εὐρίσκεται εἰς τὸ τέλος τοῦ πρώτου μέρους τῆς λειτουργίας, προφανῶς συνεδέετο ἀρχικῶς πρὸς ἐπίθεσιν τῆς χειρὸς τοῦ ἱερέως ἐπὶ τῶν κεφαλῶν τῶν ἀποχωρούντων τῆς συνάξεως.

Εἰδικαὶ δεήσεις ὑπὲρ τῶν κατηχομένων, τῶν μετανοούντων κλπ. δὲν σώζονται. Λείψανον τούτων εἶναι ἡ εἰς τὴν σημερινὴν λειτουργίαν διατηρηθεῖσα ἀπόλυσις αὐτῶν.

Ἡ εἰσοδος τῶν δώρων, ἐπηρεασμένη ὁπωσδήποτε ἀπὸ τὴν βυζαντινὴν πρᾶξιν, διατηρεῖ παραλλήλως ἀρχαιότερα καὶ νεώτερα στοιχεῖα. Οὕτως, ἐνῶ ὡς εἶδομεν ἡ πρόθεσις τῶν δώρων ἔχει μετατεθῆ ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ τελεῖται πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας, ἡ λιτανευτικὴ μεταφορὰ τῶν εἰς τὸ θυσιαστήριον ἔχει μὲν ἀρκετὴν ἐπισημότητα, ἀλλ' ὅχι καὶ τὴν ἐξαιρετικὴν ἀνάπτυξιν, τὴν ὁποίαν προσέλαβεν εἰς τὸν βυζαντινὸν λειτουργικὸν τύπον. Μόνος ὁ διάκονος, κατὰ τὴν ἀρχαιότεραν τάξιν, φέρει τὰ δῶρα, ἐνῶ ὁ ἱερεὺς τὰ ὑποδέχεται παρὰ τὸ θυσιαστήριον. Ἡ λιτανεύσις τῶν περιορίζεται περὶ τῆς ἁγίας τραπέζης. Ἡ ψαλμωδία τοῦ χερουβικοῦ ὕμνου, τοῦ ὁποίου τὸ κείμενον παρουσιάζει ἐνδιαφερούσας παραλλαγὰς (βλέπε R. Taft, *Évolution historique de la liturgie de saint Jean Chrysostome*, ἐν «Proche - Orient Chrétien», τ. 24 (1974), σελ. 9-12) γίνεται κατ' ἀντιφωνίαν ἐν συνδυασμῷ πρὸς ἄλλους καταλλήλους ψαλμικοὺς στίχους καὶ δὴ τοῦ πιθανῶς ἀρχαιότερου «χερουβικοῦ», τῶν στίχων δηλ. 7-10 τοῦ κγ' ψαλμοῦ («Ἄρατε πύλας, οἱ ἄρχοντες ὕμνων...»). Ὁ ἱερεὺς ἀποβάλλει τὰς ἐμβάδας καὶ τὴν μίτραν, εἰς ἐνδειξιν ταπεινώσεως καὶ εὐλαβείας καὶ ἀναφέρει εὐχὴν ὑπὲρ ἑαυτοῦ, τὸ «Οὐδεὶς ἄξιος...», καθ' ἣν ὥραν ὁ χορὸς ψάλλει τὴν «ἁγιο-

λογίαν», ὕμνον κατάλληλον τῇ ἡμέρᾳ (ὁ «Πλήθῃ ἀγγέλων...» εἶναι ὁ τῶν Θεοφανείων). Εἶτα ὑποδέχεται τὰ δῶρα καὶ μετὰ τὴν ἀπόθεσιν αὐτῶν ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου, νίπτει ἐκ νέου τὰς χεῖρας. Τὴν νέαν διακονικὴν συναπτὴν διαδέχεται εὐχή, δυναμένη νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς εὐχὴ προσκομιδῆς ἢ εὐχὴ τοῦ καταπέτασματος.

Ὁ ἄσπασμὸς μεταδίδεται εἰς ὅλους τοὺς ἐκκλησιαζομένους, κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἔθος.

Τὴν εὐχὴν τῆς ἀναφορᾶς διακρίνει λιτότης ὕφους καὶ ὑψηλὴ θεολογία. Εἰς τὴν εὐχὴν ὑπάρχουν αἱ συνήθειαι καὶ εἰς τοὺς ἄλλους λειτουργικοὺς τύπους, καὶ δὴ εἰς τὸν βυζαντινόν, παρεμβάσεις τοῦ λαοῦ. Ἐπὶ πλεόν αὕτη διακόπτεται ὑπὸ τριῶν θεολογικῶν ὕμνων.

Ἡ ἀπαγγελία τῶν διπτύχων προσλαμβάνει ἐξόχως πανηγυρικὸν καὶ συλλογικὸν χαρακτήρα διὰ τῆς ἀπαγγελίας καὶ ψαλμωδίας αὐτῶν ἐναλλάξ ὑπὸ τοῦ ἱερέως, τοῦ διακόνου, τῶν παρὰ τὸ θυσιαστήριον κληρικῶν καὶ τοῦ χοροῦ. Εἶναι δὲ ταῦτα ἰδιαίτερος ἔκτενῃ, ὡς εἰς τὰς ἀρχαίας λειτουργίας Ἰακώβου καὶ Μάρκου, ἐνθ' εἰς τὰς βυζαντινάς λειτουργίας, καὶ δὴ εἰς τὴν τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου, ἔχουν ἰσχυρῶς ἐξασθενήσει λόγῳ τῆς μετατοπίσεώς των εἰς τὴν ἀκολουθίαν τῆς προθέσεως.

Τὴν Κυριακὴν προσευχὴν εἰσάγει διακονικὴ συναπτὴ, ἡ ὁποία συγχρόνως κατακλείει καὶ τὴν εὐχὴν τῆς ἀναφορᾶς, ὡς καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ἀνατολικοὺς λειτουργικοὺς τύπους. Μεταξὺ τοῦ «Πάτερ ἡμῶν...» καὶ τῆς ἐκφωνήσεως αὐτοῦ παρεμβάλλεται ὁ λεγόμενος «ἐμβολισμός», ἡ ἐπανάληψις δηλαδὴ ὑπὸ τοῦ ἱερέως τοῦ τελευταίου αἰτήματος τῆς Κυριακῆς προσευχῆς. Τοῦτο ἀπαντᾷται εἰς ὅλας τὰς λειτουργίας πλὴν τῶν βυζαντινῶν.

Ἡ πρὸ τοῦ λαοῦ δευτέρα ὕψωσις τῶν δώρων εἰσήχθη μετὰ τὸν IB' αἰῶνα κατὰ λατινικὴν ἐπίδρασιν.

Ὁ διάκονος καὶ ὁ λαὸς κ ο ι ν ω ο ὦ ν ὕπ' ἀμφοτέρα τὰ εἶδη, ὅχι ὅμως ἅπ' εὐθείας ἐκ τοῦ ποτηρίου οὔτε διὰ λαβίδος. Ὁ ἱερεὺς κρατεῖ καὶ διὰ τῶν δύο χειρῶν τὸ ποτήριον

καὶ ὑπεράνω αὐτοῦ τὸν ἅγιον ἄρτον, ἐμβεβαπτισμένον εἰς τὸ τίμιον αἷμα. Διὰ τῶν δύο δακτύλων τῆς δεξιᾶς κόπτει μερίδα ἐξ αὐτοῦ καὶ τὴν ἀποθέτει εἰς τὸ στόμα τῶν κοινωνούντων.

Ἡ κατὰ λ υ σ ι ς τ ὶ ν ἁ γ ί ω ν γίνεται ὑπὸ τοῦ ἰδίου τοῦ ἱερέως ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης καὶ τὰ ἱερὰ σκεύη ἀποκαθίστανται κενὰ εἰς τὴν πρόθεσιν ὑπὸ τοῦ διακόνου. Μετὰ ταῦτα νίπτει τὰς χεῖρας καὶ φορεῖ τὰς ἐμβάδας καὶ τὴν μίτραν. Κατὰ τὴν κοινωνίαν τοῦ ἱερέως καὶ κατὰ τὴν κατάλυσιν τῶν ἁγίων κλείεται τὸ μικρὸν καταπέτασμα.

Μετὰ τὴν ὀπισθὰ μ β ω ν ο ν εὐχὴν («Ὁ εὐλογῶν τοὺς ἐδλογοῦντας...») ἐπακολουθεῖ ἡ ἀνάγνωσις τοῦ προλόγου τοῦ κατὰ Ἰ ω ἄ ν ν η ν Εὐ α γ γ ε λ ί ο υ (α' 1-14) κατὰ ρωμαϊκὴν ἐπίδρασιν, ὁ ἄσπασμὸς τοῦ Εὐαγγελίου ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ ἡ διανομὴ τοῦ (ἁζύμου) ἀντιδώρου. Κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Θεοφανείων μετὰ τὴν ὀπισθὰ μ β ω ν ο ν ἐπισυνάπτεται ἡ ἀκολουθία τοῦ ἁγιασμοῦ, δι' ὃ καὶ παραλείπεται τὸ ἐν τῇ τέλει εὐαγγέλιον.

Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ
ΤΗΣ ΑΡΜΕΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
(ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ)

ΕΝΑΡΞΙΣ - (ΑΝΤΙΦΩΝΑ)

A. = Ἀναγνώστης
Δ. = Διάκονος
Ι. = Ἱερεὺς
Λ. = Λαὸς
* = Ἀλλαγὴ στίχου (ἐπὶ ἑμμέτρου κειμένου)

378

- Δ. Εὐλόγησον, κύριε.
Ι. Εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.
- Λ. Τὸ τροπάριον
Θεοτόκε ἀνύμφευτε,* ἡ τὸν ἀναρχον Λόγον συλλαβοῦσα* καὶ τὸν ἀκατάληπτον Θεὸν γεννήσασα* καὶ τὸν ἀχώρητον βαστάσασα ἐν τῇ γαστρὶ σου,* αὐτῷ ἀδιαλείπτως πρέσβευε* ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.
- Δ. Ὅτι δ' ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
Ἀντιλαβοῦ, σῶσον καὶ ἐλέησον.
Εὐλόγησον, κύριε.
- Ι. Εὐλογία καὶ δόξα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.
Εἰρήνη πᾶσι.
- Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.
Δ. Τῷ Θεῷ προσκυνήσωμεν.
Λ. Ἐνώπιόν σου, Κύριε.
- Ι. (ἐκφώνως) Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, οὗ τὸ κράτος ἀνείκαστον καὶ ἡ δόξα ἀκατάληπτος, οὗ τὸ ἔλεος ἀμέτρητον καὶ ὁ οἰκτιρισμὸς ἄπειρος· σύ, κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς φιλανθρωπίας σου, ἐπίβλεψον ἐπὶ

379

τὸν λαόν σου καὶ ἐπὶ τὸν ναόν σου τοῦτον τὸν ἅγιον καὶ ποιήσον μεθ' ἡμῶν καὶ τῶν συνευχομένων ἡμῖν πλούσια τὰ ἐλέη σου καὶ τοὺς οἰκτιρμούς σου· ὅτι σοὶ πρέπει δόξα, κράτος καὶ τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Λ. Τὸ τροπάριον

Τὴν ἁγίαν Θεοτόκον* ἐν ὕμνοις μεγαλύνωμεν,* Ὁ εὐαγγελιστὴς ἄγγελος* εὐαγγελίζεται τὸν Σωτῆρα,* τὸν γεννηθέντα ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου, λέγων* «Χαῖρε, κεχαριτωμένη,* ὅτι ὁ Κύριος τῶν κυρίων μετὰ σοῦ».

Ι. Τοῦτου ψαλλομένου, λέγει μυστικῶς τὰς εὐχάς

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, σῶσον τὸν λαόν σου καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου· τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας σου φύλαξον· ἁγιάσον τοὺς ἀγαπώντας τὴν εὐπρέπειαν τοῦ οἴκου σου· σὺ ἡμᾶς δόξασον τῇ θεϊκῇ σου δυνάμει καὶ μὴ ἐγκαταλίπῃς ἡμᾶς τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ σέ. Ὅτι σοῦ ἐστὶν τὸ κράτος, ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Εἰρήνη πᾶσι.

Ὁ κοινῇ καὶ συμφώνως διδάξας πάντας ἡμᾶς προσεύχεσθαι, ὁ καὶ δυσὶ καὶ τρισὶ συμφωνοῦσιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου τὰς αἰτήσεις παρέχειν ἐπαγγελάμενος, σὺ καὶ νῦν τῶν δούλων σου τὰ αἰτήματα πρὸς τὸ συμφέρον πλήρωσον, χορηγῶν ἡμῖν ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι τὴν ἐπίγνωσιν τῆς σῆς ἀληθείας καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ζωὴν τὴν αἰώνιον χαρίζομενος. Ὅτι ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος

Θεὸς ὑπάρχεις καὶ σοὶ πρέπει δόξα, κράτος καὶ τιμὴ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Καὶ προσκυνῶν, ἐπιλέγει·

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ καταστήσας ἐν οὐρανοῖς τάγματα καὶ στρατιάς ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων εἰς λειτουργίαν τῆς σῆς δόξης, ποιήσον νῦν σὺν τῇ εἰσόδῳ ἡμῶν εἴσοδον ἁγίων ἀγγέλων γενέσθαι, συλλειτουργούντων ἡμῖν καὶ συνδοξολογούντων τὴν σὴν ἀγαθότητα.

Δ. Εὐλόγησον, Κύριε.

Ι. Κρατῶν τὸ Εὐαγγέλιον, ἐκφωνεῖ·

Ὅτι σοῦ ἐστὶ τὸ κράτος, ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Ο ΤΡΙΣΑΓΙΟΣ ΥΜΝΟΣ

Δ. Λαμβάνων τὸ Εὐαγγέλιον ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ ἱερέως καὶ ὕψων αὐτό, ἀσπάζεται τὴν ἁγίαν τράπεζαν καὶ περιελθὼν αὐτήν, ἵσταται πρὸ αὐτῆς καὶ ἐκφωνεῖ·

Πρόσχωμεν.

Λ. Ψάλλει τὸν τρισάγιον ὕμνον

Ἄγιος ὁ Θεός,* ἅγιος καὶ ἰσχυρός,* ἅγιος καὶ ἀθάνατος,* ὁ τεχθεὶς καὶ ἐπιφανείς,* ἐλέησον ἡμᾶς (γ').

Ι. Τοῦτου ψαλλομένου, λέγει μυστικῶς τὴν εὐχὴν τοῦ τρισαγίου

Ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος, ὁ ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος καὶ τρισαγίῳ φωνῇ ὑπὸ τῶν σεραφίμ ἀνυμνούμε-

νος καὶ ὑπὸ τῶν χειρῶν δοξολογούμενος καὶ ὑπὸ πάσης ἐπουρανίου δυνάμεως προσκυνούμενος, ὁ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν τὰ σύμπαντα. ὁ κτίσας τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα σὴν καὶ ὁμοίωσιν καὶ παντὶ σου χάρισματι κατακοσμήσας αὐτὸν καὶ διδάξας αἰτεῖν σοφίαν καὶ σύνεσιν καὶ μὴ παρορῶν τὸν ἁμαρτάνοντα, ἀλλὰ θέμενος αὐτῷ ἐπὶ σωτηρίᾳ μετάνοιαν, ὁ καταξιώσας ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς καὶ ἀναξίους δούλους σου ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ στῆναι κατ' ἐνώπιον τῆς δόξης τοῦ ἁγίου σου θυσιαστηρίου καὶ τὴν ὀφειλουμένην προσκύνῃσιν καὶ δοξολογίαν σοὶ προσάγειν· σὺ, Κύριε, πρόσδεξαι καὶ ἐκ στόματος ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν τὸν τρισάγιον αἶνον καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς ἐν τῇ χρηστότητί σου· ἄφες ἡμῖν πᾶν πλημμέλημα ἐκούσιόν τε καὶ ἀκούσιον· ἁγίασον τὴν ψυχὴν, τὸν νοῦν καὶ τὰ σώματα ἡμῶν καὶ παράσχου ἡμῖν ἐν ὁσιότητι λατρεῦειν σοὶ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν, πρεσβείας τῆς ἁγίας Θεοτόκου καὶ πάντων τῶν ἁγίων σου, τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων. Ὅτι ἅγιος εἶ, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ πρέπει δόξα, κράτος καὶ τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Η ΕΚΤΗΝΗΣ

- Δ. "Ετι δ' ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
 Α. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου καὶ

εὐσταθείας τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

- Α. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ὑπὲρ πάντων τῶν ἁγίων καὶ ὀρθοδόξων ἐπισκόπων τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
 Α. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ὑπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν (δεῖνος), ζωῆς καὶ σωτηρίας τῆς ψυχῆς αὐτοῦ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
 Α. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ὑπὲρ τῶν διδασκάλων, ἱερέων, διακόνων, ψαλτῶν καὶ πάντων τῶν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς Ἐκκλησίας παιδῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
 Α. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ὑπὲρ τῶν εὐσεβῶν βασιλέων, θεοφιλῶν ἡγεμόνων, στρατηγῶν καὶ τοῦ στρατοῦ αὐτῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
 Α. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ὑπὲρ τῶν ἀναπαυσαμένων ψυχῶν τῶν ἐν ἀληθείᾳ καὶ ὀρθοδόξῳ πίστει ἐν Χριστῷ κεκοιμημένων τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
 Α. Μνήσθητι, Κύριε, καὶ ἐλέησον.
 Δ. "Ετι δὲ ὑπὲρ τῆς ἐνότητος τῆς ἀληθοῦς καὶ ἁγίας ἡμῶν πίστεως τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
 Α. Κύριε, ἐλέησον.
 Δ. Ἐαυτοὺς καὶ ἀλλήλους Κυρίῳ τῷ Θεῷ τῷ παντοκράτορι παραθώμεθα.
 Α. Σοί, Κύριε, παρατιθέμεθα.
 Δ. Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, κατὰ τὸ

μέγα ἔλεός σου. Εἰπωμεν πάντες ἐν ὁμονοίᾳ·
Α. Κύριε, ἐλέησον (γ').

Ι. Τῶν διακονικῶν λεγομένων, λέγει μυστικῶς τὴν εὐχὴν·

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, τὴν ἐκτενῆ ταύτην ἱκεσίαν πρόσδεξαι παρὰ τῶν σῶν δούλων καὶ ἐλέησον κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου· τοὺς οἰκτιρμούς σου ἀπόστειλον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ πάντα τὸν λαόν σου, τὸν ἀπεκδεχόμενον τὸ παρὰ σοῦ πλούσιον ἔλεος.

Δ. Εὐλόγησον, Κύριε.

Ι. (ἐκφώνως) "Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλόανθρωπος Θεὸς ὑπάρχεις καὶ σοὶ πρέπει δόξα, κράτος καὶ τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΤΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Μετὰ τὰς εὐχὰς ὁ ἱερεὺς κάθεται εἰς τὸ σύνθρονον, ὁ δὲ ἀναγνώστης ἀναγινώσκει [τὴν προφητείαν καὶ] τὸν ἀπόστολον

Α. Τὸ προκείμενον τῆς προφητείας. Ψαλμὸς κη'

Ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα.

Φωνὴ Κυρίου ἐπὶ τῶν ὑδάτων, ὁ Θεὸς τῆς δόξης ἐβρόντησε, Κύριος ἐπὶ ὑδάτων πολλῶν.

Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ, υἱοὶ Θεοῦ.

Καὶ ἀναγινώσκει τὴν προφητείαν ('Ησ. ιβ' 3-6)

Ἐκ τοῦ προφῆτου Ἡσαΐου τὸ ἀνάγνωσμα.

Τάδε λέγει Κύριος· Ἀντήσατε ὕδωρ μετ' εὐφροσύνης ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ σωτηρίου. Καὶ ἐρεῖς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ· Ὑμνεῖτε τὸν Κύριον, βοᾶτε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἀναγγεῖλατε ἐν τοῖς ἔθνεσι τὰ ἔνδοξα αὐτοῦ· μιμνήσκασθε, ὅτι ὑψώθη

τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ὑμνήσατε τὸ ὄνομα Κυρίου, ὅτι ὑψηλὰ ἐποίησεν· ἀναγγεῖλατε ταῦτα ἐν πάσῃ τῇ γῇ. Ἀγαλλιᾶσθε καὶ εὐφραίνεσθε, οἱ κατοικοῦντες Σιών, ὅτι ὑψώθη ὁ ἅγιος τοῦ Ἰσραὴλ ἐν μέσῳ αὐτῆς.

Α. Τὸ προκείμενον τοῦ ἀποστόλου. Ψαλμὸς β'

Κύριος εἶπε πρὸς με· Υἱός μου εἰ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε.

Ἰνατί ἐφρύαξαν ἔθνη;

Καὶ ἀναγινώσκει τὸν ἀπόστολον (Τίτ. β' 11-15)

Ἐκ τῆς πρὸς Τίτον ἐπιστολῆς Παύλου τὸ ἀνάγνωσμα.

Ἐπεφάνη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις, παιδεύουσα ἡμᾶς ἵνα, ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα λυτρώσῃται ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀνομίας καὶ καθαρίσῃ ἑαυτῷ λαὸν περιούσιον, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων. Ταῦτα λάλει καὶ παρακάλει καὶ ἔλεγχε μετὰ πάσης ἐπιταγῆς· μηδεὶς σου περιφρονεῖτω.

Α. Ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα.

Α. Σήμερον ἐγεννήθη ὁ ἐκ τοῦ Πατρὸς πρὸ τῶν αἰώνων Υἱός, Χριστὸς Κύριος ἐν πόλει Δαυίδ.

Ἐν ταῖς λαμπρότησι τῶν ἁγίων σου· ἐκ γαστρὸς πρὸ ἐωσφόρου ἐγέννησά σε.

Δ. Ἀλληλούϊα. Ὁρθοί.

Ι. Ἐγειρόμενος καὶ εὐλογῶν τὸν λαόν, λέγει·

Εἰρήνη πᾶσι.

Α. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

Δ. Μετὰ φόβου ἀκούσωμεν.

- Ἐκ τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου Ἰησοῦ Χριστοῦ,
τὸ κατὰ Ματθαῖον.
- Α. Δόξα σοι, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν.
- Δ. Πρόσχωμεν.
- Α. Λέγει ὁ Θεός.

Α. Ἀναγινώσκει τὸ Εὐαγγέλιον (Ματθ. α' 18-25)

- Τοῦ δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ γέννησις οὕτως ἦν· μνηστευθεῖσθαι γὰρ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῷ Ἰωσήφ, πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτοὺς εὐρεθῆναι ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ Πνεύματος ἁγίου. Ἰωσήφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος ὢν καὶ μὴ θέλων αὐτὴν παραδειγματίζειν, ἐβουλήθη λάθρα ἀπολῦσαι αὐτήν. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνουμηθέντος, ἰδοὺ ἄγγελος Κυρίου κατ' ὄναρ ἐφάνη αὐτῷ λέγων· Ἰωσήφ, υἱὸς Δαυὶδ, μὴ φοβηθῆς παραλαβεῖν Μαρίαν τὴν γυναῖκα σου, τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ Πνεύματος ἁγίου. Τέξεται δὲ υἱὸν καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ Κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος· «Ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει καὶ τέξεται υἱὸν καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ», ὃ ἐστὶ μεθερμηνευόμενον «μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός». Διεγερθεὶς δὲ ὁ Ἰωσήφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου ἐποίησεν ὡς προσέταξεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος Κυρίου καὶ παρέλαβε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν ἕως οὗ ἔτεκεν τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν.
- Α. Δόξα σοι, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν.

ΤΟ ΣΥΜΒΟΛΟΝ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ

- Α. Στρεφόμενος πρὸς ἀνατολὰς καὶ ὑψὼν τὸ Εὐαγγέλιον, ἐκφωνεῖ τὸ σύμβολον τῆς πίστεως

Πιστεύομεν εἰς ἓνα Θεόν, Πατέρα, παντο-

κράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν καὶ ἀοράτων. Καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, γεννηθέντα ἐκ Θεοῦ Πατρὸς μονογενῆ, τοῦτέστιν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς, Θεὸν ἐκ Θεοῦ, φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινόν, ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα καὶ οὐ ποιηθέντα, ἐκ τῆς αὐτῆς φύσεως τοῦ Πατρὸς, δι' οὗ ἐγένετο πάντα τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ὁρατά τε καὶ ἀόρατα. Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν, σαρκωθέντα, ἐνανθρωπήσαντα, γεννηθέντα τελείως ἐκ Μαρίας τῆς ἁγίας παρθένου διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ λαβόντα σῶμα, ψυχὴν καὶ νοῦν καὶ πᾶν ὅ,τι ὑπάρχει ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ἀληθεῖα καὶ οὐ δοκῆσει. Τὸν παθόντα, σταυρωθέντα, ταφέντα, τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστάντα, ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς τῷ αὐτῷ σώματι, καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς, ἐλευσόμενον τῷ αὐτῷ σώματι καὶ τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς κρίναι ζῶντας καὶ νεκρούς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος. Πιστεύομεν καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, τὸ ἅκτιστον καὶ τὸ τέλειον, τὸ λαλήσαν ἐν τῷ νόμῳ καὶ τοῖς προφήταις καὶ τῷ εὐαγγελίῳ, τὸ καταβάν ἐκ τοῦ Ἰορδάνου, τὸ κηρύττειν τοῖς ἀποστόλοις καὶ οἰκῆσαν ἐν τοῖς ἁγίοις. Πιστεύομεν εἰς μίαν μόνην καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν, εἰς ἓν βάπτισμα, εἰς μετάνοιαν, εἰς ἐξίλασμον καὶ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, εἰς ἀνάστασιν νεκρῶν, εἰς κρίσιν αἰώνιον

ψυχῶν καὶ σωμάτων, εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν καὶ εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν.

Τοὺς δὲ λέγοντας, ὅτι ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν ὁ Υἱὸς ἢ ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἢ ὅτι ἐξ οὐκ ὄντων ἐγένοντο ἢ ἐξ ἑτέρας οὐσίας φάσκουσι γεγονέναι τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἢ καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα καὶ ὅτι τρεπτοὺς ἢ ἀλλοιωτοὺς εἶναι, τοὺς τοιοῦτους ἀναθεματίζει ἡ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἀγία Ἐκκλησία.

Εὐλόγησον, κύριε.

- Ι. Παραλαμβάνει ἐκ τοῦ διακόνου τὸ Εὐαγγέλιον, ἀσπάζεται αὐτὸ καὶ ἀποθέτῃ ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης, λέγει ἐκφώνως τὴν προσθήκην τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Φωτιστοῦ·

Ἡμεῖς δὲ δοξάσωμεν τὸν πρὸ αἰώνων, προσκυνοῦντες τὴν ἁγίαν Τριάδα καὶ μίαν Θεότητα, τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΕΚΤΕΝΗΣ - ΑΙΤΗΣΕΙΣ

- Δ. Ἐτι δ' ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
Λ. Κύριε, ἐλέησον.
Δ. Ἐτι δὲ μετὰ πίστεως δεηθῶμεν καὶ αἰτησώμεθα παρὰ τοῦ Κυρίου, Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν ταύτῃ τῇ ὥρᾳ τῆς λατρείας καὶ τῶν προσευχῶν, ὅπως ἀποδοχῆς ἀξιῶν ποιήσῃ ἡμᾶς, ἐπακούσῃ Κύριος τῆς φωνῆς τῆς δεήσεως ἡμῶν, δέξεται τὰς αἰτήσεις τῶν καρδιῶν

ἡμῶν, ἀφήσῃ τὰ παραπτώματα ἡμῶν καὶ ἐλέησῃ ἡμᾶς.

Ὅπως αἱ προσευχαὶ ἡμῶν καὶ αἱ αἰτήσεις ἐν πάσῃ ὥρᾳ εἰσέλθωσιν ἐνώπιον τῆς μεγαλοσύνης αὐτοῦ.

Ὅπως δὲ ἡμῖν ἐν ὁμοσίᾳ μιᾶς πίστεως καὶ ἐν δικαιοσύνῃ προκόπτειν ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς, ἵνα ἡ χάρις τοῦ ἐλέους αὐτοῦ γένηται ἐφ' ἡμᾶς.

Κύριος ὁ παντοκράτωρ σώσαι καὶ ἐλέησαι.

Λ. Σῶσον, Κύριε.

Δ. Τὴν ὥραν ταύτην τῆς ἁγίας θυσίας καὶ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐν εἰρήνῃ διελθεῖν παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα.

Λ. Παράσχου, Κύριε.

Δ. Ἀγγελον εἰρήνης, φύλακα τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα.

Λ. Παράσχου, Κύριε.

Δ. Ἰλασμὸν καὶ ἄφεσιν τῶν πλημμελημάτων ἡμῶν παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα.

Λ. Παράσχου, Κύριε.

Δ. Τὴν διὰ τοῦ ἁγίου σταυροῦ κραταιὰν καὶ ἰσχυρὰν δύναμιν εἰς βοήθειαν τῶν ψυχῶν ἡμῶν παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα.

Λ. Παράσχου, Κύριε.

Δ. Ἐτι δὲ ὑπὲρ τῆς ἐνότητος τῆς ἀληθοῦς καὶ ἁγίας ἡμῶν πίστεως τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἐαυτοὺς καὶ ἀλλήλους Κυρίῳ τῷ Θεῷ τῷ παντοκράτορι παραθώμεθα.

Λ. Σοί, Κύριε, παρατιθέμεθα.

- Δ. Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου. Εἰπώμεν πάντες ἐν ὁμονοίᾳ·
 Α. Κύριε, ἐλέησον (γ').

- Ι. Τῶν διακονικῶν τούτων λεγομένων, λέγει μυστικῶς τὴν εὐχήν·

Κύριε ἡμῶν καὶ Σωτὴρ Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ μέγας ἐν ἐλέει καὶ δαψιλῆς ἐν δωρήμασι τῆς σῆς ἀγαθότητος, ὁ οἰκείᾳ βουλήσει ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ ὑπομείνας τὰς τοῦ σταυροῦ βασάνους καὶ τὸν θάνατον ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτιῶν, ὁ δαψιλῶς δωρησάμενος τὰς δωρεὰς τοῦ ἁγίου Πνεύματος τοῖς μακαρίοις ἀποστόλοις, ποιήσον καὶ ἡμᾶς κοινωνοὺς, Κύριε, δεόμεθά σου, τῶν θείων δώρων σου, τῆς ἀφέσεως τῶν παραπτωμάτων καὶ τῆς ὑποδοχῆς τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος.

- Δ. Εὐλόγησον, κύριε.

- Ι. (ἐκφώνως) Ὅπως ἄξιοι γενώμεθα εὐχαρίστως δοξάζειν σε σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Εἰρήνη πᾶσι.

- Α. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

- Δ. Τῷ Θεῷ προσκυνήσωμεν.

- Α. Ἐνώπιόν σου, Κύριε.

- Ι. (ἐκφώνως) Ἐν τῇ σῇ εἰρήνῃ, Χριστέ Σωτὴρ ἡμῶν, τῇ ὑπερεχούσῃ πάντα νοῦν καὶ λόγον ἐνίσχυσον ἡμᾶς καὶ ἀπτοήτους διατήρησον ἀπὸ παντὸς κακοῦ· κατὰ τὰς ἡμᾶς μετὰ τῶν ἀληθῶς λατρευόντων σοι, τῶν ἐν πνεύματι καὶ ἐν

ἀληθείᾳ προσκυνούντων σε. Ὅτι τῇ παναγίᾳ Τριάδι πρέπει δόξα, κράτος καὶ τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Εὐλογητὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς· ἀμήν.

- Δ. Εὐλόγησον, Κύριε.

- Ι. Εὐλογῶν, λέγει·

Κύριος ὁ Θεὸς εὐλογῆσαι πάντας ἡμᾶς.

- Α. Ἀμήν.

ΑΠΟΛΥΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΤΗΧΟΥΜΕΝΩΝ

- Δ. Μή τις τῶν κατηχουμένων, μή τις τῶν μὴ ὀρθοτομούντων τῇ πίστει καὶ μή τις τῶν μετανοούντων καὶ τῶν ἀκαθάρτων προσελθέτω τῷ θείῳ μυστηρίῳ.

Η ΕΙΣΟΔΟΣ ΤΩΝ ΔΩΡΩΝ (ΠΡΟΣΚΟΜΙΔΗ)

Τούτων λεγομένων, ὁ λειτουργὸς ἀποβάλλει τὴν μίτραν καὶ τὰς ἐμβάδας, ἐὰν δ' ἡ ἐπίσκοπος καὶ τὸ ὁμοφύριον αὐτοῦ

- Α. Σῶμα Κυρίου καὶ αἷμα Σωτῆρος πρόκειται· αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν ἀοράτως ὑμνοῦσι* καὶ ἀκαταπαύστῳ φωνῇ λέγουσιν· Ἁγίος, ἅγιος, ἅγιος, Κύριος τῶν δυνάμεων.

- Δ. Ψάλατε Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν, ψαλμοῦδοί, ἐν φωνῇ ἡδεῖα ᾠδὰς πνευματικάς.

- Α. Τὸ τροπάριον («ἀγιολογία»)

Πλήθι ἀγγέλων* καὶ ἐπουρανίων δυνάμεων* κατελθόν-

τα ἐκ τῶν οὐρανῶν* μετὰ τοῦ μονογενοῦς βασιλέως,* ὕμνον καὶ ἔλεγον.* Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.* Εἰπω-
 μεν πάντες.* Χάρητε, οἱ οὐρανοί,* ἀγαλλιᾶσθω τὰ θεμέ-
 λια τοῦ σύμπαντος,* ὅτι ὁ αἰώνιος Θεὸς* ὤρθη ἐπὶ τῆς
 γῆς* καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνκνυστράφη,* ἵνα σώσῃ τὰς
 ψυχὰς ἡμῶν.

Ι. Τοῦτων ψαλλομένων, ὁ ἱερεὺς εὐχεται μυστικῶς·

Οὐδεὶς ἄξιος τῶν συνδεδεμένων τοῖς σαρκικοῖς
 πάθει καὶ ἐπιθυμίαις προσέρχεσθαι τῷ θυσια-
 στηρίῳ σου καὶ διακονεῖν τῇ βασιλικῇ σου δόξῃ·
 τὸ γὰρ λατρεῖν σοι μέγα καὶ φοβερόν καὶ αὐ-
 ταῖς ταῖς οὐρανίαις δυνάμεσιν· ἀλλὰ τῇ ἀμετρῇ-
 τῇ ἀγαθότητί σου, ἀπερίγραπτε Λόγε τοῦ Πατρὸς,
 γέγονας ἄνθρωπος καὶ ἀρχιερεὺς ἡμῶν ὥφθης
 καὶ ὡς δεσπότης τῶν ἀπάντων τῆς λειτουργι-
 κῆς ταύτης καὶ ἀναιμάκτου θυσίας τὴν ἱερουρ-
 γίαν παρέδωκας ἡμῖν. Σὺ γὰρ εἶ Κύριος ὁ Θεὸς ἡ-
 μῶν, ὁ δεσπότης τῶν ἐπουρανίων καὶ τῶν ἐπιγείων,
 ὁ ἐπὶ θρόνου χειρουργικῶς καθήμενος, ὁ Κύριος
 τῶν σεραφίμ καὶ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ, ὅτι μόνος
 ἅγιος εἶ καὶ ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος. Σοῦ δέο-
 μαι τοῦ μόνου ἀγαθοῦ καὶ εὐχκόου· Ἐπίβλεψον
 ἐπ' ἐμὲ τὸν ἁμαρτωλὸν καὶ ἀχρεῖον δοῦλόν σου
 καὶ καθάρισόν μου τὴν ψυχὴν καὶ τὸν νοῦν ἀπὸ
 παντὸς μολυσμοῦ πονηροῦ καὶ ἐκάνωσόν με, τῇ
 δυνάμει τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος, ἐνδεδυμένον
 τὴν τῆς ἱερατείας χάριν, παραστῆναι τῇ ἀγίᾳ
 σου ταύτῃ τραπέζῃ καὶ ἱερουργῆσαι τὸ ἄχραν-
 τόν σου σῶμα καὶ τὸ τίμιόν σου αἷμα. Σοί, κλί-
 νας τὸν ἑαυτοῦ αὐχένα, ἐπεύχομαι· Μὴ ἀποστρέ-

ψῆς τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ καὶ μὴ ἀποδο-
 κιμάσῃς με ἐκ παίδων σου, ἀλλ' ἀξίωσον προσ-
 ενεχθῆναι σοι τὰ δῶρα ταῦτα ὑπ' ἐμοῦ τοῦ ἁμαρ-
 τωλοῦ καὶ ἀναξίου δούλου σου. Σὺ γὰρ εἶ ὁ προσ-
 φέρων καὶ προσφερόμενος καὶ προσδεχόμενος
 καὶ διαδιδόμενος, Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ
 τὴν δόξαν προσφέρωμεν σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου
 Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ σου Πνεύ-
 ματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώ-
 νων· ἀμήν.

**Α. Τῆς εὐχῆς ταύτης λεγομένης, παραλαμβάνει τὰ δῶρα
 ἐκ τῆς προθέσεως καὶ φέρων αὐτὰ ἐν πομπῇ διὰ τοῦ ὑπι-
 σθεν μέρους τῆς ἁγίας τραπέζης, λέγει·**

Ἐν τῷ ἡλίῳ ἔθετο τὸ σκῆνωμα αὐτοῦ καὶ
 αὐτὸς ὡς νυμφίος ἐκπορευόμενος ἐκ παστοῦ αὐ-
 τοῦ.

Α. Ἀγαλλιᾶσεται ὡς γίγας δραμεῖν ὁδὸν αὐτοῦ.

Α. Οἱ τὰ χειρουργίμ.

Α. Μυστικῶς εἰκονιζόμεθα.

**Α. Ὅταν ἔλθῃ εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς ἁγίας τραπέζης,
 λέγει·**

Ὅδοποιήσατε τῷ ἐπιβεβηκότι ἐπὶ τὸν οὐρα-
 νὸν τοῦ οὐρανοῦ κατὰ ἀνατολάς.

**Α. Καὶ τῇ ζωοποιῷ Τριάδι* τὸν τρισάγιον ὕμνον
 προσάγομεν.**

Α. Ὅταν ἔλθῃ εἰς τὸ νότιον μέρος τῆς ἁγίας τραπέζης, λέγει·

Ὁ Θεὸς ἀπὸ νότου ἥξει καὶ ὁ ἅγιος ἐξ ὕψους
 Φαράν.

- Λ. Παντός βιοτικοῦ ἔργου* πόρρω ἀποθεμένου.
- Δ. Ὅταν ἔλθῃ ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης ὑψῶν τὰ δῶρα, λέγει.
- Ἄρατε πύλας, οἱ ἄρχοντες ὑμῶν, καὶ ἐπάρθητε, πύλαι αἰώνιοι, καὶ εἰσελεύσεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης.
- Ι. Θυμῶν τὰ δῶρα, λέγει.
- Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης; Κύριος κραταιὸς καὶ δυνατός, Κύριος δυνατὸς ἐν πολέμῳ.
- Λ. Ἵνα τὸν βασιλέα* τῶν ὅλων ὑποδεξώμεθα.
- Δ. Ἄρατε πύλας, οἱ ἄρχοντες ὑμῶν, καὶ ἐπάρθητε, πύλαι αἰώνιοι, καὶ εἰσελεύσεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης.
- Ι. Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης καὶ Κύριος τῶν δυνάμεων;
- Λ. Καὶ τὴν τῶν ἀγγέλων μεγαλοπρεπῶς* φέροντες τάξιν δωροφοροῦμεν.
- Δ. Αὐτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης.
- Ι. Λαμβάνων τὰ δῶρα ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ διακόνου καὶ εὐλογῶν δι' αὐτῶν τὸν λαόν, λέγει.
- Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου.
- Λ. Ἀλληλούϊα.
- Ι. Ἀποθέτει τὰ τίμια δῶρα ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης, θυμῶν αὐτὰ καὶ νίπτων τὰς χεῖρας, λέγει ἡσύχως.
- Νίψομαι ἐν ἁθώοις τὰς χεῖράς μου καὶ κυκλώσω τὸ θυσιαστήριόν σου, Κύριε.
- Δ. Ἔτι δ' ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.

- Δ. Ἔτι δὲ μετὰ πίστεως καὶ ἀγιότητος στῶμεν μετὰ φόβου ἐν προσευχαῖς ἐνώπιον τῆς ἁγίας τραπέζης τοῦ Θεοῦ· μὴ ἐν πονηρᾷ συνειδήσει καὶ σκανδάλῳ, μὴ ἐν δολιότητι καὶ πονηρίαις, μὴ ἐν προσχήμασι καὶ ἀπάταις, μὴ ἐν διψυχίᾳ καὶ ὀλιγοπιστίᾳ, ἀλλ' ἐν ὁρθότητι ἡθους καὶ ἀπλότητι νοός, ἐν ἀγαθότητι καρδίας καὶ τελείᾳ πίστει, ἀφθονοῦντες ἐν ἀγάπῃ, πεπληρωμένοι παντὸς ἔργου ἀγαθοῦ, στῶμεν ἐν προσευχαῖς ἐνώπιον τῆς ἁγίας τραπέζης τοῦ Θεοῦ, ἵνα εὐρωμεν τὴν χάριν τοῦ ἐλέους αὐτοῦ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀποκαλύψεως καὶ ἐλεύσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Σώσαι καὶ ἐλέησαι.

- Λ. Σῶσον, Κύριε, καὶ ἐλέησον.

- Ι. Τῶν διακονικῶν λεγομένων, λέγει μυστικῶς τὴν εὐχὴν·

Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων καὶ ποιητὴς πάντων τῶν ὄντων, ὁ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος τὰ πάντα εἰς τὸ εἶναι παραγαγών, ὁ τὴν χοῦκὴν ἡμῶν φύσιν τιμήσας φιλανθρώπως, ἔταξας ἡμᾶς ὑπηρέτας τοῦ φοβεροῦ καὶ ἀκαταλήπτου τούτου μυστηρίου καὶ σοὶ προσάγομεν τὴν θυσίαν· σὺ οὖν, Κύριε, πρόσδεξαι τὴν παρ' ἡμῶν πρόθεσιν ταύτην καὶ τελείωσον αὐτὴν εἰς μυστήριον τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ μονογενοῦς σου· χάρισαι φάρμακον ἐξίλαστήριον τῶν ἁμαρτημάτων τοῖς γευομένοις τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ τὸ ποτήριον.

- Δ. Εὐλόγησον, κύριε.

Ι. Ἀποκαλύπτων ἐν μέρει τὰ ἅγια, ἐκφωνεῖ·

Χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ σοὶ τῷ Πατρὶ σὺν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι πρέπει δόξα, κράτος καὶ τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Ο ΑΣΠΑΣΜΟΣ

Ι. Εἰρήνη πάσι.

Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Τῷ Κυρίῳ προσκυνήσωμεν.

Λ. Ἐνώπιόν σου, Κύριε.

Δ. Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ.

Οἱ μὴ δυνάμενοι κοινωνῆσαι τῶν θείων μυστηρίων, ἐξέλθετε τῶν θυρῶν καὶ προσεύξασθε.

Λ. Ὁ Χριστὸς ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν ἐπεφάνη* ὁ ὢν Θεὸς ἐκαθέσθη ἐνταῦθα* φωνὴ τῆς εἰρήνης ἤκούσθη,* ἐντελλομένη τὸν ἅγιον ἄσπασμόν* ἡ Ἐκκλησία ἐγένετο ἐν σῶμα* ὁ ἄσπασμὸς ἐδόθη ὡς σύνδεσμος τελειότητος* ἡ ἔχθρα ἀπεμακρύνθη* ἡ ἀγάπη διεσπάρη τοῖς πᾶσι.* Διό, ὑμεῖς οἱ διακονοῦντες,* ὑψοῦντες τὴν φωνὴν ὑμῶν,* αἰνέσατε ἐν ἐνὶ στόματι τὴν μίαν Θεότητα,* τὴν ὑπὸ τῶν σεραφίμ ἁγιαζομένην.

Τούτων ψαλλομένων οἱ ἐν τῷ ἱερῷ ὀπηρετοῦντες ἀσπάζονται τὴν χεῖρα τοῦ ἱερέως, εἰς δὲ ἐξ αὐτῶν, κατελθὼν τοῦ βήματος, μεταδίδει τὸν ἄσπασμόν εἰς τὸν πρῶτον τοῦ χοροῦ, εἰς δὲ πάλιν τοῦ χοροῦ εἰς τὸν λαὸν καὶ μεταδίδεται ὁ ἄσπασμὸς εἰς πάντας τοὺς ἐκκλησιαζομένους.

Δ. Κατὰ τὰς μεγάλας ἑορτὰς προσθόεται·

Οἱ μετὰ πίστεως πρὸ τῆς ἁγίας βασιλικῆς τραπέζης ἐστῶτες, ἴδετε Χριστὸν τὸν βασιλέα καθήμενον καὶ κυκλούμενον ὑπὸ τῶν ἐπουρανίων δυνάμεων.

Λ. Αἶρομεν τοὺς ὀφθαλμοὺς* καὶ ἱκετεύομεν, λέγοντες* Μὴ μνησθῆς τῶν ἀνομιῶν ἡμῶν,* ἀλλὰ τοῖς οἰκτιρμοῖς σου ἰλάσθητι* μετὰ τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ἁγίων σου αἰνοῦμέν σε,* Κύριε, δόξα σοι.

Η ΑΓΙΑ ΑΝΑΦΟΡΑ

Δ. Στῶμεν μετὰ φόβου· στῶμεν μετὰ τρόμου· στῶμεν καλῶς καὶ ἴδωμεν μετὰ προσοχῆς.

Λ. Πρὸς σέ, Θεέ.

Δ. Θυσία Χριστὸς προσφέρεται, ἄμωμος ἄμνός Θεοῦ.

Λ. Ἐλεος καὶ εἰρήνη* καὶ θυσία αἰνέσεως.

Δ. Εὐλόγησον, κύριε.

Ι. Ἡ χάρις, ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἁγιάζουσα θεία δύναμις τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν.

Λ. Ἀμήν. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

Δ. Τὰς θύρας, τὰς θύρας. Ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ προσοχῇ ὑψώσατε τὸν νοῦν ὑμῶν ἐν θείῳ φόβῳ.

Λ. Ἐχομεν πρὸς σέ, Κύριε παντοκράτορ.

Δ. Εὐχαριστήσωμεν τῷ Κυρίῳ ἐξ ὅλης καρδίας.

Λ. Ἀξίον καὶ δίκαιον.

Ι. Τούτων λεγομένων, εὐχεται μυστικῶς·

Ἀξιόν ἐστι καὶ δίκαιον μετὰ πάσης προθυμίας προσκυνεῖν πάντοτε καὶ δοξάζειν σε, Πάτερ παντοκράτορ, τὸν διὰ τοῦ ἀψηλαφήτου καὶ συνδη-

μιουργοῦ Λόγου σου ἄραντα τὸν φραγμὸν τῆς κατάρας καὶ κτησάμενον νέον λαὸν περιούσιον, τὴν Ἐκκλησίαν τῶν εἰς σὲ πιστευόντων· ὅς ψηλαφητῇ φύσει, κατὰ τὴν ἐκ παρθένου οἰκονομίαν, κατεδέξατο σκιηῶσαι ἐν ἡμῖν καὶ ἔργον καινὸν θεϊκῶς ἀρχιτεκτονήσας, τὴν γῆν οὐρανὸν ἐποίησεν. Ὡ γὰρ οὐ τολμῶσι χοροὶ ἀγγέλων παραστῆναι φόβῳ τοῦ ἀπροσίτου καὶ υπερλάμπρου φωτὸς τῆς θεότητος, γενόμενος ἄνθρωπος διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, ἐχαρίσατο ἡμῖν χορεύειν μετὰ τῶν οὐρανίων πνευματικῶν χορόν,

Δ. Εὐλόγησον, κύριε.

Ι. Καὶ μετὰ τῶν σεραφίμ καὶ μετὰ τῶν χερουβίμ συμφώνως ἀγαῖζειν καὶ παρρησίᾳ βοᾶν, κράζειν μετ' αὐτῶν καὶ λέγειν·

Α. «Ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος* Κύριος τῶν δυνάμεων,* πλήρεις οἱ οὐρανοὶ* καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης σου* εὐλογία ἐν τοῖς ὑψίστοις.* Εὐλογημένος ὁ ἐλθὼν* καὶ ὁ ἐρχόμενος* ἐν ὀνόματι Κυρίου* ὡσαννά ἐν τοῖς ὑψίστοις».

Ι. Τοῦτων ψαλλομένων, ἐπεύχεται μυστικῶς·

«Ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος εἰ ὡς ἀληθῶς καὶ παν-ἅγιος· καὶ τίς καυχηθήσεται ὡς δυνατὸς λόγῳ περιγράψαι τὴν πρὸς ἡμᾶς ὑπερπλεονάζουσαν εὐσπλαγχνίαν σου; Σὺ ἀρχῇθεν τὸν διὰ τὴν ἁμαρτίαν πεπτωκότα ἄνθρωπον πολυτρόπως ἐπισκεψάμενος καὶ παραμυθησάμενος διὰ τῶν προφητῶν, τοῦ νόμου, τῆς ἱερωσύνης καὶ τῆς σκιάδους προσφορᾶς δαμάλεων, κατὰ δὲ τὸ πλήρωμα

τῶν χρόνων τούτων, ἵνα ἀφέλῃς τὴν καταδίκην τῶν ὀφειλημάτων ἡμῶν, ἔδωκας ἡμῖν τὸν Υἱόν σου τὸν μονογενῆ ὀφειλέτην καὶ ὀφειλήμα. Θῦμα καὶ χριστόν, ἀμνὸν καὶ οὐράνιον ἄρτον, ἀρχιερέα καὶ θυσίαν· αὐτὸς γάρ ἐστι ὁ προσφέρων καὶ ὁ ἀεὶ προσφερόμενος ἐν μέσῳ ἡμῶν ἀδαπανήτως· γενόμενος γὰρ ἄνθρωπος ἀληθεῖα καὶ οὐ δοκῆσει, ἀσυγχύτῳ ἐνώσει σαρκωθείς ἐκ τῆς Θεοτόκου καὶ ἀγίας παρθένου Μαρίας, περιεπάτησε κατὰ πάντα ὡς ἄνθρωπος χωρὶς ἁμαρτίας· ὁ τῷ κόσμῳ διδοὺς ζωὴν καὶ ὁ αἷτιος τῆς ἡμετέρας σωτηρίας ἤλθεν ἐκουσίως εἰς τὸ σταυρωθῆναι· λαβὼν δὲ τὸν ἄρτον ἐπὶ τῶν θείων, ἀγίων, ἀθανάτων, ἀχράντων καὶ δημιουργικῶν αὐτοῦ χειρῶν, ἡυλόγησεν, ἡυχαρίστησεν, ἔκλασε καὶ ἔδωκε τοῖς ἐκλεκτοῖς αὐτοῦ, ἀγίοις καὶ συνανακειμένοις μαθηταῖς, εἰπὼν·

Δ. Εὐλόγησον, κύριε.

Ι. Ὑψὼν τὸν ἄρτον, λέγει ἐκφώνως·

«Λάβετε, φάγετε· τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ πολλῶν διαδιδόμενον εἰς ἱλασμόν καὶ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν».

Α. Ἀμήν.

Ι. (μυστικῶς) Ὁμοίως καὶ τὸ ποτήριον λαβὼν, ἡυλόγησεν, ἡυχαρίστησεν, ἔπιε καὶ ἔδωκε τοῖς ἐκλεκτοῖς αὐτοῦ ἀγίοις καὶ συνανακειμένοις μαθηταῖς, εἰπὼν·

Δ. Εὐλόγησον, κύριε.

I. Ὑψὼν τὸ ποτήριον, λέγει ἐκφώνως·

«Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ πολλῶν ἐκχυννόμενον εἰς ἴλασμον καὶ εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν».

- Λ. Ἀμήν. Πάτερ ἐπουράνιε,* ὁ τὸν Υἱόν σου εἰς θάνατον παραδούς* ὡς ὀφειλέτην τῶν ὀφειλημάτων ἡμῶν,* διὰ τοῦ ἐκχυθέντος αἵματος αὐτοῦ* παρακαλοῦμέν σε, ἐλέησον* τὸ λογικόν σου ποίμνιον.

I. Τοῦτου ψαλλομένου, λέγει μυστικῶς·

Καὶ τοῦτο πάντοτε εἰς ἀνάμνησιν αὐτοῦ ποιεῖν ἐνετείλατο ἡμῖν ὁ εὐεργέτης μονογενὴς σου Υἱός. Ὅς κατελθὼν εἰς τὰ καταχθόνια τοῦ θανάτου διὰ τοῦ σώματος τοῦ ἐν τῆς ἡμετέρας συγγενείας προσληφθέντος ὑπ' αὐτοῦ καὶ συντρίψας ἐν τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ τὰ κλεῖθρα τοῦ Ἄδου, σὲ μόνον κατέδειξεν ἡμῖν ἀληθινὸν Θεόν, Θεὸν ζώντων τε καὶ τεθνεώτων.

Λαβὼν δὲ εἰς χεῖρας τὰ τίμια δῶρα, ἐπιλέγει·

Καὶ ἡμεῖς οὖν, Κύριε, κατὰ τὴν ἐντολὴν σου ταύτην, προσφέροντες τὸ σωτήριον τοῦτο μυστήριον τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ μονογενοῦς σου, μνεῖαν ποιοῦμεθα τῶν ὑπὲρ ἡμῶν σωτηριωδῶν παθημάτων, τῆς ζωηφόρου σταυρώσεως, τῆς τριήμερου ταφῆς, τῆς μακαρίας ἀναστάσεως, τῆς θεϊκῆς ἀναλήψεως, τῆς ἐκ δεξιῶν σοῦ τοῦ Πατρὸς καθέδρας καὶ τῆς φοβερᾶς

καὶ ἐνδόξου δευτέρας ἐλεύσεως αὐτοῦ, ὁμολογοῦμεν καὶ εὐλογοῦμεν.

- Δ. Εὐλόγησον, κύριε.

I. Ὑψὼν τὰ δῶρα, ἐκφωνεῖ·

Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέρομεν κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντας.

- Λ. Κατὰ πάντα εὐλογημένος εἶ, Κύριε,* εὐλογοῦμέν σε, αἰνοῦμέν σε,* εὐχαριστοῦμέν σοι, δεόμεθά σου,* Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν.

I. Τοῦτου ψαλλομένου, ἐπεύχεται μυστικῶς·

Σὲ δικαίως αἰνοῦμεν, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ ἀπαύστως εὐχαριστοῦμεν, ὅτι παριδὼν τὴν ἡμετέραν ἀναξιότητα, ἔταξας λειτουργοὺς τοῦ φρικτοῦ τοῦτου καὶ ἁρρήτου μυστηρίου· οὐ δι' ἀγαθοεργίας τινὰς ἡμετέρας, ὧν ἀει ἀποροῦμεν καὶ πάντῃ ἐνδεεῖς ἐσμεν, ἀλλὰ, θαρροῦντες τῇ ἀπείρῳ ἐπιεικείᾳ σου, τολμῶμεν προσελθεῖν τῇ λειτουργίᾳ τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ μονογενοῦς σου Κυρίου ἡμῶν καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃ πρέπει δόξα, κράτος καὶ τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

- Δ. Εὐλόγησον, κύριε.

I. Εἰρήνην πᾶσι.

- Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

- Δ. Τῷ Θεῷ προσκυνήσωμεν.

- Λ. Ἐνώπιόν σου, Κύριε.

Υἱὲ Θεοῦ, ὁ θυόμενος,* ἵνα διὰ τῆς ἐκχύσεως τοῦ ἁγίου σου αἵματος* καταλλάξης ἡμᾶς τῷ

Πατρί,* ἑαυτὸν προσφέρεις ἄρτον ζωῆς εἰς ἡμᾶς*
δεόμεθά σου, ἐλέησον* τὸ τῷ αἵματί σου σω-
θὲν ποιῖμινον.

- Ι. Τοῦτου ψαλλομένου ἀποκαλύπτει τὰ δῶρα καὶ κλινόμε-
νος προσκυνεῖ τὴν ἁγίαν τράπεζαν, λέγων·

Προσκυνοῦμεν καὶ δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμέν
σε, ἀγαθουργέ Θεέ, πέμψον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ
προτεθέντα δῶρα ταῦτα τὸ συναΐδιον καὶ ὁμοού-
σιόν σοι ἅγιον Πνεῦμα,

- Δ. Προσεγγίσας μετ' εὐλαβείας, λέγει ἡσύχως·

Εὐλόγησον, κύριε.

- Ι. Λαβὼν εἰς χεῖρας τὸν ἄρτον καὶ εὐλογῶν, λέγει·

Δι' οὗ εὐλογήσας, σῶμα ἀληθῶς ποίησον τοῦ
Κυρίου ἡμῶν καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ.

- Δ. Ἀμήν. Εὐλόγησον, κύριε.

- Ι. (εὐλογῶν) Δι' οὗ εὐλογήσας, σῶμα ἀληθῶς ποίη-
σον τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ.

- Δ. Ἀμήν. Εὐλόγησον, κύριε.

- Ι. (εὐλογῶν) Δι' οὗ εὐλογήσας, σῶμα ἀληθῶς ποίη-
σον τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ.

- Δ. Ἀμήν. Εὐλόγησον, κύριε.

- Ι. Λαβὼν τὸ ποτήριον, εὐλογεῖ λέγων·

Καὶ τὸ ποτήριον εὐλογήσας, αἶμα ἀληθῶς
ποίησον τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ
Χριστοῦ.

- Δ. Ἀμήν. Εὐλόγησον, κύριε.

- Ι. (εὐλογῶν) Καὶ τὸ ποτήριον εὐλογήσας, αἶμα
ἀληθῶς ποίησον τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Σωτῆρος
Ἰησοῦ Χριστοῦ.

- Δ. Ἀμήν. Εὐλόγησον, κύριε.

- Ι. (εὐλογῶν) Καὶ τὸ ποτήριον εὐλογήσας, αἶμα
ἀληθῶς ποίησον τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Σωτῆρος
Ἰησοῦ Χριστοῦ.

- Δ. Ἀμήν. Εὐλόγησον, κύριε.

- Ι. Λαβὼν τὸ δισκάριον καὶ θέσας αὐτὸ ἐπὶ τοῦ ποτηρίου,
εὐλογεῖ ἀμφότερα τὰ ἅγια, λέγων·

Τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνον εὐλογήσας, σῶμα καὶ
αἶμα ἀληθῶς ποίησον τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Σω-
τῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεταβαλὼν τῷ Πνεύ-
ματί σου τῷ ἁγίῳ.

- Δ. Ἀμήν. Εὐλόγησον, κύριε.

- Ι. (εὐλογῶν) Τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνον εὐλογήσας,
σῶμα καὶ αἶμα ἀληθῶς ποίησον τοῦ Κυρίου ἡμῶν
καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεταβαλὼν τῷ
Πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ.

- Δ. Ἀμήν. Εὐλόγησον, κύριε.

- Ι. (εὐλογῶν) Τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνον εὐλογήσας,
σῶμα καὶ αἶμα ἀληθῶς ποίησον τοῦ Κυρίου
ἡμῶν καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεταβαλὼν
τῷ Πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ.

- Δ. Εὐλόγησον, κύριε.

- Ι. Ἀσπασθεὶς τὴν ἁγίαν τράπεζαν καὶ καλύψας τὰ τίμια
δῶρα, ἐκφωνεῖ·

Ὡστε γενέσθαι ταῦτα πᾶσιν ἡμῖν τοῖς προσερ-

χομένους μὴ εἰς κατάκρισιν, ἀλλ' εἰς ἰλασμὸν καὶ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

- Λ. Πνεῦμα Θεοῦ, τὸ κατελθὼν οὐρανὸθεν* καὶ τελειῶν διὰ τῶν χειρῶν ἡμῶν* τὸ μυστήριον τοῦ συνδυαζομένου σοι,* διὰ τῆς ἐκχύσεως τοῦ αἵματος αὐτοῦ,* δεόμεθα σου ἀνάπαυσον* τὰς ψυχὰς τῶν κεκοιμημένων ἡμῶν.

- Ι. Τοῦτου ψαλλομένου, βλέπων τὰ τίμια δῶρα καὶ κάτω τὰς χεῖρας ἔχων, εὐχεται μυστικῶς·

Δι' αὐτοῦ χάρισαι ἀγάπην, εὐστάθειαν καὶ τὴν ποθητὴν εἰρήνην παντὶ τῷ κόσμῳ, τῇ ἀγίᾳ Ἐκκλησίᾳ καὶ πᾶσιν ὀρθοδόξοις ἐπισκόποις, ἱερεῦσι, διακόνοις, βασιλεῦσι τοῦ κόσμου, ἡγεμόσι, λαοῖς, ὁδοιποροῦσι, πλέουσι, δεσμίοις, κινδυνεύουσι, κοιτῶσι καὶ τοῖς κατὰ βαρβάρων πολεμοῦσι. Δι' αὐτοῦ χάρισαι εὐκρασίαν ἀέρων καὶ τοῖς ἀγροῖς εὐκαρπίαν, τοῖς δὲ πολυειδῶς νοσοῦσι ταχεῖαν ἀνάρρῃσιν. Δι' αὐτοῦ ἀνάπαυσον πάντας τοὺς ἐν Χριστῷ προκεκοιμημένους προπάτορας, πατριάρχας, προφήτας, ἀποστόλους, μάρτυρας, ἐπισκόπους, πρεσβυτέρους, διακόνους, πάντας τοὺς ὑπηρετήσαντας τὴν ἀγίαν σου Ἐκκλησίαν καὶ πάντας τοὺς ἐν τῇ τάξει τῶν λαϊκῶν ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας ἐν πίστει κεκοιμημένους.

- Δ. Εὐλόγησον, κύριε.

- Ι. (ἐκφώνως) Μετὰ τούτων δὲ καὶ ἡμᾶς ἐπίσκεψαι, ἀγαθουργὲ Κύριε, δεόμεθα.

- Λ. Μνήσθητι, Κύριε, καὶ ἐλέησον.

- Ι. (ἐκφώνως) Τῆς Θεοτόκου ἀγίας παρθένου Μαρίας, Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ, Στεφάνου τοῦ πρωτομάρτυρος καὶ πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες ἐν τῇ ἀγίᾳ ταύτῃ λειτουργίᾳ, δεόμεθα.

- Λ. Μνήσθητι, Κύριε, καὶ ἐλέησον.

- Δ. Ἰστάμενος δεξιᾷ τῆς ἀγίας τραπέζης, λέγει·

Τῶν ἁγίων ἀποστόλων, προφητῶν, διδασκάλων, μαρτύρων, πάντων τῶν ἁγίων πατριαρχῶν, ἱσαποστόλων ἐπισκόπων, πρεσβυτέρων, ὀρθοδόξων διακόνων καὶ πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες ἐν τῇ ἀγίᾳ ταύτῃ λειτουργίᾳ, δεόμεθα.

- Λ. Μνήσθητι, Κύριε, καὶ ἐλέησον.

- Δ. Προσκυνήσωμεν τὴν εὐλογημένην, αἰνετὴν, ἔνδοξον, θαυμαστὴν καὶ θεῖαν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ.

- Λ. Δόξα τῇ γεννήσει σου, Κύριε.

- Δ. Τῶν ἡγουμένων ἡμῶν καὶ πρώτων φωτιστῶν ἁγίων Θεοδώρου καὶ Βαρθολομαίου τῶν ἀποστόλων καὶ Γρηγορίου τοῦ Φωτιστοῦ, Ἀριστακῆς, Βερτανῆς, Χουσήκ, Γρηγορίου, Νερσῆς, Σαχάκ, Δαυὶδ καὶ Χάδ, Μεσρόπ τοῦ διδασκάλου, Γρηγορίου τοῦ Ναρέκ, Νερσῆς τοῦ Καλέ, Ἰωάννου τοῦ Βορόντεν, Γρηγορίου καὶ Μωϋσῆ τοῦ Ντατῆβ καὶ τῶν ἁγίων Γρηγορησαίων καὶ Νερσεσαίων, ποιμένων καὶ ἀρχιποιμένων Ἀρμενίας μνημονεύσαντες ἐν τῇ ἀγίᾳ ταύτῃ λειτουργίᾳ, δεόμεθα.

- Λ. Μνήσθητι, Κύριε, καὶ ἐλέησον.

- Δ. Τῶν ἁγίων μοναχῶν, φιλαρέτων καὶ θεοδιδάκτων Παύλου, Ἀντωνίου, Παύλου, Μακαρίου, Ὁνούφριου, Μάρκου τοῦ ἁββᾶ, Σεραπίωνος, Νεΐλου,

Ἄρσενιου, Εὐάγγελου, Παρσάμ, Ἰωανναίων, Συμεωναίων, ἁγίων Βοσκαίων καὶ Σουκισαίων, πατέρων καὶ μαθητῶν αὐτῶν τῶν ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην καὶ πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες ἐν τῇ ἁγίᾳ ταύτῃ λειτουργίᾳ, δεόμεθα.

Λ. Μνήσθητι, Κύριε, καὶ ἐλέησον.

Δ. Τῶν πιστῶν καὶ ἁγίων βασιλέων Ἀβγάρου, Κωνσταντίνου, Τηριδάτου, Θεοδοσίου καὶ πάντων τῶν ἁγίων καὶ εὐσεβῶν βασιλέων καὶ φιλοθέων ἡγεμόνων μνημονεύσαντες ἐν τῇ ἁγίᾳ ταύτῃ λειτουργίᾳ, δεόμεθα.

Λ. Μνήσθητι, Κύριε, καὶ ἐλέησον.

Δ. Ἐν γένει δὲ πάντων τῶν πιστῶν, ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, γερόντων καὶ παιδῶν καὶ τῶν ἐν πάσῃ ἡλικίᾳ ἐν πίστει καὶ ἁγιότητι ἐν Χριστῷ κεκοιμημένων μνημονεύσαντες ἐν τῇ ἁγίᾳ ταύτῃ λειτουργίᾳ, δεόμεθα.

Λ. Μνήσθητι, Κύριε, καὶ ἐλέησον.

Ι. Τούτων λεγομένων, εὐχεται μυστικῶς·

Μνήσθητι, Κύριε, καὶ ἐλέησον καὶ εὐλόγησον τὴν ἁγίαν σου καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν, ἣν ἔσωσας διὰ τοῦ τιμίου αἵματος τοῦ μονογενοῦς σου καὶ ἡλεuthέρωσας διὰ τοῦ ἁγίου σταυροῦ. Χάρισαι αὐτῇ ἀκλόνητον τὴν εἰρήνην. Μνήσθητι, Κύριε, καὶ ἐλέησον καὶ εὐλόγησον πάντας τοὺς ὀρθοδόξους ἐπισκόπους τοὺς ὀρθοτομοῦντας ἡμῖν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας.

Δ. Εὐλόγησον, κύριε.

Ι. (ἐκφώνως) Ὅτι ἐξαιρέτως τὸν ἀρχιεπίσκοπον

ἡμῶν καὶ τιμιώτατον πατριάρχην πασῶν τῶν Ἀρμενίων κύριον κύριον καθολικὸν (τὸν δεῖνα), ὃν χάρισαι ἡμῖν ἐν μακρότῃ ἡμερῶν καὶ ὀρθότητι διδασκαλίᾳ.

Α. Ἐπανελθὼν εἰς τὰ ἀριστερὰ τῆς ἁγίας τραπέζης, λέγει·

Εὐχαριστίαν καὶ δοξολογίαν προσφέρομέν σοι, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, διὰ τὴν ἁγίαν καὶ ἀθάνατον θυσίαν τὴν ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης, ὅπως αὕτη δωρησῇται ἡμῖν ἁγιότητα ζωῆς. Δι' αὐτῆς χάρισαι ἀγάπην, εὐστάθειαν καὶ τὴν ποθητὴν εἰρήνην παντὶ τῷ κόσμῳ, τῇ ἁγίᾳ Ἐκκλησίᾳ καὶ πᾶσι τοῖς ὀρθοδόξοις ἐπισκόποις καὶ ἀρχιεπισκόποις ἡμῶν καὶ τῷ τιμιωτάτῳ πατριάρχῃ πασῶν Ἀρμενίων κυρίῳ κυρίῳ (δεῖνι), τῷ μακαρίῳ ἀρχιεπισκόπῳ ἡμῶν κυρίῳ (δεῖνι) καὶ τῷ ἱερεῖ τῷ ταύτῃ τὴν θυσίαν προσφέροντι. Καὶ ὑπὲρ ἰσχύος καὶ νικῶν τῶν χριστιανῶν βασιλέων καὶ εὐσεβῶν ἡγεμόνων. Δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμεν καὶ ὑπὲρ τῶν ψυχῶν τῶν κεκοιμημένων. Ὅτι ἐξαιρέτως ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων ἀρχιερέων ἡμῶν καὶ τῶν κτιτόρων τῆς ἁγίας ἐκκλησίας ταύτης καὶ τῶν ὑπὸ τὴν σκέπην αὐτῆς κεκοιμημένων. Ἐλευθερίαν τῶν δεδουλωμένων ἀδελφῶν ἡμῶν καὶ χάριν τῷ παρόντι λαῷ καὶ τῶν ἐν πίστει καὶ ἁγιότητι ἐν Χριστῷ τελειωθέντων μνημονεύοντες ἐν τῇ ἁγίᾳ ταύτῃ λειτουργίᾳ, δεόμεθα.

Λ. Κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντας.

Ι. Τούτων λεγομένων, εὔχεται μυστικῶς·

Μνήσθητι, Κύριε, καὶ ἐλέησον καὶ εὐλόγησον τὸν ἐνώπιόν σου παριστάμενον λαὸν (εὐλογεῖ) καὶ τοὺς προσκομίσαντας τὰ τῆς θυσίας. Χάρισαι αὐτοῖς τὰ πρόποντα καὶ συμφέροντα. Μνήσθητι, Κύριε, καὶ ἐλέησον καὶ εὐλόγησον τοὺς καρποφοροῦντας εἰς τὴν ἁγίαν σου Ἐκκλησίαν καὶ τοὺς μεμνημένους τῶν πενήτων ἐλεημόνων. Ἀντάμειψαι αὐτοῖς τὴν ἄφεσιν τῶν ὀφειλημάτων αὐτῶν κατὰ τὴν σὴν μεγαλοδορίαν ἑκατονταπλασίως, ἐνταῦθα καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι. Μνήσθητι, Κύριε, καὶ ἐλέησον καὶ οἰκτιρον τὰς ψυχὰς τῶν κεκοιμημένων· ἀνάπαυσον αὐτοὺς καὶ φώτισον καὶ κατὰταξον μετὰ τῶν ἁγίων σου ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν καὶ ἀξίους ποίησον τοῦ ἐλέους σου. Μνήσθητι, Κύριε, καὶ τῆς ψυχῆς τοῦ δούλου σου (δεῖνος) καὶ ἐλέησον αὐτὸν κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου καὶ ἀνάπαυσον αὐτὸν διὰ τῆς ἐπισκέψεως τοῦ φωτὸς τοῦ προσώπου σου· (εἰ δὲ ἐστὶ ζῶν) ῥῦσαι αὐτὸν ἀπὸ πάσης παγίδος ψυχῆς καὶ σώματος. Μνήσθητι, Κύριε, τῶν ἐντεταλμένων ἡμῖν μνησθῆναι αὐτῶν ἐν ταῖς προσευχαῖς, ζώντων τε καὶ τεθνεώτων, καὶ κατεύθυνον τὰς προθέσεις τῶν ἱκεσιῶν αὐτῶν τε καὶ ἡμῶν κατὰ τὸ ὀρθὸν καὶ τὸ πλήρες σωτηρίας καὶ ἀντάμειψαι πάντας τῇ ἀπεράντῳ καὶ μακαρίᾳ ἀγαθότητί σου καὶ, καθαρίσας τὰ διανοήματα ἡμῶν, ποίησον ἡμᾶς ναοὺς ἀξίους πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ μονογενοῦς σου Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ

σοὶ τῷ παντοκράτορι Πατρὶ σὺν τῷ ζωοποιῷ καὶ ἐλευθεροποιῷ ἁγίῳ Πνεύματι πρέπει δόξα, κράτος καὶ τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Δ. Εὐλόγησον, κύριε.

Ι. Στρέφεται καὶ εὐλογεῖ τὸν λαόν, λέγων·

Καὶ ἔσται τὰ ἐλέη τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν.

Α. Ἀμήν. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

Η ΚΥΡΙΑΚΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Δ. Ἐπεὶ δ' ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Α. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Μετὰ πάντων τῶν μνημονευθέντων ἁγίων ἐτι ἐξαιρέτως τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Α. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῆς προσενεχθείσης ἁγίας καὶ θείας θυσίας τῆς ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Α. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὅπως Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ προσδεξάμενος αὐτὴν εἰς τὸ ἅγιον καὶ ἐπουράνιον καὶ νοερὸν αὐτοῦ θυσιαστήριον, ἀντικαταπέμψῃ ἡμῖν τὴν θεῖαν χάριν καὶ τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγίου Πνεύματος τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Α. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον καὶ ἐλέησον καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς, Κύριε, τῇ σῇ χάριτι.

Α. Σῶσον, Κύριε, καὶ ἐλέησον.

- Δ. Τῆς παναγίας Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας μετὰ πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
- Λ. Μνήσθητι, Κύριε, καὶ ἐλέησον.
- Δ. Καὶ ἔτι ἐν ὁμονοίᾳ ὑπὲρ τῆς ἀληθοῦς καὶ ἁγίας ἡμῶν πίστεως τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον.
- Δ. Ἐαυτοὺς καὶ ἀλλήλους Κυρίῳ Θεῷ τῷ παντοκράτορι παραθέμεθα.
- Λ. Σοί, Κύριε, παρατιθέμεθα.
- Δ. Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου. Εἴπωμεν πάντες ἐν ὁμονοίᾳ.
- Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').

Ι. Λεγομένων τῶν διακονικῶν, ἐπεύχεται μυστικῶς·

Θεὲ τῆς ἀληθείας καὶ πάτερ τοῦ ἐλέους, εὐχαριστοῦμέν σοι, ὅτι πλεῖον τῶν μακαρίων προπατόρων ἐτίμησας τὴν φύσιν ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν, ὅτι ἐκείνων μὲν ἐκλήθης Θεός, ἡμῶν ὅμως ἡδύοκησας καλεῖσθαι Πατήρ. Καὶ νῦν, Κύριε, δεόμεθά σου τὴν χάριν τῆς παρὰ σοῦ νέας καὶ τιμιωτάτης ὀνοματοθεσίας ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ καταλάμπρυνον ἐν τῇ ἀγίᾳ σου Ἐκκλησίᾳ.

Δ. Εὐλόγησον, κύριε.

Ι. (ἐκφώνως) Καὶ δὸς ἡμῖν μετὰ παρρησίας, ἀνοίγειν τὰ στόματα ἡμῶν καὶ καλεῖν σε Πατέρα ἐπουράνιον, ψάλλειν τε καὶ λέγειν·

Λ. Ὑψὼν τὰς χεῖρας, ψάλλει τὴν Κυριακὴν προσευχήν·

Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς,* ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου,* ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου,* γεννη-

θήτω τὸ θέλημά σου,* ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς,* τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον* δὸς ἡμῖν σήμερον* καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν,* ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν* καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν,* ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.* ἀμήν.

Ι. Ταύτης λεγομένης, ἐπεύχεται μυστικῶς·

Κύριε τῶν κυρίων καὶ Θεὲ τῶν θεῶν, βασιλεῦ αἰώνιε, ποιητὰ πάντων τῶν κτισμάτων καὶ Πάτερ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἀπὸ τοῦ πονηροῦ καὶ σῶσον ἡμᾶς ἐκ τοῦ πειρασμοῦ.

Δ. Εὐλόγησον, κύριε.

Ι. (ἐκφώνως) Ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν.

ΚΕΦΑΛΟΚΑΙΣΙΑ

Ι. Εἰρήνη πᾶσι.

Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Τῷ Θεῷ προσκυνήσωμεν.

Λ. Ἐνώπιόν σου, Κύριε.

Ι. Τῶν πιστῶν κλινόντων τὰ γόνατα, βαθέως κλινόμενος, λέγει μυστικῶς τὴν εὐχήν·

Πνεῦμα ἅγιον, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς καὶ ἡ βρύσις τοῦ ἐλέους, ἐλέησον τὸν λαόν τοῦτον τὸν ταπεινῶς προσκυνοῦντα τὴν σὴν Θεότητα· διαφύλαξον αὐτοὺς ἀκεραίους καὶ ἐντύπωσον ἐν ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν τὸ παρὸν σχῆμα τοῦ σώματος πρὸς κλη-

- ρονομίαν και ἀπόλαυσιν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν.
 Δ. Εὐλόγησον, κύριε.
 Ι. (ἐκφώνως) Διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν,
 μεθ' οὗ σοὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι και τῷ παντοκρά-
 τορι Πατρὶ πρέπει δόξα, κράτος και τιμή, νῦν
 και ἀεὶ και εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΥΨΩΣΙΣ - ΕΝΩΣΙΣ - ΚΟΙΝΩΝΙΑ

- Δ. Πρόσχωμεν.
 Ι. Ἀποκαλύψας τὰ δῶρα και λαβὼν εἰς χεῖρας τὸν ἅγιον
 ἄρτον και τὸ ποτήριον, ὑποῖ αὐτὰ λέγων ἐκφώνως·
 Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις.
 Λ. Εἰς ἅγιος,* εἰς Κύριος,* Ἰησοῦς Χριστὸς* εἰς δό-
 ξαν Θεοῦ Πατρὸς* ἀμήν.
 Δ. Εὐλόγησον, κύριε.
 Ι. Εὐλογητὸς Πατὴρ ἅγιος, Θεὸς ἀληθινός.
 Λ. Ἀμήν.
 Δ. Εὐλόγησον, κύριε.
 Ι. Εὐλογητὸς Υἱὸς ἅγιος, Θεὸς ἀληθινός.
 Λ. Ἀμήν.
 Δ. Εὐλόγησον, κύριε.
 Ι. Εὐλογητὸν Πνεῦμα ἅγιον, Θεὸς ἀληθινός.
 Λ. Ἀμήν.
 Δ. Εὐλόγησον, κύριε.
 Ι. (ἐκφώνως) Εὐλογία και δόξα τῷ Πατρὶ και τῷ
 Υἱῷ και τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν και ἀεὶ και εἰς
 τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.
 Λ. Ἀμήν. Πατὴρ ἅγιος,* Υἱὸς ἅγιος,* Πνεῦμα
 ἅγιον.* Εὐλογία τῷ Πατρὶ* και τῷ Υἱῷ* και τῷ

ἁγίῳ Πνεύματι,* νῦν και ἀεὶ* και εἰς τοὺς αἰῶνας
 τῶν αἰώνων.* ἀμήν.

Ι. Τοῦτων ψαλλομένων, κλίνας εἴχεται μυστικῶς·

Ἐπιβλεψόν, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐξ οὐρα-
 νῶν, ἐξ ἀγιασματοῦ σου και ἀπὸ θρόνου δόξης
 τῆς βασιλείας σου. Ἐλθέ εἰς τὸ ἀγιάσαι και σῶσαι
 ἡμᾶς. Ὁ σὺν Πατρὶ καθήμενος και ἐνταῦθα
 θυόμενος, ποιήσον ἄξιους ἡμᾶς μεταλαβεῖν τοῦ
 ἀχράντου σου σώματος και τοῦ τιμίου σου αἵ-
 ματος και διὰ τῶν ἡμετέρων χειρῶν πάντα τὸν
 λαόν.

Προσκυνῶν δέ, ἀσπάζεται τὴν ἁγίαν τράπεζαν και
 λαβὼν τὸ τίμιον σῶμα, ἐμβάπτει ὅλον εἰς τὸ τίμιον αἷμα,
 λέγων μυστικῶς·

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ καλέσας ἡμᾶς τῷ ὀνό-
 ματι τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ Χριστιανούς και
 χαρισάμενος ἡμῖν βάπτισμα ἐν τῇ πνευματικῇ
 κολυμβήθρᾳ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν και ποιήσας
 ἡμᾶς ἄξιους μεταλαβεῖν τοῦ ἁγίου σώματος και
 αἵματος· και νῦν, Κύριε, δεόμεθα σου, ποιήσον
 ἡμᾶς ἄξιους δεχθῆναι τὸ ἅγιον τοῦτο μυστήριον
 εἰς ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν και μετ' εὐχαρι-
 στίας δοξάζειν σε σὺν τῷ Υἱῷ και τῷ ἁγίῳ Πνεύ-
 ματι, νῦν και ἀεὶ και εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων·
 ἀμήν.

Δ. Εὐλόγησον, κύριε.

Ι. Ὑποῖ τὰ τίμια δῶρα πρὸ τοῦ λαοῦ, λέγων·

Γευσώμεθα ἐν ἀγιότητι τοῦ ἁγίου, ἁγίου, τι-

μίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃς κατελθὼν ἐξ οὐρανοῦ μερίζεται ἐν μέσῳ ἡμῶν. Οὗτός ἐστιν ἡ ζωὴ, ἡ ἐλπίς, ἡ ἀνάστασις, ὁ ἱλασμός καὶ ἡ ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν. Ψάλατε Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν, ψάλατε τῷ ἐπουρανίῳ βασιλεῖ ἡμῶν τῷ ἀθανάτῳ, τῷ καθημένῳ ἐπὶ θρόνου χερουβικοῦ.

Καὶ κλείεται τὸ μικρὸν βῆλον

- Λ. Κύριε, ἐλέησον (τετράκις).
Δ. Κύριε, ἐλέησον (τετράκις).
Λ. Παναγία Τριάς,* δὸς τῷ κόσμῳ εἰρήνην.
Δ. Τοῖς ἀσθενέσι δὸς τὴν ἰασιν,* τοῖς κεκοιμημένοις τὴν βασιλείαν.
Λ. Κύριε, ἐλέησον. Κύριε, ἐλέησον. Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησον.
Δ. Ψάλατε Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν, ψαλμωδοί,* ἡδεῖα φωνῇ ᾧδᾶς πνευματικᾶς,* ὅτι αὐτῷ πρέπει ὕμνος καὶ εὐλογία,* ἀλληλούϊα καὶ ᾠσματα πνευματικά.* Παῖδες, ψάλατε ἐν ὕμνοις* καὶ εὐλογεῖτε τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς Κύριον.

Καὶ εἰσέρχεται εἰς τὸ βῆμα

- Λ. Ὁ Χριστὸς θυόμενος,* μερίζεται ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν.* Ἀλληλούϊα.
Τὸ σῶμα αὐτοῦ δίδωσιν ἡμῖν τροφήν* καὶ τὸ ἅγιον αἷμα αὐτοῦ ἀναψύχει ἡμᾶς.* Ἀλληλούϊα.
Προσέλθετε τῷ Κυρίῳ καὶ φωτίσθητε.* Ἀλληλούϊα.
Γεύσασθε καὶ ἴδετε, ὅτι ἡδὺς ὁ Κύριος.* Ἀλληλούϊα.

Αἰνεῖτε τὸν Κύριον ἐκ τῶν οὐρανῶν.* Ἀλληλούϊα.

Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν τοῖς ὑψίστοις.* Ἀλληλούϊα.

Αἰνεῖτε αὐτόν, πάντες οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ.* Ἀλληλούϊα.

Αἰνεῖτε αὐτόν, πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτοῦ.* Ἀλληλούϊα.

Ι. Τούτων ψαλλομένων, λαβὼν τὸν ἄρτον καὶ ἀσπασθεῖς, λέγει μυστικῶς·

Ποῖον αἶνον, ποῖαν εὐχαριστίαν ἐπὶ τοῦ ἄρτου τούτου εἴπωμεν; Ἀλλ' Ἰησοῦ, σὲ μόνον εὐλογούμεν σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Ὁμολογῶ καὶ πιστεύω, ὅτι σὺ εἶ ὁ Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου.

Κλῶν δὲ σταυροειδῶς εἰς τέσσαρα μέρη τὸν ἅγιον ἄρτον, ρίπτει ἐν τῷ ποτηρίῳ, λέγων·

Πλήρωμα Πνεύματος ἁγίου.

Λαβὼν δὲ μερίδα μίαν, λέγει μυστικῶς·

Πάτερ ἅγιε, ὁ καλέσας ἡμᾶς τῇ κλήσει τοῦ μονογενοῦς σου καὶ φωτίσας τῷ βαπτίσματι τῆς πνευματικῆς κολυμβήθρας, ποιήσον ἡμᾶς ἀξίους μεταλαβεῖν τοῦ ἁγίου τούτου μυστηρίου εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. Ἐντύπωσον ἡμῖν τὴν χάριν τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος, ὥσπερ τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις, οἵτινες ἐγεύσαντο αὐτοῦ

καὶ ἡγήσαν· πάντα τὸν κόσμον. Καὶ νῦν, Κύριε, Πάτερ πανάγαθε, τὴν κοινωνίαν ταύτην ποιήσον μετασχεῖν τοῦ μυστικοῦ δείπνου τῶν μαθητῶν, αἴρων τῆς ἁμαρτίας τὸ σκότος. Πάριδε τὴν ἐμὴν ἀναξιώτητα καὶ μὴ ἀποστρέψῃς τὴν χάριν τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἄπειρόν σου φιλανθρωπίαν χάρισαι αὐτὸ ἱλαστήριον ἁμαρτιῶν, λυτήριον παραπτωμάτων, ὥσπερ ἐπηγγείλατο καὶ εἶπεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὅτι «πᾶς ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα». Ποίησον οὖν τοῦτο εἰς ἱλασμόν ἡμῶν, ἵνα οἱ τρώγοντες καὶ πίνοντες ἐξ αὐτοῦ ἀναπέμψωσι τὴν εὐλογίαν καὶ τὴν δόξαν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Εἰρήνη πᾶσι.

Εὐχαριστοῦμέν σοι, Χριστὲ βασιλεῦ, ὅτι ἡξίωσας τοὺς ἀναξίους μεταλαβεῖν τοῦ ἁγίου σου σώματος καὶ αἵματος. Καὶ νῦν δέομαί σου, ἵνα μή μοι γένηται τοῦτο εἰς καταδίκην, ἀλλ' εἰς ἱλασμόν καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, εἰς ῥῶσιν ψυχῆς καὶ σώματος καὶ εἰς ἐκπλήρωσιν πάσης ἐναρέτου πράξεως, ἵνα ἁγιάσῃ αὐτὸ τὸ πνεῦμα, τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμά μου καὶ ποιήσῃ με ναὸν καὶ οἶκον τῆς παναγίας Τριάδος, ὅπως μετὰ τῶν ἁγίων σου ἀξιωθῶ δοξάζειν σε σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Καὶ λέγει καὶ τὴν εὐχὴν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου·

Εὐχαριστῶ καὶ μεγαλύνω καὶ δοξάζω σε, Κύριε ὁ Θεός μου, ὁ τὸν ἀνάξιον ἐμὲ καταξιώσας σήμερον κοινωνῶν γενέσθαι τοῦ θείου καὶ φρικτοῦ μυστηρίου σου, τοῦ ἀχράντου σου σώματος καὶ τοῦ τιμίου σου αἵματος. Ἐγὼ οὖν ταῦτα εἰς πρεσβείαν, δέομαι, ἵνα ἐν πάσῃ ἡμέρᾳ καὶ ὥρᾳ τῆς ζωῆς μου διαφυλάττῃς με ἐν τῷ σῷ ἁγιασμῷ, ὅπως μνημονεύων τῆς εὐσπλαχνίας σου, ζῶ ἐν σοί. Ὑπὲρ ἡμῶν ἐπάθες, ἀπέθανες καὶ ἀνέστης· σφράγισόν με τῇ τιμῇ αἱματί σου, ἵνα μὴ προσεγγίσῃ μοι ὁ ὀλοθρευτής. Παντοδύναμε, καθάρισόν με δι' αὐτῶν ἀπὸ παντὸς θανατηφόρου ἔργου ἡμῶν, ὁ μόνος ἀναμάρτητος. Φρούρησον τὴν ζωὴν μου, Κύριε, ἀπὸ παντὸς πειρασμοῦ. Ἀπόστρεψον ἀπ' ἐμοῦ εἰς τὰ ὀπίσω τὸν πολέμιόν μου ἡττημένον, ὅσάκις ἂν ἐγείρηται κατ' ἐμοῦ. Στερέωσον τὰ διαβήματα τοῦ νοῦς καὶ τῆς γλώσσης μου καὶ πᾶσαν τὴν ὁδὸν τοῦ σώματός μου. Γενοῦ ἀεὶ μετ' ἐμοῦ κατὰ τὴν ἀψευδῆ ἐπαγγελίαν σου, ὅτι «ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἐν ἐμοὶ μένει καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ». Σὺ εἰρηκας, φιλάνθρωπε· τήρησον οὖν τὸν λόγον τῶν θείων καὶ ἀκαταλύτων ἐνταλμάτων σου. Σὺ γὰρ εἶ Θεός ἐλέους, οἰκτιρμῶν καὶ φιλανθρωπίας καὶ χορηγὸς πάντων τῶν ἀγαθῶν καὶ σοὶ πρέπει δόξα σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Καὶ ἐπιλέγει·

Μετὰ πίστεως πιστεύω εἰς τὴν παναγίαν Τριάδα, εἰς τὸν Πατέρα, εἰς τὸν Υἱὸν καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα.

Καὶ κοινωνεῖ τοῦ τιμίου σώματος, λέγων·

Μετὰ πίστεως γεύομαι τοῦ ἁγίου καὶ ζωοποιοῦ καὶ σωτηριώδους σώματός σου, Χριστέ ὁ Θεός μου, Ἰησοῦ, εἰς ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν μου.

Κοινωνῶν δὲ τοῦ τιμίου αἵματος, λέγει·

Μετὰ πίστεως πίνω τὸ ἀγιάζον καὶ ἐξαγνίζον αἷμά σου, Χριστέ ὁ Θεός μου, Ἰησοῦ, εἰς ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν μου.

Τὸ σῶμά σου τὸ ἄφθαρτον γένοιτό μοι εἰς ζωὴν καὶ τὸ ἅγιον αἷμά σου εἰς ἱλασμόν καὶ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

Μεθ' ὃ κοινωνεῖ καὶ ὁ διάκονος

Δ. Ἀνοιγόμενου τοῦ βήλου, ἐκφωνεῖ·

Μετὰ φόβου καὶ πίστεως προσέλθετε καὶ μεταλάβετε ἐν ἁγιότητι.

Λ. Ὁ Θεὸς ἡμῶν* καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν* ἐπέφανεν ἡμῖν.

Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος* ἐν ὀνόματι Κυρίου.

Ι. Λαβὼν τὸ ἅγιον ποτήριον καὶ στραφεὶς πρὸς τὸν λαόν, λέγει·

Εἴπατε· ἡμαρτον τῷ Θεῷ.

Πιστεύομεν Πατέρα ἅγιον, Θεὸν ἀληθινόν.

Πιστεύομεν Υἱὸν ἅγιον, Θεὸν ἀληθινόν.

Πιστεύομεν Πνεῦμα ἅγιον, Θεὸν ἀληθινόν.

Ὅτι αὐτὸς ζῶν καὶ ζωοποιῶν.

Σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ ὁμολογοῦμεν καὶ πιστεύομεν.

Κοινωνεῖ δὲ τοὺς πιστοὺς, λαμβάνων διὰ τῶν δύο δακτύλων μερίδα ἐκ τοῦ ἁγίου ποτηρίου καὶ ὁρῶν εἰς τὸ στόμα αὐτῶν καὶ λέγων·

Τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ γένοιτό σοι εἰς ἱλασμόν καὶ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

Εὐλογῶν δὲ τὸν λαόν, λέγει·

Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν σου καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου καὶ ποιῶσαν αὐτοὺς καὶ ἔπαρον αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.

Ἐπιστρέψας δὲ εἰς τὴν ἁγίαν τράπεζαν, ἀποθέτει τὰ τίμια δῶρα καὶ κλείεται τὸ μικρὸν βῆλον

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ

Λ. Ἐνεπλήσθημεν τῶν ἀγαθῶν σου Κύριε,* γευσάμενοι τοῦ σώματός σου* καὶ τοῦ αἵματός σου. Δόξα ἐν ὑψίστοις,* τῷ θρέψαντι ἡμᾶς.

Ὁ καθ' ἡμέραν διατρέφων ἡμᾶς,* πέμψον ἡμῖν τὴν πνευματικὴν σου εὐλογίαν.

Δόξα ἐν ὑψίστοις,* τῷ θρέψαντι ἡμᾶς.

Ι. Τοῦτων ψαλλομένων, ἐπεύχεται μυστικῶς·

Εὐχαριστοῦμέν σοι, Πάτερ παντοκράτορ, τῷ ἐτοιμάσαντι ἡμῖν λιμένα τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν,

ναὸν ἁγιωσύνης, ἐνθα δοξολογεῖται τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας Τριάδος. Ἀλληλούϊα.

Εὐχαριστοῦμέν σοι, Χριστέ βασιλεῦ, τῷ χαρισισμένῳ ἡμῖν ζωὴν διὰ τοῦ ζωοποιοῦ σου σώματος καὶ τοῦ ἁγίου σου αἵματος. Χάρισαι τὸν ἱλασμόν καὶ τὸ μέγα σου ἔλεος. Ἀλληλούϊα.

Εὐχαριστοῦμέν σοι, Πνεῦμα ἀληθινόν, τῷ ἀνακαινίσαντι τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν. Ἀμύλυντον διαφύλαξον αὐτὴν ἐν τῇ πίστει τῇ εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα, ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος. Ἀλληλούϊα.

- Δ. "Ἐτι δ' ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθώμεν.
Λ. Κύριε, ἐλέησον.
Δ. "Ἐτι δ' ἐν πίστει μεταλαβόντες τῶν θείων, ἁγίων, οὐρανίων, ἀθανάτων, ἀχράντων καὶ ἀμολύντων μυστηρίων, τῷ Κυρίῳ εὐχαριστήσωμεν.
Λ. Εὐχαριστοῦμέν σοι, Κύριε,* ἔτι ἔθρεψας ἡμᾶς* τῇ ἀθανάτῳ σου τραπέζῃ,* διανείμας τὸ σῶμα* καὶ τὸ αἷμά σου* εἰς σωτηρίαν τοῦ κόσμου* καὶ εἰς ζωὴν τῶν ψυχῶν ἡμῶν.
Ι. Τοῦτων ψαλλομένων, καταλύει τὰ ὑπολειφθέντα τῶν μυστηρίων, ἀποπλύνει καὶ σπογγίζει τὸ ποτήριον, νίπτει τὰς χεῖρας καὶ εὐχεταὶ μυστικῶς·

Εὐχαριστοῦμέν σοι, Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τὸ τοιοῦτον γεῦμα τῆς ἀγαθότητος χαρισάμενος ἡμῖν εἰς ἀγιότητα ζωῆς. Διατήρησον ἡμᾶς δι' αὐτοῦ ἁγίους καὶ ἀμώμους, διαμένοντας ὑπὸ τὴν θεῖαν σου προστασίαν. Ποίμανον ἡμᾶς εἰς τὸν λειμῶνα τῶν ἁγίων καὶ φιλαγάθων σου θελημάτων, ἵνα δι' αὐτῶν περιφρουρούμενοι ἀπὸ πά-

σης διαβολικῆς προσβολῆς, ἄξιωθῶμεν ἀκοῦσαι μόνον τῆς σῆς φωνῆς καὶ σοὶ μόνῳ ἀκολουθεῖν τῷ καλλινίκῳ καὶ ἀληθεῖ ποιμένι καὶ παρὰ σοῦ δεκτοὶ γενώμεθα εἰς τὴν ἡτοιμασμένην βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Θεέ ἡμῶν καὶ Κύριε ἡμῶν καὶ Σωτὴρ Ἰησοῦ Χριστέ, εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Εἰρήνῃ πᾶσι.

Τῇ ἀδιερευνήτῳ, ἀκαταλήπτῳ, τρισυποστάτῳ, δημιουργικῇ, προσδεχομένῃ, ἀδιαιρέτῳ καὶ ἐνιαίᾳ ἁγίᾳ Τριάδι πρέπει δόξα, κράτος καὶ τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΑΠΟΛΥΤΙΣ

Δ. Εὐλόγησον, κύριε.

Ι. Φορεῖ τὰς ἐμβάδας καὶ τὴν μίτραν (καὶ τὸ ὁμοφόριον ὁ ἐπίσκοπος), λαμβάνει τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον καὶ προσκυνεῖ τρεῖς καὶ ἀσπάζεται τὴν ἁγίαν τράπεζαν. Εἶτα ἀνασειρθέντος τοῦ βήλου, λέγει ἐκφώνως τὴν εὐχὴν ταύτην·

Ὁ εὐλογῶν τοὺς εὐλογοῦντάς σε, Κύριε, καὶ ἀγιάζων τοὺς ἐλπίζοντας εἰς σέ, σῶσον τὸν λαόν σου καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου. Τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας σου φύλαξον· ἀγιάσον τοὺς ἀγαπῶντας τὴν εὐπρέπειαν τοῦ οἴκου σου· σὺ ἡμᾶς δόξασον τῇ θεϊκῇ σου δυνάμει καὶ μὴ ἐγκαταλίπῃς τοὺς ἐλπίζοντας εἰς σέ. Εἰρήνην παντὶ τῷ κόσμῳ δώρησαι· ταῖς Ἐκκλησίαις,

- τοῖς ἱερεῦσι, τοῖς χριστιανοῖς βασιλεῦσι καὶ τῷ στρατῷ αὐτῶν καὶ παντὶ τῷ λαῷ τούτῳ. "Ὅτι πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον ἄνω-
θεν ἐστὶ, καταβαῖνον ἐκ σοῦ τοῦ Πατρὸς τῶν
φώτων καὶ σοὶ πρέπει δόξα, κράτος καὶ τιμὴ,
νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.
- Α. Εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον* ἀπὸ τοῦ νῦν
καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος (γ').
- Ι. Τοῦτου ψαλλομένου, κατέρχεται εἰς τὸν σολέα καὶ ἐκφων-
εῖ·
- Εἴη, εἴη, εἴη.
- Τὸ πλήρωμα τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν
αὐτὸς ὑπάρχων, Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ πληρώσας
πᾶσαν τὴν πατρικὴν οἰκονομίαν, πλήρωσον καὶ
ἡμᾶς τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος.
- Δ. Ὁρθοί.
- Ι. Εἰρήνη πᾶσι.
- Α. Καὶ τῷ πνεύματί σου.
- Δ. Μετὰ φόβου ἀκούσωμεν.
- Ι. Ἐκ τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ
κατὰ Ἰωάννην.
- Α. Δόξα σοι, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν.
- Δ. Πρόσχωμεν.
- Α. Λέγει ὁ Θεός.
- Ι. Ἀναγινώσκει τὸ Εὐαγγέλιον (Ἰω. α' 1-14).
- Ἐκ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων.
- Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν
Θεὸν καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος. Οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ
πρὸς τὸν Θεόν· πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο καὶ χω-

- ρις αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν. Ἐν αὐτῷ
ζωὴ ἦν καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων·
καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει καὶ ἡ σκοτία
αὐτὸ οὐ κατέλαβεν. Ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλ-
μένος παρὰ Θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ Ἰωάννης· οὗτος
ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ
φωτός, ἵνα πάντες πιστεῦσωσι δι' αὐτοῦ. Οὐκ
ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς, ἀλλ' ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ
φωτός. Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα
ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. Ἐν τῷ
κόσμῳ ἦν καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο καὶ ὁ
κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω. Εἰς τὰ ἴδια ἦλθε καὶ οἱ
ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον· ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτὸν
ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι,
τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ· οἱ οὐκ ἐξ
αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκός, οὐδὲ ἐκ
θελήματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν.
καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν
ἡμῖν καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν
ὡς μονογενοῦς παρὰ Πατρός, πλήρης χάριτος
καὶ ἀληθείας.
- Α. Δόξα σοι, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν.
- Δ. Διὰ τοῦ ἁγίου σταυροῦ δεηθῶμεν τοῦ Κυρίου,
ὅπως δι' αὐτοῦ λυτρώσῃ ἡμᾶς τῆς ἁμαρτίας
καὶ σῶσῃ ἡμᾶς διὰ τῆς χάριτος τοῦ ἐλέους αὐτοῦ.
- Κύριε παντοκράτωρ ὁ Θεὸς ἡμῶν, σῶσον καὶ
ἐλέησον ἡμᾶς.
- Ι. (ἐκφώνως) Κύριε, ἐλέησον ἡμᾶς (γ'). Διαφύ-
λαξον ἡμᾶς ἐν εἰρήνῃ, Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὑπὸ
τὴν σκέπην τοῦ ἁγίου καὶ τιμίου σταυροῦ σου·

λύτρωσαι ἡμᾶς τοῦ ὁρατοῦ καὶ ἀοράτου ἐχθροῦ·
καταξίωσον ἡμᾶς εὐχαριστεῖν καὶ δοξάζειν σε
σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ
ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Λ. Εὐλογῆσω τὸν Κύριον ἐν παντὶ καιρῷ,* ἐν παντὶ
καιρῷ καὶ πάσῃ ὥρᾳ* ἡ αἰνεῖσις αὐτοῦ ἐν τῷ
στόματί μου.

Ι. Εὐλογῶν τὸν λαόν, λέγει·

Εἵητε εὐλογημένοι τῇ χάριτι τοῦ ἁγίου Πνεύ-
ματος· ἀπέλθετε ἐν εἰρήνῃ, ὁ δὲ Κύριος εἶη μετὰ
πάντων ὑμῶν· ἀμήν.

Λ. Ψάλλει τὸ ὑπόλοιπον τοῦ λγ' ψαλμοῦ·

Ἐν τῷ Κυρίῳ ἐπαινεθήσεται ἡ ψυχὴ μου·
ἀκουσάτωσαν πραεῖς καὶ εὐφρανθήτωσαν.

Μεγαλύνετε τὸν Κύριον σὺν ἑμοὶ καὶ ὑψώσω-
μεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τὸ αὐτό.

Ἐξεζήτησα τὸν Κύριον καὶ ἐπήκουσέ μου καὶ
ἐκ πασῶν τῶν θλίψεών μου ἐρρύσατό με.

Προσέλθετε πρὸς αὐτὸν καὶ φωτίσθητε καὶ
τὰ πρόσωπα ὑμῶν οὐ μὴ καταισχυνθῇ.

Οὗτος ὁ πτωχὸς ἐκέκραξε καὶ ὁ Κύριος εἰσ-
ήκουσεν αὐτοῦ καὶ ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐ-
τοῦ ἔσωσεν αὐτόν.

Παρεμβάλει ἄγγελος Κυρίου κύκλῳ τῶν φο-
βουμένων αὐτὸν καὶ ῥύσεται αὐτούς.

Γεύσασθε καὶ ἴδετε, ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος·
μακάριος ἄνθρωπος, ὃς ἐλπίζει ἐπ' αὐτόν.

Φοβήθητε τὸν Κύριον πάντες οἱ ἅγιοι αὐτοῦ·
ὅτι οὐκ ἔστιν ὑστέρημα τοῖς φοβουμένοις ὑατόν.

Πλούσιοι ἐπτώχευσαν καὶ ἐπεινάσαν, οἱ δὲ
ἐκζητοῦντες τὸν Κύριον οὐκ ἐλαττωθήσονται παν-
τὸς ἀγαθοῦ.

Δεῦτε, τέκνα, ἀκούσατέ μου· φόβον Κυρίου
διδάξω ὑμᾶς.

Τίς ἐστὶν ἄνθρωπος ὁ θέλων ζῶν, ἀγαπῶν
ἡμέρας ἰδεῖν ἀγαθὰς;

Παῦσον τὴν γλῶσσάν σου ἀπὸ κακοῦ καὶ χεῖλη
σου τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον.

Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ καὶ ποίησον ἀγαθόν·
ζήτησον εἰρήνην καὶ δίωξον αὐτήν.

Ὁφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ δίκαιους καὶ ὅτα αὐτοῦ
εἰς δέησιν αὐτῶν.

Πρόσωπον δὲ Κυρίου ἐπὶ ποιοῦντας κακὰ τοῦ
ἐξολοθρεῦσαι ἐκ γῆς τὸ μνημόσυνον αὐτῶν.

Ἐκέκραξαν οἱ δίκαιοι καὶ ὁ Κύριος εἰσήκου-
σεν αὐτῶν καὶ ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτῶν
ἐρρύσατο αὐτούς.

Ἐγγὺς Κύριος τοῖς συντετριμμένοις τὴν καρ-
δίαν καὶ τοὺς ταπεινοὺς τῷ πνεύματι σώσει.

Πολλὰ αἱ θλίψεις τῶν δικαίων καὶ ἐκ πασῶν
αὐτῶν ῥύσεται αὐτούς ὁ Κύριος.

Φυλάσσει Κύριος πάντα τὰ ὅσα αὐτῶν, ἐν
ἐξ αὐτῶν οὐ συντριβήσεται.

Θάνατος ἁμαρτωλῶν πονηρὸς καὶ οἱ μισοῦν-
τες τὸν δίκαιον πλημμελήσουσι.

Λυτρώσεται Κύριος ψυχὰς δούλων αὐτοῦ καὶ
οὐ μὴ πλημμελήσουσι πάντες οἱ ἐλπίζοντες ἐπ'
αὐτόν.

Τοῦ ψαλμοῦ ψαλλομένου ὁ λαὸς ἀσπάζεται τὸ Εὐαγγέ-
λιον καὶ λαμβάνει τὸ ἀντίδωρον, λέγων τῷ ἱερεῖ·

Μνησθεῖη Κύριος πάσης θυσίας σου καὶ τὸ
ὀλοκαύτωμά σου πιανάτω.

Καὶ ὁ ἱερεὺς ἀντεύχεται·

Δώη σοι Κύριος κατὰ τὴν καρδίαν σου καὶ
πᾶσαν τὴν βουλήν σου πληρώσαι.

Ι. Μετὰ τὴν πλήρωσιν τοῦ ψαλμοῦ προσκυνεῖ τρεῖς κατὰ
ἀνατολάς, λέγων·

Κύριε Ἰησοῦ Θεέ, ἐλέησόν με.

Καὶ ἀπέρχεται εἰς τὸ παστοφόριον.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ
ΠΡΟΗΓΙΑΣΜΕΝΩΝ ΔΩΡΩΝ
ΙΑΚΩΒΟΥ ΤΟΥ ΑΔΕΛΦΟΘΕΟΥ

Ὁ ἅγιος Ἰάκωβος ὁ ἀδελφόθεος, κατὰ τὴν μαρτυρίαν Θεοδώρου τοῦ Ἀνδίδων καὶ τοῦ Ψ. Σωφρονίου Ἱεροσολύμων, ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τινων συγγραφεύς τῆς λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων (Θεοδώρου Ἀνδίδων, Προθεωρία κεφαλαιώδης περὶ τῶν ἐν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ γινομένων συμβόλων καὶ μυστηρίων λα΄, *Migne* PG 140, 460 C. Ψευδο - Σωφρονίου, Λόγος περιέχων τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἅπασαν ἱστορίαν καὶ λεπτομερῆ ἀφήγησιν πάντων τῶν ἐν τῇ θείᾳ ἱεουργίᾳ τελουμένων α΄, *Migne* PG 87, 3981 D). Οἱ δύο οὗτοι συγγραφεῖς, ὁμιλοῦντες περὶ λειτουργίας Προηγιασμένων, δὲν ἐννοοῦν ἄλλην ἀπὸ τὴν καὶ σήμερον ἐν χρήσει εἰς τὸν βυζαντινὸν λειτουργικὸν τύπον Προηγιασμένην. Τοῦτο συνάγεται ἀσφαλῶς ἐκ τῆς μνείας αὐτῆς ὁμοῦ μετὰ τῶν δύο βυζαντινῶν λειτουργιῶν, τοῦ Μεγάλου Βασιλείου καὶ τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου: «Καὶ νῦν πρὸ τῶν ἄλλων ἡ θεία λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου καὶ τοῦ θείου Χρυσοστόμου κρατεῖ μετὰ γε τῆς τῶν Προηγιασμένων, ἣν τινες μὲν Ἰακώβου εἶναι φασὶ τοῦ ὀνομασθέντος ἀδελφοῦ Κυρίου, ἕτεροι δὲ Πέτρου τοῦ ἀποστόλου καὶ κορυφαίου καὶ ἄλλοι ἄλλων» (Θεοδώρου Ἀνδίδων, ἐνθ' ἀνωτέρω. Ὁ Ψ. Σωφρόνιος ἐπαναλαμβάνει τὰ αὐτὰ σχεδὸν κατὰ λέξιν). Τὸ «καὶ νῦν....κρατεῖ» ἐξ ἄλλου ἱπονοεῖ ἐμφανῶς τὰς ἐν τῇ λειτουργικῇ πράξει χρησιμοποιοιμένας, γνωστὰς δὲ εἰς τοὺς συγγραφεῖς καὶ εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῶν ἐν λόγῳ κειμένων, λειτουργίας.

Ἡ μαρτυρία αὕτη θὰ ἦτο ἄνευ σημασίας ἂν εἰς τὸ Σιναϊτικὸν χειρόγραφον 1040 τῶν μέσων τοῦ IB' αἰῶνος δὲν περιείχοντο διακονικά, ἐπιγραφόμενα «Διακονικά τῆς προηγιασμένης λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰακώβου» (φ. 19r-32r). Ταῦτα ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ Α. Dmitrievskij, (Opisanie liturgitseskich rukopisej, τ. II, Εὐχολόγια, Kiev 1901, σελ. 128-133) καὶ τοῦ Brightman (Liturgies Eastern and Western, Oxford 1896, σελ. 494-501), ἐκεῖθεν δὲ ἀνεδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ Α. Μωραΐτου (Ἡ λειτουργία τῶν Προηγιασμένων, Θεσσαλονίκη 1955, σελ. 101-105). Τὰ

διακονικά ταῦτα δὲν ἔτυχον τῆς δεούσης προσοχῆς, καίτοι παρουσιάζουν ὅπως ἰδιάζον ἐνδιαφέρον. Ἐνθ' ὁμοίαν κατὰ πολὺ πρὸς τὰ γνωστὰ διακονικά τῆς Ἱεροσολυμιτικῆς λειτουργίας τῆς φερομένης ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, προϋποθέτουν ἄλλην λειτουργίαν Ἱεροσολυμιτικὴν καὶ αὐτὴν (βλέπε· «Ἐπὶ τῆς ἁγίας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν πόλεως» δις, «Ἐπὶ τῶν ἐλθόντων καὶ ἐρχομένων χριστιανῶν τοῦ προσκυνῆσαι ἐν τοῖς ἁγίοις Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν τόποις τούτοις τῶν Ἱεροσολύμων», «Ἐπὶ τῶν...ἐλθόντων προσκυνῆσαι ἐν τῷ ζωηφόρῳ τάφῳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ»), καὶ μάλιστα καὶ Προηγιασμένην, ὡς σαφὲς ἐκ τοῦ τίτλου τῶν διακονικῶν καὶ ἐξ ἄλλων σημείων αὐτῶν καταφαίνεται («Ἐπὶ τῶν τὰς ἁγίας νηστείας τὰς δεήσεις διεκτελούντων», «Ἐπὶ τῶν προσκομισθέντων καὶ προαγιασθέντων τιμίων...δώρων», «Καὶ ὑπὲρ τῶν προτεθέντων καὶ προαγιασθέντων τιμίων δώρων»). Σύγκρισις τῶν διακονικῶν τούτων καὶ τῆς δι' αὐτῶν ὑπονοουμένης δομῆς τῆς λειτουργίας αὐτῆς πρὸς τὴν βυζαντινὴν Προηγιασμένην καταδεικνύει, ὅτι πρόκειται περὶ ἑτέρας λειτουργίας σαφῶς διαφερούσης ἐκείνης.

Εἰς τὸ τυπικὸν τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως τῶν Ἱεροσολύμων τοῦ κώδικος τιμίου Σταυροῦ 43, τοῦ ἔτους 1122, τὸ ὅποιον ἐδημοσίευσεν ὁ Α. Παπαδόπουλος - Κεραμεὺς (Ἀνάλεκτα Ἱεροσολυμιτικῆς Σταχυολογίας, τ. Β', Πετροῦπολις 1894, σελ. 1-254), περιέχεται ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ ἡ διάταξις τῶν ἀκολουθιῶν τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος. Τὴν Μεγάλην Δευτέραν, Μεγάλην Τρίτην καὶ Μεγάλην Τετάρτην περιγράφεται ἡ τάξις τῆς Προηγιασμένης, ὡς ἐτελεῖτο τότε εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα. Σύγκρισις τῆς διατάξεως τῆς Προηγιασμένης ταύτης πρὸς τὴν βυζαντινὴν δεικνύει ὅτι οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει αὕτη πρὸς ἐκείνην. Ἀντιθέτως παραβολὴ τῶν διακονικῶν καὶ τῶν ἄλλων στοιχείων τοῦ κώδικος Σινᾶ 1040 πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ κώδικος τ. Σταυροῦ 43 ἀποδεικνύει τὴν ἄμεσον συγγένειαν ἀμφοτέρων, παρὰ τὰς μικρὰς μεταξὺ αὐτῶν διαφορὰς. Εἶναι ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας, ὅτι εἰς τοὺς δύο τούτους κώδικας ἔχομεν δύο μέχρι σήμερον διασωθείσας πηγὰς, μαρτυρούσας οὐχὶ μόνον περὶ ὑπάρξεως ἰδίας Ἱεροσολυμιτικῆς

Προηγιασμένης, φερομένης ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου, ἀλλὰ καὶ δύο κείμενα διὰ τῶν ὁποίων εἶναι δυνατὴ καὶ ἡ ἀποκατάστασις τῆς λειτουργίας αὐτῆς.

Ἐπὶ τῶν δύο τούτων μαρτύρων τῆς παραδόσεως δύναται νὰ ἐρμηνευθῇ καὶ ἡ πληροφορία τοῦ Θεοδώρου Ἀνδιδῶν καὶ τοῦ Ψ. Σωφρονίου. Ἦσαν τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου Ἰακώβου συνεδῆθ' ὑπὸ τινων πρὸς τὴν βυζαντινὴν Προηγιασμένην εἴτε ἐκ συγχύσεως πρὸς τὴν Ἱεροσολυμιτικὴν, εἴτε καὶ διότι ὁ ἀδελφός ἐθεωρεῖτο ὑπ' αὐτῶν συγγραφεὺς ἀμφοτέρων. Ὁ ἀπόστολος οὗτος δὲν εἶναι βεβαίως δυνατόν νὰ εἶναι ὁ συγγραφεὺς τῆς παρούσης λειτουργίας, ἡ ὁποία, παρὰ τὰ ἀρχαῖκά της στοιχεία, προϋποθέτει μακρὰν λειτουργικὴν ἐξέλιξιν. Τὸ ἀποστολικὸν πάντως ὄνομα εἶναι ἐνδεικτικὸν τῆς παλαιότητος καὶ τῆς προελεύσεως αὐτῆς. Ὁ ἅγιος Ἰάκωβος ὁ ἀδελφός εἶναι ὁ πρῶτος ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων, ὁ «πρὸς οἰκονόμος τῶν μυστηρίων τῶν πνευματικῶν» (κατὰ τὸ κοντάκιόν του), εἰς τὸν ὅποιον ἡ ἐκκλησία αὕτη ἀνῆγε τὴν λειτουργικὴν τῆς πράξιν. Εἰς ἐσχάτην δηλαδὴ ἀνάλυσιν ἡ φράσις «Προηγιασμένη λειτουργία τοῦ ἁγίου Ἰακώβου» εἶναι ταυτὸσημος πρὸς τὴν «Προηγιασμένη λειτουργία τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων». Δὲν γνωρίζομεν πότε ἔπαυσε νὰ τελεῖται, ἀντικατασταθεῖσα ὑπὸ τῆς βυζαντινῆς Προηγιασμένης. Μέχρι πάντως τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, εἰς τὸν ὅποιον ἀνάγονται τὰ δύο γνωστὰ χειρόγραφα, ἐτελεῖτο εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ τὸ Σινᾶ. Τὸ Σιναϊτικὸν χειρόγραφον μαρτυρεῖ τὴν διάδοσιν αὐτῆς καὶ εἰς τὸ Σινᾶ (μνημονεύει τοῦ ἀρχιεπισκόπου Σινᾶ Πέτρου), ἀλλὰ καὶ τὴν παράλληλον χρῆσιν τῆς βυζαντινῆς Προηγιασμένης, τῆς ὁποίας τὰ διακονικά ὁμοίως περιέχει, ἀποδίδον αὐτὴν εἰς τὸν Μέγαν Βασίλειον.

Ἡ ἀποκατάστασις τοῦ κειμένου τῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου φερομένης Ἱεροσολυμιτικῆς ταύτης Προηγιασμένης παρουσιάζει μεγάλας δυσχερείας.

Ὁ κώδιξ Σινᾶ 1040 ἔχει μόνον τὰ διακονικά. Ἀπὸ τῆς ἐπόμενης ταύτης ἡ κάλυψις εἶναι πλήρης. Ὁρισμέναι τυπικαὶ διατάξεις τοῦ τυπικοῦ τῆς Ἀναστάσεως βοηθοῦν εἰς τὴν ἐνταξιν

τῶν διακονικῶν τούτων εἰς τὸ λειτουργικὸν πλαίσιον τῆς δομῆς τῆς ὅλης λειτουργίας. Ἐλάχισται τινες τυπικαὶ διατάξεις ὑπάρχουν καὶ εἰς τὸ διακονικόν, ὡς «μετὰ τὸ πληρωθῆναι τὰ ἀναγνώσματα», «μετὰ τοῦτο», «μετὰ τὴν ἐκφώνησιν» (δὶς), «ὁ ἱερεὺς ἐκφωνεῖ Ἐκ καταξίωσον ἡμᾶς, δέσποτα, ὁ λαὸς Πάτερ ἡμῶν, ὁ ἱερεὺς Ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία» καὶ «ὁ λαὸς τὸ Κύριε, ἐλέησον» κβ'».

Τὸ Τυπικὸν τῆς Ἀναστάσεως εἶναι πληρέστερον. Περιέχει πάσας τὰς τυπικὰς διατάξεις διὰ τὴν τέλεσιν τῆς Προηγιασμένης κατὰ τὰς τρεῖς πρώτας ἡμέρας τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος καὶ πάντα ὅσα ἀφορροῦν εἰς τὸν λαόν, μετὰ τοῦ κειμένου τῶν τροπαρίων καὶ τῶν ἀναγνώσμάτων. Διακονικὰ ἔχει ὀλίγα, ἀλλ' ὅμως οὐχὶ πάντοτε σύμφωνα πρὸς τὰ τοῦ κώδικος Σινᾶ 1040. Αἱ διαφοραί, ὁφειλόμεναι προφανῶς εἰς συνήθειας κατὰ τόπους καὶ χρόνους παραλλαγᾶς, δύνανται νὰ ἐναρμονισθοῦν χωρὶς μεγάλην δυσκολίαν. Ἐπὶ πλέον τὸ Τυπικὸν τοῦτο διασώζει καὶ τὰ διακονικὰ τῶν κατηχομένων καὶ τῶν φωτιζομένων, μὴ ὑπάρχοντα εἰς τὸ Συναϊτικὸν χειρόγραφον. Τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸν ἱερέα δηλοῦνται ἐντὸς τῶν τυπικῶν διατάξεων τοῦ Τυπικοῦ. Συνήθως ἀναγράφονται αἱ ἐκφωνήσεις, ἀλλ' οὐχὶ πάντοτε καὶ αἱ εὐχαί, τῶν ὁποίων ἢ μνημονεύονται μόνον αἱ ἀρχαὶ ἢ, σπανιώτερον, παρατίθεται ὁλόκληρον τὸ κείμενον αὐτῶν. Ἡ ἑλλειψὶς πάντως ἱερατικοῦ περιέχοντος τὰς εὐχὰς τῆς λειτουργίας ταύτης εἶναι δυσαναπλήρωτος. Ἱερατικὰ συριακῶν Προηγιασμένων ἐδημοσίευσεν ὁ *H. W. Codrington* (*The Syrian Liturgies of the Presanctified*, ἐν *The Journal of Theological Studies*, τ. IV (1903), σελ. 69-82. V (1904), σελ. 369-377 καὶ 535-545), ἀλλ' αἱ εὐχαὶ καὶ ἡ διάταξις τῶν λειτουργικῶν τούτων εἶναι διάφοροι τῆς Ἱεροσολυμιτικῆς.

Πρὸς κάλυψιν τῶν ὑπαρχόντων κενῶν ἐδανείσθημεν εὐχὰς καὶ διατάξεις ἐκ τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, ἰδίᾳ εἰς τὸ τμήμα τὸ ἀφορῶν εἰς τὰ μετὰ τὴν εἴσοδον τῶν προηγιασμένων μέχρι τῆς κοινωνίας, κατὰ τὰς ἐνδείξεις τὰς παρεχομένας ἐκ τῶν ἀρκτικῶν φράσεων τῶν εὐχῶν τῶν δύο κωδίκων καὶ τῶν ἐκφωνήσεων. Οὕτως ἡ ἐπιχειρουμένη ἀποκατάστασις τοῦ κειμένου

τῆς λειτουργίας ταύτης θὰ παραμείνῃ εἰς πολλὰ σημεῖα ὑποθετική, μέχρις ὅτου εὐρεθῇ ἱερατικὸν περιέχον τὸ πλῆρες κείμενον τῶν εὐχῶν αὐτῆς, ἂν ποτὲ εὐρεθῇ.

Ὡς βάσιν διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ κειμένου ἐλάβομεν τὴν ἀκολουθίαν τῶν προηγιασμένων τῆς Μεγάλης Δευτέρας. Ἡ διάταξις καὶ τῶν τριῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος εἶναι ἡ αὐτή, καίτοι ἡ τῆς Μεγάλης Τετάρτης παρουσιάζει ἰδιορρυθμίας τινάς. Τὰ ἐναλλασσόμενα σημεῖα ἐκτυποῦνται διὰ μικροτέρων τυπογραφικῶν στοιχείων, διὰ νὰ εἶναι εὐχερὴς ἡ διάκρισις τοῦ σταθεροῦ μέρους τῆς λειτουργίας ἀπὸ τοῦ κινητοῦ.

Κατωτέρω δίδονται αἱ δέουσαι ἐπεξηγήσεις, ἀναλύονται αἱ διαφοραὶ τῶν χειρογράφων, ἐπισημαίνονται τὰ κενὰ αὐτῶν καὶ δικαιολογοῦνται αἱ ἐκάστοτε διὰ τὴν συμπλήρωσιν αὐτῶν προτιμηθεῖσαι λύσεις.

Ἡ Ἱεροσολυμιτικὴ λειτουργία τῶν Προηγιασμένων, ὡς καὶ εἰς τὸν βυζαντινὸν λειτουργικὸν τύπον, συνδέεται μετὰ τῆς ἀκολουθίας τοῦ ἑσπερινοῦ. Ὁ ἑσπερινὸς ὅμως ἐνταῦθα εἶναι πληρέστερος· περιλαμβάνει καὶ τὸ «Καταξίωσον», ἀπόστιχα, λιτὴν καὶ τὸ «Νῦν ἀπολύεις». Συνήπτετο δὲ ὁ ἑσπερινὸς εἰς τὴν ἀκολουθίαν τῆς Θ' ὥρας, ἥτις ὅμως δὲν ἐψάλλετο ὁλόκληρος, ἀλλὰ μέχρι τοῦ «Μὴ δὴ παραδῶς ἡμᾶς εἰς τέλος...» ἢ τοῦ ἐπακολουθοῦντος τρισαγίου κατὰ τὴν Μεγάλην Τετάρτην. Κατὰ τὸ Τυπικὸν τῆς Ἀναστάσεως τὸ μέχρι τῆς λιτῆς μέρος τῆς ἀκολουθίας ἐψάλλετο εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου, ἡ Προηγιασμένη δὲ ἐτελεῖτο εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως.

Αἱ τυπικαὶ διατάξεις αἱ ἀφορῶσαι εἰς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ ἑσπερινοῦ, κατὰ τὸ Τυπικὸν τῆς Ἀναστάσεως, εἶναι συντομώταται· «Καὶ εὐθὺς τὸν ἑσπερινόν. Στιχολογία τὰ Πρὸς Κύριον. Στιχηρὰ εἰς τὸ Κύριε, ἐκέκραξα...». Περὶ τῶν διακονικῶν, τῶν ἱερατικῶν εὐχῶν καὶ τῶν ἐκφωνήσεων δὲν γίνεται μνεία οὔτε εἰς τὸ Τυπικὸν οὔτε εἰς τὸν κώδικα Σινᾶ 1040. Προφανῶς ἡ ἀκολουθία ἐψάλλετο ὑπὸ μόνων τῶν χορῶν, ἀντιφωνικῶς καὶ «πραεῖα τῇ φωνῇ» ἢ «ἐν γαληνότητι», ὡς καὶ ἡ Θ' ὥρα. Ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς ψαλμωδίας ἀποκατεστάθη ἐπὶ τῇ βά-

σει τοῦ ἀρχαιοτέρου γνωστοῦ Ἱεροσολυμιτικοῦ Ὁρολογίου τοῦ κώδικος Σινᾶ 863 τοῦ Θ' αἰῶνος (*J. Mateos, Un Horologion inédit de Saint - Sabas. Le codex sinaïtique grec 863 (IXe siècle), Mélanges Eugène Tisserant, vol. III, Studi e Testi 233, Città del Vaticano 1964, σελ. 47-76*). Ἐκεῖ «εἰς τὰ ἑσπερινά» (φ. 77v-99r), εἰς τὸν προοιμιακὸν συνάπτονται τὰ «Πρὸς Κύριον» καὶ εἰς ταῦτα οἱ ψαλμοὶ τοῦ λυχνικοῦ, παρεμβαλλομένου τοῦ «Δόξα καὶ νῦν» μόνον μεταξὺ τῶν δύο ἐνδιαμέσων στάσεων τοῦ καθίσματος, ἀνευ διακονικῶν συναπτῶν καὶ ἱερατικῶν εὐχῶν καὶ ἐκφωνήσεων. Οἱ ψαλμοὶ δύνανται νὰ ψαλοῦν εἰς ἀπλοῦν καὶ σύντομον μέλος ἀντιφωνικῶς, εἰς δύο χοροὺς, κατὰ τὸν ἦχον τοῦ πρώτου τροπαρίου τῶν στιχηρῶν τοῦ «Κύριε, ἐκέκραξα». Κατὰ τὴν ψαλμωδίαν τῶν ψαλμῶν τούτων, κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ κατὰ τὴν συνήθη Προηγιασμένην τελούμενα, πρέπει οἱ λειτουργοί, ἀφοῦ ἐνδυθῶν τὰ ἄμφιά των, νὰ τελέσουν τὰ κατὰ τὴν προσκομιδὴν τῆς Προηγιασμένης καὶ νὰ θυμιάσουν κατὰ τοὺς ψαλμοὺς τοῦ λυχνικοῦ, ἂν καὶ περὶ αὐτῶν δὲν ἔχομεν μαρτυρίαν ἀπὸ τὰς πηγάς.

Τὰ στιχηρά κατὰ μὲν τὴν Μεγάλην Δευτέραν καὶ τὴν Μεγάλην Τετάρτην εἶναι τρία, κατὰ δὲ τὴν Μεγάλην Τρίτην ἕξ. Τὸ πρῶτον ἐδιπλώθη διὰ νὰ εἶναι οἱ στίχοι τέσσαρες, κατὰ τὴν κρατοῦσαν συνήθειαν. Τινὰ τῶν ὑπὸ τοῦ Τυπικοῦ τῆς Ἀναστάσεως προβλεπομένων τροπαρίων δὲν ἀπαντοῦν εἰς τὰ ἔντυπα Τριψύδια.

Ἡ σειρά τῶν τροπαρίων κατακλείεται διὰ δοξαστικοῦ εἰς τὸ «Δόξα» καὶ θεοτοκίου εἰς τὸ «Καὶ νῦν» κατὰ τὴν Μεγάλην Δευτέραν, διὰ μόνου δὲ δοξαστικοῦ εἰς τὸ «Δόξα καὶ νῦν» κατὰ τὰς δύο ἄλλας ἡμέρας. Τὸ «Σοφία ὁρθοί» λέγεται κατὰ τὴν ἀρχαίαν τάξιν παρὰ τὰς βασιλικὰς πύλας, εἰς τὸ κάτω μέρος τοῦ ναοῦ, καὶ ἡ εἴσοδος γίνεται ἐκεῖθεν, ψαλλομένου ὡς εἰσοδικοῦ τροπαρίου ἐκ τῶν τῆς ἡμέρας. Ἰστανται δὲ οἱ ἱερεῖς εἰς τὸ μέσον τοῦ ναοῦ, εἰς τὰς παρὰ τὸν ἄμβωνα καθέδρας, ὡς εἰς τὰς ἀρχαίας λειτουργίας τῆς Ἀνατολῆς, διὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἀναγνωσμάτων, τὸ κήρυγμα καὶ τὰς μετ' αὐτὸ εὐχάς. Κατὰ τὰς τρεῖς πρώτας ἡμέρας τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος ἀνεγινώσκετο

καὶ Εὐαγγέλιον ἐπομένως ἡ εἴσοδος ἐγίνετο «μετὰ τοῦ Εὐαγγελίου». Ἄν δὲν προεβλέπετο ἡ ἀνάγνωσις εὐαγγελικῆς περικοπῆς, ἡ εἴσοδος προφανῶς ἐγίνετο μετὰ τοῦ θυμιατοῦ.

Ἡ διακονικὴ συναπτὴ μετὰ τὴν καθέδραν ἐπέχει τὴν θέσιν τῆς πρὸ τοῦ τρισαγίου συναπτῆς τῶν ἀρχαίων λειτουργιῶν καὶ τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, ὑπάρχει εἰς τὸν κώδικα Σινᾶ 1040 καὶ μαρτυρεῖται καὶ ὑπὸ τοῦ Τυπικοῦ τῆς Ἀναστάσεως κατὰ τὴν Προηγιασμένην τῆς Μεγάλης Τετάρτης. Δὲν μαρτυρεῖται ὁμοῦ ὑπὸ τῶν κωδίκων ποία ἦτο ἡ μετ' αὐτὴν ἱερατικὴ εὐχὴ καὶ ἐκφώνησις. Διὰ τὴν κάλυψιν τοῦ κενοῦ τούτου ἐδανείσθημεν τὴν ἀντίστοιχον πρὸ τῶν ἀναγνωσμάτων εὐχὴν τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰακώβου κατὰ τὸν κώδικα Vatican. Borg. 24.

Τὰ προκείμενα καὶ τὰ ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀναγνώσματα καὶ τῶν τριῶν ἡμερῶν δὲν συμπίπτουν πρὸς τὰ ἀντίστοιχα ἀναγνώσματα τοῦ ἐν χρήσει Τριψύδιου. Εἶναι δὲ τρία διὰ τὴν Μεγάλην Δευτέραν (Γένεσις, Ἡσαΐας, Παροιμία), τρία διὰ τὴν Μεγάλην Τρίτην (Γένεσις, Παροιμία, Ἡσαΐας) καὶ δύο διὰ τὴν Μεγάλην Τετάρτην (Γένεσις, Παροιμία). Ἐκτὸς τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος θὰ ἐλέγοντο τὰ ἀναγνώσματα τοῦ ἑσπερινοῦ ἐκάστης ἡμέρας (Γένεσις, Παροιμία), προστιθεμένου καὶ ἐνὸς ἀναγνώσματος ἐκ τοῦ Ἡσαΐου - πιθανὸν τοῦ ἀναγνώσματος τῆς Τριθέκτης -, προκείμενα δὲ τὰ τῆς ἡμέρας.

Αἱ εὐαγγελικαὶ περικοπαὶ συμπίπτουν πρὸς τὰς σημερινάς. Ἐκτὸς τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος ἀσφαλῶς δὲν ἀνεγινώσκετο εὐαγγελικὸν ἀνάγνωσμα.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν τροπαρίων τῶν ἀποστίχων δὲν εἶναι ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τὰς τρεῖς ἡμέρας τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος. Οὕτω προβλέπονται τέσσαρα κατὰ τὴν Μεγάλην Δευτέραν καὶ Τετάρτην καὶ πέντε κατὰ τὴν Μεγάλην Τρίτην. Διὰ τὰς ἐκτὸς τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος ἡμέρας δύνανται νὰ χρησιμοποιοῦντο εἴτε τὰ ἀπόστιχα τοῦ ἑσπερινοῦ τοῦ Τριψύδιου (τὴν Δευτέραν, Τρίτην καὶ Πέμπτην), εἴτε τὰ ὑπολειφθέντα στιχηρά τοῦ «Κύριε, ἐκέκραξα...» ἢ καὶ τὰ στιχηρά τοῦ Μηναίου.

Ὡς στίχοι τῶν ἀποστίχων ἐνταῦθα λαμβάνονται ψαλμικοί στίχοι, διάφοροι δι' ἐκάστην ἡμέραν, ἀναφερόμενοι εἰς τὸ πάθος τοῦ Κυρίου. Ἐξω τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος προφανῶς ἐχρησιμοποιοῦντο οἱ κοινοὶ στίχοι τῶν ἀποστίχων τοῦ ἑσπερινοῦ («Πρὸς σὲ ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου...» καὶ «Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε, ἐλέησον ἡμᾶς...»).

Ἡ εὐχὴ μετὰ τὴν ἐκτενὴ καὶ τὰς αἰτήσεις δὲν σημειοῦται ὑπὸ τῶν χειρογράφων, εἰ μὴ μόνον ἡ ἐκφώνησις αὐτῆς «Οὐ πρέπει σοι...». Ἐτέθη δὲ ἡ πρώτη εὐχὴ τοῦ λυχνικοῦ «Κύριε οἰκτίρμον καὶ ἐλέημον...» ὡς ἐναρμονιζομένη πρὸς τὴν ἐκφώνησιν καὶ ὡς κατάλληλος τῇ περιστάσει.

Ἡ ὑπὲρ τῶν κατηχομένων καὶ ἡ ὑπὲρ τῶν φωτιζομένων εὐχαὶ ἀναγράφονται ὁλόκληροι εἰς τὸ Τυπικὸν τῆς Ἀναστάσεως. Ἀντιθέτως τῆς τρίτης εὐχῆς μαρτυρεῖται μόνον ἡ ἐκφώνησις «Ὅτι πρέπει σοι». Ἡ εὐχὴ «Ὁ προεπιπών...» ἐλήφθη ἐκ τῆς λειτουργίας τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν (Η', 8: Εὐχὴ ὑπὲρ τῶν φωτιζομένων).

Αἱ δεῖσεις ὑπὲρ τῶν φωτιζομένων εἶναι διπλαῖ («οἱ πρὸς τὸ φῶτισμα» καὶ «οἱ πρὸς τὸ φῶτισμα, τῶν κατηχήσεων μνημονεύοντες») καὶ θὰ ἐλέγοντο μόνον ἀπὸ τῆς Τετάρτης τῆς Μεσονηστήμου ἑβδομάδος, ὡς εἰς τὴν βυζαντινὴν λειτουργίαν τῶν Προηγιασμένων. «Οἱ πρὸς τὸ φῶτισμα, τῶν κατηχήσεων μνημονεύοντες» ἦσαν προφανῶς προκεχωρημένη τις τάξις κατηχομένων. Οὗτοι δὲν ἀπελύοντο ἀμέσως μετὰ τὴν ὑπὲρ αὐτῶν εὐχὴν, ἀλλ' ὀλίγον ἀργότερον, πιθανῶς ἀμέσως πρὸ τῆς εἰσόδου τῶν προηγιασμένων κατὰ τὰς τελευταίας διακονικὰς προτροπὰς «Μὴ τις τῶν κατηχομένων, μὴ τις τῶν ἀμυήτων...». Ἡ τάξις αὕτη ἀπαντᾷ, καθ' ὅσον γνωρίζομεν, μόνον εἰς τὸ Τυπικὸν τῆς Ἀναστάσεως.

Ἡ λιτὴ ἐγένετο ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως, ὅπου ἐτελεῖτο ἡ Προηγιασμένη. Τοῦτο προϋποθέτει, ὅτι ἡ προσκομιδὴ τῶν προηγιασμένων δὲν ἐγένετο κατὰ τὸ κάθισμα τοῦ Ψαλτηρίου, ὡς εἰς τὴν βυζαντινὴν Προηγιασμένην, ἀλλὰ κατὰ τὴν ψαλμωδίαν τοῦ ἀντι τοῦ χερουβικοῦ ψαλλομένου ὕμνου «Νῦν αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν...».

Κατὰ τὸ χερουβικὸν ἐξ ἄλλου ἐγένετο ἡ προσκομιδὴ καὶ εἰς τὴν τελείαν λειτουργίαν κατὰ τὴν παλαιὰν πρᾶξιν. Ἐν περιπτώσει τελέσεως τῆς λειτουργίας ταύτης ἡ λιτὴ δύναται νὰ κατευθυνθῇ ἐκ τοῦ μέσου τοῦ ναοῦ - τοῦ ἁμβωνος - ὅπου μέχρι τοῦ σημείου τούτου ἴστανται οἱ ἱερεῖς, πρὸς τὸ ἅγιον βῆμα. Ὡς τροπάρια λιτῆς δύναται νὰ χρησιμοποιηθοῦν ἐκ τῆς ἀκολουθίας τῆς ἡμέρας, ἐν τῶν ἑσπερίων καὶ τὸ μαρτυρικὸν τοῦ ἡχοῦ ἢ τὸ «Σήμερον τὸ προφητικόν...» καὶ τὸ «Οὐκέτι φλογίνη ρομφαία...» κατὰ τὴν Δ' ἑβδομάδα τῶν Νηστειῶν.

Κατὰ τὴν Μεγάλῃν Τετάρτην μετὰ τὸ κοντάκιον ἐψάλλετο προκείμενον, ἀνεγινώσκετο ἡ προφητεία τοῦ Ζαχαρίου, ἐψάλλετο νέον προκείμενον, ἀνεγινώσκετο ἡ παραλειφθεῖσα προηγούμενης εὐαγγελικῆς περικοπῆ καὶ ἐπηκολούθει ἡ ψαλμωδία τεσσάρων τροπαρίων.

Ἄμα τῇ εἰσόδῳ εἰς τὸ βῆμα ἐψάλλετο τὸ «Κατευθυνθήτω», συνοδεῖον προφανῶς, ὡς καὶ νῦν, τὴν θυμίασιν τοῦ θυσιαστηρίου. Δὲν μαρτυρεῖται πόσας φορὰς ἐψάλλετο οὔτε ἂν προετάσσοντο αὐτοῦ στίχοι τοῦ 140οῦ ψαλμοῦ, ὡς ἐν τῇ βυζαντινῇ Προηγιασμένῃ. Τὸ «τρὶς» ἐτέθη ὑφ' ἡμῶν διὰ τὸ μῆκος τῆς ἀκολουθίας, ἀντὶ τοῦ πιθανωτέρου ἐξάκις.

Κατὰ τὴν Μεγάλῃν Τετάρτην μετὰ τὸ «Νῦν ἀπολύεις...» τὸ Τυπικὸν σημειώνει «Τρισάγιον». Δὲν εἶναι βέβαιον ἂν πρόκειται περὶ τῆς ψαλμωδίας τοῦ τρισαγίου, ὡς εἰς τὴν θείαν λειτουργίαν, ἢ περὶ τῆς ἀπαγγελίας αὐτοῦ τρίς μετὰ τοῦ «Παναγία Τριάς...» καὶ τοῦ «Πάτερ ἡμῶν...», ὡς εἰς τὸν ἑσπερινόν. Εἰς τὰς ἄλλας δύο ἡμέρας πάντως δὲν ἀπαντᾷ. Ἀντιθέτως τὸ «Κύριε, ἐλέησον μ'» μαρτυρεῖται καὶ διὰ τὰς τρεῖς ἡμέρας.

Ἡ εὐχὴ τῆς κεφαλοκλισίας ἐλήφθη ἐκ τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰακώβου.

Τῆς εὐχῆς μετὰ τὴν καθολικὴν συναπτὴν μαρτυρεῖται ὑπὸ τοῦ Τυπικοῦ τῆς Ἀναστάσεως μόνον ἡ ἀρχὴ: «Καὶ δὲς ἡμῖν, Κύριε, ἐπρόσδεκτον γενέσθαι». Οὕτως ἄρχεται τὸ περὶ τὸ τέλος τῆς τρίτης εὐχῆς τῆς καθολικῆς συναπτῆς τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰακώβου «Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ κτίσας ἡμᾶς...» τῆς ἐπιγραφομένης «τοῦ Μεγάλου Βασιλείου», ἐμβό-

λιμον αὐτῆς τμήμα, τὸ ὅποιον μόνον εἰς τὴν λειτουργίαν ταύτην ἀπαντᾷ. Ἡ εὐχή αὕτη εὐρηται καὶ εἰς τὴν βυζαντινὴν λειτουργίαν τοῦ Μεγάλου Βασιλείου ὡς «εὐχή τῆς προσκομιδῆς», λεγομένη μετὰ τὴν ἀπόθεσιν τῶν τιμίων δώρων ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης, ἄνευ ὁμως τῆς ἐν λόγῳ προσθήκης. Προφανῶς ἐλέγετο μόνον τὸ τελευταῖον τοῦτο μέρος τῆς εὐχῆς, διότι τὰ λοιπὰ, ὡς ἀναφερόμενα εἰς τὴν τέλεσιν τῆς τελείας λειτουργίας, δὲν ἦσαν κατάλληλα διὰ τὴν Προηγιασμένην. Ἐκ φ ὧ ν η σ ις ἐτέθη τὸ «Ἐλθεί καὶ οἰκτιρμοῖς...» τῆς κατακλειδῶς τῶν εὐχῶν τῆς καθολικῆς συναπτῆς τῆς τελείας λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰακώβου.

Α ἱ ἐ φ ε ξ ῆς εὐχ α ἰ ἐλήφθησαν ἐκ τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰακώβου. Εἰς τὰς πηγὰς δηλοῦνται μόνον τὰ διακονικὰ καὶ αἱ ἐκφωνήσεις.

Κ ο ι ν ω ν ι κ ᾶ προβλέπονται διάφορα δι' ἐκάστην τῶν τριῶν ἡμερῶν. Ὅμοιως καὶ α ἱ ὀ π ι σ θ ᾶ μ β ω ν c ι ᾱ π c λ υ τ ι κ α ἰ εὐχ α ἰ εἶναι διάφοροι δι' ἐκάστην ἡμέραν τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος καὶ προσαρμόζονται πρὸς τὰ εἰδικὰ θέματα αὐτῶν. Ἐκτὸς Μεγάλης Ἑβδομάδος πιθανὸν ἐλέγετο ἄλλη εὐχή, δυναμένη νὰ ἀναπληρωθῇ εἴτε ὑπὸ τῆς συνήθους εὐχῆς τῆς βυζαντινῆς Προηγιασμένης εἴτε ὑπὸ τῆς ἐν τῷ Παραρτήματι δημοσιευομένης ὁμοίας εὐχῆς τοῦ Βαρβερινοῦ κώδικος 336.

Εἰς τὸ Πα ρ ᾱ ρ τ ῆ μ α δημοσιεύεται ἡ διάταξις τῆς Προηγιασμένης τῆς Μεγάλης Τρίτης καὶ τῆς Μεγάλης Τετάρτης καὶ ἀποκατάστασις, κατ' ἀναλογίαν, τῆς Προηγιασμένης τοῦ ἁγίου Ἰακώβου μιᾶς ἡμέρας ἐκτὸς τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος, τῆς Τετάρτης τῆς Δ' Ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν.

Τὸν κώδικα Σινᾶ 1040 ἐχρησιμοποίησαμεν ἐκ φωτογραφιῶν εὐγενῶς ἀποσταλειςτῶν ἡμῖν παρὰ τοῦ Σεβασμ. Ἀρχιεπισκόπου Σινᾶ κ. Δαμιανοῦ. Τὸν κώδικα Τιμίου Σταυροῦ 43 ἐκ φωτογραφιῶν τοῦ κ. Κ. Γεωργίου. Τὰ ἐκ τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰακώβου δανειζόμενα κείμενα ἐλήφθησαν ἐκ τῆς κριτικῆς ἐκδόσεως τοῦ *B. Ch. Mercier*, *La Liturgie de Saint Jacques* (*Patrologia Orientalis* τ. XXVI, σελ. 115-256), Paris 1946. Οἱ ψαλ-

μοί, τὰ ἀναγνώσματα καὶ τὰ τροπάρια ἐκ τῶν προσφάτων ἐκδόσεων τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας, τῆς Ἑλλάδος, τοῦ Ψαλτηρίου (1968) καὶ τοῦ Τριψδίου (1960).

A. = Ἀναγνώστης
Δ. = Διάκονος
I. = Ἱερεὺς
K. = Κληρικοὶ
Λ. = Λαὸς
* = Ἀλλαγὴ στίχου (ἐπὶ ἐμμέτρου κειμένου)

Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ
ΤΩΝ ΠΡΟΗΓΙΑΣΜΕΝΩΝ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΑΚΩΒΟΥ ΤΟΥ ΑΔΕΛΦΟΘΕΟΥ

Τῇ ἀγίᾳ καὶ Μεγάλῃ Δευτέρᾳ ἐσπέρας ψάλλομεν τὴν
Θ' ὥραν μέχρι τοῦ «Μὴ δὴ παραδῶς ἡμᾶς εἰς τέλος...»
καὶ εὐθὺς συνάπτομεν τὸ λυχνικόν.

Ψάλλομεν δὲ τοὺς ψαλμοὺς εἰς δύο χοροὺς πραεῖα τῇ
φωνῇ, οὕτως·

ΕΝΑΡΞΙΣ

Λ. Δεῦτε προσκυνήσωμεν καὶ προσπέσωμεν τῷ βα-
σιλεῖ ἡμῶν Θεῷ.

Δεῦτε προσκυνήσωμεν καὶ προσπέσωμεν Χρι-
στῷ τῷ βασιλεῖ ἡμῶν Θεῷ.

Δεῦτε προσκυνήσωμεν καὶ προσπέσωμεν αὐ-
τῷ, Χριστῷ τῷ βασιλεῖ καὶ Θεῷ ἡμῶν.

Ο ΠΡΟΟΙΜΙΑΚΟΣ (ΨΑΛΜΟΣ ΡΓ')

Εὐλόγει, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον· Κύριε ὁ
Θεός μου, ἐμεγαλύνθης σφόδρα.

Ἐξομολόγησιν καὶ μεγαλοπρέπειαν ἐνεδύσω,
ἀναβαλλόμενος φῶς ὡς ἱμάτιον.

Ἐκτείνων τὸν οὐρανὸν ὥσει δέρριν, ὁ στεγά-
ζων ἐν ὕδασι τὰ ὑπερῶα αὐτοῦ.

Ὁ τιθεὶς νέφη τὴν ἐπίβασιν αὐτοῦ, ὁ περιπα-
τῶν ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων.

Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα καὶ
τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα.

Ὁ θεμελιῶν τὴν γῆν ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐ-
τῆς, οὐ κλιθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Ἄβυσσος ὡς ἱμάτιον τὸ περιβόλαιον αὐτῆς,
ἐπὶ τῶν ὁρέων στήνονται ὕδατα.

Ἀπὸ ἐπιτιμῆσεώς σου φεύζονται, ἀπὸ φωνῆς
βροντῆς σου δειλιάσουσιν.

Ἀναβαίνουνσιν ὄρη καὶ καταβαίνουνσιν πεδία
εἰς τὸν τόπον, ὃν ἐθεμελίωσας αὐτά.

Ὅριον ἔθου, ὃ οὐ παρελεύσονται, οὐδὲ ἐπι-
στρέψουσιν καλύψαι τὴν γῆν.

Ὁ ἐξαποστέλλων πηγὰς ἐν φάραγγιν, ἀνα-
μέσον τῶν ὁρέων διελεύσονται ὕδατα.

Ποτιοῦσι πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ, προσδέ-
ξονται ὄναγροι εἰς δίψαν αὐτῶν.

Ἐπ' αὐτά τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκη-
νώσει· ἐκ μέσου τῶν πετρῶν δώσουσι φωνήν.

Ποτίζων ὄρη ἐκ τῶν ὑπερφῶν αὐτοῦ, ἀπὸ
καρποῦ τῶν ἔργων σου χορτασθήσεται ἡ γῆ.

Ὁ ἐξανατέλλων χόρτον τοῖς κτήνεσι καὶ χλόην
τῇ δουλείᾳ τῶν ἀνθρώπων.

Τοῦ ἐξαγαγεῖν ἄρτον ἐκ τῆς γῆς καὶ οἶνος
εὐφραίνει καρδίαν ἀνθρώπου.

Τοῦ ἱλαρῆναι πρόσωπον ἐν ἐλαίῳ καὶ ἄρτος
καρδίαν ἀνθρώπου στηρίζει.

Χορτασθήσονται τὰ ξύλα τοῦ πεδίου, αἱ κέ-
δροι τοῦ Λιβάνου, ἃς ἐφύτευσας.

Ἐκεῖ στρουθία ἐννοσσεύσουσι, τοῦ ἐρωδιοῦ
ἡ κατοικία ἡγεῖται αὐτῶν.

Ὅρη τὰ ὑψηλὰ ταῖς ἐλάφοις, πέτρα καταφυγὴ
τοῖς λαγωοῖς.

Ἐποίησε σελήνην εἰς καιρούς· ὁ ἥλιος ἔγνω
τὴν δύσιν αὐτοῦ.

Ἐθου σκότος καὶ ἐγένετο νύξ· ἐν αὐτῇ διε-
λεύσονται πάντα τὰ θηρία τοῦ δρυμοῦ.

Σκύμνοι ὠρυόμενοι τοῦ ἀρπάσαι καὶ ζητῆσαι
παρὰ τῷ Θεῷ βρώσιν αὐτοῖς.

Ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος καὶ συνήχθησαν καὶ εἰς τὰς
μάνδρας αὐτῶν κοιτασθήσονται.

Ἐξελεύσεται ἄνθρωπος ἐπὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ
καὶ ἐπὶ τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ ἕως ἑσπέρας.

Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε· πάντα
ἐν σοφίᾳ ἐποίησας· ἐπληρώθη ἡ γῆ τῆς κτίσεώς
σου.

Αὕτη ἡ θάλασσα ἡ μεγάλη καὶ εὐρύχωρος·
ἐκεῖ ἔρπετά, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς, ζῶα μικρὰ
μετὰ μεγάλων.

Ἐκεῖ πλοῖα διαπορεύονται· δράκων οὗτος,
ὃν ἔπλασας ἐμπαίζειν αὐτῇ.

Πάντα πρὸς σέ προσδοκῶσι δοῦναι τὴν τρο-
φήν αὐτῶν εἰς εὐκαιρον· δόντος σου αὐτοῖς, συλ-
λέξουσιν.

Ἀνοίξαντός σου τὴν χεῖρα, τὰ σύμπαντα πλη-
σθήσονται χρηστότης· ἀποστρέψαντος δέ σου
τὸ πρόσωπον, ταραχθήσονται.

Ἀντανελεῖς τὸ πνεῦμα αὐτῶν καὶ ἐκλείψουσιν
καὶ εἰς τὸν χοῦν αὐτῶν ἐπιστρέψουσιν.

Ἐξαποστελεῖς τὸ πνεῦμά σου καὶ κτισθήσονται καὶ ἀνακαινιεῖς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς.

Ἦτω ἡ δόξα Κυρίου εἰς τοὺς αἰῶνας· εὐφρανθήσεται Κύριος ἐπὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ.

Ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν· ὁ ἀπτόμενος τῶν ὀρέων καὶ καπνίζονται.

Ἄσω τῷ Κυρίῳ ἐν τῇ ζωῇ μου, ψαλῷ τῷ Θεῷ μου ἕως ὑπάρχω.

Ἡδυνθείη αὐτῷ ἡ διαλογία μου, ἐγὼ δὲ εὐφρανθήσομαι ἐπὶ τῷ Κυρίῳ.

Ἐκλείπειεν ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ἄνθρωποι, ὥστε μὴ ὑπάρχειν αὐτούς.

Εὐλόγει, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον.

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι· καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Η ΣΤΙΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΨΑΛΤΗΡΙΟΥ

Εἶτα συναπτῶς στιχολογοῦμεν τὰ «Πρὸς Κύριον» (Κάθισμα ΙΗ' - «Ἀναβαθμοὶ») εἰς δύο χοροὺς ἐν γαληνότητι, οὕτως·

Στάσις α'. Ψαλμὸς ριθ'

Πρὸς Κύριον ἐν τῷ θλίβεσθαί με ἐκέκραξα καὶ εἰσήκουσέ μου.

Κύριε, ῥῦσαι τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ χειλέων ἀδίκων καὶ ἀπὸ γλώσσης δολίας.

Τί δοθείη σοὶ καὶ τί προστεθείη σοὶ πρὸς γλῶσσαν δολίαν;

Τὰ βέλη τοῦ δυνατοῦ ἠκονημένα σὺν τοῖς ἀνθράξι τοῖς ἐρημικοῖς.

Οἱμοι, ὅτι ἡ παροικία μου ἐμακρύνθη, κατεσκῆνωσα μετὰ τῶν σκηνωμάτων Κηδάρ. Πολλὰ παρώκνησεν ἡ ψυχὴ μου.

Μετὰ τῶν μισούντων τὴν εἰρήνην ἤμην εἰρηνικός· ὅταν ἐλάλουν αὐτοῖς, ἐπολέμουν με δωρεάν.

Ψαλμὸς ρκ'

Ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου εἰς τὰ ὄρη, ὅθεν ἔξει ἡ βοήθειά μου.

Ἡ βοήθειά μου παρὰ Κυρίου, τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.

Μὴ δώης εἰς σάλον τὸν πόδα σου, μηδὲ νυστάξῃ ὁ φυλάσσω σε.

Ἰδοὺ οὐ νυστάξει, οὐδὲ ὑπνώσει ὁ φυλάσσων τὸν Ἰσραήλ.

Κύριος φυλάξει σε, Κύριος σκέπη σοὶ ἐπὶ χειρὰ δεξιάν σου.

Ἡμέρας ὁ ἥλιος οὐ συγκαύσει σε, οὐδὲ ἡ σελήνη τὴν νύκτα.

Κύριος φυλάξει σε ἀπὸ παντὸς κακοῦ, φυλάξει τὴν ψυχὴν σου ὁ Κύριος.

Κύριος φυλάξει τὴν εἴσοδόν σου καὶ τὴν ἔξοδόν σου ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.

Ψαλμὸς ρκα'

Εὐφράνθην ἐπὶ τοῖς εἰρηκόσι μοι· εἰς οἶκον Κυρίου πορευσόμεθα.

Ἐστῶτες ἦσαν οἱ πόδες ἡμῶν ἐν ταῖς αὐλαῖς σου, Ἱερουσαλήμ.

Ἱερουσαλὴμ οἰκοδομουμένη ὡς πόλις, ἥς ἡ μετοχὴ αὐτῆς ἐπὶ τὸ αὐτό.

Ἐκεῖ γὰρ ἀνέβησαν αἱ φυλαὶ, φυλαὶ Κυρίου, μαρτύριον τῷ Ἰσραήλ, τοῦ ἐξομολογήσασθαι τῷ ὀνόματι Κυρίου.

Ὅτι ἐκεῖ ἐκάθισαν θρόνοι εἰς κρίσιν· θρόνοι ἐπὶ οἶκον Δαυίδ.

Ἐρωτήσατε δὴ τὰ εἰς εἰρήνην τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ εὐθηνίᾳ τοῖς ἀγαπῶσί σε.

Γενέσθω δὴ εἰρήνη ἐν τῇ δυνάμει σου καὶ εὐθηνία ἐν ταῖς πυργοβάρεσί σου.

Ἐνεκα τῶν ἀδελφῶν μου καὶ τῶν πλησίων μου, ἐλάλουν δὴ εἰρήνην περὶ σοῦ.

Ἐνεκα τοῦ οἴκου Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἐξεζήτησα ἀγαθὰ σοι.

Ψαλμὸς ρκβ'

Πρὸς σὲ ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου, τὸν κατοικοῦντα ἐν τῷ οὐρανῷ.

Ἰδοὺ ὡς ὀφθαλμοὶ δούλων εἰς χεῖρας τῶν κυρίων αὐτῶν, ὡς ὀφθαλμοὶ παιδίσκης εἰς χεῖρας τῆς κυρίας αὐτῆς· οὕτως οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν, ἕως οὗ οἰκτιρῆσαι ἡμᾶς.

Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε, ἐλέησον ἡμᾶς, ὅτι ἐπὶ πολὺ ἐπλήσθημεν ἐξουδενώσεως.

Ἐπὶ πλεῖον ἐπλήσθη ἡ ψυχὴ ἡμῶν· τὸ ὄνειδος τοῖς εὐθηνοῦσι καὶ ἡ ἐξουδένωσις τοῖς ὑπερηφάνοις.

Ψαλμὸς ρκγ'

Εἰ μὴ ὅτι Κύριος ἦν ἐν ἡμῖν, εἰπάτω δὴ Ἰσραήλ,

εἰ μὴ ὅτι Κύριος ἦν ἐν ἡμῖν, ἐν τῷ ἐπαναστῆναι ἀνθρώπους ἐφ' ἡμᾶς, ἅρα ζώντας ἂν κατέπιον ἡμᾶς.

Ἐν τῷ ὀργισθῆναι τὸν θυμὸν αὐτῶν ἐφ' ἡμᾶς, ἅρα τὸ ὕδωρ ἂν κατεπόντισεν ἡμᾶς.

Χεῖμαρρον διῆλθεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν, ἅρα διῆλθεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν τὸ ὕδωρ τὸ ἀνυπόστατον.

Εὐλογητὸς Κύριος, ὃς οὐκ ἔδωκεν ἡμᾶς εἰς θήραν τοῖς ὁδοῦσιν αὐτῶν.

Ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὡς στρουθίον ἐρρύσθη ἐκ τῆς παγίδος τῶν θηρευόντων.

Ἡ παγὶς συνετρίβη καὶ ἡμεῖς ἐρρύσθημεν.

Ἡ βοήθεια ἡμῶν ἐν ὀνόματι Κυρίου, τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι· καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Στάσις β'. Ψαλμὸς ρκδ'

Οἱ πεποιθότες ἐπὶ Κύριον, ὡς ὄρος Σιών· οὐ σαλευθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα ὁ κατοικῶν Ἱερουσαλὴμ.

Ὅρη κύκλῳ αὐτῆς καὶ ὁ Κύριος κύκλῳ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.

Ὅτι οὐκ ἀφήσει Κύριος τὴν ῥάβδον τῶν ἀμαρτωλῶν ἐπὶ τὸν κληρὸν τῶν δικαίων, ὅπως ἂν μὴ ἐκτείνωσιν οἱ δίκαιοι ἐν ἀνομίαις χεῖρας αὐτῶν.

Ἀγάθυνον, Κύριε, τοῖς ἀγαθοῖς καὶ τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ.

Τοὺς δὲ ἐκκλίνοντας εἰς τὰς στραγγαλίας ἀπάξει Κύριος μετὰ τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν.

Εἰρήνη ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ.

Ψαλμός ρκε'

Ἐν τῷ ἐπιστρέψαι Κύριον τὴν αἰχμαλωσίαν Σιών, ἐγενήθημεν ὥστε παρακεκλημένοι.

Τότε ἐπλήσθη χαρᾶς τὸ στόμα ἡμῶν καὶ ἡ γλῶσσα ἡμῶν ἀγαλλιᾶσεως.

Τότε ἐροῦσιν ἐν τοῖς ἔθνεσιν· Ἐμεγάλυνε Κύριος τοῦ ποιῆσαι μετ' αὐτῶν.

Ἐμεγάλυνε Κύριος τοῦ ποιῆσαι μεθ' ἡμῶν· ἐγενήθημεν εὐφραινόμενοι.

Ἐπίστρεψον, Κύριε, τὴν αἰχμαλωσίαν ἡμῶν, ὥς χειμάρρους ἐν τῷ νότῳ.

Οἱ σπεύροντες ἐν δάκρυσιν, ἐν ἀγαλλιᾶσει θεριοῦσι.

Πορευόμενοι ἐμπορεύοντο καὶ ἔκλαιον βάλλοντες τὰ σπέρματα αὐτῶν.

Ἐρχόμενοι δὲ ἤξουσιν ἐν ἀγαλλιᾶσει, αἶροντες τὰ δράγματα αὐτῶν.

Ψαλμός ρκε'

Ἐὰν μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον, εἰς μάτην ἐκοπίασαν οἱ οἰκοδομοῦντες.

Ἐὰν μὴ Κύριος φυλάξῃ πόλιν, εἰς μάτην ἠγρύπνησεν ὁ φυλάσσων.

Εἰς μάτην ὤμῳ ἐστι τὸ ὀρθρίζειν· ἐγείρεσθαι μετὰ τὸ καθῆσθαι, οἱ ἐσθίοντες ἄρτον ὀδύνης.

Ὅταν δὲ τοῖς ἀγαπητοῖς αὐτοῦ ὕπνον ἰδοὺ ἡ κληρονομία Κυρίου υἱοί, ὁ μισθὸς τοῦ καρποῦ τῆς γαστροῦς.

Ὡσεὶ βέλη ἐν χειρὶ δυνατοῦ, οὕτως οἱ υἱοὶ τῶν ἐκτετιναγμένων.

Μακάριος, ὃς πληρώσει τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ ἐξ αὐτῶν· οὐ καταισχυνθήσονται, ὅταν λαλῶσι τοῖς ἐχθροῖς αὐτῶν ἐν πύλαις.

Ψαλμός ρκε'

Μακάριοι πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον, οἱ πορευόμενοι ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ.

Τοὺς πόρους τῶν καρπῶν σου φάγεσαι· μακάριος εἶ καὶ καλῶς σοι ἔσται.

Ἡ γυνὴ σου ὥς ἄμπελος εὐθυνοῦσα ἐν τοῖς κλίτεσι τῆς οἰκίας σου.

Οἱ υἱοὶ σου ὥς νεόφυτα ἐλαιῶν κύκλω τῆς τραπέζης σου.

Ἰδοὺ οὕτως εὐλογηθήσεται ἄνθρωπος ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον.

Εὐλογῆσαι σε Κύριος ἐκ Σιών καὶ ἴδοις τὰ ἀγαθὰ Ἱερουσαλήμ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου.

Καὶ ἴδοις υἱοὺς τῶν υἱῶν σου. Εἰρήνῃ ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ.

Ψαλμός ρκη'

Πλεονάκις ἐπολέμησάν με ἐκ νεότητός μου, εἰπάτω δὴ Ἰσραήλ.

Πλεονάκις ἐπολέμησάν με ἐκ νεότητός μου, καὶ γὰρ οὐκ ἠδυνήθησάν μοι.

Ἐπὶ τὸν νῶτόν μου ἐτέκταινον οἱ ἁμαρτωλοί· ἐμάκρυναν τὴν ἀνομίαν αὐτῶν.

Κύριος δίκαιος συνέκοψεν αὐχένas ἁμαρτωλῶν. Αἰσχυνθήτωσαν καὶ ἀποστραφήτωσαν εἰς τὰ ὀπίσω πάντες οἱ μισοῦντες Σιών.

Γενηθήτωσαν ὡσεὶ χόρτος δωματίων, ὃς πρὸ τοῦ ἐκσπασθῆναι ἐξηράνθη.

Οὐδ' οὐκ ἐπλήρωσε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ὁ θερίζων καὶ τὸν κόλπον αὐτοῦ ὁ τὰ δράγματα συλλέγων.

Καὶ οὐκ εἶπον οἱ παράγοντες· Εὐλογία Κυρίου ἐφ' ὑμᾶς, εὐλογήκαμεν ὑμᾶς ἐν ὀνόματι Κυρίου.

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι· καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Στάσις γ'. Ψαλμὸς ρκθ'

Ἐκ βαθέων ἐκέκραξά σοι, Κύριε· Κύριε, εἰσ-
άκουσον τῆς φωνῆς μου.

Γενηθήτω τὰ ὥτά σου προσέχοντα εἰς τὴν
φωνὴν τῆς δεήσεώς μου.

Ἐὰν ἀνομίας παρατηρήσης, Κύριε, Κύριε, τίς
ὑποστήσεται; ὅτι παρὰ σοὶ ὁ ἴλασμός ἐστιν.

Ἐνεκεν τοῦ ὀνόματός σου ὑπέμεινά σε, Κύριε,
υπέμεινεν ἡ ψυχὴ μου εἰς τὸν λόγον σου, ἤλπι-
σεν ἡ ψυχὴ μου ἐπὶ τὸν Κύριον.

Ἀπὸ φυλακῆς πρωίας μέχρι νυκτός, ἀπὸ φυ-
λακῆς πρωίας, ἐλπισάτω Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸν Κύριον.

Ὅτι παρὰ τῷ Κυρίῳ τὸ ἔλεος καὶ πολλὴ παρ'
αὐτῷ λύτρωσις καὶ αὐτὸς λυτρώσεται τὸν Ἰσραὴλ
ἐκ πασῶν τῶν ἀνομιῶν αὐτοῦ.

Ψαλμὸς ρλ'

Κύριε, οὐχ ὑψώθη ἡ καρδιά μου, οὐδὲ ἔμε-
τεωρίσθησαν οἱ ὀφθαλμοί μου.

Οὐδὲ ἐπορεύθην ἐν μεγάλοις, οὐδὲ ἐν θαυμα-
σίοις ὑπὲρ ἐμέ.

Εἰ μὴ ἐταπεινοφρόνουν, ἀλλὰ ὑψώσα τὴν ψυ-
χὴν μου, ὡς τὸ ἀπογεγαλκτισμένον ἐπὶ τὴν
μητέρα αὐτοῦ, ὡς ἀνταποδόσεις ἐπὶ τὴν ψυχὴν
μου.

Ἐλπισάτω Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸν Κύριον ἀπὸ τοῦ
νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.

Ψαλμὸς ρλα'

Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ Δαυὶδ καὶ πάσης τῆς
πράξεώς αὐτοῦ.

Ὡς ὤμοσε τῷ Κυρίῳ, ἠΐξατο τῷ Θεῷ Ἰακώβ·
Εἰ εἰσελεύσομαι εἰς σκηνώμα οἴκου μου, εἰ
ἀναβήσομαι ἐπὶ κλίνης στρωμνῆς μου.

Εἰ δώσω ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς μου καὶ τοῖς
βλεφάροις μου νυσταγμὸν καὶ ἀνάπαυσιν τοῖς
κροτάφοις μου, ἕως οὗ εὕρω τόπον τῷ Κυρίῳ,
σκηνώμα τῷ Θεῷ Ἰακώβ.

Ἰδοὺ ἠκούσαμεν αὐτὴν ἐν Εὐφραθῇ, εὕρομεν
αὐτὴν ἐν τοῖς πεδίοις τοῦ δρυμοῦ.

Εἰσελεύσόμεθα εἰς τὰ σκηνώματα αὐτοῦ, προσ-
κυνήσομεν εἰς τὸν τόπον, οὗ ἔστησαν οἱ πόδες
αὐτοῦ.

Ἀνάστηθι, Κύριε, εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου, σὺ
καὶ ἡ κιβωτὸς τοῦ ἁγιάσματος σου.

Οἱ ἱερεῖς σου ἐνδύσονται δικαιοσύνην καὶ οἱ
δοῦλοί σου ἀγαλλιάσονται.

Ἐνεκεν Δαυὶδ τοῦ δούλου σου, μὴ ἀποστρέ-
ψῃς τὸ πρόσωπον τοῦ χριστοῦ σου.

Ὡμοσε Κύριος τῷ Δαυὶδ ἀλήθειαν καὶ οὐ μὴ
ἀθετήσῃ αὐτήν.

Ἐκ καρποῦ τῆς κοιλίας σου θήσομαι ἐπὶ τοῦ θρόνου σου.

Ἐὰν φυλάξωνται οἱ υἱοί σου τὴν διαθήκην μου καὶ τὰ μαρτύριά μου ταῦτα, ἃ διδάξω αὐτούς, καὶ οἱ υἱοὶ αὐτῶν ἕως τοῦ αἰῶνος καθιοῦνται ἐπὶ τοῦ θρόνου σου.

Ὅτι ἐξελέξατο Κύριος τὴν Σιών, ἡρετίσατο αὐτὴν εἰς κατοικίαν ἑαυτοῦ.

Αὕτη ἡ κατάπαυσις μου εἰς αἰῶνα αἰῶνος· ὦδε κατοικήσω, ὅτι ἡρετισάμην αὐτήν.

Τὴν θήραν αὐτῆς εὐλογῶν εὐλογήσω, τοὺς πτωχοὺς αὐτῆς χορτάσω ἄρτων.

Τοὺς ἱερεῖς αὐτῆς ἐνδύσω σωτηρίαν καὶ οἱ δοῦλοι αὐτῆς ἀγαλλιάσει ἀγαλλιᾶσονται.

Ἐκεῖ ἐξανατελῶ κέρας τῷ Δαυίδ· ἡτοίμασα λύχνον τῷ χριστῷ μου.

Τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ ἐνδύσω αἰσχύνην· ἐπὶ δὲ αὐτὸν ἐξανθήσει τὸ ἅγιάσμα μου.

Ψαλμὸς ρλβ'

Ἴδού δὴ τί καλὸν ἢ τί τερπνόν, ἀλλ' ἢ τὸ κατοικεῖν ἀδελφοὺς ἐπὶ τὸ αὐτό;

Ὡς μύρον ἐπὶ κεφαλῆς τὸ καταβαῖνον ἐπὶ πώγωνα, τὸν πώγωνα τοῦ Ἀαρὼν, τὸ καταβαῖνον ἐπὶ τὴν ὠαν τοῦ ἐνδύματος αὐτοῦ.

Ὡς δρόσος Ἀερμών, ἡ καταβαίνουσα ἐπὶ τὰ ὄρη Σιών.

Ὅτι ἐκεῖ ἐνετείλατο Κύριος τὴν εὐλογίαν, ζωὴν ἕως τοῦ αἰῶνος.

Ψαλμὸς ρλγ'

Ἴδού δὴ εὐλογεῖτε τὸν Κύριον, πάντες οἱ δοῦλοι Κυρίου, οἱ ἐστῶτες ἐν οἴκῳ Κυρίου, ἐν αὐλαῖς οἴκου Θεοῦ ἡμῶν.

Ἐν ταῖς νυξὶν ἐπάρατε τὰς χεῖρας ὑμῶν εἰς τὰ ἅγια καὶ εὐλογεῖτε τὸν Κύριον.

Εὐλογήσαι σε Κύριος ἐκ Σιών, ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι· καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Οἱ ΨΑΛΜΟΙ ΤΟΥ ΔΑΥΝΙΚΟΥ

Καὶ συνάπτομεν τοὺς ψαλμοὺς τοῦ λυχνικοῦ

Ψαλμὸς ρμ'. Ἦχος πλ. δ'

Κύριε, ἐκέκραξα πρὸς σέ, εἰσάκουσόν μου· πρόσχες τῇ φωνῇ τῆς δεήσεώς μου, ἐν τῷ κεκραγέ-
ναι με πρὸς σέ.

Κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου· ἔπαρσις τῶν χειρῶν μου θυσία ἐσπερινή.

Θοῦ, Κύριε, φυλακὴν τῷ στόματί μου καὶ θύραν περιοχῆς περὶ τὰ χεῖρά μου.

Μὴ ἐκκλίνης τὴν καρδίαν μου εἰς λόγους πονηρίας, τοῦ προφασίζεσθαι προφάσεις ἐν ἀμαρτίαις.

Σὺν ἀνθρώποις ἐργαζομένοις τὴν ἀνομίαν καὶ οὐ μὴ συνδυάσω μετὰ τῶν ἐκλεκτῶν αὐτῶν.

Παιδεύσει με δίκαιος ἐν ἐλέει καὶ ἐλέγξει με·

ἐλαιον δὲ ἀμαρτωλοῦ μὴ λιπανάτω τὴν κεφαλὴν μου.

Ὅτι ἔτι καὶ ἡ προσευχή μου ἐν ταῖς εὐδοκίαις αὐτῶν· κατεπόθησαν ἐχθόμενα πέτρας οἱ κριταὶ αὐτῶν.

Ἀκούσονται τὰ ῥήματά μου, ὅτι ἠδύνθησαν· ὥσει πάχος γῆς ἐρράγη ἐπὶ τῆς γῆς, διεσκορπίσθη τὰ ὅσα αὐτῶν παρὰ τὸν Ἄδην.

Ὅτι πρὸς σέ, Κύριε, Κύριε, οἱ ὀφθαλμοί μου· ἐπὶ σοὶ ἤλπισα, μὴ ἀντανέλῃς τὴν ψυχὴν μου.

Φύλαξόν με ἀπὸ παγίδος, ἥς συνεστήσαντό μοι, καὶ ἀπὸ σκανδάλων τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν.

Πεσοῦνται ἐν ἀμφιβλήστρῳ αὐτῶν οἱ ἀμαρτωλοί· κατὰ μόνας εἰμὶ ἐγώ, ἕως ἂν παρέλθω.

Ψαλμὸς ρμα'

Φωνῇ μου πρὸς Κύριον ἐκέκραξα, φωνῇ μου πρὸς Κύριον ἐδεήθην.

Ἐκχεῶ ἐνώπιον αὐτοῦ τὴν δέησίν μου, τὴν θλιψίν μου ἐνώπιον αὐτοῦ ἀπαγγελῶ.

Ἐν τῷ ἐκλείπειν ἐξ ἐμοῦ τὸ πνεῦμά μου καὶ σὺ ἔγνως τὰς τρίβους μου.

Ἐν ὁδῷ ταύτῃ, ἥ ἐπορευόμην, ἐκρυψάν παγίδαί μοι.

Κατενόουν εἰς τὰ δεξιὰ καὶ ἐπέβλεπον καὶ οὐκ ἦν ὁ ἐπιγινώσκων με.

Ἀπώλετο φυγὴ ἀπ' ἐμοῦ καὶ οὐκ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν τὴν ψυχὴν μου.

Ἐκέκραξα πρὸς σέ, Κύριε· εἶπα· Σὺ εἶ ἡ ἐλπίς μου, μερίς μου εἶ ἐν γῇ ζώντων.

Πρόσχεες πρὸς τὴν δέησίν μου, ὅτι ἐταπεινώθην σφόδρα.

Ῥῦσαί με ἐκ τῶν καταδικαζόντων με, ὅτι ἐκραταιώθησαν ὑπὲρ ἐμέ.

Ἐξάγαγε ἐκ φυλακῆς τὴν ψυχὴν μου, τοῦ ἐξομολογήσασθαι τῷ ὀνόματί σου.

Ἐμὲ ὑπομενοῦσι δίκαιοι, ἕως οὗ ἀνταποδῶς μοι.

Ψαλμὸς ρκθ'

Ἐκ βαθέων ἐκέκραξά σοι, Κύριε· Κύριε, εἰσάκουσον τῆς φωνῆς μου.

Γενηθήτω τὰ ὠτά σου προσέχοντα εἰς τὴν φωνήν τῆς δεήσεώς μου.

Ἐὰν ἀνομίας παρατηρήσῃς, Κύριε, Κύριε, τίς ὑποστήσεται; ὅτι παρὰ σοὶ ὁ ἱλασμός ἐστιν.

Ἐνεκεν τοῦ ὀνόματός σου ὑπέμεινά σε, Κύριε· ὑπέμεινεν ἡ ψυχὴ μου εἰς τὸν λόγον σου, ἤλπισεν ἡ ψυχὴ μου ἐπὶ τὸν Κύριον.

Ἀπὸ φυλακῆς πρωῒας μέχρι νυκτός, ἀπὸ φυλακῆς πρωῒας, ἐλπισάτω Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸν Κύριον.

Στιχηρὰ ἰδιόμελα. Ἦχος πλ. α'. Κοσμᾷ μοναχοῦ

Κύριε,* ἐρχόμενος πρὸς τὸ πάθος,* τοὺς ἰδίους στηρίζων μαθητάς ἔλεγες,* κατ' ἰδίαν παραλαβὼν αὐτούς* Πῶς τῶν ῥημάτων μου ἀμνημονεῖτε,* ὧν πάσαι εἶπον ὑμῖν,* ὅτι προφήτην πάντα οὐ γέγραπται,* εἰ μὴ ἐν Ἱερουσαλὴμ ἀποκτανθῆναι;* Νῦν οὖν καιρὸς ἐφέστηκεν,*

ὃν εἶπον ὑμῖν· ἰδοὺ γὰρ παραδίδομαι· ἀμαρτωλῶν χερσὶν ἐμπαιθῆναι· ὅς καὶ σταυρῶ με προσπῆξαντες, ταφῇ παραδόντες, ἐβδελυγμένον λογιούνται ὡς νεκρόν· ὅμως θαρσεῖτε· τριήμερος γὰρ ἐγείρομαι, εἰς ἀγαλλίαν σιν πιστῶν· καὶ ζῶν τὴν αἰώνιον.

Ὅτι παρὰ τῷ Κυρίῳ τὸ ἔλεος καὶ πολλὴ παρ' αὐτῷ λύτρωσις· καὶ αὐτὸς λυτρῶσεται τὸν Ἰσραὴλ ἐκ πασῶν τῶν ἀνομιῶν αὐτοῦ.

Τὸ αὐτὸ

Ψαλμὸς ρις'

Αἰνεῖτε τὸν Κύριον πάντα τὰ ἔθνη, ἐπαινέσατε αὐτόν, πάντες οἱ λαοί.

Κύριε, πρὸς τὸ μυστήριον τὸ ἀπόρητον τῆς σῆς οἰκονομίας· οὐκ ἐξαρχοῦσα ἡ τῶν ἐκ Ζεβεδαίου μήτηρ, ἡτεῖτό σοι προσκαίρου βασιλείας τιμὴν· τοῖς ἑαυτῆς δωρήσασθαι τέκνοις· ἀλλ' ἀντὶ ταύτης· ποτήριον θανάτου· ἐπηγγείλω πιεῖν τοῖς φίλοις σου· ὃ ποτήριον πρὸ τούτων· πιεῖν ὁ αὐτὸς ἔλεγε, ἀμαρτημάτων καθαρτήριον. Διό σοι βοῶμεν· Ἡ σωτηρία τῶν ψυχῶν ἡμῶν, δόξα σοι.

Ὅτι ἐκραταιώθη τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἡ ἀλήθεια τοῦ Κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα·

Κύριε, τὰ τελεώτατα φρονεῖν· τοὺς οἰκίους παιδεύων μαθητάς· μὴ ὁμοιοῦσθαι τοῖς ἔθνεσιν ἔλεγε, εἰς τὸ κατάρχειν τῶν ἐλαχιστοτέρων· οὐχ οὕτω γὰρ ἔσται ὑμῖν· τοῖς ἐμοῖς μαθηταῖς, ὅτι πτωχὸς θέλων ὑπάρχω· ὁ πρῶτος οὖν ὑμῶν· ἔστω πάντων διάκονος, ὁ δὲ ἄρχων ὡς ὁ ἀρχόμενος, ὁ προκριθεὶς δὲ ὡς ὁ ἑσχατος· καὶ γὰρ ἐλήλυθα αὐτὸς· τῷ πτωχεύσαντι Ἀδὰμ διακονῆσαι· καὶ λύτρον δοῦναι ἀντὶ πολλῶν· τὴν ψυχὴν τῶν βοώντων μοι· Δόξα σοι.

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι.

Ἦχος α'

Ἐρχόμενος ὁ Κύριος· πρὸς τὸ ἐκούσιον πάθος, τοῖς ἀποστόλοις ἔλεγεν ἐν τῇ ὁδῷ· Ἴδου ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα· καὶ παραδοθήσεται ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ. Δεῦτε οὖν καὶ ἡμεῖς· κεκαθαρμένους διανοίαις· συμπορευθώμεν αὐτῷ· καὶ συσταυρωθώμεν· καὶ νεκρωθώμεν δι' αὐτόν· ταῖς τοῦ βίου ἡδοναῖς· ἵνα καὶ συζήσωμεν αὐτῷ· καὶ ἀκούσωμεν βοῶντος αὐτοῦ· Οὐκέτι εἰς τὴν ἐπίγειον· Ἱερουσαλὴμ διὰ τὸ παθεῖν, ἀλλὰ ἀναβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου· καὶ Πατέρα ὑμῶν· καὶ Θεόν μου· καὶ Θεὸν ὑμῶν· καὶ συνανυψῶ ὑμᾶς· εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλὴμ, ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

Καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Θεοτοκίον αὐτόμελον. Ἦχος α'

Τῶν οὐρανίων ταγματῶν τὸ ἀγαλλίαμα, τῶν ἐπὶ γῆς ἀνθρώπων· κραταιὰ προστασία, ἄχραντε παρθέने, σώσον ἡμᾶς· τοὺς εἰς σὲ καταφεύγοντας, ὅτι ἐν σοὶ τὰς ἐλπίδας μετὰ Θεόν, Θεοτόκε, ἀνεθέμεθα.

ΕΙΣΟΔΟΣ - ΣΥΝΑΠΤΗ

Τοῦ θεοτοκίου ψαλλομένου εἰσέρχονται οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ διάκονοι, ἡλλαγμένοι πενθίμους στολὰς, μετὰ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ἱστανται εἰς τὸ κάτω μέρος τοῦ ναοῦ παρὰ τὰς ὥραιας πύλας· πληρωθέντος δὲ τοῦ τροπαρίου, λέγει ὁ διάκονος·

Δ. Σοφία· ὁρθοί.

**Καὶ γίνεται ἡ εἴσοδος, ψαλλομένου τοῦ στιχηροῦ.
Ήχος α΄**

Κ. Ἐν ταῖς λαμπρότησι τῶν ἁγίων σου,* πῶς εἰσελεύσομαι
ὁ ἀνάξιος;* ἂν γὰρ τολμήσω συνεισελθεῖν εἰς τὸν νυμφῶ-
να,* ὁ χιτῶν με ἐλέγχει,* ὅτι οὐκ ἔστι τοῦ γάμου* καὶ
δέσμιος ἐκβαλοῦμαι* ὑπὸ τῶν ἀγγέλων.* καθάρισον, Κύ-
ριε,* τὸν βύπον τῆς ψυχῆς μου* καὶ σῶσόν με, ὡς φιλάν-
θρωπος.

**Ἰστανται δὲ παρὰ τὸν ἄμβωνα καὶ γίνεται καθέδρα.
Καὶ συνάπτει ὁ διάκονος·**

- Δ. Ἔτι, κλίνοντες τὰ γόνατα, τοῦ Κυρίου δεηθῶ-
μεν.
Λ. Κύριε, ἐλέησον.
Δ. Ἐν δυνάμει καὶ ἐλέει Θεοῦ ἀναστῶμεν.
Ἵπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου καὶ
ἐνώσεως πασῶν τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ ὁρθοδό-
ξων Ἐκκλησιῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
Λ. Κύριε, ἐλέησον.
Δ. Ἵπὲρ σωτηρίας καὶ ἀντιλήψεως τοῦ ἁγίου πα-
τρὸς ἡμῶν (δεῖνος) ἀρχιεπισκόπου, παντὸς τοῦ
κλήρου καὶ τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ τοῦ Κυρίου
δεηθῶμεν.
Λ. Κύριε, ἐλέησον.
Δ. Ἵπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων καὶ θεοφυλάκτων ἡμῶν
βασιλέων, παντὸς τοῦ παλατίου καὶ τοῦ στρα-
τοπέδου καὶ τῆς οὐρανόθεν βοήθειας, σκέπης
καὶ νίκης αὐτῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.
Λ. Κύριε, ἐλέησον.
Δ. Ἵπὲρ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν ἡμῶν καὶ συγχωρή-
σεως τῶν πλημμελημάτων ἡμῶν καὶ τοῦ ῥυ-

σθῆναι καὶ σωθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως,
ὀργῆς, ἀνάγκης καὶ ἐπαναστάσεως ἐθνῶν τοῦ
Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἵπὲρ τῆς ἁγίας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν πό-
λεως καὶ ταύτης τῆς πόλεως καὶ πάσης πόλεως
καὶ χώρας καὶ τῶν ἐν πίστει οἰκούντων ἐν αὐ-
ταῖς, εἰρήνης καὶ ἀσφαλείας αὐτῶν τοῦ Κυρίου
δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης, δε-
σποίνης ἡμῶν, Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μα-
ρίας, τῶν τιμίων ἁσωμάτων ἀρχαγγέλων, τοῦ
ἁγίου Ἰωάννου, τοῦ ἐνδόξου προφήτου, προ-
δρόμου καὶ βαπτιστοῦ, τῶν θείων ἱερῶν ἀπο-
στόλων, προφητῶν καὶ ἀθλοφόρων μαρτύρων
καὶ πάντων τῶν ἁγίων καὶ δικαίων μνημονεύ-
σωμεν, ὅπως εὐχαῖς καὶ πρεσβείαις αὐτῶν οἱ
πάντες ἐλεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Ι. Τὴν εὐχὴν πρὸ τῶν ἀναγνωσμάτων

Σοὶ εὐχαριστοῦμεν, Κύριε, τῷ ἐξανατείλαντι
ἡμῖν φῶς ἐκ σκοτοῦς καὶ ἀποκαλύψαντι τοὺς
ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας ἡμῶν εἰς κατανόησιν
τῶν θαυμασίων σου καὶ ἀνοίξαντι τὸ στόμα
ἡμῶν εἰς ἐξομολόγησιν τῶν ἡμετέρων ἁμαρτιῶν,
μελέτην δὲ τῶν σῶν ἐντολῶν. Αὐτὸς καὶ νῦν,
δέσποτα, πρόσδεξαι τὴν προσευχὴν ἡμῶν τῶν
ἁμαρτωλῶν καὶ ἐλαχίστων δούλων σου καὶ μὴ

ὑπερίδης τὴν δέησιν ἡμῶν, ἀλλὰ κατὰ τὴν σὴν μεγαλοπρέπειαν φύλαξον ἡμᾶς καὶ τοὺς συνελθόντας καὶ συνευχομένους ἡμῖν καὶ ἐναύγασον ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν τε καὶ αὐτῶν τὸν φωτισμὸν τῶν θείων σου λογίων.

(ἐκφώνως) Χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

ΤΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Α. Τὸ προκείμενον

Προκείμενον. Ἦχος πλ. β'. Ψαλμὸς ιε'

Δ. Πρόσχωμεν.

Λ. Εὐλογῶ τὸν Κύριον τὸν συνετίσαντά με (δὶς).

Α. Στίχ. Φύλαξόν με, Κύριε, ὅτι ἐπὶ σοὶ ἠλπισα· εἶπα τῷ Κυρίῳ· Κύριός μου εἶ σύ, ὅτι τῶν ἀγαθῶν μου οὐ χρεῖαν ἔχεις.

Λ. Εὐλογῶ τὸν Κύριον.

Τὸν συνετίσαντά με.

Α. Ἀναγινώσκει τὴν Γένεσιν

Γενέσεως τὸ ἀνάγνωσμα (β' 4-19).

Αὕτη ἡ βίβλος γενέσεως οὐρανοῦ τε καὶ γῆς, ὅτε ἐγένετο ἡμέρα, ἥ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ πᾶν χλωρὸν ἀγροῦ πρὸ τοῦ γενέσθαι ἐπὶ τῆς γῆς καὶ πάντα χόρτον ἀγροῦ πρὸ τοῦ ἀνατεῖλαι· οὐ γὰρ ἔβρεξεν ὁ Θεὸς ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ἄνθρωπος οὐκ ἦν ἐργάζεσθαι αὐτήν. Πηγὴ δὲ ἀνέβαιnen ἐκ τῆς γῆς καὶ ἐπότιζε πᾶν τὸ

πρόσωπον τῆς γῆς. Καὶ ἔπλασεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, χοῦν λαβὼν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς· καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν. Καὶ ἐφύτευσεν ὁ Θεὸς παράδεισον ἐν Ἑδέμ, κατὰ ἀνατολάς, καὶ ἔθετο ἐκεῖ τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἔπλασε. Καὶ ἐξανέτειλεν ὁ Θεὸς ἐπὶ ἐκ τῆς γῆς πᾶν ξύλον ὡραῖον εἰς ὄρασιν καὶ καλὸν εἰς βρώσιν· καὶ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου καὶ τὸ ξύλον τοῦ εἰδέναι γνωστὸν καλοῦ καὶ πονηροῦ. Ποταμὸς δὲ ἐξεπορεύετο ἐξ Ἑδέμ, ποτίζων τὸν παράδεισον· ἐκεῖθεν ἀφορίζεται εἰς τέσσαρας ἀρχάς· ὄνομα τῷ ἐνὶ Φισὼν· οὗτος ὁ κυκλῶν πᾶσαν τὴν γῆν Εὐφράτης· ἐκεῖ οὖν ἐστὶ τὸ χρυσίον· τὸ δὲ χρυσίον τῆς γῆς ἐκείνης, καλόν· καὶ ἐκεῖ ἐστὶν ὁ ἄνθραξ καὶ ὁ λίθος ὁ πράσινος. Καὶ ὄνομα τῷ ποταμῷ τῷ δευτέρῳ Γεὼν· οὗτος ὁ κυκλῶν πᾶσαν τὴν γῆν Αἰθιοπίας. Καὶ ὁ ποταμὸς ὁ τρίτος, Τίγρις· οὗτος ὁ πορευόμενος κατέναντι Ἀσσυρίων. Ὁ δὲ ποταμὸς ὁ τέταρτος Εὐφράτης. Καὶ ἔλαβε Κύριος ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον ὃν ἔπλασε καὶ ἔθετο αὐτὸν ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς τρυφῆς, ἐργάζεσθαι αὐτὸν καὶ φυλάσσειν. Καὶ ἐνετείλατο Κύριος ὁ Θεὸς τῷ Ἀδὰμ, λέγων· Ἀπὸ παντὸς ξύλου τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ βρώσει φαγῇ· ἀπὸ δὲ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν, οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ· ἢ δ' ἂν ἡμέρα φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε. Καὶ εἶπε Κύριος ὁ Θεός· Οὐ καλὸν εἶναι τὸν ἄνθρωπον μόνον· ποιήσωμεν αὐτῷ βοηθὸν κατ' αὐτόν. Καὶ ἔπλασεν ὁ Θεὸς ἐπὶ ἐκ τῆς γῆς πάντα τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ καὶ ἡγαγεν αὐτὰ πρὸς τὸν Ἀδὰμ, ἰδεῖν τί καλέσει αὐτά. Καὶ πᾶν, ὃ ἐὰν ἐκάλεσεν αὐτὸ Ἀδὰμ ψυχὴν ζῶσαν, τοῦτο ὄνομα αὐτῶν.

Καὶ συνάπτει τὴν Προφητείαν

Προφητείας Ἡσαΐου τὸ ἀνάγνωσμα (μ' 1-8).

Παρακαλεῖτε, παρακαλεῖτε τὸν λαόν μου, λέγει ὁ Θεός. Ἱερεῖς, λαλήσατε εἰς τὴν καρδίαν Ἱερουσαλήμ, παρα-

καλέσατε αὐτήν, ὅτι ἐπλήσθη ἡ ταπεινότης αὐτῆς· λέ-
λυται αὐτῆς ἡ ἀμαρτία, ὅτι ἐδέξατο ἐκ χειρὸς Κυρίου
διπλᾶ τὰ ἀμαρτήματα αὐτῆς. Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρή-
μῳ· ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς
τρίβους τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Πᾶσα φάραγξ πληρωθήσεται
καὶ πᾶν ὄρος καὶ βουνὸς ταπεινωθήσεται καὶ ἔσται πάντα
τὰ σκολιὰ εἰς εὐθεῖαν καὶ ἡ τραχεῖα εἰς ὁδοὺς λείας· καὶ
ὀφθήσεται ἡ δόξα Κυρίου καὶ ὕψεται πᾶσα σάρξ τὸ σω-
τήριον τοῦ Θεοῦ, ὅτι Κύριος ἐλάλησε. Φωνὴ λέγοντος·
Βόησον. Καὶ εἶπα· Τί βοήσω; πᾶσα σάρξ χόρτος καὶ πᾶσα
δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος χόρτου· ἐξηράνθη ὁ χόρτος καὶ
τὸ ἄνθος ἐξέπεσε, τὸ δὲ ῥῆμα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν μένει εἰς
τὸν αἰῶνα.

Καὶ συνάπτει τὴν Παροιμίαν

Παροιμιῶν τὸ ἀνάγνωσμα (α' 1-20).

Παροιμία Σολομώντος υἱοῦ Δαυίδ, ὃς ἐβασίλευσεν
ἐν Ἰσραήλ, γινῶναι σοφίαν καὶ παιδεῖαν καὶ νοῆσαι λόγον
φρονήσεως· δέξασθαι τε στrophὰς λόγων, νοῆσαι τε δι-
καιοσύνην ἀληθῆ καὶ κρίμα κατευθύνειν ἵνα δῶ ἀκάκους
πανουργίαν, παιδί δὲ νέφω αἰσθῆσιν τε καὶ ἔννοιαν. Τῶν
δε γὰρ ἀκούσας σοφός, σοφώτερος ἔσται, ὁ δὲ νοήμων
κυβέρνησιν κτήσεται· νοήσει τε παραβολὴν καὶ σκοτεινὸν
λόγον, ῥήσεις τε σοφῶν καὶ αἰνίγματα. Ἀρχὴ σοφίας,
φόβος Κυρίου, σύνεσις δὲ ἀγαθὴ πᾶσι τοῖς ποιοῦσιν αὐ-
τήν· εὐσέβεια εἰς Θεόν, ἀρχὴ αἰσθήσεως· σοφίαν δὲ καὶ
παιδεῖαν ἀσεβεῖς ἐξουθενήσουσιν. Ἄκουε, υἱέ, νόμους
πατρός σου καὶ μὴ ἀπόσῃ θεσμούς μητρὸς σου. Στέφα-
νον γὰρ χαρίτων δέξῃ σὴ κορυφῇ καὶ κλοιὸν χρύσειον περὶ
σῶ τραχήλῳ. Ὡς, μὴ σε πλανήσωσιν ἀσεβεῖς ἄνδρες,
μηδὲ βουληθῆς, ἐὰν παρακαλέσωσί σε, λέγοντες· Ἐλθὲ
μεθ' ἡμῶν, κοινωνήσου ἀίματος· κρύψωμεν δὲ εἰς γῆν
ἄνδρα δίκαιον ἀδίκως· καταπίωμεν δὲ αὐτὸν ὥσπερ ἄδης
ζῶντα καὶ ἄρωμεν τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ ἀπὸ τῆς γῆς·
τὴν κτῆσιν αὐτοῦ τὴν πολυτελεῖ καταλαβώμεθα· πλήσω-

μεν δὲ οἴκους ἡμετέρους σκύλων· τὸν δὲ κληρὸν σου βάλε
ἐν μέσῳ ἡμῶν· κοινὸν δὲ βαλλάντιον κτησώμεθα πάντες
καὶ μαρσίπιον ἐν γεννηθῆτω ἡμῖν. Ὡς μου, μὴ πορευθῆς
ἐν ὁδῷ μετ' αὐτῶν· ἐκκλινὸν δὲ τὸν πόδα σου ἐκ τῶν τρι-
βῶν αὐτῶν· οἱ γὰρ πόδες αὐτῶν εἰς κακίαν τρέχουσι καὶ
ταχινοὶ εἰσι τοῦ ἐκχεῖν αἷμα. Οὐ γὰρ ἀδίκως ἐκτείνεται
δίκτυα πτερωτοῖς. Αὐτοὶ γὰρ οἱ φόνου μετέχοντες, θη-
σαυρίζουσιν ἑαυτοῖς κακὰ· ἡ δὲ καταστροφὴ ἀνδρῶν πα-
ρανόμων κακὴ. Αὐταὶ αἱ ὁδοὶ εἰσι πάντων τῶν συντελούν-
των τὰ ἄνομα· τῇ γὰρ ἀσεβείᾳ τὴν ἑαυτῶν ψυχὴν ἀφαι-
ροῦνται. Σοφία ἐν ἐξόδοις ὑμνεῖται, ἐν δὲ πλατείαις παρ-
ρησίαν ἔχει.

ΕΠΙΛΥΧΝΙΟΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ

Α. Καὶ εὐθὺς τὸ «Φῶς Ἰλαρὸν»

Φῶς Ἰλαρὸν ἀγίας δόξης* ἀθανάτου Πατρός,*
οὐρανού, ἀγίου, μάκαρος,* Ἰησοῦ Χριστέ,*
ἐλθόντες ἐπὶ τὴν ἡλίου δύσιν,* ἰδόντες φῶς ἐσπε-
ρινόν,* ὑμνοῦμεν Πατέρα, Υἱόν* καὶ ἅγιον Πνεῦ-
μα Θεόν.* Ἀξιόν σε ἐν πᾶσι καιροῖς* ὑμνεῖσθαι
φωναῖς αἰσίαις,* Ὡς Θεοῦ, ζῶν ὁ διδούς*
διὸ ὁ κόσμος σε δοξάζει.

ΤΟ ΠΡΟΚΕΙΜΕΝΟΝ

Α. Τὸ προκείμενον

Προκείμενον. Ἦχος δ'. Ψαλμὸς μθ'

Δ. Πρόσχωμεν.

Α. Θῦσον τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως καὶ ἀπόδος τῷ Ὑψίστῳ
τὰς εὐχὰς σου· καὶ ἐπικάλεσάι με ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς σου
καὶ ἐξελοῦμαί σε καὶ δοξάσης με (δὶς).

- Α. Θεὸς Θεῶν Κύριος ἐλάλησε καὶ ἐκάλεσε τὴν γῆν ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου μέχρι δυσμῶν.
 Λ. Θῦσον τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως καὶ ἀπόδος τῷ Ὑψίστῳ τὰς εὐχὰς σου.
 Καὶ ἐπικάλεσαί με ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς σου καὶ ἐξελοῦμαί σε καὶ δοξάσῃς με.

ΤΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

Δ. Τὴν συναπτὴν τοῦ Εὐαγγελίου

Καὶ ὑπὲρ τοῦ καταξιωθῆναι ἡμᾶς τῆς ἀκροάσεως τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν ἱκετεύσωμεν.

- Λ. Κύριε, ἐλέησον (γ').
 Δ. Ὁρθοί, ἀκούσωμεν τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου.
 Ι. Εἰρήνη πᾶσιν.
 Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.
 Δ. Πρόσχωμεν τῇ ἀγίᾳ ἀναγνώσει.

Καὶ ἀναγινώσκει τὸ Εὐαγγέλιον

Ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον ἁγίου Εὐαγγελίου τὸ ἀνάγνωσμα (κ' 17-28).

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, ἀναβαίνων ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα, παρέλαβε τοὺς δώδεκα μαθητάς κατ' ἰδίαν ἐν τῇ ὁδῷ καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ γραμματεῦσι καὶ κατακρινουῦσιν αὐτὸν θανάτῳ· καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν εἰς τὸ ἐμπαῖξαι καὶ μαστιγῶσαι καὶ σταυρῶσαι καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. Τότε προσήλθεν αὐτῷ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου μετὰ τῶν υἱῶν αὐτῆς, προσκυνοῦσα καὶ αἰτοῦσά τι παρ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ· Τί θέλεις; Λέγει αὐτῇ· Εἰπέ, ἵνα καθίσωσιν οὗτοι οἱ δύο υἱοί μου εἰς ἐκ δεξιῶν σου καὶ εἰς

ἐξ εὐωνύμων ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν· Οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε· δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον, ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν, καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθῆναι; Λέγουσιν αὐτῷ· Δυνάμεθα. Καὶ λέγει αὐτοῖς· Τὸ μὲν ποτήριόν μου πίεσθε καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθήσεσθε· τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ εὐωνύμων μου, οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου. Καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα, ἠγανάκτησαν περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτούς, εἶπεν· Οἴδατε, ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. Οὐχ οὕτως δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν· ἀλλ' ὅς ἐάν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι, ἔσται ὑμῶν διάκονος· καὶ ὅς ἐάν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔσται ὑμῶν δοῦλος. Ὡς περ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἤλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν.

Λ. Δόξα σοι, Κύριε.

ΤΟ «ΚΑΤΑΞΙΩΣΘΕΝ»

Λ. Καταξιώσον, Κύριε, ἐν τῇ ἐσπέρᾳ ταύτῃ ἀναμαρτήτους φυλαχθῆναι ἡμᾶς.

Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε, ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ αἰνετὸν καὶ δεδοξασμένον τὸ ὄνομά σου εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν.

Γένοιτο, Κύριε, τὸ ἔλεός σου ἐφ' ἡμᾶς καθάπερ ἠλπίσαμεν ἐπὶ σέ.

Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε, διδάξόν με τὰ δικαιώματά σου.

Εὐλογητὸς εἶ, δέσποτα, συνέτισόν με τὰ δικαιώματά σου.

Εὐλογητὸς εἶ, ἄγιε, φώτισόν με τοῖς δικαιομασί σου.

Κύριε, τὸ ἔλεός σου εἰς τὸν αἰῶνα· τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου μὴ παρίδῃς.

Σοὶ πρέπει αἶνος, σοὶ πρέπει ὕμνος, σοὶ δόξα πρέπει, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΤΑ ΣΤΙΧΗΡΑ

Α. Καὶ ψάλλομεν τὰ παρόντα στιχηρά. Ἦχος δ'. Πρὸς τὸ Ἑδωκας σημείωσιν

Ἔρχεται ὁ Κύριος,* ὁ μηδαμῷ χωριζόμενος* καὶ ἀεὶ εὐρισκόμενος* τοῖς αὐτῷ ἐγγιζουσι* καθαρὰ καρδίᾳ,* πάθῃ ὑπομεῖναι* καὶ τὴν ἀπάθειαν ἡμῖν* δι' εὐσπλαγγνίαν πᾶσι δωρήσασθαι*· αὐτοῦ δοξολογήσωμεν* τὴν ὑπὲρ νοῦν συγκατάβασιν* καὶ τὸ ἄφατον ἔλεος,* δι' οὗ κόσμος συνίσταται.

Στίχ. Δίκασον, Κύριε, τοὺς ἀδικοῦντάς με, πολέμησον τοὺς πολεμοῦντάς με. Ὅμοιον

Πάθος πρὸς ἐκούσιον,* ὁ ἀπαθὴς τῇ Θεότητι* συμπαθῶς ἀγαθότητι* τοῖς φίλοις προέλεγες*· Εἰς ἐξ ὑμῶν δόλον τέτοκε καρδίᾳ* καὶ φονευταῖς με μελετᾷ* ἀπεμπολῆσαι, ἐξαγοράζοντα* ἐν αἵματι τιμίῳ μου* τοὺς δουλωθέντας τῷ δράκοντι* καὶ τὴν πρῶτην εὐγένειαν* παντελῶς ἀπολέσαντας.

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι.

Ἦχος πλ. δ'. Πρὸς τὸ Ὡ τοῦ παραδόξου

Ὡ τοῦ παραδόξου θαύματος!* Ὁ τῆς ζωῆς ἀρχηγός* διὰ ἅμετρον ἔλεος* πιεῖν τὸ ποτήριον* τοῦ θανάτου ἐλήλυθας* ἐκ μαθητοῦ σου* φέρεις προδίδοσθαι,* ἐξ Ἰου-

δαίων* δέχει κατὰκριμα.* Ὡ τίς ἡ ἀπειρος* ἀνοχή σου, δέσποτα,* δι' ἧς ἡμᾶς* σῶσαι παραγέγονας,* ὡς μόνος εὐσπλαγγνος.

Καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Θεοτοκίον, ὅμοιον

Ὡ τῆς θερμῆς προστασίας σου!* Ὡ τῆς ἀμέτρου ὠνίας* συμπαθείας σου, δέσποινα!* Ὡ τῆς μεσιτείας σου!* Ὡ τῆς εὐσπλαγγνίας σου!* σὺ γὰρ πρεσβεύεις* ὑπὲρ ἡμῶν πρὸς Θεόν* παντὸς κινδύνου* ἐλευθερῶσαι ἡμᾶς* καὶ περιστάσεως,* πειρασμῶν καὶ θλίψεων* καὶ συμφορῶν* τὴν κληρονομίαν σου* τῇ φυσικῇ σου στοργῇ.

Η ΕΚΤΕΝΗΣ - ΑΙ ΑΙΤΗΣΕΙΣ

Α. Καὶ εὐθὺς λέγει ὁ διάκονος τὴν αἴτησιν

Σχολάσωμεν.

Ἔτι κλίνοντες τὰ γόνατα, ἐκτενῶς τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Α. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ἐν δυνάμει καὶ ἐλέει Θεοῦ ἀναστῶμεν.

Ἐπεὶ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου καὶ ἐνώσεως πασῶν τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Α. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ σωτηρίας καὶ ἀντιλήψεως τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν (δεῖνος) τοῦ ἀρχιεπισκόπου, παντὸς τοῦ κλήρου καὶ τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Α. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν ἡμῶν καὶ συγχωρή-

σεως τῶν πλημμελημάτων ἡμῶν καὶ τοῦ ῥυθθῆ-
ναι καὶ σωθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὁ-
γῆς, ἀνάγκης καὶ ἐπαναστάσεως ἐθνῶν τοῦ
Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Τῶν ἁγίων ἐνδόξων ἀποστόλων, προφητῶν καὶ
ἀθλοφόρων μαρτύρων καὶ πάντων τῶν ἁγίων
καὶ δικαίων μνημονεύσωμεν, ὅπως εὐχαῖς καὶ
προσβείαις αὐτῶν οἱ πάντες ἐλεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Τὴν ἐσπέραν πᾶσαν τελείαν, ἁγίαν, εἰρηνικὴν
καὶ ἀναμάρτητον παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα.

Λ. Παράσχου, Κύριε.

Δ. Ἄγγελον εἰρήνης, πιστὸν ὁδηγόν, φύλακα τῶν
ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ἡμῶν παρὰ τοῦ Κυ-
ρίου αἰτησώμεθα.

Λ. Παράσχου, Κύριε.

Δ. Συγγνώμην καὶ ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τῶν
πλημμελημάτων ἡμῶν παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτη-
σώμεθα.

Λ. Παράσχου, Κύριε.

Δ. Τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν
καὶ εἰρήνην τῷ κόσμῳ παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτη-
σώμεθα.

Λ. Τὸν ὑπόλοιπον χρόνον τῆς ζωῆς ἡμῶν ἐν εἰ-
ρήνῃ καὶ ἐν μετανοίᾳ ἐκτελέσαι παρὰ τοῦ Κυ-
ρίου αἰτησώμεθα.

Δ. Παράσχου, Κύριε.

Λ. Χριστιανὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς ἡμῶν, ἀνώδυνα,
ἀνεπαίσχυντα καὶ καλὴν ἀπολογίαν τὴν ἐπὶ

τοῦ φοβεροῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ αἰτησώμεθα.

Λ. Παράσχου, Κύριε.

Δ. Τῆς παναγίας, ἀχράντου, ὑπερευλογημένης,
δεσποίνης ἡμῶν, Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μα-
ρίας μετὰ πάντων τῶν ἁγίων καὶ δικαίων μνη-
μονεύσαντες, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν
τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα.

Λ. Σοί, Κύριε.

Ι. Τὴν εὐχὴν

Κύριε οἰκτίρμον καὶ ἐλεῆμον, μακρόθυμε καὶ
πολυέλεε, ἐνώτισαι τὴν προσευχὴν ἡμῶν καὶ
πρόσχεε τῇ φωνῇ τῆς δεήσεως ἡμῶν· ποιήσον
μεθ' ἡμῶν σημεῖον εἰς ἀγαθόν· ὁδήγησον ἡμᾶς
ἐν τῇ ὁδῷ σου τοῦ πορεύεσθαι ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου·
εὐφρανόν τὰς καρδίας ἡμῶν εἰς τὸ φοβεῖσθαι
τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον· διότι μέγας εἶ σὺ καὶ
ποιῶν θαυμάσια· σὺ εἶ Θεὸς ὁ μόνος καὶ οὐκ ἔστιν
ὅμοιός σοι ἐν θεοῖς, Κύριε· δυνατὸς ἐν ἐλέει καὶ
ἀγαθὸς ἐν ἰσχύϊ, εἰς τὸ βοηθεῖν καὶ παρακαλεῖν
καὶ σώζειν πάντας τοὺς ἐλπίζοντας εἰς τὸ ὄνομά
σου τὸ ἅγιον.

(ἐκφώνως) Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ
καὶ προσκύνησις, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ
ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας
τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Δ. Ὁ ἐπὶ τοῦ ἁμβωνος διάκονος λέγει πρὸς τοὺς κατηχομένους·

Οἱ κατηχούμενοι, τὰς κεφαλὰς ὑμῶν τῷ Κυρίῳ κλίνειτε.

Α. Σοί, Κύριε.

Ι. Λέγει τὴν εὐχὴν τῶν κατηχομένων

Εὐλόγησον νῦν, Κύριε, τοὺς δούλους σου τούτους τοὺς κατηχομένους, οὓς προσεκαλέσω κλήσει ἁγία ἐπὶ τὸ θαυμαστὸν φῶς τῆς σῆς ἐπιγνώσεως, καὶ δὸς αὐτοῖς ἐπιγινῶναι περὶ ὧν κατήχηνται λόγων τὴν ἀσφάλειαν. Ἐμπλησον αὐτοὺς Πνεύματος ἁγίου, εἰς τὸ γενέσθαι καὶ αὐτοὺς πρόβατα σοῦ τοῦ ἀληθινοῦ ποιμένου, ἐσφραγισμένα τῇ σφραγίδι τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος, ὅπως μέλη τίμια γένωνται τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας σου καὶ καταξιωθῶσιν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι τῆς μακαρίας ὄντως ἐλπίδος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

(ἐκφώνως) Ἰνα καὶ αὐτοὶ σὺν ἡμῖν δοξάζωσι τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Α. Ἀμήν.

Δ. Ἐν εἰρήνῃ πορεύεσθε, οἱ κατηχούμενοι.

Καὶ ὑμεῖς οἱ πρὸς τὸ φῶτισμα, τῇ χειροθέσει προσέλθατε.

Κλίνειτε.

Ι. Τὴν εὐχὴν τῶν φωτιζομένων

Κύριε ἄγιε, ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν καὶ τῷ παντεφύρῳ σου ὁματι ἐπιβλέπων ἐπὶ πᾶσαν τὴν κτίσιν, σοὶ ἐκλίναμεν τὸν αὐχένα τῆς καρδίας καὶ τοῦ σώματος καὶ δεόμεθά σου· Ἐκτεινον τὴν ἁγίαν σου χεῖρα τὴν ἀόρατον ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου σου καὶ εὐλόγησον πάντας ἡμᾶς· καὶ εἴ τι ἡμάρτομεν ἐκουσίως ἢ ἀκουσίως, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος Θεὸς συγχώρησον, δωρούμενος ἡμῖν καὶ τὰ ἐγκόσμια ἀγαθὰ σου.

(ἐκφώνως) Ὅτι Θεὸς ἐλέους καὶ οἰκτιρμῶν ὑπάρχεις καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Α. Ἀμήν.

Δ. Ἐγείρεσθε.

Ἐν εἰρήνῃ πορεύεσθε.

Καὶ ὑμεῖς οἱ πρὸς τὸ φῶτισμα, τῶν κατηχῶντων μνημονεύοντες, σπουδαίως συνάγεσθε.

Προσέλθατε.

Ι. Τὴν εὐχὴν

Ὁ προειπὼν διὰ τῶν ἁγίων σου προφητῶν τοῖς μουμένοις· «Λούσασθε καὶ καθαροὶ γίνεσθε» καὶ διὰ τοῦ Χριστοῦ νομοθετήσας τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν, αὐτὸς καὶ νῦν ἔπιθε ἐπὶ τοὺς βαπτιζομένους καὶ εὐλόγησον αὐτοὺς καὶ ἀγίασον καὶ παρασκεύασον ἀξίους γενέσθαι τῆς πνευματικῆς σου δωρεᾶς καὶ τῆς ἀληθινῆς σου υἰοθεσίας, τῶν πνευματικῶν σου μυστηρίων,

τῆς μετὰ τῶν σωζομένων ἐπισυναγωγῆς.
(ἐκφώνως) "Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα, τιμὴ
καὶ προσκύνησις, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ
τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς
αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Η ΛΙΤΗ

Δ. Ἐν εἰρήνῃ Χριστοῦ ψάλλατε.

Καὶ λιτανεύομεν ψάλλοντες τὸ τροπάριον. Ἦχος πλ. α'

Κ.-Λ. Φθάσαντες, πιστοί,* τὸ σωτήριον πάθος* Χριστοῦ τοῦ
Θεοῦ,* τὴν ἄφατον αὐτοῦ* μακροθυμίαν δοξάσωμεν.*
ὅπως τῇ αὐτοῦ εὐσπλαγγνίᾳ* συνεγείρη καὶ ἡμᾶς,* νε-
κρωθέντας τῇ ἁμαρτίᾳ,* ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλόνητος.

Κρούει δὲ ὁ ἀρχιδιάκονος τὴν πύλην καὶ ἀνοίγοντες,
εἰσέρχονται οἱ κληρικοὶ εἰς τὸ βῆμα

Κ.-Λ. Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι.

Καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώ-
νων Ἀμήν.

Κοντάκιον. Ἦχος α'

Τὰ πάθη μυστικά* τοὺς ὑμνοῦντάς σου, δέσποτα,*
φωτὶ σου ὑπὲρ νοῦν* ἡγίασας, ὡς εὐσπλαγχνος* παντοί-
ων παθῶν λύτρωσαι ἡμᾶς,* Χριστέ ὁ Θεός,* καὶ τῇ θείᾳ
σου δυναστείᾳ* σκέπων, δέσποτα,* τῆς ἀχράντου σου
βασιλείας ἀξιώσον,* ὁ μόνος φιλόνητος.

ΤΟ «ΚΑΤΕΥΘΥΝΘΗΤΩ»

Κ.-Λ. Καὶ εὐθὺς ψάλλομεν τὸ «Κατευθυνθήτω». Ἦχος πλ. β'

Κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου,* ὡς θυμίαμα

ἐνώπιόν σου.* ἔπαρσις τῶν χειρῶν μου,* θυσία
ἐσπερινή (γ').

ΤΟ «ΝΥΝ ΑΠΟΛΥΤΕΙΣ»

Λ. Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, δέσποτα,* κατὰ
τὸ βῆμά σου ἐν εἰρήνῃ.

"Ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου,*
ὃ ἡτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν.
Φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν.

Καὶ δόξαν λαοῦ σου Ἰσραήλ.

Τὸ Κύριε, ἐλέησον (μ').

ΑΠΟΛΥΤΕΙΣ ΤΩΝ ΚΑΤΗΧΟΥΜΕΝΩΝ

Δ. Μή τις τῶν κατηχομένων μή τις τῶν ἀμυή-
των μή τις τῶν μὴ δυναμένων ἡμῖν συνδεθῇ-
ναι.

Ἀλλήλους ἐπίγινωτε ἄλλήλους γνωρίσατε.

Τὰς θύρας κλείσατε.

Ὅρθοι πάντες.

Η ΕΙΣΟΔΟΣ ΤΩΝ ΠΡΟΗΓΙΑΣΜΕΝΩΝ

Δ. Ἐν εἰρήνῃ Χριστοῦ ψάλλομεν.

Λ. Νῦν αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν* σὺν ἡμῖν ὁρά-
τως λατρεύουσιν.* ἰδοὺ γὰρ εἰσπορεύεται* ὁ
βασιλεὺς τῆς δόξης* ἰδοὺ θυσία μυστικὴ* τε-
τελειωμένη δορυφορεῖται.* Πίστει καὶ πόθῳ
προσέλθωμεν,* ἵνα μέτοχοι ζωῆς αἰωνίου γε-
νώμεθα.* Ἀλληλούϊα.

Τούτου ψαλλομένου γίνεται ἡ εἰσόδος τῶν προηγια-
σμένων

Δ. Ἐν σοφίᾳ Θεοῦ πρόσχωμεν.

Ι. Καλύπτει τὰ ἄγια μετὰ τῆς νεφέλης καὶ ἄρχεται

Πιστεύω εἰς ἕνα Θεόν,

Ι.-Α. Πατέρα παντοκράτορα,* ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς,* ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων.* Καὶ εἰς ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν,* τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ,* τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα* πρὸ πάντων τῶν αἰώνων* φῶς ἐκ φωτός,* Θεὸν ἀληθινόν* ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ* γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα,* ὁμοούσιον τῷ Πατρί,* δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο.* Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους* καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν* κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν* καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος ἁγίου* καὶ Μαρίας τῆς παρθένου* καὶ ἐνανθρωπήσαντα.* Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν* ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου* καὶ παθόντα καὶ ταφέντα* καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ,* κατὰ τὰς Γραφάς.* Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς* καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς* καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης* κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς,* οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος.* Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον,* τὸ Κύριον,* τὸ ζωοποιόν,* τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον,* τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον* καὶ συνδοξαζόμενον,* τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν.* Εἰς μίαν, ἁγίαν,* καθολικὴν* καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν.* Ὁμολογῶ ἓν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.* Προσδοκῶ ἀνάστασιν νε-

κρῶν* καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.* Ἀμήν.

ΚΕΦΑΛΟΚΛΙΣΙΑ

Δ. Στῶμεν καλῶς ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Α. Κύριε, ἐλέησον.

Ι. Εἰρήνῃ πᾶσιν.

Α. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν τῷ Κυρίῳ κλίνωμεν.

Α. Σοί, Κύριε.

Ι. Ἐπικλινόμενος, λέγει τὴν εὐχὴν τῆς κεφαλοκλισίας

Ὁ μόνος Κύριος καὶ ἐλεήμων Θεός, τοῖς κλίνουσι τοὺς ἑαυτῶν ἀχένας ἐνώπιον τοῦ ἁγίου σου θυσιαστηρίου καὶ ἐπιζητοῦσι τὰς παρὰ σοῦ πνευματικὰς δωρεὰς ἐξαπόστειλον τὴν χάριν σου τὴν ἀγαθὴν καὶ εὐλόγησον πάντας ἡμᾶς ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ πνευματικῇ καὶ ἀναφαιρέτῳ, ὃ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν.

(ἐκφώνως) Ὅτι αἰνετὸν καὶ προσκυνητὸν καὶ ὑπερένδοξον ὑπάρχει τὸ πανάγιον ὄνομά σου, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Α. Ἀμήν.

Ἡ ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΣΥΝΑΠΤΗ

Δ. Κύριε, εὐλόγησον.

Ι. Εὐλογητὸς ὁ Θεός, ὁ εὐλογῶν καὶ ἀγιάζων πάντας ἡμᾶς ἐπὶ τῇ παραστάσει καὶ ἱερουρίᾳ τῶν

ἀχράντων αὐτοῦ μυστηρίων, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Δ. Ἀρχεται τῆς καθολικῆς συναπτῆς

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Σῶσον, ἐλέησον, οἰκτίρησον καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς, ὁ Θεός, τῇ σῇ χάριτι.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῆς ἁνωθεν εἰρήνης καὶ φιланθρωπίας, ὁμονοίας καὶ σωτηρίας τῶν ψυχῶν ἡμῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου καὶ ἐνώσεως τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ σωτηρίας καὶ ἀντιλήψεως τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν (τοῦ δεινός) τοῦ πατριάρχου καὶ (τοῦ δεινός) τοῦ πανοσίου ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν, παντὸς τοῦ κλήρου καὶ τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων καὶ θεοφυλάκτων ἡμῶν βασιλέων, παντὸς τοῦ παλατίου καὶ τοῦ στρατοπέδου αὐτῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῆς ἁγίας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν πόλεως καὶ τῆς βασιλευούσης καὶ ταύτης ἡμῶν

τῆς πόλεως καὶ πάσης πόλεως καὶ χώρας καὶ τῶν ἐν ὀρθοδόξῳ πίστει καὶ εὐλαβείᾳ Χριστοῦ οἰκούντων ἐν αὐταῖς, εἰρήνης καὶ ἀσφαλείας αὐτῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῶν ἐλθόντων καὶ ἐρχομένων χριστιανῶν τοῦ προσκυνῆσαι ἐν τοῖς ἁγίοις Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν τόποις τούτοις τῶν Ἱεροσολύμων, ὁδοιπορούντων, ξεनिτευόντων καὶ τῶν ἐν αἰχμαλωσίᾳ ὄντων ἀδελφῶν ἡμῶν, εἰρηνικῆς ἐπανόδου ἐκάστου μετὰ χαρᾶς ἐν τάχει εἰς τὰ οἰκεῖα αὐτῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν καὶ συγχωρήσεως τῶν πλημμελημάτων ἡμῶν καὶ τοῦ ῥυσθῆναι καὶ σωθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς καὶ ἀνάγκης καὶ ἐπαναστάσεως ἐθνῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τοῦ εἰσακουσθῆναι καὶ εὐπρόσδεκτον γενέσθαι τὴν δέησιν ἡμῶν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ καταπεμφθῆναι πλούσια τὰ ἐλέη καὶ τοὺς οἰκτιρμοὺς αὐτοῦ ἐπὶ πάντας ἡμᾶς καὶ τοῦ κατὰ ζωθῆναι ἡμᾶς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἐκτενῶς δεόμεθά σου.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὑπὲρ τῶν τὰς ἁγίας νηστείας καὶ δεήσεις διεκτελούντων καὶ ἐλθόντων τοῦ προσκυνῆσαι ἐν τῷ ζωηφόρῳ τάφῳ τούτῳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν

Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἐν ταῖς ἀγίαις ἐκκλησίαις ὀρθοδόξων τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Τῆς παναγίας καὶ ὑπερευλογημένης, ἀχράντου δεσποίνης ἡμῶν, Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, τῶν τιμίων ἀσωμάτων ἀρχαγγέλων, τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ ἐνδόξου προφήτου, προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ, τῶν θείων, ἱερῶν, ἐνδόξων ἀποστόλων, προφητῶν καὶ ἀθλοφόρων μαρτύρων μετὰ πάντων τῶν ἁγίων καὶ δικαίων μνημονεύσωμεν, ὅπως εὐχαῖς καὶ πρεσβείαις αὐτῶν οἱ πάντες ἐλεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Καὶ ὑπὲρ τῶν προσκομισθέντων καὶ προαγιασθέντων τιμίων, ἐνδόξων, ἐπουρανίων, μυστικῶν, φρικτῶν, θείων δώρων καὶ σωτηρίας τοῦ παρεστῶτος καὶ προσφέροντος ἁγίου, ὁσίου πατρὸς ἡμῶν καὶ ἱερέως (δεῖνος) Κυρίου τὸν Θεὸν ἡμῶν ἱκετεύσωμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Ι. Τὴν εὐχὴν ταύτην

Καὶ δὸς ἡμῖν, Κύριε, εὐπρόσδεκτον γενέσθαι τὴν προσφορὰν ἡμῶν, ἡγιασμένην ἐν Πνεύματι ἁγίῳ, εἰς ἐξίλασμα τῶν ἡμετέρων πλημμελημάτων καὶ τῶν τοῦ λαοῦ σου ἀγνοημάτων καὶ εἰς ἀνάπαυσιν τῶν κοιμηθεισῶν ψυχῶν, ἵνα καὶ ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ καὶ ἁμαρτωλοὶ καὶ ἀνάξιοι δοῦλοί σου, καταξιωθέντες ἀδόλως λειτουργεῖν τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ, λάβωμεν τὸν μισθὸν τῶν πι-

στῶν καὶ φρονίμων οἰκονόμων καὶ εὖρωμεν χάριν καὶ ἔλεος ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ φοβερᾷ τῆς ἀνταποδόσεώς σου τῆς δικαίας καὶ ἀγαθῆς.

(ἐκφώνως) Ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπία τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ καὶ δεδοξασμένος σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Η ΚΥΡΙΑΚΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Δ. Πληρώσωμεν τὴν δέσιν ἡμῶν τῷ Κυρίῳ, ὅτι πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Καὶ ὑπὲρ τῶν προτεθέντων καὶ προαγιασθέντων τιμίων δώρων Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὅπως Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ προσδεξάμενος αὐτὰ εἰς τὸ ἅγιον καὶ ὑπερουράνιον καὶ νοερὸν αὐτοῦ θυσιαστήριον εἰς ὁσμὴν εὐωδίας, ἀντικαταπέμψῃ ἡμῖν τὴν θείαν χάριν καὶ τὴν δωρεὰν τοῦ παναγίου Πνεύματος δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως καὶ τὴν κοινωνίαν καὶ δωρεὰν τοῦ ἁγίου Πνεύματος αἰτησάμενοι, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα.

Λ. Σοί, Κύριε.

Ι. Κλίνων, λέγει τὴν εὐχὴν πρὸ τοῦ «Πάτερ ἡμῶν»

Ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ μεγαλάνυμος Κύριος, ἡ μακαρία φύσις, ἡ ἀφθονος ἀγαθότης, ὁ πάντων Θεὸς καὶ δεσπότης, ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν χειρῶν καὶ δοξαζόμενος ὑπὸ τῶν σεραφίμ, ὃ παρεστήκασι χίλιαι χιλιάδες καὶ μύριαι μυριάδες ἁγίων ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων στρατιαί, τὰ μὲν προσενεχθέντα σοι δῶρα, δόματα, καρπώματα εἰς ὁσμὴν εὐωδίας προσεδέξω καὶ ἀγιάσαι καὶ τελειῶσαι κατηξίωσας, ἀγαθέ, τῇ χάριτι τοῦ Χριστοῦ σου καὶ τῇ ἐπιφοιτήσει τοῦ παναγίου σου Πνεύματος· ἀγίασον, δέσποτα, καὶ τὰς ἡμετέρας ψυχὰς καὶ τὰ σώματα καὶ τὰ πνεύματα καὶ ψηλάφησον τὰς διανοίας καὶ ἀνάκρινον τὰς συνειδήσεις καὶ ἔκβαλε ἀφ' ἡμῶν πᾶσαν ἔννοιαν πονηράν, πάντα λογισμὸν ἀσελγῆ, πᾶσαν ἐπιθυμίαν καὶ ἐνθύμησιν αἰσχροάν, πάντα λόγον ἀπρεπῆ, πάντα φθόνον, τῦφον καὶ ὑπόκρισιν, πᾶν ψεῦδος, πάντα δόλον, πάντα περισπασμὸν βιοτικόν, πᾶσαν πλεονεξίαν, πᾶσαν κενοδοξίαν, πᾶσαν κακίαν, πάντα θυμόν, πᾶσαν ὀργήν, πᾶσαν μνησικακίαν, πᾶσαν βλασφημίαν, πᾶσαν ῥαθυμίαν, πᾶσαν κίνησιν σαρκὸς τε καὶ πνεύματος ἀπηλλοτριωμένην τοῦ θελήματος τῆς ἀγιότητός σου.

(ἐκφώνως) Καὶ καταξίωσον ἡμᾶς, δέσποτα, φιλόνηρωπε Κύριε, μετὰ παρρησίας, ἀκατακρίτως, ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ, ψυχῇ πεφωτισμένῃ, ἀνε-

παισχύντῳ προσώπῳ, ἡγιασμένοις χεῖλεσι, τολμᾶν ἐπικαλεῖσθαι σὲ τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἅγιον Θεὸν Πατέρα καὶ λέγειν·

Καὶ ἀποκρίνουσιν ὁ τε κλῆρος καὶ ὁ λαός, ἀρχομένου τοῦ ἱερέως τοῦ·

Κ.-Λ. Πάτερ ἡμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς,* ἀγιασθήτω τὸ ὄνομά σου,* ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου,* γεννηθήτω τὸ θέλημά σου* ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς*· τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον* δὸς ἡμῖν σήμερον* καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν,* ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν* καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν,* ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.

Ι. Κύψας λέγει·

Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, Κύριε, Κύριε τῶν δυνάμεων, ὃν ὑπενεγκεῖν οὐ δυνάμεθα, ὁ εἰδὼς τὴν ἀσθένειαν ἡμῶν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ καὶ ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ καὶ πάσης ἐπηρείας καὶ μεθοδείας αὐτοῦ, διὰ τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον, τὸ ἐπικληθὲν ἐπὶ τὴν ἡμετέραν ταπείνωσιν.

(ἐκφώνως) Ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

- I. Εἰρήνη πάσιν.
 Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.
 Δ. Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν τῷ Κυρίῳ κλίνωμεν.
 Λ. Σοί, Κύριε.

I. Κλίνων λέγει τὴν εὐχὴν τῆς κεφαλοκλισίας·

Σοὶ ἐκκλίνωμεν οἱ δοῦλοί σου, Κύριε, τοὺς ἑαυτῶν αὐχένους ἐνώπιον τοῦ ἁγίου σου θυσιαστηρίου, ἀπεκδεχόμενοι τὰ παρὰ σοῦ πλούσια ἐλέη· πλουσίαν καὶ νῦν τὴν χάριν σου καὶ τὴν εὐλογίαν σου ἐξαπόστειλον ἡμῖν, δέσποτα, καὶ ἁγιάσον ἡμῶν τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα καὶ τὰ πνεύματα, ἵνα ἅξιοι γενώμεθα κοινωνοὶ καὶ μέτοχοι γενέσθαι τῶν ἁγίων σου μυστηρίων εἰς ἄφεςιν ἁμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον.

(ἐκφώνως) Σὺ γὰρ προσκυνητὸς καὶ δεδοξασμένος ὑπάρχεις, ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ ὁ μονογενὴς σου Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ πανάγιον, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

- Λ. Ἀμήν.
 I. Καὶ ἔσται ἡ χάρις καὶ τὰ ἐλέη τῆς ἁγίας, ὁμοουσίου, ἀκτίστου, ἀδιαιρέτου καὶ προσκυνητῆς Τριάδος μετὰ πάντων ὑμῶν.
 Λ. Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

ΥΨΩΣΙΣ - ΜΕΛΙΣΜΟΣ - ΕΝΩΣΙΣ - ΜΕΤΑΛΗΨΙΣ

- Δ. Μετὰ φόβου Θεοῦ πρόσχωμεν.

I. Σφραγίζων τὸν ἄρτον, λέγει καθ' ἑαυτόν·

Ἄγιε, ὁ ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος, Κύριε, ἁγιάσον ἡμᾶς τῷ λόγῳ τῆς σῆς χάριτος καὶ τῇ ἐπιφοιτήσει τοῦ παναγίου σου Πνεύματος· σὺ γὰρ εἶπας, δέσποτα· «Ἄγιοι ἔσεσθε, ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι, Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν».

Καὶ συνάπτει·

Ἀκατάληπτε Θεὲ Λόγε, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ὁμοούσιε, συναΐδιε καὶ ἀχώριστε, πρόσδεξαι τὸν ἀκήρατον ὕμνον ἐν ταῖς ἁγίαις σου καὶ ἀναιμάκτοις θυσίαις, σὺν τοῖς χειρουβίμ καὶ σεραφίμ καὶ παρ' ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, βοῶντος καὶ λέγοντος·

Καὶ ὁνοῖ τὰ ἅγια, λέγων·

- Τὰ προηγιασμένα δῶρα, τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις.
 Λ. Εἰς ἅγιος,* εἰς Κύριος,* Ἰησοῦς Χριστός,* εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς* σὺν ἁγίῳ Πνεύματι,* ᾧ ἡ δόξα* εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
 Δ. Εἴπωμεν πάντες ὑπὲρ σωτηρίας, εὐζωίας τε καὶ μακροημερεύσεως τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν καὶ ἀρχιεπισκόπου (τοῦ δεῖνος) παντὸς τοῦ κλήρου καὶ τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ καὶ ὑπὲρ τοῦ ἔλεων καὶ εὐμενῆ καὶ εὐδιάλακτον γενέσθαι τὸν ἀγαθὸν καὶ φιλόφρονον Θεὸν ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν καὶ ἐλεῆσαι ἡμᾶς κατὰ τὸ μέγα τῆς φιλανθρωπίας αὐτοῦ ἔλεος· καὶ ὑπὲρ τοῦ συγχωρηθῆναι ἡμῖν πᾶν πλημμέλημα ἐκούσιόν τε καὶ ἀκούσιον καὶ ὑπὲρ πάσης ψυχῆς χριστιανῶν θλιβομένης

καὶ καταπονουμένης, ἐλέους Θεοῦ καὶ βοηθείας ἐπιδομένης.

Λ. Κύριε, ἐλέησον (ιβ').

Δ. Ἔτι καὶ ὑπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων καὶ θεοφυλάκτων ἡμῶν βασιλέων, κράτους, νίκης, διαμονῆς, εἰρήνης, υἰείας καὶ σωτηρίας αὐτῶν καὶ τοῦ Κυρίου τὸν Θεὸν ἡμῶν ἐπὶ πλεῖον συνεργῆσαι καὶ κατευοδῶσαι αὐτοὺς ἐν πᾶσι καὶ ὑποτάξαι ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν πάντα ἐχθρὸν καὶ πολέμιον· καὶ ὑπὲρ σωτηρίας καὶ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ (τοῦ δεινός) καὶ (τοῦ δεινός), μνήμης καὶ ἀναπαύσεως τῶν ὁσίων πατέρων ἡμῶν καὶ ἀδελφῶν καὶ πάντων χριστιανῶν τῶν ὀρθοδόξων εἰπωμεν πάντες· Κύριε, ἐλέησον.

Λ. Κύριε, ἐλέησον (ιβ').

Δ. Ἐν εἰρήνῃ Χριστοῦ ψάλλωμεν.

Λ. Ψάλλει τὸ κοινωνικὸν - Ψαλμὸς λγ'

Γεύσασθε καὶ ἴδετε, ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος· Ἀλληλούϊα.

Στίχ. Εὐλόγησω τὸν Κύριον ἐν παντὶ καιρῷ, διὰ παντὸς ἡ ἀίνεσις αὐτοῦ ἐν τῷ στόματί μου.

Ἐν τῷ Κυρίῳ ἐπαινεθήσεται ἡ ψυχὴ μου· ἀκουσάτωσαν πρᾶεῖς καὶ εὐφρανθήτωσαν.

Μεγαλύνετε τὸν Κύριον σὺν ἑμοὶ καὶ ὑψώσωμεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τὸ αὐτό.

Ἐξεζήτησα τὸν Κύριον καὶ ἐπήκουσέ μου καὶ ἐκ πασῶν τῶν θλίψεών μου ἐρρύσατό με.

Προσέλθετε πρὸς αὐτὸν καὶ φωτίσθητε καὶ τὰ πρόσωπα ὑμῶν οὐ μὴ καταισχυνηθῇ.

Οὗτος ὁ πτωχὸς ἐκέκραξε καὶ ὁ Κύριος εἰσήκουσεν αὐτοῦ καὶ ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ ἔσωσεν αὐτόν.

Παρεμβάλει ἄγγελος Κυρίου κύκλῳ τῶν φοβουμένων αὐτὸν καὶ ῥύσεται αὐτούς.

Φοβήθητε τὸν Κύριον πάντες οἱ ἅγιοι αὐτοῦ· ὅτι οὐκ ἔστιν ὑστέρημα τοῖς φοβουμένοις αὐτόν.

Πλούσιοι ἐπτώχευσαν καὶ ἐπείνασαν, οἱ δὲ ἐκζητοῦντες τὸν Κύριον οὐκ ἐλαττωθήσονται παντὸς ἀγαθοῦ.

Δεῦτε, τέκνα, ἀκούσατέ μου· φόβον Κυρίου διδάξω ὑμᾶς.

Τίς ἐστὶν ἄνθρωπος ὁ θέλων ζωὴν, ἀγαπῶν ἡμέρας ἰδεῖν ἀγαθὰς;

Παῦσον τὴν γλῶσσάν σου ἀπὸ κακοῦ καὶ χεῖλῃ σου τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον.

Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ καὶ ποιήσον ἀγαθόν· ζήτησον εἰρήνην καὶ δίωξον αὐτήν.

Ὅφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ δικαίους καὶ ὧτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν.

Πρόσωπον δὲ Κυρίου ἐπὶ ποιοῦντας κακὰ τοῦ ἐξολοθρεῦσαι ἐκ γῆς τὸ μνημόσυνον αὐτῶν.

Ἐκέκραξαν οἱ δίκαιοι καὶ ὁ Κύριος εἰσήκουσεν αὐτῶν καὶ ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτῶν ἐρρύσατο αὐτούς.

Ἐγγὺς Κύριος τοῖς συντετριμμένοις τὴν καρδίαν καὶ τοὺς ταπεινοὺς τῷ πνεύματι σώσει.

Πολλὰ αἱ θλίψεις τῶν δικαίων καὶ ἐκ πασῶν αὐτῶν ῥύσεται αὐτοὺς ὁ Κύριος.

Φυλάσσει Κύριος πάντα τὰ ὅσα αὐτῶν, ἐν
ἐξ αὐτῶν οὐ συντριβήσεται.

Θάνατος ἁμαρτωλῶν πονηρὸς καὶ οἱ μισοῦν-
τες τὸν δίκαιον πλημμελήσουσι.

Λυτρώσεται Κύριος ψυχὰς δούλων αὐτοῦ καὶ
οὐ μὴ πλημμελήσουσι πάντες οἱ ἐλπίζοντες ἐπ’
αὐτόν.

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι· καὶ
νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

**Ι. Κλῆ τὸν ἄρτον καὶ κρατεῖ τῇ δεξιᾷ τὸ ἥμισυ καὶ
τῇ ἀριστερᾷ τὸ ἥμισυ καὶ βάπτει τὸ ἐν τῇ δεξιᾷ
ἐν τῷ κρατῆρι λέγων·**

“Ἐνωσις τοῦ παναγίου σώματος καὶ
τοῦ τιμίου αἵματος τοῦ Κυρίου καὶ Θε-
οῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Καὶ σφραγίζει τὸ ἐν τῇ ἀριστερᾷ μέρος καὶ
ἐναλλάξει κρατῶν τὰ δύο μέρη· σφραγίζει τὸ
ἄλλο ἥμισυ· εἰτα, συνάψας τὰ μέρη καὶ βάψας
αὐτῶν τὰ λοιπὰ δύο ἄκρα ἐν τῷ κρατῆρι καὶ σφρα-
γίζων τοὺς λοιποὺς ἄρτους, λέγει ἐφ’ ἐκάστης
βάψεως τὸν τῆς ἐνώσεως λόγον καὶ εὐθέως ἄρ-
χεται μελίζειν καὶ πρὸ πάντων δίδωσιν εἰς ἑκα-
στον κρατῆρα μίαν μερίδα ἁπλῆν, λέγων·

“Ἦνεται καὶ ἡγίασται καὶ τετελείω-
ται εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ
Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Εἰτα ποιεῖ διπλᾶς μερίδας ἐκάστῳ τῶν κλη-
ρικῶν καὶ βάπτει εἰς τὸν κρατῆρα·

Δ. Κύριε, εὐλόγησον.

**Ι. Ὑψόγηται ὁ Θεός, ὁ εὐλογῶν καὶ ἁγιά-
ζων ὑμᾶς, τοὺς ἐν φόβῳ Θεοῦ μελί-
ζοντας καὶ πάντας τοὺς ἐν πίστει με-
ταλαμβάνειν μέλλοντας.**

Κ. Ἀμήν.

Ι. Καὶ ὅταν πληρώσῃ μελίζειν, λέγει·

Τῆς κατὰ φιλανθρωπίαν παρασχεθεί-
σης ἡμῖν παρὰ σοῦ θείας χάριτος, τὰ
ὑπὲρ ἡμᾶς ἐτολμήσαμεν· προσερχόμεθα
οὖν μετὰ φόβου τοῖς ἁγίοις σου μυστη-
ρίοις, δέσποτα, σὲ αἰτούμενοι, εἴ τι δι’
ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν ἡμῖν παρῶπται,
συγγνώμων γενοῦ, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν.

Καὶ πάλιν ὅταν μεταλαμβάνειν μέλλῃ·

Δέσποτα Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ
οὐράνιος ἄρτος, ἡ τροφή τοῦ παντός
κόσμου, ἡμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ
ἐνώπιόν σου καὶ οὐκ εἰμι ἄξιος μεταλα-
βεῖν τῶν ἁγίων καὶ ἀχράντων σου μυ-
στηρίων, ἀλλὰ διὰ τὴν σὴν ἀγαθότητα
καὶ ἄφατον μακροθυμίαν ἄξιόν με ποίη-
σον καὶ ἀκατάχρητον καὶ ἀνεπαίσχυντον
μετασχεῖν τοῦ παναγίου σου σώματος
καὶ τοῦ τιμίου αἵματος εἰς ἄφεςιν ἁμαρ-
τιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον.

Εἰτα μεταλαμβάνει καὶ μεταδίδωσι τῷ κλη-
ρικῷ. Ὅτε δὲ ἐπαίρουσι τοὺς δίσκους καὶ τοὺς
κρατῆρας εἰς τὸ μεταδοῦναι τῷ λαῷ·

Δ. Κύριε, εὐλόγησον.

Ι. Δόξα τῷ Θεῷ τῷ ἁγιάσαντι καὶ ἁγιάζοντι πάντας ἡμᾶς.

Ὑψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανούς, ὁ Θεός, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου καὶ ἡ βασιλεία σου διαμένει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Εὐλογητὸν τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ι. Σφραγίζων τοὺς πιστοὺς, λέγει μεταδίδων·

Σῶμα ἅγιον τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῖς πιστοῖς μεταδιδόμενον εἰς ἄφεςιν ἁμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον.

Δ. Μετὰ φόβου Θεοῦ καὶ πίστεως προσέλθετε.

Καὶ μεταδίδουσι τῷ λαῷ.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ

Λ. Πλήρωσον τὸ στόμα μου αἰνέσεως, Κύριε,* καὶ χαρᾶς ἐμπλησον τὰ χεῖρά μου,* ὅπως ὑμνήσω τὴν δόξαν σου.

Ι. Εὐχεται τήνδε ἐπὶ τοῦ θυμιάματος εὐχήν·

Εὐχαριστοῦμέν σοι, τῷ σωτῆρι τῶν ὅλων Θεῷ, ἐπὶ πᾶσιν οἷς παρέσχου ἡμῖν ἀγαθοῖς καὶ ἐπὶ τῇ μεταλήψει τῶν ἁγίων καὶ ἀχράντων σου μυστηρίων καὶ προσφερόμέν σοι τὸ θυμίαμα τοῦτο, δεόμενοι· φύλαξον ἡμᾶς ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν

πτερυγίων σου καὶ καταξίωσον ἡμᾶς καὶ μέχρι τῆς ἐσχάτης ἡμῶν ἀναπνοῆς μετασχεῖν τῶν ἁγιασμάτων σου εἰς ἁγιασμὸν ψυχῶν καὶ σωμάτων καὶ εἰς βασιλείας οὐρανῶν κληρονομίαν· ὅτι σὺ εἶ ὁ ἁγιασμὸς ἡμῶν, Θεός, καὶ σοὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν εὐχαριστίαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Δ. Ὄταν ποιῇ τὴν εἴσοδον, λέγει·

Ὁρθοί· οἱ μεταλαβόντες τῶν ἁγίων, ἀχράντων, ἀθανάτων καὶ ζωοποιῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων ἐπὶ ἀφέσει τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ἀξίως εὐχαριστήσωμεν τῷ Κυρίῳ.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Ὅπως γένηται ἡμῖν ἡ μετάλληψις τῶν ἁγιασμάτων αὐτοῦ εἰς ἀποτροπὴν παντὸς πονηροῦ πράγματος, εἰς ἐφόδιον ζωῆς αἰωνίου καὶ εἰς κοινωνίαν καὶ δωρεὰν τοῦ ἁγίου Πνεύματος δεηθῶμεν.

Λ. Κύριε, ἐλέησον.

Δ. Τῆς παναγίας καὶ ὑπερευλογημένης, ἀχράντου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας μετὰ πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα.

Λ. Σοί, Κύριε.

Ι. Τοῦ διακόνου ταῦτα λέγοντος ἐπεύχεται·

Ὁ Θεός, ὁ διὰ πολλὴν καὶ ἄφατον εὐσπλαγχνίαν συγκαταβὰς τῇ ἀσθενείᾳ τῶν δούλων σου

καὶ καταξιώσας ἡμᾶς μετασχεῖν ταύτης τῆς ἐπουρανίου τραπέζης, μὴ κατακρίνης ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐπὶ τῇ μεταλήψει τῶν ἁχράντων σου μυστηρίων, ἀλλὰ φύλαξον ἡμᾶς, ἀγαθέ, ἐν ἁγιασμῷ, ἵνα ἄξιοι γενόμενοι τοῦ παναγίου σου Πνεύματος, εὕρωμεν μέρος καὶ κληρὸν μετὰ πάντων τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων, ἐν τῷ φωτὶ τοῦ προσώπου σου.

(ἐκφώνως) Διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, Κυρίου δὲ καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ καὶ δεδοξασμένος, σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

ΚΕΦΑΛΟΚΑΙΣΙΑ - ΑΠΟΛΥΤΕΙΣ

Ι. Εἰρήνην πᾶσιν.

Λ. Καὶ τῷ πνεύματί σου.

Δ. Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν τῷ Κυρίῳ κλίνωμεν.

Λ. Σοί, Κύριε.

Ι. Λέγει τὴν ὀπισθὰμβωνον εὐχὴν τῆς ἀπολύσεως

Βασιλεῦ τῶν αἰώνων καὶ πάσης κτίσεως ὁρατῆς τε καὶ ἀοράτου δημιουργέ, Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ἀφάτω οἶκτω τῷ πρὸς ἡμᾶς ἐκουσίῳ ἑαυτὸν κενώσας ἐν τῷ γενέσθαι καθ' ἡμᾶς ἄνευ ἁμαρτίας ἄνθρωπος, μὴ ἐκστὰς δὲ τῶν κόλπων τῶν πατρικῶν, ἀλλ' ἐν τῇ ἀνεκφοίτῳ ἰδρύσει τῆς ἰδίας θεότητος καὶ βασιλείας μεμενηκώς, τῆς πτωχῆς ἡμῶν ἐπιλαβόμενος φύσεως ἐφέσει τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν παθεῖν καὶ θανεῖν, ἵνα παθὼν τε καὶ θανάτου ἐλευθερώσης

τὸ γένος ἡμῶν, γεγονὸς ἐξ οἰκείας ἀπροσεξίας κατὰκριτον - ἀνέφικτος γὰρ πάθειν ὑπῆρχες διὰ θεϊότητα φύσεως, εἰ μὴ τὸ παθητὸν ἡμῶν ἡμφιάσω καὶ θνητὸν φύραμα ἐθελουσίως - τοιγαροῦν τὸ ἴδιον ἀποφῆναι βουληθεὶς πάθος, ὃ δέσποτα, πρὸς αὐτὸ παραγενόμενος, ῥήματι δυνάμεως τὴν ἄκαρπον συκὴν ἐξήρανας, ἅμα τε καὶ τὴν τῶν Ἰουδαίων ὑπαινιττόμενος ἐξ ἀπιστίας καὶ ἀκαρπίας ἀπόλειαν. Ἀλλ' ἡμᾶς τοὺς προσκυνητὰς καὶ ἐπιγνώμονας τῆς σῆς δεσποτείας ἀξίωσον, Κύριε, πιστὴν ἐλικρινῆ καὶ ἀμώμητον ἀψόγοις ἔργοις καὶ ἀρετῆς κατωρθώμασιν κομῶσάν σοι καρποφορῆσαι, τὴν ὁσμὴν τῶν παθημάτων σου τοῖς ἡμετέροις ἐντιθεὶς μέλεσιν, ἵνα καὶ κοινωνοὺς παραλάβῃς τῆς δόξης τῆς ἀναστάσεώς σου· ὕψωσον δὲ καὶ τὸ τῶν χριστιανῶν κέρας καὶ τοῦ συνέχοντος δουλικοῦ ζυγοῦ ἐλευθέρωσον. Εὐλόγησον τὸν σὸν λαὸν τὸν εἰς προσκύνησιν τοῦ σωτηρίου σου σταυροῦ καὶ τῆς ζωοποιῶ ἐληλυθότα ἐγέρσεως καὶ τῆς σῆς πάντας ἡμᾶς βασιλείας μετόχους ἀπέργασαι, πρεσβεΐαις τῆς εὐλογημένης σου μητρὸς, ἡμετέρας δὲ δεσποίνης, καὶ τῶν ἁγίων ἀπάντων ἐντιύξουσιν· ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ δόξα καὶ ἡ αἰώνιος βασιλεία σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Λ. Ἀμήν.

Δ. Ἐν εἰρήνῃ καὶ ἀγάπῃ Θεοῦ πορευθῶμεν.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1. ΜΕΓΑΛΗ ΤΡΙΤΗ

(Κατὰ τὸ Τυπικὸν τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, κῶδ. τ. Σταυροῦ 43)

Στιχηρὰ εἰς τὸ «Κύριε, ἐκέκραξα». Ἦχος πλ. β'

Δεῦτε, πιστοί, ἀπεργασώμεθα...

Ὁ νυμφίος ὁ κάλλει ὠραῖος...

Ὅταν ἔλθῃς ἐν δόξῃ...

Ἄλλα στιχηρὰ. Ἦχος πλ. β'. Ἡ ἀπεγνωσμένη

Ὁ Θεὸς ὁ θέλων πάντας σωθῆναι,* ἐπιβλέπων ἶδε τὴν δέησίν μου* καὶ μὴ μου τὰ δάκρυα ὡς μάταια ἀπώσῃς.* τίς γὰρ προσήλθέ σοι προσκλαίων* καὶ εὐθὺς οὐκ ἐσώθη;* τίς δὲ ἐβόησε θερμῶς σοι* καὶ εὐθὺς οὐκ ἠκούσθη;* καὶ γὰρ, δέσποτα,* ταχὺς εἰς σωτηρίαν εὐρίσκει πᾶσι* τοῖς αἰτούσι σε διὰ τὸ μέγα σου ἔλεος.

Τὸ ὀλίγον βλέπω τῶν ἐμῶν χρόνων* καὶ ὁρῶ τὸ πλῆθος τῶν ἐγκλημάτων.* βυθῷ ἀπογνώσεως συμπνίγομαι ὁ τάλας.* πῦρ γὰρ τὸ ἄσβεστον ἐκείθεν* τοὺς ἀνόμους προσμένει.* σκώληξ ἀκοίμητα κολλάζων* καὶ βρυγμοὺς τῶν ὀδόντων.* ἀλλὰ, Κύριε,* αὐτῶν με ῥύσαι καὶ τῆς μελλούσης βασιλείας* ἀξίωσον διὰ τὸ μέγα σου ἔλεος.

Ὡ τῆς τῶν ἁγίων χαρᾶς καὶ τρυφῆς! ὦ τῆς τῶν δικαίων ἀγείρω ζωῆς!* ἐν οἷς με κατὰτάξον, Χριστέ, ὡς εὐεργέτης,* λύων τοὺς τῶν ἁμαρτιῶν μου* δεσμοὺς πρὸ τοῦ θανάτου,* πύλας ἀνοίγων παραδείσου,* ὡς τῷ πιστῷ ληστῇ σου,* ὅταν μέλῃς με* τοῦ ἑνεστώτος βίου τῇ σῇ κελεύσει,* φιλόανθρωπε, ἀποδημήσαι τὸν δοῦλόν σου.

Δόξα...Καὶ νῦν...

Ἦχος β'

Καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς, ἀδελφοί,* ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ* σαρκὸς καὶ πνεύματος,* τὰς λαμπάδας ἡμῶν φαιδρύνοντες* διὰ φιλανθρωπίας,* μὴ κατεσθίοντες ἀλλήλους* τῇ συκοφαντίᾳ.* ἔφθασε γὰρ ὁ καιρὸς,* ὅταν ὁ νυμφίος ἐλεύσεται* πᾶσιν ἀποδοῦναι κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν.* συνεισέλθωμεν Χριστῷ* μετὰ τῶν φρονίμων παρθένων,* τὴν φωνὴν ἐκείνην τοῦ ληστοῦ* πρὸς αὐτὸν ἀναπέμποντες.* «Μνήσθητι ἡμῶν, Κύριε,* ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου».

Εἴσοδος μετὰ τοῦ Εὐαγγελίου

Στιχηρὸν εἰς τὴν εἴσοδον (ἐλλείπει)

Προκείμενον. Ἦχος πλ. β'. Ψαλμὸς κδ'

Πρὸς σέ, Κύριε, ἤρα τὴν ψυχὴν μου· ὁ Θεός μου, ἐπὶ σοὶ πέποιθα, μὴ κατασχυνθείην εἰς τὸν αἰῶνα.

Στίχ. Μὴδὲ καταγελασάτωσάν με οἱ ἐχθροί μου· καὶ γὰρ πάντες οἱ ὑπομένοντές σε οὐ μὴ κατασχυνθῶσι.

Γενέσεως τὸ ἀνάγνωσμα (ἡ' 13-21)

Ἐγένετο ἐν τῷ ἔξακκοσιοστῷ ἔτει...καὶ ὠσφράνθη ὁ Θεὸς ὁσμὴν εὐωδίας.

Παροιμιῶν τὸ ἀνάγνωσμα (θ' 1-11)

Ἡ σοφία ὠκοδόμησεν ἑαυτῇ οἶκον...καὶ προστεθήσονται σοὶ ἔτη ζωῆς.

Προφητείας Ἡσαίου τὸ ἀνάγνωσμα (μ' 9-17)

Τάδε λέγει Κύριος· Ἐπ' ὄρος ὑψηλὸν ἀνάβηθι...καὶ εἰς οὐδὲν ἐλογίσθησαν.

Προκειμενον. Ἦχος πλ. β'. Ψαλμὸς ρκ'

Ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου εἰς τὰ ὄρη, ὅθεν ῥῆξει ἡ βοή-
θειά μου.

Στίχ. Ἡ βοήθειά μου παρὰ Κυρίου τοῦ ποιήσαντος
τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον (κδ' 3-κς' 2)

Καθημένου τοῦ Ἰησοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν...
παραδίδοται εἰς τὸ σταυρωθῆναι.

Ἀπόστιχα. Ἦχος δ'. Ἐδοκας σημείωσιν

Ψυχὴ μου, τὸ τάλαντον* εἰς ἐργασίαν ὁ εἰληφας* ἐμπο-
ρεύου· ἐγγίξει γὰρ* κριτῆς ὁ ἀλάθητος* σὺν πλουσίῳ τόκῳ*
τοῦτο ἀπαιτῆσαι,* ὁ διὰ σὲ κατακριθεὶς* ἐπὶ Ποντίου Πι-
λάτου θάνατον,* ὅπως ἀθανάτισή σε* ἐπιμελῶς κάτω νεύου-
σαν* πρὸς τὰ πάθη ἀλλότρια,* ἐξ ὧν τάχος ἀνάνευσον.

Στίχ. Κύριε, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξης με, μὴδὲ τῇ ὀργῇ
σου παιδεύσης με.

Κριτὴν δικαιοτάτην* μόνῃ ἐκύησας, δέσποινα,* Ἰησοῦν
τὸν Θεὸν ἡμῶν* αὐτὸν οὖν ἰκέτευε* κατακεκριμένον* καὶ
ἠπορημένον* ἐν τῇ μελλούσῃ φοβερᾷ* κρίσει, παρθένε, μὴ
κατακρίναι με,* συντάξαι δὲ τοῖς μέλλουσιν* ἐκ δεξιῶν
τούτου ἵστασθαι* ἐκλεκτοῖς διὰ ἔλεος* καὶ πολλὴν ἀγαθό-
τητα.

Στίχ. Ἐλέησόν με, ὁ Θεός, κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου
καὶ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν σου ἐξάλειψον τὸ ἀνό-
μημά μου.

Ἄλλο στιχηρὸν. Ἦχος β'. Ὅτε ἐκ τοῦ ξύλου

Ὅτε ἐπὶ γῆς καὶ οὐρανοῦ* ὁ ἀπροσωπόληπτος ῥῆξει*
τοῦ κρίναι πᾶσαν πνοήν,* ἔλκει πρὸ τοῦ βήματος* σοῦ ὁ
φρικτὸς ποταμός,* φοβερόν με βιγήματι* πυρὸς τοῦ ἀσβέ-
στου* φλέγων ἀδυσώπητα* τοὺς ἀμαρτήσαντας* τότε ἐν
τῇ ὥρᾳ τῇ φρικτῇ* φείσάι μου ὡς εὐσπλαγχνός μόνος,*

τῆς ἐξ εὐωνύμου με* μοίρας λυτρούμενος.

Δόξα... Ὁμοιον

Ἄπας οὐρανός τε καὶ ἡ γῆ* καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς τῶν κτι-
σμάτων* τρέμει κριτοῦ τὴν ὀργήν*· φρίττω τὸ ἀπρόσιτον*
τῆς παρουσίας αὐτοῦ,* ὅτε βίβλοι ἀνοίγονται,* ἐλέγχονται
πράξεις,* κρύφια τοῦ σκότους δὲ* δημοσιεύονται*· φρίξον,
ὦ ψυχὴ μου ἀθλία,* καὶ πρὸς τὰ πρακτέα σου βλέπων* καὶ
ἐν μετανοίᾳ τοῦτον ἐξιλέωσαι.

Καὶ νῦν... Θεοτοκίον

Τὴν πᾶσαν ἐλπίδα μου...

Τροπάριον εἰς τὴν λιτὴν. Ἦχος βαρὺς

Ἰδοὺ σοὶ τὸ τάλαντον ὁ δεσπότης...

Κοντάκιον. Ἦχος β'

Τὴν ὥραν, ψυχὴ, τοῦ τέλους ἐννοήσασα...

Κοινωνικὸν

Ἄρτον οὐράνιον* καὶ ποτήριον ζωῆς* γεύσασθε καὶ
ἴδετε,* ὅτι Χριστὸς ὁ Κύριος.

Στίχ. Μακάριος ἀνὴρ, ὃς ἐλπίζει ἐπ' αὐτόν.

Ἄρτον ἀδαπάνητον* καὶ αἶμα σωτήριον* γεύσασθε
καὶ ἴδετε,* ὅτι Χριστὸς ὁ Κύριος.

Εὐχὴ ὀπισθόμυθων

Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ πρὸς τὴν παροῦ-
σαν ἡμᾶς ἀφικέσθαι καταξίωσας τοῦ πάθους σου ἡμέραν,
δι' οὗ ἐλυτρώσω τοῦ κατηφοῦς τῆς ἀμαρτίας σκότους
τὸ ἀσθενὲς ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν γένος, ὑπὸ τοῦ διαβό-
λου πάλαι ἀλώσιμον γεγονός· αὐτὸς καὶ νῦν, φιλόανθρωπε
Κύριε, ἱκάνωσον ἡμᾶς δι' ἐντεύξεως ἀκριβοῦς καὶ ἀρε-
τῶν ἐπικτήσεως, ῥηγοροῦντας ἐγκάρπως τε καὶ τῶν σῶν
ἐντολῶν μεμνημένους καὶ τὰ τῶν ἡμετέρων ψυχῶν ἀγ-
γεῖα τῆς τοῦ ἐλαίου μὴ δεδημένα παραπληρώσεως ἔχον-
τας, ταῖς φρονίμοις παρθένοις ταῖς πολυπλασιασάσαις

σοι τὸ ἐμπιστευθὲν αὐταῖς τάλαντον καὶ παντοδαπαῖς ἀρετῶν ἰδέαις καταφαιδρυνάσαις συνελθεῖν ἀνυστάκτως καὶ ἀφραθύμως εἰς τὴν ἄφραστον ἀπόλαυσιν τοῦ νυμφῶνος τῆς βασιλείας σου καὶ ἀκοῦσαι τῆς μεγάλης ἐκείνης καὶ εὐκταίας φωνῆς, λεγούσης· «Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου· κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν»· ἥς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ ἀχράντου καὶ ἀθανάτου σου Πατρὸς, σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

2. ΜΕΓΑΛΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

(Κατὰ τὸ Τυπικὸν τῆς Ἀναστάσεως, κῶδ. τ. Σταυροῦ 43)

Στιχηρὰ εἰς τὸ «Κύριε, ἐκέκραξω». Ἦχος πλ. β'. Ἡ ἀπεγνωσμένη

Ἡ ἀπεγνωσμένη διὰ τὸν βίον...

Ἡ βεβυθισμένη τῇ ἁμαρτίᾳ...

Ἡ ἐσκοτισμένη τῇ διανοίᾳ* τῷ φωτὶ προστρέχει τῷ ἀπροσίτῳ* καὶ τούτου χωρίζεται μαθητῆς ὁ ἀγνώμων* αὕτη ἐντάφιά σοι μύρα* πρὸ τοῦ πάθους κομίζει,* οὗτος εὐώνως σε πιπράσκει* τὸ ἀτίμητον μύρον* ἀλλὰ ῥύσαι με* φιλαργυρίας καὶ ψυχοφθόρου ἀπογνώσεως,* Κύριε, διὰ τὸ μέγα σου ἔλεος.

Δόξα...Καὶ νῦν...

Ἦχος πλ. δ'. Ποίημα Φωτίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως

Κύριε, ἡ ἐν πολλαῖς ἁμαρτίαις...

Εἰσόδος μετὰ τοῦ Εὐαγγελίου

Στιχηρὸν εἰς τὴν εἴσοδον. Ἦχος α'

Τὸ πολυτίμητον μύρον...

Προκείμενον. Ἦχος α'. Ψαλμὸς λε'

Φησὶν ὁ παράνομος τοῦ ἁμαρτάνειν ἐν ἑαυτῷ, οὐκ ἔστι φόβος Θεοῦ ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ· ὅτι ἐδόλωσεν ἐν ὧπιον αὐτοῦ τοῦ εὑρεῖν τὴν ἀνομίαν αὐτοῦ καὶ μισησάι.

Στίχ. Τὰ ῥήματα τοῦ στόματος αὐτοῦ ἀνομία καὶ δόλος, οὐκ ἠβουλήθη συνιέναι τοῦ ἀγαθῶναι· ἀνομίαν ἐλογίσατο ἐπὶ τῆς κοίτης αὐτοῦ.

Γενέσεως τὸ ἀνάγνωσμα (ἡ'1-10'30)

Ἦφθη ὁ Θεὸς τῷ Ἀβραάμ...καὶ αἱ δύο θυγατέρες αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ.

Παροιμιῶν τὸ ἀνάγνωσμα (α' 10-19)

Ἦέ, μὴ σὲ πλανήσωσιν ἄνδρες ἀσεβεῖς...τὴν ἑαυτῶν ψυχὴν ἀφαιροῦνται.

Προκείμενον. Ἦχος δ'. Ψαλμὸς λ'

Αἰσχυνθήτωσαν ἀσεβεῖς καὶ καταχθείησαν εἰς Ἄδου· ἅλαλα γενηθήτω τὰ χεῖλη τὰ δόλια, τὰ λαλοῦντα κατὰ τοῦ δικαίου ἀνομίαν.

Στίχ. Εἶπα· σὺ εἶ ὁ Θεός μου, ἐν ταῖς χερσὶ σου οἱ κληροί μου· ῥύσαι με ἐκ χείρὸς ἐχθρῶν μου καὶ ἐκ τῶν καταδικόντων με.

Ἀπόστιχα. Ἦχος πλ. β'. Τριήμερος ἀνέστης

Βουλεύεται αἰσίαν βουλήν* μυρίσαι σε ὅσα γυνή,* μαθητῆς δὲ ὁ δυσώδης ἐν βουλῇ* ἀνόμων ἐπορεύθη* καὶ σὲ τὸν νομοδότην* ἀπεμπολὼν ἀπεμωραίνειτο.

Στίχ. Ἐξεπορεύετο ἔξω καὶ ἐλάλει ἐπὶ τὸ αὐτό.

Τιμήματι ὀλίγῳ πωλεῖν* ὁ ἄτιμος Ἰούδας Χριστὸν* ἐνθυμεῖται,* ἀγοράζοντα ἡμᾶς* δεινῶς ἀτιμασθέντας* κακίστη παραβάσει* νῦν τῷ τιμίῳ αὐτοῦ αἵματι.

Στίχ. Λόγον παράνομον κατέθεντο κατ' ἐμοῦ.

Τὸ μύρον ἐκκενοῦσα γυνή* λυτροῦται δυσωδίας κακῶν*

καὶ εἰς πᾶσαν διαδίδοται τὴν γῆν* ἡ θεία εὐωδία* τῶν θείων αὐτῆς τρόπων,* ὧν κοινωνοὶ γενέσθαι σπεύσωμεν.

Δόξα...Καὶ νῦν... Θεοτοκίον

Μεγάλων χαρισμάτων, ἀγνῇ*παρθένε, μόνῃ μῆτερ Θεοῦ,* ἡξιώθης, ὅτι ἔτεκες σαρκί* τὸν ἕνα τῆς Τριάδος,* Χριστὸν τὸν ζωοδότην* εἰς σωτηρίαν τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Τροπάριον εἰς τὴν λιτὴν. Ἦχος α'

Ὅτε ἡ ἁμαρτωλὸς προσέφερε τὸ μύρον...

Κοντάκιον. Ἦχος δ'. Ὁ ὑψωθείς ἐν τῷ σταυρῷ

Ἵπέρ τὴν πόρνην, ἀγαθέ, πλημμελήσας...

Προκείμενον. Ἦχος πλ. α'. Ψαλμὸς μ'

Ἐξεπορεύετο ἔξω καὶ ἐλάλει ἐπὶ τὸ αὐτό· κατ' ἐμοῦ ἐψιθύριζον πάντες οἱ ἐχθροὶ μου, κατ' ἐμοῦ ἐλογίζοντο κακὰ μοι.

Στίχ. Λόγον παράνομον κατέθεντο κατ' ἐμοῦ· μὴ ὁ κοιμώμενος οὐχὶ προσθήσει τοῦ ἀναστῆναι;

Προφητείας Ζαχαρίου τὸ ἀνάγνωσμα (ια' 11-14)

Γνώσονται οἱ Χαναναῖοι τὰ πρόβατα...ἀναμέσων Ἰούδα καὶ ἀναμέσων Ἰσραήλ.

Προκείμενον. Ἦχος δ'. Ψαλμὸς β'

Οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ.

Στίχ. Ἵνα τί ἐφρόαζαν ἔθνη καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά;

Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον (κς' 3-16)

Συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς...εὐκαιρίαν, ἵνα αὐτὸν παρὰδῶ.

Ἀπόστιχα. Ἦχος πλ. β'. Ὁλην ἀποθέμενοι

Συνέδριον ἄνομον* ἐν τῇ αὐλῇ Καίάφα* ἀθροίζεται σή-

μερον* καὶ κενὰ βουλεύεται* καὶ παράνομα* τὸν ζῶντος Κυρίου* μελετᾷ κτεῖναι γάρ,* ὃν Ἰούδας παραδίδωσιν* ὁ ἀσυνείδητος* λήμμασιν ἀφρόνως τριάκοντα,* ἀγγόνην ἀντωνούμενος* καὶ δικαιοσύνην κόλασιν* οὐ τῆς μοχθηρίας* εὐζώμεθα βυσθῆναι οἱ πιστοί,* τὸν ὑπεράγαθον Κύριον* φόβῳ μεγαλύνοντες.

Στίχ. Ἵνα τί ἐφρόαζαν ἔθνη καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά;

Ἡ πόρνη τὸ μύρον σοι* τὸ πολυτίμητον φέρει* καὶ δυνάμεις δύνειται* ἁμαρτίας, Κύριε,* τῇ κελύσει σου* ὁ δὲ πρὶν πνέων σου* τὴν εὐώδη χάριν,* δυνάμει ἀναφαίρετον* ἔνδον εἰσδέχεται* καὶ ἀλλοτριοῦται χαρίσματός* Ἰούδας ὁ δυνάμηνος,* οὐπερ ἀνάξιως ἐκέκτητο* ὅθεν σε ἀνόμοις* προδίδωσι λαοὶς φιλαργυρῶν* οὐ τῆς πορώσεως λύτρωσιν* πάντας, πολυέλεε.

Στίχ. Οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ.

Ἡ πόρνη κομίσασα* μύρου ἀλάβαστρον, Σῶτερ,* καὶ ποσὶν κενουσά σοι* πάντων λύσιν ἔλαβε* τῶν πταισμάτων αὐτῆς* ὁ ληστής μόνον σοι* «Μνήσθητί μου». εἶπεν* καὶ εὐθέως εἰς παράδεισον* αὐτὸν εἰσήγαγες* ἐγὼ δὲ τί πράξω ὁ ἄθλιος;* οὐ μύρον, οὐ κατάνυξιν* ἔχων, δωρεάν με ἔλεησον* δυνάμει παρθένος* ἡ σὲ τεκοῦσα, μόνε ἀγαθέ,* ἦν ἐδωρήσω τῷ κόσμῳ σου* μέγα καταφύγιον.

Δόξα...Καὶ νῦν...

Ἰδιόμελον. Ἦχος πλ. δ'.

Σήμερον τὸ κατὰ τοῦ Χριστοῦ πονηρόν...

Κοινωνικόν. Ἦχος πλ. δ'

Μελχισεδὲκ ὁ ἱερεὺς* ἐν ἄρτῳ καὶ οἴνῳ* εὐλόγησεν τὸν Ἀβραάμ.* σὺ δὲ ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ* ἐν σώματι καὶ αἵματι* διέσωσας ἡμᾶς.

Αἰνεῖτε τὸν Θεὸν ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ,* αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν στερεώματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ.

Εὐχὴ ὀπισθάμβωνος

Αἰνοῦμεν καὶ εὐχαριστοῦντες ὑπερυψοῦμεν τὸ ἄπειρον τῆς σῆς ἀγαθότητος πέλαγος· προσκυνοῦμέν σου, Χριστέ, τὴν ἀνεκδιήγητον τῆς ταπεινώσεως συγκατάβασιν, ὅτι ἀπρόσιτος ὢν τῇ θεότητι καὶ ταῖς κατ' οὐρανὸν δυνάμεσιν ἀπροσπέλαστος, μαρῶν ἀνθρωπίνων χειρῶν προσεγγισμὸν καὶ ἐπαφὴν μακροθύμως φέρειν οὐκ ἀπηξίωσας, τοῦτο μὲν ταῖς τοῦ προδότου δολίως χεῖλεσι περιπτυσσόμενος, τοῦτο δὲ καὶ ταῖς τῆς ἁμαρτωλοῦ γυναικὸς παλάμαις εὐγνωμόνως ἐπαγόμενος καὶ κρατούμενος· ἀλλὰ ἀξίωσον καὶ ἡμᾶς, καρδιογνώστα Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν, τοῦ μὲν τὴν φιλάργυρον πρόθεσιν ἀποσείσασθαι, ἵνα μὴ πρὸς τὸ αὐτὸ ἐκείνῳ συγκατασπασθῶμεν τῆς ἀπογνώσεως βάραθρον, τῆς δὲ τὴν φιλόχριστον ἐκ μετανοίας μιμήσασθαι γνώμην τε καὶ προαίρεσιν, ἵνα σὺν αὐτῇ τὴν τῶν ἀμπλακημάτων ἀποβολὴν καὶ τὴν πρὸς σὲ τὸν κτίστην οἰκείωσιν καρπωσώμεθα· καὶ τὴν μὲν ἡδύπαθῃ καὶ φιλήδονον ἀναστροφὴν ἀποστραφῆναι καὶ ἀποκρούσασθαι ποιήσῃ, τὴν δὲ σὴν νέκρωσιν ἐν τῷ σώματι φέρειν ἐκάστοτε καταξίωσον, ἵνα σοῦ τῆς δόξης κοινωνοὶ ἀναδειχθῆμεν καὶ συμμετοχοὶ τῇ δυνάμει τῆς ὑπὲρ ἡμῶν σου ἐκουσίῃ σταυρώσεως καὶ ταῖς πρεσβείαις τῆς ἡμῶν κυρίας καὶ Θεοτόκου κυρίας καὶ πάντων τῶν ἁγίων ταῖς εὐπροσδέκτοις δεήσεσιν· ὅτι σοὶ παρ' ἡμῶν ἐποφείλεται ἡ λατρεία καὶ ἀκατάπαυστος δοξολογία, σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

3. ΤΕΤΑΡΤΗ ΤΗΣ Δ' ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ ΤΩΝ ΝΗΣΤΕΙΩΝ

(ἀποκατάστασις κατ' ἀναλογίαν)

Στιχηρὰ εἰς τὸ «Κύριε, ἐκέκραξα». Ἦχος δ'

Ἦ τῶν ἀγαθῶν πρόξενος νηστεία... (δίς).

Ἔτερον. Ἦχος πλ. α'

Οἱ ἐν κρυπτῷ τὰς ἀρετὰς ἐργαζόμενοι...

Μαρτυρικόν. Ἦχος ὁ αὐτός

Ἀκορέστῳ διαθέσει ψυχῆς...

Δόξα... Καὶ νῦν... Ἰδιόμελον. Ἦχος γ'

Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τὴν ἐκούσιον... (δοξαστικὸν στιχηρῶν ἐσπερινοῦ Γ' Κυριακῆς τῶν Νηστειῶν)

Εἰσοδος μετὰ θυμιατοῦ

Στιχηρὸν εἰς τὴν εἰσοδόν. Ἦχος πλ. β'

Σήμερον τὸ προφητικὸν πεπλήρωται λόγιον... (κάθισμα ἀπὸ γ' φθῆς Γ' Κυριακῆς τῶν Νηστειῶν, τροπάριον β')

Προκείμενον. Ἦχος δ'. Ψαλμὸς οα'

Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ, ὁ ποιῶν θαυμάσια μόνος.

Στίχ. Ὁ Θεός, τὸ κριμὰ σου τῷ βασιλεῖ δός.

Γενέσεως τὸ ἀνάγνωσμα (θ'18-ι'1)

Ἦσαν οἱ υἱοὶ Νῶε... καὶ ἐγεννήθησαν αὐτοῖς υἱοὶ μετὰ τὸν κατακλυσμόν.

Προφητείας Ἡσαίου τὸ ἀνάγνωσμα (κς'21-κς'9)

Ἰδοὺ Κύριος ἀπὸ τοῦ ἁγίου... ἐκκεκομμένα ὥσπερ δρυμὸς μακράν. (ἀνάγνωσμα Τριθέκτης τῆς ἡμέρας)

Παροιμιῶν τὸ ἀνάγνωσμα (ιβ'23-ιγ'9)

Ἀνὴρ συνετὸς θρόνος αἰσθήσεως... δίκαιοι δὲ οἰκτιροῦσι καὶ ἐλεοῦσι.

Προκείμενον. Ἦχος δ'. Ψαλμὸς οβ'

Ἐμοὶ δὲ τὸ προσκολληθῆναι τῷ Θεῷ ἀγαθὸν ἐστίν.

Στίχ. Ὡς ἀγαθὸς ὁ Θεὸς τῷ Ἰσραὴλ τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ.

Ἀπόστιχα. Ἦχος α΄. Πανεύφημοι μάρτυρες

Νηστείας ἐν ὕδατι ψυχάς...

Στίχ. Ὑψοῦτε Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν καὶ προσκυνεῖτε τῷ ὑποποδίῳ τῶν ποδῶν αὐτοῦ.

Ἀποστόλων καύχημα, σταυρέ...

Στίχ. Ὁ δὲ Θεὸς βασιλεὺς ἡμῶν πρὸ αἰώνων εἰργάσατο σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς γῆς.

Ἦχος βαρὺς. Σήμερον γρηγορεῖ ὁ Ἰούδας

Σήμερον τὸν σταυρὸν τοῦ Κυρίου...

Δόξα...Καὶ νῦν...

Σήμερον ὁ ἀπρόσιτος τῇ οὐσίᾳ...

Τροπάριον εἰς τὴν λιτήν. Ἦχος πλ. β΄

Μόνον ἐπάγγη τὸ ξύλον, Χριστέ... (κάθισμα ἀπὸ γ' ψ-
δῆς Γ' Κυριακῆς τῶν Νηστείων, τροπάριον γ')

Κοντάκιον. Ἦχος βαρὺς

Οὐκέτι φλογίνη ῥομφαία...

Κοινωνικὸν

Γεύσασθε καὶ ἴδετε... (Ψαλμ. λγ')

Εὐχή ὀπισθάμβωνος

Ἡ ἐλπίς πάντων τῶν περάτων τῆς γῆς, ὁ Θεός, ὁ προορίσας τὰς ἀγίας σου ἡμέρας τῶν νηστειῶν διὰ τε τοῦ νόμου καὶ προφητῶν καὶ εὐαγγελιστῶν καθάρσεως καὶ σωτηρίας εἶναι προξένους, καταξίωσον καὶ ἡμᾶς ἅπαντας τὸν δρόμον τῆς νηστείας εὐαρέστως ἐπιτελέσαι, τὴν πίστιν ἀκλινῇ διατηρῆσαι καὶ τὰς θείας σου ἐντολάς ἀμέμπτως μέχρι τέλους φυλάξαι· ἄγγελον δὲ εἰρήνης ἐντεταλὴ διατηρεῖν τὰς εἰσόδους ἡμῶν καὶ ἐξόδους καὶ τὰ

διαβήματα ἀσφαλίζειν καὶ κατευθύνειν εἰς ὁδοὺς δικαιοματίων σου, προσδεχόμενος καὶ τὸν τῆς νηστείας καὶ γονυκλισίας ἡμῶν ἅγιον καιρὸν, ἀνταμειβόμενος ἡμᾶς ἐν εὐλογίαις πνευματικαῖς καὶ ἀγαθαῖς δωρεαῖς· ὅπως παρὰ σοῦ ἐλέους τυχόντες, δόξῃ σου ἀναπέμπωμεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Ὑἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. (κῶδ. Barb. 336)

Ἡ ἡ συνήθης τῆς Προηγιασμένης Δέσποτα παντοκράτορ, ὁ πᾶσαν τὴν κτίσιν...

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΙΜΕΝΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗΣ
ΤΕΥΧΟΣ Γ'
ΘΕΙΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΙ

	Σελίς
1. ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΜΑΡΚΟΥ	
Εισαγωγή	5
Ἡ θεία Λειτουργία τοῦ ἁγίου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου, μαθητοῦ τοῦ ἁγίου Πέτρου	25
2. ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΙΑΚΩΒΟΥ ΤΟΥ ΑΔΕΛΦΟΘΕΟΥ	
Εισαγωγή	67
Ἡ θεία Λειτουργία τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου	85
3. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΠΡΟΗΓΙΑΣΜΕΝΩΝ ΔΩΡΩΝ	
Εισαγωγή	149
Ἡ θεία Λειτουργία τῶν Προηγιασμένων Δώρων	165
Παράρτημα	214
4. ΒΥΖΑΝΤΙΝΑΙ ΘΕΙΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΙ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΚΑΙ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ	
Εισαγωγή	227
Ἡ θεία Λειτουργία Βασιλείου τοῦ Μεγάλου -	
Ἡ θεία Λειτουργία Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου	235
Παράρτημα	295
5. ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ «ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΩΝ ΔΙΑΤΑΓΩΝ»	
Εισαγωγή	299

Ἡ θεία Λειτουργία τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν»	313
Παράρτημα	355
6. ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΑΡΜΕΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ	
Εἰσαγωγή	365
Ἡ Θεία Λειτουργία τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας	379
7. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΠΡΟΗΓΙΑΣΜΕΝΩΝ ΔΩΡΩΝ ΙΑΚΩΒΟΥ	
ΤΟΥ ΑΔΕΛΦΟΘΕΟΥ	
Εἰσαγωγή	429
Ἡ θεία Λειτουργία τῶν Προηγιασμένων τοῦ ἁγίου	
Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου	441
Παράρτημα	
1) Μεγάλη Τρίτη	492
2) Μεγάλη Τετάρτη	496
3) Τετάρτη τῆς Δ' ἐβδομάδος τῶν Νηστειῶν	500